

Rękopis i jego oprawę wyrestaurował introligator Jan Wyżga w r. 1938.
Grzbiet i tylna okładka są nowe (z dawnej tylnej okładki istniał tylko
ułomek stoczony przez owady); nowe są również papierowe karty ochronne.
Wyklejka przedniej okładki została od niej odłączona i wprawiona na po=
czątku rękopisu.

[illegible] ... Johannes [illegible] quod recepisset [illegible] et fures asserunt De contentis et aliis in articulis

Et in interrogatoriis specialibus contentis testis interrogatus dixit sibi non constare quia non fuit presens Audivit tamen ex relacione inducentis [illegible] Johannes [illegible]

in ipsa inducti causa [illegible] columbas de [illegible] ad causam [illegible]

[illegible] Ad decimum articulum testis interrogatus dixit sibi de eo melius constare [illegible] ultimum articulum de fama dixit ipsum vera duntaxat ad ea que supra deposuit [illegible]

Laurencius dictus [illegible] de Luborzyca [illegible] plebanus [illegible] Laurencius dictus [illegible] de villa de Luborzyca [illegible] etatis xxx et [illegible]

de [illegible] de villa de Luborzyca [illegible] est anno [illegible] in bonis non [illegible] ad [illegible] habere [illegible]

[illegible] pro [illegible] non [illegible] coram [illegible] quod sibi [illegible] Et quod [illegible]

[illegible] de [illegible] non causa [illegible]

et velle deponere omnem [illegible] veritatem quam sciret in causa presenti Non causa [illegible] inducentis

[illegible] Deum et [illegible] causa Non [illegible] inductus ut [illegible] qualiter

Non consanguineus nec inimicus [illegible] Non [illegible] aliquid [illegible] testibus Nec

et quid testificari debet Non est sibi [illegible] articulos [illegible]

in [illegible] non [illegible] articulos [illegible] Neutri parti [illegible]

[illegible] Nicolaum [illegible]

De victoria in presenti causa Non [illegible]

in Luborzyca et [illegible]

Ad primum articulum testis interrogatus dixit sibi quo ad primam partem eius melius constare quia fuit presens [illegible]

[illegible] quo ad secundam partem dixit ipsum verum [illegible] fuit presens [illegible]

de anno domini [illegible] presenti [illegible] duos [illegible] ipsum [illegible]

in Luborzyca [illegible] festum Exaltacionis Sancte Crucis [illegible]

[illegible] et [illegible]

Ad secundum articulum testis interrogatus dixit sibi de eo [illegible] anno domini [illegible]

[illegible] presenti [illegible] festum Jacobi [illegible] in Luborzyca [illegible]

[illegible] in ecclesia in nocte [illegible] ad campanam [illegible]

[illegible] ad ecclesiam [illegible] ecclesia [illegible]

Et cum ibi venisset [illegible] ecclesiam [illegible]

[illegible] et [illegible] et in ea inductus [illegible] deponente [illegible]

Johannes [illegible] in ecclesia De aliis testis dixit sibi non constare

[illegible]

Ad decimum articulum testis interrogatus dixit sibi de eo non constare Ad ultimum articulum

de fama dixit ipsum verum duntaxat ad ea que deposuit [illegible] sibi ut [illegible]

[illegible] Notarius

[illegible] ad [illegible]

[illegible] et opinione [illegible] fita extendit se [illegible] dixit ipsum verum [illegible]

[illegible] constitutus [illegible] in bonis paternis [illegible] dixit se velle deponere [illegible] presenti in [illegible] fuit [illegible] et [illegible] olim [illegible] presenti spectat [illegible] de forma [illegible] Neutri

[illegible] ipse inductus est [illegible] deponente [illegible] [illegible] videlicet [illegible] fuit [illegible] ad [illegible] de ecclesia [illegible] [illegible] ad ecclesiam [illegible] dixit idem Johannes [illegible] articulum de fama dixit [illegible] ut est moris

[illegible] inducti [illegible] presbiter [illegible] in bonis paternis [illegible]

In hoc volumine continent[ur] infrascripta opera videlicet.
Opus beati Bernardi ad Eugenium papam
Questiones de materia xxv[e] distinctionis quarti libri sentenciarum
Tractatus ven[erabi]l[is] magistri Henrici de Hassia cont[ra] quendam
heremitam de ultimis temporibus vaticinantem
Item due Collaciones vna coram d[omi]no ap[osto]lico Innocencio p[er] archiep[iscopu]m Pragensem
pro parte d[omi]ni Karoli quarti ... electi in regem Romanorum facta
Alia eiusdem d[omi]ni Innocencii qua[m] fecit in approbacione p[re]dicti d[omi]ni
Karoli in Regem Romanorum electi.
Item exposicio seu lectura ven[erabi]lis m[agist]ri Nicolai Dunckelspuel
vniuersitatis Wiennensis sup[er] capitulum Firmiter credimus.
Dat[us] per d[omi]num Thomam ep[iscopu]m Cracouien[sem].

II

ת"ש ששה חכ' במשנתינו חמש עשרה יש לך להוסיף
שש עשרה כמן זו אל ריש לקיש לר' יוחנן ראי שני
תנן ליתני החולץ ליבמתו וחזר וקידשה ומתה בלא
בנים דמינן כאיהי אסיר' צרתה נמי אסיר' לתני
ואיפה בצרת ערות ולימ' ליה חייבי לאוין נינהו
חייבי לאוין בני חליצה ויבום נינהו לדידך דאמ'
חייבי כריתות נינהו לפי שאינן בצרת יבמה איתא
חולץ ליבמתו אמ' ריש לקיש הוא אינו חייב על
ואינה כרת בין הוא ובין אחין חייבי' על יבמה כרת
יוחנן אמ' בין הוא ובין אחין אין חייבי' לא אחין אינה
כרת ולא על יבמה כרת מאי טעמ' דר' לקי' אמ'
אשר לא יבנה את בית אחיו כיון שלא בנה
ולא יבנה איהו קאי בלא יבנה אבל אחין
בקיומי קיימי ור' יוחנן אמ' לך מי איכא מידי דקאי
משקר' איבעי האי חלוץ איבעי האי חלוץ
שת קאי עליה בכרת אלא איהו שלוחות דאחי
עביד ואינהו שלוחות דידה קא עבד אחיתינו
יוחנן לריש לקי' החולץ ליבמתו חזר וקדשה יבמ'
לה מן האחי' ואי חייבי כריתות הן מאי
ריכה חליצה מאי צריכה ולישמעיק איקיסים
עד אחד מן האחי' וקדשה אין לה כלום ואי חייבי
אין אמאי אין תפסין כלום אמ' רב ששת סיפא
את לר' עקי' דאמ' דאין קידושי' תופסי' בחייבי
אוין ולתני לדברי ר' עקי' אין לה שום כלום קשיא
רב אשי סבר לה כריש לקיש ומתר' כר' שמעו' רבינ'
סבר לה כר' יוחנן ומתרץ לה כרבנ' רב אשי סבר
לה כריש לקיש ומתרץ לה כר' שמעו' החולץ ליב'
חזר וקידשה צריכ' חליצה מן האחי' מאי אחי' אחי'
מן הטולדים כמאן כר' שמעו' עמד אחד מן
הילודים וקדשה אין לה עליו כלום כמאן כריש לקיש
רבינו סבר לה כר' יוחנן ומתרץ לה אליב' דרבנן
החולץ ליבמתו וחזר וקדשה צריכה חליצה מן ה
האחין מאן אחין באמ' כר' יוחנן עמד אחד
מן הטולדים וקדשה אין לה עליו כלום כמאן כרבנן
מי תר' הבא על יבמתו חזר ובא הוא אחד מן האחי
על יבמתו תלמוד בת רב אחא ורבינ' חד אמ' נעשה
חד אמ' נכרת מאן דאמ' נעשה כר' יוחנן ומאן
נכרת כריש לקיש אמ' רב יוסף אמ' ר' יצחק סוטה אסור
ומאי כל בה בערות מתי' רב חסדא ביאת או חליצ
ואחין ראשון פוטרת צרתה אמ' ליה רב אמי ליה אנא
לסוטה דאורייתא אמרת ליה סוטה דרבנן ודקא אמרי
מאי קא אמרי כל דאתקין רבנן כעין דאורייתא תקון
ותיב רב יוסף נכנסה עמו לסתר ושהת עמו כדי
ומאי אסור ... ואסור בתרומה ואם מת חולץ
... אמ' לך סוטה ... ...

אומ' אחת זו ואחת זו אסור' אלא מה אני
הושיל לרבות סוטה נסתר' ואי נסתר' בבע
קרי ליה נסתרה ליבשה מעלי' נבעלה אמ'
ונסתר' והיא נשואה למיל עליה בלאו ולא
כיפר לאו בסוטה לית ליה ואפי' זבנה מי
הווית ואישו כל בה בעא מיניה רב יהו
ששת המחזיר גרושתו משנשת את מה
אליב' דר' יוסי לא תיבעי לך כיון דאמ' יו
טוע' במחזיר רושתו כתי' יבמה כמו ...
תועבה היא היא תועבה ואין צרה תו
תיבעי לך אליב' דרבנ' מאי אונס ומאי
בסוטה כל אין דילמ' כיון דאי עקר אי עק
דאמ' אליב' דרבנ' לא תיבעי לך כיון דאי
עקר כי תיבעי לך אליב' דר' יוסי בר יה
אונס דר' יוסי בן כיפר שומ' ...
דסת מיעט רחמ' היא תו...
מדילמ' היא תועבה ואין
צרתה תועבה אל תבייא
ואם פסול אם היה חולץ ...
מיבם מיבם לכשור ...
כשיר כשיר פסול' פסולה ...
חזיא מאי ... לך מינה אלא ...
פסולה ... וקדש אם היה מיבם ...
... כשיר ...
ודקא' לך כיון דחזיא ...
... רב יוסף ... לא ישרף ...
... ואמרי ... תנא ...
... או ... או ... הלכה ...
... בעי ... ותיבעי לך היא ...
... כי קא מיבעיא ... בסותר ...
... רב נחמ' בר יצחק ...
... בעי ר' יוחנן ...
... ותיבעי לך ...
... אלא ... לא ... יבמה ...
... מאי ... ...
... חולץ ולפסולה ... מיבם ...
... כשיר ... פסולה ...
... פסול ... כיון ...
... לך מ' ... כשיר ...

Amen

…חזי׳ גרושתו משנסתחוא ויבמתו חולצת ·
…צרתה פסול׳ אלא או היא חולינת או יבמתו לאו
…קא מתרצת תרוץ הכי הוא חולינת יבמתו
…ליה זו מתייבמת · א״ר רב לוי בר חמא א״ר
…יעקב א״ר שלש יבמתו ממאנת אסור׳ לעולם ·
…לאחיו השת׳ היא גופ׳ שרו׳ דא״ר שמו׳
…בזה מותר׳ בזה יבמתה מיבעיא אלא א״ר
…שנא מאמי דשרא לאחיו דלא עבד בה מע׳
…מיאן עבד בה מעשה איל׳ משו׳ יבמתו
…ויבמתה בתו אסור׳ והתנ׳ וכולן אם
…שנתגרשו יבמותיהן מותרו׳ דמאן כמאן
…בבעל היינו גרושי׳ אלא לאו ביבם לא
…ממאנ׳ בבעל והרי גופ׳ גרושה · ומאי
…שאין בבעל עקר נשואין לנישואין כי
…נישו׳ א׳ קדושי׳ קא מיעקרא
…יצחק דאי׳ בבעל מות׳
…[illegible] אומ׳ משעת
…שלא נפל [illegible] ביבמתו
…[illegible] שלא היתה אשר
…שאינה יולדת מתיבי רב
…ואומ׳ מכרו׳ ומת אחד מהן ·
…שני מאמר ומת הרי אילו חולצו׳
…בבות שנ׳ ומת אחד יבא עליה ש
…הזיקה יבום ולא שיעלה זיקתו שנ׳ יבמה ·
…שלה אמ׳ ר׳ יוסי זו היא אשת אח שאסור
…גרם לה שלא מיבום לה בכל התור׳ כולה ·
…מעשי מאי לאו למעוטי יבמת׳ אי׳ לוני׳
…לא למעוטי יב׳ איי לו דאמ׳ מאי היא
…רמי סור נפיל גרם לה יב׳ בש׳ חליצ׳ אייל
…ליינה לא בעיא מאי עבד׳ הא דאורו׳ והא
…תנן וכולן אם מתו או מיאנו כו׳ לא קשיא כאן
…רבה כאן שלא הכירבה ריק נפ׳ דקתנ׳ שמיע׳
…שהין שנ׳ · א״ר רבא יבמת׳ אייל מותר
…צרת בתו איילונ׳ והקטנ׳ שמיאנה שהין א״ר
…וחת יב׳ איל׳ ואחת יב׳ מאחיו גרושתו
…ותנו׳ רב ביבי קמי׳ דרב נחמ׳ אמ׳ ג׳ נשים
…משמשות במוך ואילו הן קטנ׳ ומעוב׳ ומניק׳ קט׳
…ושמא תמות מעוב׳ שמא תעשה עוברה
…עובר׳ סנדל מניק׳ שמא תגמול את בנה
…איזו היא קטנה מבת י״א שנה ויום אחד עד שת׳
…שנה ויום אחד פחו׳ מיכן ויותר על כן משמש׳
…והולכ׳ דבר׳ ר׳ מאי׳ וחכמ׳ אומ׳ זו וזו משמש׳
…והולכת ומן השמי׳ ירחמו משו׳ שנ׳ שומר

תוך הזמן הזה היא מתה ושעברה מת אחר הזמן הז…
חיה ושבק׳ חי׳ · איש והא תנו רבא בר שמו׳ אי אתה יכו…
בחמורתו ובאיס׳ כו׳ · אלא לשו׳ שמא תתעבר ושמא תמו…
אלא קשו׳ דא״ר רב ספר׳ בנים הרי הן כסימנ׳ · וא״ל דאמ…
אמ׳ רב ספר׳ בשם עדי׳ [illegible] למאי נפק׳ מינה א…
לר׳ יהוד׳ דאמ׳ עד שירבה שחור על הלבן בבנ׳ מותר…
ורב זביד׳ אין בנים בלא סימן ונבדוק חיישי׳ שמא ש…
הנ׳ מילי לר׳ חיישי׳ אבל לר׳ אין חוששי׳ למאי איכ׳ למימ…
אפי׳ אמ׳ אין חוששי׳ משו׳ מעשר ליה חוששין ·
מתני׳ · כיצד פוטרות צרות הייתה ולו׳ …
ליבנה התור׳ ריבת׳ יבמות הרבה · רבה א׳ ומסברה
יבמה מאי טעמ׳ אסיר׳ דבמקו׳ ערוה קיימא יבמת׳
נמי במקו׳ ערוה קיימ׳ · מתני׳ · כיצד אם מת…
יבמותיה מותרו׳ ולו׳ · ואפי׳ כנס ולבסוף גרש · ורמינ…
ג׳ אחי׳ בשלא׳ ב׳ מהם נשואי׳ ב׳ אחיות ואחד נשו…
נכרית וגירש אחד מן בעלי אחיות את אשתו ומ…
האח נשוי נכרית וכנסה המגרש וזו היא שאמרו אם מ…
יבמותיה מותר׳ טע׳ דגירש ולבסוף כנס אבל כנס
ולבסוף גירש לא · אמ׳ ר׳ ירמיה תרגמ׳ מי ששנה
זו לא שנה זו · והאי תנ׳ סבר נשואי הראשון מפ…
רבא אמ׳ לעול׳ חד תנ׳ הוא זו ואין צרי׳ לומ׳ זו קת…
כל שיכולה למאן ולא מיאנה תמאן השת׳ ותתיבם
יבמת׳ · ליתי מסייע ליה לר׳ אושעי׳ דאמ׳ אושעי׳
ממאנת בנשואיו ואין ממאנת בזיקתו · לא יבמת׳
ערוה שאני דתני׳ רמי בר יחזק׳ ממאנת בבעל
מותר׳ לאביו ביבם אסור׳ לאביו אלמ׳ בשעת נפי…
נראית כבלתו · הכ׳ נמי בשעת נפילה נראית
כצרת בתו · מתני׳ · שש עריות כו׳ · אמ׳
ר׳ שמעון בן פזי מאי טעמיהו דב״ש אמ׳ קר׳ לא תהי…
אשת המת החוצה לאיש זר חוצה מכלל דאיכ…
פנימית ואמ׳ רחמ׳ לא תהיה החוצה הא לגוף תהי…
וכה׳ מיבעי ליה לכדרב יהוד׳ דאמ׳ רב אמ׳ …
מנין שאין קידושין תופסין ביבמה שנ׳ אשת המת החוצה לאי…
זר לא תהיה בה הויה לזר וב״ש מי כת׳ לחוץ החוצ…
כת׳ ובה׳ [illegible] חוצ׳ כמאן דכת׳ דתנו׳ ר׳ נחמי׳ כל תיבה
שיצרי׳ למ״ד בתחילה הטיל לה ה״א בסופה תנא דבי
ר׳ ישמעא׳ אילמנה מחשובה [illegible] עצמה …
מגרבה ובש״ד דרב יהוד׳ אמ׳ [illegible] למלאיש זר …
וכה׳ מיבעי ליה למלאיש זר הכי נמי ואמ׳ לא חו…
[illegible] לומר לי לרבות את האחות · ואי כך מחו…
החוצנה ואיל׳ [illegible] חוצה חוצה לארכוש · רבא אמ׳
טעמיהו דב״ש דאין איסור חל על איסור תנח במ…
מת ואחר כך נשא אחי לא אתי איסור אשת אח ולח…
לה איסור אשת אח אלא נשא ואחר כך נשא מת
אחות אשה קדים כיון דלא אתי איסור אשת אח
וחל על איסור אחו׳ אשה הויא צרת ערוה שלא במ…
מצוה ושריא · מתני׳ חלוקי ב״ש [illegible] · פשיטא

Liber beati Bernardi de consideratione ad Eugenium papam.

Subit animum dictare aliquid quod te papa bea
tissime Eugeni vel edificet ut delectaret
vel consoletur. Sed nescio quomodo vult et non
vult exire leta quidem sed lenta oratio. dum statim
illi contraria imperare contendunt maiestas et amor.
nempe urget ille inhibet illa. Sed intervenit dignatio
tua qua hoc ipsum non precipis sed petis et tu precipe magis
te deceat. maiestate igitur tam dignanter cedente et
quid mereatur pudor. Quid enim si cathedram ascendisti nec
si ambulas super pennas ventorum subduceris affectui. Amor
dominum nescit agnoscat filium et in ipsis pre satis subiectum
est obsequitur sponte et gratis obtemperat. libere reveretur
non sic aliqui non sic sed aut timore adista impelluntur
aut cupiditate. hii sunt qui in facie benedicunt mala
autem in cordibus eorum blandiuntur coram in necessitate deficiunt
Caritas numquam excidit. Ego ut verum fatear matris sum
liberatus officio sed non depredatus affectu. Olim michi in visceribus
es non tam facile evelleris ascende in celum descende in abyssum
et non recedes a me sequar te quocumque ieris amavi pauperem
amabo pauperum et divitum patrem. Non enim si bene te novi quia
pater pauperum factus ideo non pauper spiritu es. Inter haec mutatum
factum esse confido non de te nec priori statui tui successisse
promotionem sed accessisse. Moneo proinde te non ut magister sed ut
mater plane ut amans. Amens magis videar sed ei qui non
amat et qui vim non sentit amoris.

Unde igitur iam incipiam libet ab occupationibus tuis. Quia
in hiis maxime condolebo tibi. Condoleo dixerim si et tu
doles et tu. alioquin doleo magis dixisse debueram
quia non est condolere ubi nemo qui doleat. Itaque si doles condolebo.
Si non, doleo tamen et maxime sciens a salute longius ab
sistere membrum quod obstupuit et egrum se se non sentiente periculo
sius laborare. Absit autem ut de te id suspicer. Novi quibus deli
ciis dulcis quietis tue non longe ante hac fruebare. Non potes
desuevisse tam cito ita subito non dolere nuper subtractis. Plaga
recens dolore non caret. Neque enim iam incalluit vulnus. Nec in tam
brevi versum in insensibile est. Quicquid si non dissimules non deest
tibi iustis materia iusti doloris acerbitudinis vulneris quotidianis ictibus
infractor. Avelleris atque retraheris amplexibus et quotiens
id pati contigerit totiens dolor tuus renovetur necesse est. Et
quis non contingit quotiens vis et invitus. et quotiens moneris
nec promoveris et quotiens conaris et non das vires conteris et non proficis

et temptas et obrumpis et ubi incipis ibi desinis / et dum adhuc
ordinis procedunt te / Venerunt filii usque ad partum ait propheta et vires
non habens parturiens Nosti hec nemo te melius Attrite frontis
es et impar vetule effrem Doctus diligere trituram si pace tua
fit se tua res habent absit hec est pars illius qui datus est
in reprobum sensum Abhis plane timeo tibi pater non tu hiis vel plus
metuo tibi pater ista amare si unquam possit accidere Et ita dico
tibi si res ut assolet per consuetudinem in tuam venit Noli nimis
credere affectui tuo qui nunc est Nil tam firmum animo quod ne
glectu et tempore non obsolescat Vermium vetusto et neglecto
talis ad obducitur et eo insanabile quo insensibile fit De
nique dolorem continuum et acerbum diutius esse non patitur
Nam si citius non excutitur necesse est cedat vel sibi enim
nervis cito aut de remedio consolationem recipiet aut de assi
duitate stuporem Quid non mutat consuetudo Quid non assi
duitate durescit Quid non usui cedat Quot qui pannis
tudine prius exhorrebant usu ipso malum indulte consueti
est Audi iustum quid lamentetur super hiis que prius tan
gere nolebat anima mea Nunc pre angustia cibi mei sunt
Primum tibi importabile videbitur aliquid processu temporis
si assuescas iudicabis non adeo grave paulo post leve si senties
paulo post nec sentires paulo post etiam delectabit Ita paulatim
in cordis duritiam itur et ex illa in aversionem Hoc est quod unus
totum dolorem citum ut duri habitus exitu aut sanitate
perfecto aut insensibilitate hinc prorsus hinc tibi timui et timeo
semper ne dilato remedio dolorem non sustinens periculo te irre
vocabiliter desperato committas Vereor inquam ne in mediis et
occupationibus que multe sunt dum diffidens fine frontem durices
ita sensum tuum quodammodo sensu privans iusti utilisque
doloris Quanto prudentius te illis subtrahas ut ad tempus
quam patiaris trahi ab ipsis et trahi paulatim duci quo tu non
vis Queris quo ad cor durum ne paveas querere quid illud sit
si non expavisti tuum est hoc pelle et cor durum quod semetipsum non
exhorret quia nec sentit quid me interrogas Interroga pha
raonem nemo duri cordis salutem unquam adeptus nisi
forte miseratus deus abstulit ab eo iuxta iuxta prophetam
cor lapideum et lapidum et dedit ei cor carneum / Quod igitur
cor durum Ipsum est quod nec compunctione scinditur / nec pietate
mollitur nec movetur precibus minis non cedit / flagellis

Cor durum quid sit Vide paulo de ...

durum est / Ingratum ad beneficia est / ad consilia infidum, ad iu-
sevum — dicia ~~sevum~~ / inverecundum ad turpia, impavidum ad pericula, inhu-
manum ad humana, ~~temerarium~~ temerarium in divina, preteritorum oblivis-
cens, presentium negligens, futura non providens, ipsum est cui preteritorum
preter solas iniurias nichil omnino preterit, presentium nichil non perit,
futurorum nulla nisi forte ad ulciscendum prospectio, seu pre pa-
ratio est / Et ut in brevi cuncta horribilis mali mala complectar
ipsum est quod nec deum timet nec hominem veretur. En quo trahere
te habent occupationes hee maledicte si tamen pergis ut cepisti
dare ita te totum illis nil tui tibi relinquens perditur tempus et
si licet nunc alterum tue tibi exhibere vestro tuque in hiis stulto
labore consumeris que non sunt nisi afflictio spiritus eviscer ratio
mentis / evacuatio gratie. Nam fructus horum quid nisi aranearum
tela. Queso te quale est illud de mane usque ad vesperam liti-
gare aut litigantes audire et utinam sufficeret diei malicia
sua. Non sunt libere noctes / Vix relinquitur nature necessitati quod
corpusculo pauperculo sufficiat et rursum ad iurgia surgitur.
Dies diei eructat lites / et nox nocti indicat maliciam / usque
adeo non est respirare in bonis / non est alterna capessere requie
non vel rara interseri ocia / Non ambigo ista te cum deplorare
at frustra illud si non et emendare studueris. Interim tamen
ut facias hortor nec te unquam duraveris quolibet usu
vel assiduitate. Percussi eos et non doluerunt at deus nichil
tibi et illis / Iusti potius tibi aptare curato et affectum et
vocem quo ait. Que est enim fortitudo mea ut sustineam
aut quis finis meus ut patienter agam. Nec fortitudo la-
pidum fortitudo mea nec caro mea enea est. Magna
virtus patientie sed non hanc tibi ad ista optaverim. Interdum
impatientem esse probabilius. Sunt apostolos illorum patientiam quibus
paulus dicebat libenter suffertis insipientes cum sitis ipsi sapientes
ni fallor yronica erat et non laus. Sed sugillatio quorundam
mansuetudinis qui quasi dati sunt manibus pseudoapostolis aliquibus
et seducti erant atque eorum pagina et prava dogmata ita se pa-
tientissime ferrent viri et subdens sustinetis. Quia si quis vos
in servitute redigit / Non bona patientia cum possis esse liber sinere te
permittere fieri nolo / dissimulationes servitute in qua cotidie indies dum

nestis redigeris /hebitati cordis inditum est ꝑpriam sentire gtinua
vexacionis vexacio dat intellectum auditui ait quidam vnum est
sed ꝑ nimia fuit ita ꝑ sit non plane dat intellectum ꝑ gtemptum
idemque impius cum venit inprofundum malorum gtempnit Ecce iste
go et pessime seruitutis iugum iamque imminens ymo iam nec
modice premens non tibi tamen sed horret Ay ideo non sumus
quia non vni sumus sed omnibus nulla turpior seruitus gravior
ne quam iudeorum qui quocumque ierint post se trahunt et ubi
tuque duos inuenerint suos Unquoque dic ꝗ precio ubi unquam
ꝑs liber ubi tutus /ubi tuus ubique strepitus ubique tumultus ubique
iugum tue seruitutis te premit Nec michi reponas vnius apostoli
vocem qui ait Cum essem liber ex omnibus omnium me seruum feci longe
est istud ab te Nunquid hac seruitute ille hominibus inseruiebat in
acquisitione turpis questus Nunquid ad eum de toto orbe confluebant
ambiciosi auari Symoniaci sacrilegi Concubinarii incesti
nosi et queque ista mo monstra hominum ut ipsius apostolica auctoritate
vel optinerent honores ecclesiasticos ut retinerent Ergo
seruum se fecit homo cui vnice expetebat et maxime lucrum ut ple
bes lucrifaceret xpo non ut lucra augeret auaritie Non est
igitur de plerissima pauli industria et caritate talibus
qua liberali seruili conuersacioni tue protinus sumas Quam
tuo dignius apellatur qua tue salubrius consule qua fiunt
tuo sumus curie dei ipsum potius audias dicentem precio empti
estis nolite effici serui hominum Quid seruilibus indignius qui precium
summo pontifici quia non dico omni die Sed pene videtur
hora insudare talibus rebus et pro talibus /de inde qui orauimus
Quando dicemus populos qui edificamus ecclesiam Quando medi
tamur in lege Et quidem cotidie perstrepunt in palacio leges
sed non domini /Iustine nec eciam istud est tu videris nam Ecce lex
domini in maculata conuertens animas hec autem non tam leges
quam lites sunt et cauillaciones subuertens iudicium Tu ergo
pastor et episcopus animarum qua mente sub petro sustines tota
te ꝑ flere et illud et yarite istas fallor si non mouet tibi
strepitum pupilas hec puto quod et ineundem compellat contra
te clamare ad dominum tuum prophetam narrauerunt michi fabulationes
iniqui sed non ut lex tua Ego et te ando liberum inquiri
sub tam grauam mole inconuenientie huius et tam sua non sit

ceterum te subducere nec ipse potes et non vis multo magis similis
huius ipsius tam prope voluntate tue An non similis an damnatur
iniquitas Et maxime nisi tu forte indignum iudices homine
tibi quam vitam ducas Quid inter se est volens servitus servias
an invitus Sic et si coacta servitus miserabilior sed affectata
miserior est Et quid me vis facere inquis ut tibi ab his occupationibus
parcas Impossibile fortasse respondebis facilius cathedre
vale dicere posse Recte hoc si rumpere et non magis interrumpere
isto hortarer Audi ergo quid redarguam quid suadeam Si quid
vivis et sapis totum das actioni considerationi nichil laudo te
in hoc non laudo puto quod et nemo qui a Salomone audierit
qui minoratur actu percipiet sapientiam Certe nec ipsi actioni
expedit consideratione non preveniri Si vero totus vis esse
omnium illius instar qui omnibus omnia factus est laudo humanitatem
sed si plena sit Quomodo autem plena te excluso Et tu homo es
Ergo ut integra et plena humanitas colligat et te intra
se sinus qui omnes recipit Aliquid quid tibi prodest iuxta verbum
domini si universos lucreris te unum perdens Quamobrem cum
omnes te habeant esto etiam tu ex habentibus unus Quid solus
fraudaris munere tui usque quo vadens spiritus et non rediens
usque quo non recipis te et ipse inter alios Vide tua sapientibus
et insipientibus debitor es et soli negas tibi te Stultus
es et sapiens servus et liber / dives et pauper / vir et femina
senex et iuvenis / clericus et laicus / iustus et impius omnes
pariter participant te omnes de fonte publico bibunt pectore tuo
sitiens et tu seorsum stabis Sed maledictus qui partem
suam facit deteriorem quid ille qui se penitus reddit expertem
Sane derivetur aque tue in plateas / homines et iumenta
et pecora bibant ex eis quin et camelis puer Abrahe potum
tribuat Sed inter ceteras bibe tu de fonte putei tui Alienus
inquid non bibat ex eo numquid tu alienus Cui non alienus
si tibi es Denique qui sibi nequam cui bonus Memento proinde non
dico semper non dico sepe sed vel interdum redde te ipsum
tibi utere tu quoque te inter multos aut certe post multos
Quid indulgentius hoc Cum dico sed non indulgentiam
non sedem indulgentiam puto et ipso apostolo indulgentiorem

me inhiare parte. Ego plus quam oportet inquis non insisto. Quid si
ita oportet. Nam tu ut confido minime non eris meticulosa
informatae conscientiae. Sed habundat magis. Sane pro te
debet scilicet habundatione quam me audaciore esse. Ego
quoque mihi tutius iudico apud maiestatem timiditatem
quam temeritate pertulitam et fortassis non sero moneo aptius
sapientem ut si quid scriptum est da occasionem sapienti et sa
pientior erit. Audi tamen apostolum quid de huiusmodi sentiat. Sic
non est sapiens inter vos ait ille qui iudicet inter
fratrem et fratrem. Et infert ad ignominiam vobis dico contempti
biliores qui sunt in ecclesia illos constituite ad iudicandum.
Itaque secundum apostolum indigne tibi usurpas tu apostolicus officium
vile gradum contemptibilium. Unde et dicebat apostolus episcopum
instruens nemo militans deo implicat se negotiis
secularibus. Ego autem parco tibi non enim fortia loquor sed possi
bilia. Putasne hec tempora sustinerent si hominibus litigantibus
pro terrena hereditate et flagitantibus abs te iudicium voce domini
tui responderes. O homines quis me constituit iudicem
super vos. In quale mox iudicium tu venires. Quid dicit
homo rusticanus et imperitus ignorans primatum suum inho
norans summam et precelsam sedem derogans apostolice
dignitati. Et tamen non monstrabit puto qui hec dicerent
ubi aliquando quispiam apostolorum iudex sederit hominum aut divisor
terminorum aut distributor terrarum. Stetisse denique lego apostolos
iudicandos sedisse iudicantes non lego. Erit illud non fuit.
Itane minuitur est dignitatis servus si non vult esse maior
domino suo aut discipulus si non vult esse maior eo qui se misit
aut filius si non transgreditur terminos quos posuerunt patres
sui. Quis me constituit iudicem ait ille magister et dominus et
erit iniuria servo discipuloque nisi iudicet universos. Mihi tamen
non videtur estimator bonus rerum qui indignum putat
apostolis seu apostolicis viris non iudicare de talibus quibus datum
est iudicium in maiora. Quid ni contempnant iudicare
de terrenis possessiunculis hominum qui in celestibus et angelos
iudicabunt. Ergo in criminibus non in possessionibus potestas vestra.
Propter illa siquidem non propter has accepistis claves regni celorum.

+ prevaricatores exclusura non possessores. Ut sciatis ait quia
filius hominis potestatem habet in terra dimittendi peccata et cetera.
Quenam tibi maior videtur et dignitas et potestas dimittendi
peccata an predia dividendi. Sed non est comparatio. Habent hec in-
fima et terrena iudices suos reges et principes terre. Sed
quid fines alienos invaditis? Quid falcem vestram in alienam
messem extenditis? Non quia indigni vos sed quia indignum
vobis talibus insistere quippe potioribus occupatis. Denique ubi
necessitas exigit, audi quid apostolus censeat. Si enim in vobis
iudicabitur hic mundus, indigni estis qui de minimis iudicetis?
Sed aliud est incidenter excurrere in ista causa quidem urgente,
aliud ultro incumbere istis tamquam magnis dignisque tali
et tantorum intentione rebus. Ceterum hec et in huiusmodi talia dicerem
si fortia dicerem, si recta, si consulta. Nunc autem quia dies mali
sunt, sufficit interim admonitum esse non totum te nec semper
dare actioni sed considerationi aliquid tui et cordis et
temporis sequestrare. Hoc autem dico necessitatem intuens non equi-
tatem, quamquam non sit preter equum cedere necessitati. Nam
si licet absolute per omnia in omnibus preferenda et vel sola
ut maxime colenda ea que ad omnia valet, id est pietate
prorsus irrefragabili ratio monstratur. Quid sit pietas queris?
Vacare considerationi. Dicas forsitan in hoc dissentire me
ab illo qui pietatem diffinivit cultum dei. Non est ita. Si bene
consideras illius sententiam meis expressi verbis, et si in
parte. Quid tam pertinens ad cultum dei quam quod ipse hor-
tatur in psalmo: vacate et videte quoniam ego sum deus. Quid
sane imprimis considerationis principium est. Quid deinde tam
valens ad omnia, que ipsius quoque actionis partes benigna
quadam presumptione suas facit preagendo quodammodo
et preordinando que agenda sunt. Necessaria plane, et
forte que previsa et premeditata poterant esse proficua,
precipitata magis periculo fiant. Quid tibi licet si recor-
daris in ipsis actionibus tempore et in magnis quibusque
negotiis magnatum ne conflictus eorum frequenter ac-
cidisse non ambigo. Et primum quidem ipsum fontem
suum, id est mentem, de qua oritur, purificat consideratio.

deinde regit affectus dirigit atque corrigit excessus compo
nit mores vitam honestat et ordinat postremo divinarum
peritie et humanarum rerum scientiam confert hec est [illegible] que co
pia distinguat ignorantia tegit sparsa colligit [illegible] secreta
rimatur vera vestigat verisimilia examinat [illegible] ficta et
fictata explorat hec est que agenda premeditatur acta
recogitat ut nichil in mente resideat aut in correctum +
vel conceptum aut conceptum egens hec est que in prosperis
adversa presentit in adversis quasi non sentit quorum alterum
fortitudinis alterum prudentie est Ubi etiam advertere tibi
est suavissimam quandam connexam complexam virtutum quod altera
atque pendere ex altera sit hoc loco videos fortitudinis nunc
esse quelibet adversa que non percipiunt prudentia hec
vere est que inter voluptates et utilitates media quasi
quedam arbitra sedens utrumque [illegible] limitibus lenit
tibi distinguat fines istis assignans et plecens quod satis
est illis quod nunquam est demens et sit ex alterutro tertiam for
mans virtutem quam dicitur temperantia Nempe hinc temperantem
ipsa consideratio tempestiva cum qui necessariis proximaretur
demit quam qui indulget superfluus non est ergo temperantia
in solis dispensandis superfluis est et in admittendis
necessariis hinc sane apostolus non sto tum sed auctorem esse
videretur qui etiam carnis curam docet non perfici in desideriis
dicens siquidem curam carnis non perfici superflua cohibet
addens in desideriis necessario non excludit unde michi videtur
non omnino absurde diffinire temperantiam non excludit qui
habet nec perstringe utilitatem nec excedere dicat Iuncta
philosophum nequid nimis Iam de iustitia que una ex quatuor
est nomine constat considerationem mecum percurri ut se for
met in ea Si etiam natura prius cogitet ut esse vos
animam dicat iustitie nec facturam utique alteri quod sibi
fieri nolit nec quod sibi velit fieri negaturum in hijs
nempe duabus liquet integrum esse iustitie statum
Sed nec ipsa solitaria est in tuo etiam animo mecum
etiam hinc prescriptam connexionem et coherentiam cum
temperantia et vere amborum cum duabus superioribus prudentia

et fortitudine Ita tamen iustitie dicitur parte quod sibi non
vult fieri quis alii non faciat porro pars altera quod ait dominus Quecumque
vultis ut faciant vobis homines et vos facite illis Neutrum
horum erit nisi ipsa voluntas de qua tota ducitur forma prius
ordinata fuerit ut nec velit aliquid superfluum nec necessa-
rium quod superfluitatis esse nolit quod quidem temperantie est / Denique etiam ipsi
iusticie ut iusta sit temperantia modum imponit Noli nimium
esse iustus ait sapiens ostendens prorsus minime approbandam
iusticiam que temperantie moderamine non fruatur Unde
et ipsa sapientia hoc temperantie frenum non respuit dicente
Paulo Non plus sapere quam oportet sapere sed
sapere ad sobrietatem Sed et expressum quod temperantie necessaria iusticia
sit ostendit dominus in evangelio arguens illorum temperantiam
qui abstinebant ut viderentur hominibus ieiunantes Erat
igitur illis temperantia sed non iusticia in causa quia non deo placere
sed hominibus intendebant Quid tamen ut illa absque
fortitudine tu constet fortitudinis esse et non mediocris
cohibere velle et nolle suum inter angustias parcitatis et nimietatis
ut pro contenta voluntas in illo medio puro solo consistat
sibi coequatum dicens sui utpote compositum parte partes continens
qua solum constat esse virtutem / Dicito nunc queso si pateris
tu tamen patientissimum tamen horum virtutum meditullium hoc dum is
teneas quod ita cunctis continuum est ut videatur esse propria
singularum in ipsum virtus est et nichil aliud Sed pro virtus
non esset multiplex sed essent omnes una in partibus quia
sine ea virtus non est omnium quodammodo intima nexus una est et
medulla virtutum in qua pro consistunt et una prudens videatur
omnibus presentium quod non illud participando continuant sed totum et
singulis atque integrum possidentes virtutis tamen sicut quod tamen iusticie
quam modus alioquin sicut quid quod modum relinquit non plane
tunc pertinet quod suum est quod tum suum ipsius est facere Quid tamen
tu reputa temperantie que non alium de profecto temperantia est nisi
quod nil in moderatum admittit Sed puto fatebere etiam
non minus esse fortitudinis tuum ut maxime ipsa pro

que ab principibus viris et quasi suffocare hinc et inde conantibus
purum illud potentius eruit et vendicat in quadam stabile fun
damentum boni se demum virtutis. Ergo modo tenet iusticia est
tpantia est fortitudo est. Sed vide ne inhac differant
ut iusticie quidam in affectu res sit a fortitudine aut efficatia
eius porro possessio atque usus apud temperantiam restat ut dicamus
ab hac quonam prudentia non excludi. Nempe ipsa que modo divi
tum neglectum plus habitura virorum invidia si inabditis reliquum et
corruptum quadam vetustatis caligine pridem iacuit et auctis ipsa
dico tibi a paucis adiutitur quia paucorum prudentia est iusticia
itaque querit prudentiam invenit vendicat fortitudo temperantia possi
det. Non michi hoc loco propositum de virtutibus disputare. Sed te superius
hortans ad vacandum contemplatio tum beneficio licet et sua adiutus.
Cui tam pio tamque utili studio ullam in vita operam dare nonne
vita perdere est. Quid tu si te philosophie huic totum repente devoveris
predecessores tui non ita consueverunt eris molestus quia pluribus quasi
qui aperiam vestigijs deviate. Nempe id videberis agere in sugillatione
ipsorum. Sed et notabile vulgari proverbio qui hoc facit quod
nullus miratur omnes veluti qui cupias admirationi fore. Nec potes
eorum simul et publicos ut errata corrigere vel excessus redigere in mo
dum. Tu autem accepisti tempus ut eam sapientiam tibi adeo datam pauciori
et optime id studeas interim sane multo altius vite in bonum
quod potes. Itaque si debemus et non demonus humanum exempla
non defuere Romani pontifices qui sibi ocia inter maxima ne
gotia invenirent obsidio urbi et barbaris eius. Tamen cunctis
imminebat nunquam tamen istud bonum sperarunt. Gregorius tenuit quamquam
sapientiam plurimum in otio. Et nempe quis quod excessus ipsius verbis
liquet obscurissima et extrema partem Ezechielis tam diligenter
quam eloquenter exposuit. Sed esto alius huic noluit mos. Dies alij
sunt et alij hominum mores et tempora periculosa non instanti iam sed ex
sperant fraus et condicio et violentia invaluere super terram. Ca
lumpniatores multi defensores rarius ubique patentiores opprimunt
pauperiores non possumus deesse oppressis non negare iudicium in
iuriam patientibus nisi agitentur cause audiantur partes inter partes
iudicari quod sit. Agitentur cause sed sicut oportet. Nam is magis
qui frequentatur detractabilis plane et que nam dico stilum sed
ut forum deterret. Miror itaque quemadmodum religiose aures
tue audire sustineant quia adinventorum per fraudem veritatis cor
rige pravum morem et precide linguas venaliloquas et labia

dolosa claude hij sunt qui docuerunt linguas suas loqui me-
dacium diserti adversus iusticiam eruditi pro falsitate Sapientes sunt
ut faciant mala eloquentes ut impugnent verum hij sunt qui in-
struunt a quibus fuerant instruendi astruunt non comperta sed sua
struunt de proprio calumpnias innocencie destruunt simplicitatem veritatis
obstruunt vias iudicii Nichil itaque absque labore manifesta facit veritatem
ut brevis aut pura narracio Ergo illas quas ad te necesse erit
intrare causas neque cum omnibus necesse est diligentis velim sed breviter
decidas ac frustratorias et venatorias precide dilaciones Causa
vidue intret ad te causa pauperis et eius qui non habet quod det / alias
alias multas partibus committere commendandas quam plures nec dignas
audiencia iudicare Quid enim opus est admittere illos quorum peccata
manifesta sunt precedencia ad iudicium Tanta impudencia nonnullorum
ut in manifeste ambicionis prurigine statuat tota facies cause
coram non erubescant audiencia flagicia publicantes semetipsos
ad multorum inquo sit pre solius partis patuit confusionis iudicio Non
sunt qui respondeant attritas frontes et ideo plures facti sunt et magis
induraverunt Sed et nescio quo viciorum vicio quociens non re-
fugit et illa omnis sordent unius nimie fetor sentitur Cuius eius
verbi causa unquam avarus mali i inmundus i inmundi luxuriosi luxuriosi
erubuit Solemni absque ecclesia non est ita quod horreat instudijs et mo-
licionibus ambicionis non plus quam spelunca latronis in spolijs viatorum
Si Christi discipulus es ignoscat zelus tuus commurgat auctoritas adversus
impudenciam hanc et qualem pestem intuere magnum pre sa-
cientem et audi dicentem qui multis instat ne sequatur Non
parat aures ut audiat sed flagella quo feriat nec verba facit
nec recipit nec cum sedet inditans sed insequitur pruniens Causa
tamen non tacet quod vix domum oracionis negociacionis fecissent
Ergo et tu fac similiter Erubescant vultu tuo istius modi negocia-
tores si fieri si non timeant et tu flagellum tenes Timeant num-
mularij nec fidant in minimis sed diffidant abscondens es suum
ante sciendes effunde pacione quam accipe / hoc studiose et constanter
agendo multos lucrifacies turpium sectores sectatores lucrorum
honestioribus officijs vendicando multos ne vel audeant huiusmodi
attemptare servabis Addite illud quod non parum proficiet et afferas
quietis tibi suadeo Ita nempe non pauca tibi inventa tempus tedi
mens advocatis temporibus quos ut dixi negocia nec audiendo
quedam alijs committendo que digna tua putamus audiencia fideli
quedam et accommodo ipsi cause compendio terminando de qua
temporibus hijs agere aliquid cogito sed sub alterius serie

principio libri atque hic sit finis istius ne duplo te oneret minus suavis si et longa fuerit

Tenor promissi mei quo etiam iam aliquamdiu teneor apud te vir optime papa Eugeni volo aliquando absolvere me et sero puderet dilationis si mihi conscius forem incurie aut contemptus non est ita sed ita incidimus ut ipse nosti tempus grave quod et ipsum pene vivendi usum videbatur indicere cessaturum nedum studiis Cum scilicet dominus provocatus peccatis nostris ante tempus quodammodo visus sit iudicasse orbem terre in equitate quidem sed misericordie sue oblitus non pepercit populo suo non nomini suo Nonne dicunt in gentibus ubi est deus eorum Nec mirum etenim filii ecclesie et qui christiano censentur nomine prostrati sunt in deserto aut interfecti gladio aut fame consumpti Effusa est contentio super principes et dominus errare fecit eos in invio et non in via Contritio et infelicitas in viis eorum pavor et meror et confusio in penetralibus regum ipsorum Quam confusi pedes annuntiantium pacem annuntiantium bona Diximus pax et non est pax promisimus bona et ecce turbatio Quasi vero temeritate in opere isto aut levitate usi simus Cucurrimus plane in eo non quasi in incertum sed te iubente immo per te deo Quare ergo ieiunavimus et non aspexit humiliavimus animas nostras et nescivit Nam in his omnibus non est aversus furor eius sed adhuc manus eius extenta Quam patienter interim adhuc audit voces sacrilegas et egyptias blasphemias quia callide eduxit eos ut occideret in deserto Et quidem iudicia domini vera quis nescit At iudicium hoc abyssus tanta ut videatur mihi non immerito pronuntiare beatum qui non fuerit scandalizatus in eo Et quomodo humana temeritas audeat reprehendere quod minime comprehendere valet Recordemur superiorum iudiciorum que a seculo sunt si forte sit consolatio Nam quidam ita dixit Memor fui iudiciorum tuorum a seculo domine et consolatus sum Rem dico ignotam nemini et tamen nemini nota Nempe sic se habent mortalium corda quod scimus cum necesse non est in necessitate nescimus Moyses educturus populum de terra egypti meliorem illis est pollicitus terram quando ipsum alias sequeretur populus solam sapiens terram tradux eductos tamen in terram quam promiserat non introduxit Nec est quod dati temeritati imputari queat tristis et inopinatus eventus Omnia faciebat domino imperante domino cooperante et opus confirmante sequentibus signis Sed populus ille dure inquis cervicis fuit semper contentiose agens contra dominum et

moysen secum euntibus Bene illi increduli et rebelles hii autem quid
ipsos interroga Quid me dicere opus est quod fatentur ipsi dico ego
unum quid poterant proficere qui semper revertebantur cum ambularent Num
et isti per totam viam non redierunt corde in egiptum Quod si illi ceci
derunt et perierunt propter iniquitatem suam miramur istos eadem
facientes eadem passos Sed numquid illorum casus adversus promissa dei
Ergo nec istorum Neque enim aliquando promissiones dei iusticie dei pre
iudicant Et audi aliud peccavit Beniamin armantur ulcione relique
tribus adulterii nec preter nutum dei denique ipse designavit ducem
preliaturis Itaque preliantur freti et numero validiori et causa
potiori et quod hiis magis est favore divino Atqui terribilis
deus in consiliis super filios hominum terga dedere sceleratis ultores
sceleris et paucioribus plures Sed recurrunt ad dominum et dominus ad
eos Ascendite inquit Ascenderunt denuo et confusi sunt
Ita deo primum quidem favente secundo et iubente iusti iustum certamen
ineunt et succumbunt Sed quo inferiores in certamine eo fide su
periores inventi sunt Quid putas de me facerent isti si meo
hortatu iterato ascenderent iterato succumberent Quando me audirent
monente tercio repetere iter repetere opus in quo semel iam et secundo
frustrati forent Et tamen Israhelite uno et altero non reputato frustra
tu tercio parent et superant Sed dicunt forsitan isti unde scimus
quod a domino sermo egressus sit Que signa tu facis ut credamus tibi
Non est quod ad ista ipse respondeam parcendum est verecundie mee
Responde tu pro me et pro te ipso secundum ea que vidisti et audisti Aut certe secundum
quod tibi inspiraverit deus Sed miraris me prosequi ista quod aliud
proposueram facere Non oblitus propositi sed quod a proposito non videtur aliena
nempe de consideratione ut memini sermo michi ad tuam dignationem
O sane magna ista res et exigens consideratione non minima Et si res
magnas a magnis considerari oportet cui equi id studii ut tibi con
petit qui parem super terram non habes Sed secundum sapienciam et potestatem
datam tibi desuper facies Dehac non est mee humilitatis dictare
tibi sed ut sic fieri queris Sufficit intimasse oportere aliquid fieri
unde et ecclesia consoletur et obstruatur os loquencium iniqua Hec
pauca vice apologie dicta sint ut et mea consciencia habeat et tua
quo me et te pariter habeat excusatum Et si non
apud eos qui ex eventibus existimant certe apud te ipsum perfecta
namque et absoluta excusacio est consciencie testimonium Quantum ad me michi pendere
est ut ab illis iudicer qui dicunt bonum malum et malum bonum
ponentes lucem tenebras et tenebras lucem Et si necesse sit unum

fieri ed nobis malo in nos minime homini qua indecens esse. Bonum est
si dignetur me uti protectore libens excipio in me detrahentium
linguas maledicas et venenata spicula blasphemorum ut non
adipiscantur convicia non reiusa ingloriis fieri ut non proiciat inde
gloriam. Unus in dei gloriam iniuriose illa quam propter te passurum ob
probria sepiunt conspexit fatiem meam. Alia in est comporte fieri
quod tunc illa nunc est. Obprobria exprobrantium tibi ceciderunt super me
sed iam revertatur salus ad suam materiam et in ea que proposue
ramus suo tramite gradiatur oratio
Et primo quid ipsam consideratorem quam dicam considera
tionem eam ad premium quam contemplationem intelligi volo quam hec
ad veram certitudine illa adinquisitorem magis se habeat
contemplata que sensum sit contemplatio quam diffinire verum certissimum in tuita
animi de quacumque re sine apprehensio veri non dubia consideratio autem
intensa ad investigandum cogitatio ut intentio animi investigantis verum
Quamquam soleant indifferenter pro utrisque usurpari. Iam quod ad considerationem
attinet fructus quatuor ut attendas tibi considerandas reor ante que
sub te que circa te et que supra te sunt. A te tua consideratio incipiat ne frustra
extendaris in alia te neglecto. Quid prodest si universum mundum lucreris
te unum perdens. Et si sapiens sis deest tibi ad sapientiam si tibi non
fueris. Quantum vero ut tibi quid ergo senseris totum nempe licet
omnia misteria noveris lata terre alta celi profunda maris si te nescieris
eris similis edificanti sine fundamento ruinam non structuram facies
Quicquid extra te struxeris erit instar congesti pulveris ventus
obnoxium. Non ergo sapiens qui sibi non est sapiens. Sapiens sibi
sapiens erit et bibet de fonte putei sui primus ipse. A te proinde
incipiat tua consideratio non solum autem et in te finiatur. Quocumque
evagetur ad te revocaveris cum tu salutis fructu tu primus tibi tu
ultimus. Summe exemplo de summo omnium patre verbum suum et e
mitte me et retinente verbum tuum consideratio tua. Que si procedit
non recedat. Sic progrediatur ut non egrediatur. Sic excurrat ut
non deserat in acquisitione salutis nemo tibi germanior unico matris
tue. Contra salutem propriam cogitetis nichil aliquid dico contra preter
divisse debueritis. Quicquid se considerationi offerat quod non quo ad
aliud ipsius salutem pertineat respuendum. Et hec tua consideratio
in tria quidem dividitur si consideres quid quis et qualis sis. Quid
in natura quis in persona qualis in moribus. Quid ut ta hoc. Quis
papa ut summus pontifex. Qualis benignus mansuetus ut quid
tale. Quodquid primum est philosophicum sit magis quam apostolicum
vestigare. Aliter est indiffinitione hominis quam dicunt animal ra
tionale mortale. Quid diligentius intueri si libet licet

Non est quod tue in eo aut professioni obviet aut dignitati est
vero quod saluti afferre queat. Nam contemplanti duo hec simul sole
meridiano clarius tibi quidem occurrit fructus ut et mortale quid iste
est rationale simul et rursum rationale mortale confortes
quod venturum neglectum est haud circumspecto. Sed quia adhuc
contemplando requirunt latius tractabuntur infra et forte utilius
ex proprii collatione. Nunc quid sis et de quo sis facto advertendum.
Fran. Quid quod dixi de quo id mihi placeremus parte tue paternus vel
longuedam agnitionem illud dicto indignum tibi citra professionem
agere detractu assumpta professione. Aug. Quid in cercibus minus vel
vocum in magnus qui te recordans magnum in minimus ex-
titisse. Non es oblitus prime professionis. Non convenit menti
cui subducta est manum sed ne affectum quidem ipsam ad
singula tua impia iudicia instituta habere potuit non erit hec
utile hoc contemplatio te faciat haud te contemptorem in honore neque
atque id magnum non recedat a pectore clipeus tibi est
a sagitta illa sane tu in honore esset non intellexit loque
ergo tibi. Abiecto etiam in domo dei mei. Quale est hoc de paupere
et abiecto tenere super genus et regna. Aug. ego aut quem
domus patris mei ut sedeam excelsius pulvinar. Aug. Hanc qui
dixit mihi amice ascende superius ascendo fac sedit. Si
numquam invenias non expedit quidam qui clamant et detrectare
sit. Aug. Vera quela quam clamavus aliquid non est quod blandiatur
celsitudo. Celsitudo inaudit illa despiciendi intendit hec amicon
probat hunc attingeremus si volumus tamen tu robore voluissemus
loco tenere facta superiore dissimulare neque nunc sed tum ad quid
animadverto attendendum non est ad dominandum opinor. Nam
et philosophia tu similiter tenant audiunt ut evellas et destruas
et disperdas et edifices et plantes. Aug. Non fastus parat
rusticani morsus sudore premat quodam labor spiritualis expressus
est. Et nos igitur ut multum sentiamus debeo amposita sen-
sinumque impletum ne dum data. Non sed ego maior philosophia et
si forte par potestate sed inferior non est corpus quod loqui tibi
et dare tempus qui aliis dares puta te unum aliquem
de philosophis. Aug. Non satis ad te. Et numquam sed quod es id quod es.
Aug. Iste quod philosophia unquam plus quam philosophia. Si proprius esse grata
incognita quam tibi necessi est deus. Nam quid amplius
est a malo est dixit christus philosophiam procedere non tam ad inquisitionem
quam ad factitandum quod tempus requirit. dixit parvulo tibi opinius

esse non sceptro ut opus facias prophete. Et quidem ille non regnaturus ascendit sed extirpaturus. Putas ne et tu invenias aliquid elaborandum in agro domini tui. Et plurimum. Non plane totum quod vel eruderare prophete, aliquid filiis suis apostolis quod agerent reliquerunt, aliquid et parentes tui tibi. Sed nec tu ad omne sufficis. Aliquid et successori tuo relinques et successor aliis usque in finem. Circa undecimam denique horam operarii otii arguuntur et mittuntur in vineam. Tui predecessores tui apostoli audierunt quia messis quidem multa operarii vero pauci. Patrium tibi vendica hereditatem. Nam si filius et heres ut probes heredem evigila ad curam et non otio torpeas ne et tibi dicatur: Quid hic statis tota die otiosi. Multo minus oportet inveniri aut deliciis resolutum aut rerum pompis. Nil horum tibi ex tabule testatoris assignatur. Sed quid si illarum tenore contentus sis. Curam potius hereditabis et onera quam gloriam et divitias. Si blanditur cathedra. Specula est. Inde denique superintendens sonat tibi episcopi nomen non dominium sed officium. Quidni collocaris in eminenti unde omnia prospectes qui speculator super omnia constitueris. Enim vero prospectus iste parturit non otium. Quomodo liberet gloriari ubi quiescere non licet. Nec locus est otio ubi sedula urget sollicitudo omnium ecclesiarum. Nam quid tibi dimisit aliud sanctus apostolus. Quod habeo inquit tibi do hoc. Quid illud. Unum scio non est aurum neque argentum cum ipse dicat: Argentum et aurum non est michi. Si habere contingat utere non pro libito sed pro tempore. Sic eris utens illis quasi non utens. Ipsa quidem quod ad animi bonum spectat nec bona sunt nec mala, usus tamen horum bonus, abusio mala, sollicitudo peior, questus turpior. Esto ut alia quacumque ratione hoc tibi vendices sed non apostolico iure. Nec enim tibi ille quod dare quod non habuit potuit. Quod habuit hoc dedit sollicitudinem ut dixi super ecclesias. Numquid dominationem. Audi ipsum. Non dominantes ait in clero sed forma facti gregis. Et ne dictum sola humilitate putas non etiam veritate, vox domini est in ewangelio: Reges gentium dominantur eorum et qui potestatem habent super eos benefici vocantur. Et infert: vos autem non sic. Planum est apostolis interdicitur dominatus. Ergo et tu et tibi usurpare aude aut dominans apostolatum aut apostolicus dominatum. Plane ab alterutro prohiberis. Si utrumque simul habere velis perdes utrumque. Alioquin non te exceptum illorum numero putes de quibus queritur deus sic: Ipsi regnaverunt et non ex me, principes extiterunt et ego non cognovi. Iam si regnare sine deo iuvat habes gloriam sed non apud deum. At si interdictum tenemus audiamus edictum: Qui maior est vestrum ait fiat sicut minor et qui precessor est sicut qui ministrat. Forma apostolica hec est: dominatio interdicitur ministratio

Que et commendatur ipsius verbo legislatoris qui peritus adiungit Ego
autem in medio vestrum sum tanquam qui ministrat. Quis se iam titulo
vel ingloriosum putet quo se prius dominus glorie prefiguravit. Merito Paulus
gloriatur in eo dicens Ministri Christi sunt et ego. Et addit ut minus
sapiens pro dico plus ego in laboribus plurimis in carceribus habundancius
in plagis supra modum in mortibus frequenter. O preclarum ministerium. Quo
non id gloriosus principatu. Si gloriari oportet forma tibi sanctorum prefigitur
apostolorum proponitur gloria. Parva ne tibi illa videtur? Quis mihi tribuat
similem fieri in gloria sanctorum. Clamat propheta Michi autem nimis
honorati sunt amici tui deus nimis confortatus est principatus
eorum. Clamat apostolus Michi autem absit gloriari nisi in cruce domini
mei Ihesu Christi. Hac glorieris opto hoc optimo genere glorie quam
apostoli et prophete delegere sibi tibi [illegible] tibi. Agnosce hereditatem
tuam in Christi cruce in laboribus plurimis. Felix qui dicere potuit
plus omnibus laboravi. Gloria est sed nil in ea inane nil molle
nil remissum. Sed labor terret? Merces invitet. Unusquisque enim
secundum suum laborem mercedem accipiet. Et si ille plus omnibus labo-
ravit non tamen totum elaboravit et adhuc locus est. Exi in agrum
domini tui et considera diligenter quam hodieque quasi de veteri maledicto
pullulat spinis et tribulis. Exi inquam in mundum. Ager est
enim mundus. Ipse creditus tibi. Exi in illum non tanquam dominus sed
tanquam villicus videre et procurare unde exigendus es rationem. Exi
duxerim quibusdam passibus tue intente sollicitudinis et
sollicite intentionis. Nec enim ipsi qui missi sunt ire in orbem
universum urbem tenuerunt sedentes corpore sed mentis prudentia.
Et tu leva oculos quosdam considerationis tue et vide regiones
si non sunt magis sicce ad ignem quam albe ad messem. Quam
multe quas putaveras fruges diligentius inspecte vepres
patius apparebunt. Immo nec vepres quid amore vetustatis se
arbores sunt. Sed non perfecto fructifere nisi forte glandium
aut siliquarum quas porci manducant. Quousque occupant terram.
Nonne si excides et eius ista pudebit otiosam iacere securim
pudebit sine tua falcem apostolicam accepisse. Sic hic quondam
agrum ysaias prophetica exercuerat tuo primo nobis etiam occurrunt.
Et ut scriptura habet exierat ad meditandum ille ad inve-
stigandum / tu ad extirpandum egrediaris necesse est. Tibi iam
pressisse meditatio sit tempus faciendi pre manibus. Si autem he-
sitare in vepres id quod fore cum iusta complevit salvatoris
sedisse debueras cum estimasse opus motum veros pande-
basse sapiam mixta temperasse principes spectasse litteras

ager ergo puta tempus putacionis adesse si meditacio eius preiit
Age et si tot monstris monenda manus lingwa monenda est
et manum attinge gladio tuo gladio spiritus quod est verbum dei
Exere manum et brachium dexteram in faciendo vindictam in
nationibus increpationes in populis in alligando reges eorum in com-
pedibus et nobiles eorum in manicis ferreis Si hoc facis honori-
ficas ministerium tuum non mediocris iste principatus Extirpare est
has malas bestias attamen tuus quo greges tui securi in pascua
educantur clamabis lupus sed amicus non dimiseris pasto-
das utique non perimendas suscepisti Si hoc considerasti quia scis hoc
te oportere facere non ignoras porro scienti et non facienti peccatum
est tibi non es oblitus ubi legeris Servus sciens voluntatem
domini sui et non faciens dignus plagis vapulabit multis Si
prophete sic apostoli factitabant fortes fuere in bello non molles in se-
ris Sed filius es apostolorum et prophetarum et tu fac similiter videlicet
tibi nobile genus patribus maioribus quod non aliunde nobile quam merito
in generositate et fidei fortitudine sunt per fidem vicerunt regna
operati sunt iusticiam adepti sunt promissiones Habet cyrographum
paterne tue hereditatis quod tibi evolvimus ubi inspicias portionem
quo te contingit perdice fortitudine et hereditasti possidete fidem
possidete pietatem possidete sapientiam sed sapientiam scientiam ipsa est timor
domini et habes quod tuum est habes sine defraudacione integram
primam fundatam perfectissimum fundum vero est bonum fundum humilitas
in quo omne edificium spiritale constructum crescat in templum sanctum in
domino per hanc nonnulli possidere etiam partes in imitatorem Hanc tu
virtutum eque potens demoniorum arma debellare superbiam
et tyrannidem horum Certum tamen indifferenter pone hoc
sic expedita tres fortitudinis a facie in summi vestro quo
parto tibi vis cuius maior in maioribus et in clarioribus clarior
comprobatur Nulla splendidior gemma in omni preprie or-
natu summi pontificis Quo cum tempore ceteris eo in humilitate
apparet illustrior et se ipso Arguar forsitan quod non satis plenius
explicaverim partibus instruas nescio quibus filius offerent desuper
inchoavimus quale te oporteat esse sed nec dum quis sis plenius
expressisset Credo cum vestiens in primum paschate apice inde-
hominis inde festinamus induere insignibus priscis absque hiis
nempe eo deformior quo illustrior pares Nunc quid potes
civitatis precipue motem posite abscondi despiciendi aut latere

Simia in tecto
summus lucide conlucete super candelabrum
rex fatuus in solio sedens. Et nunc audi canticum meum minus suave
sed salutare. Monstruosa res gradus summus et animus infimus
sedes prima et vita ima lingua magniloqua et manus ociosa
sermo multus et fructus nullus vultus gravis et actus levis ingens
auctoritas et nutans stabilitas. Ad meum speculum fedum se inuultum
in eo vultum agnoscat. Tum gaude dissimilem inveniri. Suspice tamen
et tu ne forte et si sit vel minus placeat tibi. Etiam in quo debeas
displicere non deest. Volo glorieris testimonio conscientie sed non minus
ut eadem humilieris. Rara avis nichil michi conscius sum. Cautior
incautius ambulas si et mala non lateant. Qua ab re ut divi-
nonis te ut inter angustias que non desunt securas conscientie
bonus magis aut ut scias quid desit tibi ita tamen non desit. Quid
illi desunt? Qui nil sibi deesse putat. Quid si summus pontifex
es. Numquid quia summus pontifex ideo summus? Infimum noveris esse
si summum putas. Quis summus? Cui addi non possit. Gravius erras
si te illum existimas. Absit. Non tu de illis es qui dignitates
virtutes putant. Tibi ante experte virtus quam dignitas fuit. Au-
gusti reliquerunt illam summi alicui dum solis honoribus
non timent timueruntque verbi gratia Nabuchodonozor Alexander An-
thiochus Herodi. Tu non considera non consumacionem summum te dici
sed comparacione inter mente putes comparatus dicere minorem sed
ministrorum. Sic te existimet homo ut ministrum Christi. Et qui aliquod
preiudicio culpa sanctitatis dumtaxat summum plane inter ministros
alios, ut tu te adsciscunt velim non putare summum aut velle
putari. Nunquam es ita quo perfectus si iam sufficis tibi. Non sit pro-
inde tibi aut pigrum vestigare quid desit verecundum loqui
et tu vate antecessoris tui quod non iam acceperim aut iam perfectus
sim. Et rursum Ego me non arbitror apprehendisse. Habet pro-
pria sciencia habet longe ab illa que inflat. Hanc qui apponit appo-
nit et dolorem. Sed dolorem hunc nemo unquam sapiens sibi fugit.
Est quippe medicinalis dolor per quem stupor ille letalis cordis duri
et impenitentis excluditur. Et ideo sapiens qui dicere potuit
et dolor meus in conspectu meo semper. Sed iam repetende reliquie
si que sint loci illius a quo paulo diutius. Age indagemus
adhuc diligentius quid sis quam geras pro tempore in persona ecclesia
dei. Quis es? Sacerdos magnus summus pontifex. Tu princeps
episcoporum tu heres apostolorum. Tu primatu Abel gubernatu Noe pa-
triarchatu Abraham ordine Melchisedech et dignitate Aaron

Auctoritate moyses iudicatu samuel potestate petrus unctione christus
Tu es cui claves tradite cui oves credite sunt Sunt quidem
et alii celi ianitores et gregum pastores sed tu tanto gloriosius
quanto et differentius utrumque pre ceteris nomen hereditasti Habent
illi sibi assignatos greges singuli singulos tibi universi crediti
uni unus nec modo ovium sed et pastor tu unus omnium pastorum
Unde id probem queris ex verbo domini Cui enim non dico episcoporum
sed etiam apostolorum sic absolute et indiscrete tote commisse
sunt oves Si me inquit amas petre pasce oves meas
Quas illius vel illius populos civitatis aut regionis aut certe regni
Oves meas inquit Cui non planum non designasse aliquas sed as-
signasse omnes Nichil excipitur ubi nichil distinguitur Et forte
presentes ceteri condiscipuli erant cum committens uni unitatem omnibus
commendaret in uno grege uno pastore secundum illud Una est columba
columba mea formosa mea perfecta mea Ubi unitas ibi perfectio
Reliqui numeri perfectionem non habent sed divisionem recedentes ab unitate
Inde est quod alii singuli singulas sortiti sunt plebes scientes sacramentum
Denique Jacobus qui videbatur columpna ecclesie una est contentus
Jherosolomitha petro universitatem cedens pulchre vero ibi positus est
suscitare semen defuncti fratris ubi est occisus ille Nam dictus est
frater domini Porro cedente domini fratre quis se ingerat alter petri
prerogative Ergo iuxta canones tuos alii in partem sollicitudinis
tu in plenitudinem potestatis vocatus es Aliorum potestas certis arctatur
limitibus tua extenditur et in ipsos qui potestatem super alios
acceperunt Nonne si causa extiterit tu episcopo celum claudere tu
ipsum ab episcopatu etiam tradere sathane potes Stat ergo inconcussum
privilegium tuum tibi tam in datis clavibus quam in ovibus commendatis
Accipe aliud quod nichilominus prerogativam confirmat tibi Discipuli navigabant
et dominus apparebat in littore quodque erat iocundius in corpore
redivivo Sciens petrus quia dominus est in mare se misit et
sic venit ad ipsum aliis navigio pervenientibus Quid istud nempe
signum singularis pontificii petri per quod non navem unam ut ceteri
quique suam sed seculum ipsum suscepit gubernandum Mare enim
seculum est naves ecclesie Inde est quod altera vice instar domini gra-
diens super aquas unicum se christi vicarium designavit qui non uni
populo sed cunctis preesse deberet Siquidem aque multe populi multi
Ita cum quisque ceterorum habeat suam tibi una commissa est grandissima
navis facta ex omnibus ipsa universalis ecclesia toto orbe diffusa
Hec quis es Sed noli oblivisci etiam quid Nam et ego non sum
oblitus quoniam promisisse repetitionem in opportunitatem Quam

optime tamen eos quos es etiam quod ante eras consideras Resp. dicis
eras et inter eos quod desinas intueri quod non desisti esse vna parte
consideratio est quod fuis et quod es nam quod eris fructus altius non
oportet ut ista extendat illam instructionis Es enim ut dixi adhuc
quod eras et non tamen hoc est quam quod factus potes forte et magis
denique illud natus est es mutuatus sed non nihil mutatus non de
certo illud sed istud adiectio Tractemus utrumque sicut tamen ut
prefati me memini collate comunite ambe non utiliores
sicut dixi prius considerandi quod es nam attende qua es homo
nam homo natus es porro per veritati quicquid prone respon
debitur nomine quod es cuius quodquidem factus non natus es
Resp. tibi hoc videtur ad punctum esse tui principale prime quod
factus autem quod natus Namque quod natus hoc ergo compulo tibi consideres
maxime quod maxime es homines vix quod et natus es inter
nos quod natus sed et qualiter natus oportet ~~frangat Tolle prode~~
attendas si non vis tue considerationis fructu et utilitate
frangat Tolle prode inter hereditaria hec ornamenta abinitio
maledicta scindere velamen filiorum celantium ignominiam
non plagam tegentium dele furtivo fugatis honores tamen et male
colorate [illegible] gloriam ut tamen nudum consideres quam nudus egressus
es de vtero matris tue Nunquid insulatus nunquid mitratus gemmis
aut floridus sericis aut tinctus gemmis pennis aut purpur
tinctus metallis Si tu hec velut nubes quasdam matutinas
velantes transeuntes et cito pertransituras dispergas et excutias
a facie considerationis tue occurrat tibi homo nudus pauper plorans
quod natus sit miserabilis quod sit homo natus ad laborem non ad ho
norem homo natus de muliere et ab hoc reatu breui viuens
tempore Ideoque cum metu repletus multis miseriis et propterea cum fletu
Et vere multis quia corporis et anime sunt Resp. enim calamitate
vacat nascenti [illegible] fragili corpore et mente sterili vere ergo
repletus tui infirmitas corporis et fatuitas cordis cumulatur
tradente [illegible] mortis adiectione Salubre capitulo ut cogitatus
te [illegible] pontificem attendas [illegible] vilissimum cuncrem non
fuisse sed esse [illegible] cogitatio naturam [illegible] et quod
dignum est auctore nature [illegible] ymaginem [illegible]
Namque [illegible] homines [illegible] vite [illegible] collige
ut Namque auctor nature [illegible] verbum limumque
contemperauit [illegible] tibi [illegible] formam tamen de [illegible]
originis quam de [illegible] ut altus [illegible] non alta

sapiens sis sed multa de te sentiens humilibus consentiens
Unde si consideraveris quantum es cogita etiam qualis et maxi-
me hoc te faciet consideratio tenere nec in te nec a te avolare
sciens non ambulare in magnis neque in mirabilibus super te. Sane
consideratio non infra deici non attolli supra non evadere in longius
non extendi in latius. Tene medium si non vis perdere modum
locus medius tutus est. Medium sedes est modi et modus virtus
Omnem extra modum mansionem sapiens exilium reputat. Itaque
non est illi hereditare in longo quod ultra modum sit sed nec in
lato quidem quod extra sit porro nec in alto aut imo quod alterum
supra alterum infra sit. Denique et longitudo extraneum habere
solet dilatatio scissuram et altitudo nimia et profunda absorp-
tionem. Dico hoc planius ne me putes ea loqui que apostolus
comprehendere hortatur cum omnibus sanctis longitudinem latitudinem
sublimitatem et profundum quod latius erit et disputationis et
temporis illud. Aut longitudo dicta tu sibi forte longiorem promittit vitam
latitudo tu superfluas animum distendit curas. Altitudo tu de se plus
presumit profundum tu se plus deicit. Qui igitur longa sibi metitur
tempora nomine vero ingreditur et extremum sufficientis vite terminos
producturus sollicitudine. Inde est quod homines imperiti a se se [illegible]
pro [illegible] in alia [illegible] sollicitudine migrant secula
iam presentia ymo nec futura. Complectatur animum distentum
in multa multiplex latetur curis. Nec est nempe immoderata
contencio extenuatorum et extenuatio nimia scissionem facit
Iam vero alta presumptio quid nisi ruinosa precipitatio est. Legisti
nimirum ante ruinam exaltatur cor. Quid contra regione nimie pusilla-
nimitatis deiectio nisi desperata quedam absorptio est. Hinc haut
forte non deicitur prudens longioris vite non abducetur
incerto modestus moderabitur curas temperabit a superfluis
non deerit necessariis. Porro iusto alacritas se non presumet
sed loquetur cum iusto Si iustus fuero non levabo caput
Tu ergo in hac consideratione tui caute ambules et tota extate
verseris ut nec plus vero tribuas nec plus iusto parcas
porro plus non tribuis non modo arrogando quod non habes totum
sed quod habes ascribendo vigilanter. Distingue quantum ex te et
qualis sis dono dei et non sit in spiritu tuo dolus. Erit autem
nisi fideliter partiens tua tibi et que sunt dei deo sine fraude
respicies. Certe mala a te esse persuasum tibi non ambigo
Sane inter considerationem quantus sis et qualis fueris admirandum

consuetudinem conferenda postponenda prioribus preferre ne in
virtute incipiat in intellectu in planitate monendi an ab aliis forte
quam absit defectus patiuntur. Sis an impatientior solito iracun
dior lenior ne implacabilior an humilior an austerior exora
bilior an difficilior pusillior animis an magnanimior se
verum magis an plus dissolutus timoratior an forte fidentior
quam oporteat. Amplum latumque tibi patet campus in hac parte consideranti.
Memoro ego pauca veluti quedam seminaria proferens non
tam ipse serens sed dans semen serenti. Oportet compositum
tibi zelus tuus clementia tua discretio quoque moderatrix
earundem virtutum. Quare vix in condonando vel puniendis. Quales
sis in ulciscendis, quam in utroque prudens modi loci temporis et
discretionis. Prorsus consideranda tua hec in primis virtutum haud
ne non sint virtutes sed preter hec reputantur. Nempe eadem
modo non natura virtutes sed usus sunt. Nam ex se indiffe
rentes esse noscuntur. Tuum est aut abutendo et confunden
do facere vitia aut bene ordinate que utendo virtutes. Solet
discretionem oculo caligante alternatim sibi propria loca temere
occupare porro caliginis due sunt species cause ira et
mollior affectus. Sed iudicii censura eiusdem illa precipitat. Quo
ab altero non prolixetur aut pietas clementie aut zeli recti
tudo. Turbatus pura oculus clementie nil intuetur sufficienter
fluxum quodam et muliebri mollitie tu vero non videt
ira eris commotus, si aut punias eum cui forte prodesset
esse ut parcas ei qui fuerat puniendus in tribulacionibus quoque
quante te ingenue nolo dissimiles. Sed constantem intimis
condolentie in alienis gaudere scitu cordis hac Ex regione
perfectissimum si tamen in ipsis deprehendaris forte impatientis
anime te in alienis compatientis senseris. Quid si in prosperis
aut nihil nec est quod considerantem sollicitet. Est utique si diligentius
attendas quam rarus sit certus qui non ut modicum
necessitate amplectit apud custodiam et disciplinam. Quem
hec instante non sint ad disciplinam quam ignis a terram quod
solis radiis ad nive ut glacie. Sapiens David Sapiens
Salomon sunt sed blanditiebus nimiis sedis rebus aliis ex
parte alterius exteriori desipuit. Magnus qui intendens rebus
tum extendit ut parvus apparet ut minor sui prius felicitatis

si accepit non incepit Nunquam facilius invenies qui sapientiam
contempserint contraria sibi fortuna quam prosperitas non perdidit De
fendus est ille et magnus est cui inter prospera solito visus
videtur tenacior aut sermo insolentior aut in moderatior cura
vestis vel corporis non preripit Et si tibi sapiens hortatur
sapientum sententia in otio tacendum et in otio actum est fugienda
proinde compotacio cum nugacibus nocuita contractio inter seculares
iunge iunge sunt in ore sordidatis blasphemie contendimus
tamen si invidant fenide fortassis offende nunquam Magis
in subveniendum caute et prudentis iniquitati prorumpe
Cum sane imperitum quidque non modo velit sed libenter audiat
et semper sedeant otiose Consecrasti os tuum eloquiis talibus
Jam aperire illicitis aperiente sacrilegium est labia sacerdotis
ut custodiunt scientiam et legem requirunt ut de ore eius non
nugas confecto vel fabulas verbum scurrale quod faceti urbani
que nomine colorant non sufficit pergit nil ab ore procul et
ab aure cave relegandis fide ad cathinum monens sedulus
mones Parvo detrahere aut detrahentem audire quid horum
damnabilius sit non facile dixerim de avaricia non est quod
tibi fatigare intuitum cum pecuniam tanquam paleam de
calcare habere non proprium non est pro illa timeas a subiectis
tuis Sed non est quod nimius sepe nec novit ininique impediant
indicantibus solet de quo magis quid intus lateat contra
late teneatur Quid illud sit quere Accepto promeris non sui
te retro petere existimes si facies peccatorum suscipis et non
patiens causas iudicas mitius Est tibi vitium cum si te cum
ne sentis inter eius quos nomen cathedris qui cathedras aste
detinet sedebis me vidare solitum quia varietas singulariter
levasti te super te iuxta prophetam sanctitas credulitatis hoc
est tum calidissime vespertile magistri venunct campi
satis cunisse operacius Inde eius ipsis quinchelo tibi multe
unde Innocentia frequens addicio unde vindicta in
absentes gratulor autem tibi non enim assentatum apud
te vereor mitte notis gratulor inquam prodente te usque ad
hunc absque cum querela vita ac et sine culpa tu videris ut adeo
quod sibi te sub quadam commendacione Ceterum alius precipere hic siquidem
tuus ceteriparatibus suus timor competentior est

finis superius

Finis superioris libri hunc principium ponit post multa pro-
missum illius considerandum que sub te sunt. Que vero sunt
illa non est quod a me querendum putes sacerdoti optimo Eugenio
rerum fortasse quam non sunt quam orbis excipiendum cui que
forte velit explorare que non ad curam pertinent tuam putes tui desti-
nati sunt non aliquas regiones sed ipsum debellaturi orbem. Ite in
orbem universum dictum est illis. Ipsi vendentes tunicas emere gladios
igniti eloquii et spiritus vehementis arma potentia deo. Quo non per-
venerunt victores incliti filii excussorum. Quo non sagitte
potentis acute cum carbonibus desolatoriis. Et quidem in omnem
terram exivit sonus et in fines orbis terre verba eorum. Penetra-
bant et incendebant verba illa utpote ignis quem misit dominus in ter-
ram. Occumbebant bellatissimi bellatores sed non succumbebant tri-
umphabant et mortui. Nimis confortatus est principatus eorum. Con-
stituti sunt principes super omnem terram. Eis tu successisti in hereditate
Ita tu heres et orbis hereditas. At quis hoc partis te contingat
aut contigerit illos id sobria consideratione pensandum. Non enim
per omnem modum sed sane quodam tenus ut mihi videtur dispen-
satio super illum tradita est non data possessio. Si pergis usurpare
et hanc contradicit tibi qui dicit Meus est orbis terre et plenitudo
eius. Non tu ille de quo propheta Et erit omnis terra possessio eius
Christus hic est qui possessionem sibi vendicat et iure creationis
et merito redemptionis et dono patris. Cui enim alteri dictum Postula
a me et dabo tibi gentes hereditatem tuam et possessionem tuam terminos
terre. Possessionem et dominium cede huic. Tu curam illius habe. Pars
tua hec ultra ne extendas manum. Quid inquis non negas preesse
et dominari vetas. Plane sic quasi non bene presit qui preest sollicitudine.
Numquid non et villa villico et parvulus domino subiectus est pe-
dagogo. Nec tamen ville ille nec hic sui domini dominus est. Ita et tu
presis ut fidelis servus et prudens quem constituit dominus super
familiam suam. Ad quid ut des illis escam in tempore hoc est
ut dispenses non imperes. Hoc fac et dominari ne affectes hominum
homo ut non dominetur tui omnis iniustitia. Adsatis superque
ad intimandam superius quae sis disputaretur. Addo tamen
et hoc nam nulla tibi venenum nullum gladium plus formido
quam libidinem dominandi. Certe ut multum tibi tribuas si multum
deceptus non es nil te existimas plus accepisse a magnis
apostolis. Recordare illius vocis illius Sapientibus et insipientibus
debitor sum. Et si non indebitum tibi ipsum tempus hoc quoque

sunt memento debitorem molestum nomine sinceritati patrum quam
dominanti congruentius Verumtamen audit Dominus dixit Domino
meo Ergo si te agnoscis sapientibus et insipientibus non dominatorem
sed debitorem curandum summopere tibi et tota vigilantia precavendum
quomodo et qui non sapiunt sapiant et qui sapiunt non desipiant
et qui desipuerunt resipiscant aut nullum genus insipientie infidelitate
ut ita loquar insipientius Ergo et infidelibus debitor es iu-
deis grecis et gentilibus Interest proinde tua dare operam quam
possis ut increduli convertantur ad fidem conversi non avertantur
porro perversi ordinentur ad rectitudinem subversi ad veritatem revocentur
subversores invictis racionibus convincantur ut vel emendentur ipsi
si fieri potest vel si non perdant auctoritatem facultatemque alios subvertendi
non omnino et illa insipientie species pessima tibi dissimulanda
dico autem hereticos scismaticosque nam hii sunt subversi et sub-
versores canes ad scindendum vulpes ad fallendum Tales inquam
corrigantur maxime tuo studio aut corrigendi ne pereant
aut ne perimant coercendi Esto de iudeis excusat te tempus
habent terminum suum qui preveniri non poterit plenitudinem gencium
preire oportet Sed de ipsis gentibus quid respondes ymo quid
tua consideratio respondet tibi percunctanti sic Quid visum
patribus ponere metam ewangelio verbum suspendere fidei dum in-
fidelitas durat Qua racione putamus substitisse velociter currentem
sermonem quis primo inhibuit hunc salutare cursum Et illis tu forte
quam nescimus aut necessitas potuit obstitisse Nobis quid dissimulandi
est racio Qua fiducia qua consciencia nos nec offerimus christum his qui non
habent An veritatem dei in iniusticia detinemus Et quidem quandoque
veniat plenitudo gencium necesse est exspectamus ut in eas incidat
fides Cui credere casu contingit Quomodo credent sine predicante
Petrus ad Cornelium philippus ad Eunuchum missi sunt Et
si exemplum recentius querimus Augustinus a beato Gregorio destinatus
est formam fidei tradere anglis Et de his tu ita tecum Ego addo
et de pertinacia grecorum qui nobiscum sunt et non sunt iuncti
fide pace divisi Quanquam et in fide ipse claudicaverunt a se-
mitis rectis Et item de heresi que clam pene ubique serpit apud
aliquos sevit palam nam parvulos ecclesie passim et publice
deglutire festinat Queris ubi hec Viri qui terras australes
sepe visitant hii sciunt et possunt dicere tibi Eunt et re-
deunt per medium illorum aut transeunt secus sed boni adhuc
tuo illis exierunt nec deo audivimus Et forsitan audivissemus
nisi paucio hyspanie salus pulso velivisset tunc est et plage huic
remedium providere Sed est insipiencia que ipsam quoque iam

Iste modum stultam fecit sapientiam fidei Quo et ipsam catholicam
pete totam hic yrens in fecit illam deum et in ipsa quisque quam una
sunt quorum sicut ut inveniri invidentes invicem provocantes ex
ardescunt ad odia animantur ad iniurias armantur ad lites
accenduntur ad dolos feruntur ad detractiones precipitantur ad ma-
ledicta opprimuntur a fortioribus opprimunt infirmiores Quam digne
et laudabiliter occupatur meditatio cordis tui adversus tam pesti-
lentis incipere genus quod corpus ipsum Christi quod est multitudo credentium
occupasse cognoscas. O ambitio ambientium crux quomodo omnes torquens
omnibus places nil acrius cruciat nil molestius inquietat
nil tamen apud miseros mortales celebrius negotiis eius An non
limina apostolorum plus iam ambitio quam devotio terit An non vocibus
eius vero tota die resultat palatium An non questibus eius tota
legum canonumque disciplina insudat An non spoliis eius omnis Y-
talica inhiat inexplebili aviditate rapacitas Quid ita tua
ipsius spiritualia studia non saltem interrumpit sed abscidit Quotiens
sancta ac fecunda abortiri otia fecit inquieta et inquietans
malitia Aliud est quod ab oppressis appellatur ad te aliud autem quod ambitio
in ecclesia per te regnare molitur Nec decent illius nec huius ali-
quatenus consentire oportet quam non inique fruetur illa consentitur
illi utrisque tamen debitor es illis ut corrigas istis ut reprimas
Et quid intendit de appellationibus proprie aliquatenus non est abre
Magno misterio et pio opus intentum est ne quod magnum fuit inventum te
provisum male utendo reddatur inutile Multum videtur et in
multa passe casus devenire paritur si non summo moderamine mite
attemperatur Appellatur de toto mundo ad te id quidem in testimonium
singularis primatus tui At tu si sapis non primatu gaudebis sed fructu
Apostolis dictum et inhat nolite gaudere quod spiritus subiciuntur nobis
Appellatur ad te ut dixi et utinam tam fructuose quam ne-
cessarie utinam non oppressi clamant sentiat oppressi et
non superbiat impius ubi incenditur pauper quam tam decorum
ut ad invocationem nominis tui oppressi fugiant versuti non refugiant
Quid excepcione tam perversum tam ratione alienum ut letetur
qui malum fecit et qui tulit in cassum fatigetur Inhumanissime
non moveris erga hominem cui illate iniurie cumulant dolorem
et labores itineris et dampna expensarum sed nichilominus
iniquissime illum non moveris qui huic tot calamitatum
primus auctor primus extitit causa Evigila homo dei cum hec
contingunt moveatur misericordia moveatur et indignatio
tua Alteram leso alteram ledenti debes compleatur illud

dampnorum restitucionem priorum satisfaccionem pro iniuria prouocacionis talis primo mors
Cum isto ita agatur ut peniteat fecisse quod non timuit facere
et non deperiet innocentis videat arbiter idem debere pati illum
qui sine causa forte appellauit formula hec iusticie prefigit
tibi et dominice commutabilis racio equitatis et ni fallor ipsa appella
cionum lex ut illicite usurpata appellacio nec prosit appellanti nec
appellato absit sed quod eum frustra fatigauit sit dampno Quam
plenum iusticie qui voluit bonum proximum appellasse inique iniquum
est impune transire inique appellantem iniquam appellacionem
fomes iniquam aut omnis appellacio ad quam iusticie inopia
non coegit appellare non omnino ut graues sed si grauaris licet
appellandum a sentencia ante sentenciam autem omnino nisi ob manifestum
grauamen presumitur appellacio Qui igitur non grauatus
appellat liquet quia aut grauare intendit aut tempus redimere
non est autem suffragium appellacio sed refugium Quantos nouimus
appellasse pulsatos quo interim liceret quod numquam licet Nonnullos etiam
quo admissi sunt licuisse appellacionis suffragio nefaria queque ubi
causa incestus adulterium Quale est hoc turpitudini patrocinari
quod maxime formidari a turpibus oportebat quousque murmur
uniuerse terre aut dissimulas aut non aduertis Quousque dormitas
quousque non euigilat consideracio tua ad tantam appellacionum
confusionem atque abusionem preter ius et fas preter morem et
ordinem fiunt Non locus non modus non tempus non causa discernitur
aut persona presumuntur leuiter passim plerumque et nequiter volen
tes malignari nonne hiis potissimum terreri solebant Nunc terror
ipsi magis hiis sunt atque id bonis Antidotum versum in vene
num non mutacio dextere excelsi hec est Appellantur boni a malis
ut non faciant bona et supersedent auare tonitruum tuum formidantes
Denique appellantur episcopi ne illicita audeant matrimonia soluere
ut prohibere Appellantur ne rapinas ne furta nec sacrilegia et
que huiusmodi sunt punire ullatenus ut cohibere presumant Appellatur
ne indignas et infames personas a sacris officiis beneficiisue
ne repellere seu amouere queant Quod tu inuenis remedium morbo
huic nec quod repertum ad remedium fuit reperiatur ad mortem Zelatus
est dominus domum oracionis factam speluncam latronum Et tu eius minister
dissimulas miserorum refugium datum arma iniquitati Videas
precipi passim partes oppositas et precipue ad appellandum non tam
grauatas quam grauare volentes Quid hac misterii Tamen
est considerare non mediocriter sometari istud et cur iniquis male
appellanti non venit ostensuri quod pro eorum iniquiorem Quid
dico quod dicere adhuc solent Nolumus vexare frustra nos curia
esse qui polluimus foueant appellantibus foueant appellaciones

Cessaris Rome domini residere prorsus fateor me non omnino detrectare
huius. Quid das michi in tam crebris appellationibus que hodie fiunt
qui perperam intimus ut minimum restituit illi que forte appella
rit. Mirum nisi vobis per ista omnes et appellantes iniusti et appellati
rei vestro examine inventi sunt. Diligite inquit iusticiam qui
iudicatis terram. Parum est iusticiam tenere nisi et diligatis. Qui
tenent tenent, qui diligunt zelantur. Amator iusticie
requirit iusticiam et persequitur eam. Porro omnem iniusticiam
persequitur. Nichil tibi et illis qui appellationes et venationes
putant. Pudet eloquii quod apud ethnicos in vertitur parabolam
duos nonnumquam certos pugiones ut inquit loquitur plus facere
quam iusticie. Hoc tu si amas iusticiam appellationes non affectas
sed pateris. Verum quid emolumenti affert ecclesiis dei tua vindi
cans iusticia ubi sententia prevalet aliorum affectorum. Ac illud loci
illius erit non reperit versus que ita te premit. Nunc vero non te
conspicimus omnino vacare appellationibus. Hinc quia appellationes
ad legitimum si fieri potest revocares usum. Et pro hoc mea contra
ut parvus tueretur sententia. Dico appellationes ut non contempnendas
sic nec usurpandas. Omnino porro horum quod impleverimus tene
remus aut facile deprehendimus nisi quod usurpata quedam videntur
inditione contempta necessitate ac prohibitione forte acrius impertiunda
que amplius noceret aut non vere nocentior est mala usus
ipsorum peior. Ignorancia ipsa est que ipsum ius nature aut con
temnat aut contaminat ita sepe rebus et processibus prorsus
gratiam nomine demit sed addit. Quid secundum accep
tius usurpata tamen abundantius indigne tractata minime
acceptatur. Magis habet dampnationem quam debitum venie
racem non hunc fateor grande et generale mundo bonum et
appellationes usque ita necessarium quam solem ipsum mortalibus.
Revera quidam sol iusticie prodens ac redarguens opera te
nebrarum proinde fovende et manutenende sed quas extorserit
necessitas non calliditas adinvenerit usurpatione. Sunt
enim has omnes non pro iniquitate sed ex pluralitate
importunitatis. Quid in venerit in contemptum. Quanti ut tibi
quamquam deferrent etiam de proprio recedere ante ne longe et
tanto opere fatigarentur plures tamen amittere non

ferentes appellationes immo optimas et celsa nomina importunius
contempserunt. Dicto aliquid quod ad rem pertinet exempli causa. Quidam
sibi publice desponsaverunt uxorem adest adest dies celebris nuptiarum
parata omnia invitati multi. Et ecce homo concupiscens uxorem proximi
sui in vocem appellationis inopinate prorumpit affirmans sibi traditam
prius sibi patuisse debere. Stupet sponsus herent omnes sacerdos
non audet progredi frustratur omnis apparatus ille descendit quisque
in domum suam in tecta manducaturus sponsa a mensa et thalamo
sponsi suspenditur quousque Roma redditum est. Parisius con
tigit hoc nobili Galliarum civitate sede Regia. Rursus in civitate
eadem quidam sibi desponsata uxore diem constituit nuptiarum
interim emergit calumnia dicentibus quibusdam non debere eos
iungi ad audientiam ecclesie causa delata est. Sed non expectata
sententia appellatum est sine causa sine gravamine solo frustra
torie dilationis intuitu. At ille sine respectu que paravit sine
dilatione tamen diu frustrando consorcio nolens nichilominus quod pro
posuerat contempta sive dissimulata appellatione peregit. Quid illud quod in
Antissiodorensi ecclesia nuper a quodam adolescente presumptum est nempe
defuncto sancto episcopo volentibus clericis alium ut moris est eligere sibi inter
venit ille appellans et vetans ne fieret quousque iret et redisset ab
urbe. Qui tamen appellationi nec ipse detulit. Nam cum videret se con
temptui tamquam qui irrationabiliter appellasset accitis quos potuit
sibi tertia post factam ab aliis electionem fecit suam. Cum itaque ex his et
huiusmodi talibus liqueat non ex contemptu gigni usurpationem sed
ex usurpatione contemptum videris tu quid sibi velit quod zelus vester assidue
pene vindicat illum istam dissimulat. Vis perfectius cohibere con
temptum. Cura in ipso utero pessime matris prefocari germine nequam
quod ita fecit si usurpatio digna animadversione mulcetur. Tolle usur
pationem et contemptus excusationem non habet. Porro inexcusa
bilitas ausum comprimet ita fiet ut penitus usurpator et contemptor
nullus erit aut admodum rarus. Beneficies tu quod appellationum neglecto
suffragio uno suffragio multa remittis negotia ad cognoscentes
vel qui nosse citius possunt ubi cum certior et facilior notio sit
ubi decisio tutior expeditiorque esse potest. Tua plenum gratie quod
multorum sine dubio et laboribus parcis et sumptibus. At quibus
sit credas id tibi omnimodis attendendum putavi. Multa de eadem
utilitate addere hiis possem memor propositi mei contentus interim occa
sione dedisse ad alia transeo. Et primum quod occurrit minime
transeundum reor pre ceteris et singulariter ad quod exigit tibi
dies consideratio. Nunquid ut de subditis tractas nequaquam

sed ut ipsi dote principem te constituerunt sed plus non tibi Alioquin quo
pacto te reputas superiorem hiis a quibus beneficium mendicas Audi dominum
qui potestatem habent super eos benefici vocantur At istud de hiis qui
foris sunt Quid ad vos Tu iam mendaciter diceris si non tam bene
ficiis esse quam beneficus esse intendas Parum decreti quod animi est
deprehenditur non affectum quaerere subditorum sed questum ipsum se primo
presertim cum nichil turpius Quam pulchre magister gentium parentes filiis non
filios debere censuit thezaurizare parentibus Non mediocris glorie vox
illa dicentibus Opus non quaero datum sed fructum At iam transeamus
et sunt neque morari in hiis mea auditione nec nota mihi preterire
Quae quam longe ante sit libro superiori tetigimus sum sciens quanta et
iniquata tua sinceritate repperieris Ad te providere respiciens ista non spectat
te tempore quod tibi solvitur soli prodesse non dicet hic locus avaritiam
torpet a quo vitio immunis satis tua anima est cui et amplius tu videris
vidimus tamen ut oblata a pauperioribus causa que tangere non acqui-
esce germanitas detinuisse sacros sed propter non massa argentum
reputatum est ferrum pondera non levati sarcinis onusti incolumes
repatriavit vel inviti Nova res quis hactenus aurum Roma respu-
it Et nunc Romanorum consilio id usurpatum non credimus Duo ve-
nerunt ambo locupletes et ambo ambo rei Prior unus Magun-
tinus Coloniensis alter Alteri gratia gratis reddita est Alter indignus
credo cui gratia redderetur audivit Cum qua veste intrasti in
tali egredieris O vocem magnificam vocem prorsus apostolice libertatis
Quid nunc ab illa hac habuit pecunia tua tecum sit in perditionem
nisi quod in illa plus zeli in ista plus modestie sonuit Quid ille
de transmarinis partibus pene a finibus terre terra et mari curren-
s pepercit suis et alienis facultatibus credo rursus iam cur-
erat primus Tulit multa sed retulit non Amat non incidit
in fures immo in manus alienas vel accipere quam dare potentiores
Benefecisti tuas in utroque servans in neutro vel in pane sedi am-
bitioso nec supponere iniquo mamone acquiescens Illo sit
a paupere episcopo constituisti dans quod daret ne immunificus nota-
retur Accepit clam quod palam dedit Sit de tuo facto con-
sultum est verecundie viri Sic quoque tutus modum gerens
tuo beneficio invidiam declinavit eorum que diligunt mu-
nera Non potes abscondere et factum nominis et propterea audire
gravat Et ego eo libentius predico quo id molestius audis
Et tibi sic expedit et michi sic Tamen non oportet erga gloriam
me placere quam nec te querere tuam Et si prius in numerare

adhuc respondebitur tibi ex evangelio Quanto eis precipiebat
tanto magis plus predicabant dicentes bene omnia fecit Audi
aliud si tamen aliud ad idem cum fortassis pertineat quod dicam Cum
consideracione videant hec / michi videtur non longe abesse a disse
tire quod id forte minus amicicie speciem locandum putavit Ego vero
illius aut speciem esse aut speciem non habere negaverim Hanc
minus est tue professionis et malas res et malarum preter species
deuitare Specialis tonsure vestitus et forme tonsulis puta tibi non
nove licere et si alias fortassis liceat quidquid male fuerit colo
ratum / denique interroga maiores tuos et dicent tibi Ab omni
specie mala abstinete vos Hanc ministri dominum domini imitemur
quia ipse ait Qui michi ministrat me sequatur et habes de
illo dominus regnavit decorem indutus est indutus est dominus fortitudinem
Tu quoque esto fortis in fide decorus in gloria et probasti te imi
tatorem dei fortitudo tua fiducia fidelis consciencie Decor tuus
splendor bone opinionis Ita queso indue fortitudinem etenim
gaudium domini est fortitudo tua porro specie tua et pulchritudine
tua intende tamquam speciei similitudine delectatur Indue
vestimenta glorie tue vestire duplicibus quibus domesticos tuos
fortis illa mulier consueuit induere Illa sit in conscien
cia castis infirmatis modestia et fidei ista sit in fama nemini
male speciei et vestitus duplicibus Et gaudebit sponsus super
sponsam animam tuam et gaudebit super te deus tuus Caput
quartum Hec ignarus usque adhuc quid dicere velim Non te celo
diutius / murmur loquor et querimonias ecclesiarum Truncari se
clamant ac dememberari vel nulle vel pauce admodum sunt
que plagam istam aut non doleant aut non timeant Queris
quam Subtrahuntur abbates episcopis episcopi archiepiscopis
archiepiscopi patriarchis sive primatibus Bona species hec Mirum
si excusari queat vel opus Sic factitando probatis vos habere
plenitudinem potestatis sed iusticie forte non ita Facitis hoc quia
potestis sed utrum et debeatis questio est Honorum ac
dignitatum gradus et ordines quibusque suos servare
positi estis non invidere ut quidam vestrum ait Cui honorem
honorem Spiritualis homo ille qui omnia diiudicat ut ipse a ne
mine iudicetur omne opus suum trina quadam consideratione
preveniet Primum quidem an liceat deinde an deceat
postremo an expediat Nam et si constet in christiana

utique philosophia non decere nisi quod licet non expedire nisi quod decet et licet
non continuo tamen omne quod licet decere aut expedire consequens erit
Igitur optimum si possimus tria ipsa operari simul Ac quomodo non in
decens tibi voluntate pro lege uti et quia non est ad quem appellere
potestatem exerceri neglecta ratione Tu ne maior domino tuo qui
ait non veni facere voluntatem meam Quamquam non minus decenti
quam elati animi est veluti rationis expertem non pro ratione sed
pro libito agere nec iudicio agi sed appetitu Quid tam bestiale Et
si indignum cuivis utenti ratione vivere pecus quis ante vivere
omnium tantam contumeliam negetur honorem in iniuriam ferat Sic
degenerando quod absit iumentale obprobrium fecisti semper tibi homo cum
in honore esset non intellexit comparatus est iumentis insipien
tibus et similis factus est illis Quid item tam indignum tibi quam
ut totum tenens non sis contentus toto nisi in minutias quasdam
atque exiguas portiones ipsius tibi tradite universitatis tamquam
non sint tue satagas nescio quomodo adhuc facere ubi etiam
meminisse te volo parabola Nathan de homine qui centum oves
oves habens unam que erat pauperis concupivit Sic quoque ve
niat factum immo facinus regis Achab qui regni summa te
nebat et unius vineam affectavit Avertat deus a te quod ille
audivit Occidisti et possedisti Nolo autem pretendas michi fructum
emancipationis ipsius nullus est enim nisi quod episcopi inde insolentiores
monachi dissolutiores fiunt Quid quod pauperiores Inspice dilige
ntius catim ubique libertatem et facultates et vitas si non puden
da admodum et tenuitas in hys et in illis petulancias invenitur
Matris nempe libertatis gemina soboles hec Quid ni procedat
~~libentius~~ licentius vagum et male liberum vulgus ubi non sit
qui arguat Quid ni licentius spolietur ac depredetur
inermis religio cum non sit qui defendat Quo enim refugium
illis nunquid ad episcopos dolentes iniuria Ridentibus profecto
aspiciunt oculis sive qui faciunt mala sive qui patiuntur Que
demum utilitas in sanguine isto vereor ne illa quod in propheta
comminatus est deus ille iniquus in iniquitate sua morietur
sanguinem autem eius de manu tua requiram Sic enim et ex
tollitur qui subtrahitur et cui subtrahitur vincitur qui sub
trahit quod innocens Parum est in volumine igitur audi apertius
si hys qui murmurabat scilicet clamat mortuus est quem
instigat quod vivit Quo vero non reus morte ambobus
et ipse pater qui gladium dedit sic ambo morerentur

hoc est quod dixeram attendisti et possedisti. Adde quod qui audiunt
scandalizantur, indignantur, detrahunt et blasphemant, hoc est
vulnerantur ad mortem. Non est bona arbor faciens fructus
tales insolentias dissolutiones dilapidationes simultates scandala
odia quodque magis dolendum inter ecclesias inimicitias graves
perpetuasque discordias. Vides quam verum sit: Omnia
mihi licent sed non omnia expediunt. Quid si forte non licet?
Ignosce mihi, non facile adducor licitum consentire quod illicita
parturit. Tunc denique tali licito renuens prius ecclesias muti-
lare membrum, confundere ordinem, perturbare terminos quos
posuerunt patres tui. Si iustitie ius est suum cuique servare, auferre
cuique sua iusti quomodo potest convenire? Erras ut si summa ita et sola
instituta a Deo vestram apostolicam potestatem existimas. Si hoc sentis
dissentis ab eo qui ait: Non est potestas nisi a Deo. Proinde quod sequitur:
Qui potestati resistit Dei ordinationi resistit, etsi principaliter pro te
facit, non tamen singulariter. Denique idem ait: Omnis anima potestatibus
sublimioribus subdita sit. Non ait sublimiori tamquam in uno,
sed sublimioribus tamquam in multis. Non tua ergo sola potestas a Domino:
sunt et mediocres, sunt et inferiores. Et quomodo quos Deus
coniunxit non sunt separandi, sic nec quos subiunxit comparandi.
Monstrum facis si manum submovens digitum facis pendere
de capite superiorem manui, brachio collateralem. Tale est si in
Christi corpore membra aliter locas quam ipse disposuit, nisi tu
putas alium esse qui posuit in ecclesia quosdam quidem apostolos,
quosdam autem prophetas, alios vero evangelistas, alios doctores
et pastores ad consummationem sanctorum in opus ministerii in edifica-
tionem corporis Christi. Atque hoc corpus quod tibi ipse Paulus suo vere
apostolico figurans eloquio et capiti convenientissime aptans
totum ex eo compactum et connexum per omnem iuncturam
subministrationis secundum operationem in mensuram uniuscuiusque membri
augmentum corporis faciens in edificationem sui in caritate. Nec tu
vilem reputes formam hanc quia in terris est exemplar habens in
celo. Neque enim Filius potest facere quicquam nisi quod viderit
Patrem facientem, presertim cum ei sub Moysi nomine dictum
sit: Vide omnia facias secundum exemplar quod tibi in monte
monstratum est. Viderat hoc qui dicebat: Vidi civitatem sanctam
Ierusalem novam descendentem de celo a Deo paratam. Ego enim
propter similitudinem dictum reor quod sicut illic seraphim et
cherubim ac ceteri quique usque ad archangelos et angelos

ordinantur sub uno capite deo ita hic quoque sub uno summo pontifice primates vel patriarche archiepiscopi episcopi presbyteri vel abbates et reliqui in hunc modum non est parvipendendum quod et deum habet auctorem et de celo ducit originem Quod si dicat episcopus nolo esse sub archiepiscopo aut abbas nolo obedire episcopo hoc de celo non est nisi tu forte angelorum quempiam audisti dicentem nolo sub archangelis esse aut quempiam alium de quolibet inferiori ordine aliquem non ferentem subesse cuiquam nisi deo Sed dicis nequis plebes dispensare non sed dissipare non sumus tam rudes ut ignoremus positos vos dispensatores sed in edificationem non in destructionem / denique queritur inter dispensatores ut fidelis quis inveniatur ubi necessitas urget excusabilis dispensatio est ubi utilitas provocat dispensatio laudabilis est utilitas dico communis est non propria Nam cum nihil horum non plane fidelis dispensatio sed crudelis dissipatio est Nonnulla tamen monasteria sita in diversis episcopatibus quod specialius pertinuerunt ab ipsa sui fundatione ad sedem apostolicam pro voluntate fundatorum quis nesciat Sed aliud quod largitur devotio aliud quod molitur ambitio impatiens subiectionis Et haec dicta de his

Superest quoniam generaliter super universe ecclesie statum intendat consideratio tua si plebes clericis si clerici sacerdotibus si sacerdotes deo in ea qua oportet humilitate subiecti sunt si in monasteriis et religiosis locis fruitur ordo viget disciplina si super prava opera et dogmata censura ecclesiastica vigeat si floreant vinee honestate et sanctimonia sacerdotum Si flores fructus parturiant obedientie fidelium populorum si denique vestra ipsa apostolica mandata et instituta ea qua dignum est sollicitudine observentur ne quid in agro domini tui aut neglectu incultum aut fraude preceptum inveniatur passim inveniri ne dubites michi in promptu est ut multa et iam nunc permittam que passim neglecta iacent non nulla etiam de his que plantavit dextera tua tempus sit monstrare Nomine abbot tuum in Remensi concilio subiecta capitula promulgavit Quis ea tenet quis tenuit Fallens si teneri putas si non putas ipse peccasti aut statuens que non tenerentur aut quod non tenentur dissimulans Proinde aio ut tam episcopi quam clerici neque in superfluitate seu inhonesta varietate colorum aut scissura vestium neque in tonsura intolerentur quorum forma et aspectu

esse debent offendant aspectum sed potius ita ipsius actibus enim
ta condempnet et amorem sanctimonie tonsurati demonstrent
sicud dignitas exigit ordinis clericorum Sed si moniti a superi
oribus infra xl dies non obtemperaverint ecclesiasticis beneficiis
se adeo pontificali auctoritate priventur Episcopi vero si prefatam penam
irrogare neglexerint quia inferiorum culpe ad nullos magis refe
rende sunt quam ad desides negligentes que rectores tam diu
ab officio pontificali abstineat donec penam canonibus constitutam
clericis sibi subiectis imponat Illud etiam duximus annectendum ut
nullus in archidiaconum vel decanum nisi diaconus et presbiter ordinetur
Archidiaconi vero decani et prepositi qui infra ordines prenominatos
sunt si inobedientes contempserint ordinari honore suscepto
priventur Prohibemus autem ne adolescentibus vel infra sacros
ordines constitutis sed qui prudencia et vite meritis clarescunt
predicti concedantur honores / Verba tua hec tu sanxisti Quid
effectui mancipatum adhuc adolescentes adhuc qui infra
sacros ordines sunt in ecclesia prominent Et ad primum
capitulum quod continet luxus vestium interdictus sed non restrictus
pena dictata sed nunc secuta est Iam quartus annus
est ex quo datum mandatum audivimus et neminem adhuc clericorum
privatum beneficio neminem episcoporum suspensum ab officio invenimus
At luxum carissimo dignum quod secutum est Quid hac impuritas
iniurie proles insolencie mater radix impudencie trans
gressionum nutrix Et beatus si omni sectatus cura cum suo
parente tamen iniuria Sed adhuc tu operam dabis Et nunc
leva oculos tuos et vide si non eque ut prius pellicula discolor
sacrum ordinem decolorat Si non eque ut prius fissura e
normis prope inguina nudat Solent dicere Numquid de vestibus
cura est deo et non magis de moribus At forma hec vestium
deformitatis mentium et morum indicium Quid sibi vult quod
clerici aliud esse aliud videri volunt Id quidem minus castum minus
sincerum Nempe habitu milites questu clericos actu neutros
exhibent Nam neque pugnant ut milites neque ut clerici
ewangelizant Cuius ordinis sunt Cum utriusque esse
cupiunt utrumque deserunt utrumque confundunt Unus
quisque in suo ordine resurget isti in quo An qui sine ordine
peccaverint sine ordine peribunt Aut si summe sapiens
deus veraciter creditur a summo usque ad infimum nihil inordinatum
relinquere vereor non alibi ordinandos quam ubi ~~ordo~~ sed

Vestes clericorum

nullus ordo sed sempiternus horror inhabitat. O miserandam sponsam
talibus creditam paranymphis qui assignata cultui eius pro-
priis quaestibus non verentur. Non amici effecti sponsi sed aemuli sunt.
Et de his satis quae subter sunt. Sed non admirare quod est multo
minus circa te ad id quod cepisti ego ut respondeam iam quae circa te
sunt sed ad ea ostium nobis liber quartus aperiet.

Si mihi plenius promisissem amantissime Eugeni priora quae
libens acceptares secundum hoc vel fidentius in reliquum pro-
cessissem ut timidius aut certe subsistitissem omnino. Nunc vero
quia ab oculorum distantia ad manum datur non mirum si prodit
exilior sermo anceps incitudine fultior. Admodum vicinus
primus est itaque considerationis pars libris prioribus pertracta-
in manibus est de his addo quae circa te sunt. Et ipsa quidem
subter sed quo sunt priora eo importuniora tibi nempe circa
te. Instantia non admittunt non dissimulationem non oblivionem. Ve-
hementius urgent et turbulentius premunt. Verendum ne obruat.
Circa eiusmodi quam sobria et intenta consideratione opus
sit ipse te appende, et a tuo peritus ego ambigo. Alioquin si non
tanta optimisque intuendum considerato occupato ... continuabitur
et vexationis non erit modus et sollicitudinis non erit finis,
non tempus vacuum non liberum cor, plus laboris et minus uti-
litatis. Dico autem instantiam tuam illam cotidianam a curia
ad ecclesiam ecclesia tua haec nempe circa te sunt clerus et plus
tuus in specialibus ... et inter ... curtalis curie tenens debitores
hii quoque qui tibi cotidie assistunt seniores ipsi orbis iudices
et qui item de domo et mensa tua sunt capellani cubicularii
ministri quique diversis deputati officiis in obsequium tui hii te fami-
liaris visitant frequentius pulsant molestiusque sollicitant
hii sunt qui verentur pietatis dilectione et amplius velit

Et primo quidem clerum illum ordinatissimum esse
decet qui proprie in omnem ecclesiam dei cleri for-
mam exegit, deinde quod ... agit te patiente id tibi turpius
iniuriosum est gloriae sanctitati tuae ut quos proximos habes ita
ordinati sint ut sint informati qui sit totius honestatis et
ordinis ipsa speculum ipsa sint forma inveniantur. Praeterea
expedit expeditos ad officia idoneos ad sacramenta ad plebes
erudiendas sollicitos circumspectos semet custodiendos
in omni castitate. Quid de populo loquar? populus Romanus

Nec breuem pati nec expressius hic aperire dictus pretendo
quod sencio. Quid tam notum seculis quam proteruia et fastus
et fastus Romanorum insueta paci tumultui assueta gens
immitis et intractabilis usque adhuc subdi nescia nisi cum non
valet resistere. En plaga tibi incumbit cura hec dissimulare
non licet. Rides me forsitan fore incurabilem persuasus
Noli diffidere curam exigeris non curacionem. Denique audisti curam illius
habe et non cura vel sana illum. Verum dixit quidam non est in medico
semper releuetur ut eger. At melius dictum propono tibi. Paulus loquitur
plus omnibus laboraui. Non ait plus omnibus profeci aut plus omnibus fructi-
ficaui verbum insolencie religiosissime vitans. Alias autem nouerat ho-
mo que dabit deus quia vnusquisque secundum suum laborem accipiet non secundum
prouentum. Et ob hoc in laboribus potius quam in profectibus gloriandum puta-
uit sicut alibi quoque habes ipsum docentem in laboribus plurimis
Ita quoque fac tu quod tuum est nam deus quod suum est satis absque solli-
citudine et anxietate curabit. Planta riga fac curam et tuas ex-
pleuisti partes. Sane incrementum vbi voluerit dabit deus non tu
vbi forte noluerit tibi decrescit nichil dicente scriptura. Reddet deus mer-
cedem laborum sanctorum suorum. Securus labor quem nullus valet e-
uacuare defectus. Et hoc dixerim absque preiudicio diuine potencie
et dignitatis bonitatis. Etiam induratum cor ipsorum illius sed potens
est deus de lapidibus istis suscitare filios abrahe. Quis scit si conuer-
tatur et ignoscat deus conuertat et sanet eos. Sed non est proposi-
ti michi dictare quid facere debeas tibi utinam passim que oportet
et prout oportet persuadeam. At locus dubius et scrupulosa indiget dispu-
tacione. Nam ubi audacior dixero quod sencio video satis quod imminet
clamabit insuetum inauditum negatum non patitur. Ego vero ne insuetum
quidem assenserim. Nempe assuetum fuisse scio. Hec propheta indispositum
potuisse venire sed non redire in insuetum. An vero assuetum quis
neget quod constat non modo aliquando factum sed aliquamdiu factitatum
Quid illud sit dictum et non preterit. Num quid non placebit sa-
trapis plus maiestati quam veritati fauentibus. Fuerunt ante te qui
se totos omnibus pascendis exponerent pastoris opere et nomine gloriantes
nil sibi reputantes indignum nisi quod saluti omnium obuiare putarent
non querentes que sua sunt sed impendentes. Impendere curam impendere
de substancia impendere et se ipsos. Unde vnus illorum et ego aut
superimpendar pro animabus vestris. Et tanquam dicerent non venimus ministrari
sed ministrare ponebant quociens expedisset sine sumptu euangelium
Unus erat de subditis questus vnica pompa vna voluptas si quo
modo possent parare domino plebem perfectam id omnino etiam in multa tribulacione
tedijs et corporis inedia et cum ecclesia in fame in siti in frigore
et nuditate. Vbi nunc queso consuetudo hec? Subiit dissimilis valde longe

in aliud mutata sunt studia et utinam non in peius. Cura tamen et
anxietas et emulatio et sollicitudo fateor pervenerunt. Translata
hec non imminuta. Scelestiorum vero plebeos quod nec sibi parcit non magis
quam ante densa aut locatos dissimilitudine facit magna abusio
et pauci ad os legislatoris admirantur omnes respiciunt non in modico
omne papale negotium. Ille arguit quem dabis michi de tota maxima
urbe qui te in papam receperit precio seu spe precii non interveniente. Et
nunc patentissimum volunt dominari cum professi sunt servitute fideles se
spondent ut opportunius fidentibus noceant. Ex hoc non erit consilium
tibi a quo se arcendos putent nec secretum quo se non ingerant. Si
steterint pro foribus quocumque illorum mora ut modica fecit ostiarius ego
pro tuo illo esse nolo. Et nunc experire paucis noverim ne et ego ut
aliquatenus mores gentis. Ante omnia sapientes sunt ut faciant
mala bonum autem nesciunt. Hii invisi terre et celo utrique iniecere manus
impii in deum et temerarii in sancta seditiosi in invicem emuli in vicinos
inhumani in extraneos. Quos neminem amantes amat nemo et cum
timeri affectant ab omnibus omnes timeant necesse est. Hii sunt qui subesse
non sustinent preesse non norunt superioribus infideles inferioribus importa
biles. Hii inverecundi ad petendum ad negandum frontuosi. Hii in
portuni ut accipiant inquieti donec accipiant ingrati ubi acceperint.
Docuerunt linguam suam grandia loqui cum operentur exigua. Lar
gissimi promissores et parcissimi exhibitores blandissimi adu
latores et mordacissimi detractores simplicissimi dissimula
tores et malignissimi proditores. Sed currimus hic plenius tractatus
excessimus amonendum putantes horum que circa te sunt in hac
parte iam ad ordinem revertamur

Quale est quod de spoliis ecclesiarum emuntur qui dicunt tibi
euge euge. Pauperum vita in plateis divitum seminatur.
Argentum micat in luto, accurritur undique, tollit illud
non pauperior sed fortior aut qui forte citius precucurrit. Ab hoc
tamen more seu potius morte ista incepit in te, utinam desinat.
Ad reliqua pergamus. Inter hec tu pastor procedis deauratus
tam multa circumdatus varietate. Oves quid capiunt. Si
auderem dicere demonum magis quam ovium pascua hec. Scilicet
sic factitabat Petrus sic Paulus ludebat. Vides omnem ecclesiasticum
zelum fervere sola pro dignitate tuenda. Honori totum datur sanctitati
nichil aut parum. Si causa requirente paulo submissius agere
et socialius te habere temptaveris, absit inquiunt non decet
et tempori non congruit maiestati non convenit quam geras personam
attendito. De placito dei ultima mentio est, de iactura salutis

nulla cunctatio nisi quod sublime est hoc salutare ducimus et quod
gloriam redolet id iustum Ita omne humile probro ducitur inter palatinos
ut facilius qui esse quam qui apparere humilis velit invenias Timor
domini simplicitas reputatur ne dicam fatuitas Virum circumspectum
et amantem proprie consciencie calumpniantur ypocritam Porro amatorem
quietis et sibi interdum vacantem inutilem dicunt Quid ergo tu in
ter eos ne adhuc adeptus adeptas qui circumdederunt te laqueis
mortis Quaeso sustine paululum et sub parva me sinas deviare
non tam temere quam timide hec loquenti Emulor te emulacione
et utinam quam vehementer tam utiliter Scio ubi habitas increduli
et subversores sunt tecum lupi non oves sunt talium tamen tu pastor
Utilis consideratio qua forte invenias quo si fieri possit convertas
eos ne ipsi subvertant te Quid diffidimus posse converti in
oves e quibus versi in lupos potuerunt Hic non parco tibi
ut parcat deus

Pastorem te populo huic certe aut nega aut exhibe
non negabis ne cuius sedem tenes te neget heredem
Petrus hic est qui nescitur processisse aliquando vel gemmis
ornatus vel sericis nec tectus auro nec vectus equo albo nec
stipatus milite nec circumstrepentibus septus ministris absque hiis
tamen credidit satis posse impleri salutare mandatum Si amas
me pasce oves meas In hiis successisti non petro sed constan
tino Consulo toleranda pro tempore non affectanda pro debito Ad ea
te potius incito quorum te scio debitorem Et si purpuratus
et si deauratus incedens non est tamen quod horreas operam
curamve pastoralem pastoris heres non est quod erubescas
evangelium quamquam si volens evangelizes inter apostolos etiam
quedam gloria est tibi evangelizare pascere est opus fac
evangeliste et pastoris opus implesti Dracones inquis me
mones pascere et scorpiones non oves Propter hoc inquam magis
aggredere eos sed verbo non ferro Quid tu denuo usurpare
gladium temptes quem semel iussus es reponere in vaginam
Quem tamen qui tuum negat non satis michi videtur attendere
verbum domini dicentis sic Converte gladium tuum in vaginam
Tuus ergo et ipse forsitan tuo nutu et si non tua manu
evaginandus Alioquin si nullo modo ad te pertinet et hiis
dicentibus apostolis Ecce gladii duo hic non respondisset
dominus satis est sed nimis est Uterque ergo ecclesie et spiritualis
scilicet gladius et materialis sed is quidem pro ecclesia ille

ecclesia habet duos gladios

vero et absque ea querendus ille perdat se miles manu sed sane
admittat perdat et ipsum imperatorem. Et de hac alias. Nunc vero
arripe illum quem tibi ferendum creditus es et vel unam ad salutem
si non omnes si non vel multas de ceteris quas possis. Ita sunt iniquis
melior quam mei. Nunc illorum domus exasperans non dico audivit
sed non resipiscit. Ideo tu insiste magis si forte audiat et quiescat
cessat. Insiste et desistentibus dicendo hec forte nunc dicam
unum intra illa vas instat opportune importune. Hunc si audes
nimium appellato prophete proprietur. Clama ne cesses. Ad quos
nisi ad sceleratos et peccatores. Annuncia inquit populo meo
scelera eorum et domui Jacob peccata eorum. Prudentius adverte
et sceleratas plebes et populis dum putant idem debiis. Et si
scelerati. Et si iniqui vide ne audias quod uni ex minimis meis
non fecisti nec mihi fecisti. Fateor populum istum extitisse usque adhuc
dura fronte et indomito corde sed utrum ne etiam indomabili
nescio. Unde liquido scire possis. Potest fieri nec dum sunt. Si
diffidis tu sed apud deum non erit impossibile omne verbum. Si du-
ra fronte sunt duratus et tu contra tum nil tam durum quod
duriori non cedat. Dominus ad prophetam dedi frontem tuam duriorem fron-
tibus eorum. Unum est quod te absolvit si egisti tu populo illo ut possis
dicere popule meus quid tibi debui facere et non feci. Si pro fecisti
perfecisti est demum quod facias et quod dicas. Exi de ur caldeorum et dicito
cuma et aliis civitatibus quod me evangelizare. Puto nec penitebit
celi orbe pro urbe commutato

Veniamus ad collaterales tuos et coadiutores hii fideli
tibi hii intimi sunt. Quamobrem si boni sunt tibi potissimum
sunt si mali sunt eque plus tibi. Ne te dixeris sanum dolente
latere. Hoc est ne te dixeris bonum malis circumstantibus. Aut si
bonus per bonitas tua solius quem fructum auferre potest. Sicut
in superiori libro dixisse memini. Quid nisi emolumenti
affert ecclesie dei tua unius hominis iusticia ubi prava prevalet
aliter affectorum. Sed nec tuta tibi bonitas tua obsepta
malis non magis quam sanitas vicino serpente. Non est quo
te subducas malo intestino. Et exceptione bonum domesticum
eo amplius quo sepius primat. Sed si leviter pius gravat
tui ceterius imputando quam tibi qui tales aut elegisti aut
admisisti. Non de omnibus dico. Ita sunt quos non elegisti sed ipsi
te. At potestatem non habent nisi quam tu eis aut tribuere aut
permiseris. Ad idem ergo vertuntur. Tibi imputatur quidquid
patiuntur ab eo qui pro te potestatem fecere. Nihil hic excepto deceptio

non considerate ut videas eligendi qui seu colligendi sunt in apostolici misterii
huius dum est undecumque evocare et assistere tibi exemplo Moysi
senes non iuvenes sed senes non tam etate quam moribus quos
tu nosti quia senes populi sunt An eligendi de toto orbe orbem
iudicaturi Sane hunc rogatus non se ingerat rogans consilio
non prece agendum est Erunt qui necessario animos rogantium aut
extorqueat importunitas aut necessitas mereretur Ac ista huiusmodi que
nota sunt tibi aut non licet facere quod volo quis locus roganti
Nisi forte qui me rogat hoc rogat ut quod vult velle liceat michi
et non magis ut velim Alius pro alio alius forte pro se rogat
pro quo rogare sit suspectus Qui ipse rogat pro se iam iudicatus
hoc nisi est pro se ~~iam iudicatus est~~ An per aliud quis roget
Clericum curie frequentantem qui non sit de curia advenientem vere
pertimesce ambientium genus Adulantem et applaudentem cuique loquentem
unum de rogantibus puta etiam si nichil rogavit Scorpium non est
in facie quod formides sed pungit a cauda Si ad talium blandicias
cor tuum ut assolet molliri senseris memento scriptum Omnis homo
primum vinum bonum ponit cum autem inebriati fuerint tunc id quod deterius
est Pari pavore estimaveris eius humilitatem qui timet et eius
qui sperat viri calidi et dolosum proprium esse solet tunc pretendere
humilitatem cum aliquid obtinere voluit de qualibus dicit scriptura
Est qui se humiliat nequiter et interiora eius plena sunt dolo De vobis
ipsius sume sive huius evidens ac familiare exemplum Quantos
quos supplices admisisti postmodum sustinuisti graves insolentes
contumaces rebelles Et quid intimus malum regunt primitiva
pastenora perdunt verbalosum adolescentem et studentem eloquentie
cum sapiens sit in aliis non aliud quam iusticie hoste reputes quod
humanos fluis fratribus dicit tibi nigri Quamvis cito nomen imposuimus
Excludo itaque universe hac pestilenti genere hanc curie tibi magis
sit introducere tales quos postmodum introduxisse non peniteat
Turpe est tibi sepius retractare quod feceris et indecens tuam sequentem
perditam non decet diligentes pervide omne quod faciendum est tracta
apud te et cum hiis qui te diligunt Tracta ante factum quia
post factum sera retractatio est Sapientis consilium est omnia fac
cum consilio et post factum non penitebis Et hoc tibi persuade
qui admittendi sunt difficile in curie posse probari Et ideo si fieri
sit probatos oportere diligi non probandos Nos in monasteriis recipimus
omnes spe meliorandi At curie bonos facilius recipere quam facere
consuevit Quippe si plures in ea defecisse bonos quam malos pro-
fecisse probavimus querendi sane quibus nec defectus timeatur
nec profectus optetur ut pote iam perfectis Itaque nec

volentes neque currentes assumito sed cunctantes sed renitentes
Quos cogere illos et compellere intrare in talibus ut amor consequetur
spiritus timens qui non sunt atrite frontis sed verecundi sed timorati
preter deum tamen timeant nichil nichil petent nisi ad eos Qui
voluntatem non magis attendant sed necessitatem Qui sicut velut
pro afflictis et inducent in equitate pro mansuetis terre qui sunt
compassi ad miseros probati ad testimonium / pati ad obedientiam / mansueti
ad patientiam subiecti ad disciplinam / rigidi ad censuram / catholici ad fidem
fideles ad dispensationem concordes ad pacem conformes ad unitatem
Qui sunt in iudicio recti in consiliis prudi in iubendo districti / in
disponendo industrij in agendo strenui in loquendo modesti / in ad
versitate securi in prosperitate devoti / in zelo sobrij in misericordia non remissi
in otio non otiosi in cura rei familiares non anxij / aliene iniu
cupidi / sue non prodigi ubique et in omnibus circumspecti Qui legationem
pro se fungi quotiens opus est nec iussi renuant / nec non iussi
affectant Qui quod verecunde recusant abstinaciter non renuunt
Qui missi pecuniam aurum non credunt sed Christum sequuntur qui questum legationem
non estimeant nec requirant datum sed fructum Qui regibus
Iohannem exhibeant egiptiis moysen fornicantibus phinees / helyam
ydolatris / helyseum avaris / petrum mentientibus paulum blasphemantibus
tibus negotiantibus Christum qui avulsi non spernant sed doleant / divites
non palpant sed terrent pauperes non gravent sed foveant mi
nas principum non paveant sed contempnant Qui cum turba intret
nec cum ira exeant qui ecclesias non spolient sed emendent Qui
marsupia non exhauriant sed corda reficiant et crimina corrigant
fame prudeant sue nec invideant alienae Qui orandi studium
gerant et usum habeant ac de omni re plus orationi fidant quam
sue industrie vel laboris quorum ingressus pacificus modestus
egressus sit Quorum sermo edificatio sit vita iusticia presentia grata me
moria in benedictione Qui se amabiles probeant sed actu non fastu
Qui redarguant malignantes coherceant reddent retributionem
superbis Qui non dotate viduae ut patrimonio crucifixi se ut suos
ditare festinant gratis dantes quod gratis acceperunt gratis fa
cientes iudicium in iniuria patientibus vindictam in nationibus incre
pationibus patrones in sepulchris Qui totus demum spiritu ista illorum
lege magis accepisse cernatur per quae in absentes sine pudore
contendunt placere tibi / placere deo qui ad te redeant fatigati qui
dem sed non suffarcinati Quinimmo et gloriantes non quod curiosa seu
preciosa queque terrarum attulerint sed quod reliquerint pacem regnis
legem barbaris quietem monasteriis ecclesiis ordinem clericis disciplinam
deo populum acceptabilem sectatorem bonorum operum

Dignum ad medium venire factum dulcis memorie Martini nostri
Nosti hoc sed an memineris ignoro. Is cardinalis presbiter functus
aliquando legatione in dacia tam pauper remeavit ut pene ex-
pensis et equis deficientibus vix pervenerit florentiam. Ibi episcopus loci
donavit ei equum quo pisas usque ubi eramus tunc profectus est. Post-
tridie credo secutus episcopus erat enim illi causa cum adversario et agen-
de aderat dies. Cepit requirere suffragia amicorum cumque per singulos
sollicitarentur ventum est ad martinum. Fiducia erat maior in illo
qui non posset immemor esse recentis beneficii. Tum martinus decepisti
me inquit nesciebam tibi imminere negotium. Tolle equum tuum ecce
in stabulo est. Et hora eadem resignavit illi. Quid dicis mi Eugeni
nonne alterius seculi res est redisse legatum de terra auri sine auro
transisse per terram argenti et argentum nescisse donum insuper quod
poterat esse suspectum illico reiecisse. Sed ostende michi latinum
pariter ubi incidit occasio memorandi et nominandi purissimi
ardoris virum

Ad propriam loquor Carnotensem Gaufridum qui legationem in
partibus aquitanie propriis sumptibus strenue amministravit per
annos plures. Ipse loquor quod vidi ipse. Eram cum illo intra
illa cum quidam presbiter pro caritate illi est piscem que vulgo vocant
sturgionem. Percunctatus legatus quanti veniret et non accipio
inquit nisi receperis pretium et resignavit solidos quinque invito
et renitente. Item cum essemus in quodam oppido domina illius oppidi
obtulit illi pro devotione cum manutergio duas vel tres parapsides
pulchras ligneas satis quas aliquandiu homo scrupulose conscientie lau-
davit eas sed non acquievit accipere qui argenteas accepisset
qui ligneas refutavit. Non fuerunt qui potuissent dicere legato
ditavimus abraham. Ipse vero cum samuele libere loquebatur ad
omnes loquimini de me coram domino et coram christo eius utrum bovem
cuiusquam tulerim aut asinum si quempiam calumpniatus sum si oppressi
aliquem si de manu cuiusquam munus accepi et contempnam illud hodie
vobisque restituam

Et si talium daretur virorum copia quales prememinimus nunc
quid te felicius quid illo tam iocundius seculo. Nonne secunda
ab eternitate illorum tibi temporum beatitudo videretur cum te
quoquoversum procedens stipatum videres tam inclito agmine
beatorum. Et te video heres et aliud trahens suspirium tecum loqueris
putas fore posse quod dicitur putas hec primis quousque hi fuerunt
Vivus dat vivere ut videlicet contingat. O si videam in vita mea
ecclesiam dei talibus innixam columpnis. O si domini mei sponsam
cernere tante commissa fidei tante creditam puritati

Quid me beatius quid ve securius cum sue circa me vite mee
et custodes spectare simul et testes Quibus omnia mea secure se-
creta committerem communicare consilia quibus me totum refunderem tamquam
alteri mihi Qui si vellem aliquatenus deviare non sinerent
frenarent precipitem dormitantem suscitarent Quorum me reve-
rentia et libertas extollentem reprimeret excedentem corrigeret
Quorum me constantia et fortitudo nutantem firmaret erigeret diffi-
dentem Quorum me fides et sanctitas ad quecumque sancta ad quecumque honesta
ad quecumque pudica ad quecumque amabilia et bone fame provocaret et
Et nunc vide oculos in Eugenium ad cetera qui nunc est Curie seu
ecclesie statum et studia prelatorum circa presentem qui sunt in circuitu tuo
Sed de his hactenus palpari non sedi parcere Tibi licet facere et vale-
re utpote ipse filio mihi progredi non est fas Unum dico quod in facie
est sedule ministri viri viris se tuo pectoris auferre conantur
non hoc ratio habet non antiquitas habuit non consentit auctoritas
Et desiit competentium calumpnia strictius incedens profecto illa
quam priores olim contempserunt sinceritatem consulere maxime optime
id volunt Non priores inquiunt qui in omni celebritate diaconi ipsi quattuor
res assistunt sedenti priores assidentem procedentem posteriores
precedunt hoc totum non dignitatis privilegium sed sedulitatis de-
bitum est Diaconi namque sollempniter ipsa administratione inter presentes
demum prioribus ordinata confessione ambientibus maiestate vos ad
pedes sedentes priores assisteret ut habeat paratores procedere
his locutum quia facta contentio inter discipulos quis eorum videretur
esse maior verius esset si per totum tenerentur

Videt iam curie ecumenicus palatia domum expectat vos
tum non unus certa sed quodammodo inter te sunt Nam est
preparata consideratio qua intendis disponere domum tuam providere
his qui infra muros tuos et in gremio tuo sunt Ergo dico et necessa-
ria pariter audi Si quis domui sue preesse nescit quomodo ecclesie dei
diligentiam habebit Porro si quis suorum maxime domesticorum
curam non habet fidem negavit et est infideli deterior Et hec
dicens non te moneo studiis occupatum intendere minimis et ex-
minantia sed minimus impendere quam maximus debes Quid te in
terris in eripiunt te curis hic inquit omnia adiciuntur vobis
veniunt et hec oportet facere et illa non omittere At illa parte agens
parte ceterum oportet provideas qui parte domus provideant Nam si
unus e servis ipse non sufficit sunt et custodie ministeriorum
et cure maiorum tu parte quo intendere valeas et tui domini

et dum pariter de qua scriptum est O Israel quam magna est domus dei
Vacuum prorsus a sollicitudine rerum minorum et vilium oportet esse animum
tam magnis et tam multis intentum rebus Oportet liberum quem
nulla sibi vendicet violenta occupatio Oportet ingenuum quem
nulla deorsum trahat indigna affectio Oportet rectum quem nulla
seorsum avertat sinistra intentio Oportet cautum quem nulla subintrat
fortuita suspicio Oportet vigilem quem nulla a se abducat peregrina
et curiosa cogitatio Oportet firmum quem nulla concutiat repenti
na turbatio Oportet invictum quem nulla fatiget vel continua tribulatio
Oportet amplum quem nulla coarctet rei temporalis amissio hoc ne
dubites et bonis fruendis et ferendis malis sed tamen dividens
et domi rebus et tuis potius sollicitus invigilans incipiam

Proinde quaere implices qui parte nolat parte dico non totum
quaedam per temet facies quaedam per te et alios simul
quaedam per alios et absque te Quis sapiens et intelliget haec
non est quod inter ista dormitet circumspectio tua Ego hoc agendum
damno tibi sub eo quem quod novissime papam lotum in anda temperiem
per alium ut dixi illa facies ad hoc si fidelis non fuerit fraudabit si
non fuerit prudens fraudabitur Quaerendus proinde fidelis et pru
dens quem constituas super familiam tuam Adhuc inutilis est si tertium
desit Quaeris quid hoc Auctoritas Quid enim prodest ei velle et
scire quaeque disponere prout necesse est si quod scit et vult non potest
Danda ergo facultas agendi pro libitu Si irrationabile hoc putas
hoc fieri mementote fidelem qui agere irrationabiliter volet
Attende prudentem qui agere multa irrationabiliter sciet sed fidelis
sollers est voluntas tua praecedat quam ei affectum suspectet unde
tota facilitate manus porrigetur effectui cunctis sine cunctatione
parentibus Subdendi igitur omnes nullum patiatur contradictorem
Nemo qui dicat cur fecisti sit praeterea habeat excludere et ad
mittere quos voluerit mutare ministros transferre in quaslibet ad quos
et quomodo voluerit Ita timori sit omnibus ut sit et utilitati sit omnibus
ut omnibus prosit et de omnibus clandestinas et susurratores delatores
non recipias adhuc adiungas eam magis detractionem reputes
Et hanc velim generalem tibi constituas regulam ut omnem
qui palam veretur dicere quod in aure locutus est suspectum habeas
Quod si te iudicante dicendum coram illo renuerit delatorem iudices
non accusatorem Itaque unus omnibus facienda iniungat et uni
omnes respondeant Tu illi habeas fidem vocans tibi et ecclesie
dei Si quo minus aut fidelis invenitur aut prudens si
deli parcius committendum Sane de nobis curius hoc quamquam

ydoneus non reperiatur et si minus fidelem superius patris epistola
qua te in mergere laborasti hunc Memento salvatoris quidam
yconomum habuisse quem ego turpius quam in omnibus perspexi
lectuli et substantiale sui scrutari curam suscitari de singulis mor
dari suspicationibus moveri adque ex perdita ut neglecta Adverterem
dicta dico quemadmodum emisura scrutantem totitudine omnes singulas
sua numerantem singula demum et quadrantem exigentem
recem Ideo ita ille egyptius qui Joseph omnibus tradidit ignorabat
quid haberet in domo sua Erubescat episcopus et episcopatus sua tre
donis hanc sine fide fidem tamen habuit super omnia bo
na sua constituens eum Et alii hic erant alienigena Avaros
sacris super episcopi administrationem habent quibus animas credant et non suas
committant facultates non inveniunt Optimi videlicet estimatores
rerum qui magnam de minimis curam aut nullam de maximis
curam gerant Sed ut liquido datur intelligi pacientius fer
mus Christi iacturam quam nostram cottidianas exquisitas cottidianas
recipiamus scrutinio et continua dominici gregis detrimenta nescimus
de precio escarum et numero panum eo industris cottidiana discussio
est rara admodum eo prioribus celebratur collatio de preciis papillorum
Cadit asina et est qui sublevat eam perit anima et nemo qui repu
tet Nec mirum cum nec nos quidem servitium defectus nostre ad
singulas suspicationes istas prastim verum anxiamur Quanto
tollerabilius rerum quam virtutum sustinuerimus iacturam Quare
inquit non magis fraudem patimini Queso tu qui aliud doces
dare te ipsum si tu iam non dedisti plures te habere quam tua Tua
proinde est que stare tibi nullo pacto queunt sic ut a te sufficiant
non parte Rivus aqua fluit tamen iterum per diversos tramitum
constans redit Si pro torrens magnus occurre sine lesione
saturum et tu te ista sine volens mente passe tractare
considerato Omnibus consulo studeas a te auertere gravissimum
horum Multa nescias plurima dissimules nonnullo obli
viscaris

Sunt tamen que te ignorare nolim mores quorundam
et studia Non aptet ut vicia domus tue ultimus scias
quamquam pluribus novimus contigisse Cura ergo ut dignum alius
alia dispergere de disciplina tu provide Illud necessarium credis si
repleveritur tota te ut semo fonmerit ut habitus apparuerit
minimus tua super cuiusmodi tu blasfemare scimus inveria tua sempiter
nitas auferunt parit aufer detestissimum domum episcopi decet

situdo decet modestia decet honestas harum disciplina
custos. Scurrilitates domesticorum aut ceterorum honestiorum aut fa
bula cum nec sint in vultu in habitu in incessu illorum qui circa te
sunt nichil resideat impudicum nil indecens patiaris distant
a te tanquam tui comatulos pueros et comptos adolescentes certe
non habere circa te inter mitratos discurrere calamistratos non decet.
Et memento quod sapiens admonet filie tibi sunt noli faciem tuam
hylarem ad eas ostendere nec austeritatem sane suadeo tibi sed gra
vitatem illa infirmiores fugat hec reprimit leviores illa si
assit odibilem hec si desit contemptibilem reddit in omnibus tamen
modus melior. Ego nec severum velim nec dissolutum. Quid
hac mediocritate gratius ut nec severitate sis oneri nec
familiaritate contemptui. In palacio papam domi te patremfami
lias exhibeto. Ament te domestici tui si non faciunt ut timeant.
Utilis semper custodia erit que tamen affabilitatem gratiam non exclu
dat. Ergo ubique frenanda lingua precipue in mensa aut in eo
minus ille circumventior habitus si actu quidem severus sis vultu
serenus verbo serius.

Cappellani tui et qui circa te magis divinis insistunt offi
ciis non sint sine honore. Tuum est tales tibi providere
qui digni sint. Provideant eos ab omnibus tanquam tibi necessaria
de manu tua accipiant. His contenti sint que tu provideris
illis tu unde ne egeant. Super hec que forte ab advenientibus
petere deprehenderis imita gyezitum sed de baiulis sed de ceteris
officialibus dicere videtur vix hoc ex abundanti ita forma certa
cum alium a te expertum senserunt. Quid tuo dignius apostola
tui. Quid salubrius ad conscientiam honestius ad famam utilius
ad exemplum optimum tamen qui prorsus avariciam et calump
niam hec est non a conscientia tantum licet iam et hunc claudere
librum. Sed in calce aliqua velim ut ad antedicta quasi epilogando
repeterem ut addam premissa.

Consideres ante omnia sanctam ecclesiam Romanam cui deo auctore
preesse ecclesiarum matrem esse non dominam te vero non dominum episcoporum
sed unum ex ipsis. Porro fratrem diligentium deum et participem timentium
eum. De cetero oportere te esse considera formam iusticie sanctimonie
speculum pietatis exemplar assertorem veritatis fidei et defen
sorem doctorem gentium christianorum ducem amicum sponsi sponse
paranymphum cleri ordinatorem pastorem plebium magistrum in
sipientium refugium oppressorum pauperum advocatum miserorum spem

tutore pupi

tutorem pupillorum iudicem viduarum oculum cecorum linguam
mutorum baculum senum ultorem scelerum malorum metum bonorum
bonorum gloriam virgam potentum malleum tyrannorum regum patrem legum
moderatorem canonum dispensatorem salem terre orbis lumen sacer-
dotem altissimi vicarium Christi christum domini Postremo deum pharaonis
Intellige que dico dabit tibi dominus intellectum ubi malicie iuncta est
potencia aliquid tibi supra hominem presumendum vultus tuus super faci-
entes mala Timeat spiritum ire tue qui hominem non veretur
gladium non formidat Timeat oracionem qui admonicionem contempsit
Cui irasceris tu deum sibi iratum non hominem putet Qui te non audierit
auditurum deum et contra se paveat Quod reliquum est de hiis
que supra te sunt i. [illegible] in disputacione Quinto libro deo
ordinante adiuvante solvere spero et me pariter absolvere promis-
sione mea

Libri superiores et si de consideracione inscribantur plurimum tamen
habent actionis admixtum dum res aliquas non consi-
derandas tantum sed agendas docent ut monent Atqui iste in mani-
bus non est sola in consideracione versabitur Que enim supra sunt id est que
supra nos sunt actu non indigent sed inspectu Nichil est quod in eis actites
que uno modo sunt semper et mansurum sunt aliqua aeternum Er-
go vel homo sollertissime advertas vir sagacissime ingenii quia
totiens peregrinatur consideracio tua quotiens ab illis rebus
ad ista deflectitur inferiora et visibilia sive intuenda ad noticiam
sive appetenda ad usum sive officio disponenda vel actitanda
Si tamen ita versatur in hiis ut per ea illa requirat haut
procul exulat Sic considerare repatriare est

Sublimior iste presencium atque dignior usus rerum est cum
iuxta sapienciam pauli invisibilia dei per ea que facta
intellecta conspiciuntur Sane hac scala cives non egent
sed exules Quod vidit ipse hinc puto actor qui cum dixisset
invisibilia per visibilia conspici signanter posuit a creatura
mundi Et vere quid opus scalis tenenti iam solium Creatura
celi illa est presto habens per quod potius ista intueatur
videt verbum et in verbo facta per verbum nec opus
habet ex hiis que facta sunt factoris noticiam mendicare
neque enim ut vel ipsa noverit ad ipsa descendit que ibi illa
videt ubi longe melius sunt quam in se ipsis Unde nec me-
dium requirit ad ea corporis sensum Sensus sibi ipsa est

secretius. Optimum videndi genus si nullis egeres adminiculis quo
liberent te contentus aliquid in mari aliunde obnixum fieri est
minus quia affectio illud et minus liberum. Quid quod inferiores
indiges. Nonne preposterum hoc et indignum plane superiorum
quedamque iniuria est inferiorum opera desiderare. Atque in iniuria
nemo homini perfecte vindicabitur nisi tunc quisque evaserit in
libertatem filiorum dei. Nempe erunt hii omnes docibiles
dei et nulla intercurrente creatura soli uno deo se repatriasse
erit hoc ecce deprimi corpus in regione spirituum ipsa est
sedis ut maximum spiritus maxima mansio spiritibus beatorum
Et ne quid hic sibi usurpet sensus seu ymaginatio veritas
est sapientia est virtus eternitas summum bonum. Unde interim
absumus et ubi sumus vallis est lacrimarum in qua sensualitas
regnat et consideratio exula in qua libere quidem et potesta-
tive se exerit sensus corporeus sed intricatus caligat ocu-
lus spiritualis.

Quid igitur mirum si ope indigene advena indiget. Et
felix studii tempus viator qui tamen hospitium sine
quo transire non potest in obsequium sibi convertere paratus utens
in fructus urgens non potens exactor non supplex. Magnus
ille qui usum sensuum quasi quasdam veluti civium opes expendere
satagit dispensando in sua et multorum salutem. Nec ille
minor qui hunc sibi gradum ad illa invisibilia philosophando
constituit nisi quod hoc dulcius illud utilius hoc felicius illud
fortius esse constat. At omnium maximus qui spreto ipso usu
rerum et sensuum quantum quidem humane fragilitatis fas est
non ascensoriis gradibus sed in opinatis excessibus avolare
interdum contemplando ad illa sublimia consuevit. Ad hoc
ultimum genus illos pertinere reor excessus Pauli. Excessus
non ascensus nam raptum potius fuisse quam ascendisse ipse
se perhibet. Inde est quod dicebat sive mente excedimus deo.
Porro hec tria ita contingunt cum consideratio et si in loco
peregrinationis sue virtutis studio et adiutorio gratie facta
superior sensualitatem aut premit ne insolescat aut cogit
ne vagetur aut fugit ne inquinet. In primo potentior
in secundo liberior in tertio purior. Puritatis siquidem et alacritatis
pennis fit ille volatus. Vis tibi considerationis species
propriis distingui nominibus.

Nominemus si placet primam dispensativam secundam estimativam
tertiam speculativam. Harum nomina ratio diffinitionis

declarabunt. Dispensativa est consideratio sensibus sensibilibusque
rebus ordinate et socialiter utens ad promerendum deum.
Estimativa est consideratio prudenter ac diligenter quaeque scrutans
et ponderans ad vestigandum deum. Speculativa est consideratio
se in se colligens et quantum divinitus adiuvatur rebus humanis
eximens ad contemplandum deum. Puto vigilanter advertis alias
haud esse fructuosas si non referantur ad istam quod dicuntur
videri posse sed non esse. Et prima quidem absque intuitu huius
multa serit et nichil metit. Sequens vero nisi ad istam
se dirigat vadit sed non evadit. Ergo quod prima optat secunda
odorat tertia gustat. Ad quem tamen gustum perducunt et cetere
et si tardius nisi quod prima laboriosius secunda quietius pervenitur.

Dixisti inquies satis qua ascendatur etiam quo ascen-
dendum dicere debes. Falleris si id speras. Ineffabile
est. Tu me existimas loqui quod oculus non vidit nec auris
audivit et in cor hominis non ascendit. Nobis inquit revela-
vit deus per spiritum suum. Ergo que sunt supra non verbo docentur
sed spiritu revelantur. Verum quod sermo non explicat consideratio
querat oratio expetat mereatur vita puritas assequatur.
Sane cum dicimus que supra sunt non te existimes mitti
ad superiora solem lunam stellas non ipsum firmamentum
non aquas que super celos sunt. Ista siquidem omnia et si
supra loco pretio infra sunt et corporea quippe supra queris
quod non sit spiritus. Porro spiritus est deus sunt et angeli sancti.
Et hii supra sed deus natura angeli gratia superiores sunt.

Cum siquidem tibi et angelis optimum unum est deus
vero non sibi aliquid optimum habet unde optimus totus
est et qui in eo sunt beati spiritus tribus modis veluti viis
tandem una sit consideratione vestigandi opinione fide
intellectu. Quorum intellectus rationi innititur fides auctoritati
opinio sola veri similitudine se tuetur. Habent illa duo
certam veritatem. Sed fides clausam et involutam intelli-
gentia nudam et manifestam. Ceterum opinio certi nil
habens verum per verisimilia querit potius quam apprehendit.
Omnino in hiis cavenda confusio ne aut incertum opinionis
fides figat aut quod firmum fixumque est fidei opinio re-
vocet in questionem. Et hoc sciendum quia opinio

si habet assertionem temeraria est fides si habet hesitacionem
infirma est Item intellectus si signata fidei temptet irrumpere
reputatur effractor scrutator maiestatis Multi suam opinionem
intellectum putaverunt et erraverunt Et quidem opinio potest putari
intellectus intellectus opinio non potest unde hoc accidit profecto quia
hec falli potest ille non potest Aut si falli potest intellectus
non fuit sed opinio verus nempe intellectus certam habet non
modo veritatem sed notitiam veritatis possumus singula hec ita diffi
nire fides est voluntaria quedam et certa prelibatio necdum
propalate veritatis Intellectus est rei cuiuscumque invisibilis certa
et manifesta noticia Opinio est quasi pro vero habere aliquid
quod falsum esse nescias Ergo ut dixi fides ambiguum non habet
aut si habet non est sed opinio Quid igitur distat ab intellectu
nempe quod etsi non habet incertum non magis quam intel
lectus habet tamen involucrum quod non intellectus Denique quod intellexisti
non est de eo quod ultra queras aut si est non intellexisti
nil autem malumus scire quam que fide iam scimus nil super
erit ad beatitudinem cum que iam certa sunt nobis e
runt eque et nuda

His ita expeditis age iam dirigatur consideratio in
ea que sursum est Jherusalem mater nostra ac tantis rebus
memoratis intus caute et vigilanter investigemus investiga
bilia Cives tamen vel magis quam cives nobis donabitur Et
primo quidem cives ipsos esse illic potentes gloriosos beatos
distinctos in personis dispositos in dignitatibus ab initio stan
tes in ordine suo perfectos in genere suo corpore ethereos im
mortalitate preditos impassibiles non creatos sed factos
id est gratia non natura mente puros affectu benignos
religione pios castimonia integros unanimitate indi
viduos pace securos a deo conditos divinis laudibus
et obsequiis deditos Hec omnia legendo comperimus
fide tenemus Quamquam de corporibus horum non modo
unde probet sed nec aliquatenus sit herere sententia
aliquorum unde si quis michi in opinabilia magis ideo po
nendum censuerit non contendo Pro parvo intellectu
pertinens non fide non opinione sed intellectu capimus quia
non possunt hunc expertes et dei simul participes esse
Sunt et nomina quedam nota nobis similiter ex
auditu per que horum beatitudinem etiam que non

d sit inter fidem et opinionem

liquido mortalium percipit auditu officia merita gradus ordines
utriusque a vobis conscripti et distincti queunt. Sed cum quod ex auditu
non est tamen non est ex fide nam fides ex auditu. Itaque opinando
ista disserimus. Ad quid enim celestium nomina innotuerunt si nec
opinari quidem salva fide aliquid licet de rebus quorum nomina
sunt angeli archangeli virtutes potestates principatus dominationes
troni cherubim et seraphim. Hec nomina que significancia eorum
Nulla ne inter illos spiritus qui simpliciter angeli et eos qui archan-
geli nuncupantur differentia. Quid sibi ergo distinctio hec. Puto enim
angelos dici nisi tu convenientius aliquid comperisti qui singuli
singulis hominibus dati creduntur missi in ministerium secundum
Pauli doctrinam propter eos qui hereditatem capiunt salutis de quibus
Salvator. Angeli eorum vident faciem patris. Puto enim hos esse
archangelos qui conscii misteriorum divinorum non nisi ob precipuas
et maximas causas mittuntur ex quibus magnus ille
archangelus Gabriel missus legitur ad Mariam ob causam
utique qua maior esse non potuit. Puto enim super istos virtutes
esse quorum nutu et opere signa et prodigia in elementis
sive ex elementis facta apparent ad commonicionem mortalium.
Inde est fortassis quod cum in ewangelio legis. Erunt signa
in sole et luna et stellis paulo post habes. Nam virtutes
celorum movebuntur. Hii nimirum spiritus per quos signa fiunt.
Puto enim potestates superiores istis quarum virtute potestas tene-
brarum compescitur et coercetur malignitas aeris huius
ne quantum vult noceat ne malignari nisi ut prosit possit.
Puto enim principatus hos quoque prelatos quorum moderamine
et sapientia omnis in terris principatus constituitur regitur limitatur
transfertur mutilatur mutatur. Puto enim dominationes
adeo cunctis supereminere prefatis ordinibus ut respectu horum
cuncti videantur omnes administratorii spiritus et ad istas
tamquam ad dominos referri regimina principatuum tutamina
potestatum operationes virtutes virtutum revelationes archan-
gelorum curam et providentiam angelorum. Puto enim thronos
alto abysso etiam emulasse recessu qui ex eo quod sedent
throni dicuntur et ex eo sedent quod sedet in eis deus.
Neque enim sedere in eis qui non sederent posset. Queris
quam illam sentiam sessionem. Summam tranquillitatem
placidissimam serenitatem pacem que exsuperat omnem

intellectus. Talis est qui sedet in throno suo dominus sabaoth iudicans
omnia cum tranquillitate placidissime serenissime pacatissime
Et tales sibi constituit simillimos sibi puta cherubyn de
ipso sapientie fonte ore altissimi haurientes et refunden-
tes fluenta scientie in universis creaturis suis. Et vide ne hiis sit
que propheta loquebatur fluminis impetus letificantes civitatem
dei. Puta seraphyn spiritus tanquam divino igne succensos succen-
dere universa ut sint angeli tanquam singule lucerne arden-
tes et lucentes ardentes caritate lucentes cognitione
O fugam quam bonum nos hic esse quam fore melius si qui-
tum toti sequimur quo accepte pressime precedimus ad et ne
ipso quod e toto sed parte et parte modica nimis. Affectus
iacent male corporea gravati et luto herentibus de
sideriis sola intima ancilla et tenuis cogitatio pervolat et
tum de tantillo quod iam datur liber clamat domine dilexi
decorem domus tue et locum habitationis glorie tue. Quando se
totam se colligat anima et reductis affectibus ab omnibus
locis quibus captivi tenentur timendo quod non oportet
amando quod non decet dolendo vane gaudendo vanius
cum hiis in eat tota voluntate et libertate volat volun-
tate pulset in impetu spiritus et in pinguedine gratie de-
labatur. Nonne cum cepit eterne lucidas mansiones
et sinum etiam illum abrahe cuiuspiam personaliter et probabiliter
quodcumque est illud nimirum reconsere animas in sinu sola
securitatem pacientissime et portantes multo magis
tunc instabit loquens cum propheta unam petii a domino hanc
requiram ut inhabitem in domo domini omnibus diebus vite mee
ut videam voluntatem domini et visitem templum eius. Quando
mihi videatur cor dei. Quando mihi probetur que sit
voluntas dei bona et beneplacens et perfecta. Bona
in se placens in effectibus beneplacens fruentibus
perfecta perfectis et nihil ultra querentibus

Patent viscera misericordie patent cogitationes
pacis divitie salutis misteria bone voluntatis
benignitatis archana que clausa mortalibus etiam ipsis
electis suspecta sunt. Id quidem salubriter ne desinant
timere dum nesciunt digne amore ydonei inveniantur
Certus est in hiis qui seraphyn appellantur quomo-

amet qui unde amet non habet sed est et qui nichil horum
que fecit odit quos salvandos fecit quomodo foveat quomodo
provehat quomodo amplexetur quomodo dicta electe iuventutis
et palleas ignorantiarum cuius ignis ille consumens ipsam
sibi purgatissimam et pio amore dignissimam reddat Cerne
est in cherubin que plenitudo scientie dicitur deum scientiarum
dominum esse qui solus solam nesciat ignorantiam qui totus sit lux
et tenebre in eo non sint ulle totus sit oculus et qui nimirum
aliquando fallitur quia nusquam clauditur quia extra se non
querat lumen cui admoneatur ut videat ipse qui videt
Cerne est in thronis quam non suspectus omnium in veritate iudex
sedeat in thronis qui circumvenire nolit circumveniri non possit
quippe sit amans et sit videns nec vacat sessio tranquil-
litatis magne est de vultu tali iudicium meum prodeat apud
cui insit amor error absit absit et perturbatio Cerne
est in dominationibus quanta sit eius maiestatis cui cuncta imperii
constat et imperio universitas atque eternitas terminum sint
Cerne est in principatibus principium ex quo omnia et quomodo
a cardine ostium sit absque regi universitate Cerne est
in potestatibus quam potestative idem princeps quos regit
protegit contrarias potestates arcens et propulsans Cerne
est in virtutibus unam ubique equaliter presto esse virtutem
per quam omnia virtute efficitate i. impossibilem i. mobilemque
omnia tamen moventem utiles tenentem fortiter Que
tu i. unius visitata effecta apud mortales crebrescit
miracula seu prodigia vocant Cerne postremo et mirari
est in angelis et in archangelis veritatem atque experientiam
vatis illius cuius apud curia est de nobis qui talibus nos
et tantorum non desinit rotundare visitationibus instrue-
re revelationibus suggestionibus commonere seduli-
tate solatiari

Hec omnia contulit illis spiritibus ipse qui condidit illos
unus atque idem spiritus dividens prout voluit
hec operatur in illis hec dedit operari et illis sed alius
Ardent seraphim sed igne dei ut potius igne deo Et de
principium est in eis amant sed non quantum deus nec
quo lucent cherubin et in scientia eminent Sed principio

vitatis Et per hoc non ut veritas nec quantum sedent throni sed mediocri
beneficio indicant et ipsi eam tranquillitate sed non ad mensuram
modum vel pacis patientis patique exsuperat omnem sensum Dicuntur
dominationes sed sub dominio dicuntur sed sunt pariter Quid hec
ad summum sempiternum singulare dominium Sunt principatus et regunt
sed reguntur et ipsi ita ut regem iam noverunt si regem despiciunt
precellit imperatoribus fortitudo sed tamen debent quod fortes sunt et alius
est fortis et plus nec tam fortis quam ipsa fortitudo est
Virtutes per quas mysteriorum et potentatuum satagunt excitata corda
torpentia hominum innovantes signorum virtus vero manens
in eis ipsa facit opera faciunt et ille per ministrationem eius non fa-
ciunt Denique tamen inest et quasi singulariter propheta dicat ad eum Tu
es deus qui facis mirabilia Et item de eo Qui facit mira-
bilia magna solus Assunt angeli et archangeli sed ille inter-
ior nobis qui non modo adest sed inest Quid si dicas posse
inesse et angelum non inficior Memini scriptum et angelus
qui loquebatur in me At quid differentia et in hoc Ille est
angelus suggerens bona non ingerens Ille est hortans
ad bonum non bonum creans Deus sic inest ut afficiat ut in-
fundat vel potius ut infundatur et participetur ita ut unum
penitus cum nostro spiritu esse dicere quis non timuit et si non unam
personam unam rem substantiam habes eum qui adheret deo unus spiritus
est Angelus ergo tu circa Deus in anima ille ut gubernat
ac inest deus ut vita Itaque per animam videt in oculis audit
in auribus odorat in naribus in faucibus gustat tangit in toto
reliquo corpore Sic deus diversa in diversis spiritibus operatur verbi
causa in aliis amantem se exhibens in aliis agnoscentem
in aliis alia facientem sicut unicuique datur manifestatio
spiritus ad utilitatem Quis est iste tam proximus in verbis tam
longe in rebus Quis quem nunc loquimur verbis impar re
conditus maiestate nostros proicit et aspectus refugit et ad-
fectus Audi ipsum quid loquatur hominibus Sicut exaltantur
celi a terra sic exaltate sunt vie mee a viis vestris et
cogitationes mee a cogitationibus vestris Dicimus amare
et deus dicimus nosse et deus et multa in hunc modum
Sed deus amat ut caritas novit ut veritas sedet ut e-
quitas dominatur ut maiestas regit ut principium
tuetur ut salus operatur ut virtus revelat ut lux
assistit ut pietas Que omnia faciunt et angeli fa-
ciunt et nos sed longe inferiori modo non utique bono
non quo sumus sed quod participamus

Nunc iam tu ipse primus istas si forte tam parva dicere possis
et tu paululum eas perstrinxisti eos in veni que diligit
anima mea quid est non sine sicut melius quam quid
est hoc ipse deus se voluit respondere hoc docuit dicente moyse
ad populum ipso quod in ingente Qui est misit me ad vos Ecce
vero quidem nil competentius et veritati quod deus est Si vero
aut si magnum si bonum si sapientem vel quicquam tale de deo dixeris
in verbo instauratur quod est. est Nempe hoc est ei esse
quod hec omnia esse Si et centum talia addas non recessisti
ab esse Si ea dixeris nichil addidisti Si non dixeris nichil
nichil minuisti iam si vidisti hoc tam singulare tam summum
esse nomine in comparatione huius quicquid hoc non est veritas
potius non esse quam esse Quid item deus Sine quo nil
est tamquam nichil esse sine ipso quam nec ipse sine se potest ipse
sibi ipse omnibus Et pro hoc quemadmodum solus ipse est qui sum
ipsius est et omnium esse Quid est deus principium Et hoc ipse
de se respondere dedit Multa in rebus dicuntur principia sed
respective posterioris aliquo si ad aliquid precedens respicias
ipsum potius principium dabis Quamobrem si queras verum simplexque
principium invenias oportet quod principium non habuerit Sequo universum
cepit perfectum ipsum nunc cepit ita si cepit aliunde cepit necesse
est aut aliunde cepit nichil nisi forte quis putavit quod non erat dare
sibi potuisse ut esse inciperet aut fuisse aliquid antequam esset
Quod utrumque quia ratio non recipit constat nichil sibi nec
extitisse principium Quod vero aliud principium habuit primum non
fuit verum ergo principium nequaquam cepit sed totum ab ipso cepit
Quid est deus Cui secula nec accesserunt nec decesserunt
nec coeterna tamen Quid est deus Ex quo omnia per quem omnia
in quo omnia Ex quo omnia creabiliter non seminaliter per
quem omnia ne aliud auctorem atque aliud opificem arbitreris
in quo omnia non quasi in loco sed quasi in virtute Ex quo
omnia tamquam uno principio auctore omnium per quem omnia ne
alterum inducatur principium artifex in quo omnia ne tertius
inducatur locus Ex quo omnia non de quo quia non est
materia deus Efficiens causa est non materialis sine qua
philosophi materiam querunt non egent nam deus nec eum efficientia
que fiunt non artificem ipse per se ipse omnia fecit quando de
nichilo Ita si ex aliquo fecit illud non fecit At per hoc nec
omnia Absit ut deus sua in corrupta aut incorruptibilique substantia

tam multa fecit et si bona corruptibilia tamen. Queris
si in ipso omnia ipse ubi nichil nunquam in nemo. Quis capiat locus
Queris ubi non sit. Non habet quod dicam. Quis prae deo locus
incomprehensibilis deus est sed non parum apprehendisti si hoc tibi de
deo compertum est quod nusquam sit qui non clauditur loco et nusquam
non sit qui non excluditur. Dico autem illo publicum atque incom-
prehensibili modo ponit omnia in ipso sit ipse in omnibus denique sed
ait ewangelista in mundo erat. Alias vero ubi erat antequam
mundus fieret ibi est. Non est quod ultra queras ubi tunc erat in
principio cum nichil erat. Ergo in se ipso erat. Quid est deus
quo nichil melius cogitari potest. Si approbas non oportet asse-
verare esse aliquid quo deus sit et quod deus non sit. Habet enim
procul dubio melius. Quomodo non melius deo si deus non est
quod dat deo quod sit. At melius illam divinitatem qua dicunt deum
esse fatemur non est in deo nisi deus. Quid inquiunt negas
deum habere divinitatem. Non sed quod habet hoc est. Negas divinitatem
deum esse. Non sed aliam quam ipse est. Aut si tu aliud invenisti
adimet me trinitas deus adversus illam tota me contumacia
ergo. Quia trinitas autem deus minuat non pugnat deitatem
deus trinitas est deus trinus pluraliter propono. Si quartam
divinitatem adicere placet proterium ergo habent que deus non
est proprie michi non adorandam puto quod et tu nempe dominum
deum tuum adorabis et illi soli servies. Gloriosa vero divinitas
que plus honore non audeat arrogare divinum at melius quartam
hanc omnino repperimus quam prae honore recepimus. Multa dicunt
esse in deo et quidem sane catholice sed multa unum. Alioquin
si diversa puteremus non quaternitatem haberemus sed centenitatem
verbi causa dicimus magnum bonum iustum et innumera talia
sed nisi omnia unum in deo et tu deo compositus habebis
multiplicem deum. Michi vero non deesse quod cogite melius
huiusmodi deo tuo. Queris quid mera simplicitas vero
iudicio non simplex multiplici anteferetur. Dico quod adhuc
respondere solent non multa inquiunt sed una tamen divinitate
que omnia illa sunt deo ut sic conferre asserimus. Asserente
ego et si non multiplicem sed duplicem deum et non ad merum
simplicem pervenisti neque ad id quo melius cogitari non sit
etiam non est simplex que ut unum sunt ab non alienud forme
qui nec cuiusque ut unum cogitatum vero. Ceterum loquor ne vis
quidem qui ut duplex est erit meus. Habeo enim meliore
cito quod sit in omnipotenti et multiplici compositum sed plane per simplici

spiritu. Meus deus ipse catholicus est tamen non habet hoc et
illud quam non habet et illa. Est qui est non que est / purus
simplex integer perfectus constans sibi nichil de temporibus
nichil de locis nichil de rebus trahens nichil e se depo
nens in eis non habens quid ad numerum dividat non que col
ligat ad unum / unum quippe est sed unitum non partibus constat
ut corpus non affectibus distat ut anima non formis substat
ut omne quod factum est. Sed neque forme ut iste visum est
magna laus videlicet deo ut se ab informitate vindi
cet forma una esse contentus hoc est dicere ceteris pluribus
se non nisi uni debere quod est. Quin d. Cum beneficio sunt
que sunt ipse proprio esse alti beneficio estimabit laus ista
ut vulgo dicitur blasphemia valet. An non pluris est nullo
egere quam uno habeo reverentiam deo ut quid plus est illi
tribuas. Si tu tuum huiusce attende patrem deum tuum
infra quo collocabis ipse sibi forma ipse sibi essentia est
in hac intimum gradum suspicio illum et si aliquis potius appareret
illum potius darem numquid verecundia ne cogitatio trans
volet super altum. Quantumque in altum proficiat ultra est infra quod
homo cogitat passio altissimum querere ridiculum est statuere
infimum ultra non citra querendus est. Attende adhuc si potes
accede ad cor altum et exaltabitur deus non est formatus deus
forma est non est affectus deus affectio est non est compositus
deus merum simplex est. Et ut liquido noveris quid simplex
dicam id est quod unum. Tam simplex deus est quam unus est
Est autem unus et quomodo aliud nichil. Si dici possit unissimus
est unus est sol quia non sit alius una luna quia eque altera
non sit atque id quidem deus sed plus. Quid plus unus est
etiam sibi. Et hoc vis tibi declarari idem est semper et uno modo
non sic unus sol non sic una luna. Clamat uterque non esse
unum sibi ille motibus illa et defectibus suis / deus autem non
modo unus sibi et in se unum sibi habet non complexe alteratorum
habet non in substantia alteritate. Hinc de eo Boetius
hoc vere unum in quo nullus est numerus nullum in eo aliud
preter id quod est neque enim subiectum fieri potest / forma enim
est. Compara huic omne quod unum dici potest et unum non erit
Trinitas est tamen deus quid ergo destruimus quod dictum est
de unitate quia inducimus trinitatem non. Sed statuimus
unitatem / dicimus patrem dicimus filium dicimus spiritum sanctum

non tamen tres deos sed unum. Quid sibi vult iste ut sic loquar
absque numero numerus. Si tria quo non numerus. Si unum ubi numerus.
Sed habeo inquis quid numerem et quid non numerem. Substantia
una est, persone tres sunt. Quid mirum quid vel absurdum in
hoc. Nichil si persone seorsum a substantia cogitentur. Nunc vero
cum tres ille persone illa substantia sint, et una illa substantia
tres ille persone, quis numerum neget. Ita vere tres sunt.
Quis numeret. Tamen ita vere unum sunt. Aut si tu putes
id facile explicatu, dicendo tres dicito quid numerasti. Naturas
una est. Essentias una est. Substantias una est. Divinitas
una est. Non hoc sed personas inquis que non sunt illa
una natura, illa una essentia, illa una substantia, illa una di-
vinitas. Catholicus es non hec dabis. Personarum proprietates
non aliud quam personas ipsas itemque non aliud quam unum deum,
unam divinam substantiam, unam divinam naturam, unam divinam et
supremam maiestatem catholica confitetur. Numera igitur si potes
aut sine substantia personas que ipsa sunt, aut sine personis
proprietates que ipse sunt, aut si dividendo quis tenetur
ut personas a substantia vel proprietates a personis nescio quomodo
trinitatis se profiteri cultorem passus est qui unitatem rerum
detestetur unicitate. Dicamus itaque tres sed non ad preiudicium
unitatis, dicamus unum sed non ad confusionem trinitatis. Neque
enim nomina vacua sunt, neque absque significantia carere
vacare. Queret quis quomodo hoc possit esse. Sufficiat ei
tenere sic esse, atque hoc rationi non perspicuum nec tamen opinioni
ambiguum sed fidei persuasum. Sacramentum hoc magnum est,
etiam quidem venerandum non scrutandum. Quomodo pluralitas
in unitate et hoc unitate aut ipsa in pluralitate. Scrutari
hoc temeritas, credere pietas est, nosse vita eterna est. Unde
si operepretium censes, O Eugeni, percurrat nunc copulatio multa
una que eminentia huius singularis unius fiat audentior.
Est unitas que collectiva potest dici, ut verbi causa multi
lapides faciunt acervum unum. Et est unitas constitutiva,
cum multa membra unum corpus, vel multe partes unumquodque
totum constituunt. Est et coniugativa, qua fit ut duo iam
non duo sint sed una caro. Et est nativa, qua anima et
caro unus nascitur homo. Est una potestativa, qua homo
virtutis non instabilis, non dissimilis, sed unus probatur
sibi inter se invenire. Et consentanea cum per caritatem

multorum hominum est cor unum et anima una. Est et vocativa qua
anima votis omnibus adherens deo unus spiritus est. Est et digna-
tiva unitas qua limus noster a deo verbo in unitatem assumptus est
persone. Verum hec omnia quod ad illud summum atque ut ita dicam
unice unum sibi unitate consubstantialitas facit sunt uni quod
ius illorum si comparetur erit quoquomodo unum si compares nullo.
Igitur inter omnia que unum recte dicuntur arcem tenet
unitas trinitatis qua tres persone una substantia sunt. Secundo
loco illa precellit qua e converso tres substantie una in christo persona
sunt. Porro hec et quecumque alia dici una possunt si dune
illius unitatem intuearis eo comparatione una appellari vix
sobria que comparatio probat nec abducimur ab hac unitate
professione assertione tamen inhiat trinitate non recipiamus
multiplicitatem sicut nec solitudinem in unitate. Quam-
obrem cum dico unum non [illegible] me trinitatis turbat numerus
qui essentiam non multiplicat non variat non partitur. Rur-
sum cum dico tria non me arguit intuitus unitatis que
illa quecumque tria seu illos tres nec in confusione cogit
nec in singularitatem redigit. Item me sentore confiteor
et de illa unitate cum secundo ab ista in tertio una
honore dixi dico in christo verbum animam et carnem sine con-
fusione essentiarum unam esse personam. Et item absque pre-
iudicio personalis unitatis ampliat imo pietate minuere
nec negamus haud ad illud quoque genus unitatis per-
tinere qua anima et caro unus est homo. Dicitur enim
familiariter plerumque cum homine quemvis constitutum quod
per hominem constitutum est sacramentum. Dicitur et cum femina que
inde est et deus est unitate congruere ut quomodo ibi tres
persone una essentia ita hec convenientissima quadam contra-
rietate tres essentie sint una persona. Vides ne pulchre inter
utraque unitate haud collatam in eo utique qui constitutus
est mediator dei hominum homo christus ihesus pulcherrima
in qua convenientia ut salutare sacrum congrua quadam
similitudine ambabus respondeat et salutans videlicet
et salvato. Ita hec unitas duorum consistens medium uni-
tatis altius succumbere altius preminere congnoscitur quanto
superior inferior tanto inferiori superior. Tanta demum tamquam
expressam unionis vim ipse profert ea persona in qua deus

et homo unus est xpus ut si duo illa depe mente predictores
no erraverit deum videlicet hominem et hominem deum ne
catholice fidei pinitiamus non aut similiter ut carnem de anima
ut animam de carne nisi absurdissime pdicas et si similiter
anima et caro unus sit homo nec mirum si non eque pateris
anima sit pura illa virtuti et si valida intentione converte atque
puris affectibus astrigere sibi carnem ut sibi divinitas ho
minem illum qui pdestinatus est filius dei in virtute co
pa cathena et forte ad astringandum divina pdestinato habe
tanto ē cum verum longius et unitate quod divinitate po
tentius unde est quod nec morte incidente nullatenus
intercidi hec unitas patitur et si carnem et animam ab invi
te separatis Et fortasse hoc sensit ille qui se indignum
professus est solvere corrigiam calciamenti eius Sed et
illa tria sata de ewangelio inmixta et fermentata
in pane unum Si quis ad hec tria duxit pertinere non incon
grue id michi videbitur facere Verum tamen ea mulier
fermentavit ut nec divisione quidem facta carnis et
anime a carne ut anima verbum divideretur Mansit et in
separatione inseparabilis unitas nec enim que apte gesta
sunt separato patitur unitati ascribere pmanente unitatis
tribus Hinc convincentur sive disiunctis duabus in pluribus
ppendunt in tribus unitas personalis Itaque unus christus
unaque persona verbum anima et caro etiam mortuo
homine permansit In utero virginis ut sentio ego con
mixtio hec et fermentatio facta est et ipsa mulier
que miscuit et fermentavit Illa fermento suo in multo
fortasse divinum fidem marie plana beata que credidit
quoniam perfecta sunt in ea que dicta sunt ei a domino
Perfecta autem non essent si quo minus inmixta verbum divinum
esset fermentatum totum et perpetuo fermentatum per
mansit nobis ea in mente quam inventa sit verum atque unitate
virum mediatorem dei et hominum eius sua divinitate hominem
christum ihesum Adiutere est in hoc admirabili sacramento
inmixta numerum satorum mire et decentissime distinctum
gradus novum antiquum et verum novum animam quod de nichilo
sit creata creditur eius infusa antiquum carnem que
a primo usque homine idest ex adam traducta cognoscitur

Eternum verbu q ab eterno pre coeterno illi genitu indubitata
veritate asseritur Et in hijs triplex si diligenter aduertas
diuine potentie genus q factum sit de nichilo aliquid de
vetusto nouum et eternum beatitudo de dampnato et mortuo
Quod hec ad nostram salute initum p omem modu primo
quida q pro vel acto in nichilo phat quodammo terato
creati sumus ut simus i iam aliq creature eius Deinde
q ex uetusta seruitute in libertate filiorum dei translati
i nouitate spus ambulantes postremo q de p[ro]state terre
brum vocati ad regnum claritatis eterne in quo Jam et co
sedere nos fecit in xpo Alieni sunt a nobis qui xpm a
nob carne alienare conantur nouam creatam i virgine
et no de virgine sumptam impie asserentes pulchre
prophetas spus longe ante occurrit huic sententie ymo
blasphemie impiorum Egredietur inquiens virga de ra
dice yesse et flos de radice eius ascendet ut vnde virga
inde flore duxisse originem demonstraret Inde igitur
sumpta caro vnde orta virga nec noua in virgine que
pcessit ex radice duxisse patet et flos de virga nec noua
in virgine sed maluit de radice forte p[ro]posito mathans
si adhuc p[ro]sumis querere quid deus est tu qui tacies
ad quesitum est tu quia diffidis inuentum iri dico tibi
pater Eugeni Solus est deus qui frustra nunquam queri
potest nec tu inueniri no potest caueat te dehac ex p[ro]uicto
Quod Aut si no experto credite no michi sed sancto qui
ait Bonus es domine sperantibus in te aie querenti te Quid
ergo est deus Respondeo ad vniuersum spectat finis q ad delectum
salus q ad se ipse nouit Quid est voluntas omni
potens beniuolentissima virtus lumen eternum i co
mutabilis racio summa beatitudo creans mentes ad se p[ar]tici
pandum viuificans ad sentiendum afficiens ad appetendum
dilatans ad capiendum iustificans ad promerendum accendens
ad zelum fecundans ad fructum dirigens ad equitatem for
mans ad beniuolentiam moderans ad sapientiam roborans
ad virtutem visitans ad consolacionem illuminans ad cognitionem
perpetuans ad in mortalitatem implens ad felicitatem
circumdans ad securitatem Quid est deus non minus penal
p[er]uersorum quam humilium gloria Est enim racionabilis quedam
equitatis directio inconuertibilis atque indeclinabilis

quippe attingens ubique tamen illusa omnis pravitas conturbet(ur)
necesse est. Quid non inhibit omne tenebrarum ut distortum impugnat
et conquassetur. Ve universo quod obviam forte offenderit
recte nostra rectitudo. Nam et fortitudo est. Quid inimicis
voluptatibus tam contrarium et adversum quam semper conari
impingere semper et frustra. Ve appositis voluntatibus solam
sue perfecto adversionis referentibus penam. Quid tam penale
quam semper velle quod nunquam erit et semper quod nunquam non erit.
Quid tam dampnatum quam voluntas addicta huic ne-
cessitati volendi nolendique ut ad utrumlibet sicut pronum non
nisi perverse ita non nisi miserrime moveatur. Proinde non ob-
tinebit quod vult et quod non vult id est nichilominus sustinebit
digne omnino ut qui ad nichil efficitur unquam quod doceat
ad nichil unquam quod libeat evadat. Quis hoc facit. Certe
dominus deus meus qui et tam perverso perversus. Nunquam vero
pravo coierunt hec duo sibi invicem adversantia
et si non invicem ledant tamen leso alterius est. Absit ut dei dicam
tibi est inquit contra similem talitatem hoc est non similem
dicam sed contrariantem. Est et turpissima pena deo lux est
ea. Et quid tam invisum obscenis flagitiosisque mentibus
perfecto omnis qui male agit odit lucem. Sed dico numquid
non patebunt declinare omnino lucet ubique et
si non omnibus denique in tenebris lucet et tenebre eam non
comprehenderunt. Videt tenebras lux tamen hoc est videre
quod lucem sed non vicissim a tenebris ipsa videtur quia te-
nebre eam non comprehendunt. Et videntur ergo ut con-
fundantur et non vident ne consolentur. Nec modo a luce
et in luce videntur. A quo ut a quibus abaudiuntur videntes
ut pre multitudine intuentium sit confusio multa. At nullus
deteriori in miseriate spectaculum molestior oculis suis tamquam
non est aspectus sive celo sive intra se tenebrosa
conscientia suffugere magis velit nec possit. Non latent te-
nebre ut se ipsas. Se vident quod alias aliud non vident
opera tenebrarum sequuntur illas nec est quo se abscon-
dant ab illis ne in tenebris quidem. Hic est vermis
qui non moritur memoria preteritorum. Semel iniectus ut potius
innatus per peccatum herent firmiter nequaquam demovebitur amplius
landius nec cessat rodere conscientiam cuius pastus esca utique
incorruptibili perpetua vita horreo vermem mordacem

et mordacem vivere habeo mundo i manus mortis
viventis et vite morientis / hec sola mors que nunquam
paciendo sed semper occidit Quis det illis semel mori qui
non moriuntur . Metuunt quod dicunt montibus cadite super
nos et collibus operite nos Quid nisi mortem mortis he
rescio aut fugere aut evadere volunt / deinceps invocabunt
mortem aut et non veniet iudicare id clarius Constat
immortalem animam esse nec aliquis absque sua memoria
nunc ne non animam aliquis esse contingat contraque durante
animo durat et memoria Sed qualis feda flagitiis hor
rida facinoribus vanitate tumida contemptu hispida
et neglecta Que priora transierunt et non transierunt
Transierunt a manu sed non mente quod factum est factum
non esse non potest proinde et si facere in tempore fuit sed fecisse in
sempiternum manet Non transit cum tempore quod tempore transit
preteritum ergo nunc est cruciet quod peccatum te egisse meminisse
memineris Scriptum erit hec vindictam vatis illius arguam
te et statuam contra faciem tuam dominus locutus est cui omne
adversum et sibi adversari nunc est ut sit sera querela
O custos hominum quare posuisti me contrarium tibi et factus
sum michi metipsi gravis O Eugeni ita est Non potest
deo esse contrarium quod et probinet cohercere sed qui
arguetur et a se ipso non est sane cum tunc quod animus veritate
dissimulet ratio aut rationis intuitum animo declinet
obrupta membris corporis in se collecta Quo enim vo
lat sopitis conclusisque in morte sensibus per quos utique
curiosus exire et aberrare solebat in eum quod potent
[illegible] hunc figuram videns turpibus nichil de esse adconfu
sione sed pervenientis spectaculum fieri deo angelis hominibus
presbyteris O quam male mali omnes locuti sunt utique appositi
torrenti hinc dextre equitatis et hinc lum palate vitalis
appositi nomine hac est pretio tundi pretiosaque confundi
duplici contritione Ait ille contere eos domine deus meus
Quid est deus longitudo latitudo sublimitas et profundum
Quid inquis tenemus te quaternitatem quam abhominatus
es profiteri undique abhominatus sum et abhominor
visus illud protulisse prolatum sed unum est unus deus figuratus
est pro capite meo non proprio statu / cum sit hoc est non ille

voces diverse semite multe sed unum per eas significatur unum
queritur. Non dimensiones substantie inequales in uno ipso esse
sunt non dimensiones quales in corporibus intuemur non distinc-
tio personarum qualem in trinitate adoramus non numerus proprietatum
qualem personis ipsis inesse fatemur. Et si non aliud apponis
alioquin hec singularis haud video quod quatuor sint hec qua-
tuor ipsa quod singula est. Illud autem quia non possumus tam dei
simplicitatem contendere dum contendimus apprehendere unum occurrit
veluti quadruplicata. Facit hoc speculum et enigma per
quod solum interim videre datur. Cum autem videbimus faciem ad
faciem videbimus sicuti est. Nec enim iam tunc fragiles acies
mentis fure quantumlibet vehementer intendens aliqua-
tenus resiliet nec in quadam pluralitate. Colliget se magis adu-
nabit conformabitque unitati illius ut pariter unitati illi
ut una unam facies respondeat faciei. Nempe similes ei eri-
mus quia videbimus eum sicuti est. Beata visio ad quam
merito suspirabat qui ait. Exquisivit te facies mea
faciem tuam domine requiram. Et quia adhuc inquirendo res
est interim ascendamus quadrigam ut puto infirmi et imbecilles
indigentes tali vehiculo si forte ut sic apprehendamus in quo
apprehensi sumus. Videsis huius ipsius vehiculi rationem. Illud hoc
monitu habemus ab ipso auriga et primo currus huius ex-
hibitore ut studeamus comprehendere cum omnibus sanctis que
sit longitudo latitudo sublimitas et profundum. Comprehendere
dixit non cognoscere ut non curiositate contenti scientie
tota cura fructum inhiemus non in cognitione est fructus
sed comprehensione. Alioquin scienti bonum et non facienti
ut ait quidam peccatum est illi. Et ipse paulus alio loco sic
currite ut comprehendatis. Quid sit comprehendere inferius
declarabo. Quid igitur est deus longitudo inquam. Quid
ipsa eternitas. Hec tam longa non habeat terminum non magis
loci quam temporis. Est et latitudo. Et ipsa quid caritas.
Quibus et ista terminis angustetur in deo qui nihil odit
horum que fecit denique solem suum oriri facit super bonos
et malos et pluit super iustos et iniustos ergo et inimi-
cos includit sinus ille. Nec hac quoque contenta evadit
in infinitum quin non modo affectum sed et cognitionem ex-
cedit adiciente apostolo et dicente. Scire etiam supereminentem
scientie caritatem christi. Quid plus dicam. Eter-
na est nisi quod hec plus forsitan est quam eternitas

est. Vides tantam esse latitudinem quanta et longitudo utraque
sit. Videns non tantum esse sed ipsam id esse unum quod alteram
non minus unum quam duas, nec plus duas quam unam / Deus e-
ternitas, Deus caritas est. Longitudo sine protensione / latitu-
do sine distentione in utroque pariter localibus quibusque excedit
temporalesque angustias sed libertate nature non enormitate sub-
stantie. Tali modo immensus est qui omnia fecit in men-
sura et quamvis immensus hic tamen modus et ipsius immen-
sitatis. Quid item Deus? Sublimitas et profundum, in altero
supra omnia, in altero infra omnia liquet. Mira aequitate unum quam
claudicat equalitate stare eam undique fixam constare
immobiliter. Sibi sublime potentiam, profundum sapientiam
eius comprehenda. Ex equo et ista respondent sibi divina et sub-
limitas inattingibilis et profunditas eque inscrutabilis
contestatur Paulo admirante et exclamante: O
altitudo divitiarum sapientie et scientie Dei, quam inscrutabi-
lia sunt iudicia eius et investigabiles vie illius. Libet
et nos exclamare cum Paulo, horum ut taceamus intuentes
in Deo et cum Deo simplicissimam unitatem. O sapiens potestas
attingens ubique fortiter. O potentia sapiens disponens
omnia suaviter. Res una effectus multiplex operationesque
diverse. Et illa una res est longitudo propter eternitatem,
latitudo propter caritatem, sublimitas propter maiestatem,
profunditas propter sapientiam. Nominis habet unum ideo et arbi-
tramur nos comprehendisse illud. Eo disputando comprehendit
sed sanctitas si quo tamen comprehendi potest quod incomprehensibile
est. Et nisi posset non dixisset apostolus ut comprehendamus
cum omnibus sanctis. Sancti igitur comprehendunt. Queris quo-
modo? Si sanctus es comprehendisti et nosti; si non esto et tuo
experimento scies. Sanctum facit affectio sancta et ipsa ge-
mina: timor Domini sanctus et sanctus amor. Hiis perfecte affecta
anima veluti quibusdam duobus brachiis suis comprehendit
amplectitur stringit tenet et ait: Tenui eum nec di-
mittam. Et timor quidem sublimi et profundo, amor
lato longoque respondet. Quid tam timendum quam potestas
cui non potes resistere, quam sapientia cui abscondi non potes?
Pateat minus timeri Deus, si alterutro careret. Nunc autem
perfecte aptet timeas illum cui nec oculus deest omnia
videns nec manus potens omnia. Quid item tam amabile

quia amor ipse quo amas et quo amaris amabiliorem tamen meta eternitas facit qui non concidit foras mittit perpetuitatem. Ama igitur perseveranter et longanimiter et habes longitudinem dilata amorem tuum usque ad inimicos et latitudinem tenes. Esto etiam in omni sollicitudine timoratus et sublimitatem profundum quod apprehendisti. Aut si magis quatuor eque tuis diximus quatuor respondere factis. Hec et si stupes si paves si ferves sed sustines. Stupenda plane sublimitas maiestatis pavenda abyssus iudiciorum fervore exigit caritas eternitas perseverantiam perseverantia sustinendi. Quis stupet nisi qui contemplatur gloriam dei. Quis pavet nisi qui scrutatur profunda sapientie. Quis fervet nisi qui meditatur caritatem dei. Quis sustinet et perseverat in amore nisi qui emulatur eternitatem caritatis. Nempe eternitatis quandam ymaginem perseverantia prefert. Denique sola est enim eternitas redditur ut patiens que eternam homini reddit divinitatem dicente domino. Qui perseveraverit usque in finem hic salvus erit. Et adverte in quatuor istis contemplationis species quatuor. Prima et maxima contemplatio est admiratio maiestatis. Hec requirit cor purgatum ut vitiis liberum atque exoneratum peccatis facile ad superna levetur interdum quoque ut per aliquas morulas stupore et extasi suspensum teneat admirantem. Secunda autem necessaria est huic. Est enim intuens iudicia dei. Que sane pavido aspectu dum vehementius concutit intuentem fugat vitia fundat virtutes initiat ad sapientiam humilitate servat. Virtutum siquidem bonum quoddam et stabile fundamentum humilitas. Nempe si nutet illa virtutum aggregatio non nisi ruina est. Tertia contemplatio occupatur vel potius otiatur circa memoriam beneficiorum et ne dimittat ingratum sollicitat memorantem ad amorem benefactoris. De talibus dicit propheta loquens ad dominum. Memoriam habundantie suavitatis tue eructabunt. Quarta que retro sunt obliviscens in sola requiescit expectatione promissorum. Que cum sit meditatio eternitatis siquidem que promittuntur eterna sunt longanimitatem alit et perseverantie dat vigorem. Puto iam facile est quatuor ista hec quatuor illis apte assignare

dum longitudinem comprehendit meditatio promissorum
latitudinem recordatio beneficiorum sublimem contemplatio
maiestatis profundum in comparacione iudiciorum Querendus
adhuc fuerat qui nec satis adhuc inventus est nec queri
minus potest Adorando forte quam disputando dignius queritur
et invenitur facilius proinde iste sit finis libri Sed non
finis querendi

Scriptum in Concilio Basiliensi 1433

Distinctio 45 et 1a animarum

Utrum ponenda sint aliqua receptacula corporalia animabus
corporibus exutarum. Et arguitur quod non quia anima
spiritus non magis sunt cum uno loco corporali quam cum alio
a quo eius non dependet igitur non est racio quare
magis essent in uno loco quam in alio. Secundo animabus separatis
non assignatur aliquid post mortem nisi quod cedit in penam
eis aut premium sed corporalis locus non potest eis esse
in penam vel in premium cum a corporalibus nichil recipiant
Igitur non sunt eis assignanda talia receptacula corporalia
Tercio si essent talia receptacula corporalia vel igitur anime pos-
sent illa exire aliquando vel nunquam. Sed nullum illorum est contra
Non primum quia dicitur Job 7. Qui descendit ad infe-
ros non ascendet. Et in psalmo ut inhabitem in domo domini
omnibus diebus vite mee. Et Augustinus in libro de cura pro
mortuis agenda dicit. Si rebus viventium mortui inter-
essent non pia mater nulla nocte desereret quem vita ma-
ritus sentita est ut mecum viveret. Ex hoc concludit
quod anime mortuorum rebus viventium non intersunt et
tamen interesse possent si de suis receptaculis exirent. Contra
secundum potest dici quia legitur Mt. 17. Moysen apparuisse cum
Helya. Ex quo concludit Augustinus libro predicto aliquos ex
mortuis aliquando mitti ad vivos. Item Ieronimus contra Vigilan-
cium dicit animas sanctorum cum voluerint suis tumuli-
presentes esse. Et Gregorius in 4 dyalogorum narrat de multis mor-
tuis quod viventibus apparuerint. Quod apparet est ex agr-
in libro ubi dicit omnes anime cum de seculo transierint
diversas habent receptiones. Idem dicit glossa super illo
1a ad Thess. 4o simul rapiemur cum illis in nubi-
bus. Item Gregorius in 4o dyalogorum parum ante medium
refert quondam sanctum virum retulisse quod audiuit Theo-
dricum post mortem suam per papam et Symachum
patricium discinctum atque discalciatum deductum in olla
vulcani iactari. Et in eodem libro refert Germanum Capua-
num episcopum invenisse Pascasium dyaconem qui erat
defunctus stantem et obsequentem in balneis.
Respondetur quod quod est verum sunt enim aliqua corporalia
receptacula quibus deputantur anime post separacionem

a corpore separatam ut patz ex auctoritatibus allegatis
et est communis doctrina doctorum etc. Sed sunt
hic dubia primum que et quot sunt huiusmodi recepta
cula Secundum dubium ubi sint Et tertium de habitu
dine eorum adinvicem Quartum est de qualita
te istarum regionum Quantum ad primum dubium
dicitur secundum Richardum de media villa quod quedam
receptacula deputantur animabus de lege communi
quedam vero de lege speciali Prima receptacula erant
ante christi adventum quatuor Primum infernus qui depu
tatus est pro animabus dampnatis pro actuali peccato mor
tali Secundum receptaculum est limbus puerorum propter pec-
ca originali peccato dampnatorum qui non puniuntur
pena sensus sed solum pena dampni Tertium est pur-
gatorium in quo purgantur et puniuntur anime que
decesserunt in caritate et que tamen non satisfecerunt
pro mortalibus pro primam dimissis Aut pro venialibus
suis penis Quartum tunc erat limbus patrum
in quo requiescebant anime electorum ante christi adventum
que nichil purgandum habuerunt secundum quod dixerunt
Aut si secundum aliquid tale portabant iam non purgate
erant Ita ergo ante christi adventum quatuor erant
receptacula animarum distincta secundum distinctionem statuum
ipsarum animarum De istis receptaculis animarum loquens
sanctus Thomas dicit quod receptacula animarum dicuntur secundum diversos
status earum Anima autem iuncta mortali corporali
habet statum merendi Sed exuta corpore habet statum recipiendi
pro meritis bonum vel malum Anima ergo post mortem
Aut est in statu recipiendi finale premium Aut est
in statu quo impeditur ab illo Si est in statu reci
pientis finalem retribucionem hoc est dupliciter
aut quantum ad bonum et sic est paradisus celestis Aut
quantum ad malum et sic racione actualis culpe est
infernus Racione autem originalis est limbus puerorum
Si vero est in statu quo impeditur a finali retribu
cione consequenda vel hoc est propter defectum persone
et sic est purgatorium quo detinentur anime ne statim

premium assequuntur et hoc propter peccatum quod hic commiserunt
vel propter defectum nature Et sic erat limbus puerorum in
quo detinebantur pueri a consecucione glorie propter carentiam
gracie necessarie qui non dum poterat expiari Secundo aliquis
post limbum inferni vel puerorum fuit sinus Abrahe in
fuerunt quasi habitacula maxima Tercio cum non erat ut
angeli animas tunc statim ad infernum deducerent et tunc
erat ut animas deducerent in sinum Abrahe Pro isto
notandum secundum sanctum thomam animas hominum post mortem
non perveniunt ad quietem nisi per meritum fidei quia
ut dicit apostolus Impossibile est sine fide placere
deo primum autem exemplum fidei datum est
hominibus in Abraham eo quod primus se de cetu in-
fidelium segregavit et speciale signum fidei accepit
scilicet circumcisionem Et ideo circo requies que hominibus
post mortem datur aut locus eiusdem requiei dicitur
sinus Abrahe quasi receptaculum continens abraha[m]
et animas sanctorum in requie qui meruerunt fide
Secundo notandum quod anime sanctorum post mor-
tem non habebant omni tempore eandem requiem
quia post christi adventum habent plenam quietem
tum per suam consecucionem glorie Et ideo locus eo-
rum continens in ista sua requie vocatur mo-
sinus Abrahe et est celum empyreum Sed ante
christi adventum habebant quietem quidem per immunitatem
pene nullam cum tunc habebant penam sensus sed
non habebant tunc quietem desiderii sui quia non-
dum habebant gloriam quam valde desiderabant
Quantum est receptaculum quod tunc continebat sanctos
consideratum in quantum anime ibi contente habebant
requiem a penis exterioribus dicebatur sinus
Abrahe Consideratum autem quantum ad id quod carebant
de requie debita dicebatur limbus inferni Ex qui-
bus patet quod sinus Abrahe et limbus inferni
ante adventum christi unum erant re sed differe-
bant racione Secundo patet quod sinus Abrahe modo
est omnino divisus a limbo inferni quia sinus Abra-
he modo est celum empyreum et ad huc sinus Abrahe

etiam erat fideles suos perduci Tertio patet quod non tot
sunt receptacula post xpi ascensionem quot ante
fuerunt / quia infernus et locus puerorum et purgatorium
et loco quarti quod tunc dicebatur sinus Abrahe
et continebat animas sanctorum prius illud est ce-
lum empireum ut dictum est Porro ista quatuor
receptacula generalia sunt ad hunc aliqua alia in
superficie terre ad que aliquando ex speciali dei dispensa-
tione deputantur aliquae anime puniende Istud patet
ex multis que beatus Gregorius narrat iiii^o dyalogorum inter
que unum est illud de theoderico supius allegatum
Et illud de pascasio etiam prius allegatum Et in eodem
libro narrat de quodam Romano cui in quibusdam labo-
ranti apparuit navis parata qua ipse et vicinus suus
ducendi essent ad Siciliam qui statim post hoc fue-
runt simul mortui Et subdit Gregorius quod nemo ad mortem
ad Siciliam sit ducendum testatus est quod aliud sen-
tiri potest nisi quod preceteris locis in eiusdem terre insulis
eructuante igne tormentorum olle patuerunt que ut
solent narrare qui noverunt laxatis cottidie finibus
excrescunt ut mundi termino appropinquante quanto certum est
collectos amplius ex eundem cremandos colligi tanto ut eadem tor-
mentorum loca amplius videantur aperiri quod omni-
potens deus ad correctionem viventium in hoc mundo
voluit ostendi ut mentes infidelium qui inferni tormenta
non credunt esse tormentorum loca videant
que audita credere recusant Et ista loca penarum
in Sicilia de quibus dictum est vocantur olle
vulcani et sunt quedam putei flammivomi vel
quedam caverne terre per quas sulfuream flammam
De secundo dubio scilicet ubi sunt illa quatuor rece-
ptacula situata Videtur quod omnia sunt subtus
quia circa infernus sit quedam regio subterranea quo-
dam igne plena circumdans medium mundi
quod est sursum deorsum consonat dictis sanctorum
et sacre scripture ut est declaratum in priori distinc-
tione et consonat etiam racioni Si namque illi qui

hic fuerunt optimi locabuntur pro meritis suis in supre-
mo celo Congruum est quod pessimi locentur pro suis
demeritis in loco opposito qui est infimus terre quod
est summe deorsum Est etiam congruum ut qui super-
biam viventes cor suum celestibus abstraxerunt
et bonis terrenis animo affixerunt qui in profundo
terre penas luant propter eorum perversitatem Quod in scripturis
veteris testamenti legitur manifeste quod ante pas-
sionem Christi anime et iustorum et iniustorum ad in-
fernum descenderunt Ex quo patet quod dicta quatuor
receptacula ad que ante Christi passionem iusti
et iniusti dampnati et purgandi recipiebantur
sunt omnia sub terra circa medium mundi Et infernus
dampnatorum est infimus omnium Unde super illo Ione
2o proiecisti me in profundo in corde maris dicit glossa
quod sicut cor in medio animalis sic infernus in medio terre
De tercio dubio de situ scilicet et habitudine istorum
receptaculorum respectu mutuo sunt diversi modi
dicendi et diverse ymaginationes Una vero satis
probabilis dicit quod infernus est regio terre centralis
et quelibet aliarum orbiculariter istam circumstat
scilicet sub et supra sicut tunice se circumdat cepe
Et videtur quod infernus est regio infima quia centra-
lis ut centrum eius sit centrum terre et istam
immediate circumdat secunda regio puerorum qui decesse-
runt in peccato originali Supra quam est regio purga-
torii etiam orbiculariter circumdans ambas pre-
dictas circumstantes Et supra illam limbus patrum
Sic omnes alias orbiculariter circumdans Secundo
possibile esse quod ille quatuor regiones habent se ad
invicem per modum eorum receptaculorum spericorum
vel alterius cuiuscumque figure super mutuo imme-
diate vel mediate positorum ita quod centrum in
fine sit centrum mundi et alie tres regiones circa
ad unam circum partem supra infimam regionem
scilicet infimum receptaculum situentur Et sic sinus Abrahe

qui et dicitur limbus patrum vel inferni multum distans
ab inferno dampnatorum Unde per duas regiones interme-
dias quod consonat dicto beati Augustini 2o de ci. dei ubi
dicit Non absurde credi potest antiquos etiam sanctos qui Christi
venturi fidem habuerunt locis quidem a tormentis
impiorum remotissimis apud inferos fuisse donec
eos inde sanguis Christi et eius ad ea loca descensus
erueret Unde possibile est quod tres regiones non tantum
licet inferno qui centralis est assistunt et iuxta po-
nuntur adinvicem diversis positionibus ut una ab oriente
te alia ab occidente tertia a meridie vel a parte
illi opposita Et quod ille tres regiones non tangunt centrum
in medio sed quod sit quedam distancia media potissima
inter sinum Abrahe et infernum Unde dicitur in parabola de
divite epulone quod dives damnatus elevatis oculis vidit
Abraham et lazarum a longe in sinu eius ubi videtur
notabilis distancia denotari Et iterum ibidem legitur
Abraham dixisse in hiis ambobus inter nos et vos chaos
magnum firmatum est ut hii qui volunt hinc transi-
re ad vos non possunt neque inde huc transmeare quod
ad literam acceptum denotare videtur interpositionem
impertransibilis distancie ratione alicuius impedimenti
vel indispositionem iter impedientis // Quartum dubium
fuit de qualitate dictarum regionum Ad quod dicitur
quod secunda regio superiorum luminosa est et leta Sed
inferiorum tenebrosa est et mesta propter quod dixit sanctus
Job dimitte me ut plangam paululum dolorem
meum antequam vadam etc. Consonat etiam hiis que
predicta sunt scilicet quod ille regiones sunt in fundo terre ubi
propter defectum lucis et influencie nichil amplius generatur
de naturalibus vel vegetabilibus et animalibus Et ideo
totalis ista regio non potest illuminari a sole aut
stellis Et licet alique de dictis regionibus sint plene
igne scilicet infernus et purgatorium adhuc tamen sunt
tenebrose eo quod ille ignis est obscurus impurus
et fumosus ac sulphureus Aliquibus tamen probabile
videtur quod ille locus inferni superior scilicet in quo sancti
patres manserunt fuit tunc quedam regio pulchra
licet pulcherrima relicta medio aere [illegible]

Illustrato et alia huius gratia quibus quasi quedam
paradisus maxime ornantur. Ubi etiam nullum habebant
dolorem nisi forte ex dilatione glorie corporis tamen
certa spe magnum habebant gaudium ut dicit sanctus tho.
// Ad rationem ad primum dicitur quod quamvis anima separata non
magis conveniat cum uno loco corporali quam cum
alio tamen sunt necessario. Cum natura eius ex loco non depen-
deat tamen propter operationes quas debet in loco exercere vel
que circa eam debent magis exerceri magis sibi con-
venit unus quam alter etc. // Ad secundam dicit sanctus tho.
quod anima separata nichil recipit directe a locis corporibus
per modum quo corpora recipiunt que conservantur a suis
locis. Sed ipse anime ex hoc quod cognoscunt se talibus
locis deputari sibi gaudium ingerunt aut merorem
et sic locus cedit eis in premium vel merorem. Ad tertium
ardus declarat dicens celum empireum quamvis in nullo
augeat maximam latitudinem caritatem augeat tamen
in aliqua delectationem accidentalem inquantum anime istum
locum plus diligunt quam alia loca // sed pura rei di-
lecte aliqua causat delectationem. Ratio autem quare il-
lum locum plus diligunt est quod sciunt istum locum
sibi deputatum a deo quem summe diligunt // Secunda
ratio est quia divinam bonitatem expressius vident
refulgere in isto loco tamquam in effectu et hoc propter
excessum nobilitatis istius loci super alia loca // Tertia
ratio quia illius loci sublimitas et nobilitas
et luminositas expressius representat ipsarum animarum spirituale
sublimitatem illuminationem et quietem et glorie proprie-
tatem et unumquodque eorum partibus plus
diligit locum qui magis est representativus sue no-
bilitatis quam nobilitatem intrinsece diligit. Secundo
tartarus locum dampnatorum in aliquo auget ipsorum
afflictionem quia locum istum odiunt triplici ex causa.
Una quia sciunt ipsum esse sibi deputatum a divina
iustitia quam odiunt // Secunda quia illius loci vi-
litas est representativa sue obligationis ad penam
// Tertia quia est continentivus ignis quo affliguntur Respectu hominum

autem illarum animarum que purgantur in aliquo auget
ipsarum afflictionem Non quia ipsam adiuuant voluntate
deliberata cum sint in caritate et sciant istum locum
sibi esse assignatum ad tempus ad terminum purgationis
et hoc a diuina iusticia quam diligunt Sed tamen ipsi na
turali motu voluntatis refugiunt afflictionem quia sicut
obligationem ad penam reputant et ignem continet quo
affliguntur / Pro maiori tamen est notandum quod secundum
Exire de inferno — sanctum thomam Aliquem exire de inferno vel celo
empireo potest intelligi dupliciter Uno modo ut sic simpliciter
exeat quod amplius locus eius non sit infernus aut
paradisus Et sic nullus ad infernum aut ad celestem
paradisum finaliter deputatus potest isto modo inde exire
Sed de purgatorio sic exeunt anime cum sunt ple
ne purgate ut amplius non deputantur ad illud
sed euolant in celum Alio modo potest intelligi ut ex
eant inde ad tempus Et ita secundum dispensationem pro
uidencie diuine anime separate aliquando exeunt a suis
receptaculis et conspectibus hominum presentantur Sicut
Augustinus in libro de Cura pro mortuis agenda narrat
de felice martire qui ciuibus nolanis visibiliter apparuit
Cum a barbaris oppugnarentur Et credi potest quod
hoc aliquando de damnatis contingat quod ad erudi
tionem hominum et terrorem permittuntur viuentibus appa
rere Aut eciam ad suffragia expetenda quantum ad
illos qui in purgatorio sunt ut patet per multa que
narrantur in quarto dyalogorum / Per hoc dicitur
ad tercium quod auctoritas predicta loquitur de hoc quod nullus
exit de inferno aut paradyso simpliciter Sed potest ad tercium
Auctoritas Augustini autem loquitur de communi lege et
secundum consuetum cursum quod multis videtur quod
anime separate non possint per naturam et suam propriam
velle possint exire sed permittuntur Sed quod non
exeunt potissime de locis penarum hoc est quod
prohibentur a virtute superiori Et sic concordantur
primum Et quod volunt predicte exire Adhuc non scitur
Et viuentibus raro apparent quociens apparent

incarne viventes quia separate a corpore vel omnino confor
mantur voluntati divine ita quod non liceat eis nisi secundum
quod divinam disposicionem contigerit intueantur vel aut
sunt ita penis oppressi ut de sua miseria plus doleant
quam curent multociens aliis apparere Et addit sanctus
thomas quod quamvis anime sanctorum vel dampnatorum
aliquando presentes assint ubi apparent non tamen credendum
est hoc semper contingere Aliquando eciam huiusmodi apparaciones
fiunt vel indormiendo vel invigilando operacione
bonorum vel malorum spirituum ad instruccionem vel decep
cionem viventium sicut eciam et vivi homines aliis
aliis apparent et eis multa dicunt in sompnis tamen
tamen constet eos non esse sicut augustinus per multa exempla
probat in libro de cura pro mortuis agenda //

Apparicio mortuorum [illegible]

¶ Contra predicta arguitur sic Nulle anime statim post
mortem deducuntur ad celos aut ad infernum eciam
loca non sunt receptacula animarum quod probatur
quia super illo psalmo Adhuc pusillum et non erit peccator
dicit glossa sancti liberantur in fine vite post hanc
tamen vitam non ubi erunt non erunt sancti quibus
dicetur venite benedicti patris mei percipite regnum Sed
isti sancti quibus sic dicetur erunt in celo igitur
sancti non statim post hanc vitam ascendunt
in celum Secundo pena et premium que per sentenciam iudicis red
duntur non debent iudicium precedere Sed ignis
inferni et gaudia paradisi dabuntur hominibus per sentenciam
christi iudicantis in ultimo iudicio igitur ante diem
iudicii nullus ascendit in celum nec aliquis descen
det ad infernum // Pro solucione racionis est notandum secundum
sanctum thomam quod sicut in corporibus est gravitas
et levitas quibus feruntur ad sua loca que sunt
fines suorum motuum Ita eciam in animabus meritum
et demeritum quibus deveniunt anime ad premium
vel penam que sunt fines accionum earum
Unde sicut corpus per gravitatem vel levitatem
statim fertur ad locum suum nisi prohibeatur Ita anime
statim soluto vinculo carnis per quod in statu vie dete

Contra argumentum

Solucio

tenebantur statim consequuntur premium vel penam
nisi aliquid impediat Sicut vel dum consequeretur
premium impedit veniale peccatum quod prius purgari
oportet Ex quo sequitur ut premium differatur Et quia
locus deputatur animabus statim exeuntibus a corpore
pone ideo statim ut anima a corpore absolvitur in
infernum demergitur vel ad celum evolat nisi impedi
atur aliquo facto quo propter celestem evolacionem differ-
at ut prius anima purgetur Et huic veritati auctoritates
scripture canonice manifeste attestantur Unde ad
Corinthios 5o. Si terrena nostra habitacio dissolvatur do-
mum habemus non manu. manu factam consumata
in celis Item ad philippenses 1o. dicit Apostolus Cupio
dissolvi et esse cum Christo Ex quo concluditur sic arti-
culo dyalogi Qui Christum in celo esse dubitat nec
pauli animam esse in celo negat Sed non est
negandum Christum esse in celo cum sit articulus fidei
Igitur nec est dubitandum animas sanctorum statim
post mortem ad celum ferri Quod etiam aliquas anime
ad infernum descendant statim post mortem habetur
Luce 16. Mortuus est dives et sepultus est
in inferno Attestantur etiam huic veritati documen-
ta sanctorum patrum Unde contrarium pro heresi est
habendum ut patet 4o dyalogi Et in libro de
ecclesiasticis dogmatibus // Per hoc ad articulum
primum dicit sanctus thomas quod glossa exponit passagium
quod cum dicit non erit ubi erunt sancti etc. sanc-
tus exponit subdens id est non habebis geminam
stolam quam habebunt sancti in resurreccione // Ad secun-
dum quod tamen abicitur Gregorius in 4o dyalogi apparet
et solvit Dicit Incipit anima in celo sed anime statim
quod est quod in die Iudicii perfecti sunt retribucione
recipiunt Et videt hostes omnes nimis tristes in
iudicio quia nunc sola anime retribucione letantur
postmodum vero eciam corporum leticie perfruentur
ut in ipsa quoque carne gaudeant in qua
dolores pro deo cruciatusque pertulerunt Et eodem modo

dicendum est de dampnatis quod iam in sola anima cruciantur sed post resurrectionem cruciabuntur in anima et in corpore etc.

Sequitur alia questio

Utrum suffragia per unum facta possint aliis prodesse. Arguitur quod non. Quia ad Galla. 6°. dicitur Que enim seminaverit homo hec et metet. Sed si unus ex suffragiis et bonis operibus alterius fructum acciperet iam meteret ea que ab aliis seminata sunt. Igitur ex alterius suffragiis nullus fructus consequitur. Secundo ad iusticiam dei pertinet ut unicuique retribuatur pro meritis suis. Unde in psalmo Reddens unicuique secundum opera sua. Sed iusticia dei deficere est impossibile quod unus ex operibus alterius iuvaretur. Igitur etc. Tercio ad divinam iusticiam pertinet scilicet reddere bona pro bonis et mala pro malis. Sed nunquam unus punitur pro malis actibus alterius. Immo dicitur Ezechiel 18. anima que peccaverit ipsa morietur igitur nec unus iuvatur pro bonis alterius etc. In oppositum arguitur per illud quod dicitur in psalmo Particeps ego sum omnium timencium te et custodiencium mandata tua. Item omnes fideles per caritatem uniti sunt unius corporis scilicet ecclesie membra sed unum membrum iuvatur per alterum igitur et unus homo potest ex alterius meritis iuvari. Pro responsione est notandum secundum sanctum thomam quod actus noster potest ad duo valere primo ad aliquem statum acquirendum sicut per opus meritorium homo acquirit statum beatitudinis. Secundo potest valere ad acquirendum aut quis statum sicut homo per aliquid accipit bonum meretur premium aliquid aut per tale aut diminucionem pene. Secundo notandum quod ad utrumque iam dictorum potest actus noster dupliciter valere uno modo per viam meriti alio modo per viam oracionis. Et est differencia inter has duas vias quia meritum innititur iusticie ad iusticiam enim pertinet quod

pertinet ut ei qui meretur premium reddat Oratio vero im-
petrat petitum ex sola liberalitate eius qui oratur Et
ideo oratio facta ex caritate semper habet efficaciam
impetrandi / quia forte iudicio providencie est ali-
quid quod repugnat impetracioni // Ex hijs premissis
respondetur ad questionem Et dicitur primo secundum sanctum
thomam quod opus unius nullomodo potest alteri va-
lere ad statum gaudium (?) et hoc per viam meriti quia
nullomodo potest esse quod per hoc quod ego facio aliquod
alius mereatur vitam eternam Nec pro opere meo
bravium dabitur alteri gaudium et beatitudo Gloria enim glorie (?)
redditur secundum dispositionem recipientis eam unusquisque
autem ex suo actu disponitur et non ex alieno
// Secundo dicitur quod opus unius potest alteri dum est
in via valere ad statum consequendum et hoc per
modum orationis sicut enim unus homo impetrat
alteri primam graciam Cum enim impetratio orationis
sit secundum liberalitatem dei qui oratur impetratio
orationis potest se ad omnia ista extendere que sub
divina sunt ordinatione / Tercio dicitur quod quantum
ad id quod est quasi accessorium ad statum opus
unius potest valere alteri non solum per viam ora-
tionis sed eciam per viam meriti Et hoc contingit dupliciter
uno modo propter communicationem in radice operis que est
caritas in operibus meritorijs Et ideo omnes qui
ad invicem in caritate nectuntur ad emolimentum
ex mutuis operibus reportant secundum mensuram sui
status unusquisque quia eciam in patria quilibet
gaudebit de bonis alterius Et inde est quod articulus
fidei ponitur sanctorum communionem Alio modo opus unius
potest valere alteri quo ad aliud quod est quasi
accessorium ad statum et hoc ex intencione facientis
opus ut cum quibus aliqua opera quadam (?) effi-
ciuntur eorum pro quibus fiunt quasi eis a
faciente collata unde possunt eis valere vel ad
implecionem satisfactionis vel ad consimile (?) aliquod

quod tamen statum non mutat etc. // Per hoc ad primum argumentum
dicitur quod messio illa est pro premio vite eterne sicut habetur
sicut habetur Jo. 4to et qui metit fructum congregat
in vitam eternam. Bona autem vite eterne non datur
alicui adulto nisi pro operibus propriis. Unde et si
aliquis impetrat ut ad vitam perveniat nunquam tamen ad
hoc perveniet nisi mediantibus propriis operibus bo-
nis, dum scilicet precibus et meritis alicuius datur alicui
gratia ex qua quis bene operando meretur vitam eternam.
Ad secundum dicitur quod opus quod pro aliquo fit efficitur
eius pro quo fit et per opus eiusdem. quia meritum
est unum in quodammodo et meritum unde non est contra
divina iustitia si unus fructum recipit de operibus
factis alicui qui est unus secum in caritate aut de
operibus pro se factis. hoc est secundum humana iustitia
contingit ut pro satisfactione unius per alterum acceptatur. Ad
3m dicitur quod differre alicui quod sibi debetur hoc
divine iustitie repugnat sed alicui dare aliquid quod ei non
debetur hoc non est iustitie contrarium sed excedit
iustitie metas. Est enim liberalitatis. Non autem potest aliquis
ledi ex malis alterius nisi ei aliquid de suo sub
traheretur. Et ideo non ita convenit quod quis puni
atur pro malo alterius sicut quod emolumentum percipiat
ex bonis alterius etc.

Alia questio

Utrum mortui possint iuvari per opera vivorum.
Arguitur quod non. Primo dicit Apostolus 2e Cor. 5to
Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi ut re-
cipiat unusquisque propria corporis que gessit. Ergo
ex hiis que post mortem hominis geruntur quando extra cor-
pus erit nichil ei accrescere poterit ex aliquibus operibus
in terris. // Secundo Apoc. 14. dicitur beati mortui qui
in domino moriuntur. Et subditur opera enim illorum
secuntur illos. Igitur nichil iuvabuntur per alie-
na opera in terris. // Tertio preterea ex opere aliquo est
solum meritum in via existentibus sed homines post mortem
iam non sunt viatores ergo de eis intelligitur quod
legitur Gal. [illegible]

possunt igitur mortui de suffragiis alterius iuuari
non possunt / Quarto nullus iuuatur ex opere alterius
nisi sit inter eos aliqua uite communicatio / sed nulla est
communicatio mortuorum ad viuos secundum philosophum primo
Ethicorum ergo suffragia viuorum mortuis non prosunt
Oppositum est quod dicitur 2 Machabeorum 12. Sancta
et salubris cogitacio etc. sed hoc esset inutile nisi
eos iuuarent igitur suffragia viuorum pro mortuis
prosunt // Conclusio prima suffragia viuorum non
prosunt mortuis ad culpe remissionem / probatur quia
duplex est quia culpa inqua aliquis decedit vel est
mortalis vel venialis / si est mortalis tunc decedens
in ea non est capax remissionis eius quia
est totaliter et perpetue dampnatus nec alicui di-
mittuntur mortalia post hanc vitam Si vero
culpa sit venialis tunc aliunde remittitur quam per
suffragia ut fuit dictum in d. 21. // Secunda conclusio
Suffragia viuorum prosunt mortuis ad pene dimi-
nucionem vel totalem solucionem patet per illud Mach.
12 quod allegatum Sancta et salubris est etc. patet ista
conclusio per beatum Gregorium 4o Dyalogorum ubi dicit multis
constat quod multi reuixerunt apparuerunt viuis et pe-
tiuerunt pro se oraui ut precibus liberarentur ut
patet per Germano episcopo qui pascasium dudum
defunctum in balneo repperit que et per sacrificiali
oblacionem precibus eripuit idem etc. d. dicitur Mor-
tua ne prohibeas gratiam etc. 1 Cor. 15 Si mortui
non resurgent ut quid et baptizantur pro illis id
est pietatis opera faciunt quibus mortui purgantur
ubi Apostolus supponit quod baptizari pro mortuis id est
pia opera eis in adiutorium facere et pro eis prode
esse sit pium et sanctum // Item Augustinus Non est negandum
animas defunctorum pietate sanctorum adhuc
uiuencium posse iuuari Et idem in libro de cura
pro mortuis agenda dicit Non parua est vniuersalis
ecclesie que in hac consuetudine claret auctoritas ut
in precibus sacerdotis que domino deo ad eius altare fun-
duntur locum suum habeat eciam commendatio mortuorum

Quequidem consuetudo ab ipsis apostolis inchoavit ut dicit
damascenus in quodam sermone de suffragiis mor
tuorum sic dicens discipulorum consilii discipuli
salvatoris et sacri apostoli in tremendis et vivificis
misteriis memoriam facere eorum qui fideliter dor
mierunt sanxerunt Quod etiam patet per dyonisium
in ultimo capitulo celestis ierarchie ubi ritum commemorat
quo in primitiva ecclesia pro mortuis orabatur
ubi etiam dyonisius asserit suffragia vivorum prodesse
mortuis // Probatur etiam ratione magis enim videtur
apud deum amor caritatis inter fideles quam amor ci
vilis inter concives sed amor civilis in terris in homini
bus quod unus ex amore potest alium apud iudicem liberare
a debito pene vel rogando pro eo satisfaciendo
igitur et amor caritatis videtur quod unus apud deum
potest alium liberare in toto vel in parte a debito pe
ne orando vel pro eo satisfaciendo Quod et declarat
sanctus thomas dicens Caritas que est vinculum uni
ens membra ecclesie non solum ad vivos se
extendit sed etiam ad mortuos qui in caritate de
cedunt Caritas enim non finitur per vitam cor
poris unde 1o Cor 13 dicitur Caritas numquam ex
cidit potest etiam intentio viventium ad ipsos mor
tuos dirigi et sic suffragia vivorum dupliciter pro
sunt mortuis sicut etiam de vivis in priori questione
dictum est Nam primo propter caritatis unionem
et secundo propter intentionis ad eos directionem Non tamen
sic eis valere credenda sunt vivorum suffragia
ut status eorum mutetur de miseria dam
nationis in felicitatem vel econverso Sed valent
ad diminutionem pene vel aliquid huiusmodi quod statum
tum mortui non transmutat // Ad argumentum
primum videtur sanctus thomas quod homo dum in carne
vixit meruit ut hec ei valerent post mortem
sicam Addo quod per mortem eius immutatur nichi
lominus hoc procedit ex hiis que gessit in corpore
Vel dicendum secundum Jo. dam. in sermone predicto quod est

intelligendum quantum ad retribucionem que fiet in finali
iudicio quia erit eterne miserie vel eterne glorie in
qua quilibet recipiet salarium suum quod ipse in corpore
gessit interim aut quomodo iuvari possint vivorum suffra
giis // Ad secundum dicit quod licet ista expresse legi
tur de sequela eterne retribucionis quod patet ex
hoc quod subiungitur beati mortui qui in domino mo
riuntur / vel dicendum quod opera eorum facta sunt
eis quodammodo currum ut dictum est // Ad tercium dicitur
quod quamvis anime post mortem non sunt simpliciter in statu
tamen ad aliquid adhuc sunt in via scilicet in quantum
eorum processus adhuc retardatur ab ultima retri
bucione et ideo simpliciter eorum via est circumscripta
et non possunt ulterius per aliqua opera transmutari
secundum statum felicitatis et miserie Sed quantum ad
hoc non est circumscripta quin quantum ad hoc quod de
tinentur ab ultima retribucione possint aliquibus
iuvari quia secundum hoc adhuc sunt in via // Ad
quartum dicit quod quamvis communicacio civilium operum
non possit esse vivorum ad mortuos quia mortui
extra vitam civilem sunt tamen potest eorum esse communica
cio quantum ad opera spiritualis vite que est per cari
tatem ad deum cui mortuorum spiritus vivunt

Alia questio :—

Utrum suffragia per peccatores facta prosint
illis pro quibus fiunt Et arguitur quod non
quia dicitur Jo. ix peccatores deus non exaudit
si sic oraciones illorum non prodessent illis pro quibus
iam a deo exaudirentur igitur oracio per eos facta
nulli prodest igitur nec alia suffragia etc. // Se
cundo Gregorius in pastorali dicit Cum is qui displi
cet ad intercedendum mittitur irati animus ad de
teriora provocatur Sed quilibet peccator deo displicet
igitur si peccatores suffragia dant ad mitigandum iram non
placabitur sed plus provocatur in contrarium // Tercio anime
opus mediatoris apud deum oportet esse uni
ficatum id est caritate informatum sed opera pec-

priores facta sunt mortua igitur non possunt alij pro ea
iuvari pro quibus fiunt in certis // Inquiratur autem Nullus
potest pro certo de aliquo scire utrum sit in statu vel penitencie vel
gratie Si ergo tamen ista suffragia prodessent que fiunt
pro eis qui sunt ingrati non posset homo scire propter quod
homo tenetur suffragia suis defunctis et ita
multi et suffragiis procurandis retraherentur Respondetur
secundum sanctum Tho. quod in suffragiis duo possunt consi
derari Primo ipsum opus operatum sicut sacrificium altaris
et quia illa sacramenta ex se ipsis habent efficaciam absque
opere operantis quam explent equaliter pro quocumque fiat
hinc nam equaliter bonum ipsum est baptismum pro quibuscumque
ministratur scilicet sive a bono sive a malo et ita de sacri
ficio altaris Secundus vero est de ordinibus et ieiuniis
et aliis / Secundo potest in suffragiis considerari opus
operans et sic distinguendum est / quia operatio priorum
suffragia facientis potest uno modo considerari ut est
eiusdem scilicet operantis propria et privata operatio Et
sic nullo modo est valitoria sibi aut alteri Alio modo potest
operatio talis considerari inquantum alterius quod dum
contingit uno modo inquantum priores suffragia faciens
gerit curam tamquam vices sicut sacerdos dum dicit ex
exequias mortuorum in ecclesia Et quia in intenditur
facere cum nomine vel vice sit ut patet per dyonisium
in decretis. Conclusio Unde est quod suffragia talis sacerdotis
quamvis prior sit defunctis prosunt non ex caritate
facientis sed ex caritate ecclesie cuius personam gerit Alio
modo quando agit ut instrumentum alterius opus enim est
instrumenti magis principalis agentis / Unde quamvis
iste qui agit ut instrumentum alterius non sit in statu
merendi actio tamen eius potest esse meritoria ratione
principalis agentis Sicut si servus impius ex ius
quantumcumque opus misericordie fecerit ex precepto domini sui
caritatem habentis / Unde si aliquis moriatur de
cedens precipiat quod sit fiat pro aliquo in purgatorio
existente ista suffragia valent defuncto quamvis
quamvis eos isti pro quos suffragia ut oraciones etc fiunt

non essent in caritate magis tamen valerent si in cari
tate essent / et tunc ex duabus partibus essent opera
meritoria scilicet ex caritate propria facientis suffragia
et ex caritate recipientis aut deputantis ea sicud
dictum est // Pro hoc ad primum articulum dicit sanctus thomas quod oracio
per peccatorem facta quod est peccatum eius tunc nullo modo
meretur sibi aut aliis tamen quandoque non est peccatoris per se
sed est alterius caritatem habentis et tunc ipse peccator vice
gerit aut eius minister est et tunc est semper hec
digna ut a deo exaudiatur verum ministerium est etc.
deus aliquos peccatores audit scilicet quod petunt ad deo accepte
Non enim solis iustis sed etiam peccatoribus deus bona
sua prudet ut patet ii^a ii^e q° Non aut ex eorum meri-
tis sed ex sua clemencia Et enim illud deus peccatoris
non audit non est curandum sed ceci non dum plene
illuminati // Ad secundum dicitur quod corpus ex parte eius qui
displicet oracio peccatoris non sit accepta tamen racione alterius
cuius vite et nomine agitur possit esse accepta // Ad tercium
dicitur quod corpus opus peccatoris non sit vivum in comparacione
eius potest tamen esse vivum in parte est alterius ut
dictum est etc. // Ad quartum in oppositum dicitur quod corpus
peracta as non possit scire de altero an sit in statu
salutis tamen potest probabiliter hoc estimare ex hiis que exterius
de homine videt ex fructu enim suo cognoscitur arbor
ut dicitur ii^a ii^e q° Sed d. An suffragia que fiunt pro
mortuis per sint vivis facientibus ea Ad hoc re
spondetur ex sentencione sancti Thomae quod suffragium
in ieiunio oracione elemosina vel factum pro mortuis
si fit ab eo qui est in caritate valet ad duo primo
videlicet ad meritum vite eterne Et racionem de est ipso
vivo facienti istud opus suffragii et ipse faciens
per hoc opus suum ex caritate procedens meretur sibi vi
tam eternam Aliud illud opus valet ad expiacionem
pene per modum satisfaccionis Et illo modo suffra
gium prodest illi pro quo fit si est in purgatorio
illa per modum satisfaccionis minuit sibi penam
tamen adhuc debitor est Sed illo modo suffragium
non prodest facienti illud nisi forte ut sic fiet

pro aliquo mortuo qui tali suffragio non indigeret quia
salvatus est vel quia non est capax suffragii quia for-
te dampnatus est si tunc faciens habet ecclesiam intencionem et
racionem in actu aut in habitu quod vellet pro se facere
si scirot alteri non prodesse pro quo facit / tunc prodest
ipsi facienti ad satisfactionem pro suis peccatis // Ad quod
potest allegari illud luce 10. si fuerit ibi filius pacis
requiescet super eum pax vestra sin autem ad vos rever-
tetur / Vel etiam prosunt talia suffragia in gene-
ralibus in purgatorio existentibus secundum capacitatem
et merita eorum si saltem intencio facientis fuit
referre in eos in genere / Ex hiis videtur tutius pagani
quod homines deberent libenter oraciones suas aliis committere
et opera bona sua in aliorum indigencium respectu
quia est eis multum salutare et melius incomparabiliter
quam si ea solum pro se faceret / Declaratur hoc ex dictis
quod si homo aliquod opus bonum ex caritate facit illud opus
ad duo valet videlicet primo eum in quantum ex caritate
procedit meretur eternum gradum glorie // Secundo illud
opus est satisfactorium pro solvendo aliqua partem
pene temporalis debite pro dimissis peccatis Si ergo homo
illud opus bonum ex caritate facit alteri in subsidium te
glorie gradus quem meretur per illud opus bonum.
manet sibi Nec potest eum alteri donare Sed in satis-
factione per tale opus et partem pene solucione
spoliat se et propter deum ex fraterna caritate transfert
illam in alterum magis indigentem / et hec est
elemosina spiritualis per quam elemosinam meretur
secundum gradum glorie / qui est sibi incomparabiliter melior
quam sibi bona fuisset illa satisfactio et unius partis
pene sue solucio Satisfactio enim fuisset sibi solum
temporale remedium Sed ille gradus glorie erit eternus
et bonum eternum est incomparabiliter melius quam
temporale solum Et ita si facit tale opus bonum
solum pro se tunc habet meritum unius gradus glorie
et eciam temporalem satisfactionem Sed si non ex cari-
tate Sed ex fraterna caritate facit idem opus in subsidium

alicuius defuncti indigentis aut alterius hic medium duarum grandium glorie tamen unum ratione operis principalis ut communis aut alterius talis // Secunda ratione elemosine quia quia privat se ista satisfactione ut per eam succurrat alteri Sicut enim privans se utilitate quam habere posset ex denario dat eum indigenti in elemosinam meretur ex hoc gradum glorie Ita qui se privat illa utilitate satisfactionis quam haberet ex suo opere et donat eam alteri indigenti facit sibi elemosinam et pari ratione ymo a forciori meretur ex hoc gradum glorie Item cum elemosine sint satisfactorie potest videri quod faciendo alteri illam elemosinam scilicet quod in eo transferret illam satisfactionem sui operis principalis ut communis orationis etc plus ex hoc satisfaceret pro se quam forte fecisset per opus principale Et in libro habetur ex verbis augustini quod suffragia vivorum prosunt illis mortuis qui cum viverent hoc sibi ut postea possent meruerunt quod solet sic exponi scilicet qui hic taliter vixerunt quod in maiori caritate abhinc decesserunt aut qui multa opera misericordie hic fecerunt et alios indigentes et in purgatorio existentes libenter iuverunt Debet ergo homines libenter orationibus piis et operibus bonis iuvare defunctos ut per hoc mereantur hic et quod talia suffragia tempore quo eciam ad purgatorium venerint amplius prosint

Alia questio

Utrum suffragia prosint existentibus in inferno Arguitur quod sic per hoc quod dicitur ii Machabeorum 12 dicitur enim ibi quod invenerunt sub tunicis interfectorum de donariis ydolorum a quibus lex prohibet iudeos et tamen postea subditur quod Iudas 12 milia dragmas argenti misit ierusalem offerri etc Constat autem illos peccasse mortaliter contra legem agentes Et ita in peccato mortali decessisse et ad infernum translatos in existentibus in inferno suffragia

prosunt 1° et 2° / 2° ibi dicitur in gradali Sancta ergo
et salubris est cogitatio pro defunctis exorare hec quo
sine limitatione dici pro defunctis igitur videtur
quod omnibus prosint igitur et dampnatis ymo ecclesia
in collectis et aliis orat generaliter pro defunctis non ex
cludendo dampnatos fideles tamen dicit Quibus famu-
larum famularumque tuarum et omnium fidelium defunc-
torum Item oramus pro omnibus fidelibus defunctis
3° pro defunctis oratur Ne absorbeat eas tartarus
ne cadant in obscurum / Et frustra sic orat pro hiis
qui decedunt in caritate quia purgandi sunt tamen
erat certa illos non casuros in obscura Igitur oportet
quod huiusmodi oraciones intelligantur de dampnatis et sic vi-
dentur suffragia ecclesie omnibus prodesse / Quarto i-
sta habetur ex dictis Augustini quibus valent suf-
fragia illis ad hoc prosunt ut sit plena remissio
vel ut sit tollerabilior eorum dampnatio sed soli
illi qui sunt in inferno prosunt suffragia Item Au-
gustinus in Enchiridion distinguit de mortuis quod quidam
eorum sunt valde boni et quidam valde mali
Alii mediocriter boni et quarti mediocriter boni et
et quidam valde mali Alii mediocriter boni et alii
mediocriter mali Et dicit glosa decreti 13 q. 2 c.
per mediocriter malos intelligit illos dampnatos qui
fidem habuerunt et tamen aliqua mortalia commiserunt
sed non magna et quod illis prosunt suffragia Quinto
in vitis patrum legitur quod et damascenus in suo sermone
refert quod macharius inveniens in via calvariam cuiusdam
defuncti capitis / oratione premissa que sunt tunc capt
fuisset / et caput respondit quod fuerat sacerdotis genti-
lis qui in inferno erant dampnati et tamen consessum
est oratione sancti macharii sic et alios quam alii
Ergo suffragia ecclesie etiam gentilibus in inferno prosunt
Quinto damascenus in eodem sermone narrat quod beatus Gre-
gorius pro traiano orans flendo audivit vocem
sibi divinitus allatam tuam vocem audivi et
Traiano veniam do / Cuius ut damascenus dicit in dicto sermone

testis est oriens omnibus et occidens Sed constat Traya-
num in inferno fuisse quia multorum martirum necem
amaram instituit ut ibidem dicit dampnum Secundo suffragia
ecclesie prosunt existentibus in inferno // Octavo nullum bonum
irremuneratum sed dampnatus aliquis qui per totam
vitam suam usque ad ultimam horam in qua mortaliter
peccavit bene vivendo multa bona fecit pro quibus
non est remuneratus in presenti igitur remunerabitur
in futuro et non in gloria igitur per mitigacionem
penarum debitarum culpe sue etc. // In oppositum
Damascenus arguitur dyo. in s. r. te. Johannes dicit quod sicut
peccatores qui in mundo non erunt remissionem quia non
audientur pro illis igitur suffragia non valent ex-
istentibus in inferno // Secundo Gregorius in moralibus
dicit eadem causa tunc non orantur tunc sed post diem
iudicii pro hominibus eterno igne dampnatis que nunc
est causa ut non orentur pro dyabolo angelisque eius
eterno suppliciis deputatis que eciam nunc causa est ut
non orent sancti pro infidelibus hominibus impiisque
defunctis quia de eis utique quos eterno iam dampnatos
supplicio noverunt ante illud iudicis iusti conspectum
orationis sue meritum cassari refugiunt Igitur suffragia
dampnatis in inferno non valent // Tercio nullus hoc
ex verbis Augustini quia sine fide operante per dilectionem eciam
patribus postquam de corpore exierunt frustra illis
sibi huiusmodi hec officia impenduntur sed omnes dam-
nati sunt huiusmodi etc. eis suffragia non prosunt
// Quarto dicit Augustinus ut allegat eciam altissiodorensis
super sentencias pro eo dampnatum nullomodo orare
pro eo sicut nec pro dyabolo etc. Quinto super articula
certa esset de aliquo viatore quod dampnandus esset
non oraret pro eo igitur multo forcius non ora-
ret pro dampnato facto tali quod patet per Augustinum
21. de ci. dei. ut allegat eum Adam ubi dicit
demum si de aliquo certa esset eciam ut qui sunt illi
qui licet in hac vita adhuc constituti predestinati
tamen sunt in eternum ignem ne cum dyabolo tamen non oraret

pro eis quam non pro ipso // Sexto in inferno est quanti
tas pene secundum quantitatem culpe secundum illud capitulo 7.
In qua mensura mensi fueritis remetietur vobis
Et secundum illud Apocalypsis 18. quantum se glorificavit et in
delitijs fuit tantum date ei de tormento et luctu
Sed per nulla suffragia facta pro dampnatis mi
nuetur eorum culpa igitur nec eorum pena minu
etur etc. De hac questione ut recitat sanctus thomas
et alij doctores fuit duplex opinio Quidam enim
dixerunt in hoc distinguendum esse dupliciter Uno modo
quantum ad tempus dicebant enim post diem iudicij
nullus in inferno tunc existens aliquo suffragio
iuvabitur Sed ante diem Judicij Aliqui in infer
no existentes iuvantur suffragijs etc. Alio modo disting
uebant quantum ad personas in inferno detentas Qua
ntum dampnatos dicebant quosdam esse valde
malos qui sine fide et sacramentis etc. decesse
runt et talibus qui de eorum non fuerunt nec
ullo modo nec merito suffragia ecclesie prodesse non pos
sunt Alij vero sunt valde mali qui licet decedentes
fuerunt non quia fidem habentes et sacramentis imbuti
aliqua opera de genere bonorum fecerunt et talibus
suffragia ecclesie debent prodesse et istius opinionis
fuit glosator decreti 13. q. 2. ca. tempus // Sed
illis occurrit una dubitatio eos perturbans Qua
tenus pena inferni sit finita intensive quamvis infi
nita durative videtur ex illa opinione sequi quod
suffragijs multiplicatis pena illa totaliter auferretur
Ut gratia exempli si quis det elemosinam pro illo
mortuo qui prius est mediocriter malus illa minuit
et secundum eos aliquid de pena eius et si pro por
tentissima partem pro eo tunc dentur tales tres
elemosine erit tota pena eius sublata et per conse
quens totaliter a pena liberatus quod est error origenis Hac
inquirentes isti de ista opinione multipliciter evadere
voluerunt // Prepositinus enim ille antiquus doctor dixit
quod tamen possent suffragia pro dampnatis multiplicari quod

A pena tota reddentur immunes Non quod simpliciter
ut origenes posuit sed ad tempus scilicet usque ad diem
judicii Tunc enim anime iterato corpori juncte
in penas inferni sine spe venie detrudentur
Sed ut dicunt sanctus thomas et ceteri doctores
ista opinio non stat in veritate ymo videtur re
pugnare divine providencie que nichil in rebus
inordinatum relinquit Culpa autem ordinari
non potest nisi per penam Unde non potest esse ut
una pena tollatur nisi prius culpa expietur
Et ideo cum culpa contritione et semper maneat
in dampnatis eorum pena nulla ratione minuetur
(rumpetur) Alii ergo scilicet parrochiani ad evadendum
illud inconveniens alium modum adinvenerunt di
centes quod hoc modo proceditur in diminutione pe
narum per suffragia sicut proceditur in divisione
linee que cum sit finite longitudinis tamen in infinitum di
vidi potest in partes non eiusdem quantitatis sed
in partes eiusdem proportionis nec umquam per divisi
onem consumitur dum sit prolongata ut dixi
non secundum eandem quantitatem sed secundum eandem
proportionem ut si primo aufferatur quarta pars
linee et secundo quarta pars remanentis et sic deinceps
in infinitum Et similiter dicunt quod per suffragium unum
auffertur una pars pene illius dampnati et post
secundum pars remanentis secundum eandem proportionem
ut si per primum suffragium auferatur centesima
pars pene tue per secundum non auferatur secunda
centesima totius sed centesima remanentis Et
sic intelligatur de tercio suffragio et deinceps in
infinitum Et ita etiam dicit glosator decreti in
loco preallegato Sed iste modus similiter non potest
stare ymo invenitur multipliciter deficere
primo quia non est aliqua racio quare secundum
suffragium minus de pena minuat quam primum si sit
equalis valoris et forte maioris Secundo quia pena

diminui non pot nisi diminuatur culpa sicut nec aufer-
ri nisi ea ablata // Secundo quia in diminisione huiusmodi tamen
pervenitur ad hoc quod non est sensibile Corpus enim sensibile
non est in infinitum divisibile in insensibilia Et sic proicitur
quod post multa suffragia pena remanens ipsi damp-
nato propter sui parvitatem non sentiretur ab eo et
ita non esset pena Et ideo alii ad huc adinvenerunt
modum Altissiodorensis enim dixit quod suffragia prosunt
dampnatis non quidem per diminucionem vel interrup-
tionem pene sed per confortacionem pacientis Sicut si ho-
mo portaret grave onus et facies sua per sudarium tersaque
Sic enim confortantur ad melius portandum tamen ho-
minis sicud in nullo levius fiet Sed etiam illa opinio
non pot stare quia anima plus alt minus etiam quam
ne gravatur ut dicit Magister sententiarum secundum meritum culpe Et
inde est quod eodem igne quidam plus quidam minus
cruciantur Unde cum culpa dampnati in minuta
permaneat non pot esse quod levius pena fiat Est michi
leviusque dicta opinio presumptuosa ut patet secundum dictis
contraria et una nulla auctoritate fulta Et nichilominus
est irrationabilis quia dampnati in inferno sunt extra vin-
culum caritatis secundum quam opera vivorum continuantur
mortuis et eis prosunt Et etiam dampnati totaliter
ad terminum vie pervenerunt accipientes ultra pro meritis
retribucionem sicut et sancti qui sunt in patria Et ideo
non pot eorum pena minui sicut nec gloria secundum
Augustinum quo ad premium essentiale Adhuc est aliquorum
opinio qui dicunt quod suffragia prosunt dampnatis
non sic quod minuant eorum penam nec per ea interrumpi-
tur eorum pena Nec videtur eis quod tam ad diminucionem
sensibilis pene sed sic prosunt quod ex huiusmodi suffragiis
aliqua materia doloris eis subtrahitur dum suffragia
pro eis fiunt Sed nec illud pot stare secundum quem
legem quia ut dicit Augustinus in de cura pro mortuis agen-
da quod proprie de dampnatis vero est quod ibi sunt spiritus
defunctorum ubi non vident quecumque aguntur
aut eveniunt in ista vita hominibus et ita non cognoscunt

qm pro eis suffragia fiunt Aut supra quem legem sit
remedium diuinitus detur aliquibus dampnatis quod est
omnino incertum Et ideo secundum sanctum thomam bonam
venturam durandum et ceteros doctores est simpliciter
dicendum quod suffragia non prosunt dampnatis nec ecclesia
pro eis orare intendit et patet hoc examinantibus
in apparatum racionibus adductis Ad primum autem tunc apparet
dicit super textum. quod donaria ydolorum non fuerunt
inventa apud istos interfectos ut ex eis concludatur
possit quod in ydolorum reverenciam ea deferrent sed ea
acceperunt ut victores que eo iure belli debebant
ut tamen per quadriam venaliter peruenerunt Unde non
fuerunt in inferno dampnati et ideo suffragia eis prodesse
poterant vel dicendo secundum quosdam quod in ipsa pugna
na videntes sibi periculum imminere de peccato penituerunt
runt secundum illud psalmi Cum occiderent eos querebant
eum et hoc potest probabiliter estimari et ideo pro eis
oblacio facta est Ad secundum dicitur quod textus statim
specificat cum subditur hiis qui cum fide dormi-
cione acceperunt Et subditur de collectis dicitur quod
fidelium accipitur ibi pro fidelibus fide formata nos in
inferno existentes non habent fidem formatam cum caritate
caritate Et si accipitur pro omnibus fidelibus defunctis
generaliter quorum quidam fuerunt dampnati et aliqui non
adhuc non sequitur quod oracio inutiliter orant quod
ipsa ignorat qui sunt dampnati licet ergo ista oracio
non sit utilis dampnatis est tamen utilis ipsis orantibus
et illis qui in purgatorio sunt et tunc iuxta illud
Oracio mea in sinum meum convertetur Etiam qui dicunt
suffragia prodesse dampnatis dicunt quod eorum oracio non
est certificata de hoc quod suffragia non prosunt aliquibus
dampnatis et licitum est ei de latitudine caritatis
velle quod prosint eis voluntate saltem conditionata sub hac
si non sit contra diuinam dispositionem Ignorat enim
in hoc diuinam voluntatem et non oportet eam
absolute voluntatem suam conformare dei volun-
tati nisi in quibus ipsa est certa de dei voluntate

Illa est sentencia alt̃sadaron // Ad tercium dicitur quod maxime pe-
ne purgatorij vocantur tartarus et loca ali stura sed
quas dicit apostolus horrendum est incidere in manus dei
viventis Et Augustinus dicit / Domine hic ure hic seca / ht on
sic ut dicit Augustinus ignis purgatorij ad penas presentes
sicud ignis verus ad ignem pictum sicut allegat alti-
sadoris // Ad quartum dicitur quod dampnacio in ex his
istis accipitur large pro quacumque punicione ut sic
includat eciam penam purgatorij / dicitur enim quando
aliquis condempnatus ad certam penam solvendam
aut ad aliqua supplicia sustinenda Sic cma mcava
sumitur dampnacio pro pena temporali cum dicitur neque
tu times deum cum in eadem dampnacione sis Et
quod est sensus verborum sancti Augustini quod illa
valent vel ad hoc quod statim plenarie liberentur
a penis purgatorij vel ad hoc quod mitius intensive
vel extensive cum ipsis agatur // Ad quintum dicitur
quod licet distinctio beati Augustini sit quadrimembris
quo ad verba est tamen solo trimembris quo ad rem
quia mediocriter boni sunt mediocriter mali illi scilicet
qui decedunt in gracia cum peccato veniali vel cum
debito pene temporalis Nec est simile de indulgen-
tijs quia mitigacio pene defunctorum per suffragia
est secundum legem pre alterius prelati // Ad sextum dicit
sanctus thomas quod illud adiutorium non erat sic
quod eorum pena minuerentur sed erat in hoc solo
ut ibidem dicitur quod eo carente concedebatur eis ut
mutua se viderent et in hoc aliquid gaudium ha-
vnd sed fantasticum huiusmodi enim implebatur hoc quod de-
sideraverant sicut et demones gaudere dicuntur quando homines
ad peccata pertrahunt quamvis per hoc pena eorum nulla-
tenus diminuatur // Ad septimum dicit sanctus thomas Traianus
quod de isto facto traiani potest hoc modo probabiliter esti-
mari quod precibus beati gregorij fuerit revocatus ad vitam
et ibi graciam consecutus sit per quam remissionem habuit
peccatorum et per consequens pqtrinus in immunitatem a pena
sicut cria atque in omnibus miraculose a mortuis sus-
citatis quorum plures constat ydolatras fuisse De omnibus

cum huiusmodi scilicet dici oportet scilicet quod non erant in inferno
finaliter deputati secundum presentem iustitiam priorum
meritorum secundum autem superiores causas quibus pre
iudicabantur ad vitam revocandi erat de eis aliter dis
ponendum // Vel dicendum secundum quosdam quod anima
traiani non fuit simpliciter damnata et hoc pene abso
luta sed eius pena fuit suspensa ad tempus scilicet
usque ad diem iudicii // Nec tamen oportet quod hoc fiat
tantum per suffragia quia alia sunt que lege communi acci
dunt et alia que singulariter ex privilegio aliquibus
conceduntur Sic alii sunt huiusmodi limites etc.
Alii dicunt propria virtute ut dicit Augustinus in libro de
cura pro mortuis agenda // Ad octavum dicendum Altissiodorensis
quod talis cum venit pro mortuis agenda quod plus retri
buatur quia meruit vitam eternam et illa numquam habuit
et hoc propter culpam suam quia precedentia merita
anime destruxit per sequentia peccata et etiam meritum merce
dis scilicet gratiam unde in Ezechiele dicit dominus Cum averterit
se iustus a iustitia sua omnium iustitiarum suarum non
recordabor Et est simile de illo sicut de aliquo qui conductus
ad vineam alicuius venit aliquot denarios et antequam acci
piat premium destruxit penitus quod fecerat Tali enim
non debetur quod meruit quia meritum suum destruxit

Alia questio

Utrum suffragia prosunt existentibus in purgatorio
Arguitur quod non quia purgatorium est pars quedam
inferni sed in inferno nulla est redemptio Et in psalmo dicitur
in inferno autem quis confitebitur tibi Igitur existentibus
in purgatorio non prosunt suffragia // Secundo pena pur
gatorii est finita si igitur per suffragia aliquid de ea
minuitur tamen potest multiplicari quod tota tolletur et
sic peccata manerent totaliter impunita quod videtur
divine iustitie repugnare Tertio ad hoc in purgatorio
detinentur ibi purgati prius quam peccatum remanent
sed nihil potest purgari nisi ab circa ipsum fiat igitur
suffragia facta per vivos penam purgatorii non di
minuunt igitur etc. // Quarto si suffragia existentibus
in purgatorio valent ut maxime ista videntur valere

que sunt ad eorum impensa facta sed hec non semper va-
lent sed aliquis decedens disposuit tot suffragia pro
se fieri que si facta essent sufficerent ad totam penam
alleviandam posito ergo quod huiusmodi suffragia differantur
quousque ille penam evasit ista suffragia nichil
sibi proderunt / Non enim prosunt sibi antequam fiant postquam
quando autem sunt facta eis non indiget quia iam
penas evasit igitur verum quod suffragia existentibus in
purgatorio non prosunt // Quinto Augustinus dicit quod suffragia
ecclesie prosunt hiis qui in hac vita meruerunt ut
eis prodessent et per ea post hanc vitam relevantur
Signo fortem in purgatorio tunc vel secus in presenti
vita meruit relevari per suffragia vel non meruit
Si meruit tunc non relevabitur secundum Augustinum quantumcumque fiat
pro eo etc. // Quarto non est quod dicitur in libro ecclesiasticis
Augustini quod suffragia prosunt mediocriter bonis et me-
diocriter malis sed tales sunt qui in purgatorio detinentur
igitur etc. / Item Dyonisius in 7 c. de ecclesiastica hierarchia dicit
quod summus sacerdos orans pro mortuis pro illis orat qui
sancte vixerunt et tamen aliquas maculas contraxerunt ex in-
firmitate humana contractas / sed tales in purgatorio
detinentur igitur etc. // Ad questionem videtur doctoribus con-
corditer quod est vera dicit hec sanctus Thomas sic
pena purgatorii est in supplementum satisfactionis quam
tamen homo debitor fuit hic et quod non complevit
Et quia ut patet ex predictis et ex hiis que di. 120 dicta
sunt opus unius potest valere alteri ad satisfactionem
sive ille alter sit vivus sive mortuus Ideo non
est dubium quod suffragia per vivos facta prosunt existentibus
in purgatorio Idem dicit Bona ventura dicens
duo sunt que faciunt suffragia valere scilicet dignitas
et necessitas / sed dei iustitia considerat dignitatem
Digni enim sunt qui in caritate decesserunt ut ab
aliis ecclesie membris adiuventur maxime sic
ipsi hic alios iuverunt Misericordia vero dei con-
siderat necessitatem et hec quidem magis est in hiis qui sunt
in purgatorio quia graviter puniuntur et pessimae

non pnt q tm solue paciendo Ad primum respondet sanctus
thomas q auctoritas ista loquitur de inferno dampnatorum
in quo nulla est redempcio quantum ad illos qui sunt
pene simpliciter ad dicti // Ad secundum dicit q non est in
conueniens q multiplicatis suffragiis pena in pur
gatorio existencium per ea annichiletur et tota tollatur
Non tamen sequitur q pcta maneant impunita quia
pena vnius pro altero suscepta alteri computatur ymo
dicitur satisfecisse cum pro eo aliqui satisfaciunt sicut
si frater meus soluat pro me debitum ego absolu
tus sum et dicor satisfecisse sic eodem modo si aliud
vel aliquis homo satisfaciat pro eo qui est in purga
torio pro absoluto habebit eum deus omnibus eius satis
sumus // Dicis tamen q deus dimittit culpam mor
talem tunc etiam penam iuste commutat in correpti
penam temporalem et vult rigore iusticie illam compleri
et per solui hic aut in purgatorio aut hic et ibi si
ponatur ergo q ab ex negligencia compleat hic nec
plene soluat // Hic penam a diuina iusticia sibi
portam q ante moritur et sine mortali tunc
ex quo de rigore iusticie diuine tenetur tanta
penam solue frustra conicitur per eius dimissionem
aut diminucione Dicitur q licet deus velit tan
tam penam exigere pro illo pro de rigore iusticie
non tamen vult eam de rigore iusticie ab illo nisi q
vult illud exigere ab illo aut ab alio et nisi vel
in suo equivalenti in accepcione diuina et talia
equivalencia exhibentur per alios ut per viuos ut
cum offerunt sacrificium altaris pro mortuis dant
elemosinam aut pro ipsis orant aut affligunt
se pro eis per ieiunia aut alia similia etc
// Ad tercium dicitur q purgacio ac pro penas purga
torii non est aliud nisi expiacio reatus impedientis
a recepcione glorie Et quia per penam quam vnus
sustinet pro alio potest reatus alterius expiari ut
fuit dictum Ideo non est inconueniens si per vnius
satisfactionem alius purgetur // Ad quartum secundum
sanctum thomam q ipsa valicio qua quis mortuum vult

vult ex caritate ac ordinat et disponit suffragia pro se post
mortem sed in satisfactione pro suis peccatis et liberatione
sui celeriorem de penis purgatorii et in consecutionem
citiorem glorie. Illa inquam volitio ac ordinatio est
unum opus satisfactorium et ideo illius operis seu voli-
tionis bone et ordinationis statim consequitur fructum
et antequam ipsa suffragia de quibus disponit fiant.
Fructum vero ipsorum suffragiorum fiendorum non
consequitur nisi cum fiunt aut facta sunt. Et ideo
antequam fiant. Et si per culpam aut negligentiam aliorum
prius contingat istum a pena liberari purgatorii
per propriam satisfactionem quam suffragia pro eo fiant tunc
quantum ad hoc fraudabatur suffragiorum fructu quod
redundat in illos quorum culpa defraudatur. Nec
debet videri inconveniens quod aliquis per culpam alterius
defraudetur in temporalibus / pena autem purgatorii
temporalis est. Quo ad eternam vero retributionem nullus
defraudari potest nisi per propriam culpam // Ex dictis
potest patere quantum se onerant testamentarii qui ex
culpabili negligentia committunt animas morientium manere
per suffragiorum expeditionem que ipsi morientes de rebus
suis per se sed ordinaverunt. Et similiter clerici qui se ad
huiusmodi suffragia implenda obligant et tamen sine negligunt
aut nimium tardant. Ex dictis etiam patet quod suffragia
non prosunt pueris in limbo existentibus qui sine baptismo
decesserunt in solo originali nec eis sunt in sta-
tu gratie et talibus solis prosunt qui in caritate de-
cesserunt ut dicebatur. Augustinus dicitur in libro quod suffragia
non prosunt illis qui sine fide operante per dilectionem hinc
exierunt. Pueri autem non baptizati hoc modo ex-
ierunt. Iterum potest ex dictis inferri quod suffragia non
prosunt existentibus in celo quia ut dicit sanctus Thomas
suffragium de sui ratione importat quandam auxiliationem
et ista non competit ei qui defectum non patitur.
Nulli enim competit iuvari nisi in eo quod indigens
est. Cum autem sancti qui sunt in patria sint ab omni

indigentia i munes mebrati abundate domus dei ipsis non tamen meruit iuvari per suffragia Istud etiam patet per hoc quod habetur in textu ex verbis Augustini dicentis Communia est mortuis prime omne cum nos debemus orationibus commendari etc

Alia questio

Utrum solis illis tribus scilicet orationibus ecclesie sacrificio altaris et elemosinis anime defunctorum iuvantur Arguitur quod non quia ipse textus Omnes amant ieiunium ut habetur 1 c. q. 2 igitur non solum tribus predictis adiuvantur Item diversis missis est idem altaris sacrificium Si ergo sacrificium computatur inter suffragia et non missa videtur quod tunc valeat quecumque missa pro defuncto dicatur sive de beata virgine sive de spiritu sancto vel quecumque alia que videtur esse contra ordinationem que specialem missam pro defunctis instituit Item dicit in sermone de dormientibus dant cerum et oleum et quicquid pro defunctis offertur non solum oblatio sacrificii altaris sed etiam alie oblationes debent inter mortuorum suffragia computari In oppositum est quod habetur in textu ex verbis Augustini dicentis orationibus sancte ecclesie et sacrificio salutari et elemosinis que pro eorum spiritibus offeruntur non est dubium mortuos adiuvari ut cum eis misericordius agatur a domino quam eorum peccata meruerunt Videtur scilicet intentionis sancti Thome quod suffragia viventium prosunt mortuis duplici ratione ex eo quod defuncti uniuntur vivis in caritate 2o in quantum intentio viventium refertur in mortuos ita quod viventes faciunt aliqua opera bona cum intentione ut per ipsa iuvent mortuos primo ergo modo illa precipue nata sunt suffragari mortuis que maxime ad communionem caritatis pertinent Et 2o modo precipue nata sunt suffragari mortuis ea que maxime valent

ad ductionem intentionis in alterum sed ad caritatem aut | Eukaristia
principaliter pertinet sacramentum Eukaristie cum sit sacramentum
ecclesiastice unionis et connexionis illius in quo tota ecclesia unitur
et consolidatur scilicet Christi dei nostri Unde et ipsa
Eukaristia est quasi quedam caritatis origo et vinculum
Inter caritatis vero effectus precipuus est elemosinarum | Elemosina
opus Et ideo duo ex parte caritatis precipue mortuis
suffragantur scilicet sacrificium altaris et elemosine
Sed ex parte intentionis directe in mortuos precipue | Oratio
valet videtur oratio quia oratio secundum suam rationem non solum
dicit respectum ad orantem sicut ceteri sed ad illud
pro quo oratur et ideo ista tria ponuntur quasi precipua
mortuorum subsidia quamvis quecumque alia bona
que ex caritate fiunt pro defunctis eis valere creden-
da sunt // Ad primum ergo argumentum dicit sanctus thomas
quod licet ieiunium prodesse possit defunctis ratione caritatis | Ieiunia
et rationem intentionis in eos directe, sed tamen ieiunium
in se ratione non continet aliquid ad caritatem vel addi-
rectionem intentionis pertineat sed hec sunt ei quasi
extrinseca Et ideo Augustinus non ponit inter suffragia mor- | Ad 2m
tuorum sed tamen Gregorius ponit // Ad secundum dicit sanctus
tho. quod in officio misse non solum est sacrificium
sed etiam ibi sunt orationes Et ideo suffragium misse con-
tinet duo eorum que Augustinus hic enumerat scilicet orationem
et sacrificium Ex parte ergo sacrificii oblati missa
equaliter prodest defuncto de quocumque dicatur et hoc est
precipuum in missa scilicet ipsum sacrificium Sed ex parte ora-
tionum magis prodest illa missa in qua sunt orationes
ad hoc determinate // Sed tamen ille defectus recompensari
potest per maiorem devotionem vel eius qui missam
vel eius qui eam dici facit vel etiam per intercessionem | Ad 3m
sancti cuius suffragia in missa implorantur // Ad
3m dicit quod elemosina oblatio que datur eciam ad
cultum ecclesie vel in usum pauperum Sed dicat aliquis
contra contra predicta sacrificium altaris est sacramentum
ecclesie sed sacramenta ecclesie non proficiunt nisi in statu viatoris
ergo etc. Respondet bonaventura quod sacramentum altaris

aliter prodest vivis et aliter mortuis. Vivis enim prodest sub ratione sacri in spiritualis cibi. Mortuis autem prodest sub ratione sacrificii. Inquantum enim sacrum est cibat spiritualiter et dat anime gratiam. Inquantum est sacrificium deum placat et quia deus iratus est non affir-mare sed ponere in flammine sedes deum placando non sedat ipsius affectionem sed remitti facit pe-ne debitatem

Alia questio

De Cultu exequiarum

Utrum cultus exequiarum prosit defuncto. Arguitur quod sic quod dicit Augustinus primo libro de civitate dei: Antiquorum iustorum funera officiosa pietate curata sunt et exequie celebrate et sepulchra provisa ipsique cum viverent de sepeliendis vel transferendis suis corporibus filiis mandaverunt. Sed horum fuisset nisi sepultura et huiusmodi aliquid mortuis conferrent. Igitur huiusmodi in aliquo prosunt defunctis. Secundo nullus facit elemosinam circa aliquem nisi ei prosit at sed sepelire mortuos computatur inter elemosinarum opera. Unde Augustinus dicit in primo libro de civitate dei: Thobias sepeliendo mortuos deum promeruisse teste angelo commendatur. Ergo sepulture cultus valet pro mortuis. Tertio argumentum est dictum quod frustretur devotio fidelium. Sed aliqui ex devotione petunt in locis aliquibus religiosis sepeliri disponunt. Ergo sepulture cultus prodest defunctis. Quarto deus pronior est ad miserendum quam ad puniendum. Sed aliquibus nocet sepultura in locis sacris. Unde dicit Gregorius: Quos peccata gravia deprimunt ad maiorem damnationis cumulum potius quam ad salutem eorum corpora in ecclesiis ponuntur. Ergo multo amplius est dicendum quod sepultura cultus prosit bonis. In contrarium est quod dicit Augustinus: Quidquid cura pro mortuis agenda coram humano quidquid impenditur non est presidium salutis eterne sed humanitatis officium. Et Gregorius dicit in libro dialogorum: Curatio funeris condicio sepulture pompa exequiarum magis sunt vivorum solatia quam

subsidia mortuorum igitur etc. Secundo sciendum sciendum tertio.
Cum sepultura adinventa est propter vivos quidem ne eorum
oculi de turpitudine cadaverum offendantur et
ne corpora fetoribus inficiantur et hoc quantum
ad corpora. Sed spiritualiter prodest etiam vivis inquantum
per hoc astruitur resurrectionis fides. Sed mortuis
proficiunt ad hoc quod viventes inspiciunt sepulchra mortuorum
memoriam retinent defunctorum et pro defunctis orant
unde et monumenta a memoria nomen accipit
Dicitur enim monumentum quod monet mentem ut
dicit Augustinus in primo libro de civitate dei. Et in libro de cura
pro mortuis agenda / Paganorum tamen error fuit
quod ad hoc sepultura mortuo proficit ut anima eius quietem
accipiat. Non enim credebant prius animam quietem
posse accipere quam corpus sepulture daretur quod omnino
ridiculum et absurdum est. Videlicet etiam sepul
turam loco sacro mortuo prodest non quidem ex opere
operato sed magis ex opere operantis dum scilicet
vel ipse defunctus vel alius corpus eius tumulandum
in loco sacro dispensavit patrocinio alicuius sancti commendandum
committit. Tunc precibus pro hoc credentibus est adiuvari
et eorum precibus eorum qui eidem loco sacro deservi
unt qui pro apud se tumulatis frequentius et specialius
orant. Sed ista que ad ornatum sepulture adhibe
tur proficiunt quidem vivis inquantum sunt vivorum
solacia sed parum et defunctis prodesse non quidem ex opere
sed per accidens inquantum scilicet per huiusmodi homines moventur
ad compatiendum et per consequens ad orandum vel inquan
tum in sumptibus sepulture pauperes fructum
capiunt vel etiam decorantur. Hec enim sepe
iijo sepultura inter ceteras elemosinas computatur. De hoc
loquitur Augustinus et allegat magnum in libro dicens
Si aliquid prodesset impio preciosa sepultura
suppleri ex opere operato tunc pio obesset vilis
et nulla sepultura exequias in conspectu hominum
purpurato illi diviti exhibuit turba famulorum
sed multo clariores in conspectu domini ulcerato illi

Monumentum dicitur

illi pauperi ministerium exhibuit chorus angelorum
qui non eum extulerunt in marmoreum tumulum
sed in Abrahe gremium. Et sic cura mortuos sepe-
liendi et sepulchra construendi que hic in sepul-
turis sanctis inter opera bona deputata sunt non
solum in corporibus patriarcharum et aliorum
sanctorum sed etiam in ipsius christi corpore qui ista
fecerunt laudati sunt. Complent hic homines erga
suos officia postremi muneris et sui humani leni-
menta moeroris. Verum ista que adiuvant spiritus de-
functorum sunt oblationes orationes elemosinarum
largitiones. Ad primum dicit sanctus Tho. quod ideo patres
de suis corporibus tumulandis mandaverunt ut
ostenderent corpora mortuorum ad dei providentiam
pertinere non quod corporibus mortuis aliquis
remansit sensus sed propter fidem resurrectionis astruendam ut patet per
Aug. in libro primo de civitate dei. Unde etiam non
licuerunt in terra promissionis sepeliri ubi credebat
Christum nasciturum et moriturum et resurrecturum
cuius resurrectio causa est nostre resurrectionis. Ad secundum
dicit quod quia caro est pars nature humane naturaliter
homo ad carnem suam afficitur secundum illud ephe-
sios v. Nemo unquam carnem suam odio habuit. Unde
secundum istum naturalem affectum est homini
quedam sollicitudo quid etiam post mortem de eius
corpore sit futurum dolentque si aliquid in-
dignum evenire suo corpori presentirent. Et
ideo illi qui hominem diligunt conformantur
circa eius carnem curam humanitatis impendunt.
Hoc enim dicit Aug. i. de ci. dei. Si paterna vestis
aut anulus aut si quid huiusmodi tanto carius est
posteris quanto erga parentes maior affectus
nullo modo ipsa corpora spernenda sunt que
utique multo familiarius atque coniunctius quam quelibet
indumenta gestamus. Unde circa istum
affectum ei satisfacit sepeliens eius corpus
pie in hoc satisfacere non per elemosinam ei fructum

dant // Ad tercium dic q fidelium deuocio ut Aug dt
inde curā p mortuis agenda fuit corp in sanctis locis
ponendo sepulturam non frustratur quia defunc
tum suo suffragio sanctorum committit ut dictum
est prius Ad quartum dicit q sepulturā in loco
sancto non nocz impio defuncto nisi qntum illam
sepulturam sibi indignā ppt humanā gloriā
procurauit etc

Alia questio

Utrum suffragia q fiunt pro uno defuncto ma
gis psunt eidem quā alijs in purga
torio existentibus Argui q non q lumen spūale
est magis communicabile q lumen corporale s lu
men corp̄le puta candele omnibus accendentur pro
tm equaliter omnibus pdest qui simul commorentur
cum candela non sit p eis accensa Cum ergo
suffra fiunt quedam maxima lumia q̄ris p uno spe
cialiter fiant non tm magis valent ei q alijs
in purgatorio existentibus // Oppo hic ex verbis
Augni dicitur q ex hoc suffragia mortuis valent
q cum viuet ut sibi postea possent pdesse me
ruerunt s aliqui magis meruerunt ut suffra
eis pdessent q illi p quibus fiunt ergo eis magis
psunt alias eorum meritum frustrentur etc // Item
pauperibus non fiunt tot suffragia quot diuiti
bus Si ergo suffragia facta p aliquibus eis solis
vel magis eis q alijs valerent pauperes essent
deterioris condicionis q est contra sentenciam dni luce
vi Beati pauperes quia vestrum est regnum celorum
Preterea arguitur iusticia humana exemplatur a di
uina s in humana iusticia si aliquis debitum
p aliquo soluit cui soluitur alij soluit igitur cum
ille qui suffra facit quodammodo soluat debitum
eius p quo facit ei soli pdicit etc Item si est
in vita ista aliquis diues daret elemosinam ea
magis sibi pdesset q alij ut si ad eius imposicionem
et ordinacionem detur post eius mortem sibi in suffra

magis sibi prodesse quam alteri. Respondet sanctus *Thomas*
quod de hoc fuerunt due opiniones. Una prepositivi
qui dixit quod suffragia pro aliquo uno facta non magis
prosunt eidem pro quo fiunt sed magis prosunt illis
qui sunt magis digni. Et inducebat exemplum de
candela que accenditur pro aliquo divite que non mi-
nus aliis prodest qui cum eo sunt quam prosunt ipsi
diviti, fortassis magis si habent oculos clariores.
Et eciam de lectione non magis prodest ei pro quo specialiter
legitur quam aliis qui simul cum eo audiunt sed
forte aliis qui sunt provectiores. Et per
hoc opinantibus obiciebatur quod secundum hoc ecclesie
ordinacio esset vicina que specialiter pro aliquibus ora-
ciones instituit. Dicebant quod tamen hoc fuit ad ex-
citandas devociones fidelium qui sunt promptio-
res ad faciendum specialia suffragia quam generalia et
ferventius pro suis propinquis orant quam pro extraneis.
Alii autem econtrario dixerunt quod specialia suffragia magis
valent ei pro quo fiunt. Et dicit *sanctus Tho(mas)* quod utra-
que illarum opinionum habet secundum aliquid veritatem.
Nam ut prius dictum fuit, valor suffragiorum
pensari potest ex duobus. Valent enim uno modo
ex virtute caritatis que facit omnia bona communia.
Et secundum hoc verum est quod magis valent ei qui magis
est caritate plenus quamvis non fiant pro eo. Et sic
valor suffragiorum attenditur secundum intencionem
consolacionis secundum quod unus in caritate existens de bonis
alterius gaudet et delectatur. Post mortem enim
non est locus acquirendi graciam vel augmentandi
ex bonis propriis vel alienis, sed quod tamen in vita va-
lent nobis opera aliorum ex virtute caritatis. Et
dicit *Petrus de Tarantasio* quod suffragia unicuique
illo primo non prosunt defunctis quasi pro modo
congratulacionis in quantum defuncti in purga-
torio existentes gaudent de bonis que pro vivos
fiunt et gaudent de utilitate eorum in purgatorio
existencium pro quibus suffragia specialiter fiunt. Et ut dicit

utilitas ista dividitur secundum virtutem caritatis / Unde ma
ior in habentibus maiorem caritatem / Unde ex dispositione
divine iusticie est quod suffragia pro quocumque in purgatorio
specialiter facta omnibus ceteris aliis innotescunt et tanto se
ex caritate diligant nec sibi invideant de allevia
cione pene aut totali liberacione illius pro quo specialiter
facta sunt omnes gaudent Et quia gaudium aliquo
modo alleviat eciam pro tunc tormentum pene illo modo
plus valet suffragium isti qui habet maiorem carita
tem et equaliter isti qui habet equalem caritatem
ceteris paribus Alio modo suffragia valent ex hoc
quod per intercessionem alicui applicantur ut cum faciens
ipse suffragium intendit ut illi prosit in satisfactionem
et liberacionem a penis purgatorii et talis satisfac
tio facta pro uno computatur alteri pro quo fit Et isto
modo non est dubium quod magis valet ei pro quo fit
et inquantum faciens est Satisfactio enim proprie ad
dimissionem pene proprie valet suffragium ei pro quo
fit Et ita ista secunda opinio plus habet devocioni quam
prima ita dicit sanctus Tho. Bonaventura istum
secundum modum subdividit quod vel suffragia fiunt in
genere ut scilicet pro omnibus fidelibus defunctis generali
ter pro sunt omnibus in purgatorio existentibus
sed non equaliter / ymmo magis prosunt illi qui magis
meruit ut sibi prodessent Meruit quidem / quia
in maiori caritate decessit / vel quia multa opera misericordie
hic fecit / et alias indigentes et in purgatorio ex
istentes liberari fecit / vel fiunt in speciali pro aliquo
vel pro aliquibus in quem vel in quos flectitur in
tencio facientis / tunc prosunt illis aut illi pro quo
vel pro quibus fiunt in speciali Ad primum dicit sanctus
thomas quod suffragia prosunt per modum luminis in
quantum animabus acceptantur et in ceteris complacent et
ex hoc quandam consolacionem accipiunt et tan
to maiorem quanto maiori caritate fuerint prediti Hoc
tamen eciam gaudent de vivorum suffragiis in quantum
noscunt quod ipsa suffragia prosunt tam vivis quam
mortuis / ceteris scilicet vel eciam existentibus in purgatorio

Bonaventura

sariis / Ad quartum vero suffragia sunt quedam satisf-
actio translata in alterum penitentie satisfacien-
tibus non solum similia non sunt similia tamen sunt
magis solutioni alicuius debiti / Illo autem est ratione
quod si debitum proprio solvitur quod ex hac aliorum
debitum solvatur / Ad quintum dicitur sicut ex prius
dictum fuit / quod illud medium est conditionale quo
sibi meruit ut prodessent sibi / Hac enim modo
meruerunt sed pro eis fiunt quod nihil aliud fuit
quam fieri sunt habiles de recipiendis / unde patet quod
non amicti meruerunt illud iuvamen suffragiorum
sed per mediam prudentiam se habilitaverunt ut formam
suffragiorum reciperent Et ideo non sequitur quod meri-
tum eorum frustretur / Ad 6m dicitur quod nihil pro-
hibet divites quantum ad aliquid esse melioris condicio-
nis quam pauperes sicut quantum ad expiationem pene / sed
hec quasi nihil est comparatum possessioni regni
celorum in quo pauperes melioris esse condicionis
ostenduntur per auctoritatem inductam

Alia questio

Utrum suffragium factum pro multis simul tantum va-
leat cuilibet eorum sicut si fuisset pro eo pro-
prio factum / Respondet sanctus Thomas quod si valor suffragii
consideratur secundum quod valet ex virtute caritatis
unientis membra ecclesie tunc suffragia pro multis
facta tantum valent cuilibet illorum ac si pro quo so-
lo facta fuissent quia caritas non minuitur si
effectus eius distribuitur in multos ymmo magis
augetur Et pluribus gaudium quo pluribus est commune fit
maius ut dicit Augustinus 8 confessionum Et sic de uno bo-
no facto non minus letantur multi in purgatorio
quam unus Si autem consideratur valor suffragiorum
inquantum sunt quedam satisfactiones pro viventibus satis-
facientes translate in mortuos tunc magis valet
suffragium alicui quod pro singulariter fit quam quod fit
pro eo et multis aliis communiter Sic enim effectus et
valor suffragiorum dividitur ex divina iustitia inter eos pro
quibus suffragia fiunt Et propter hoc institutum est ut

ut in certa suffragia specialia fiunt. Si enim suffra-
gium pro multis sicut valet cuilibet eorum quantum valeret
pro quo solo fieret, ymmo certe nequaquam instituisset ut pro
aliquo singulariter missa aut oratio fieret. Sed quod semper dica-
tur pro omnibus fidelibus defunctis. Similiter est enim mul-
tos commemorare aut unum solum aut paucos. Item omne
suffragium habet solum finitam efficaciam igitur dis-
tributum in multos minus prodest singulis quam prodesset
si fieret pro uno tantum cui totus valor et efficacia cederet.
Et hinc videtur sequi quod si esset vera oppinio aliquorum
qui supponunt recitata est scilicet quod suffragia certe prosint
dampnatis adhuc certe non deberent fieri quia suf-
fragia restringere nisi statum dampnatorum quia si prodessent
eisdem et in eos extenderentur tunc tanto minus valerent
existentibus in purgatorio quanto valor plus distenderetur
in dampnatos. Et propterea certe aliqua utilitatem suf-
fragiorum veniarum amicis et caritate plurimi amicis quibus ob-
ligatur tolleret ab eis et daret inimicis et panem
filiorum daret canibus ymmo blasphemis et dei in-
imicis etc.

Alia questio

Utrum suffragia ex communia tantum valeant illis
pro quibus specialia non fiunt quantum valent aliis
specialia et quia que pro eis fiunt. Huius dubii solu-
cio dependet ex solucione quorundam. Nam si enim
suffragia per se pro uno facta indirecte aliis valent
tunc omnia suffragia fiunt communia et ideo tantum valet
cuilibet ille pro quo fiunt specialia quantum illi pro quo
fiunt si sit equaliter dignus. Si autem suffragia pro
aliquo facta non indirecte omnibus prosunt sed eis maxi-
me pro quibus fiunt tunc non est dubium quod quia et
specialiter suffragia fiunt plus valent aliorum quam
quia. Et ideo notandum quod magister duas oppiniones in littera
tangit. Unam tamen dicit quod equaliter prosunt divitibus quia
et specialia et communia quia tantum quantum eis divitibus
ex pluribus invenitur quod pauperibus non tamen plus quam
tum. Aliam tangit tamen dicit quod ille pro quo fiunt

specialia suffragia consequitur velociorem ab solucionem
sed non pleniorem quia utrobique finaliter a tanta pena
liberabitur. Preterea contra maius autem suffragium precipuum
est eucharistie sacramentum sed eucharistia cum contineat
totum Christum qui pro eis offertur habet quodammodo
efficaciam infinitam ergo una oblatio eucharistie que
fit communiter pro omnibus valet ad plenam liberacionem eorum qui
sunt in purgatorio et ita tamen communicant communia suffra
gia specialia quantum iuvant quantum et specialia simul. Item
oblacio Christi in cruce pro omnibus equaliter satisfecit
et totaliter ac si pro quolibet tantum sit oblata esset. Sed
tamen sit idem quod offertur in sacramento altaris ergo
in hoc oblacio sacrificii altaris pro omnibus in purga
torio totaliter satisfaciunt. Sequitur ad primum dicit
sanctus thomas quod quamvis virtus Christi que continetur in
sacramento altaris sit infinita tamen determinatus est effectus
ad quem illud sacramentum ordinatur unde non oportet
quod per unum altaris sacrificium tota pena eorum qui
sunt in purgatorio expietur sicut nec per unum sa
crificium quod homo aliquis offert liberatur nec a
tota satisfactione debita pro peccatis. Unde et quandoque plures
misse in satisfactionem unius peccati iniunguntur. Cre
dibile tamen est quod per divinam misericordiam si aliquid
de specialibus suffragiis superest hiis pro quibus fiunt
ut scilicet eis non indigeant aliis dispensentur pro
quibus non fiunt si eis indigeant ut videtur
innuere dictum in sermone de dormientibus. Ad
secundum dicit bonaventura quod quamvis in utroque sit idem
sacrificium seu precium quod offertur non tamen in utroque uni
formiter operatur. Nam in cruce effusum est precium
in omnimoda plenitudine sed in altari habet de se
determinatum cum cottidie offeratur. Et ideo prima
oblacio non iteratur sed secunda iteratur. Et iterum
illa in cruce pro omnibus est oblata hec autem pro aliquibus
offertur. Addit bonaventura quod dicto non obstat
illud Ieronimi de consecratione di. v. Cum pro cunctis defunctis

nalibus pro vel missa dicitur in genere quod si pro uno dicitur
accipitur. Sicut enim patet ex ad mentem sicut communiter loquitur
quantum ad meritum facientis et non quantum ad utili-
tatem eius pro quo fit. Qui enim in caritate est et
facit aliquod suffragium pro aliquo ipse tamen consequitur
ex hoc fructum meriti vite eterne quantum consequitur
si illud suffragium pro uno solo faciat non autem et
tanta utilitas cuilibet istorum centum quanta esset
unius pro quo solo fieret.

Alia questio

Utrum obligatus ad faciendum suffragium ali-
cui pro uno sit liberatus faciendo illud pro illo et
pluribus aliis simul. Conceditur quod intelligenda dicuntur
de istis suffragiis ecclesie que fiunt in persona ecclesie et
habent vigorem ex caritate ecclesie, quod si sic facit pro
pluribus et tamen principaliter facit pro illo cui debet et
ei specialiter applicat. Ista enim sic fit in ecclesia quo admis-
sus secundum in canone de quorumcunque celebretur missa
sic fit memoria vivorum et mortuorum secundum usum mis-
sis esset, tunc deberet missam alicui vivo vel de-
functo unquam se liberaret dicendo missam. Aut mor-
caritate dicitur non faciendo memoriam omnium statuum
ordinatorum ecclesie. Et sic videtur esse et de aliis
suffragiis ecclesie communibus ut vigiliis mortuorum
et vesperis mortuorum sive alia sint horis annotata
sive commissa ab eis tamen pro eis fiant pro illo cui
ille obligatus est et secundario pro omnibus fidelibus defunctis.
Sed pono quod sacerdos vel aliquod collegium aut conventus
promittat duabus personis singulariter unam missam, que-
ritur an tunc liberetur et satisfaciat legendo
ambobus unam solam missam. Conceditur secundum aliquos
quod non liberatur simpliciter a toto licet a tanto. Et
econtrario non satisfecit nec liberatur simpliciter.
Omnia patet esse quod aliquis liberetur pro una, et hoc
propter consuetudinem ecclesie vel alicuius ut dicam
postea. Et aut aliquis non satisfaciat patet quia solvit

minus quam debet. Sicut promittens sorti florenum et plu
res florenos non liberatur a promisso nec satisfa
cit ambobus dando cuilibet unum florenum tantum. Qualiter
si ex proposito non solvit ambobus dicendo unam missam
pro eis cum plus cuilibet promisit unam, secundum petens
missam dici pro sua unde intendit propriam missam
pro se et promittens tenetur sibi ad hoc. Sicut esset
si ille diceret habeatis memoriam patris mei in missa
vestra etc. Sunt tamen casus aliqui in quibus ut quidam
dicunt sacerdos aut collegium vel conventus sine
etiam alia excusatur etiam dum non legit tot per
quot totaliter solvit sed una pro omnibus vel aliquas pro
pluribus. Primus casus si collegium aut etiam eorum
salva officio vel quod est ministrorum non potest solvere nisi
forte duas vel tres missas tunc sufficit eas pro
omnibus facere. Supponitur enim quod petens petat
et velit secundum potestatem suam posse eorum vel si re
ligiosos postquam promisit missas imponatur a su
periore suo alie misse legende quia difficul
tas facti rationis et si non liberat tamen excusat. Secundus
cum bona non sufficiunt ad solvendum integre
omnibus creditoribus solvitur omnibus simul de hiis
bonis cuilibet secundum partem proportionatam sibi in
proposito. Tertio excusatur propter consuetudinem maxime
apud eum qui scit consuetudinem vel scire tenetur
quia scienti dolus non infertur. Sicut parrochiani qui
petunt missas aut curatos suis et canonici vel quos
tos anniversarium canonici secundum ecclesie sue vel qui
unde in quacumque ecclesia parrochiali cathedrali vel reli
giosa aut seculari habens sciens consuetudinem
ecclesie et modum procedendi et talia peragendi petit
missam aut anniversarium etc. ecclesia liberatur et
satisfacit faciendo pro illo sicut pro aliis facere con
suevit quia iste ex quo scivit consuetudinem ecclesie
et nichil aliud expressit videtur secundum modum
ecclesie intellexisse et singularem nullam petivisse
et ideo non tenentur ecclesia pro eo facere nisi sicut pro aliis

Et hec dico si petat persona speciali modo pro qua celebrans
persone collegiate vel religiose vel conuencio consimilia
sunt Dixi etiam notanter si persona petens nichil spe
cialiter exprimet Si enim specialiter aliter exprimeret et
isti se ad hec obligarent tenentur aliud facere
et non facientes peccarent defraudando istum non tene
tes sibi promissum sicut si forte dicat Ego peto ut
pro me et anima A legatis unam missam et aliud pro
anima B. pro legent unam missam Si utrumque con
cedunt non satisfaciunt per unam missam solam si unde
pro celebrare missam pro A anima est ut dicit holkot
lectio quod celebrans intendit quod sua missa valeat
multis ita etiam quod satisfacio sit pro multis et simul
intendat quod plus valeat anime A quam alicui alteri
de aliis animabus Alicui quod applicet missam sit quod
intendat quod cedat anime A in satisfactionem et quod nulli
alteri cedat in satisfactionem licet velit quod prosit aliis per
modum orationis Et ille modo celebrare pro anima A pro
est celebrare missam ad satisfaciendum pro anima A quia
missa satisfacere potest Et tunc constat quod nullo modo
satisfaciunt promisso suo sed in parem modum si legit
tum unam missam Est enim in perplexionis ut ut
patet advertenti Dicitur ponatur quod celebrans intendat
eum celebrare pro utraque anima Tunc videtur quod satis
faciat utrique obligationi Dico quod si ita primum inten
dat pro utraque celebrare precedentia celebrantur pro
per satis ex expositione terminorum pro celebrare et sic non
satisfaciunt Tertius casus neque excusatur est quere
ro ut si promittendo sibi dicit hoc expresse quod
contrarium accipiunt legitime expositione et sufficit
etiam hoc dicere executori quod cum commisit testator dispo
sitionem parem illi etiam commisit ordinem denique premia
di suffragia Quarto excusatur ut videtur per
compensationem quia non refert quod equivalenti
bus fiat sicut aliis missis aut aliis suffragiis
recompensetur sicut si legit pro multis una et cetero hec causa

recompensabitur residuum per alias missas vel per alia suffra
gia forte excusantur a peccato etc.

Alia questio

Utrum sancti in patria orent pro nobis Arguitur
quod non quia dicit Augustinus 1 li. de trinitate quod beatus
habet quidquid vult pro nullo orat aut petit In oppositum
arguitur sicut Beatam virginem assumptam orat pro nobis Secundo sancti
sunt eius imitatores Sed ipse orat pro nobis
etc. maior patet quia ad hebre. xi. dicitur de Christo semper vivens
ad interpellandum pro nobis Et Jo. 1 li. ipse dicit Et ego
rogabo patrem et alium paraclitum dabit vobis Item Ecclesia
communiter orat Sancta maria ora pro nobis etc. igitur Item si sancti
non orarent pro nobis tunc circa se stulte rogaret Item sancti
diligunt nos ex caritate igitur optant et desiderant
salutem nostram Et constat quod sciunt illam non posse
esse nisi a deo igitur optant illam a deo nobis dari Et
Et tunc desiderium vehemens aliquid rei obtinende
a deo est oratio patet oppositum etc. Respondetur secundum doc
tores quod sicut dicit magister iiii libro et probant contra
in oppositum quamvis forte sancti existentes in patria o
rent pro nobis existentibus in via Et secundum Bonaven
turam huius est duplex ratio una quia vident nostram
necessitatem qua nos indigemus ab eis releuari
Alia ratio propter dei voluntatem quia vult ut unum
membrum aliud releuet et quod permittit sollici
ta sint membra ut tunc ipsi sint liberali dent
aliquam alias ad iuuare Ad argumentum in oppositum dicit
Bonaventura quod beatus aliqua vult sibi aliqua vult
alijs Et est quod de perfectione beatitudinis ut habeat omne quod
vult sibi ipso sed non est de perfectione beatitudinis ut habeat ac
illud quod vult alijs de consummatione beatitudinis et
bene esse etc. non erit donec omnes electi sint glo
rificati Tunc enim quilibet habebit quod vult sibi
et quod vult cuilibet alteri Et tunc plena erit beatitudo
Unde beati tantum orant pro alijs vel aut miseri
cordiam et pro nobis et pro alijs Secundo consummato numero electorum

non amplius rogabunt sancti quod se nec eciam pallijs //
Dicendum quod qua xpus secundum humanitatem assumptam i
tradit pro nobis qualiter non dicimus xpe ora pro nobis
sicut dicimus sancta maria ora pro nobis Dicit bona
ventura quod propter errorem arrij vitandum ne vide
atur credere xpum solam creaturam et ne videamur
eius potestatem minuere qua omnia que petimus eius
misericordiam non eius oracionem Et sanctus tho in 3 di 13
dicit quod xpus in quantum homo orat pro nobis Sed tamen
non dicimus xpe ora pro nobis quia xpus supponit
pro supposito diuino cui non conuenit orare sed adiu
uare Et ideo dicimus xpe adiuua nos xpe ex
audi nos miserere nobis Et in hoc euitamus Ar
rij et nestorij errores

Alia questio

Utrum sancti oraciones nostras cognoscant Ar
guitur quod non quia ysay. 63. dicitur pater tu es
et abraham nesciuit nos et ysrael ignorauit nos
vbi glo. augustinus dicit quod mortui eciam sancti nes
ciunt quid agunt viui eciam eorum filij et sumitur
ab augustino de cura pro mortuis agenda ubi in
troducit hanc auctoritatem // Sed contra solus deus
est inspector cordium sed oracio principaliter in corde con
sistit igitur solius dei est oraciones cognoscere ergo sancti
oraciones nostras non cognoscunt In oppositum arguitur
quia super illud Job. 14. siue nobiles fuerint filij eius
siue ignobiles non intelliget dicit gregorius 12. moralium
de hoc animabus sanctis sentiendum non est quia que intus
omnipotentis dei claritatem vident ut nullo modo creden
dum est quod sit foris aliquid quod ignorent Sed contra
in 3a dyalogorum dicit Animo videnti creatorem angusta
est omnis creatura quia licet .i. de luce creatoris aspexerit
breue sit ei omne quod creatum est sed hoc maxime
impedire videtur quod a ecclesiasticis oraciones et talia
que circa nos aguntur cognoscant quia a nobis
distant Cum ergo illa distancia non impedit ut
ex predicta auctoritate patet videtur quod a sanctorum cognoscant

oraciones meas. Item si ea que circa nos aguntur non cognoscunt
nec probabiliter conveniunt eo quod defectus meos ignorarent
Sed ille est error Vigilancii ut Ieronimus dicit in epistola
quod cum in sancti ea que circa nos sunt cognoscunt
Videtur secundum sanctum Thomam quod divina essencia est
sufficientissimum medium omnia cognoscendi Sed
ex hoc patet quia deus videndo suam essenciam omnia
intuetur Non autem oportet quod propter hoc quicumque essenciam
dei videt omnia cognoscat sed solus ille qui divinam
essenciam comprehendit Cum ergo anime sanctorum divi-
nam essenciam non comprehendant non cognoscunt
omnia que per divinam essenciam cognosci possunt Cum
unusquisque beatus tantum de aliis rebus videt in essencia
divina quantum perfeccio sue beatitudinis requirit Sed per-
feccio beatitudinis sue requirit ut beatus habeat quidquid velit
et quod nichil inordinate velit Recta autem voluntate
quilibet vult ut ea que ad ipsum pertinent cognos-
cat Quoniam cum nulla rectitudo sanctis desit ipsi cer-
habebunt istam scilicet quod volunt cognoscere que ad ipsos
pertinent Sed ad eos et eorum beatitudinem pertinet
ut indigentibus prebeant auxilium ad salutem Sic
enim dei cooperatores efficiuntur quo nichil divinius
est ut dicit Dyonisius libro 3o celestis ierarchie Igitur habent
cognicionem eorum que ad hoc requiruntur ut prebeant
auxilium indigentibus Talem autem cognicionem non
possunt habere a sua naturali cognicione intuitiva eo quod ab ea
impediuntur per immediatam distanciam Igitur
manifestum est quod ea cognoscunt in divina essen-
cia scilicet vota mea oraciones et devociones hominum qui
ad eorum auxilium confugiunt Idem vult Scotus
Dicit enim quod congruum est beatis esse adiutores
dei ministrando salutem electi commodo quo potest
hoc sibi competere Et ad hoc requiritur sibi revelari
oraciones meas speciales que sibi offeruntur quod ille specialiter
in istum modum eius tamquam mediatoris perducatur
ad salutem que petitur Ideo probabile est et con-
gruum videtur quod deus revelet beatis devocionibus sibi

vel eorum deo

Sed etiam deo in nomine eius ablatis. Ad primum cum oppo-
nitur quod verbum Augustini intelligitur de cognitione
naturali circa separatarum. Et quicquid cognitio in
statu viae non est obtenebrata sicut est in peccatori-
bus. Non autem loquitur de cognitione in verbo quod
constat Abraham eo tempore quo hec dicta sunt per
Ysayam non habuisse. Tamen ante Christi passionem multi
ad visionem dei pervenerit. Ad secundum dicitur quod cogi-
tationes cordium solus deus per se ipsum novit sed
tamen alii cognoscere possunt inquantum eis revelatur vel
per visionem verbi vel quocumque alio modo etc.

Alia questio :—

Utrum expediat nobis sanctos interpellare ut
orent pro nobis. Arguitur quod non quia nullus
amicus interpellat ad preces amicum nisi qui credit
se apud eos facilius gratiam obtinere. Sed deus est
in infinitum magis amicus quolibet sancto et per con-
sequens voluntas facilius inclinatur ad exaudiendum nos quam
voluntas cuiuscumque sancti. Igitur videtur superfluum
sanctos constituere mediatores inter nos et deum
ut ipsi pro nobis intercedant. Secundo sic eos interpel-
lare debemus ad orandum pro nobis hoc non consi-
quia scimus orationem eorum deo acceptam. Sed quanto inter
beatos aliquis est sanctior tanto eius oratio magis
est accepta. Igitur parum debemus superiores sanctos
pro nobis intercessores constituere ad deum et inquantum
amoris. Tertio quicumque rogatur ab aliquo ut interce-
dat pro eo ille prius eius curat ei apud quem interce-
dat. Sed superfluum est aliquid curare deo cui omnia
sunt presentia igitur superfluum est rogare sanctos
ut pro nobis intercedant ad deum. Quarto illud
est superfluum per quod sit ipso aliquid quod sine eo equa-
liter fieret. Sed sive sancti orarent pro nobis vel non
orarent sive nos oremus quia sumus digni etiam
si peccamus adhuc ipsi pro nobis non orant. Igitur
interpellare sanctos ut omnino pro nobis videtur omnino superfluum
In oppositum est quod dicitur Job v Voca ergo si est qui respondeat

et ad aliquem sanctorum canendo vocare aut nascendo ut gre
gorius ibidem dicit est humili prece deum deposcere
Igitur cum valemus deum orare debemus ad sanctos
conuerti ut pro nobis orent Secundo sancti qui sunt in
patria magis sunt accepti deo quam in statu vie sed sanctos
qui sunt in via constitutos debemus in appellatores
pro nobis ad deum exemplo apostoli qui ad Ro. 15. dice
bat Obsecro vos fratres per dominum nostrum ihesum christum et
per caritatem spiritus sancti ut adiuuetis me in oracioni
bus pro me ad dominum igitur et nos multo fortius
debemus petere a sanctis qui sunt in patria ut nos
iuuent oracionibus ad deum Et ad hoc est eciam con
suetudo ecclesie que in letaniis petit aures sanctorum
ut ca- dicit sanctus tho. quod ille ordo est diuinitus
institutus in rebus scilicet dignissimum ut ultima in
deum reducantur per media Unde cum sancti qui
sunt in patria sint deo propinquissimi hoc diuine
legis ordo requirit ut nos qui permanentes in
corpore peregrinamur a domino reducamur in eum
per sanctos medios Et quando contingit dum per eos diui
na bonitas in nos suum effectum diffundit Sed
Ergo est quod eos interpellans pro nobis constituimus ad
deum et quasi mediatores dum ab eis petimus quod
pro nobis orent Et dicit bonauentura quod deus
decreuit et voluit ut sanctos rogaremus Et hoc
triplici ex causa scilicet propter nostram inopiam propter ce
storum gloriam et propter dei reuerenciam propter no
stram inopiam in merendo ut ubi nostra non sufficiunt
merita patrocinentur aliena propter inopiam in con
templando ut qui non possumus summa lucem
aspicere nisi aspiciamus in sanctis propter inopiam in
amando quia miser homo plus magis sentit affe
ctum aliquem sanctorum quam erga deum Ideo tam
passus deus ut in opere voluit nos rogare
sanctos Secunda causa est sanctorum gloria quia deus vult
sanctos suos glorificare per eos miracula incomparabilia
et salutem in anabus mo faciendo ut ipsi sanctos

laudeamus et hac tamen non per superiores sanctos sed etiam
per infimos. Unde sicut aliquis honoratur corporaliter in
vocando lumen et non invocando petrum et alius eius
ita et spiritualiter. Tercia causa est dei reuerentia ut
peccator qui deum offendit quasi non audeat deum
in propria persona adire sed amicorum consilium implo
rare. Ad primum autem oppositum dicit sanctus thomas quod sicut
non est propter defectum potentie quod per medias causas
deus operatur sed est ad complementum ordinis uniuer
si et ut eius bonitas multipliciter diffundatur
in res dum res alie non solum suscipiant proprias bo
nitates sed et insuper quod in aliis causa bonitatis existant
Ita etiam non est propter defectum misericordie ipsius quod oportet
eius clementiam per orationes sanctorum pulsare sed est ad hoc
ut ordo predictus conseruetur in rebus et propter alias cau
sas. Ad secundum dicitur quod quamuis superiores sancti sint
magis deo accepti quam inferiores utile tamen est etiam
minores sanctos interdum orare et hoc propter quinque causas
Primo ex hoc quod aliquis quandoque habet maiorem deuoti
onem ad sanctum minorem quam ad maiorem / ex deuo
tione autem maxime dependet orationis effectus et effi
cit. Secundo propter fastidium tollendum quia assiduitas u
nius rei fastidium parit per hoc autem quod diuersos sanctos
oramus quasi in singulis nouus feruor deuotionis
excitatur. Tertio quia quibusdam sanctis datum est in
aliquibus specialibus causis praecipue patrocinari ut
beato Anthonio ad ignem infernalem. Quarto ut
honor debitus exhibeatur a nobis. Quinto quia orationibus
plurium quandoque impetratur quod unius oratione non impet
ratur // Ad tertium dicendum quod sicut in glossa dicitur non dicun
tur sancti preces nostras deo representare quasi ei incognitas
nota manifestent sed quia eas exaudiri a deo pe
tunt vel de eis diuinam consulant voluntatem
quid scilicet secundum eius prudentiam fieri debeat // Ad
quartum quod ex hoc ipso aliquis efficitur dignus
ut sanctus aliquis pro eo oret quod ad ipsum cum pura
deuotione in sua necessitate recurrit et ita non est

superfluum quod sanctos oramus etc.

Alia questio

Utrum orationes sanctorum pro nobis fuse semper exaudiantur
Arguitur quod non quia si semper exaudirentur maxime
exaudirentur sed de hijs que ad eos pertinent sed
de hijs non exaudiuntur. Unde dicitur Apocalipsis 6o
quod martiribus petentibus vindictam de hijs qui
sunt in terra dictum est quod requiescerent adhuc ad
tempus modicum donec impleretur numerus fratrum suorum
ergo multo minus exaudiuntur de hijs que ad alios
pertinent // Secundo Jeremie 15. dicit Si steterint moyses
et samuel coram me non est anima mea ad populum istum
ideo sancti non semper exaudiuntur cum pro nobis orant
ad deum Tercio quamvis oratio impetret ad quedam
movetur sicut ... sed sancti qui sunt in patria non sunt in
statu merendi Igitur non possunt suis orationibus
aliquid nobis impetrare apud deum Quarto sancti
per omnia conformant voluntatem suam voluntati
divine Igitur non volunt nisi quod sciunt deum
velle sed hoc quod deus vult fiet etiam eis non
orantibus igitur eorum orationes non sunt efficaces
ad aliquid impetrandum In oppositum est quod habetur
Machabeorum ultimo Hic est qui multum orat
pro populo et pro universa sancta civitate dei Jeremi-
as propheta Et quod eius oratio sit exaudita patet per
hoc quod sequitur quod extendit Jeremias dexteram
et dedit gladium Jude dicens Accipe gladium sanctum
munus a deo etc. // Ad hoc etiam est consuetudo
ecclesie que frequenter petit ut sanctorum orationibus adiuvemur
Respondetur secundum doctores quod sancti dupliciter consueve-
runt orare pro nobis ut dicit magister in libro s.
affectu et merito Affectu quidem et oratione expressa
Actuali dum votis suis et pijs desiderijs au-
res divine clementie pro nobis pulsant Merito
vero et oratione quasi interpretativa sive habituali orant
pro nobis dum eorum merita magna dei gratia solum eis

tedunt ad gloriam quia ipsi sunt nobis suffragia et gratiosi
oratores quedam merita cum precedentibus quibus deo hic
fidelissime servierunt et quibus tamen locum sunt
in celis adepti non solum beatitudinem et gloriam
sibi meruerunt sed etiam dictorum modorum oraci-
ones sanctorum sunt quantum est in ipsis effi-
caces ad impetrandum quod petunt. Sed ex parte nostra
potest esse defectus quia non consequimur fructum
orationum ipsorum sanctorum quia orationes pro nobis dicuntur ex
hoc quod merita eorum non proficiunt. Sed sancti quia
orant pro nobis votis suis et desideriis aliquid
nobis postulando semper exaudiuntur quia non volunt
quod nisi quod deus vult nec petunt nisi quod volunt
fieri et ipsi ita non petunt nisi quod vult. Quod autem
deus simpliciter vult fieri ex voluntate divini benepla-
citi hoc semper fit // Ad primum articulum dicit sanctus Thomas quod
illa oratio martyrum non est aliud quam eorum desideri-
um de obtinenda stola corporis et societate sanctorum
qui ad huc salvandi sunt et consensus quo
consentiunt divine iustitie puniendi malos. Unde
Apocalypsis 6° super 1° versu dicit ibi dicit glossa: desiderant
maius gaudium et consortium sanctorum et iustitie
dei consentiunt. Ad secundum dicit quod dominus ibi loquitur
de moyse et samuele secundum statum quo fuerunt
in hac vita ipsi enim leguntur pro populo oratis
ire dei restitisse ut glossa interlinearis dicit. Et tamen
si fuissent pro illo tempore non potuissent ora-
tionibus deum placare ad populum et hoc propter populi
maliciam et hoc est illius littere intellectus // Ad 3m
dicunt quod licet sancti non sunt in statu merendi si-
bi postquam sunt in patria sunt tamen in statu meren-
di aliis vel pocius ex merito precedenti aliis merendi
hoc enim apud deum viventes meruerunt ut
eorum orationes exaudirentur post mortem. Vel
dicendum quod oratio ex alio meretur et ex alio impe-
trat / sicut superius dictum sunt multum orationis intrinsece

iusticie sed impetratio eius committitur liberalitati eius qui
rogatur. Unde cum aliquis impetrat aliquid ex li-
beralitate illius qui rogatur quod ipse non meruit. Et ita
quamvis sancti non sint in statu merendi sunt tamen
in statu impetrandi aliis. Ad tertium dicit sanctus Tho.
quod sancti non volunt vel angeli nisi quod divine
voluntati conspiciunt. Et ita tamen nichil aliud petunt
nec tamen oratio eorum est infructuosa quia sicut dicit
Aug. in libro de predestinatione sanctorum orationes sanctorum predesti-
natis prosunt quia forte preordinatum est ut inter-
cessionibus orantium salventur. Et ita etiam deus
vult ut orationibus sanctorum impleatur illud quod
sancti vident eum velle. Ad quintum similiter videtur
tamen Bonaventura. Nam tamen allegat Aug. in de predesti-
natione sanctorum dicentem quod orare debemus pro predes-
tinatis quia fortassis predestinati sunt ut nostris ora-
tionibus salutem consequantur. Subdit et superhor-
tatum valde constrict scilicet quod essent sancti salvari
ad nostras preces deberemus utique ex omnibus rogare ut
fructuose rogaremus quod ad preces nostras salvantur.
Et idem dicendum est in sanctis qui vident quod deus decrevit
nos salvare ad eorum preces. Igitur instantissime
rogant et tamen impetrant. Ista ergo secundum illos doctores
semper impetrant quod petunt quia non petunt nisi
quod sciunt deum velle. Gratius tamen dicit quod sancti
stantes in patria orantes non vident deum velle
nec videre deum nolle exaudire ipsos pro salute
orantis. Esto tamen quod deus revelet sibi istum exau-
diendum esse vel revelet sibi istum non esse
exaudiendum. Adhuc non sequitur quod sanctus frustra
orat ex quo scit quod deus vult. Si enim revelat
sibi istum exaudiendum esse in sua petitione
tunc sanctus orat et non frustra quia sicut deus
vult istum exaudire et salvare sic vult eum
illud consequi per determinata media ut per tales
sancti orationes. Si autem revelat sibi deus de illo
quod vult istum exaudire tunc sanctus non orat nec esset

ibi mediator in oriundo et sic licet non frustratur. Si
autem deus non revelat sibi quod velit exaudire
tunc sanctus orat comparatus ad orationem suam sequi-
tur determinata revelatio exauditionis vel saltem
determinatus effectus exauditionis quantum ad ipsum
petentem

Sequuntur Notabilia

Circa textum mediocriter malis suffragantur
etc. Ista verba ad mentem doctoris magistri exponi
Illi enim qui dicunt suffragia etc. prodesse quibus-
dam in inferno dicunt alios esse mediocriter malos et
alios mediocriter bonos. Dicunt enim valde ma-
los esse eos qui sine fide et sacramentis ecclesie decesse-
runt et dicunt hiis non prodesse suffragia. Sed
mediocriter malos esse eos qui cum fide et sacra-
mentis ecclesie in peccato mortali decesserunt quibus
secundum illos valent suffragia ad pene mitigationem
non autem ad plenam absolutionem. Sed valde bonos
dicunt esse illos qui sine venialibus decedentes sta-
tim evolant qui suffragiis non indigent. Medi-
ocriter vero bonos qui venialia secum fuerunt
et in purgatorio detinentur et dicunt hiis prodesse
suffragia ad plenam absolutionem. Qui vero dicunt suf-
fragia non prodesse hiis qui in inferno dicunt eosdem
esse bonos mediocriter et mediocriter malos. Quos
enim in inferno valde malos dicunt. Qui vero in patria
valde bonos. Eos vero qui sunt in purgatorio
mediocriter bonos in quantum deficiunt a summe
bonitate. Sed et mediocriter malos in quantum de-
ficiunt a summa malicia que est peccatum mortale
hiis autem suffragia prosunt quoque ad mitigationem pene
quoque ad plenam absolutionem secundum differentiam
quantitatis venialium et suffragiorum. Et hec sententia
expressior est quam incertior

Alia Notabilia

Iniuria est primo in ecclesia orare. Hoc videtur
esse contra illud quod supradictum est quod orantes

pervalde bonis sunt cruciatus acriores Aug. 2 quod superior
auctoritas loquitur quod medicum est nobis et quod sunt valde
boni sicut enim qui pro eis orat quodammodo totus dige
stus audit Et sic eis iniuriam facit Existimo
enim quasi per ignem transeuntem etc. Hic pandit
auxilium quod unum iuvabit illos qui in fine mundi
invenientur quia magis satisfacient scilicet ignis quo fa
cies mundi purgabitur Poterit enim esse ut intensio
pene suppleat quod quidem deest ad temporis brevitatem et per
consequens sic probabile quod pauca venialia sunt ha
bituri ut possunt purgari per terrorem futuri iudicii et
signis precedentibus etc. Aliud autem est ex unione cari
tatis scilicet merita et intercessiones sanctorum quo eis unite
caritate suffragabuntur Circa hoc ut habebat tante
perfectionis merita que hiis suffragiis non indige
rent Notat bona ventura Quod sunt tria genera homi
num habentium caritatem in hac vita Quidam enim habent
caritatem perfectam et absolutionem ab omni culpa et
pena et tales plus sufficiunt quam huiusmodi passius sunt
melius quod meritis talium enim ungeriis e medio Qui
dam habent perfectum amorem tamen propter mala opera pre
cedentia sunt obligati ad penam et tales indigent
suffragiis non ad salutem obtinendam sed accelerandam
Tertii vero sunt qui habent caritatem imperfectam ita quod
proni sunt ad casum et obligati sunt multis
peccatis prorsus et tales vivunt in hoc periculo licet
non animo tamen fuerunt de seculo et indigent suffra
giis ut in caritate maneant et ut exitus de terrene
tormenta eos non detineat Circa hoc quodammodo
offerant eos deo etc. Querit bona ventura per que
magis angeli afferunt deo petitiones nostras Respondet
quod sicut videmus in curiis terrenis quod qui nescit loqui
coram principe quaerit advocatum qui loquitur
et qui allegat pro ipso Sic impossibilibus intendo quod tu
nos nec per nos orare immo nec balbutire coram
domino deo quod angelus tamquam advocatus et alle
gator magnus in superna curia Assunt enim et omnem
nostram comparant Sic autem quo hoc fiet Respondet
bona ventura quod loqui nostrum et oratio nostra est desiderium

Altiorum rei vel petitio formata scilicet desiderium et
quia desiderium nostrum est modicum et raro et ardenti dilectione
est tunc fortis clamans in auribus dei et tunc exaudit
tunc petentes Et quia affectiones nostre sunt tepide
et affectiones angelorum ferventissime et magis
elevate ad ipsum desideranda pro nobis quod nos desideramus
tunc accedunt ad eum tamquam familiares et
proximi deo plus offerre et quia deus videt nos
primo petere et approbare per omnes nostros hoc sed magis
approbat per desiderium angelorum Et quia illud dicitur
nostrum quod approbat hinc est quod petitiones nostre dicuntur
apud deum innotescere non solum per nos verum etiam
per angelos Angeli enim dicuntur loqui per affectiones
sue voluntatis Sunc consulendo quid faciant
illud consilium nichil aliud est quam conversio eorum
ad deum ut ab eo illuminationem accipiat de agendis
ut ipsi ab eo addiscunt etc Contra gregorius dicit Quid
est quod non videt qui videntem omnia videt Responsio
dicit bonaventura quod multa discunt angeli sive
per ipsum verbum et per alios angelos sive per experien
tiam / Verbum autem gregorii intelligitur non quod
omnia videant illud unum quod est melius videre
quam omnia alia Unde sicut iste qui habet deum
sic dicitur omnia habere non quia omnium possessor sed
quia habet illud unum cui non possunt equiparari
omnia Quia deo per equivalentiam vel supervalentia
dicitur habere omnia Sic etiam qui novit deum
dicitur omnia nosse Et sic est finis huius dis/
tinctionis etc scriptus in Basilea in concilio Basiliensi

/1 e 3 3

Castitas liberat hominem a delectationibus venereis per quas
anima precipue carni subditur adeo ut in actu carnali
scilicet coitu nec spiritus prophetie corda prophetarum tan
gat Et dicit Origenes Qui furatur intellectum etc ipsius
sapientis

Verum ad eustochium Audenter loquar cum omnia possit deus
suscitare virginem non potest post ruinam

Incipit tractatus venerabilis magistri H. de Hassia contra quendam heremitam de ultimis temporibus vaticinantem

Quomodo qui presunt debent se habere circa mala que hor-ta provenerunt :

Venerabili patri ac domino Gregorio sancte Salz-burgensis ecclesie preposito virtutum fulgoribus preclaro quidam minimus sacre theologie vacuus professor attendere a falsis prophetis. Quia dies mali sunt finem seculorum minantes. Olim veteres in populo unius dei cultores cum cultore statu erudi-tionis aut gubernationis sublimati ut prophete sacer-dotes et principes quosque circa mala que premunt sub-ditos tollere. Et bona que abierunt reducere quamvis in hac re omni studio facta diligentia viderint se amplius iam non proficere suis viribus et inge-niis sed malis pectora super tristere. Causa pacis dei tam diuturne amiranti ipsum tandem diversis clamoribus continuis ustorum motibus educti invocare ceperunt dicentibus quibusdam Exurge quare obdormis domine quare faciem tuam avertis et oblivisceris tribulationis nostre. Et iterum aliis cla-mantibus Ubi sunt misericordie tue antique domine. Ubi est in eternum servabo illi misericordiam meam. Et rursus Nunquid obliviscetur misereri deus aut continebit in ira mi-sericordias suas. Nunc autem qui veteribus successe-runt sacerdotes episcopi et principes quid agunt in tollendis malis plurimis et scandalis continuis quibus hodie populus christianus gravius laborat sicut nec et ipsi usque adhuc diligentiam quod ut veteres amirati de causa pacis dei. Iam prout decet Exur-ge quare obdormis etc. Et utinam sic. Nam indubie exaudirentur clamantes ad dominum ut predecessores ipsorum. Sed quid mirum si morbus tam augmen-ta proficit quod diu causa eius manet — quia posita ponitur effectus et remota removetur. Si ergo precedentem divisionis scismatis quod hodie est causa sunt adhuc hic clerici et layci proficient ronabi-lem dubitationis eius causam invenimus videamus

An adhuc regnet symonia insaniet avaricia truncat
superbia fervet voluntas consumat omnia vanitas
Que vicia si forte remota sunt et scisma adhuc
duret mirari possumus si fateri debemus sit sic
aliqua occulta non minus iusto dum persequi indi-
cio rei

Secundus ex parte dei quibus quoque mala diu dissimulat

Si autem diligenciam qua sicut oportuit maiores
nostri non fecerunt pro tollendo illo effectu quod
iudicio exaudiet deus eos quorum culpa iuste meren-
tur ut non exaudiantur ipsi nec alii pro illo
impetrando beneficia qui ipsis studiose laborare pro
curare minime debebat quidquid causae sit non ex-
urgit utique deus ut exaudiat nos exurgit ut
populus suus a tanto malo liberetur sed permittit et
permisit malum illud iam in longum perdurare
et ex mora longitudinis annorum radicari Quid
putatis an forte ut consumentur malicia aliquorum
qui abire parato sunt divine misericordie perhibent fi-
delibus largiter aperiri vel propter aliquod aliud bonum
quod tandem ex hoc malo deus cogitavit eliceri Certum
sit quod etsi peccata nostra clamant dicunt contra hoc
non erit in cunctis Sed tu dive pietatis dignatio
compassionis exercitantis superiorum ad eos sufficit et ultra
meruit peccata dissimulavit eius misericordia fidelibus suis
non finaliter deerit sed habundanter tempore diffi-
nito ad salutem concurret electis licet modo igno-
remus quid deus particulariter pretendit quorsum
vel finaliter tendat quod ipse tempore huius magne con-
fusionis et scismatis divisionis ecclesie sue per-
tracavit et adhuc tacet quod nichil apparet post
tantum huius mali durationis tractatum ad
solacium turbatorum valde fidelium suorum manifesta-
vit, aut ymaginacionibus peccatorum aut ex-
hibicionibus miraculorum Malorum tamen consola-
tum olim minoribus malis pro eo expressa exhibere

consueuit. Quid ergo dicemus nisi quod dominus duplicari
rone tacere solet seu quiescere permittens servos suos
agere quecumque valunt. Hoc enim quasi facit quando
omnia ad beneplacitum eius perficiunt conditione vel
terreri vel admonitione non indigentes. Quandoque autem
dominus servis suis postquam de omnibus conditis et sepius
super agendis admonitis tacet in ira sua permittens
eos omnia agere pro libito suo. Quid potius tibi
videtur quam hanc in maximo deus iam tacet et
quiescit ita quod nec malos tribulationibus compescit,
tat nec bonos a malo liberat. Sed illos sinit ubique
perpetrari et illos vero undique ad instar genti et tur
bari etc.

Exprimit unam divine taciturnitatis causam .3. c.

Vereor ego vereor valde ne taceat in ira sua
ymo audacter hoc dixerim / quod in omnibus sic
eruditi et tacens admoniti relinquerunt mandata
sua quod eos amplius admoneri divina iusticia prohi
bet. Sicut dicitur a quibusdam aliis offensis scriptum
est. Vidit dominus et ad iracundiam concitatus est quia
provocaverunt eum filii sui / et ait abscondam
faciem meam ab eis et considerabo novissima
eorum. Et profecto iuste irascitur deus et in ira
suspendit minas suas quia sufficit quod ymo habun
danter locutus est hominibus et post eruditione
et admonitione mirabilia operatus. Quid nolumus
adhuc. Nonne terra iam plena est sanctorum exemplis
et omnium scripturarum documentis. Quid est ergo quod illi
qui ut scandalum confusionis ecclesie dei tollatur
summo studio vigilare deberent sic dormitant / quare
illi quibus in hac re pastoralis loqui incumbit
sic tacent / verumtamen que sit huius culpe unde dor
mitacionis causa, que sit reprobande taciturnitatis
huius racio etc.

De causis variis quibus multi sub disturbiis prelati
tacent et quasi dormiendo dissimulant .4. c.

Ego non puto tantum esse unam dormiendi et tacendi

omnibus in hac materia Estimo namque quod quidam
taceant quia quod loquantur non habent ut simpli
ces aliqui excusabiles Alij vero tacent quasi ad ipsos
negotium non pertineat qui nam excusantur Nam
scire veritatem tanti status ad ipsos spectat licet
secundum maius et minus et aliter ad unum quam ad aliud
Ideo vereor ne plures tales iuxta qualitatem
sui status et diuturnitatem dissimulacionis que
tandem pro consensu habetur mortali culpe scilicet
taceant Alij vero minime excusantur Sed mortali
culpe rei efficiuntur omnes qui tacent eo quod videtur
utilius ipsis esse suorum promocione aut [illegible]
usurpaciones divisionem illam cleri scismaticam
diu stare quam statim aufferri Et qui hec considerant
tunc tacendo dissiliant inter ceteros in hac re pes
simos primo Sunt adhuc qui tacent eo quod
a sua parte pinguiter promoti sunt Alli iam plene
in beneficiis tacent et requiescunt in pinguedi
ne sua sunt tamen saturati aut ora habentes con
sulibus repleta non latrent Quidam non audent
loqui ne tamquam dubij in suis titulis aut ne tamquam
suspecti in promocionibus quas sperant vel obtinuerunt
impediantur Quidam vero in hac negocio dor
miunt occupacionibus circa exteriora involuti et
quasi sopore quodam oppressi quas occupaciones
inimicus crucis pacis dyabolus callide multiplicare
procurat ut principes et prelatos a studio circa statum
principale tui omnibus cunctis preponendis in scismate
dormire faciat Alij quoque pro nos sunt sub utraque parte
qui tacent ideo quod videntur sibi quod ipsi omnes asserta
narunt quilibet in parte sua omnem formidinem
abicientes Isti quia omnino parciales sunt non
ad uniacionem tendunt sed pocius divisionem in lon
gum perdurari quod nullus talium de probabilitate
aut excusacione alterius partis aliquid audire
potest pacifice pro eo quod certum in eis est scissima
perseverarent Ipsi ergo zelum quidem habent pro suis

partibus sed non secundum distinctionem quia ad perpetuam ten
dunt divisionem Tot ergo hodie carnis sunt qui in
puti negocio variis de causis quasi in silentio
dormiunt Itaque videtis quare sunt Ex quibus con
ficitur illa passio sompnifera que magnos et par
vos in hoc negocio dormire facit simul et tacere
quasi quodam litargico sopore oppressos a quo in
ipsis profundato nimis iam non clamoribus vel
levibus corporum motibus excitari possunt / sed ut evi
gilent violentis ictibus ipsos super hoc usque ad
vulnera tangi oportet Tradunt medici quod qui li
targica sompnolentiam incurrunt nisi magnis
sonis terribilibus et punctionibus fortibus excitentur
dormitando moriuntur Et ideo assistentes talibus
infirmis ut cum illa ipsis fieri non permittunt
causa mortis carnis sunt Ita est de hiis qui prohibent
crebris clamoribus excitari eos qui sub hoc scis
mate quasi litargica passione oppressi iam in passione
insensibilibus facti sunt scilicet quos frequens
clamor auribus insultans tot mala que scisma
secuta sunt et patitur non movet Et si clamor
premonitionis iam voce more mortalis culpe reos
qui negligunt in hac re sunt sic et post ton
tam moram scismaticos confundendos et hereticos Et
terribilis clamoris iste tanti mali comminatorius
eos excitare non poterit qui dormiunt verius
vel mortui dici possunt quam dormientes litargicis
similes etc :-

De illis qui sub ipso vigilant et loquuntur .n.t.

Sed sunt 7 differentie eorum qui in isto vigilant ne
gocio et fortiter loquuntur Vigilant enim quidam
in hac discordia sed solum solo partiali videlicet ut sua
pars viis et modis quibuscumque parte alia cir
cumventa et oppressa victoriam obtineat Sed ipsi pars
ista sic vigilantes nominare potius verius vero
ipsa salus licet primo non putetur esse talis
qualis invenitur vigilantibus enim et non dormientibus

tam fuerunt quam suffragari Si vero post in ista talis
vigilet circumuenta vel opposita parte ista ~~potuerit~~ poterit
multis annis pseudo summi pontifices passi minime
regnare et erit finaliter error nouissimus peior
priore Sunt et alii qui pro bono communis patris vi
gilant pro hac vigil domum sperando qui primo
sancti zeli sui nam priuantur licet in hiis que
petunt adhuc nam exaudiantur parentibus obuie
quibusdam qui possunt pro quas compassi adiuuare
tesse prudencie et sapiencie negocium terminari decet [illegible]
Et hoc est quod expectando deus iusto iudicio mo
tacet et dissimulat permittens scisma perdurare
donec consummetur iniquitas eorum qui in hac
re sunt horribili iudicio finaliter puniendorum
Rursus sunt et quidam qui fortiter locuntur in
hac materia sed non ea que ad pacem sunt Sed qui
admiracione dumtaxat faciunt et sunt qui in partem
aduersam blasphemias dicunt et contumelias pub
lice clamantes cunctos aduersos sibi esse hereticos
scismaticos et perdicionis filios Et vicissim alii
ipsos tales pronunciant quid ergo in hoc proficiunt
Nec est illa via caritatis inter christianos habenda
sed domum dampnande impietatis quia huiusmodi
nam faciunt pro sedanda discordia sed prouocat
iras et multiplicauit odia Sunt alii qui pub
lice multa locuti sunt de hiis que ad pacem eccl[esi]e
vniuersalis ecclesie Sunt qui plura de talibus scripserunt
Sunt qui voce et scripto hortati sunt prin
cipes et prelatos ad quos negocium pertinet Sed
quid iam euaserunt dum et verba declamanti
bus tandem illorum tumultibus tenorum ple
nis periculis ex hortacionum epistolas in angulos
camerarum aut retro hostia inter abiectas negociorum
suorum curas Vbi post predicta sunt scripta ita
eorum continencia a mentibus est euanuata quibus
nam fuit nobis hoc vnquam penetrauit impressa

De illis in generali qui ceperunt loqui quasi prophete. 6 c.

Inceperunt iam et alij sub hoc scismate loqui
quasi prophete vel vates sed verius ut divinatores
qui ex fictis superstitionum regulis ac ex astris et
alijs huiusmodi. Horum vocibus multorum aures
vanitatum cupide inclamate sunt. Horum vatici
nijs verius vaniloquijs omnes aures dederunt
libellos eorum plenos falsitatis / sumptuose et de
vote transcribi fecerunt quasi a spiritu sancto
editos / stulte putantes aliquid de futuris magni
in eis latere. Nisi fallar appropinquat tempus ymo
iam est in quo divinis et ecclesiasticis sanis et ordina
rijs doctrinis multum superstitionibus attenditur
et plus creditur vanis quibusdam divinationibus
quam sanis doctoribus. Tantum evanuerunt iam
homines magis suis et tam ab hijs que ad re
pertinent in suis desiderijs alienati sunt quia
prius mentibus a multo tempore non sunt visi in
incula dei et cessaverunt prophetarum oracula.
Ideo iam tanto cupiuntur et queruntur talia a qui
busdam magis curiosis quam devotis huius temporibus
hominibus / quod si modo pseudo prophete antixpi ex
urgent aut venient cum suis divinationibus
et signis hijs vanis et fallacibus plurimi via
tritis veritatis relicta abibunt post in via erro
ris. Propter quod Apostolus longe ante tempora hec pre
timescens ne talia contingerent suis scripsit ita
Rogamus vos fratres ut non cito moveamini a
vestro sensu neque terreamini per spiritum neque per sermonem
neque per epistolam. Et iterum erit enim tempus cum
sanam doctrinam non sustinebunt sed ad sua de
sideria coacervabunt sibi magistros prurientes auribus et
a veritate quidem auditum avertent et ad fabulas
convertentur. Profecto si ante oculos recte po
suerimus quod dyabolus in omni statu vult habere
similes hijs id est qui ex parte dei sunt ut
per prophetas antiquis prophetas suos opposuit Apostolus

xpo veris apostolos falsos misit posuit veris sanctis ypo
critas veris miraculis misit fantasticas ima
ginariorum umbras opposuit quidem talia quantum
multa difficile poterant isti distingui ab illis // hac ac ad
ideo palam fiet tunc non cito moveri debeamus
Si quis tamen propheta surrexit in nobis aut
miracula fecerit aut prioribus sanctis confer
mus vive appareat
Quare de facili non est credendum hiis qui se dicunt prophetas //
Attendendum est ergo Refferunt a.l.t.
A nobis aliis prophetis qui veniunt in nostris
temporibus animum et diligenter cavendum ne diebus
istis ambiguis talium fantasticis sompniis aut
abstrusis oraculis quasi a deo immissis divinis
vaticiniis decipiamur Nolite ergo attendere vanita
tibus nec moveat vos nec terreat quod sepe tamen
in talibus sint terribilia quedam et mirabilia que
nescimus quibus apud aliquibusdam futura minus
tempore pronunciantur Etiam per aliquos carmina quedam divi
natorum more ambigue et abstruse prodixerunt
videatur siquidem una sermonis eorum in futurorum
evenisse nemine perturbet Nichil enim mirum
si tale aliquid accidat illis putatur vatibus qui
diversa sermonibus quodammodo interpretabilibus
prosequi consueverunt Ceterum nonnumquam
deo permittente aliquid talium occulta
maligni spiritus operatione evenit in talium erro
ris quia mali et vani homines talibus delectati
abduci meruerunt Ipse enim talibus deceptor
malignus spiritus hoc potissime modo astrologice
superstitionis et ceterarum artium vanarum erro
res in cordibus firmavit multorum Consuevit illa
modo suos pseudo prophetas credibiles et autenticos
facere consuevit ut est quod sibi permissum fuit et
maxime tempore antixpi fiet fiet quod amplior
potestas sibi a deo permittetur propter quod deus in temptacio
ne electos suos

suos in hac parte dicebat deut. 13. Si surrexerit in
medio tui propheta aut qui sompnium se vidisse dicat
et predixit signum atque portentum et evenerit quod locutus
est non audies verba prophete illius aut sompniatoris
Ob hoc eciam dixit ysidorus de summo bono Quam-
uis nonnulla vera sunt sompnia facile tamen eis cre-
di non opus est quia diversis ymaginationum qualita-
tibus oriuntur et unde veniant raro considerantur
Ergo facile in sompniis fides adhibenda non est
Ne forte sathanas in angelum lucis se transformans
quemlibet incautum fallat et aliqua erroris fraude
ita quosdam curiosos sompnia observare [illegible] illud at
ut quedam sompnia non aliter eveniunt quam
audiuntur Nam tamen in multis fallat interdum eciam
vera pronunciat Quamvis ergo quedam sompnia sint
accidat Nichilominus contempnenda sunt ne forte
de illusione procedant Et ideo amonuit apostolus dicens
Nolite doctrinis variis et peregrinis abduci Ne-
mo ergo cito moveatur a sensu suo neque per spiritum
neque per sompnium Neque tamen per prophetam Sed quilibet
studiose caveat illud quod beatus Iohannes fratri-
bus amonuit ubi ait Nolite omni spiritui credere
sed probate spiritus an ex deo sint

De quibusdam in speciali qui sub hoc scismate
quasi prophete locuti sunt .8. c.

Sed queris quos probabiles eos Ubi attende
doctrinam celestis magistri qui ait Ex fructi-
bus eorum cognoscetis eos Videamus ergo in
particulari magis de quibusdam qui diebus istis
scismate grandi turbati se quasi prophetas osten-
sunt esse si forte ex fructibus eorum aut ab
unde tamen cognoscere poterimus quo spiritu fuerint
agitati plures qui multa de ortu de processu
et exitu presentis scismatis voce et scriptis protulerunt
Et multa ex astris fuerunt ante et post
ab astrologis dicta de successibus utriusque partis
et de victoria unius ac de fine celeri totalis scismatis

que pro causa contrarius eventus iam dudum satis complevit
ac per hoc a suo vanis superstitionibus decepto pronunciata
decidit. Sed quid de ceteris qui tempore prophetie eiusmodi
locuti sunt an etiam illos spiritu erroris impulsos fuis-
se quis eventus monstravit vel hoc ex eorum fructi-
bus cognosci poterit. Exemplum volo narrare nunc notatu
dignum. Sunt iam ix vel x anni cum essem in partibus
monachum quendam gallicum nomine Wilhelmus et 2
Corbaciensis monasterii ad nona vir doctus apparens
magne sanctitatis et religionis professe que sepe visi-
tavi. Et aliquotiens ipse me in eodem monasterio
commorantem. Ille cum tandem revelationibus atten-
dere cepit dixit se multa de presenti scismate per
inspirationem accepisse. Inter que unum erat istius scis-
matis duratio quod cito et pauco numero determinabitur
annorum. Sed quid accidit anni illi transierunt
decem et scisma in nullo diminutum fuit sed pocius
magis auctum est. Quod ipse sentiens dixit se verba
spiritus sancti non ita diligenter discussisse sicut debe-
bat. Terminum ergo examinatis melius verbis spiritus quo
se erudiri putabat posuit aliud tempus scismati qui
ut prius dudum est transactus scismate in suo
vigore remanente. Unde hiis et aliis tandem
confusus exivit monasterium predictum et habitum
religionis ibidem relicto in vili seculari tunica per
silvas monasterii adiacentes vagabatur. Vide-
tis iam quo et quam deo iusto iudicio propter peccatum
presumptionis aut curiositatis vel huiusmodi aliquod pri-
mum permittit illudi spiritu erroris illi qui in scismate prophetica
esse voluit revelacionum hiis cupiens que a multis quibus
deus utilius decrevit latere quam fidelibus par-
ticulariter patefieri.

De quodam theolosforo heremita . 9 c .

Sed quid de illo heremita Theolosforo cuius prophe-
cia diebus istis ambiguis multorum corda
gravius commovit. Timendum ne forte et ille spiritu
erroris abductus fuit deo permittente propter presumpciones
ipsius vel aliorum qui plus vanitatibus et insaniis falsis

attendere solent quam doctrinis solidis et sanis. Unde
petebat ille aliorum testimonio carmelitis de scripto quod tui
domini ihesu supplicat exoratus quatenus servo suo audire dig-
naretur presentis scismatis causas et quis sub eo verus
pontifex sit et quando scisma finietur quali fine
qualisque futurus sit ecclesie status post ipsum ad mag-
num antichristum. Venit ut dicit apud eum quidam vultus
virgineus angelus domini in sompnio sibi dicens: Exaudi-
te sunt preces tue. Nam quod petis audiui revelavit
deus servis suis Cirillo presbytero et Joachim heremite
in monte Carmeli. Horum ergo libros queras et
erit satisfactum desiderio tuo. Sed iudicate an ne
presumpcionis culpande arguendus sit qui se tan-
ti meriti apud deum credidit ut talia tanto ausu
ab ipso peteret. Talia equidem que si particularis
quispiam velle cognoscere magis videtur vane
curiositatis aut indiscrete levitatis quam oportune
utilitatis. Quid putavit ille profuturum ad pacem ecclesie
et salutem fidelium si talia sibi revelarentur. Cre-
didit ipse quod sibi narranti sompnium suum nullo
signo dato statim homines crederent illud a deo
immissum fuisse quasi non posset homo vanus
talia aliquando fingere aut sibi ex aliis causis tale som-
nium adiungere. Itemque note sunt famose sanctitatis
estimavit se ipsum ut homines simplici narracioni
eius indubie crederent. Quid est nunquid ipse sanctior
maior Moyse et aliis prophetis qui se non presumpta-
verunt tales et tantas quod ipsis narrantibus non
crederetur deum apparuisse eis aut locutum fuisse.
Non fecit sic districtius probari sanctus Augustinus
qui memor verborum suorum beati Johannis apostoli
dicentis Nolite omni spiritui credere sed probate spiritus
si ex deo sint. Non credidit cuivis visionem nar-
ranti sibi factas de reliquiis sancti Stephani.
Sed cavet ut si a deo essent et talis sibi fieret
iste aut non sit sed statim uno sompnio habito

tuba cecinit illud tamquam divinum oraculum omnibus
divulgando. Nec sufficit illi variis litterarum caract-
eribus commovere in animis simplicium mentes et terrificis eos
quas sompniavit ymaginibus insipientium oculos con-
turbat. Legimus enim prophetas veros gestibus et rebus
prophetasse, sed numquam prophetas curiose picturis desig-
nasse. Non consuevit spiritus sanctus movere ad
ea que non sunt utilitatis nam stultitie et le-
vitatis. Item quali spiritu indicat ipsum motum esse
quod angelus virginei vultus sibi apparuit et loquebatur.
Non legimus unquam angelum in persona vel vultu fe-
mine apparuisse. Sed dyabolum video sepe qui in ti-
sponte blandientis virginei vultus putatur
a quibusdam etiam alocutus fuisse. Ceterum videamus
qualis fuit ille angelus aut quid pretendat qui
prophetico more voluit venire in lucem et auctor-
ibus veterum divinatorum libellus et nullus
auctoris certi libellos diversos asscriptas dudum tamquam va-
nos suspectas superstitiosas a sanctis doctoribus
certe abiectos et despectos quos michi legimus omnes
vel quatenus hic patuit ad memoriam sui angeli
investigavit colligit plangit et tamquam a sanctis
viris et prophetis sanctis annunciavit. Quis enim
iudicaret illud esse bonum vel fuisse cum vanorum
hominum vaticinia vel certum ingenio excogitata
vel dyabolica instinctu impressa spiritu sancto
attribui voluit. Ad quid nisi ut in eum blasphe-
metur deus. Circa levitas huius viri qui dicit
apparuisse in sompnio sibi ab angelo dici quod sibi
iam dudum revelatum esset sanctis dei
Joachim et Cirillo presbytero quod ergo libros con-
quireret et quod in ipsis et aliis scriptis inveniret
ceteris pateficaret ad salutem. Statim sompnio
suo indicatis omnes cartas et abiectos libellos
fantasticos vel alios invenimus de futuris divi-
natorios diligentissime tamquam a veris prophetis

conscriptas exquisivit exquisitas protraxit et explanatas
se de eventu presentis scismatis certificatum divinitus
affirmavit. Videte an celum ne dixit vniuersaliter
sed solum indiffinite de libris Joachim et cirilli et
aliis scriptis. Hec vero indifferenter omnibus qui vnquam
passi fuerint se ad [illegible] de futuris vnde
tamquam cartas et libellos dudum ab [illegible] perentes
colligere et concentrare conatus est. Non suffecit
illi ut introduceret tamquam vocas dei prophetas illas quas
ex superstitionis [illegible] latentibus conati sunt
[illegible] de futuris nisi adderet et eas quas astrologice
superstitionis [illegible] [illegible] divinare temptave=
runt de quibus est [illegible] in libro de horosco
po quem ceteris [illegible]. O si invenisset libellos
quos arnaldus de villa nova vir doctissimus scrip
sit de quibus ultra et ceterorum vaticinia quas
commemorat. Si invenisset libros maximos hilde
gardis vel Sibille [illegible] quod tempore sancti Bernhardi
flores claro [illegible] de quodam magno scismate
futuro loquitur et de generali persecutione et oppressione
cleri. Quantum gloriatus fuisset heremita ille qui tamen
gloriatus est in scriptis quorumdam nullius fame vel auc-
toritatis. Adiecit tempore iam quod profuerit [illegible]
[illegible] [illegible] semper publicacio quod procedit quis
inde motus sit, quis ab errore [illegible] quis [illegible]
datus aut quo res est inde pergravior [illegible] ad pa
cem vnica non esset remotior [illegible] mul
tis et magnis de vanitatum amatoribus frustra
consiliis fatigaremur [illegible] et videamus
si ita est sicut iste predicat. Si non tunc consiliabi
mus de viis concordie. Vides ergo quo [illegible] prophe
tie dyabolica astucia [illegible] mente ad pacem non fa
ciunt sed eam retardantes litem prolongant et amplius
discordiam in cordibus confirmant. Vtinam absque
dubio fuisset illi heremite sanius et [illegible] si deum cum
ieiuniis et lacrimis humiliter exorasset ut illustra
re et vnificare misericorditer cor illius qui gerit se

pro papa et non est papa aut amborum mentes ad concor
diam inclinare vellet aperiendo ipsis et aliis ad quos
negocium spectat vias et modos quibus pax salubrius
et citius quemadmodum fieri posset. Et ipse fuit vir
gravis et vir desideriorum Danieli comparandus
tamen non patuit ut ipse planxit per quod propter dei quam
causa scismatis fuerunt et amatores illorum
deus placatus malum quod iuste fieri permisit
misericorditer tolleret. Postmodum si viri humilis status
alii laboraverunt quos et quociens scismatibus
aut aliis tribulacionibus vexabantur et non pe con
tebant sibi revelacionem fieri de causis talium aut
quis vel quomodo sine quo terminaretur tamen hec ma
gis curiositatem in ipsis arguerent quam aliquam utili
tatem inferret

De pace scismatis illorum videlicet tempore Urbani etc. · 10 · t ·

De istis fuit frater Ubertinus qui si non magister
sit sed vocatus apostolus etc. Gallicane vix
annis assumpsit laborem tollendi scisma inter in
nocencium et petrum leonis / sed non legitur re
velaciones petisse a domino ut dirigeret se et alios
devote invitasse et pluribus diligenter laborasse
se adeundo diversos utriusque partis ut informa
ret se et alios de iusticia innocencii dominum tan
dem adiuvante deo obtinuit intencionem. Itaque
iste frater homo qui zelum quem habuit ad pa
cem ecclesie executum est districto processu homines solo
obtinuit concordiam tempore illius scismatis. Iste
autem de quo sermo non est si acceperit mentem
tem in cognoscendo causas scismatis, prout eiusque
duracionem et modum exitus ipsius. Et quot summi pon
tifices post illud futuri essent usque ad magnum
antichristum et similia quorum inquisicio in hac re
patius attribuenda videtur curiositati quam oppor
tunitati pariter equat petere sibi adeo revelari
qualem equum album vel nigrum antichristus
equitaturus sit et quali veste induendus qualis

capilla

Capillos qualem barbam sit habiturus ut ascidentia etiam ex phisonomia conijciatur Quid ergo mirum si oro tua petentis cum lacrimis non meretur a deo exaudiri sed potius ut stulte petenti illudatur ab ipso permitti Quid est etiam quod asserit sibi specialiter revelari causas scismatis nunc omnibus notum est quod propter elecciones maiorum (?) prelatorum et minorum hoc scismaticum scandalum accidit permisit Numquid ipse ignorauit quod quilibet scisma aut scandalum presumpsit omnibus divine permissionis et contra dispositionis occultas rationes et causas Si ita est quod dicam nisi quod causas suas nesciens quid aut pro quo orare debuit Nescivit quod non meretur exaudiri oro cum lacrimis ubi impetranda de est racio discretionis Nichil ergo impetrare meruit nisi ut forte dicatur stulte nescis quid petis dicit peto et cum primis petita etc

De abbate Joachim n. c.

Ceterum qualis fuit abbas Joachim quem iste sanctum dei prophetam magnum asserit fuisse possessor scola non ignorat ubi eum nullius auctoritatis sed habere pro quodam suspecto coniecturatore de futuris eventibus tela humana quos ex literis alphabeti quos ex quibusdam abstrusis scripture passibus et similibus que pertinent ad alios sensus ex vobis quos magis fundate exponi quam ipse conatur divinatoria mentatione exponat possent etiam tali modo in theoriconibus fabule ouidij et aliorum poetarum fictiones exponi allegorice vel mistice de hiis que futura erant post christum quamvis tamen quorum poete dicendi non sunt fuisse poete Et ideo talibus modis dicendi de futuris magis vane curiositatis habendus est quam aliquam ponderande auctoritatis Sed Abbas ille Joachim fuit deo sancto in hiis quibus scripsit agebatur quo [errant] erravit ponendo quaternitatem in divinis ut decretalis inveniunt Quo

tum delirant ut putarent post legem xpi adhuc le
gem spiritus sancti venturam esse in quam transferen
da esset lex xpi sicut in illam transsivit lex moy
si tamquam figura infigurato et umbra in lu
cem quo errore noverunt ecclesiam xpi in detrimentum et
finem pervenire etc.

De Cyrillo · 12 · c ·

Rursum quis fuit ille Cyrillus qui dicit librum
quendam desuper recepisse magnum de futuris
ab anno · 1 · 2 · 8 · 8 · continentem tria verba ut dicit fu
erunt per angelum dei in duabus tabulis argenteis
conscripta. Si fuit ille Cyrillus et doctor adque
scribit litteris Augustini de sancto Jeronimo nihil tale de
ipso autentice invenitur. Unde licet Jeronimus tem
poribus Cyrillum fuisse contemporaneum appareat epistola
Augustini scribens libro de viris illustribus quorum vita
doctrina et opera sibi constabant. Ita de Cyrillo loquitur
capitulo · 72 · Cirillus ierosolimitanus episcopus sepe pulsus ecclesia
et receptus ad extremum sub theodosio principe octo
annis inconcussum tenuit episcopatum extant eius ca
thecesis quas in adolescentia composuit videtur
esse quedam que scripsit de grammatica vel rethorica
vel huiusmodi aut sunt glose scripture sacre. Certe quod
Cyrillum studiose laborasse ostendunt illius glose
plures que a modernis doctoribus adhuc in expositione
scripturarum allegantur. Quidquid sit quia Jeronimus
dicit quas composuit non potest esse liber iste Cyrillo
ascriptus de quo thelosforus dicit inveni librum Cy
rilli cum tria verba Angelus domini in duabus tabulis ar
genteis Cirillo intimavit et dedit. Si ergo ipsi dedit
ipse liber illum non composuit sed compositum ab angelo
recepit quod si factum fuit quo Jeronimus cum Cirillo
in terra sancta morante latere potuit aut si potuit quare
hoc in testimonium magne sanctitatis illius Jeronimus
non expressit. Nec Cirillus in glosis suis super passus
evangelistarum qui sunt de ultimis temporibus pertractans se
fecit sed solidam doctrinam de illis tradit. Unde beda
dicens super illud Luce 21 Multi venient in nomine

meos dicentes quia ego sum Christus neque adventum
de celo prevenient aliqui quibus acquiescere non opor
tet

De libris cirilli et temeritate theolosfori · 13 · c.

Dico quod ille potuit nobis asserere quod cirillus
librum quendam ab angelo recepit presenciam
Christi adventum determinantem. Ubi hoc legit? Si in li
bris abbatis Joachim nichil movere debuit nec dic
tus Joachim in intentum. Similiter si forte invenit
illud in libro quod cirillo ascriptum recepit nil moveat
quod diebus illis erant multi heretici et pseudo doctores
qui veris et sanctis doctoribus insidiabantur et
quod quidam sub eorum nominibus libellos quosdam confinx
erunt, quorum libros eorum caute aliqua falsa addide
runt vel in certis passibus corruperunt sicud tempore
primitive ecclesie Iudei iniquitate animadversi sue pos
teritatis quosdam sacre scripture passus, Origenis que
ste dicuntur corrupisse. Itaque ex hiis et similibus
elicitur quod non de facili credendum est libris ex
traneis et ignotis eciam si sanctis ascribantur et eorum
stilum habere videantur quia multi quadam singulari
habilitate sciunt aliorum simulare fingere stilos et dicta
dictamina quos ergo ausi potius quam temeritate he
remita ille verba dicti libri ambigua et obscura et
in certa adulterabilibet interpretabilia assertive attri
buit spiritui sancto dicens evidentissime non solum de ill
verbis obscuris cirillo ascriptis sed et de aliis hoc
dixit spiritus sanctus. Ubi fuit timor dei ante oculos
heremitis semper neque falsus aut vanum auctori veri
tatis qui spiritus sanctus est attribuatur ut ipse inspi
rasse dicatur illas quas spiritus erroris aut vani
tatis decepit. Puta si heremita ille quanta cauta
sunt ut debuit advertisset non presumere leviter et au
dacter illa inepta verborum involuta ignoti
libri et aliorum dicta nullius auctoritatis spiritui
sancto attribuisset. Hec utique coniecturaciones quas
quibusdam attributas invenit ut Sibillas et aliis
nec non sibillas oracula sic extulisset de quibus

heretici vilissimi quid fecerunt

Iudei turpissimi

Teste Augustino iij. de ci. dei ait Talmus quod dubie scripti sunt
aliqui libri sibillini non habentes etiam inter prophetas
Constitum si sibille que inter gentes floruerunt
aspirato locute sunt de adventu christi primo eius
passione et morte et de adventu ipsius secundo
et de antichristo tunc non solum iudei sed etiam genti
les prophetas habuerunt quod asserat beatus gregorius
ubi dicit gentibus signa data esse et non prophetias
ab quibus solum prophetis ipse de christo illustratus fuit
Et omnis illum merlinum a demone in ... alium in
anglia conceptum non possunt inter veros dei prophetas
qualiter tamen indiscrete fecit. Ubi illo interpretatus quos
libros invenit. Unde dicit Cognomine prius scisma
eiusque causas per primum signum apud Joachim Cirillo et
aliis suprascriptis sanctis viris et prophetis fuisse
demonstrata Ubi Joachim Cirillus Merlinus Dan
dalus et alii plures quos invenit de futuris scrip
sisse in ultimis temporibus fuerunt sancti viri et veri prophete
dei quo latuit tam diu hoc reliquum et scriptis dat
torum quorum hoc plenum est usque ad sanctum Theolo
fori quare non sunt ascripti cathalogo sanctorum et eorum
libri in auctoritate habita videri potest nam patet quo
spiritu Teolosforus ille ductus sit / sibi et quo spiritu
locuti sunt illi quos tenuit ipse prophetas dei fa
tit sicut Joachim Dandalum et alios quos dicit

Quod abbas Joachim ex humana industria divinavit. i.e.t.

Quod autem Joachim humana industria inter
pretatus sit verba illa ambigua libri ascrip
ti Cirillo manifestum est Nam ut narrat ille he
remita Joachim interpretando scripturam illius libri
inconsueta vocabula nescio unde ignota loque
continente quoque utitur hiis vocabulis et similibus
Testimo ex hac scriptura quod in colestructe malicia
electorum primates proventus catacatabus concatabunt
Et alibi spiritus fluus inquit predictis fessi dictus vi
detur ex hoc leone gelude verba comminatoria ipsi

non velit amplius comminari Et in alio loco inquit per
hoc quod dicit effundant electrum nichil possum intelli
gere nisi unum Romanum pontificem eos eligendum
ut videtur precedens littera resonare Et iterum quid
sit ethe inquit cum genere ac partibus iuxta primum
Non video nisi forte intelligamus reges et prin
cipes simul aliquos quorum Ipsi modi loquendi et
similes clare ostendunt ioachim humane industrie
innixum fuisse in exponendo et interpretando profundum
verborum involuta dicti libri a quocumque compositi
Nec mirum sit si unum vel pauca de pluribus de
quibus illo interpretationis genere divinavit vel ex alis tunc
sacre scripture passibus quosque evenerit quia sepe
qui ex multis studiose de futuris inquirit et co
niicit licet spiritum prophecie non habeat tamen quoque verita
tem attingit Eciam magis si de effectibus propinquis
sapiens veritatem quoque experiencijs dispositionibus
coniiciat Quis nescit plures circa elementorum
impressiones observationibus coniicere de futuris in
propinquo pluviis ventis tempestatibus et huiusmodi
sepe veritatem dicere Quare ergo conformiter ex quadam
et dispositione hominum in moralibus non possent
quoque vere coniectura fieri de bonis vel malis expec
tandis de propinquo futuris

Modus coniecturandi de futuris ex industria hominis ·17·c·

Quid prohibet virum doctum et industriosum
ea que gesta sunt et presencialiter geruntur
considerantem diligenter et discucientem coniectura
re verisimiliter que ex illis tandem futura sunt
et sepe hoc modo veritatem attingere Porro quod
istos viri prudentes experti in factis humanis quia
mores hominum noverunt viciorumque naturas et virtutum
proprietates quoque ex peccatorum consuetudine et precedenti
dispositione coniiciat quedam de futuris de quibus
licet certificari non possint tamen sepe ut premiserant
evenerunt inquirere vel suspicere Etiam illo modo ab
bas Joachim et alij coniectarunt pridie quedam que
evenerunt ut destructionem ordinis templariorum

et similia que eorum temporibus in propinquo imminebat

instinctu dispositione voluntariam humana apparentem Estimo

quod et hoc modo si vir spiritualis prudens et expertus sta

tum cleri et ecclesie ante scisma prius circumspecte advertisset

et ad predicta revolvisset vide potuit propinquam

dispositionem esse in clero et etiam adveniendum commuta

tionem magnam de facili cum pot venire in cor pruden

tis simplices et avaros diu non impune posse esse

De facili venit in mentem abusum extremum ecclesia

lem temporalium etc dantem occasionem laycis clericos diu

sine eorum molestia non posse durare cum illarum vale

tudine excessi sunt vel geruntur diu stare non valeant

Cf in verbis Cirillo attributis non reluxit scisma preciosi etc

Quod est etiam quod dicit in verbis illis obscuris

et ambiguis que Cirillo asserit ab angelo recepi

sse singulariter prius scisma designat esse cum quod probabi

liter illa verba possent exponi de alio scismate vel de alia

turbatione generali ecclesie / tunc signum esse potest quod

ante ortum huius scismatis / Nemo ex illis verbis

audebat illud predicere et non nisi post alias interpre

tationem varias quibus eadem verba interpretari equi

verisimiliter patuerunt Nam ut theologus forsan dicit

verba quibus spiritus sanctus per Cirillo prius scisma indi

caverit sunt hec Ecce multum quoque stabit lu

partos dyade rutilante ut effundat electrum

Ecce pro rudes menia invadent vi rede et

blatis blirie alludebant tunc ex libris et blate

stones luge tum roboam et blenones mixtos

dortadbus ride tum Jeroboam hec inquit spiritus

sanctus Videte qualia verba ficta que tam le

viter spiritui sancto attribuit qui tamen sit spiritus veri

tatis omnem fugit fictionem Quod est nisi blasphemia

spiritui sancto attribuere quod eius dignitati conditioni sive dig

nitati repugnat aut non congruit bonitati Nam

secundum Augustinum in prologo primi libri de trinitate conni

tur errantes qui attribuuntur deo que sibi non con

gruunt aut alio conveniuntur quod ei conveniunt Quod

Vide prophetia

Imo magna gravitate et circumspectione nichil est
deo tribuendum nec ab eo negandum. Pensate quod
patet Cirillo etiam ingratam ... scisma esse aliquod fu-
turum et si intellexit unde magis ex electione duorum
pontificum summorum quam ex controversia inter papam et
imperatorem vel per aliud videremus futurum futurorum
fidelium divisionem. Et adhuc intellexit quod duorum in papam
electione scisma futurum erat non potuit ex illis verbis discer-
nere quod illud magis esset scisma presens quam aliquod aliud scisma
tum que ex extremitatibus emanat talia presens scisma precesse-
runt etc.

De quibus sibi prophete intimantur divinare ·1·a·c·1· ;

Quid ergo nisi quod heremita ille ex post facto vel post
eventum rei incepit interpretationem illorum verborum quo
potuit aplicare presenti scismati que in eis singulariter de-
signatum fuerit cum secundum veritatem non magis id
quam quodcumque aliud reluceat si bene inspiciatur verborum
obscuritas illorum et bene discuciatur. Unde facile
est post eventum rei seu ex post facto aplicare signis
signatis signa signatis et preteritis rebus prophetias ymo
post eventum non est difficile reperire ex enigmatibus
scripturarum et ex altitudinibus stellarum et huiusmodi
figuras et signa quod hoc vel illud futurum erat. Ex quibus
tamen ante adventum rei nemo aliquis erat hoc futurum ex-
primere propter ambiguitatem interpretationis verborum
vel dubietatem altitudinis astrorum. Multa ergo que futura
sunt possunt videri prenunciata esse in verbis absconditis poetarum
sibillarum vatum prophetarum et in dispositionibus
siderum que secundum veritatem ad illa futura nullum
respectum habeant nec significare ipsa intendebant.
Et ita non omnis verborum difficilium seu involutorum
interpretatio [illegible] est tamen prophetia quia humane
[illegible] huiusmodi verborum varie exponentes et interpreta-
tores post et ante rei eventum non sunt. Unde quasi
prophetice prenunciationes sed sepissime tamen vane
humane curiositatis ficte divinationes. Itaque si deus
revelavit sic particulariter suis prophetis Joachim
Cirillo et aliis hoc presens scisma et causas eius
ut Theolosforus dicit hoc utique fecit deo propter utili-
tatem communem fidelium videlicet ut audito quod tam ingruens

ex parte eorum sentiendo esset peccata timerent et de per
tractis peccatis penitterent. Quod ergo si isti fuerunt servi
dei et veri prophete non predixerunt constanter eccle
siasticum scisma futurum quod non intimaverunt superio
ribus et in scolaribus preclaris [?] ex quibus hoc grande
malum futurum erat dicentes hec dicit dominus sicut servos
dei prophetas veteris testamenti legimus fecisse. Tam ex hijs
que dicta sunt secundum [illegible] differencie quedam
inter prophetas dei veros et divinatores vaniloquos
patet iterum patere quo spiritu scilicet an humano vel di
vino agitati locuti sunt illi quos Thelosforus de
quo sermo introducit tamquam veros et sanctos dei prophetas

Recitat dogma theolosfori periculosissimum .18. c.

Et videamus quo spiritu et ipse sit audacter quedam
dogmatizavit quorum unum est quod deus disposuit
divicias temporales cum dominijs auferri a clero et tra
di principibus et mundi potentibus qui sic alium hono[?]
clero et ecclesijs propter Christum contulerunt ita ut dicit
finaliter ipsum omnibus hijs denudabunt. Sed unde ergo
hic potuit quod hoc absolute asserit an per revelacionem
sibi ad hoc factam vel ex dictis ioachim et aliorum
quos ipse prophetas constituit. Non primo modo, quia tunc
fuisset propheta cuius oppositum ipse confessus est dicens
propter ista quia ego non sum propheta, nec filius prophete
cuius contradictionem infra inducens in suo libello se
connumerat inter prophetas connumerat, ubi ait pax et tranquillitas
ad gentem dispersam deveniet per me et alios divinitus
prophetata / ex quo sequitur quod fuit propheta. Nec secundo
quia quedam illorum quos ipse vates introducit eloqua
non fuerunt divine revelaciones / sed pocius que
dam leves et fallibiles humane industrie coniectu
ra [illegible] ex prehabitis satis liquet. Est ne
parve temeritatis arguendus qui solum talibus
innixus audacter et absolute asserit deum dispo
suisse quod in reformacione ecclesie quod post prius sci
smatis [illegible] clero et ecclesijs auferentur
divicie et dominia / et solum hoc asserere et [illegible]
auribus [illegible] fuit temerarium. Sed cum [illegible]

valde periculosum Nam layci potentes qui tunc ministri
fuerunt clero audientes dispensacionem dei esse et clerus di
vicijs et divinis finaliter privandus sit ansam recepit
amplius illum infestandi et spoliandi recepit
et eorum de iniurijs et dampnis ante tacite et
clero illatis non penitendi sed pocius exultandi
quasi in hac intencionis dei executores fuerint Et
adhuc amplius facturi donec clerum penitus tempora
libus expoliaverint / Desiderabili cum potestate hominem
plurimi hac fruendi ad quod tunc erat inclinatus Quidi
tate ergo a quo spiritu talis doctrine predicacio diebus
istis emanavit / an a spiritu caritatis vel an a spiritu
invidie turbatoris pacis qui est dyabolus

Reprobat dogma illud · 19 · c ·

Rursus attento quod tam pie tamque devote Im
peratores et ceteri principes post Christum eciam ab
temporalibus dotaverunt dominia Dederunt magnifica
liberaverunt dubium esse non potest / quod adeo processit
et plurimum gratum erat / Idem patet ex parte recipien
cium quia fuerunt sancti et devotissimi viri spiritum
dei habentes ipsis quecumque fuere debebant suggeren
tem / Unde vicium quod a spiritu sancto regitur quod
temporalia recepisset / aut male recepta tenuisset
sed ad ipsius destruccionem fuissent eius recipiendi
modum utcumque non latuisset Nec valet quod pre
tendit per viam ablacionis temporalium a clero ab
usum eorum Tum quod si aliqui illis abutuntur
alij et bene et recte utuntur Tum quia eadem
racione divicie auferri deberent a laycis dimi
tibus cum illis plerumque sint ad incitamentum
et eciam magis abutantur temporalibus quam clerici
Tum philosophice sexus femineus erat de medio
tollendus vel saltem non creandus cum
perditurus esset et infecturus totum genus huma
num Ceterum si post presens scisma ecclesia eciam
ante adventum antichristi reformabitur non vi
detur convenient fieri per ablacionem temporalium a clericis

et clero quod illa tam diu iniuste possiderunt et divina
disposicione tenuerunt quod ad huiusmodi ablacionem mala se
quentur plurima videlicet minoracio clericorum dep
redacio laycorum / ecclesie oppressio / cleri derisio et con
tumelia patencium insultus fastus et superbia. Non
ergo fiet hoc modo ecclesie reformacio sed pocius totalis
dissipacio quia et layci clero nullam potestatem aut fa
cultatem habenti amplius qua arceret hereticos compesceret
violentos procuraret competencia ad divinum cultum et
alia generaliter saluti fidelium et infidelium necessaria. Ille
ergo non est conveniens reformacionis modus

De tribus dogmatibus reformacionis ecclesie possibilissima

Sed congruenciori modo reformaretur. 20 c.
amoto scismate ab ecclesia si post illud deus
daret unum sanctum papam divinis donis vel aliis con
dotibusque verum christi vicarium meritis declaratum qui
regnans visitacione sua per se vel per alios quam ecclesiarum
abusiones temporalium eius sua devocione collatarum
amoveret et alios fideles talium honorum dispensatores
preponeret et detectos ecclesiis prius et magnis decep
cionibus racionibus provideret. Aut qui ut providatur am
plius de clericis presidibus efficacius disponeret. Et
iterum convenientius ecclesia reformaretur si deus daret
papam qui zelo dei accensus limitaret status sin
gulos clericorum qui possunt inferiorum et superiorum
secundum christiane religionis exigenciam reservando super
flua in singulis statibus optimis reservatis et de
residuo temporalium bonorum procurant augeri divi
num cultum dilatari fidem mancipari vicia augeri
virtutes fructione omnium caritatis. Adhuc alius re
formacionis modus esset videlicet si ... imperator
Reges et ceteri principes universe christianitatis
afferrent sponte dominia sua cum omnibus bonis
suis temporalibus uni sancto vicario ihesu christi
et suis successoribus per eos prius ad dei honorem
tamen omnia sunt dispensanda per maxime mundi
Et maxime apostolica pacione dictis solum advocatus
in temporalibus qui talibus temporalibus haberent plus vel sine

Modi reformandi ecclesiam

fidelem computationem facere de receptis et expensis ut
ita decrescente temporalium bonorum cura ipse clerus christianus
possit augere divinum cultum fidem dilatare predi
catoribus missis ubique et cetera opera perficere spiritualia
ad que convertenda in salutem animarum in gloriam dei con
cesse sunt hominibus a deo omnes divitie mundi et
potestates eiusdem

Ostendit tercium modum non extraneum esse. 21. t.

Non minoris deberet modo reformationis ecclesie
et dispositionis ut puto deo gratissime quia
si christus personaliter presideret in papatu omnes principes
suas dominia sibi resignare deberent et sue dispen
sationi omnia huius temporis bona ad dei honorem
impendenda ex toto committere cum de ipso scriptum
sit postula a me et dabo tibi gentes hereditatem
tuam Reges eos in virga ferrea tamquam vas figuli
confringes eos Et alibi data est michi omnis potestas
in celo et in terra Quolibet ergo trium modorum congru
encius et salubrius reformaretur christi ecclesia post
hoc scisma quam eo modo quo ille heremita multorum
Theolosphorus ipsam tunc reformandam predicavit affir
mans audacter in hac re quod penitus dubitare debe
bat Unde si ut ipse dicit divisio regni Salomonis
sub Roboam fuit figura huius scismatis videtur quod
sicut illa divisio duravit donec veniret Rex Babilo
nis destructurus templum et ultimate tribulaturus
populum veterem Ita presens divisio scismatica duratura
sit usque ad antichristum magnum per regem Babilonis
in scripturis congrue designatum

Dubitat an aliqua notabilis reformatio ecclesie
futura sit ante adventum antichristi. 22. t.

Si vero absque scismate quomodo modo ablato et
adhuc multorum pontificum summorum per
cessio usque ad antichristum verisimile videtur quod sub
illis etiam ecclesia christi continue sit descensura in
deterius quemadmodum iam diu est declinare incepit
a meridie sue perfectionis sicut hoc manifestum
nimis est experiendo quo ad spiritualia status singulos

fidelium huius temporis ad status scelestissimos laycorum
et clericorum unde sicut melius vadit semper sciendo ver-
genus contra admirandum pertis dispositionis Ita quod plus
christianus in fine seculorum constitutus tendit ad de-
fectionem caritatis et fidei ut patet ante ·2·l· et luce 18·
Ubi ait filius hominis veniens putas inveniet fidem
in terra Non videtur ergo quod futura sit aliqua notabilis
ecclesie reformatio usque post interfectionem manifestam
antichristi per ihesum christum dominum nostrum Tunc enim Judei
et ceteri infideles videntes se errasse et ad demonibus
deceptos esse convertentur ad eum omnes vel pro maiori
parte sicut de hoc in sacris libris dicitur Hec igitur
modo videtur ecclesia post tribulationem proximam valde
in omni populo et gente dilatanda ac in fide caritate
spe in omni virtute et sanctitate proficienda deinde
tamen per successionem temporum ut verisimile est incipiet decli-
nare indecens usque in adventum christi ad iudicium
finale

Tangit alia duo dogmata pestifera thelosfori 23 c

Adhuc super hoc in eius scripto invenitur quod hesitans
sapit ut quod ecclesia christi divitiis et divinis
habundans sit meretrix Dicitur namque ibi unde
opum et divitiarum congressa sunt flumina illuc per
augustos meatus in dicionem ecclesie redeuntur
et extorquentur stercora eius meretricis et restitue-
tur in ea iusti iudicis et consiliarii patris sicut
antiquitus in apostolis formabatur Si ecclesia tamen
divitiis plena meretrix est ideo fornicatur a christo
sponso suo et ob hoc repudiata est Hoc autem
katholice doctrine repugnat quia eterna est in fide
et caritate sicut per ecclesiam christi prosequentur At per
hoc semper christi legittima sponsam premium Si
dicitur Thelosforus non dicit hoc quia sunt va-
ticinia Joachim non revelat quia ipse Joachim spiritum vi-
tum et dei prophetam magnum predicat Ideo fautor
errorum eius et aliorum dogmatibus idem sentit ca-
vendus est Aliud dogma thelosfori est quod in re-
formatione ecclesie quod per scisma restabit ecclesia frontem

aspicit futurarum vindicte religiones que modo sunt destruent
earum professionibus dispersis et graviter afflictis ac inflictis
Et quod post hec erit una sancta et nova apostolica religio
de qua de cetero semper summi pontifices eligentur Sed
attendite hic allegoricus quo spiritu et hec dicta sit
Utrum indubie quo spiritu illi saluberrime institutores
religionum per ecclesiam approbatarum ut pote Benedictus
Augustinus · Berhardus Dominicus agitati fuerunt quia procul
dubio non aliunde nisi instinctu spiritus sancti Et quo
nunc spiritu ille heremita impulsus fuit qui predicat
ipsas ante finem seculi extirpandas An videlicet
humano an dyabolico aut pacifico non dum sit
satis apertius patefactum est ut in hac potius a
spiritu sancto quam ab alio spiritu motus pateant consen
cius sit :–

Reprobat secundum dogma : 2 . b . c .

Si multiplicitatem ac multiformem profectum
spiritualem quem ecclesia ex religionibus que hodie sunt
habuit et adhuc habet attenderimus quid aliud
nobis occurrere poterit nisi quod huiusmodi religiones sunt
quasi partes ecclesie spirituales quibus ipsa quasi
columpnis spiritualis edificii innititur quia doctrinis
meritis et precibus eorum qui in sanctis religionibus
deo iugiter militant promovetur in utrisque bonis
spiritualibus videlicet et temporalibus ne ecclesia ad
desolacionem totalem corruat manu tenetur Quid
ergo sanctis religionibus est detrahere et eas in adnichi
lacionem vertere nisi columpnas ecclesie quatere
et confringere ut hiis nutantibus tandem domus
dei tota corruat Quis nescit maligni hostis
studium esse precipuum et spiritualiorem ecclesie partem
que est clerus religiosus et secularis perimi et dividi
ut totum residuum christiani populi quod illi parti innititur
leve dissipetur et confundatur Quid enim aptius
cogitari potest ut domus aliqua corruat nisi ut colu
mpne et fulcimenta statue eius infirmentur et con
fringantur Nam cum factum est quod statue domus
amplius vigorem non habent necesse est ut totum

super eas edificium mutare incipiat et tandem salutis
moribus deorsum corruat Hoc ille versutissimus tiran-
nus salutis hostis antiquus non ignorans multis astuciis
temptauit et ad huc temptare et omni arte moliri
non desinit religiose vite plantaciones a sanctis pa-
tribus spiritu sancto inspiratis agro sancte ecclesie insertas e-
vellere Ostendit que et qualis erit noua illa apostolica
religio quam ille futuram post scisma sompniauit
Nam omnis modus spiritualiter viuendi secundum apostolice
vite formam iam inuentus est et a sanctis religionum
patribus longo usu practicatus Cum ergo expedientiam
non esset religiones apostolice vite normam continentes ab ecclesia
approbatas et multo tempore consuetas conturbari et propter
quam illas dissipari et nouam quandam nescio quomodo
spiritualiter viuendi introducere Iam autem adversum ad
aduersus quibus que dicta sunt precessit respondere satis
quam proprie agitantur qui sub pretextu cuiusdam refor-
macionis ecclesie clerum ~~pro agitantur qui sub pretex~~
~~tu cuiusdam reformacionis ecclesie clerum~~ temporalibus
spoliandum laycis intimant auribus principum
inculcant et insuper sanctarum religionum quam carnem
professores exstirpandos dampnabili temeritate pre-
dicare presumunt

Contra hoc quod dicit scisma 93 anno finiendum 27 c.

Illud vero vaticinium quod dicit scisma finiendum
anno 1300 nonagesimo tercio intereffecto pseudo
papa imperio usio potest quidem verificari cum apud
deum non sit impossibile omne verbum Sed ponsando
statum et habitudinem negocii presentialem verisimi-
lius est quod ita non contingat Unde sicut ex dictis
suis clarum potest per pseudo papam intelligit Urbanum
sextum vel eius successorem tunc status et habi-
tudo ad suas aduersarias si nos bene consideramus dis-
positus adhuc non habet ad talem et tam propinquum
scismatis exitum Unde quamuis deus quinque in agenda
tu sine dispositione previa aliqua facit tamen hoc est
de raro contingentibus prout cetera que fiunt secundum
dispositionem precedente ut manifestum est tam in effec-
tibus naturalibus quam supernaturalibus charismi in illis

que humane mente disputacionem respiciunt de quibus est ca
situacio presidentis pro regimine populi Quia de causa cursu quod
fuerit ordinate per media que re natura imitata dicitur
cuius sapiencia sic attingit a fine usque ad finem fortiter
quod disposuit omnia suaviter Ideo consuete divine
operacionis inspecto et ad ea que principaliter aguntur
comparato humano iudicio verisimiliter acciderit quod scisma
tali modo non infra tam breve tempus scilicet unius
anni spacium vel circa non finietur Estimo enim quod quo-
cumque casu successor urbani sexti in persona inti-
ciatur non abhinc cessabit scisma quia cardi
nales alium eligent sicut fecerunt mortuo urba
no in Roma. cum non appareat cur minus facturi
sint sic nunc quam tunc / Contra tamen communiter homines cre
dunt timeo quod non evenient sicut et ipse de quo
primo timent dicunt quod Joachim verba ex quibus elicuit
pseudo papam in persona passurum dubie prolata
sunt Dicit enim exponendo quedam verba libri
Cyrillo attributi videlicet aggregabuntur imperio fron
dosa Quod si pirrus aut non video nisi per
pirrum intelligamus presulem Item ubi est aliquid
apparencie aut dispositionis pro adventu cuiusdam
friderici imperatoris tumultus almanorum infra sex
annos eligendi et constituendi ut dicitur per quem
post ablatum scisma magna fiet tribulacio clero
et ecclesie Cum iam currunt plures anni a principio
Eremite illius et tamen de illo nichil apparet penitus
cum tamen de opinione multorum theologorum ut
dicit sic quod ille fridericus debuit natus fuisse Anno
domini m ccc lxv in coniunctione Jovis et saturni in
signo cancri Quamvis sicut hec iam esse 28 an
norum ubicumque habitet Item ubi est illud quod
ait in libro theologus qui dicunt se apud sancta
loqui assonare quod anno a nativitate domini m
ccc xc Almani francie yspani et ytalici omnes
rebelles et cum duxerabuntur verus papa abinc
bit et spacium quod erit Rex francie nomine karolus
Cum quod tribulacionem senat Cum manifestum statutum

istorum diuinatorum quia tempus iam transiuit in duo-
bus annis

Quod theolosforus certificari non potuit adquod ipsum ange-
lus misit .20. c.

Absque dubio si inquieta curiositas aut proprie au-
dacitas [illegible] futura illud heremitam non [illegible]
[illegible] [illegible] patris qualis angelus fuerit qui
sibi apparuisse dicit [illegible] visum est sibi [illegible]
[illegible] quo ubi et per quem scisma finiretur
[illegible] remisit ipsum angelus ille ad libros Cirilli
et Joachim et aliorum qui de futuris ex astris vel
alias undecumque quovis [illegible] conati sunt [illegible]
[illegible] [illegible] vix potuit debilissimam opinionem
acquirere dependentem que sibi potuit [illegible]
[illegible] teste ubi de quantitate durationis loquens dicit
revolutis libris Joachim et quam pluribus libris prophetarum
ac multis [illegible] propheciis neminem inueni cla-
re determinantem tempus in [illegible] scismatis [illegible]
alio loco sui libelli dicit quod [illegible] libris adquos
Angelus ipsum remisit erat tamquam clare factum de ca-
[illegible] [illegible] que de hac scismate dixi [illegible] descendunt
Ubi si dico tamquam vel quasi denotat [illegible]
[illegible] ex illis non sunt omnia que sibi [illegible]
aut finiuntur [illegible] est contrarium sibi [illegible]
dicendo quod ex libris illis de omnibus [illegible]
sunt [illegible] quod neminem inuenit qui clare tempus
durationis determinaret [illegible] quod ex illis vix remis-
sima partem opinionem et veritas nullam [illegible]
potuit Nemo potest dubitare qui suum libellum
discurrendo recte perviderit libellos obscuros
et ignotos nulla auctoritate fulcitos quos admoni-
tione angeli diligentissime [illegible] Unde liber
ille Cirillo ascriptus obscurissimus est et non [illegible]
Joachim exponentis illum et alios aut [illegible]
ne [illegible] [illegible] [illegible] apparet
quod exponendo vel [illegible] [illegible]
liber Cirillo ascripti dicit in hac [illegible] videtur [illegible]
[illegible] sanctum quod pontificum mutatum non [illegible] ex-
[illegible] [illegible] pontifex et alibi [illegible]
ut ego arbitror in tempore illo venturi sunt [illegible]

et Elyas etc. Et alibi inquit dicit multas et non omnes quasi
forte sub nigro habitu diverse religionis monachos
militabunt. Et per verbo vallis virginis dicit Jo-
achim per vallem virginis posse intelligi aliqua re-
gio dictam cum subiecta quod isti modi loquendi et plures
notant aliud quam quod ipse Joachim humane interpre-
tacionis modo expressit

Quod male comparat Urbanum VIm Jeroboam. 21 c.

Rursus principale in quo confisum patuit fuit
racionis esse verus papa Et quis pseudo duo-
bus minime certificatus ex illorum libris ad quos an-
gelus ipsum remisit sed certum est dispersis passilg
quos pro hac allegat. Nichil omnino ex illis habuit nisi
duo signa nullius certitudinis ymo nec probabilis
opinionis illatam quorum primum est quod pseudo pape
adhesuerunt plures et viles sicut in divisione regni
salomonis ipsi Jeroboam adheserunt ille contra
quod primo comparat Urbanum sextum Jeroboam. Et ad primum
comparandus erat roboam qui erat primogenitus
et heres veri regni propter duo illi patris comparari debuit
primo quia Urbanus fuit primo pastus in papam
ab hiis qui hanc sacram habuerunt facientibus sacris
cardinalibus et hiis quod tunc ipsum posuerunt. Secundo ipse
tamquam primogenitus erat verus heres nobilis successor
sor petri Judeus et ita roboam et non Jeroboam
comparandus // Credo quod propter rigorem et duriciem in-
spectam quam Urbanus ostendit a principio magna pa-
rte cardinalium et ceteri alios ab eo recesserunt consti-
tuis plus aliud quam papa ceterum in modo pseudo papa id
est qui non est papa id est qui non est papa ministris
male hic comparatur roboam qui verus rex decem
tribuum erat adeo illis prefectus sicut patet qui vero
iij Regum magis dat eum sub regendi divina donacio
quod humane conversacionis successio. Ceterum ex hoc quod Joachim
dicit videntur viles pseudo pape adhesuros nullam
evidenciam facit quod Urbanus sextus fuit pseudo papa
quia nemini constat quod plures adherent vel vilio-
res quam adherent alteri parti quis enim nisi deus potest
hanc distinctionem. Scivit theolosanus quod evidencia
parum precia temeritatis ausu iudicavit viliores esse
adherentes Urbano tum sextum sed Nolite Judicare et

non iudicabimini Et iterum Nolite ante tempus iudi
care quoadusque veniat dominus qui et illuminabit abscon
dita tenebrarum

Removet quandam quibus persuadet urbanum non
fuisse papam .28. c.

Necessarium sequi erat quod pseudo papa malus ac vagus
esset multas faciens scilicet post mutaciones et trans
laciones et alias novitates Sed quid inde non arguit
hec ipsum non fuisse verum papam qui prebuit causam
et occasionem ita faciendi in omnibus hiis adhuc si in hiis
stulte et irracionabiliter egit non sequitur quod ideo papa
non fuit cum stat aliquem verum papam esse et pos
sibile ac crudelissimum fore sicut ex cronicis de summis
pontificibus videri posset Sed admitto quod clarum est
Adhuc aliam persuasionem adiecit qua nichil tamen pre
sumeat dicens ex cronicis hic nullo 20 summos
vel plurimos qui cum exstant sub scismate processisse regi
Francie inventum esse in parte sua / Sicut enim
notandum quod reges Francie qui pro tempore fuerunt
nunquam aliquo predictorum scismatum adheserunt scis
maticis sed semper veris pontificibus Immo quod plus
est ut dicit autor summos pontifices de sede expul
sos reduxerunt in Romam et in sede propria collo
caverunt Si vero ita se habuit nec unquam alias angusti
is Francie passa aut oppressa pro facto magno et in
grandem premium laudis regni illius quod debet
veritas habet Aut quatenus intitulantur cronice
et hystorie In quibus inveniuntur eciam alii prin
cipes reges imperatores et civitates que summos
pontifices et clerum defenderunt et propterea
multa fecerunt quociens tribulacionibus vexabantur
Verum tamen non puto quod ex inde aliquis principatus
vel regnum sit ita confirmatum quod in nulla di
spensacione scismata circa summum pontificatum falli
posset aut quod sua opinio fortioris certitudine
de veritate faciat

Est autem assignacio cause scismatis huius 29. c.

Quod eciam plus vult quod dicit deum fuisse
dispositive causam efficientem huius scismatis
sicut fuit ideo ex dispositione dei ortum est Omnibus igitur

precius rimatione laborabit audiens deum prohibuisse
laborem perscrutatione regni salomonis divisi inter roboam
et ieroboam eo quod illa divisio a se processit iii reg. xii
Ceterum dyabolus non deus auctor est dissensio-
onis culpande divisionis et discordie Non enim ut
ait Apostolus est deus dissensionis sed pacis Item cum
fateatur deum scismatis causam et dyabolum et pro-
dicat quo animo sit ille et hoc fuit illius effectus cum
quod non unamodo causa ipsius esse potuit Cum autem ex
libris et auctoribus ad quos angelus Theolosforo
remisit ipse nullam certitudinem affirmationem temporis im-
minentis cessante de hiis que supra circa prius scisma
desiderabat hic patuit quid aliud inferre debuit
nisi quod angelus ille eum decepit et sibi illusit /
Porro adhuc illud non dum temere levitatis sed
et maxime curiositatis videtur quod ipse ex vaticiniis quos
adduxit determinare conatus est tempus in quo mag-
nus antixpus venturus est Nam quod ex corde suo
et non sancti spiritus dono vaticinati sunt illi qui
de propinquitate vel longinquitate novissimorum mundi
locuti sunt annos determinatos inter medios Quum pate-
fecit eorum manifestus error Tot enim a pluribus
eorum determinati iam elapsi sunt et nichil apparet.
Quare quia ut dicit Aug. 18 de ci. dei. c. 53 co-
niecturis utuntur humanis non ab eis aliquid certum
de scriptura canonica auctoritate profertur

Ostendit incertitudinem vaticiniorum de ultimis temporibus 30. c.

Ubi est quorundam talium divinatio qui asserunt quod
et accepta vanitas tradidit videlicet religionem
xpi solum per ccclxv annos esse duraturam Ubi est
quod tam sex milibus annorum mundi inventi dispositione statum
aliquibus eam tradebatur Ubi hinc inde multa que diu
contrarium sunt certis scripta comprobavit Item quod tales doctores
suo computaverint patefecit eorum discordia uno asse-
rente quod post tot annos antixpus veniet Alio
quod longe post paucioribus Item contra que primo dixit
ipsum ex potatum adhuc per quadraginta unum annos
Alii quidem qui nuper de eius adventu ex prophetiis
danielis calculare cepit dixit adhuc usque adventum ipsius
huius 3. vel 4. annos superesse Alii dudum absoluto quod

temporis spacium usque ad ipsius adventum decimaliter
Ambo que licet ex eisdem que dicta sunt a daniele 12mo
divinando calculaverint michi lacrimus tamen discordant
Ille in annatis michi vaticinator tamen in ipsius tracta
tulum perlegit exponit illud danielis 12 a tempore quo
ablatum fuit iuge sacrificium et posita fuit abhomina
tio in desolationem dies mille ducenti nonaginta beatus
vir qui expectat et pervenit ad dies mille trecen
tos xxxv. Exponit hoc de ablatione iugis sacri
ficii veteris legis que ablatio facta fuerit finaliter
per romanos sub Tito et vespasiano Computando ergo
ab ista desolatione 1290 dies capiendo diem pro anno
prophetico more et addendo tempus ante christum ad
eius passionem invenit secundo modo calculando quod utique
Ut dicit adventus christi promittendo antichristum atque
nove restaurationis templi et regni ipsius et undecim
annorum sic et generaliter tocius mundi finaliter illuminatio
est Anno domini 1290 Sequitur tamen iam sumus in
millesimo ccc° 920 antichristus immediate inter
fectus post septem annos Cum ergo plus regnare
habeat tribus annis cum dimidio iam ad ipsius
adventum et apparitionem non haberemus nisi tres an
nos vel circa Sed quod ista calculatio male non dicat
manifestum est ex hoc quod communiter doctores ut
Magister Nicolaus de lira et alii exponunt aliter passum
illum danielis intelligendo per ablationem iugis sa
crificii cessationem ablationis publice sacramenti eu
karistie propter tribulationem antichristi que durabit per tres
annos cum dimidio quos faciunt 1290 dies ita
exponit Magister Nicolaus de lyra Et alii putant quod per
ablationem veri iugis sacrificii tot dies restent usque
ad finale iudicium vel finem mundi Alii vero esti
mant quod tot annis adhuc post stabit mundus
Videtis ergo quod nichil certitudinis habent divinationes
de futuris ex talibus calculationibus coniecture Et si
forte aliqui docti vel devoti illas prophetias recte
intellexerunt quia dictum est in daniele clausi
sunt signatique sermones usque ad tempus prefinitum
non intelligunt omnes impii docti vero intelligent Tamen

quod non constat quis sit ille aut qui fuit inter tot que
circa illas innsanunt Ideo nulla interpretacio prophecia
eius vel aliarum a quocumque facta nos certificat de cer
tificacione ultimorum temporum Et vero scriptum danielem
scripture quo ad hoc suo tempore sint accipiende potest intelli
gi quod post facta ad confirmacionem fidelium quos tribula
cio antixpi apprehendet aut hoc est per aliquem spiritum viri
specialiter illuminatum cui merito sanctitatis evidentis est
fides adhibenda

Arguit magistralis de talibus vaticiniis ... i. c.

Iudicate nunc an illi tempus ultimorum determinantes verba
dei prophetie credendi sint aut eorum coniecture tamquam prophetie
recipiende et non potius tamquam vanorum opiniones
abiciende Cum quod tales vanos coniecturantes dei prophetas
asserit utique spiritum sanctum pietatis revelatorem facit quia
necesse est quod unus talis discordancia fluunt prenun
ciaverit Videtur quanta temeritatis fuit illud de quo
primo tales veros dei prophetas predicare Consulo corri
gat indiscrete dictum et legat attencius Augustinum 18.
de civitate dei de quantificacione ultimorum tempore
loquentem et dicentem quod omnem de hac re calculan
tium digitos resolvit et quiescere facit qui dixit
Non est vestrum nosse tempora vel momenta que pater po
suit in sua potestate Item adiutat ipse quod nulla doctorum
sanctorum ausus fuit occupare se inquisicione tali
exponendo per illa apocalipsim aut ezechielem Aut
alios sacre scripture passus qui de hiis que in ul
timis temporibus futura sunt loquuntur Verum quia
inextincta est et avida cognicionis occultorum huma
na curiositas Ideo plures temeritas quos potius po
suere transcenderes magis presumpcionis arguendi
quam tante talis inquisicionis laudandi laboraverunt
diversis viis et consideracionibus pro certificacione et
certificacione ultimorum temporum Qui tamen adhuc nil
solidi aut certi in hac re invenire potuerunt
Et hoc potuit esse vel quia hoc secretum dei
scripture sacre non continet Vel si continet non tamen
per illas nec certo tempore quo ad hoc intendende
Et eciam hoc sit unum de magnis secretis et specia
occultis sapiencie dei verba xpi innuere videntur quibus

De ultimis temporibus loquens dixit Marci 13. De die
autem illa aut hora nemo scit neque angeli in celo neque
filius nisi solus pater. Et item act. 1°. Non est inquit
vestrum nosse tempora etc. Ex quibus et similibus scripture
passibus videtur illicitum et presumptionis interpre-
tando inquirere de quantitate temporis determinati usque ad aux-
Antichristi seu Christi adventum quasi deus voluerit que-
piam mortalium hoc scire tantum in nullis verum miste-
riis aut scripturarum involutum esse contentum
Arguit eos magister in speculi aureo quod expedivit c. 2. t.
Rursus calculatores undecumque ut ex astris scripture
vel ex pronosticatione illius divini sancti arguunt
ex hoc quod utilius est ad salutem mortalium habere
tempus determinatum ignorare quam tamquam scire. Quod apparet
quia incertitudo vocationis domini vigilare cogit servos et
sollicite agere facit tempore absentie in negotiis domini
sui. Sic et incertitudo vocationis ad tribunal facit quod
illi qui ibi comparere habent sollicite disponant sermones
suos pro iudicio facta ordinent et singula studia sic ex-
erceant ne forte si ipsis non paratis iudex supervenit
contra eos feratur sententia. Item si ab initio certe fuisset
revelatum fidelibus vel ex scripturis evidenter conclusum
tamen quot anni essent ad consumacionem seculi sub anno
Tunc iam in mille annis vel pluribus nullus timu-
isset modicum tribulationem illam. Ideo nulla assecuratio
est nec fuit unquam quod non arripet eum tribulatio
illa magna. Et hoc ipsum expediens erat fidelibus
ut quilibet se adversus illam disponeret ac premuni-
ret quasi diebus suis ventura esset. Item quod tunc
clarius est quod illi calculatores ex astris vel aliis
undecumque qui volunt veritatem habere quantitatis
et durationis mundi et legis Christi presumptuose investigare
sunt contrarii saluti humane et intencioni divine
et scripture sacre. Que talia parvis dicere habent et
inepta patent demonstrant quod ita [illegible]
tam frivole presumptionis et tam vane superstitionis
igne et gladio compescendi sunt si sufficienter per-
suasi a suis erroribus et vanitatibus recedere
noluerint etc.

Procedit contra eosdem ex aliis racionibus zz · c ·

Item ut dicunt doctores tempore persecucionis antixpi fide
les nec miracula facient nec erit sermo dei ad eos
ysidorum de summo bono libro primo c 2 l. Erit
autem ut ait deus permittet ut inimicus audacius ec
clesiam persequatur fidelium ut ipsi rigorosius sic
probati tamen ipsi gloriosius triumphent. Et si ita
erit tunc tunc ad eundem finem appropinquante illa per
secucione non cessabit omnis visio. Cur non erit per
missa prophetiis dei tanto preciosior quanto fuit illa per
secucio propinquior. Quis miles laudabilior est
aut forcior habendus vel iste qui nesciens quando
pugnaturus est semper et ubique est paratus aggredi
hostem vel ille qui sciens horam belli distante
longe ad id se disponit utique primus. Cum ergo deus
non concedat gratis miracula nec inspiret prophetias
frustra sed semper utiles et optime quantitatis quando
de quibusdam qui per hoc tempore venturi fuerint sit
tacendum. Rursum non legimus quemque devenire prophetias
tunc apparituras et adventum tribulacionis illius
magne determinaturus. Sed legimus quod multi false
prophete tunc surgent dicentes se visiones de hiis
et aliis habuisse. Unde ut dicit albertus magnus
super lucam 21. Sic appropinquante morte hominis
qui minor mundus dicitur spiritu eius turbato et tunc homo minor mundus
conturbante accidunt plures visiones insolite super
naturalia mirabilia et fantasie terribiles. Ita appro
pinquante adventu modo maiori multiplicatis
melancoliis in hominibus erunt sompnia mirabilia
et fantastice visiones multe fantastice quasi prophetice
sunt pronunciaciones quibus decipientur multi qui
non credunt illis non magis credendis esse quam
sompniis vel apparicionibus morientium vel frene
ticorum. Quia ergo aut unde verisimilius esset illa
Silvestrem de qua sermo venit et similes qui pre
sserunt magis tenere ad verbum dei prophetas
quam adivinos et curiosos quosdam fictores de futuris
vaticinatores. Aut quod pseudo antixpi precursores dei [illegible]

A salvatore dicitur legimus Surgent pseudo prophete et da-
bunt signa et prodigia tanta ut in errorem ducan-
tur si fieri potest etiam electi

Ex quibus pensatur consummacio seculi propinqua esse.

Verum et si determinate ultimorum temporum noticia
iam hic non possimus nec habere expediat tamen
quia iam propinqui sumus fini huius seculi probabiliter
ex multis coniecturis et probabilibus advertimus ex hiis
que dicta sunt a Christo et suis discipulis Et ex illis
que facta sunt a tempore Christi usque modo videtur
utique iam propinqua esse consummacio seculi Unde
si Christus ascendere volens in celum dixit Modi-
cum et videbitis me et iterum modicum et non
videbitis me Et Johannes in canonica tempore suo dixit
Filioli novissima hora est et sicut audistis Antichristus
venit et nunc antichristi multi sunt Unde scimus
quia novissima hora est Unde si ut ait ruta
ta plebi maior oportet fieri cito Item si fideles
tempore apostolorum fuerunt in quos fines seculorum per-
venerunt ut dicit Item si in vi^a et ultima etate
mundi Christus venit sicut nemo dubitat utique
cum iam mille foc et l oo anni a Christo lapsi sunt
videtur omnino adhuc modicum restare ad finem
mundi et minus usque ad tribulacionem antichristi Secundum
pensari potest ex repeticione illorum que Christus de guer-
ris pestilenciis terre motu defectu fidei caritatis
et de ceteris precursoribus temporis tribulacionis ultime
predixit ubi supra et iam monuit considerare
diligenter propinquitatem tribulacionis dicens Ab
arbore fici discite parabolam Quis posset audere
aliqua istorum que Christus dixit pressuram tribula-
cionis magnam non dum preterisse sicut continentur
Mt 24 et Luce 21 Et Mar 13 puto quod ullis
sed paucis audi posse que omnia preterierunt non
semel sed forte pluries Ita quod nemo pro iam ex hac
parte assecurare poterit Quid ergo nunc hic re-
stat iam finiendo nobis cum ipse dixerit loquens

Deus hab

De ultimis temporibus Videte vigilate orate quia nescitis quando tempus sit. Sicut quando filius hominis veniet et quod sicut in diebus Noe edentibus et bibentibus superveniet repente interitus Ita improvise veniet tribulacio quia dies domini in nocte sicut fur veniet Et petri ultimo. Quid ergo hijs et similibus auditis et diligenter pensatis et nulla dilacione de longa mora expectatis agere debemus tocius nam occurrit aliud necesse est nisi quod ipsi parati simus et cum omni sollicitudine vigilemus expectantes adventum Antichristi et post ipsum iudicium christi Timeamus audire vocem novissime tube qua dicetur Surgite mortui ad iudicium Et vocem christi qua dicet malis Ite maledicti in ignem eternum Oremus ut ita ut audiamus vocem qua bonis dicet Venite benedicti patris mei percipite regnum quod vobis paratum est ab origine mundi

De ypocritis adventum Antichristi precessuris 37 c.

Imaginantur hic aliqui quod tempore ipsius quasi tam clerici ordinarij ad mundum et ad carnem consurget in publicum cetus quidam ypocritarum quos diabolus vel ex hereticis colliget vel ex diversis fidelium statibus in quibus modo latent plures mali ipsi prelatorum et adhuc aliquanta est licet pericula ipsi oportunitate capta exibunt in publicum predicacionem clericorum ordinatorum ...iam adeo reprobatam esse et abiectam et abhac amplius non esse eis obediendum nec credendum Quid nisi si populus laycalis et principes civis qui iam temporalia clerici plus usurpare cupiunt illis auribus attentis audiant ypocritas expressim potestatem et solum potestates ...ticus predicentes quis non videat ystos pre nos ante christi ...vasores persecucionis cleri grande scandalum esse et dissensiones ... populo cum suis principibus a prelatis ecclesiasticis qua dissensione facta quid restat nisi quod scelus apud simplices et ad ... per dyabolum persuadentur ... illis vel aliunde adducantur principales Antichristi

pseudo apli qui portentis et signis magicis sermones
confirmantes predicabunt ihm nazarenum deceptorem
fuisse et clerum eius ipsi tradita sibi ad heresis specie-
atque abaddon simul ipsum dei filium esse et tamen deum
caluisse Tunc ergo mutabit fides in cordibus multorum
in paucis remanebit incorrupta tunc incipiet tempus
illud de quo xpus dixit putas veniens filius hominis
inveniet fidem super terram luc. 18. Tunc incipiet
tempus in quo solvetur sathanas facturus per maximam
tribulacionem xpo fidelium qui a tempore mundi cepit
non fuit maior ut dicitur apt 20 et danielis
xij C. de qualitate ypocritarum qui primi precursores
in xpo putantur esse futuri aliquid specialiter dicendum
nunc Audiamus quid de illis visa est dicere ma-
trona sibilla sanctimonialis hildegardis que flo-
ruit tempore sancti Bernhardi multa de futurum statu
cleri contingentibus vaticinata est inter ceteras scribens
ad clerum Calumpnie de illis ita dicit populus
iste a dyabolo seductus est et missus pallida facie ve-
niet et volud in omni sanctitate se componet et
maioribus secularibus se iunget principibus quibus
se iungent et de nobis sic prioribus coram se dicent
Quare hos vobiscum habetis et cur hos vo-
biscum patimini qui tota sua maculosis iniqui-
tatibus polluunt ecclesiam Isti ebrij et luxuriosi sunt
et nisi eos abiciatis tota terra destruetur plus
aut qui hec de nobis dicet vitibus Capitis gale-
ni sunt colores induetur et certo modo tonsus
incedet ac omnibus moribus suis plangens et
quietus se ostendet hominibus avariciam non amat
pecuniam non habet Cumque isti cursum sui er-
roris firmaverint sapientes et doctores qui
tunc in fide katholica persistent fideliter expellet
vndique illos et fugabunt sed quia non omnibus per se vin-
cere possunt ideo principibus et civitatibus
consilium dabunt ut clericorum maiores
et reliquos spirituales homines sibi subditos cum fusti-
bus et baculis exhortantur Et hec tunc tandem superatis

hanc ypocrite possunt et resurgent contra ecclesiam et viris ecclesie detrahent

Dicent quia nec tales doctores nam habetis nobis abscondite
et communes vobis dicimus et proprium fronte et salu-
critis. Ex quibus patet qualiter persecucio dictorum seductorum
comparata est ex vi et fraude, quia primo seducunt per
fraudem ypocrisim, demum vero per maiores potentes
tes violenter persequuntur alios sibi resistentes.
Verum est quod secundum prophetiam illam felicitas horum
ypocritarum finaliter rumpetur, propter quod trucidabun-
tur a principibus et aliis potentibus laycis quos
deceperunt et restituetur clerus ordinarius in pris-
tinum gradum et honorem. Dicit enim ubi supra: post-
quam ipsi inquisitabiles mala et in aliis pravis operi-
bus sic inventi fuerint, principes ac alii maiores
in eos irruent et quasi impudicas lupas occident
ubicumque eos invenerint. Tunc aurora iustitie
et novissima vero meliora prioribus erunt et de
ambobus secularis meliores erit et quasi purissimum aurum
fulgebitis

De precursoribus yemis in mediatoribus. 30. c.

Secundi vero et immediatiores antichristi precurso-
res aliquanto tempore ut dicitur post predictos
venturi sunt. De quibus Math. 24. Christus locutus est
dicens: Surgent pseudo christi et pseudo prophete,
id est fraudulenti doctores presciti, et dabunt signa
magna et prodigia aut in errorem ducantur si fieri
potest etiam electi. Ubi Crisostomus: quod ex parte non moveat
ad christus nisi forte contra contradictorem quia ipse satha-
nas transfigurat se in angelum lucis et minister eius
in ministros christi. Et super illud Math. 7. Non omnis qui
dicit mihi domine domine. Dicit glossa: Maxime cavendum
est ab hiis qui propter nomen christi miracula faciunt
que licet propter infideles deus fieri permittit tamen in-
credulibus decipiant putantes ibi esse invisibilem spiritum
ubi est visibile miraculum. Unde adiungit: Multi
dicent mihi in die illa domine domine. Nonne in tuo nomine
prophetavimus. O quam mundo oculo et simplici corde eo
opus erit ut inveniatur via sapientie inter tot ac
tantos deceptores ut dicit glossa. Presertim tunc appro-
pinquante fine mundi suscepta dicet hec miracula

Secundo consurget cum carthula hec precursores pseudo prophete.

ne forte sunt causa errorum quia tunc magis ac magis
multiplicabuntur errores unde Mt 24 c Multi ve-
nient in nomine meo dicentes ego sum christus et multos
seducent Sic mundus existit pro multos parietur
errantes quibus vero poterit in finali ecclesia errori-
bus non seduci cum videat satellites antichristi mira-
cula facientes occidendo martires christi de hoc glosa
24 Mat. Nunc enim fideles nostri miracula faciunt cum
perversa patiuntur Tunc autem vehementer et eius satelli-
tes cum perversa inferunt mira facturi sunt Pensemus
ergo que erit humane mentis illa temptatio quando pius
martir et corpus tormentis subicit Et tamen an-
te eius oculos ille perversus tanquam miraculo signo coruscatur quod
his qui flagris truncat signis coruscat Hec et similia
temporibus istis que sine minantur periculosum vigi-
lancius attendi debent et crebrius ad memoriam
revocari a pastoribus gregis ut ipsos contineat magis
aut tamquam lupis preminent qui venturi sunt
sed de illis cavendis admonuit Christus cum dicit Atten-
dite a falsis prophetis qui veniunt ad vos in vesti-
mentis ovium intrinsecus autem sunt lupi rapaces
a fructibus eorum cognoscetis eos Habetur Mathei
10 capitulo

Quod ex habundancia iniquitatis comentur appro-
pinquare finis 3a c.

Si respexerimus ad iniquitatem et habundanciam
iniquitatis mundi que non cernitur non
solum in infidelibus scilicet gentilibus et iudeis sed
eciam in christianis satis timere possumus quod ipsa
adesse festinent et iuxta quod dicens predixerat
Christus dixit quod appropinquante fine habundabit in-
iquitas et refrigescet caritas multorum Et nunc ubi
fuit caritas ubi fruatur equitas ubi humili-
tas Si attenderemus invenimus quod caritas extincta
est iusticia exulat regnat cupiditas superbia
exultat damnatur voluntas alias dampnata re-
versa est symonia a christianis exclusa revenit
usura Quid plus redeunt superstitiones veniunt

deceptores surgunt falsi prophete Iudei exaltantur he
retici iam inpatibulum prodeunt / gentes insurgunt et
omnes inimici xpi monet capita Omnis instat ex
inde ad esse dici et noctem deprinquo instare hor
rida quia nocturna animalia que sunt nocturne vesp
ertiliones nocticoraces lupi vrsi leones et cetere
similes bestie nocturnage gentem tenebrarum
despicientes incipiunt exire latibula crep ex hiis
versibus tamen thenensium est
Extremum lucis monstrant animalia noctis
Ex nox instet cunctis tibi sint signa tenebre
Vt valant aut auditur garritu corum
Bestia varii quos noctis bestia signat
Vt hec monstrant nox instat spiritualis
Qua venet in xpm mox principes nationum
Qui veniet in dominum tandem pervertit totum
Secundum particularius § 8 · t ·
Si tempore pauli apostoli mistica agebantur future
iniquitates principis illius · i · magni antixpi ut
ad thess · 2o · scripsit videmus que nunc aguntur in
mundo Que sunt mistica · i · occulta iniquitates et non
potius sunt iam in mundo manifesta impietates cuius
iudicium Est certissima magna omne quod ei ingressu
parat Dicente apostolo quod dies domini non veniet nisi
venerit discessio primum et revelatus fuerit homo peccati
filius perdicionis qui extollitur super omne quod dicitur
deus 2 ad thess · 2o Est cupiditas divitiarum in
clericis et laycis ardentissima que ipsum apportat
ut iam patet Est mundane glorie cum omnibus
cunctis ambicio que ipsum invitat ut iam ad se
mundum tumultu perducat Est et amor curiosus
mirabilium dum nos visurum occultorum sangui
tio futurorum pronosticacio ipsos ardenter desiderant
quorum omnium quod iam in populo xpi post fervent super
modum Adeo ipse mundus proprie dispositus videtur
ad subdita antixpi receptionem Quomodo putatis quod
fuit si xpianis ita dispositus ut permittitur veri
ut ad in gloria principis maxime ante signis et

parentes adeo se missum ut mundum subiciet ipso
iudaico studio promissorum ei factam iuxta intellectum spi-
ritualium abusus fabricatum. Ego puto si in orbe
divitias et preciosa huius mundi reclusa eas largi-
ter cunctis distribuet quod statim potenciam ex confluen-
tibus ad ipsum insuperabilem acquiret qua habita
defacili aliarum regnis mundi in monarchiam
orbis recipiet. Et sic erit de venturo antichristo
magno in fine seculi post multos suos precur-
sores qui ad ipsius adventum aptabunt mundo
et proprie apostolis christo tantum quod principaliter veniet
credendum preter a iudeis qui nec sub eo vivunt et
omnia secreta eius sunt. Illi statum christianum apostolis
antichristo distribuunt cudentes / quando / ubi et quo /
melius ipsos perpetrare poterit et omnia preciosa eius
antichristi. Itaque isti possunt cum ceteris iniquis omnibus
parvi antichristi dici possunt et sunt Iudei et tyranni
ypocrite heretici scismatici et generaliter omnes christo contra-
rii antichristi dici possunt iuxta illud canonice Iohannis
filioli novissima hora est et sicut audivistis
quod antichristus venit nunc antichristi multi facti sunt

De condicionibus magni antichristi et ipsius principis
receptabilibus R q t

Horum itaque capitaneus erit iste magnus an-
tichristus qui ultimo veniet omnem iniquitatem
mundi consummaturus. Iste proprie antichristus dicitur
quod forte in omnibus contrarius christo erit. Ista
quod ille venturus sit in gloria mundi quod iste contemptibilis
iste veniet ditissimus ille venit pauperrimus
Ille docebit felicitatem mundi preambulam ad
felicitatis future. Iste docuit penalitatem in hoc
mundo celeste regnum precedere oportere. Christus
attraxit suos humili predicacione veris mira-
culis et sancte vite testimoniis confirmata. Antichristus
non sic sed quosdam trahet pecuniarum largicione
quosdam honorum collacione quosdam compellit
penali afflictione alios mendacium ostensione

de ad[illegible] crysti et antecristi

signorum alias in apparentiam argumentorum alias premis-
sione bonorum huius seculi et futuri que hic ut extro-
recipietur primo a Judeis et aliis multis propter
fictam vite sanctitatem mendacem operacione mirabilium
confirmandam quam ipse et sui a principio simulabunt
ascendentibus se occultando atque notitia horum preteritorum
et futurorum reprobando subtiliter et sophistice
doctrinam christi tamquam impugnabilem irreprehensibilem et ironia
bonum in moribus. Quod autem primo a Judeis recipiendus
sit videtur quia verisimile est quod ipse secundum ad
tempus et locum et alias circumstancias veniat
cooperante dyabolo in omnibus conformiter scripture
sacris secundum intellectum Judeorum de messia et factis
ipsius qui dyabolo erudiente scripturas subtiliter
et apparenter de se exponet et per suos ex parte sua fient
ad litteram iudayco more et exponitas omnes factas ad
implebunt ut illud ysaie primo Erit in novissimis
diebus preparatus mons domus domini in vertice montium
et elevabitur super colles. Et illud ysaie xi Habi-
tabit lupus cum agno pardus cum edo accuba-
bit et plura multa de quibus est illud psalmi Et erit
firmamentum in terra ubi in hebreo habetur Erit
habundancia frumenti. Quod exponentes Judei dicunt
quod in adventu messie frumenta in altitudine et
latitudine sicut cedri libani factura sunt cuius mag-
nas de quibus vento flante decidet simila de
qua Judei poterunt pro sua voluntate saciari.
Ista et plura potest dyabolus facere per antichristum ad
litteram implere. Videtur quod passim scripture qui
de messia sunt et cetera in ficta et falsa expo-
sicio iudeis consueta ipsas finaliter in toto ex-
citabit quod antichristum scripturas secundum eorum expo-
sicionem implentem promissum recipient.

In progressu antichristi ad dominium orbis lo. t.
taque deinde hoc processu iudeis omnibus ad-
se tamquam verum messiam conversis et pluribus
aliis de christianis et gentibus se vertet ut videtur

no[ta] [illegible] d[e] magno antichristo

A Judeis primo recipietur Antichristus

Expositio Judeorum quo litteram [illegible]

Erit firmamentum in terra

Adimplet facta expositio [illegible] Judei

ad magnificam liberalitatem largiter omnibus distri
buendo de pecuniis auro et argento lapidibus pre
ciosis quia omnes monetas auri et argenti Thé
sauros in ea absconditos dyabolo revelante
congregabit et in sua potestate se habere gaudet propter
quod ad ipsum statim concurrent omnes avari
cupidi magni et parvi clerici et layci religiosi
et seculares Quorum multitudine insuperabili po
testate fultus resistens sophisticis argumentis
operibus miris et supplicijs durissimis superad
temptabit et conabitur superabit omnes huius cap
tis huius infirmitates et plurimos per insulas et
deserta latentes diffusos Nam de ipso scriptum est
quod inimicorum suorum dominabitur Unde si tamen
in parvo tempore ut patet in duobus annis cum
dimidio antichristus dominabitur non solum christiano
populo sed toti orbi opus est in eius introductione
mirabili processu et terribili potentia cum omni
astutia et fallacia Intantum quod nisi dies tyran
nidis eius abreviarentur propter eius electos ut

Verba Christi

Erit tunc tribulatio magna

premunit christus Mathei 24 ubi ait Erit tunc tribulatio
magna qualis non fuit ab initio mundi usque
modo nec fiet Et nisi breviati fuissent dies
illi non fieret salva omnis caro sed propter electos bre
viabuntur dies illi Veruntamen quo ista tri

Ubi et Ubi incipiet Tribulatio ista videte

bulatio incipiat et ubi antichristus primo regna
turus sit non est clarum quibusdam opina
tibus quod ante omnia alienabit regnum Judee

Civitatis et Templi Reedificatio

et gladiose et medebit reedificabit civitatem
Ierusalem et templum propter quod Judei ex ad
versione congregabuntur ad ipsum cum thezauris
suis Consequenter dyabolus cauda eius conti
lud principium ut se antichristo tempus veri mo
narche mundi a deo missi subiciant ita quod per
quod non factus est tempus eius infidelium et in
iquorum apparuit plus similitudine populus Roma
dem qui Ihesum nazarenum dei filium et deum profitetur

Aliis videtur quod primo populus christianus tribulabitur Se-
mox post iturus in iudeam ubi nec dum omnes Iudei
Sed omnes gentes ad ipsum confluent ut videatur in-
pleri scripturas quarum una dicit Omnes gentes quascumque
fecisti venient et adorabunt coram te domine et
similes multas Alii vero simpliciter existimant nec urbem
nec templum sub antichristo reedificandum Sed scriptu-
ras de finali reedificacione seu exaltacione ecclesie
christi post tribulaciones antichristi dici putant et quasi ad nihi-
lum redacte ipsa autem vera urbs est et templum
veri salomonis qui christus est

Alia opinio quod nec civitas nec templum reedificabitur

De spoliacione templorum christi per ipsum . c l i t .

Sed quoniam pro ut modo procedit videtur utique quod do-
minaturus populo christiano quod tam ipsum prius re-
moveat ut ipsum debeat putat cultum auferat Et omnia
preciosa de templis christi aurum et argentum lapi-
des preciosas vestes calices cruces ymagi-
nes reliquiarum monstrancias et pixides etc.
auro et gemmis fulgidas Nec abscondi poterunt
ubicumque quia dyabolo revelante omnia vasa cultus
christi tradentur sibi ut in ipsis glorietur et contumelia
christo faciat sicut factum est fortassis in huius rei figu-
ra Anatha Nabuchodonosor qui spoliavit templum
dei israel et omnia preciosa eius vasa divini cultus
duxit in babilonem Sed quare deus templum istud
unicum veteris legis divino cultui consecratum
non dum gloriari permisit sed tradidit populum suum in
captivitatem et omnem pulchritudinem eius in
manum inimici Nonne ideo perdidit pulchritudinem
exteriorem quia sacerdotes et populus perdiderunt vir-
tutis decorem interiorem quo solo homines redden-
tur grati deo non per ornatus exteriores quilibet
auro fulgeant et gemmis coruscent preciosis non sit
deo laus ex gemmis qua cantus est [illegible]
altior sed quo mens aqua procedit est ardencior
et ad deum devocior Non reddunt sacrificium gra-
tum que foris splendent in altaribus aut nitent
in templorum picturis Sed ornamenta virtutum que intus

Quod preciosa de templis aufert

Figura in Nabuchodonosor

De ornamentis anime et templi iudeorum

Missa fuit
Aurea fuit lignea

sunt interdictus magis reddit missam meliorem calix aureus aut vestis preciosus celebrantis animus devotus. Antiquo tempore quo adhuc erant calices lignei fuerunt misse auree post vero factis calicibus aureis sunt celebrate misse lignee. Sed quid valent hec valuerunt prohibere ne quis dicat non permittet deus nec sancti eius absit tamen preciosa christiane religionis vasa divino cultui dedicata per antixpm auferri ita dicat quia deus non respicit ornatum templorum exteriorem sed ea tamen omnibus preciosa in eis abicit et auferre permittit sed que virtutum ornatu in fidelibus maxime nitescit qui ipsum in templis colere debent ea perijt. Quis ergo fidelis clericus vel laycus iam non ingemiscat quotiens considerat tot preciosa divini cultus medio per antixpm auferenda. Quis non defleat ea et tam magnificas ecclesiarum structuras per ipsum demoliendas et dehonestandas

De quibusdam causis cessationis miraculorum c. 2. t.

Erit itaque hec persecucio talis et tanta quod vix electi seu christianorum fortissimi lapsum incurrerent clade poterunt quia ut doctores volunt tunc persecutores fidelium magna miracula facient futura predicabunt occulta revelabunt. Sancti autem qui xpm confitebuntur nichil talium facere poterunt deo ad cumulum fidei probacionem et martirum qui tunc erunt glorificacionem potestatem miraculorum a suis subtrahente. Unde ysidorus de summo bono. Antixpus apparente virtutes ab ecclesia et signa cessabunt

Nota

quibus cum quasi abiectioribus persequitur audacius. Absit autem quod utilitatem cessabunt sub antixpo ab ecclesia miracula et virtutes et per hoc sanctorum claritas spreta et reproborum qui scandalizabuntur levitas ondatur Et per persequentium audacia fortior efficiatur. Hec quidem potest esse una causa quare cessabunt visiones et miracula tempore persecucionis illius et cum. Sed puto quod non sit causa ea cessacionis talium possunt causa et alie causa esse quare et nunc cessat consolacio fidelium in visionibus et miraculis quia

Racio quare tempore antixpi cessabunt in ecclesia miracula et cetera

erat tempus in quo fideles talibus tamquam lacte fovendi
erant in fide. Sed quia tamen iam senuerint et firmati
fuerint, cessare debuit fomentum quasi etatis pueri-
lis, scilicet dulcedo (?) fovendi erant cibo solido ab intellectu
spirituali scripturarum utriusque testamenti, que iam
copiose aperte sufficiunt. Tercia causa esse potest
hominum prout cum in dispositio ad visiones et mira-
cula. Ubi enim iam aliquis ita abstracte et spiritualiter
vivit sicut olim vixerunt illi quibus miracula fe-
cerunt et divinas revelationes habere meruerunt.
Si eveniunt hodie aliqui tales, secreto quod non ab
stantibus predicti (?) ad hoc deus consolationem fidelium
ex talibus non subtrahet. Quarta causa que est in-
vindacio (?) presentis tempore hec quibus nondum spiritualibus
divinis inspectionibus et consolationibus indigni quarum
cessatio finaliter multas faciet apostatare a Christo
tamquam abiectos iam videntes nisi et amplius de
ipsis curam non habere deus ipsos. Sicut simili mo-
do Antiquitus multi Iudei apostotaverunt a
deo Israhel dicentes: Signa nostra non vidimus, iam non
est propheta et nos non cognoscet amplius, id est
facta nostra non approbabit. Reputabant enim deum
totaliter repulisse populum Iudaicum eo quod non viderent
miracula que fecit deus cum patribus eorum. Sed
non estimamus similes illis si non sermo dei ad
nos factus sit, si miracula non fiant, si nunc
careamus prophetarum oracula prioribus consueta,
quia hominum (?) aliud tempus requirebat simul et
hominum condicio exigebat. Nunc autem non sic, ve-
rumtamen propter hoc putandum non est deum aliquid
vel nocituri suos. Si sensibiliter aut experimenta-
liter omnibus ut patribus fecit, non succurrat, quia non-
minus immo magis ipsos ad hoc insensibiliter ad
intra supernaturaliter dirigit et adiuvat movendo
do [illegible] et pluribus. Si enim ita
non esset, quomodo christiani in fide adhuc sic firmiter
perseverarent. Quomodo propter Christum multi tanta paciun-
tur et pacientur in ultimi tempore antichristi persecucionibus

Item quod spiritus sanctus qui posteriori tempore manifestius agere
consuevit indeficienter fidelium pectora accendere idem
facturus esse videtur in finem asserente salvatore ubi dixit
Adhuc multa habeo vobis dicere sed non potestis
portare modo Cum autem venerit ille spiritus veritatis
docebit vos omnia et suggeret vobis omnia quecumque
dixero vobis Ad hoc dicta causa cessationis reve-
lacionum desuetus est precipue sufficiens in apocalipsi
et misteriis veteris testamenti quoniam que futura erant
super ecclesiam christi et presides eius de adversitate et
prosperitate usque ad finem mundi Et cum que circa
christum et eius discipulos futura in scripturis veteris
testamenti multipliciter predicta fuerunt clarum est Simul
tamen hoc etiam omnia notabilia que futura erunt
circa summos pontifices imperatores reges et prelatos
ac plebes ubi continentur tunc non nove revela-
tionis respectu talium sunt expectande Sed scripture
prophetarum utriusque testamenti erant et sunt suo
tempore doctoribus perscrutande Ubi puto quod licet ex
post facto ex historia in ecclesia possint scire
que acciderunt vel accidunt prelatis christi et capitibus
eius figure congrue ex scripturis inveniri non tamen
facturum puto tali modo infallibiliter certis futura pre-
nunciari quia tales prenunciatio illuminationem specialem
requiret qua temporibus opportunis apparitura spe-
rantur Neque putandum non est deum nunc relinquere
fideles in tribulacione eis preveniens auxilio speciali dante
Apostolo fidelis deus qui non permittit etc. Amplius
ergo tunc redundabit maior in fluxu affectus suorum
quos ad maiorem gloriam extraordinariis preparavit tunc
disponit Illuminabit eorum intellectus ad scripturas in
quibus divina disposicione huiusmodi tribulacio lon-
ge ante predicta erat Allevabit eos ad sustinendum tri-
bulacionis huiusmodi et fine optimo promissionis ipsis
reducet ad memoriam quomodo alias homines magis
tractatus demonum multa et magna miracula

fecerunt ut ex scripturis constat divinis et humanis
Et forte tunc consolabuntur sicut xpc omnes artes·
mirabilia faciendi magorum ut ipsos efficacius con-
futare possint Hiis igitur et huiusmodi modis confor-
tati miracula antixpi et pseudo apostolorum suorum suos
dei tunc xpum predicantem nichil vel modicum gravabunt

De quatuor impugnacionibus xpiane religionis
Usque ad antixpum · c 3 · t · — Undecimum Capitulum

Dum postremo pro particulari intellectu de antixpo
qualiter persecutorum quorum est distinguenda invasio
vel impugnacio xpiane fidei seu religionis per modos
quatuor impugnanda erat illa religio ab inicio |
usque ad antixpum magnum Prima et ultima exce-
dencia erant tunc excedenti violencia tribuli et
erit ultima graviores teste salvatore Mt. 24. |
Impugnaciones vero medie erunt quasi montes
inter quas scilicet celum et terra fuerunt durante contra cre-
dendam veritatem Quarta autem est et erat tam
veritatem et vite honestatem Unde manifestum
est quod inicium et finis ecclesie xpi plus et ma- |
nifestius adversitatibus et pugnis erunt perturbandi
Sed videamus que sunt ille impugnaciones quidem |
Prima est vel erat per afflicciones et molestias ex- — Prima causa
cedentes quas discipuli xpi atque predicatores sus-
tinuerunt primo a Iudeis Secundo ab ydolorum
pontificibus Tercio adoratoribus huius mundi quod
xpus contempnendum docuit Adoratoribus inquam |
qui erant pontifices principes reges imperatores
et alii bona huius seculi celestibus preponentes
Qui in omnibus impedire non poterant quin fides illa
potenter et mirabiliter prevaleret in mundo Secunda in- | — 2a causa
vasio erat per mundi sapientes philosophos qui simplici in-
flata tumore intelligere non capere poterant misteria
huius fidei illa persuaserunt aliis absurda esse
et impossibilia Secundum illud Averrois unus erat
et alii plures vana sapiencia turgidi quibus atten-
dendum non est Ammonuit apostolus ad Colocenses
3. dicens Videte ne quis vos decipiat per philosophiam

et in amorem fallaciam sed cum tradicionem harum 2am elata mundi
et non secundum xpm. Tales erant heretici qui ex fidelibus
exierunt et amorem katholice fidei veritatem ex superbia
simul et humane sue tradicionibus regulis et principiis
dum impugnaverunt. Quarta invasio tetra corpi-
closorum que est occultior cepit a parte circa hereticis et
vitiis de qua illud misterii exponit per ysayam a-
maritudo mea amarissima. Ista invasio modo
currens est intra [illegible] per ypocrisim appe-
libus malignis virtutum et amicis quas iam fere
omnes excluserunt et opposita vitia introduxerunt
atque introducta augere auctu stabilire firmare la-
borant. Ex hac invasione avulta xpiane religionis
venit avaricia venit superbia venit cleri ma-
la vita venit omnis miserie mee causa

De calliditate demonum in fabricando antexpm c. x.

Deinde considerantes maligni spiritus quod hiis mediis
quam dantibus adherentes xpo ad apostasiam to-
talem aliquo multum dispositi sunt decreverunt
adhuc illam per ypocritas fictam sanctitatem falsis mi-
raculis fictitiis efficere. Verum quia caput primit
tenebre deo unum hominem qui eis instrumentum esset
introducende malitie et omnis errorum callide
fabricatore et fabricatum introducere. Non ignari
quod sicut non erat quo aptius et efficacius homines
ducerentur ad deum nisi per hominem deo deiforme
Ita non est qua magis homines possit decipi a deo
et averti quam per hominem penitus luciferi conforme
Ad circa iste homo infelicissimus sic erit plene an-
texpus id est in omnibus contrarius xpo. Sicut hic
ipse maligni spiritus coaptacione concipietur ex co-
itu matris cum turpissima et corruptissima
meretrice, sicut xpus conceptus est ex incorruptissima
virgine. Et sicut xpus in utero et ab utero erat
spiritu sancto plenus. Ita antexpus in utero et de
utero erit spiritu maligno repletus. Atque in omnibus
artibus magicis et aliis universis demonum astu-
tiis ad decepcionem pertinentibus conducetur usque
ad etatem adultam 30 vel circa annorum. Post

no

Antixpi conceptio

iuxta consilium demoniorum cum callidissime successi-
no processu introducetur premissis modis in prin-
cipatum totius orbis quo obtento tandem cum maximo
ex toto orbe collecto comitatu accedet urbem pala-
tarum cum diversis machinis de monte oliveti ascensurus
ubi manifeste de celo veniens occurrit ei dominus ihesus
nazarenus et spiritu oris sui insensibiliter armentalis
interficiet eum ut tangitur per apostolum 2 ad the-
salonicenses 2°

De diversis modis quibus deus reduxit peccatores ad
iusticiam et veritatem c. 7. t.

Post hec inevitabiliter inquirendum est de causis
huius mirabilis disposicionis permissionis et opera-
cionis divine in fine seculi. Ubi primo occurrit quare
deus tam gravi persecucione et impugnacione per-
mittet ecclesiam suam ventilari et contribulari. Ratio
ex parte domini iusto iudicio hec permissurus licet nos
iusticie in hac re sicut in multis aliis ignoremus. Absque
dubio peccatores amatores huius mundi hec modo consimili
iuste meruerunt. Unde deus iusto licet nobis occulto
iudicio quosdam in via sua mala procedere permittit
ut ipsi incidant aliquod magnum et manifestum malum
aut scandalum quo confusi finaliter reducuntur ad
cor et penitenciam. Isto modo quosque deus gravis processu
reductionis ad impossibile perducit eciam ad veritatem
et peccatores ad equitatem. Nam secundum philosophos reperitur
duplex processus ducendi ad veritatem scilicet ostensivus
et ad impossibile. Primo modo usus est christus a primordio in
tradicionibus fidei. Sic secundo in fine mundi ut infra
dicetur inevitabiliter ad salutem omnium usurus est.
Alios non eque iuste in via mala constitutos sta-
tim retrahit occurrens malesticiis quos quidam
redemit. Quidam nam in exemplum harum filii
israel quibus murmurantibus in deserto concessit deus
omne desiderium suum implendo eos carnibus sed
statim ira dei descendit super eos et percussit pingues
eorum quia multo tempore non suis prioribus
ex voluntate agere sed statim ultiones adhibere. Magni

De morte anticristi

Ratio

Quare deus tam gravem persecucionem permittit ecclesiam suam ...

Hic

duplex processus ducendi ad veritatem ostensivus et ad impossibile

nota dictum

beneficij est indicium .2. Machabeorum 6. Adhuc alijs
concedit deus quandoque desiderium suum et permittit eos
in via sua procedi sine occursu tribulacionis usque
ad interitum mortis. Qua completa ad infernum des-
cendunt. Isti sunt quos deus in furore suo dimit-
tit in hac vita pro libito incaduennomilus et de-
siderijs suis usque ad ultimum dampnacionis interitum
de quibus dicit Job ducunt in bonis dies suos et
in puncto ad inferna descendunt

Respondet ad tres quos prima quare deus permittit
aliquem tribulari .16. c.

Itaque deus iuste permittet ut omnes amatores huius
mundi per mundi deceptorem hominem ad summum in
bonis mundi que plus deum amaverint dedica-
tur ut mox cum capite invalescit a Christo deiecto con-
pugnatur et redeant adhuc in viam veritatis sic
quo circa dei magna pietas hominibus demittitur
sicut pater illius qui filio suo prodigio postulante
dedit partem suam et dimisit ipsum in sedibus de-
siderijs cordis sui. Ut si forte tandem videret mi-
seriam qua polluitur rediret ad patrem. Iuxta quod
posito de patre celesti qui absque comparacione est mi-
sericordior in filios suos quam pater terrestris. Secundo
occurrit quare deus finaliter tempore antichristi solvit
sathanam et universos demones permissum eos
parum posse malignari. Videtur quod hac racione
fiat primo ad magnificacionem victorie Christi contra
luciferum et totam potestatem inferni quia non est
magne glorie vincere inimicum ligatum. Sed
gloriosum est vincere ipsos cum desligatum cum
aggravacione omnis potestatis sue. Secundo ut appareat
quod non solum sine dei speciali adiutorio vincere
potuerunt demones ligatos. Sed eciam cum potestati
sue dimissos superare potuit et confundere. Tercio
occurrit quare deus finaliter omnes malos ad
unum caput hominem pessimum congregari voluit
vel permisit. Videtur quod ideo fiat ut illo capite

Quare solvit deus Sathanam tempore Antichristi

malefeste tractam omnibus a xpo discerpto omnes prima ducti
ad ipsum convertentur similiter cum esset in fidelibus conversio
sio ad ecclesiam voluntas si omnes vni capiti vel legis
latori sicut erronee abiciunt quod modo tot conventibus
sectis et sectarum principibus
Extollit diuinam munificentiam ex operibus ultimis ꝛc a. t.
Ecce hic grande diuine bonitatis iudicium ecce
diuine sapientie mirabile secretum quo dyabolus
ita illusum est ut illud quod efficere intendebat per
antixpm in contrarium versum est quia diabolus ob
xpm adeo ardenter studuit xpus vero dispensauit
quod occasione ipsius contrarium eveniret videlicet quod omnes
ad eum convertentur vel saltem sufficiens conuer
sionis occasio omnibus daretur vere mundi ad dominum
ubi apparet inefficabilis dilectio dei ad hominem
quem mortem pati permittit pro quo ut salvetur
tot mirabilia fecit cui tot occasiones salutis
dedit directe et indirecte et finaliter occasionem
conversionis omnium dabit primissimam quam dicendo osten
det deus quod sua inattingibili sapientia nouit conuertere
tota malicia demonum et hominum quantum potuerunt
sine permissione optime uti finaliter ad salu
tem multorum in gloriam sue maiestatis Tunc
vero omnes qui antixpo adheserunt post eius mor
tem successiue se ad xpm convertent non tamen conclu
dere possit sufficienter Hec ergo cum aliis que
huiusdem in superioribus tactis secundum conscientiam
dubio dimittendam quod aliquid in hiis sit tenendum
asserendum ꝛc
Quo fine erit ignoro sit finalis huius
Clemens urbanus quo sex nunc sunt
Tempus quo cepit hinc dant prima versus
Quo pit addendo contra sine sex minus uno
Explicit tractatus venerabilis viri magistri h de hassia
tractus quondam heremita de ultimis temporibus vaticin
nium ꝛc 1427 vii augusti sit per me ꝛc

An omnes Conventur Ad Cristum post Morte Antichristi

Innocentio

Collatio facta coram domino Apostolico pro parte domini
Karoli Electi in Regem Romanorum

Iuxta oculi respiciunt terminos ipsius ut iudicetis eis quis sedere
debeat in solio. Verba sunt Bersabee ad Regem david
postulantis regnum filio suo Salomoni et habentur
3 Regum 1 c. Singulariusquidem verbis altissimi adiuncta
summo certo beneficio domino considero Supprimis apostolice sedis
super universa singularem eminentiam Ordo cuius
sancte sedis in proficiendis Ordinibus diligentiam et
sollicitudinem exactissima forma tangitur cum premit-
titur Iuxta oculi respiciunt terminos ipsius Ordinem tunc
additur ut indicetis eis quis sedere debeat in solio
De primo quante eminentie prerogative efficacie
et reverentie hec sancta sedes sit et quantus respectus
per universas ad eam haberi habeat declarare demon-
strare sufficit Romana superatis laborant incendiis
qui saluti sanctius erat adiuvare ut dicit Canon vi
q. i. Si omnia Cum hec ecclesia signatum sit ut per
in typo arche Noe hanc sanctam sedem figurantis.
Ds vi c. et transsumptive in Canone xxiiii q.
i. Una est columba et perfecta mea ix c. et transsump-
tive in canone ix q. iii Aliorum in fine de qua
sancta sede per archam federis representata prophete
idem dicitur Ut hec humiliatur ad eam fugientis
auxilium et relinquentis [illegible] contrarium et decretum sit
nona q. iii cuncta per mundum et c. per principale
postremo etiam ore ipsius domini confirmatum
est xvi c. ubi dicitur Tu es petrus et super hanc
petram edificabo ecclesiam meam etc. Et transsu-
mitur in Canone xxiiii q. i loquitur dominus et
xxi di. in nona Ut hec ea tamen notissima non
admittam hec est illa sedes que dicitur edificata
supra firmam petram que unica columba appel-
latur que sponsa pulchra sine ruga et macu-
la et ortus conclusus Et puteus aque vive et
paradisus cum fructu pomorum que claves recipit
etc. Et pulchre prosequitur Canon xxiiii q. i omnibus

consideratis Hec est illa sedes magna sola incorrupta
patrum seruatur auctoritas Hec magna sal orbis
iustitie Hec lux mundi / Sal terre vasa aurea
et argentea extra quam testa vasa uinga scilicet
et lignea operantur incendium ut abrupta sulcis scismatice
talabunt que ueracis degenerant hec sedes ut habetur
xxiiij q i Quoniam vetus ariens usque ad plura sorde
tollis. Et ymmo hic pater sanctissime qui hunc sancte
sedi presides David .i. manu fortis dicimini et
hac ex parte et magnificentia Gloria ut scribitur paralippomenon
paralippomenon xxix c. Tua enim est magnificentia
domine et potestas et gloria atque victoria et tibi laus
Et iij Regum quarto c et transsumptiue viij q i
uerum / vniuersa terra desiderat vultum salomonis
ut audiant sapientiam eius Merito quoque concilia tua
ipsi respiciunt et respicere debent ad sanitatem vnitatis
eciam humiliter abducendo et sanitatis eiusdem
et salutaria monita presse et libere suscipiendo
ut dicitur in Canone xix di. In memoriam beati
petri Unio est pater sanctissime quod nunc emanatibus
s. v. litteris principibus electoribus tocius ymperii
et aliis fidei christiane in quibus processus per dominos
meos renouabantur et doctissime pro sanitatem
vnitatem aggrauabantur contra Bauarum dictum et
suos scismaticum et hereticum et fautores suos
ex quibus clades imminebat / quod summe placet sancti
tati vestre quod principes ad quos de iure et anti
qua et approbata consuetudine spectat potestas eligen
di Romanorum Regem in Imperatorem promouendum
ad clamorem eius qui ydoneus catholicus et
ecclesie dei deuotus sit processerunt Quibus litteris
tunc Romanis qua domini recepti facta est
leticia magna in populo ut habetur j Machabeorum
iiij c Gloria quasi noua lux visa est oriri
honor gaudium et tripudium Hester viij c Ex dosi
dicta magna Imperatoris catholici qui ecclesie sancte
communicationem promotionem et concordiam habet

dauid man(u) fortis

q de tali concordia gaudet altissimus et gloriatur in me
bris suis gaudia gaudet altissimus ut dicit Canon
xx. q. iij. Archiepus Ex absencia cum Imperatoris catho
lici quanta pericula multa dampna rerum et alia q
plurima comoda abnormat et abuenerunt hac
efficax magistra rerum experiencia docet q et ipsi prin
cipes indirecto suo s. v. directo notificant hiis
igitur consideratis diligenter ijdem principes et ve
nerabiles patres et dni Baldwinus Treuerensis Ger
lacus maguntinensis et walrammus Coloniensis Archiepi
Ac Illustres et magnifici principes dns Johannes
Rex Bohemie quondam dive memorie Ac dns
Rudolffus dux Saxonie principes quos plenitudo
datum est potestas eligendi Romanorum Regem in Imperato
rem promovendum pro illa vice integraliter respiciebat
certum locum scilicet Renis situm super alueo alueo
Reni ubi antiquitus consueverunt principes
Electores ad tractandum de electione Regis in
Imperatorem promovendi convenire et tempus
vacationis xi dierum mensis Julii proximo preteriti con
super electionis tractatum qua super ipsa electione ce
lebranda prefixerunt vocatis etiam omnibus quorum
interest et interesse poterit qui de iure vel con
suetudine ad electionem eandem evocari debebant
Tandem principibus eisdem prefatis loco et tempore
super electionalibus negociis prenominati conveni
entibus considerantibus et congnoscentibus eis ut
in decreto eorum plenius continetur plurimum
tempus Romanum Imperium vacare et vacasse pre
missis diligenter tractatibus diversis adhibitis propter ad
hoc ceremoniis et solempnitatibus debitis conpe
tentibus et opportunis Ad electionem Regis Romanorum Rite
et recte processerunt deique nomine invocato
in personam Serenissimi principis et dni dni
mei Karoli Marchionis Moravie tunc ex alta
regali et Imperiali prosapia legittime geniti
Zelatoris fidei catholice fervantissimi ecclesie sancte

doctissimi virtutibus et moribus ornatissimi in
rebus bellicis ac milicia strenuissimi claruerunt
Ecclesieque dei pro factum clero et populo urbis publice
fuit mors est palamque publicarunt Ex
aut ex alta prosapia urbis dominus Karolus electus
in Regem ortus sit imprimis libet transtuli
lineam paternam Cum ut namque v. 6. dominus Johannes
dive memorie Regem bohemie illustrem habuit
Avum vero recolende memorie dominum Henricum
Romanorum Imperatorem victoriosissimum qui ex do
mo clarissimorum Comitum lucemburgensium et ducum
Brabancie lymburgie comitum flandrie ha
nonye Gelrie et ex pluribus aliis clarissimis generacio-
nibus processit per lineam vero maternam excellen-
tissima Regina Bohemie Elyzabeth honestissima
dicta genitrix est que prem excellentissimum
principem dominum wenczeslaum Regem huius Bo
hemie Cuius pater aut ottakarus potentissimusque
Bohemorum Rex qui et dux Austrie Stirie Carin-
thie Carniole et multarum terrarum princeps
et dux cui unique progenitores ex medio et stirpe
Beatissimi wenczeslai martiris Bohemorum
quamque ducis et patroni descenderunt Et pre
cius generacionem admirans tam latam et sublimem genus
seculi tam altam primo et beatam ut super ipsum
et possumus dicere illud quod habetur ysaye liij c. Ge
neracionem eius quis enarrabit Quantus vero
xpiane fidei fuit zelator iste gloriosus electus
veritatem dicendo experiencia docuit et in fide
catholica est firmissimus contra hereticos scisma
ticos et superstitiosos quoscumque persecutissimus ...
nibus omnibus ... et clarum largia
ambo ac sacratissimi domini temporis ...
... illius xpianissimi Euangelii sum
mi Regis fidei ut moderno tempore amica sectator et
imitator que summe commendat Canon xxxiii q. 1.

c. ultimo ymo liber federis id est textus sacre scripture
ad instar illius sancti Thimothei de quo habetur
actuum viij c. secundum quorumque vovit defert
Attendens illud preceptum deutr. xvij c. ubi i
ter cetera Regi precipitur quod cum sederit in solio regni
in sui describat sibi deuteronomium legis accipiens
exemplar a sacerdotibus levitice tribus legetque
illud omnibus diebus vite sue ut discat timere
dominum deum suum. Et huic alludit scriptura in
principio ubi dicitur Imperatoriam maiestatem
non solum armis decoratam sed et legibus o
portet esse armatam ut utrumque tempus pacis et
bellorum recte valeat gubernare. Quanto vero de
honoribus ad ecclesiam sanctam et eius ministros sit te
stibus non indiget. Cum in civitate vestra quamplura
sunt Pragensi opera eius piissima de eo hec
manifeste clamitent personent et indicent
quia ecclesiarum desolatarum et monasteriorum
collapsorum restaurator et reformator exstitit
eius est ymmo de novo dotator et fundator
Nam novissime honorabile collegium Canonicorum
et clericorum secularium in honore omnium sanctorum
in castro Pragensi construxit cui copiosissime
in possessionibus liberis tam mobilibus quam immobi
libus providit. In ecclesia vero vestra Pragensi mi
nistros quosdam qui mansionarii sancte Marie
dicuntur tam in numero personarum quam facultati
bus rerum magnifice augmentavit et de novo
dotavit. Et nuper coronam Regalem auream
mira gemmarum varietate circumdatam capiti sancti
sui Wenczeslai in eius imponendam valoris
plurium florenorum milium Sancto B. v. ecclesie pri
bus donavit et alia quamplurima preciosa
opera ibidem et alibi operavit et fecit. Ex
ert in quo hec completur quod in canone scribitur

lxxxvi. di. Nam principis ubi dicitur Nam princi-
pis ac religiosi est ecclesias collapsas atque con-
cissas restaurare novasque edificare et dei sacer-
dotes honorare atque tueri. De Condicione autem
civibus et moribus nam iuste Cum b. v. cumatum
isto puero collegio ipsum in minoribus constitutum
sufficienter agnovit. Ecclesia vero ut supra dicta
strenuissimus est. Nam eo adhuc iuniori eta-
te constituto bello apud sanctum foliacum in lom-
bardia personaliter interfuit pugna et militatus
est et gloriose triumphavit precedente vero tem-
porum ab hostibus fortissime protexit contra pro-
vincias in propria pugnas strenuissimas et
notabiles quas plurimas exivit ecclesias oppressas
viriliter de faucibus hostium sepissime eripuit ut
in etatem manifestum est. Cum ecclesia Aquilegensis
graviter opprimebatur a comitibus Goricie et
quibusdam aliis molestatoribus et oppressoribus
civitatum vestris per dominus patriarcha Aquilegensis
qui nunc est invocavit Auxilii brachium istius
gloriosi electi qui statim relictis omnibus personaliter
venit hostes fugavit et ecclesie tribulacioni suc-
currit ad instar fortis preliatoris qui in non
castra timeri voluit sed clarius campum quesi-
vit de quo in canone lxiii q. i. ubi Adrianus Et
vere in eo hiis omnibus diligenter consideratis sic
epyloga implentur illa que scribuntur primo
Reg. xvi c. ubi dicitur Ecce vidi David Be-
thleemitum filium ysai scientem psallere et for-
tissimum robore et virum bellicosum et pruden-
tem in verbis et pulcherrimum viris et dominus est
cum eo Et pro concludam de primo scilicet de sin-
gulari eminencia ecclesie prodis super omnes quia
principes electores ad exhortacionem ecclesiarum et
informacionem singulorum oculos suos in v. c. de
singulis ad electionem dapma super prout vos omnibus

et maris est professerunt
Credo tangebatur cum solum sancte sedis nostre sin-
dis studiis diligencia et sollicitudo exactissima
Cum dicatur ut Judices eis quis sede debeat
in solio. Quamvis enim cura universi populi xpiani
commissa adeo sit beato petro apostolo et in eius per-
sona successoribus suis Romanis pontificibus Joh.
xxi c. ubi dicitur Si diligis me pasce oves
meas Tamen singularius et specialius nunc est
huius sancte sedis diligenter intueri qui in ipso
grege sibi commisso Reges in solio Regali sedeant
quo populos dei regant cum ipsis regibus et duci-
bus ipsi populi subditi et subiecti sunt ut habetur
i petri ii c. Quanta fortius hec sancta sedes
attendat personam eius qui ad regendum et gu-
bernandum Romanum Imperium preficitur et qui
super omnes Reges est viii q. i in apibus / et tu
defensor et advocatus ecclesie et esse debet et
alicubi ungatur consecretur et coronetur
ut habetur extra de electione venerabilem premissa
igitur tamquam devotissimus sancte matris ecclesie filius
inclitus princeps dominus meus dux karolus E-
lectus in Romanorum Regem predictus sollicitetur ad
votivas electionis de se celebrate videmus electi-
oni per eum legittime et debito adhibito con-
sensu duos istos et me suos nuncios speciales
ac certas litteras ad B v presentes et Imperii
negociis specialiter destinavit petens reverenter
quod et nos sua et principaliter nomine reveren-
ter petimus quatenus devotionem suam et filialem
reverenciam quam erga vos et sacrosanctam Romanam
ecclesiam matrem suam sinceris affectibus gerit
dignemini suscipere benivolencia vestra et favore
impertiri eidemque munus sacre unccionis
consecracionis et dyadema seu coronam Im-
perii per sanctissimas manus vestras loco debito et

tercia die

cta die assignatis favorabiliter et dulciter conferre
et impendere dignemini. Et non sine causa dico Celeri-
ter. Cum namque novit vestra sanctitas, quod adversarius huius sancte
sedis et tocius christianitatis ille fraudis conmenta / petrus scan-
dali Bavarus hereticus non dormit ymmo quasi leo
rugiens circuit querens quem devoret .j. petri v. c.
Et transsumptive in Cano. iii. q. i. nulli dubium est
Quod iste scismaticus etiam certum in eo est demum consi-
dat quod in consuetudinem tenorem dampnum studeat quomodo alios
sua lepra et perfidia inficiat et involvat. Et gauderet
aliqua morula aliqua lenitas et quod absit aliquid in-
ordinatum intervallum aut impedimentum seu obsta-
culum in hoc sancto negocio intervenirent. Exurgat
igitur vestra veneranda sanctitas et hiis tam morbosis
quam et periculosis occurrat viam quam precludat quia ubi
magis maius periculum ibi procul dubio cancius est
agendum huiusmodi. Commissum electi sui negocium cum
modum et honorem vestre curie ac tocius christianitatis
lutanter concernens promocionibus consiliis et auxiliis
graciis et favoribus vigilanter et viriliter dirigat et
consignatum eique et nobis in sua pro sancta dicentes quod
dixit dominus de David i. q. vii. Si quis autem nunc
in hominem scilicet cor meum Et quod scribitur primo Reg.
xvi. c. Sed david in conspectu meo invenit enim
graciam in oculis meis. Quam graciam sibi inveniemus
concedat dominus in conspectu ecclesie militantis tamen
in conspectu triumphantis. Cum omnibus nobis quique
benedictus in secula seculorum Amen

Collacio Innocencii quam fecit in approbacione
Karoli iiii Regem Romanorum electi pontificatus
sui Anno Quinto

Salomon sedebit super solium meum et ipse
regnabit pro me illique precipiam ut sit dux
super israel .3. Reg primo. Sicut audivistis super
per archiepiscopum pragensem proponendo negocium clarissimi
karissimi filii nostri Karoli iiii Regem Romanorum electi
valens nobis porrecta quedam supplicacio facta una cum tractatu

sub hijs verbis Ante oculi respiciunt tacius istos ut indicas
eis quis sedere debeat in solio Et quia interrogatio non
est digna responsione Nam est digna irrisione nam
est digna refutatione sed magis est digna commen
datione digna responsione digna exaudicione
Id circo dicens qd dicebat Jeremias propheta Jere. xlij.
Audivi vobis et relabo vobis quicquid dicens pro
responsione verba thematis prius assumpta Salo
mon sedebit etc que verba ad literam sunt dicta
per david cui facta erat interrogatio nuper per archiepiscopum
sposita Salomon etc sedebit etc In quibus verbis
tanguntur quatuor que in aliqua nova assumpcione
alicuius consueverunt attendi Attendi enim primo
Condicio persone que assumitur
Status ad quem perficitur
Persona per quam erigitur
Causa propter quam producitur vel id efficitur
Primo ergo hic desseritur persone assumende ydonei
tas et sufficiencia quia Salomon Secundo cathedre
assequende nobilitas et excellencia quia sedebit super
solium meum et ipse regnabit pro me Tercio promoventis
persone auctoritas et eminencia / quia illius propriam Quar
to cause consequende utilitas et efficacia quia
ut sit dux super israel Est ergo promovendus / Canoni
cus / dignus / et habilis / Salomon / Est status e
minens clarus et nobilis / quia sedebit super solium
meum et ipse regnabit pro me Est promovens prel
latus celsus Sublimis et celebris / quia illius propria
Est fructus expediens decens bonus et utilis quia
ut dux super israel ut hodie intueamur persona
mea electi

Ydonee et cum eminenter presentatum Salom
Gloriose et eminenter collocatam quia sede
Persona mea clara bit super solium meum et ipse regnabit pro me
Generose virtuose et irrefragabiliter
approbata quia illius propriam approbando
Fructuose et utiliter sublimatam / quia ut
sit dux super israhel

Comparatur ergo grosse propter prerogativam singularis et quasi si-
milis convenientie et conditionis. Salomon collocatur
gloriose quia assumitur ad fastigium regalis et tande[m]
imperialis excellentie et dominationis. Unde ipse sedebit
super solium meum et ipse regnabit pro me. Approbatur
virtuose propter meritum spiritualis sine et diffinitionis
que illius propriam. Sublimatur fructuose propter fru-
ctum expectate finalis et salutaris presidentie et
gubernationis quia ut sit dux super Israel. Dicitur ergo
primo quod tangitur persone assumende ydoneitas
et sufficientia. Est enim conveniens dignus et ha-
bilis ut intueamur cuius persone grosse et convenienter
comparatur propter prerogativam singularis et quasi similis con-
venientie et conditionis / quia Salomon. Ad cuius e-
videntiam considerandum

Quod Salomon — In aliquibus profecit / In aliquibus excessit / In aliquibus defecit

Salomon enim profecit — In latrie magnitudine / In prudentie altitudine / In iustitie rectitudine / In clementie dulcedine

Salomon autem excessit — In sapientie latitudine / In habundantie et opulentie plenitudine / In familie amplitudine / In quiete et tranquillitate vite pulchritudine

Salomon defecit — In luxurie et lascivie turpitudine / In presumptionie longitudine / In ydolatrie multitudine / In amori bellice fortitudine

Ut ergo Salomon electus — Comparatur in profectu / Superatur in excessu / Conservatur in defectu

Ut quasi habeat in ordine ad Salomonem triplicem

combinationem scilicet adequationis excessus et excedentis. Nam in primo adequatur, in secundo superatur, in tercio propter excessum commendatur.

Adequatur enim
- in magnitudine latrie et devocionis
- in latitudine prudencie et dispensacionis
- in rectitudine iusticie et distribucionis
- in tenerritudine clemencie et compassionis

Superatur enim in multitudine
- in longitudine spei et exspectacionis
- in amplitudine pomarie possessionis
- in amplitudine familie et ordinacionis
- in dulcedine quietis et pacis gubernacionis

Superioris autem commendatur
- in pulchritudine coniugalis continencie et incontinencie
- in longitudine finalis perseverancie et ordinacionis
- in celsitudine divine admonicionis
- in fortitudine corporalis et bellice expedicionis

Dico ergo primo quod iste electus Salomoni adequatur et comparatur in magnitudine latrie et devocionis, sicut enim Salomon totus fuit intentus ad edificium templi et ornamentorum eius et gloriam ipsius, sicut dicit 3° Regum sexto usque ad viii inclusive, sic iste electus sicut predicte Archiepiscopus declaravit tam in fundacione novi collegii in castro Pragensi, quam in amplificacione ministrorum dei et beate virginis famulancium in ecclesia Pragensi, sicut in locatione pulcherrimorum donacione et larga et ampla dotacione. Et quod admisit Archiepiscopus in Novo Archiepiscopatu in regno Bohemie ad eius supplicacionem erectione et sublimacione ad ecclesiam metropolitanam et tot aliorum locorum religiosorum fundacione et protectione ecclesiasticarum defensione manifeste apparet ut merito dicatur de eo quod dicitur 3 Regum: Edificavit Salomon domum domino et consummavit eam. Et videtur quod ista condicio est maxime necessaria in rege, maxime in imperatorem promovendo. Debet enim esse katholicus non scismaticus vel hereticus, devotus non indevotus de deo et eius gracia, non de sua potencia confisus, quod pulchre dicitur est Deuteronomio xvii ubi dicitur

Regis Caroli nota vide

sit illum Regem constitues quem dominus deus tuus elegit
de medio fratrum tuorum non poteris alterius gentis hominem
Regem facere qui non sit frater tuus qui postquam sederit
in solio regni sui deuteronomium sibi describet legis
huius in volumine Accipiens exemplar a sacerdotibus
leuitici tribus / et habebit secum legetque illud omnibus
diebus vite sue ut discat timere dominum deum suum
et custodire verba et cerimonias eius que in lege
precepta sunt neque eleuetur cor eius in superbiam super
fratres suos Neque declinet in partem dextram vel sinis-
tram xvii de elec. ven. lom. (Aliquid si princeps non
solum in discordia et causa in concordia sacrilegium
quomodoque vel excitium (sic) Regem Tyrannum vel fa-
ciunt hereticum eligunt aut paganum nos in ungere
consecrare aut coronare hominem huiusmodi deberemus
Absit omnino Et videte verbum notabile quia sit eli-
gendus est Rex de fratribus quia vita constitui non potest
nec per personam nec per aliud nisi sit frater per fidem
et extra fidem ~~Rex~~ Rex vel Imperator in populo iste
esse non potest Unde dicit non poteris alterius gentis
hominem Regem facere qui non sit frater tuus Quomodo
ergo ludowicus de Bauaria hereticus manifestus
sicut alias probaui / potest regnare vel Imperare certe
nullomodo Unde scribit in hystoria thematis passim
ti Adonias filius Agith eleuabitur dicens Ego reg-
nabo et tamen iussu dauid ipse exclusus est a regno
Et salomon filius Bersabee sublimatus est dicente
dauid ipsi Bersabee viuit dominus quia sicut iuraui
tibi Salomon filius tuus regnabit post me et
sedebit super solium meum pro me / sic faciam hodie
Et rex primo ut expulso illo heretico Bauaro iste
Salomon filius Bersabee id est ecclesie que interpretatur Bersabee interpretatur
puteus satians vel fons septimus Ecclesia enim et
satiat et refrigerat per ecclesiastica sacramenta et est fons
septimus per septem dona spiritussancti Iste ergo filius
tuus sedebit super istud solium et regnabit et hoc fa-
ciam sibi hodie ipsum approbando et electionem eius confirmando

Karolus de quo legitur quod non videbatur sibi satis aliquid dare quod dabat ecclesie

Et videte quomodo ipse sit ita catholicus ita devotus ita
ecclesie munificus non solum sibi delectetur ex successione
Quia a sanctis patribus et consimilia frequenter
noscitur descendisse sed etiam debet sibi ex nomine
Quia karolus quis aut magis devotus et munificus
ecclesie quam karolus magnus fuit per antiquas hystorias in-
venti / Unde de eo legitur quod non videbatur sibi quod
posset satis ecclesie dare Attendens istud quod in omni
eo quod datur deo et ecclesie quecumque immensitas est
mensura Vivat ergo rex Salomon tertio Regum primo
Secundo dico quod adequatur in plenitudine prudentie et
discretionis Salomoni cum sicut Salomon fuit prudentis-
simus sic iste valde prudens est et discretus opti-
me cum sicut prudens ac sciat tempora dispensare
futura providendo presentia ordinando preterita memorando
et ista conditio bene est necessaria principi Quia proverbiorum
xxviii Dux indigens prudentia multos opprimit per
calumpniam Ideo dicebat ipse Salomon proverbiorum vii Dic
sapientie soror mea es Et prudentiam voca amicam tuam
Et proverbiorum quarto In omni possessione tua acquire
prudentiam arripe illam et exaltabit te glorificaberis
ab ea cum eam fueris amplexatus dabit capiti tuo
augmenta graciarum Et corona inclita proteget te Et ideo
ipse Salomon iii Regum iii petivit a domino / cui dixit deus postu-
la quod vis et dem tibi ut daret sibi cor docile
et intelligens ut posset iudicare populum et discernere inter bo-
num et malum quod et deus sibi concessit / Unde etiam
primo dicit Dedi cor meum ut scirem prudentiam
atque doctrinam Tertio dico quod in elatus adequatur
Salomoni in rectitudine iustitie et distributionis ad
bonum cum sicut de Salomone dicitur 3 Regum iii in fine
Et audivit omnis israhel iudicium quod iudicasset rex et
timuerunt eum videntes sapientiam dei esse
in eo ad faciendum iudicium / Unde ipse Salomon
parabolas edidit ad sciendum sapientiam et disciplinam ad
intelligenda verba prudentie Et suscipiendam erudi-
tionem doctrine iustitiam et iudicium et equitatem et iste
dicitur valde iustus et in punitione malorum et in
remuneratione bonorum et in distributione honorum ut dicto dictum

de Iustitia Regis

Illud Ier. xxiij Regnabit rex et sapiens erit et faciet iu-
dicium et iusticiam in terra Et ista condicio est inabili-
ter necessaria principi Abhominabiles enim regi qui agunt
impie quia iusticia firmatur solium et voluntas regum
labia iusti prov. xvi. Et ideo prov. xx Rex qui sedet
in solio iudicii dissipat omne malum intuitu suo unde
pulchre loquitur Job 36 dicens Non auferet deus
a iusto oculos suos sed reges in solio collocat in
perpetuum Iusticia enim elevat gentem miseros facit
populos peccatum prov. xiiij Et regnum transfertur de gente
in gentem propter iniusticias Eccli. x Ut merito sit
sicud ille Salomon cui dixit Regina saba 3 Reg. x.
Sit dominus deus tuus benedictus cui complacuisti qui po-
suit te super thronum israel et constituit te regem ut
faceres iudicium et iusticiam / Dico quarto quod iste
electus adequatur Salomoni in tenendo viam clemencie
et compassionis / Unde ipse Salomon dicebat prov. xi.
Clemencia preparabit vitam et xvi In hylaritate
vultus regis vita et clemencia eius quasi ymber
serotinus Unde ysa. xvi. preparabitur in misericordia solium
et sedebit super illud in veritate in tabernaculo david.
iudicans et querens iudicium et velociter reddens
quod iustum est Most etiam electus dicere potest illud
Job. 31. Ab infancia crevit mecum miseracio et de
ventre matris mee egressa est mecum / Clemencia
autem est virtus summe necessaria principi Unde dicit
Salomon prov. xx. Misericordia et veritas custodiunt
regem et roboratur clemencia thronus eius et
3 Reg. xx dicitur Reges israel clementes sunt Ideo
dicebat ille Artharxerses cum pluribus gentibus impera-
rem et universum orbem mee dicioni subiugassem
nequaquam volui abuti potencie magnitudine sed
clemencia et lenitate gubernare subiectos et absque
ullo terrore vitam silencio transigentes optata cunctis
mortalibus pace fruerentur Et quod clemencia necessaria
est principi declarat diffuse Seneca in libello
de clemencia ad Neronem Unde inter alia dicit quod
princeps clemens vivit optimus cunctis quo nichil

Mirabiliter necessaria iusticia principi

Clemencia Regis

Seneca de Clemencia Ad Neronem

Consideracionibus unde 3 Reg. 12 dictum est Roboam filio
Salomonis q si audiet populum et dicet ei verba lenia
et respondet sermonibus lenibus et clementibus obediet
ei populus cuncto tempore Et quia contrarium fecit decem
partes regni sui perdidit Et Job dicebat XXIX Cum
sederem quasi rex circumstante me exercitu, eram
tamen merencium consolator. Bene ergo iste electus
Salomoni adequatur in istis quatuor virtutibus que
in iiij^or^ lapidibus preciosissimis ornantibus dya
dema regiminis principis. Ut primus sit qui pre
videat late et devocio Secundus prudencia et discrecio
Tercius iusticia et distribucio Quartus clemencia
et compassio. Christo ergo Salomoni comparatur Sa
lamonis primo Reg. iiij Salomon erat in dicione sua et
primo Reg. ij Salomon sedit super thronum David patris
sui et firmatum est regnum eius nimis // Dicitur
ergo secundo quod Salomon excessit omnem electum in quatuor
primo in lingwarum sciencie et cognicionis / licet enim iste electus
sit sufficienter quantum pertinet ad principem secularem
litteratus / unde latinum et intelligit et loquitur et
multa alia ydiomata novit scilicet ytalicum Galli
cum Slavonicum ungaricum et theutonicum
tamen ad scienciam Salomonis non attingit Salomon
dicit de se ipso Eccl. primo quod precessit sapiencia omnes
qui ante eum fuerunt in Ierusalem / unde disputavit
a cedro que est in libano etc Secundo excessit in
plenitudine pecuniarie possessionis fuit enim valde
dives secundum quod ipse met dicit de se ipso Eccl. ij° 2 R°
c° xv. dicitur quod temporibus suis argentum in Ierusalem
nullius precii erat Et subdit quod fecit Salomon ut
tanta habundancia argenti esset in Ierusalem quanta
et lapidum Et ij° paralip. ix° quod argentum in
diebus Salomonis pro nichilo reputabatur Et
subdit magnificatus est Salomon super omnes reges
terre diviciis et gloria Iste autem ut credo non est
ita pecuniosus et certe non minus quod i° paralip. xxij

legitur q david rex reliquit Salomoni filio suo i impn
sas domus dni / auri talenta Centum milia et argenti
mille milia talenta / eris autem et ferri non e pondus
Credimus autem q rex Bohemie pr ind electi tante
liberalitatis fuit q potius debita q tanta sibi talen
ta dimisit Sed nec hoc presumat adversarij
q indubitanter tenemus q hec omnia advenientur
sibi Ut xvi primo querite regnum dei Tercio excessit
Salomon in amplitudine familie et ordinationis ut
3 Reg x dicitur q videns regina saba sapientiam Sa
lomonis 2 domum quam edificavit et cibos mense
eius et habitacula suorum et ordines ministrancium
vestesque eorum et pincernas et holocausta que offe
rebant in domo dni non habebat ultra spm Sed
quarto excessit magnitudine quiete et pacifice
gubernationis q ut dicitur eccl xlvij Salon imperavit
in diebus pacis unde primo palip xxij dicitur q
salon fuit vir quietissimus et requiescere fecit eu
dns ab omnibus inimicis suis per circuitum et ob hanc
causam pacificus vocatus est et pacem et otium
dedit deus isrl cunctis diebus eius Iste aut iam
habet adversarium sicut david habuit Saulem illum
scz bavarum hereticum et scismaticum manifestum Sz
confido in dno q ita erit de eo sicut de david et
de Bavaro sicut de saule et domo eius / Unde 2 Reg
iij dicitur q facta est longa concertatio inter domum
david et domum saul David proficiens et ipse s
ipso robustior domus aut Saul decrescens cottidie
Et notate q licz Salon in pace regnavit David
aut semper et in bellis et in sanguine non tamen hoc
fuit quin david fuit Salomone sanctior Ymo
frequenter deus multa aliquorum tribus i mittit ut
sit eis sicut est virtutis ita occasio et salutis
sicut dicebat Bern in libro de laude nove milicie
templi De Civitate sancta ierlm quam tamen
permisit dns impugnari / Unde de filiis isrl dicitur
Iudicum iij q dimisit dns eis aliquas vicinas

regiones chgenienarum ut traduceret in eis ysrahelem
ut bella addiscerent et haberent consuetudinem preliandi
et deut° vij dicit quod paulatim consumpsit illas
gentes et per partes ne bestie multiplicarentur
contra eos id est bestie infernales. // Dicebam 2°
quod in electus superavit Salomonem quia datur primo
in pulchritudine corporalis continencie et incor
rupcionis Salomon cum inclinavit femora sua
mulieribus et posuit maculam in gloria sua sicut
dicitur ecc° xlvij et 3 Reg xj Rex salomon ada
mavit mulieres alienigenas multas scilicet aut pu
dicius tuum uxorem ut audiuimus // Secundo superat in
longitudine perseverancie et durationis Salomon cuius
in scriptura bonum fuit initium sed malum exitum sicut
apparet 3 Reg xj / Iste per simum quod non solum
bonum initium ymo felix medium et felicissimum
exitum habebit semper in devocione ad deum et
ecclesiam perseverando et ideo si oppositum fecit male
pro eo sicut apparet de omnibus Imperatoribus qui se
finaliter ecclesie opposuerunt sicut de Frederico et
aliis Esto ergo fidelis usque ad mortem et dabo tibi
coronam vite Apoc ij quia maximum bonum agitur
si ante consummationem boni desertur Unde de Sa
lomone scriptum cum incepit male agere dominus statim
suscitavit sibi adversarium ymo adversarios multos
Jeroboam et Ada ut dicitur 3 Reg x Suscitavit dominus
adversarium Salomoni Tercio superat in celsitudine divine
adorationis Salomon cum colebat Astarten deam
Sydoniorum et Chamos deum Moabitarum et Mo
loch ydolum Amonitarum sicut dicitur 3 Reg
xj Sed in electus solum unum deum adorat
et illi soli servit et serviet in futuro Sed quarto
superat in fortitudine corporalis et bellice experien
cie et excitacionis Salomon in armorum exercicio non
fuit ymo dicebat david de eo Salomon filius meus
parvulus est et delicatus primo paralip xxij Sed in electus
adhuc in pueritia fuit in armorum exercicio et in ytalia

Bonum initium Salomon habuit finem malum

Usque ad finem fidelis esse

et in alijs partibus Attendens illud vegecij de re militari
Quod scia rei bellice dimicandi nutrit audaciam Nemo
enim facere metuit quod se bene didicisse confidit Unde au
diui quod quasi alter iudas machabeus similis factus
est leoni in operibus suis Unde ipse potens viribus
a iuventute sua sit princeps milicie et ipse agat
bellum populi primo machabeorum .iij. Sit merito ex
istis quatuor ultimis condicionibus dicamus de eo
illud quod xij tercie plus quam salomon hic Hoc de primo
magno tangitur in eo clara ydoneitas et sufficiencia
ipse enim describitur quoniam dignus et habilis quia
catholicus et deuotus quia industrius et discretus / quia
iustus et equus quia pius et clemens / quia robustus
et castus quia bellicosus et strennuus et per hoc est
non solum sicut salomo sed eciam in aliquibus plus
quam salomon Dico secundo quod describitur status nobili
tas et excellencia status eius ad quem assumitur
est eminens clarus et nobilis / Unde propter hoc collo
catur eminenter et gloriose quia promouetur ad fasti
gium regalis et tandem imperialis excellencie et
dominacionis / Unde dicitur mathei ... sedebit super solium
meum et ipse regnabit pro me Ad cuius euidenciam
sciendum iste status imperialis est eminens altus
et nobilis specialiter propter quatuor
Primo quia propheticie presignatus
Secundo generose diuatus
Tercio spaciose dilatatus
Quarto gloriose exaltatus

Unde habet status iste:
- propheticam presignacionem
- celicam decoracionem
- Amplificam decoracionem
- Magnificam exaltacionem

Dico primo quod status iste est prophetice presignatus habet
enim propheticam presignacionem Ad cuius euidenciam expositorum
hebreorum et aliquorum sanctorum illa quatuor
animalia que vidit Ezechiel Ezech. primo signant
quatuor imperia que fuerunt scilicet imperium assiriorum quod

fuit primum / vnde et frequenter reges assyriorum plane
in scriptura significantur Et etiam dicunt aliqui quod le-
onem in cristallo portabant Et primus qui regnauit
in isto imperio fuit Belus pater Nyni et durauit
illud regnum mille trecentis et quinque annis sicut
dicit Augustinus xij de ciuitate dei c x Sed postea trans-
latum est dei iudicio ad persas et medos sicut patet daniel
vij^o vrsus autem significat imperium persarum et medorum
quod incepit a dario et durauit annis iiij^c lxxxv sicut
dicit Augustinus ibidem significatur autem per hominem quia illud
regnum multum hominibus tractauit regnum medorum
quam alia / vnde etiam cyrus Rex persarum et medorum
dedit licentiam et reedificandi ierusalem et templum
post quam scriptura multum eum commendat ut patet
ysaye xlv Pardus autem significat regnum grecorum
quod incepit ab alexandro quod minus certamen durauit quia
post mortem alexandri imposuerunt omnes sibi dyade-
mata sicut dicitur primo machabeorum primo Istud
autem significatur per pardum quia sicut pardus impinguit
corpus maculis ita istud imperium increpuit in regnum mede-
orum sicut apparet primo et 2o machabeorum maxime
tempore Antiochi illustris qui significatus est per cor-
nu modicum quod postea factum est grande daniel
viij Sed aquila significauit imperium Romanum
quod incepit tempore Romuli Regnante Ezechia in iudea
sicut dicit Augustinus xviij de ciuitate dei c xxij et dura-
uit usque nunc licet facte sint multe translationes
per collationem dignitatis in germanos in persona magnifi-
ci karoli sicut dicitur extra de electione c venerabilem Istud
autem significatur per aquilam vnde et signum Romani
Imperij Aquila est Et sicut dicitur Ezech primo
Inter ista quatuor animalia facies aquile desuper
erat quia istud Imperium Romanum maius et pote-
tius ceteris fuit vnde et Jeronimus dicit super da-
nielem Imperio Romano nichil fortius et durius
fuit Etiam ista Imperia figurata Danielis secundo
per statuam quam vidit Nabuchodonosor tunc caput
aureum pectus et brachia de argento venter et fe-
mora ex ere sed tibias quasi ferreas Regnum enim assyriorum

significatum est per caput aureum Persarum et Medorum
per argenteum Grecorum per es Sed Romanum per ferrum
Modo dicit textus Regnum quartum illud ferreum quo
modo ferrum comminuit et domat omnia sic regnum quartum
comminuet et conteret omnia verum est quod pes pedum
istius statue erat ferrea et quedam fictilis quia sicut exponit
daniel Regnum divisum erit et ex parte regnum erit solidum
et ex parte contritum Sunt modo ad breviter terminum Patet
ergo quod istud imperium cum prophete prefigurant ut dicit
illud Jo. v. Scrutamini scripturas quia ipse sunt que
testimonium perhibent de me etc. // Dico secundo quod iste status
est gnose derivatus / quia adeo non dextra sed de
celo duxit originem / fecit enim deus duo luminaria /
luminare maius ut preesset diei et luminare minus ut preesset
nocti Sed Balem sed et luna per que luminaria significantur
sacerdotium et imperium Sed pendeamus luna imperium secundum
apparet quod de maioritate et abo. c. solite / ut dicat
Imperium illud act. xxiiij Ego quod orae altissimi perditionibus
enim potestas adeo est Ad Ro. xiij Unde dicebat
Iohannes papa lxxxxv di. c. Si imperator Si hoc imperator
privilegia potestatis sue que in administrandis
legibus publicis divinitus consecratum est Et subdit
quod adeo consecratus est imperium potestatem quod utique
est sed mediante pontificali sicut apparebit magis
infra et eadem di. c. cum ad verum // Tercio dico
quod iste status est spaciose dilatatus Nullum enim aliud
regimen temporale est quod nos paucioribus
limitibus coherceretur et quod habet limites ita magnas
Unde secundum legistas principatus eius est
super omnem terram et eius terra est possessio eius
et ipse est dominus mundi Unde non habet principatum
limitatum sed illimitatum secundum eos Sed
modo secundum iura canonica principatus pape
eius limitatus est sic ut sepe dixi de finibus et re
iudicata c. pastoralis in clementinis, hoc tamen
certum est quod multo ampliorem quam regnum aliquod
temporale habet dilationem Ezechiel xxxvij Rex
unus erit omnibus imperans omnibus secundum legistas.

Spaciose dilatatus imperii status

Vel omnibus id est multis Gen. xxviii Dilataberis
ad orientem et occidentem ad septentrionem et me
ridiem Quarto dico quod iste status est gloriose
exaltatus unde non solum extensive precellit alia
sed etiam intensive Nobilior enim omnibus est Tertio
commonendo cum ad istum statum possum sibi di
cere quod dicitur deut. xxvi faciam te excelsiorem
cunctis gentibus ut dicat hic / quod dicebat david
de se ipso primo paralip. xxvii fecisti me spectabilem
super omnes homines / Unde possumus dicere illud ysa.
ii In diebus novissimis erit preparatus mons domus
domini in vertice montium et elevabitur super colles et flu
ent ad eum omnes gentes Et ideo merito dicitur
quod sedebit super solium meum ysa. ix super solium da
vid et super regnum eius sedebit et confirmet illud
et corroboret in iudicio et iustitia hodie cum col
locabo cum cum principibus ut solium glorie
teneat primo reg. ii Ut merito dicatur illud hest.
iii posuit solium eius super omnes principes ut meri
to dicatur de eo illud primo paralip. ultimo Sedit
salomon super solium domini in regem et cunctis placuit
et paruit illi omnis israel Sed unde quod non dicit
solum quod sedebit super solium meum / solium enim simplici
ter solium meum est sic magis declarabo satis cito
in fine Ut dicam illud 3 reg. 1 Benedictus deus
israel qui dedit hodie sedentem in solio meo viden
tibus oculis meis Sed additur in sermone et
regnabit pro me / ut dicatur illud paralip. xxix Reg
navit Salomon filius eius pro eo Sed quare dicit
pro me / numquid dimittam sibi istam cathedram
et istam sedem / certe non intendo Sed pro me reg
nabit / quia pro honore meo et istius sedis regnabit
tunc pro me regnabit quia suum regnum ad honorem
dei et istius sancte sedis totaliter ordinabit Vel
sicut alia litera habet post me. Et illud prius et
posterius dicit vel ordinem temporis quia minor me
est et forte me subtracto de medio Ad hoc reg
nabit / Vel quia postea me ad solium suum dignum

pervenit. Vel post rome dignitatis quia sua meta in secu-
laribus dicam statim infra. vel post rome originis quia
sua origine a meta sic statim patebit et si precedens
tempore precedens natura et dignitate et precedens
eciam origine Regnum eius salvo eius precedam b. xli.
Et sic patet quod status iste ad quem assumitur est
eminens altus et nobilis quia assumitur ad fa-
stigium Regalis et tandem Imperialis excellencie et do-
minacionis. Dico 3° quod describitur preeminencie auctus 37
et eminencia, quia preeminens est precellens excel-
sus et sublimis, quod illi ergo proprium ubi tangit
inductum spiritualis sive et diffinicionis illius propriam.
Ad cuius evidenciam sciendum quod spiritualis auctus in or-
dine ad excellenciam Imperialem habet tres actus
precipuos

habet enim:
- Approbare
- Iudicare
- Regulare

unde potestas imperialis quia:
- petere decretum sive approbacionem vel confirmacionem
- Subire iudicium sive examinacionis vel discussionis
- Recipere preceptum sive mandatum vel ordinacionis

Dico primo quod spiritualis habet actum primum preceptum qui est ap-
probare. habet enim electus in Imperatorem promovendus
petere decretum sive approbacionem vel confirmacionis.
Unde extra de elec. c. venerabilem. dicit, quod legatus
de innocenciatis generis assertum persona regis ap-
probavit et duxit reprobavit ut extra de iure iurando
Clementis. persona ydonea cuius ydonea reputata
ipsum nominamus et denunciamus declaramus Re-
gem Romanorum ipsumque approbamus tamquam sufficientem
et habilem declarantes ad suscipiendam impera-
lis celsitudinis dignitatem. et istud videtur
recte fecisse instituta quia Samuel Saul re-
probavit et David approbavit sicut apparet primo Regum
xv. et xvi. et quasi per totum et etiam quia omnes
filios ysai reprobavit et solum David qui erat mi-
nimus approbavit. Et quia deus approbacionem vel reproba-
cionem Regum iste fieri voluit per ministerium sacer-
dotum et ista est causa in ut dicitur Tyrannus et usurpator

et dignum cathalicum et approbatum / quod primus hic precessit
in scriptura et scripturis est summe in statu sacerdotum de qui
bus dicitur hebre. viij / ipsi regnaverunt sed non ex
me sed sacerdotum neque unde sacerdocium fuit figuratum in
Melchisedech qui fuit sacerdos dei altissimi Gen. xiiij
Et primus precessit in Caym sicut dicit Aug. xv
de civitate dei xix Et ideo dicit Aug. super ps. xliiij quod
reges soli isti inungebantur quia habebant imme
diate ordinem ad christum a quo dependet omnis un
cio Mediate ergo quia istud imperium cathalicum est
Et unccionem recipit / promovendus ad ipsum debet
approbari per summum sacerdotem Unde dicit dominus Boni
facius ad Archiepiscopos Maguntinum Coloniensem et Treverensem
De electione Alberti in Regem Romanorum electi int
tetu pro dicit sicut ad nos ius et auctoritas examinandi
personam in Regem Romanorum electum pertinet quod
in unccio consecracio coronacio manuum imposicio
necnon denunciacio reputacio ydoneitatis persone
vel forme et narracio regia seu conc(ione) dignitatis
persone vel forme pluris pertinere noscuntur / Secundo
secundo quod hic ipsa actum presuppositum quia iudicare impera
tor eius habet sublime iudicium sive examinacionis vel
discussionis Unde dicitur in illo c. venerabilem Ius et
auctoritas examinandi personam electam in regem et pro
movendum ad imperium ad nos spectat Qui
eam similiter inungimus consecramus et coronamus Est enim
regula et generaliter [illegible] approbatum ut ad eum examinacio
persone pertineat ad quem imposicio manuum spectat
Et ideo Apostolus dicit prima ad Thy. v. Nemini cito manus
imposueris Cito autem manus imponere est ante
tempus examinis honorem prebere dignitatis sicut
et patet in glosa super isto verbo Et ideo dicitur prima
ad Corin. ij. Animalis homo non percipit ea que
spiritus dei sunt stulticia enim est illi et non potest
intelligere quia spiritualiter examinatur spiritualis homo
omnia diiudicat et ipse a nemine iudicatur
Super illo verbo dicit Aug. et est in glosa quod per
hoc spiritualia preponuntur corporalibus vel animalibus

potestatibus ut examinentur et probetur an spiritualia amet et diligant Unde lxxxxvi di. c. duo sunt dicit quod imperator pendet ex ipse iudicio non econtra quod satis apparet cum plures excommunicasse et deposuisse Romani pontifices imperatores legantur sicut patet manifestissime in decretali ad apostolice de sententia et re iudi. libro vi. Ideo primo ad Corinth vi. dicitur Angelos iudicabitis quanto magis secularia Quarto Ecclesia quia ipsa habet actum perfectum quia scilicet clarum Imperator enim habet perfectum preceptum sue moderationis vel ordinationis legum enim non dedignantur sacros canones imitari Unde imperator habet ad eum intendere sicut ad exemplar Unde dicitur deutro xvii quod Rex accipiet exemplar a sacerdotibus Unde quicumque agit aut facit secundum regulam sacrorum canonum bonum et iustum est Sed quod aut agit eis contrarium non esset sequendum sed potius reprobandum Propter hoc dicit deut. xvii cap. Si quis superbierit nolens obedire sacerdotis imperio qui tempore ministrat domino et decreto iudicis moriatur homo ille ut nullus deinceps magis intumescat superbia Act xviii Si ecclesiam non audierit sit tibi sicut ethnicus et publicanus Unde Saul quamdiu obedivit samueli bonus fuit et reprobatus est sed quando non obedivit reprobatus est Unde primo Reg xv sibi dicitur Scidit dominus regnum tuum a te et dedit illud proximo tuo meliori te Et fuerunt verba samuelis Quinta quia ipsa istos tres actus perfectos habet Ideo apparet eius eminentia et auctoritas quia enim potestates sunt inter se ad invicem ordinate Maior precipit minori Unde pharao precipit Ioseph et Ioseph precipit dispensatori sicut apparet Gen xliiii Unde ipsa videtur esse illius de quo dicitur in ps Ego autem constitutus sum Rex ab eo super syon montem sanctum eius predicans preceptum eius Istud enim preceptum de quo dicitur Eccl. xviii qui custodit preceptum non experietur quicquam mali et ratio patet est quia sicud

Leges non dedignantur sacros Canones imitari

Saul quamdiu obedivit Samueli bonus fuit

Apostolus dicebat 2a ad Cor. viii proprio non ergo sed dominus preceptum apostoli preceptum dei est ideo dicebat Apostolus ad Thymo. v. prope ut irreprehensibiles sint Ideo pa ad Thess. iii dicit Confidimus de vobis quod precipimus vobis precipimus et facitis et facietis Dominus autem dirigat corda vestra in caritate dei et paciencia Christi Unde di. x. c. Certum est hoc Regalis Dicitur regibus in rebus est salutare ut voluntatem suam Christi sacerdotibus subdere aut preferre non properent sacro suo per eos presules disce- pacius quod datur et tertia formam Regem Et unde in quo ex istis tribus patet quod eminencia spiritualis est in ordine ad excellentiam imperialem quasi triplex genus causalitatis scilicet quia deus habet racione ad talem

originalem et effectivum
Primo quidem 2o exemplarem et directivam
3o finalem et completivam

Potestas ergo imperialis cathedra et approbato
A papa originatur
A papa exemplatur
Ad papam terminatur

Dimisso quod a papa exemplatur quod satis supra probatum est Primo declaro quod a papa originat et istud suadeo duobus primo quidem ingenio quia potestas temporalis est ordo impressus quia translata est prima persona deo / prima auctoritate Hugonis qui libro suo de sacramentis parte ii li. ii c. iiii dicit

sunt due sunt potestates secularis et spiritualis et in utraque potestate diversi sunt gradus et ordines potestatum sub uno tamen capite distributi Et quasi ab uno principio deducti et ad unum relati Terrena potestas caput habet Imperatorem vel Regem / spiritualis potestas caput summum pontificem Ad potestatem Regis pertinet que terrena sunt et ad terrenam vitam facta Ad potestatem summi pontificis pertinet que spiritualia sunt et divine spirituali attributa quanto autem vita spiritualis dignior est quam terrena et spiritus quam corpus tanto spiritualis potestas terrenam sive secularem potestatem honore ac dignitate

preidit Nam spualis ptas trenam ptatem et instituere
habet ut sit et iudicare habet si bona non fuit.
Ipsa vero a deo primo instituta est et tum demum
a solo deo iudicatur pat sicut scriptum est spualis ho:
omnia diiudicat et ipse anemine iudicatur Est aut
spualis ptas quantum addiuinam institucionem prestat
et prior sit tpe et maior dignitate in illo antiquo
veteris testamenti ppo manifeste declaratur Ubi
primo a deo sacerdotium institutum est postea vero per
sacerdotium iubente deo regalis ptas ordinata Unde
adhuc in ecclia dei sacerdotalis dignitas regalem
ptatem sacrat sanctificans per benedictionem et formans
per institucionem Ex qua auctoritate patet quod ptas spualis
tpalem instituit ut sit et iudicat si bona non fuit
et confirmat ut bona sit Secundo quia non tantum ptati
sed soli spuali et sacerdotali dictum est Jeremie primo
Ecce constitui te super gentes et regna ut evelles
et destruas et disperdas et dissipes et edifices et
plantes Istud enim verbum non est dictum nec regibus
Imperatori sed Jeremie qui fuit de sacerdotibus Anna
thoth sicut patet ibidem primo Tercio quia ptas ista tpalis
cathata et approbata originem sumit a ptate spuali
sicut patet primo Regum viij cum enim ppls israel pe
tiuit Regem Et non acquieuimus Et asamble
Unde dicitur ibi Constitue super nos regem qui
iudicet nos Et ibidem dicitur Da nobis regem Unde
non adclamationem ppli sed ad petitionem duntaxat Samuel
et iuxta consilium dei eis Regem dedit Saul Et
idem tps fuit de david primo Regum xvj et Joiada sa
cerdos Joas constituit Regem et collocavit in solio
Regali Athalia que regnum usurpare voluit gladio
interfecta sicut patet secundo paralip xxiij et patet
de aliis regibus Quarto videtur in hoc fuisse
figuratum nostre Numeri xj ubi dominus ad peticionem moysi
quod gravabatur in multitudine populi voluit quod
ipse moyses lxx viros eligeret qui inmanent ad ppli
gubernacionem et dicit textus quod isti dedit deus
non immediate sed mediante moyse Unde dicitur

Spualis ptas Terrenam instituere debet

A solo deo Iudicatur

Spualis ptas maior est { Tempore / dignitate

Sacrat Regalem dignitatem &c

Athalia

Sacerdotium et Regnum in una persona etc.

quod tulit de spiritu moysi et dedit illis ut notetur significaret
omnem potestatem temporalem a sacerdotali derivatam Moyses
enim et Aaron in sacerdotibus eius ut psalmus. Et licet isti
lxx fuerint figura lxx discipulorum sicut declarat
Beda in sermone tamen multo proprius fuit figura
ymo res gesta istius potestatis temporalis derivate
a spirituali. Ipsi enim fuit illa(?) ad potestatem temporalem non
spiritualem / quia non omnes erant de tribu levi sed de omnibus(?)
populo(?) israel. Et de qualibet tribu erant aliqui. Sola
autem tribus levi potestatem illam spiritualem habebat. Quin-
to ad hoc videtur multum facere quod a principio a
quo fuit Rex temporalis et prelatus sacerdotum et reg-
num una(?) concurrere personam unde Melchisedech
qui fuit Rex salem erat sacerdos dei altissimi
Gen. xiiij. Et iste dicitur fuisse sem filius Noe
ut dicit Jeronimus et ponitur in glossa. Gen. xiiij
Et sumitur de Ebrayis gentibus. Et dicit magister
in hystoriis quod omnes primogeniti a Noe usque ad
Aaron fuerunt pontifices et aliorum regimen habe-
bant Moyses autem et aaron erant de sacerdotibus
et ut finis correspondet principio ante adventum
Christi secundum tempore Machabeorum iidem fuerunt sacerdotes
et duces et Mathatias et filii eius Quorum(?) tenorem
profert xviij de civitate dei xlv c. et xxxvj quod
post reversionem a captivitate babilonica et instau-
racionem templi Reges quos habuerunt sicut Aristobo-
~~[illegible]~~ et Allexander fuerunt eius fuerunt etiam pon-
tifices et sacerdotes. Sexta patet per hoc quod scribitur
2a Machabeorum xv ubi dicitur quod Onyas sum-
mus sacerdos et Jeremias etiam sacerdos apparuerunt
Jude qui tunc regebat populum israel Jeremias autem
extendit sibi dexteram et dedit ei gladium au-
reum dicens Accipe sanctum gladium munus a deo
in quo deicies adversarios populi mei israel. Per gladium
autem potestas terrena significatur Unde ad Ro-
xiij non sine causa gladium portat. vindex enim
est etc. Ipsam enim potestatem recipit per manum sacerdotis
Septimo hoc fuit etiam clare demonstratum luce xxij

Ubi xpus in collegio apostolorum duos gladios esse voluit
scilicet unum per eos exercendum, alium per reges vel imperatores
sed ad nutum et imperium sacerdotis. Sicut etiam deduxit
Sed quarto de consideratione ad Eugenium li. iiii c. iii
dicit ei ibi quod si utrumque gladius non pertinet ad eccle-
siam apostolis dicentibus apostolis Ecce duo gladii hic
non respondisset satis est sed respondisset
nimis est. Octavo quia deutero. xvii dicitur quod si diffi-
cile et ambiguum apud te esse perspexeris iudicium inter sangui-
nem et sanguinem, causam et causam, lepram et lepram
surge et ascende ad locum quem elegerit dominus deus
tuus venies que ad sacerdotes levitici generis et ad iu-
dicem qui illo tempore fuerit et queres ab eis qui indi-
cabunt tibi iudicii veritatem faciesque quecumque dix-
erint, sequeris sententiam eorum nec declinabis
ad dexteram nec ad sinistram. Ubi apparet mani-
feste quod finale iudicium pertinet ad sacerdotes maxime
ad summum pontificem sacerdotem et etiam ad se-
cularia et spiritualia instituta. Et ea patent que sig-
nificantur per iudicium inter lepram et lepram scilicet ea
quo ad civilia omnia que significantur per iudicium
inter causam et causam. Sed ea etiam ad criminalia que sig-
nificantur per iudicium inter sanguinem et sanguinem.
Nonum quia xpus legem tulit amoris, istud iudicium
criminale etiam ad mortem noluit per sacerdotes
novi testamenti exerceri. Unde dixit petro Converte
gladium tuum in vaginam Luce xxii voluit tamen
ad eius nutum et imperium exerceri. // Decimo quia
in xpo fuit utraque potestas spiritualis et temporalis et
fuit verus pontifex et verus rex ut alias di-
ffuse deduxi. Unde utramque potestatem dimisit
petro dicendo ubi Quodcumque ligaveris etc.
Matthei xvi et Jo. xxi. dicitur in omnibus dicitur Et xpus beato
petro eterne vite clavigero terreni simul et celestis
imperii iura commisit. // Undecimo quia hodie
determinatum est in illa decretali unam sanctam
in fine ubi dicitur quod omnem humanam cre-
aturam in spiritualibus et temporalibus subesse romano

Ecce duo gladii
Hic
Adducit Bernardus doctor hic sanctus et alii magistri in libro de ierarchia

Nota

pontifici et de necessitate salutis Et sic patet primum
declaratum scilicet quo subest quod potestas temporalis est Secundo
modo probatur hoc inspecta quia ista potestas imperialis est
a papa et hoc probatur quoniam quia persuasionibus et cum Con-
stantinus dimisisset tantum imperium accidentale beato
petro silvestro et eius successoribus patet in illo c.
lxxxxvi di. Constantinus papa postea istud acci-
dentale imperium transtulit in Germanos secundum de-
claratum est supra ergo a papa est originatum
Tertio quod quod est causa cause est causa causati sed nulli
dubium est quod potestas eligendi imperatorem est prin-
cipibus electoribus ab apostolica sede concessa secundum
dicitur in decretali venerabilem et apparet in cro-
nicis quod Gregorius V natione Almanus hanc potesta-
tem eis concessit et ita eam distribuit Quarto
Tertio quia plus dat ius confirmans et approbans
quam eligens vel eligentes electo Unde ex electione
non videtur nisi matrimonium initium Sed per con-
firmationem matrimonium videtur esse ratum et rati-
ficatum et contractum sed papa habet electum
imperatorem approbare ergo potestas sua originatur
ab auctoritate papali Sexto quia res finaliter redit ad
naturam suam Unde ad locum suum unde exeunt
flumina revertuntur ut iterum fluant Ecclesiastes primo Sed deve-
niente imperio administratio imperii ad papam quem-
cumque pertinet ut extra de foro compe. c. licet et
extra de re iudicata c. pastoralis in clementinis
patet ergo quod dependet ab eo sicut a causa effectiva
originali Secundo hoc manifeste apparet in illo
exemplo de sole et luna luna enim nullum lumen
habet a se sed tantum illuminationem recipit a sole
Cum ergo per lunam significetur potestas imperialis per solem
potestas papalis patet quod potestas imperialis dependet
et originatur a papali Unde quia illuminare est actus
Ierarchicus et ierarchia non est nisi per primatum
ideo tanto merito papa precipit imperatori Et ideo dixi
in thematicis consilii Proprium sicut Philippus XIX papa ad
dicendum Ego in timore dei fidelis et tunc presertim patet

ergo quod ista potestas dependet a papali sicut ab originali et effectiva / quod autem dependeat sicut a causa sicut et a finali et completiva potest sciri per predicta. Ierarchia terrena exemplata est a celesti Apoc. XXI Vidi civitatem sanctam Ierusalem de celo etc. Sed in celesti ierarchia est unus supremus ierarcha, ergo et in terrestri. Et hanc rationem prosequitur Bernardus 3 de consideratione c. ix dicens sic: Ego puto non contemnendum quod sicut illic Seraphim et Cherubim ceteris quibusque usque ad angelos et archangelos ordinantur sub uno capite deo, ita hic quoque sub uno summo pontifice. Et subdit: nec est contempnendum quod deum habet auctorem et de celo duxit originem. / Secundo sic potestas spiritualis et temporalis aut sunt ordinate ad invicem aut inordinate. Non inordinate quia a deo sunt; que autem a deo sunt ordinata sunt. Ad Romanos XIII. Si autem ordinate aut ergo spiritualis ordinatur ad temporalem quod est impossibile quia nobilius et dignius non ordinatur ad ignobilius quia finis habet rationem non solum ultimi sed etiam optimi. Aut temporalis ordinatur ad spiritualem quod tenendum est. Item ista videtur ratio Aristotelis XII Metaphysice concludentis sic: Entia nolunt male disponi, pluralitas autem principatuum non bona. Unus ergo princeps. Et secundum illam rationem ubi unum propter alterum utrobique tantum unum. Cum ergo temporalis sit propter spiritualem. Tertio potestas spiritualis finis est alterius. Quarto sic sicut enim in artibus ita in potestatibus, sed in artibus illa ad quam alie ordinantur dicitur architectonica. Alie autem subministrantes sicut patet de frenifactiva et equestri in ordine ad militarem. Sic potestas spiritualis est architectonica, potestas autem temporalis subministrans et ministra. Unde Proverbiorum nono dicitur: Cum sapientia edificaret sibi domum misit ancillas suas ut vocarent ad arcem. Quinto quia beatus Ambrosius in pastorali in fine considerans quod sicut finis nobilior est hiis que sunt ad finem dicit

quod honor et sublimitas pontificalis nullis potest com
parationibus adequari Et cum regum fulgori com
pet et principum dyademati minus est quam si auri
fulgorem ad plumbi metallum compet Cum vi
deamus regum colla submitti genibus sacerdotum
et deosculata eorum dextera orationibus se putant credibus
communiri // Sexto nobilitas et eminentia istius
papalis dignitatis ad imperialem probatur dicere
sicut probat Apostolus ad hebreos vij Melchizedech
fuisse maiorem ipso Abraham Unde arguit sic
sine ulla contradictione quod minus est a maiore be
nedicitur Sed Melchizedech benedixit Abrahe ergo
Melchizedech maior est et dignior Ergo autem
accipiens causam maiorem quam accepit Apostolus ac
cipio aliam minorem videlicet quod papa habet
benedicere consecrare et inungere et coronare impera
torem ergo maior eo // Septimo sic ex tribus actibus
ierarchicis circa aliud nobilior est illo si eos habet
erga eum potestatem particularem ex eorum actibus ie
rarchicis qui sunt purgare illuminare et perficere
ergo multo nobilior // Octavo quia dyonisius dicit
quod lex diuinitatis est infima ad suprema per media
reducere Cum ergo potestas spiritualis habeat potestatem tempora
lem ad deum reducere constat quod maior est ea
Nono potestas papalis vocanda est illius lapidis
excisi sine manibus de monte qui percussit sta
tuam et contriuit pedes eius testarum et argentum
et aurum et omnia redegit in fauillam Unde
est regnum celi quod in eternum non dissipabitur
quod comminuet et consumet universa regna et
ipsum stabit in eternum Daniel ij° // Decimo quod
papa vicarius est eius qui dominatur excelsus
in regno hominum Et cuicumque voluerit dabit illud
et humillimum hominem constituet super eum Ipse
enim hunc humiliat et hunc exaltat in ps.
quod luce ij Deposuit potentes de sede et exal
tauit humiles ecclesiastici x Sedes ducum superborum
destruxit deus et sedere fecit mites pro eis Unde

Nabuchodo

Nabuchodonosor eiectus est de regno dan(iel) c(apitulo) q(ua)rto q(uia) no(n) vid(et)
q(uod) dnator excelsus in regno ho(min)um et cuicu(m)q(ue) volue(rit)
dat illud / Undecimo q(uod) lxxxvi di(stinctione) c(apitulo) s(i) imp(er)ator
dicit q(uod) imperatorem oportet subesse pontifici no(n)
preesse // Duodecimo quia qua(n)do rex nazaze-
nus scribens Imperatoribus Constantinopol(itanis) dicit
sic et habetur x di(stinctione) suscipite ne libitatem ubi dei
libenter suscipite q(uod) lex xp(ist)i / sacerdotali vos subicit
p(otes)tati et istis tribunalibus subicit dedit em(im) et vob(is)
p(otes)tatem dedit et principatum / s(ed) multo p(er)feci-
orem principalibus vestris unq(uam) ne vobis iustu(m)
videtur / si cedat p(ro)pius carni / si actionis celestia
supponitur et diuinis p(re)feruntur humana q(uasi) di(ceret) ymo
valde iniustum / Unde tangit tres raciones rep(ro)bat(ur)
g(ener)o in r(aci)one finis Et ista videtur r(aci)o quare papa
et pontifices etia(m) de temporalibus h(abe)nt iudicare quia
cuius est iudicare de fine eius est iudicare de
hijs que et ordinantur ad finem quia racio
eorum que ordinantur ad finem sumitur ex
fine Sed ut probatum est temporalia ordinatur ad
spiritualia et p(otes)tas temporalis ad spiritualem / Ergo p(otes)tas
spiritualis pot(est) circa temporalia omnia iudicare patet
ergo ista eminencia ex ista triplici causalitate
Ut dicat s(crip)t(ur)a q(uod) p(ro)batur p(ro)verbiorum viii [per] p(ro) me
reges regnant et legum conditores iusta decernu(n)t
[per] pro me principes imperant et potentes decernu(n)t
iusticiam De hoc habemus pulcherrimam figuram
Ezech(iel) primo ubi di(citur) q(uod) cu(m) fieret vox sup(er) fir-
mamentum quod erat sup(er) capud quatuor animaliu(m)
q(ue) p(re)figurabantur quatuor Imperia sicut
declaratum est sup(er)ius ipsa animalia stabant et sub-
mittebant alas suas firmamento q(uod) est super
capud eorum imperatorum est ecclesia firmata sup(er)
firmam petram Item moyses x di(stinctione) de nube ad
cuius motionem movebantur et ad cuius stacionem
stabant et figebant tabernacula filij israel vero
Et videtur m(ihi) q(uod) ex istis p(re)monendus Imperator

tres respectus habet in ordine ad papam primus
est quod ei iuramentum prestet fidelitatis et obedientie
sicut dicitur xliij. di. tibi domino et hodie ingressus quod
expresse in clementina Romani principes et quod divina
cuiusmodo Secundus est quod ex hac ei debet beneficiorum
liberalitatis et munificentie sicut illi agro mag-
na prestitit sicut patet in capitulo preallegato Constan-
tinus / et dicit Bonifacius magisbarione Albi-
dicit inter cetera grata et grandia ipsi ecclesie pro
gratis et grandibus impensis tibi in meritibus
te compensare Tertius respectus est quod habet officium
defensionis advocatie et assistentie ut est de
ele. Venerabilem et lxxxxvij. di. Ecclesie mee Et
hoc fuit pulchre figuratum Zacharie vi ubi
dicitur quod in capite Ihesu filii Josedech sacerdotis
magni corona posita est et dicitur sibi Ecce vir
oriens nomen eius et subter eum orietur et
edificabit templum domino et ipse portabit gloriam
et sedebit et dominabitur super solio suo Et con-
silium pacis erit inter illos duos Et loquitur ad litteram
de Zorobabel exponatur auctoritas patet quod etiam
sic primus preeminentie auctoritas et eminentia tum
dicitur illi proprium et cetera // Dico quarto et
ultimo quod contingit in hoc munere finis utilitas
et efficacia Est enim expediens bonus et utilis
Unde ipse sublimatur fructuose et utiliter propter
spe finalis et salutaris providentie et guber-
nationis Omnia peraguntur in hoc munere Sed sit
dux super istud / forte enim dicunt multi in cordibus
eorum et forte exterius in auribus multorum
insultavit quod licet persona habeat ydoneitatem
et sufficientiam status nobilitatem et excellen-
tiam preeminentie auctoritatem et eminentiam Tamen
fructus nullus proxima videtur esse valde periculo-
sum propter visum sit quod multi post quam con-
mati fuerunt tam ecclesiam sic preeminentem insur-
rexerunt Sed videtur mihi quod optimum unum tantum

hodie et necessitas exigit et utilitas expostit ut tal
pmarao fiat ut scz sit dux sup iste Jam vacauit
Jmpium xxxiiij annis ex quo henricus Annus istius
ultimus Jmperator decessit licet enim dicatur quod
postea duo fuerunt electi indiscordia scz fredericus
dux austrie qui decessit et ludowicus de Bauaria
Cum iste ludowicus suis demeritis exigentibus fuit
per dnm Johem papam cessarem iniquum cum fine si
quod sibi competebat ex dicta electione priuatus
et suspensus Et certe durante ista vacatione non in
dicunt mala minui sed augeri etc Et ut breuiter
pertransseam pro hoc vniuersa ratione que talis

Officium xpiani Imperatoris est
- fidem dilatare
- hereticos extirpare
- ecclesiam defensare
- rem publicam augmentare et in pace gubernare
- Oppressos releuare
- Tyrannos malleare
- Bonos premiare et honorare
- Malos exterminare hostes suos
- prouincias et ciues pro iusticia

Et ista maior pars posset diffuse declarari
sed pertransseo quia satis nota est Sed tunc accipio
contrarium quod patet ad sensum

Sed hodie
- fideles cruciantur et ab infidelibus impugnantur sicut patet de Cruciatis
- heretici multiplicantur et in ecclesia multa preiudicia contra clericos et prelatos
- et hodie per hoc fornicantur sicut patet de Bauaria et adherentibus plurimis
- Oppressi contra formam et contra libertates concessas per doctores et contraria
- Res publica leditur pax exulat et bella ubique concitantur
- pupilli orphani vidue et miserabiles persone spoliantur et subditi excoriantur
- Tyranni dominantur mala impune perpetrantur

Ergo concludendo tantum hodie et necessitas
exigit et utilitas expostit Ut aliquis ad Jmpera-
torem promoueatur ut sit dux super israhel
ad has fines

Ad fidei dilatationem
Ad hereticorum extirpationem
Utilis Ad ecclesie defensionem
Ad rei publice augmentationem et pacifice gubernationem
Ad oppressorum relevationem
Ad tyrannorum malleationem
Ad bonorum premiationem et honorationem
Ad malefactorum punitionem
Prima Pet. ij. Subditi estote regi quasi precellenti
sive ducibus tamquam ab eo missis in vindictam ma
lefactorum laudem vero bonorum Confido quod in domino
quod multiplicabitur eius imperium et pacis non erit
finis ysaie ix et quod eius ministerio omnis violen
ta predatio cum tumultu et vestimentum mixtum
sanguine erit in combustionem et cibus ignis hodie
enim natus est ille cuius imperium super humerum
eius ysaie ix Ipse enim iudicabit in iustitia pau
peres et arguet in equitate pro mansuetis terre ysaie
xi Ipse maleficiis nam parcetur unde Exo.
[Bavarum] xxx ipse illud imperium an(te) xpm Bavarum hominem
per filium perditionis et qui adversatur et extolli
tur qui iam misterium operatur iniquitatis cum
suis fautoribus destruet illustratione adventus
sui Et velud princeps katholicus in obediencia
persistet ecclesie Attendens quod dicitur de Theodosio
[Theodosius Aug.] imperatore secunda ad Thess. ij° Et recitat Augustinus
quinto de civi. dei c penultimo dicens sic Quid
hac omnia quod ipso initio imperii sui non quievit
iustissimis et misericordissimis legibus adversus
impios laboranti ecclesie subvenire, quam valens
hereticus qui ad tempus patrocinabat imperatorem fa
vens hariianus vehementer afflixerat Cuius
ecclesie se membrum esse magis gaudebat quam
[Ambros.] in terris regnare Et Ambros. dicit in epistola ad Va
lentinianum imperatorem quod nichil honorifi
centius imperatori quam quod filius dicatur ecclesie Et
ponitur in illo capitulo Cum moior xxiij q.
viij. Unde bonus imperator debet esse malleus

filius ecclesie

infidelium hereticorum et tyrannorum et paganorum Et debet
esse clippeus catholicorum obedientium et assessorum
virorum ecclesiasticorum ut contra malos sit mal-
leus conterens contra bonos clippeus defendens
Et quod tales imperator tunc vocantur vere dici felix
sicut declarat pulchre Augustinus quinto de civitate dei c.
xxiiij dicens Neque enim nos christianos quosdam
imperatores ideo felices dicimus quia vel diutius
imperaverunt vel imperantes filios morte placida
relinquerunt vel hostes rei publice domuerunt
vel inimicos cives adversus se insurgentes et
cavere et opprimere potuerunt Hec enim et alia huius
vite solacia quidam etiam cultores demonum acci-
pere meruerunt qui non pertinent ad regnum dei Sed feli-
ces eos dicimus si iuste imperant Si inter lin-
guas sublimiter honorantium et obsequia nimis hu-
militer salutantium non extolluntur Sed se homines
esse meminerint si suam potestatem ad dei cultum
maxime dilatandum maiestati eius famulam
faciunt si deum timent diligunt et colunt Si
plus amant illud regnum ubi non timent habere
consortes Si tardius vindicant facile ignos-
cunt Si eandem vindictam pro necessitate regende
tuendeque rei publice non pro saturandis inimicitiarum
odiis exerunt Si eandem veniam non ad impu-
nitatem iniquitatis sed ad spem correctionis in-
dulgent Si quod aspere coguntur plerumque decer-
nere misericordie lenitate et beneficiorum largitate
compensant Si luxuria tanto eis est castigatior
quanto posset esse liberior Si malunt cupi-
ditatibus pravis quam quibuslibet gentibus im-
perare Si hec omnia faciunt non propter ardorem in-
anis glorie sed propter caritatem felicitatis eterne
Si pro suis peccatis humilitatis et miserationis et orationis
sacrificium deo suo vero immolare non negli-
gunt Tales christianos imperatores dicimus esse fe-
lices interim spe postea re ipsa futuros
Et id quod expectamus adveniet Hec Augustinus et ipse in ma

Augustinus de Imperatoribus et Regibus

Castitas nostrum

t. dicit Aug. quod tales imperatores magis orationibus quam
viribus pugnant et vincunt sicut dicit xiii de ci. dei de Theo-
dosio qui vicit maximum et Eugenium tyrannum qui
imperatorem loco eius sibi fecerat surrogatum. Unde dicit
quod cum tela per dracos adversariis iacerentur tantus
ventus subito in adversariorum tela in ipsos corpora
retorqueret. Unde dicit Aug. quod quidam poeta Clau-
dianus licet nomine Christi alienus versus in eius lau-
dibus sic dixerat: O nimium dilecte deo tibi militat ether
Et coniurati veniunt ad classica venti. Hoc etiam ap-
paruit hodie de Karolo magno ad cuius orationem ceciderunt
muri cuiusdam civitatis quam diu absessam tenuerat
in qua habitabant Sarraceni sicut patet etc. de
Machabeis sicut de Josue et ubique in scriptura. Iste
ergo est finis quam istum esse volumus dicentem super
iste. Videns enim Symon Johannem filium suum quod vir
prelii esset posuit eum ducem virtutum universarum
i° Machabeorum xiii ut ipse modo dicit. Unde
ablaqueati quod dicebat David Michol filie Saul i-
properanti sibi quod ludebat ante archam domini ij° Re-
gum vj ubi dicitur sic: Elegit me potius quam patrem tuum
et omnem domum eius et precepit mihi ut essem dux
super populum domini iste longo ergo tempore regnet ipse super
iste Deut. xvij ut ego dicam sibi quod scilicet pro
Paralipomenon xxij. Ego ero ei in patrem/ et ipse erit mihi
in filium/ firmaboque solium regni eius super iste
Nunc ergo fili mi sit dominus tecum et prosperare
et edifica domum domino deo tuo. Det quoque tibi dominus
prudentiam et sensum ut regere possis iste et
custodire legem domini dei tui. Tunc proficere poteris si
custodieris mandata et iudicia que precepit dominus
Moysi ut dicit iste Confortare et viriliter age
ne timeas neque paveas. Sed surge et fac et erit
dominus tecum. Et sunt verba ad literam David dicta
Salomoni. Et subditur in textu quod precepit David
cunctis principibus iste ut adiuvarent Salomo-
nem filium suum ut dicitur illud i° Paralipomenon ul-
timo. Magnificavit dominus Salomonem super omnes
iste et dedit illi gloriam regni. Et utinam talem
qualem nullus ante eum habuit rex iste sicut

dicitur illud eorum in textu Ego enim ad litteram hodie dabo impe-
rium regi meo et sublimabo cornu christi mei primo
Reg. ij dicens ipse quod dicebat dominus fore imperatori
et est in registro li.ª xiij epistola xxxvj letentur celi
et exultet terra et de tuis benignis universe rei publice
populus nunc usque vehementer afflictus hylarescat
calcentur iugo tue dominationis superbe mentes
hostium releventur tua misericordia contriti ac depressi ani-
mi subiectorum virtus celestis gratie inimicis te-
rribilem te faciat pietas subditis benignum osten-
dat quiescat felicissimis tuis temporibus universa
res publica in pulchritudine pacis redeat cunctis in
rebus priscis iura possessio reformetur Nam sin-
gulis sub iugo tui imperii libertas sua omnipotens
deus in omni actu cogitationis et operis cor tue pietatis
sue gratie dexteram manum teneat Et quecumque iuste ac
clementer agenda sunt inhabitator tui pectoris
spiritus sanctus benigne dispensat ut de temporali regno
post multorum annorum curricula tua clementia
ad celestia regna pertingat Et idem in epistola ad le-
onciam augustam loquens ipse de se et viro suo
dicit sic faciat vos deus in amore catholice
fidei defensores quos fecit ex benigno opere impera-
tores infundat in vestris mentibus zelum simul et man-
suetudinem ut pio semper fervore valeatis et quicquid
deo committitur non inultum relinquere Et si quid in
vobis delinquitur parcendo tollerare Concedat
vobis deus vivendi spacium ut quo longius vestra
vita extenditur subiectorum animis consolatio va-
lidius confirmetur Quantoque amplius deum
timetis conditorem eius tanto amplius petro co-
missam ecclesiam amare debetis Cui dictum est Tu
es petrus et super hanc petram edificabo ecclesiam Cui dicitur
Tibi dabo claves regni celorum Et quecumque solveris
super terram Quanto ergo et quam forti amore illi de-
betis esse astricti per quem ab omnibus peccatorum nex-
ibus desideratis absolvi Ipse igitur sit vestri custos
imperii ipse sit vobis protector in terra ipse sit pro

Vide hic ad propositum

Et iterum de eodem

vobis intercessor in celo ut per hec revelatis devotis
peccatoribus in vestro imperio subiectis gaudere finaliter
post multa annorum tempora in celesti regno gaudeatis
quod vobis et nobis concedat qui est benedictus
in secula seculorum Amen

Verba autem pronunciacionis fuerunt hec

Ipsum declaramus denunciamus et nominamus Regem
Romanorum Imperatorem annuente domino promovendum
ipsius applicantes personam decernimus quod sibi de-
beret impendi de manibus nostris consecracionem In-
unctionem et Imperiale dyadema loco et tempore o-
portunis supplentes nichilominus de plenitudine po-
testatis omnem defectum si quis forte in electione
predicta intervenit sive racione forme sive racione elec-
tionis offerentis nobis recipere fidelitatis nobis debite
et alie cuiuslibet alterius iuramentum Explicit est
finis huius etc

De oracione ipsius petri de palude

Queritur de oracione utrum sit pars satisfaccionis
et videtur quod non quia nichil est satisfacto-
rium nisi quod est penosum Oracio autem est delectabilis
ergo etc In contrarium est Augustinus in littera Circa istam
questionem sunt videnda tria primo de necessitate et
obligacione oracionis secundo de modo Tercio de effectu Quantum
ad primum sunt sex conclusiones prima quod vocalis
oracio cadit sub precepto triplici primo sub illo quo deo
tenetur homo super omnia diligere et sibi debet
honorem impendere scilicet latrie cuius actus est oracio
tria autem est spiritus debita et continua secundo racione
qua tenetur diligere proximum non minus in casu quam
in corpore Tercio sicut tenetur pro se mendicare
si aliter habere non posset et sibi vivere tempore aptam

Orat fili nostri anime dz aptare et adeo mendicare
p oroz Que est peticio decencium a deo no aut e
decens q det spiritualia nisi desideranti et petenti
Tercio ex caritate proximi qua tenetur fili aptare
et procurare bona anime nam hic corporis Est autem
orare postulare unde et advocatos dicimus dicimus
oratores et oraciones vocantur postulaciones Et
postulare secundum leges est desiderium suum vel a
mici in iudicio coram iudice exponere vel exponere
Nam est aut que naturali vel divino desolatum
qs et quo et quantum debz homo orare deum
Aut pro indigencia sui aut proximi etc

Sequitur Exposicio seu lectura Magistri Nico-
lay Dinckelspuel super Capittulum Firmi-
ter Credimus

Ad laudem et gloriam immense et ineffabilis
ac incomprehensibilis Trinitatis patris et filii
et spiritussancti Necnon sacrosancte fidei catholice
reverentiam et honorem legendo aggredi temptabo
Capitulum Firmiter credimus incipiens libri decreta-
lium primum et de summa trinitate et fide catholica
intitulatum Non quidem propria motus presumpcione Sed
venerabilium doctorum Iuris Canonici requisicione precum
sione et supplicacione benigna inductus Quarum
piis votis resistere nec decens nec congruum iudicavi
in pacatissimo hoc sacratissimo tempore natalis domini nostri
ihesu xpi fidelium mentes et precipue virorum ecclesiasti-
carum divine honorificencie singulariter dicatorum ab-
iectis penitus et postpositis inutilibus et nocivis que-
rijs quibus vani et perditi homines dyabolico in-
stinctu hiis diebus devotissimis solent insistere
plus salutiferis virtuosis occupacionibus adhereant et devotis
ac salutaribus studiis implicentur Hoc autem editum
est capitulum in concilio lateranensi Anno domini Mo ducen-
tesimo decimoquinto ut dicitur in speculo hysto-
riali libro 30 c. 6 l. presidente in eodem
sanctissimo in xpo patre et domino Innocencio papa tercio
doctore egregio qui plures alias decretales pul-
cherrime compilavit Ac libros theologica subtiles
fecit Dampnavitque libellum Abbatis Joachim
contra magistrum sentenciarum compositum atque doctrinam
perversissimam impii Almarici qui dixit ydeas in mente
divina creare et creari Et omnia redire in deum
et in eo unum individuum atque incommutabile perma-
nere ut patet infra e. t. dampnamus Impie dicta
Hostiensis vero in c. dampnamus in fine recitat tres
errores illius Almarici Primus quod omnia sunt
deus et deus est omnia Secundus de ydeis ut dictum
est Tercius quod post consumpcionem seculi erit aduna-
cio sexuum sic quod non erit distinccio sexuum quod ad
incarnacionem asserit in xpo incepisse qui secundum eum
nullius fuit sexus Sed hoc manifeste falsum est

et contra scripturam quia fuit circumcisus Est etiam
error armenorum Et quia dyscretus in epistola 3a de
glorioso doctore beato Augustino sic scribit prohemia
apud te non solum videtur superfluum sed molestum
qui non aliud sed rem desideras Id circo eadem ratione
et magna simul huius capituli ac brevitate temporis ad
legendum deputato motus obmisso ulteriori pro
hemio Ad materiam tituli seu rubrice descendo
Est igitur diligenter advertendum quod Christus dei patris 95
unicus filius consubstancialis et coeternus pro humani generis
perem multiplici lapsu et vulnerati reparacione de sum
mis celorum adyma descendens mundi tandemque mor
tem subiens temporalem ne gregem suo preciosissimo
sanguine redemptum Ascensurus post resurrectionem
ad patrem absque pastorali custodia desereret beato pe
tro singulariter in persona eiusque successoribus curam
ipsius commisit ut sue stabilitate fidei ceteros in
sua unione firmarent firmatos in fide catholice
fratres imbuerent ac reclinarent et reclinatos
ad servanda salutaria eius mandata inducerent et
aptarent Hec siquidem tria iniunxit dicens Mathei ultimo
Euntes ergo docete omnes gentes quantum ad primum
Baptizantes eos in nomine patris et filii et spiritus sancti
quantum ad secundum Docentes eos servare omnia quecumque
mandavi vobis quantum ad tertium Inter que convenien
tissime et aptissime fidei doctrina premittitur Est
enim fides omnium spiritualium bonorum fundamentum
Unde Apostolus ad hebre. xi Est autem fides substantia re
sperandarum rerum Est etiam fides per quam anima vivi
ficatur per gratiam Abbac 2o Iustus ex fide vivit
Ad romanos 1o Et idem ad galla. 3o Ipsa est per quam
anima a peccato purgatur Actuum 15. fide purificans corda
eorum Ipsa est per quam anima iuste coronatur Ad Ro.
3o Iusticia enim dei est per fidem ihesu christi Ipsa est
per quam anima deo desponsatur Osee 2o Desponsabo
te mihi in fide Ipsa est per quam homines efficiuntur dei
filios adoptantur Ioh 1o Dedit eis potestatem fi
lios dei fieri etc Ipsa est per quam ad deum acceditur

[illegible]

Quid sit fides

ad he. xi. Accedentem ad deum oportet credere quia est et inquirentibus se remunerator sit

ipsa demum est per quam homines eterne vite tramitem consequuntur Joh. v. Hec est voluntas patris mei qui misit me ut omnis qui videt filium et credit in eum habeat vitam eternam. Concordat beatus Augustinus in libro de fide ad petrum sic ait Fides est bonorum omnium fundamentum et humane salutis initium sine qua nemo in hoc seculo iustificationis gratiam nec in futuro vitam eternam possidebit. Et in libro de verbis domini idem sic ait Nulle maiores divitie nulli thezauri nulli honores nulla huius mundi maior est substantia quam est fides katholica que peccatores homines salvat cecos illuminat infirmos curat cathecuminos baptizat fideles iustificat penitentes reparat iustos augmentat martires coronat virgines et viduas et coniugatos casto pudore conservat clericos ordinat sacerdotes consecrat in hereditate eterna cum sanctis angelis collocat. Hec ille. Cum enim igitur xpi vicarius generalis summus ecclesie pontifex prepositurus in hac solempni compilatione mandata quibus xpi ecclesia per apostolorum predicatorum fundata pariter gubernatur tytulum de fide premittit et ceteris ante ponit ut videlicet illi qui sunt per dorcutulos maribus in faciendi primo luce fidei illustrentur ibi pugnaturi contra hostes hic condempnatus ea armatura fidei premuniuntur iuxta illud Apostoli ad ephe. vi. In omnibus sumentes scutum fidei in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere. Et i petri v. Sobrii estote et vigilate quia adversarius vester dyabolus etc. ~~Et i. ad thess. v. Induti loricam fidei et caritatis et galeam spei salutis~~ quia nec modicum contendere nec in armis nos opponere debemus inimicis i de Kesti spoliorum frequenter hic ~~vi. 3 q. et capitulum~~ Et licet articulorum cuiusdem fidei quidam ad deitatem quidam ad xpi humanitatem et quidam ad omnes effectus pertineant ut inferius magis apparebit fundamentum tamen totius fidei est xpi prima deitatis veritas et omnia alia

[illegible]

ea ratione continentia sub fide mysterium ad deum ordi
nem habent et aliqualiter referuntur iuxta illud
Ioh. 14. Creditis in deum et in me credite per quod datur
intelligi quod in Christum creditur mysterium est deus / quod
sub fide de deo principaliter continetur / Sunt eciam ante
credibilia singularia est fidei christiane ut trinita
tem divinarum personarum unitatem divine essentie
confiteantur habet professione Christo per baptismum sunt
consignati sicut ipse docuit Matth. ultimo Baptiza
tes eos in nomine patris et filii et spiritus sancti. Alia vero que
de deo asserimus nobis et aliis communicata inveni
untur puta quod deus sit unus omnipotens eternus Et
sic alia de deo fide tenentur que tamen Iudei et Sar
raceni minime diffitentur Unde ad insinuandum
primum et singulare dogma fidei christiane dictus Christi
vicarius noster intitulavit hunc fidei tractatum de
deo / scilicet de trinitate et non de qualibet scilicet de summa
quia ut patet ex dictis inter omnes trinitates hec sola
creditum est fidei catholice praecipue Unde advertendum
quod multiplex reperitur trinitas in hierarchia subcelesti
et humana / hierarchia celesti et angelica hierar
chia supercelesti et divina hierarchia primum
sub celesti et humana reperitur trinitas status scilicet superiorum
mediorum et inferiorum primus est prelatorum secundus
religiosorum et tertius laycorum Et in qualibet
illorum quedam trinitas reperitur Nam in prima
statu inveniuntur papatus episcopatus et pastoralis
prelatus In secundo vero statu reperiuntur primo abbates
vel magistri generales secundo priores et tertio simplices
et conventuales fratres In tertio autem statu reperiuntur
primo seculares principes // 2o milites // 3o layci
vulgares Isti tres status tanguntur per Christum Matth.
24. sub methaphora existentium in agro / in lecto / et in
mola // Unde secundum Augustinum Impugnatio sunt qui in agro
sunt In lecto qui contemplationi vacant In mo
la qui mundana tractant primus status est rectorum
secundus celibum tertius coniugatorum In qualibet domo
humane sic et in qualibet alia creatura invenitur

Trinitas spiritualis | Subcelestis | Humana | Hierarchia | Celestis et Angelica | Supercelestis et divina

Alii intelligunt per agrum virum ... et per lectum ... alii ... per molam et lectum

pitagoras

ternarius potentiarum scilicet memorie intelligentie et
voluntatis secundum quas ad ymaginem et similitudinem
summe trinitatis est factus. Secundo primo in singulis eciam
creaturis reperitur ternarius per racionem tamen trinitatis
quelibet creatura est vestigium quoddam summe trinitatis
manuducens aliquo modo in eam causatam in natu-
ram perfectionum vel appropriatarum dictarum personarum
ut sunt unum verum et bonum / modus species et
ordo / natura virtus operatio / principium medium et
finis / numerus pondus et mensura et similia. Unde
et pitagoras ponit omnem perfectionem in tribus existere
et propter hoc omnia cum triplici dimensione mensura-
bat scilicet principio medio et fine ut tangit Aristoteles
primo de celo et mundo capitulo primo. Unde est quod ad sancti-
ficationem deorum hoc modo utuntur ut dicit ibidem.
Beatus quoque Augustinus libro xi de civitate dei capitulo 27 dicit
trinitatem divinam cerni in tribus partibus philosophie
scilicet rationali naturali et morali. Tria eciam sunt que in uno
quoque artifice spectantur ut tria efficiat scilicet natura
doctrina et usus ut dicit ibidem. Reperitur etiam trinitas
ut dictum est in ierarchia celesti et angelica trinum
videlicet ierarchiarum angelicarum scilicet supreme me-
die et infime quarum quelibet ternario modo ordinum
decoratur. Infima enim est trinitas angelorum
archangelorum et principatuum ut patet per dyoni-
sium in de celesti ierarchia capitulo nono. In media
enim trinitas potestatum virtutum et dominacionum ut patet
ibidem capitulo octavo. Et in suprema est trinitas thronorum
cherubin et seraphin ut habetur ibidem capitulo septimo.
Idem patet per magistrum libro 2o distinctione 9 capitulo 1o. In
supercelesti vero ierarchia et divina invenitur tri-
nitas divinarum personarum scilicet p. et f. et s.
s. ut patet per dyonisium in de divinis nominibus capitulo 2o.
Ad distinctionem igitur omnium aliarum trinitatum de quibus
non est intencio presens a suprema et superce-
lesti trinitate [dissentit] descendendo de qua volens tractare
~~principaliter [illegible] [illegible]~~ [presens opus] premisit titulum de summa
trinitate quo sola ~~vera~~ [vera] est. Et dicitur summa. Nam

Preterea de creaturis ad hoc respectu [illegible]
trinitas una que accidit [illegible]
composite et variabiles alia per quam
hoc accidit [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] et corporis [illegible] que trina
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] accidit
[illegible] [illegible] [illegible] bonum
[illegible] mali [illegible] per quam [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] trinitas [illegible]
trinitas per quam ad [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] trinitas
[illegible] et [illegible] est et alia 2a quam
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
Et [illegible] trinitas alia per quam [illegible]
[illegible] ut [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] est [illegible]
trinitas de causis [illegible] [illegible] de [illegible]
trinitatis ut [illegible] [illegible]

ipsa sola est primum et supremum in virtute et capacitate
infinitate et duratione. Et breviter in omni dignitate
nobilitate et perfectione / Unde Augustinus libro 3 de verbis
domini sermone 28 dicit Quid est omnipotens deus
inestimabilis ineffabilis incomprehensibilis ultra
omnia extra omnia super omnia / omnem cum creaturam sua
excedit Omnem creaturam preterit / immo ipsa precellit Si
enim queris magnitudinem maior est Si pulchri
tudinem pulchrior Si dulcedinem dulcior Si
splendorem splendidior Si iusticiam iustior Si for
titudinem fortior Si pietatem clementior Nulla
enim minor racio patitur ut vel factura factori suo equetur
vel opus artifici comparetur Hec ille / Dicitur autem
trinitas quasi trium unitas quia quidem tria in di
vinis sunt pater et filius et spiritus sanctus / Unitas
vero est essentia divina seu natura in qua divine
persone ineffabiliter uniuntur Unde sanctus Bernardus libro
2° q. de consideratione ad Eugenium papam licet
multe sint unitates tamen inter omnes ista primum et summum
tenet locum Est namque sanctus cum unitas collec
tiva unitas constitutiva unius congregata unitas
potestativa unitas consentanea unitas votiva
et unitas digna Ipse ibidem declarat Sed admitto
causa brevitatis Et subdit omnes hec omnia quod
ad istud summum atque ut ita dicam unice unum ubi
unitatem consubstantialitas facit hunc unum comparis illorum
si assistes erit quoque unum per comparationem nullo igitur
inter creata que unum recte dicitur arcem tenet
unitas trinitatis qua tres persone sunt / Sed de
hac trinitate et unitate diversa errores pro
cesserunt / Nam Sabellius abstulit personarum dis
tinctionem proprium dicens et pater et filius et spiritus sanctus esse unam
essentiam et unam personam sed solum differe
ntibus Arrius vero posuit trium personarum
divinarum esse diversas substantias et dignitate et dura
tione creature dominantes ut patet 24 q 3 c quidam
autem Que omnia fides catholica condempnavit ut magis

patebit impressum littere singula de summa trinitate et
aliis ad fidem pertinentibus primus titulus unde intitulatur
~~et fides catholica~~ et non additur in titulo et fi-
des catholica Dicitur autem fides catholica id est universalis
ut dicit Boetius in libro de trinitate Tum propter
illud propter regularum que mouent omnes obligat
Tum quia eius notitia et cultus per apostolos per omnes mun-
di partes sufficienter sunt promulgata et quamquam per-
ne per omnes mundi partes a pluribus acceptata licet
modo per paucos minus exigentibus iusto dei iudicio
sit restricta ~~extensive~~ et limitata Non propter autem
hereticorum errores si subest tamen in aliis
includitur Ex istis igitur aliqualiter patet intellectus
istius tituli seu rubrice Et quare primus sit in
ordine titulorum Et hec de materia istius rubri-
~~ce~~ ce in se sufficiant

Hic mouentur dubia

Consequenter mouenda sunt circa illam materiam
aliqua dubia et breviter dissoluenda Et quia
in prima glosa tanguntur pulchra et ad materiam pro-
positum satis pertinentia Ideo illa prosequor ut videatur
quid in eis sit veritatis Primum est quid sit fides
Secundum quot sunt acceptiones fidei Tertium que sunt
species fidei Quartum quot sunt articuli Quintum
quod primum credendum Sextum et ultimum que pe-
na non credentium Ad ista breviter respondeo
Dico primo quod iste terminus fides multipliciter accipi-
tur Uno modo id est quod sacramentum fidei id est baptis-
mus in de bap. et cum est. Maiores et c. debitum
l. 7 di. de Judeis Secundo id est quod castitas thori
27 q. 2 conjuges et est unum de tribus bonis ma-
trimonii Tertio id est quod conventionalis sanc-
tus que est hosti servanda est 23 q. 1 noli Quar-
to id est quod conscientia Ad Romanos 14 Omne quod non
est ex fide peccatum est id est contra conscientiam quod est contra
conscientiam etc. Et sic exponitur de penitentia
di. 2 in domo capitulo dicitur promissio seu propositum

Nota est glosa ... applicatur lego ad ... ad 1 species fidei

j. ad thy. v. ubi dicitur quod primam fidem irritam fece-
runt etc. de reg. dispone. ff. de addic. j. de compensa-
tionibus c. j. [l.] Collectio articulorum. Quartum .11.mo fides
ut hic 22. q. j. hec est fides j. de vi et hon. cle-
ricorum ut quisque. Octavo dicitur conversio in amicabilis
consideratio etc. de treuga et pace. Amicam/unquam fuit
fides etc. et quod bone fidei ut nota in summa de exceptionibus
cum vero libri contractus acceptationes tangit glossa. Nono
fides dicitur legalis contraria dolo j. de pactis et fide.
bona fides Decimo dicitur probabilis ignorantia ff. de
acquirendo rerum dominio quod bona fide/id est probabiliter
ignorantibus j. de presc. vigilanti. et dilig. ti. Undecimo dicitur
probabilis credulitas ff. de v. sig. l. bone fidei
emptor Duodecimo dicitur bona simplicitas
unde dicitur iste est bone fidei id est simplex non
duplex 23. q. 1. quia militans De hiis acceptationi-
bus fidei glossa j. de Cresce. de prebendis habes partem
versus Baptismus cultus securitas conscientia atque
fidius legalis simplex collatio credens Quisque
probabilitas fidei substancia tenetur Post hec accipitur
ad hoc fides in scripturis et dictis doctorum
//13° pro facilitate credendi ad Ro. 4.º Credidit Abraham
deo quod fides eius reputatur ad iusticiam. Luce 7.º Non
inveni tantam fidem in Israel //14.º dicitur
fides devotio fidei Matthei 17. Mulier magna est
fides tua //15 dicitur assensus propositionis per rationem generatus
et sic accipitur per Boecium in libro de ebdomadibus dicentem Ar-
gumentum est ratio rei dubie faciens fidem
//16.to pro adhesione animi cuiuscumque propositionis sive vere
sive false et sic accipitur pro communitatem [?]
methaphysice dicentem fides vulgi tenax est fide
philosophorum //17.º pro capitur per assensum propositionis sine talibus
[?] sic per nota[ta] sicut per beatus Augustinum in libro 83 questionum
q. 48 distinguit tria genera credibilium dicens
quedam que creduntur et numquam intelliguntur ut hystoria/
/quedam mox ut creduntur intelliguntur ut
principia per se nota Alia vero creduntur et postea

intelliguntur ut articuli fidei // 18a ca[pitu]la p[ro] olo[gi] seu
rebus s[upe]r p[er]tinentibus comp[re]hendis credendarum Et sic ca[pitu]la
p[er] augustinum 13 de trinitate ca[pitu]lo 1o dicente Eaque 2
creduntur in rebus sunt q[ue] esse vel fuisse vel futura
esse dicuntur // 19o p[ro] noticia p[re]cie seu cla[ra] dei vi
sione Iuxta illud ap[osto]li ad Ro. 1o dicit Iusticia dei
revelatur in eo ex fide in fidem Et secundum glosam
ex fide spei in fidem rei et speciei // 20o et magis
ad nostrum propositum ca[pitu]la pro noticia adhesiua comparatis vero
vel que naturalem humanam facultatem excedit in cong
noscendo Et est duplex quedam actualis et quedam
habitualis Actualis adhuc est duplex ex quo actual
assensus comparatis ex parte ... Alia est qua quis
assentit comparatis ex ... fidei aut alterius domi
supernaturalis infusi // fides vero habitualis ... est dupl[ex]
Nam quedam est supernaturaliter infusa Alia est acquisita
et illa ... est duplex Nam quedam est generata ex actuali
fide prius dicta Alia vero ex actuali fide 2o dicta
In proposito autem capitur fides pro habitu supernaturaliter infuso
qui est una de tribus virtutibus theologicis De quibus
dicit apostolus 1 ad Cor 13o Nunc autem manent fides
spes caritas tria hec ... et 1 de baptismo et eius
effectu ... Dicitur quod primum in baptismo in
funditur et ... 1o ca[pitu]la unico ...
et ... de illo dubio

Nota 2a quest[io] ...

Quid sit fides

Querendo quid sit fides illa mo[do] capta de ...
ne seu quo ... diffiniri Ad quod respo
detur quod illo modo sicut apostolus diffinit ad hebre
xi. dicens Est autem fides substancia rerum sperandarum
argumentum non apparencium Sed contra illam di
ffinitionem arguitur sic ... Omnis diffinitio bona debet
esse convertibilis cum diffinito Sed ista non est ...
... quomodo spes // Secundo ista diffinitio videtur
... igitur videtur quod ipsa sit
insufficiens // ... illa ... videtur ...
... ab illa diffinitione Querendo dicitur ... pot[est] dici

d[ubium] 5m

quod non est vera diffinicio sed quedam notificatio fidei
Concordat cum glosa illa Hostiensis in apparatu. Alii autem
ut dicunt alii isti magistrales possunt sic diffiniri // fides est
voluntaria certitudo absentium infra scientiam et supra
opinionem constituta. Sed id non videtur convenienter
esse dictum salva reverentia glosatoris et Hostiensis quia
ista diffinicio ab apostolo spiritu sancto pleno fuit data
et propterea non est sic abicienda // pro intellectu
huius diffinicionis est notandum primo quod aliqui
dixerunt quod apostolus per hanc diffinicionem non inten-
dit ostendere quid sit fides sed quid faciat fides Et
hoc tangit Hugo de sancto Victore libro primo de sa-
cramentis parte 10 c. 1o. Sed secundum sanctum Thomam
in 2a 2e q. 4 ar. 1o videtur potius esse
dicendum quod quamvis fidei notificatio sit completis-
sima eius diffinicio Non quidem ita quod sit in debi-
tam formam diffinicionis redacta sed quia in ea
sufficienter tanguntur omnia que exiguntur ad fidei
diffinicionem / Sufficit enim eis ipsis philosophis tangere
principia syllogismorum et diffinicionum quibus habitis non est
difficile in formas debitas reducere secundum artis
doctrinam Et cum eodem concordat Rich. de media
villa et Bonaventura et quam alii doctores
Nam in ea explicite vel implicite reperiuntur omnia
requisita ad sufficientem diffinicionem fidei ut
dicit Rich. scilicet genus et differentia prout est quedam diffinibi-
lem quod omnis virtus habet obiectum et subiectum prout est
accidens / Accidentis enim diffinicio datur per additamenta 1o. methaphysice Similiter et actus eius
et obiectum per que habet cognosci habitus ut
patet 2o de anima Necnon ordo eius ad finem
Nam secundum sanctum Thomam ubi supra obiectum
eius tangitur per hoc quod dicitur non apparentium /
Actus per hoc quod dicitur argumentum / ordo ad finem
per hoc quod dicitur sperandarum rerum Ex actu
autem dicitur intelligi et genus scilicet habitus qui
per actum cognoscitur et subiectum scilicet nec plura

[illegible]

requiruntur ad diffinicionem virtutis Ubi notandum quod ille terminus
substancia non capitur ibi pro re per se subsistente
vel que est pars rei totalis vel pro re que substat aliis
Sed pro fundamento Sicut enim in rebus totalibus
partes ordinatas habentibus prima pars in qua est totius
inchoacio potest dici totius substancia ut fundamentum
domus et carina navis Unde et plinius dicit xi naturalis
quod si cuius esset unum prima pars eius esset substancia Sic
et fides inicium est in nobis et inchoacio vite
eterne quam ex divina promissione speramus dicitur
substancia rerum sperandarum Dicit ergo substancia quoniam aliarum
virtutum sicut et ipsa fides substancia est et fundamentum
eorundem quasi totius spiritualis vite et edificii et
dispositio qua iam sperande res aliqualiter existunt
in nobis intellectualiter et in futuro realiter Et secundum
Alexandrum de hales in sua 3a q lx ar 2a fi-
des dicitur fundamentum in via quia est primus gradus
quo anima superius se ascendit Sequentes vero partes est
que est sicut paries quo minus dirigitur ad attingen-
dum alcius magnitudinem regni celestis Caritas vero est
sicut supremum sive tectum quod elevatur usque ad
sublimitatem glorie quia nunquam excidet i ad cor
13 Ex quo patet secundario quod aliorum glosatorum et
hereticorum non excludunt Nam illa particula substancia rerum
sperandarum non convenit spei ut patet ex dictis Ter-
tiam 2a non prodit quia res sperande non possunt
ubi tamen aliorum fidei sed tamen eius finis
Forma autem in substancia sufficit excluditur per secundam
particulam diffinicionis qua dicitur argumentum non
apparencium Ubi advertendum quod argumentum quandoque sumitur
stricte actum racionis discurrentis de premissis ad
conclusionem Quandoque capitur pro medio in quo tota
vis argumenti consistit Tercio translatum est ad signi-
ficandum inclusiva est preliminario breviter totius operis
sequentis et sic dicuntur argumenta in biblia ad
epistolas pauli et deinde ad omne lumine intellectus et
manifestacionem veritatis prius incognite et ista

mediis fidei aliquo modo potest dici argumentum. Sed declara-
tionem omitto causa brevitatis, sed quantum sufficit presenti
per argumentum possumus intelligere etc. efficacem actum secundum Tho-
mam firmam adhesionem non apparentium i. alicuius veritatis
in lumine naturali non cognoscibilis. Unde alia littera
habet convictio quia intellectus a veritate divina convincitur ad assen-
tiendum eis que non convincunt speciem ut notatum est licet
sit habitus voluntatis. Patet igitur diffinitio fidei ex
dictis Apostoli sic poni in forma artificialiter secundum sanctum
Thomam: fides est habitus mentis qua inchoatur vi-
ta eterna in nobis, faciens intellectum non apparentibus
assentire. Vel secundum Richardum de media villa: fides est ha-
bitus bonus totius spiritualis edificii fundamentum quibus
ad res sperandas ordinatus, manifestativus veritatis
transcendentis facultatem nostre naturalis cognitionis
ad intellectum inferius dandum. Et illa omnia sufficienter
tanguntur in dicta diffinitione Apostoli ut illi declarant.
Ex quibus faciliter solvuntur omnia illa argumenta
que solent fieri contra eandem diffinitionem. Bona-
ventura in 3o dicit quod adeo perfecte et complete
sit data ut nec perfectissimi ingenii possent eam arti-
culatius et complecius assignare. Ideo dicit sanctus
Thomas ubi supra: Et quicumque fidem diffinire vo-
luerint non possunt aliter diffinire nisi vel po-
nendo totam diffinitionem sub aliis verbis vel aliquam
partem eius sicut ipse declarat ibidem inductive. Alia
vero diffinitio glosatoris quam reputat magistralem
sibi et Hostiensis qua dicitur: fides est voluntaria
certitudo absentium infra scientiam et supra opinionem
constituta. Non videtur valere quia fides ut in
proposito capitur non est voluntaria i. non est volun-
taria certitudo etc. tamen quia. Et eius patet quia fides
est habitus primo mentis infusus ut patet ex dictis quo-
rum est voluntaria cum etiam parvulis in baptismo infun-
datur ut patet ex premissis allegatis qui tamen non habent
actum voluntatis saltem libere aliqua precedente.
Concedere tamen bene quod actus fidei esse volunta-
ria certitudo absentium infra scientiam et supra opi-
nionem constituta. De quo non est ad propositum quia

Argumentum

[illegible marginal note, right margin]

[illegible notes, lower margin]

ad actum illum concurrit voluntas antecedenter
et certificatur tamen intellectus per v credibilia de se pt
nouit et iste apparencie ibi concurrentes non sufficiunt
intellectum determinare ad firmum assensum tamen non
faciunt euidenciam igitur oportet ad illum concurre
imperium voluntatis et habitum fidei infusum ut omnis
excludatur formido tam actualis quam habitualis ut
alibi habet videri ¶ Ista eadem diffinicio fidei fran
ciscum de zabarellis fidei infusum demonum que non
voluntarie credunt sed inuite quia credunt et
contremiscunt ¶ Jacobi 2o ¶ Istam ergo diffinicionem vide
glosator recepisse ab hugone ubi supra qui tamen
prosequens non ponit illam in forma sed illam ¶ fides est
certitudo quedam ad de absentibus supra opinionem et infra
scienciam constituta ubi non addit ly voluntaria et ergo
videtur quod non sit addendum et hec de tercio dubio

Que sunt species fidei :-

Tercium dubium motum fuit que sint species fidei
Respondet glosa quod due sunt scilicet fides for
mata quam habent sancti et boni Alia informis quam habent
mali et eciam demones Ubi aduertendum quod illi
duo habitus non dicuntur distincte species fidei ~~Ex eo quod~~
~~nisi si dicerent essent species~~ quia secundum communiorem opinionem
doctorum quam eciam tenet magister libro 3o di
23 cap. qualibet in modo est fides informis et
formata successiue ¶ Sed fides tunc dicitur in
formis quando in voluntate illius in qua est sub
iective non est caritas creata ¶ Et tunc dicitur for
ta quando ibi est caritas creata ¶ Illa namque caritas dicitur et est
forma fidei scilicet extrinseca et omnium aliarum virtutum quia
earum actus imperat et imperium eorum secundum suum effectum
et eos in finem ultimum debite dirigit atque facit
eos eterne vite meritorios ¶ Sunt eius ordinaciones
secundum dispensacionem et effectus quo fit atque alias virtutes
sed non esse meritorias dicto modo ¶ Est ergo caritas for
ma fidei et aliarum virtutum non quod inhereat
sed per fortuna inter tamen aliquid per formam fides a caritate

consequitur sicud etiam in unitisso elementa superiora dicuntur
esse forma inferiorum licet dicatur improprie vel sicut lux
vel lumen dicitur forma et actus coloris et quamvis
tamen non fit unum per essentiam sed per relationem quandam
ut dicit Bonaventura. Sed contra hec que glo-
satur dicit in demonibus esse fidem informem apparet
aliquem scilicet Jacobus de alvergna et tangit Jo. An. in
Novella dicens quod secundum magistrum et alios theolo-
gos firmiter tenendum est quod demon non habet
fidem etiam informem contra quam est c primum habitus
ad bonum quod non est in demone. Credo quod fides ac-
tualis in proposito est voluntaria quia voluntarie
credit. Demon vero dolet quod demones credunt
et contremiscunt Jacobi 2o. Extorquetur enim
ab eis per flagellum. Sed iste tamen glosam incassum non
concludunt. Quod enim addunt primo magistrum non est
verum quia ipse libro 3o di. 23 c. 3o expresse oppositum dicit.
Dicit enim fides cum dilectione christiani est. Alia demonis demones
et insipientis contra. Fides inquit qua demones et
falsi christiani habent qualitas mentis est sed informis
quia sine caritate est. Etiam multi alii doctores te-
nent oppositum et potest etiam per rationem persuaderi. An-
geli fuerunt creati in gratuitis. Credo ut multi dicunt
sed illa non infunditur creaturis sine fide quia
sine fide impossibile est placere deo ad hebreos xi. Hoc
etiam tenet sanctus Tho. 2a 2e q. 5. ar. 1o. Si autem
fuit in puris naturalibus creati forte potest dici quod ante
confirmationem non habuerunt fidem etiam homo
ante lapsum. Secundario cum fidei est super naturalem
cognitionem nec per peccatum fuit ablata quia illud non
fuit infidelitas propter quam solam fides tollitur.
Nec ratio status quia solum iste status tollit ut
aliqui dicunt qui ponunt visionem quod tamen etiam alii ne-
gant qui ponunt replicationem habitum fidei sed non
actum. Nec videtur valere quod aliqui dicunt
quod in eis non est fides quia ipsi assentiunt
solum propter evidentiam signorum et non propter auctoritatem

diuinam cui sola fides innititur quia miraculum per se non
aufert sed pariens inducit ad fidem. Unde Jo. 2o.
post miraculum conuersionis aque in vinum dicitur quod cre-
diderunt discipuli eius in eum. Item Jo. 4 dicit
Christus Nisi signa et prodigia videritis non creditis
Unde est tamen quod assensus precise propter signa visa
conuenientia contra eum vel ipsum inducentia non est actus
fidei, sed propter auctoritatem diuinam. Et verisimile est quod
demones solum sic assenciant credibilibus fidem [illegible]
dicentium quod non possunt aliquid credere meritorie propter
carentiam in malo inclinatione. Hoc tamen non tollit habitum
fidei sed bene actum fidei et credere non possunt in actum
fidei habent tamen habitum ut multi dicunt. Alii tamen
dicunt quod possunt in actum meritorium credere et ex
illis sumitur patet quod materia predicta contra glo. [illegible]
non concludunt. Franciscus dicit quod duplex sit fi-
des informis quedam que non potest mutari et ista est
in demonibus. Alia que potest mutari et illa non est
in eis. Sed hoc medium facit ad propositum quia fides
per hoc quod formatur non mutatur quia solum
extrinsece dicitur formari. Et cum fides per hoc
in demonibus non potest formari hoc non est contra
fidei in se ipsa est ita bene formalis sicut fides
formata. Alii dicunt in alia littera dicunt quod duplex
est fides informis scilicet voluntaria et alia coacta quam
dicunt esse in demonibus et non primam cuius oppositum
patet ex dictis quia fides habitualis non est volunta-
ria. Quamuis tamen sit de hoc non curo quia etiam
magni doctores videntur dicere quod in demonibus non
sit nisi nec sunt fides infusa. Mat. tamen aliis
rationibus et motiuis et tamen sit de hoc [illegible]

Quot sint articuli fidei

Post hoc quarto dubitatur quot sunt articuli
fidei. Pro cuius dubii solutione est notandum
quod articulus capitur: articulus fidei gentium et aliter apud
rethoricos aliter apud physicos et aliter apud theologos.
Declarationem istius omitto. Supposito modo articulus fidei

Si vero obiciatur [illegible]

Richardum de sancto victore sic diffinitur Est veritas
indivisibilis credendi artans nos ad credendum Joh. an.
et franciscus dicit indivisibilis veritas etc Et male
dicitur quod articulus est tradita veritas indivi
sibilis non quidem ex eo quod non habeat partes Sed quia non
potest dividi in plures partes quarum quelibet importet spe
cialem difficultatem ad credendum Unde cum iste
articulus xpus fuit crucifixus mortuus et sepultus
resolubilis sit in plures veritates complexas nam
tamen quelibet specialem difficultatem habet ad credendum
quia credita ista xpus est crucifixus non est dif
ficile credere quod sit mortuus et sepultus Talis autem
veritas artat nos ad credendum nam quandam ar
tacione coactionis Sed suppono quod si volumus salvari
artamur ad credendum illam Vel ideo quod determinat
intellectum nostrum ad distinctum credendi actum ut di
cunt alii quod tot sunt distincti actus credendi
scilicet species quot sunt tales articuli distincti specifi
ce Vel articulus artat nos nomine Sed dilatius inter
in formatam habitum fidei non caritate Vel quia ea
artat nos ad amorem dei vel timorem vel aliam
affectionem in deum Et dicitur credenda quod unus articulus
aliquis est deus et est hec hominis carnis resurrect
tionem nam est articulus fidei nisi sit talis Sed ut
deus resuscitabit carnem nostram Consequenter dicit
glo. de numero articulorum quod sunt primi septem incarna
tio sicut nativitas que innuat prima articulo Baptismus
passio xpi sive mors eius descensus ad infe
ros resurrectio ascensus in celum adventus ad
ad iudicium Sed salva reverentia domini glosatoris
ista videntur nam valere si saltem voluit quod tantum
septem essent articuli principales sic videtur fuis
se de mente eius Nam postea recitat quosdam
theologos reponere 12 articulos secundum numerum apostolorum pene
tamen concludit in fine illius glose Sed verius
est quod articuli veri tamen sunt septem Ex quo patet
quod vult quod simpliciter tantum septem essent articuli principales
et hec contra glosam Joh. An. in addicionibus et Francus.

qui dicunt ipsum intellexisse de ar^lis ad humanitatem
pertinentibus Sed oppono contra hoc Nam preter
illos ar^los sunt alii ita principales sicut illi
ymo eciam principaliores ut patet de ar^lis deita
tem concernentibus ut est ar^lus de unitate divi
ne essencie et ar^li trinitatis divinarum personarum respi
cientes Ac eciam illi qui pertinent ad effectus tri
nitatis benedicte Item videtur male assignare
illos ar^los pertinentes ad xpi humanitatem Quia in
carnacionem et humanitatem assignat pro uno ar^lo
tamen tamen quelibet earum specialem habet difficulta
tem quod xpus dominus in sua benedicta nativitate
miraculose clauso exivit utero Item baptismum
assignat pro ar^lo cum tamen in nullo symbolo hoc pro ar^lo
ponatur nec specialem habet difficultatem Et ideo dicit
Franciscus et bene quod glosa hic errauit Concordat
hostiensis in apparatu et Johannes in novella Aliter autem
dicendum est quod ar^li fidei duplicater possunt distingwi Uno modo
ex parte componencium et sic 12 ponuntur ar^li secundum duo
decim numerum apostolorum Symbolum ar^lorum compo
nencium sicut eciam tangit hic glo Alio modo ex parte
rerum in xpo credendarum quia circa omnes ar^lus est
deitas vel quia agitur est deitas secundum naturam
divinam vel humanam Si primo modo tunc sunt
septem quorum unus est de unitate divine nature
et secundus de trinitate divinarum personarum
et tercius de effectibus benedicte trinitatis vel eius
operacionibus quorum una est in collacione nature
ut creacio Alia in collacione gracie ut sanctificacio
Et 3^a in collacione glorie ut est glorificacionis
resuscitacio Articuli autem pertinentes ad humani
tatem xpi eciam sunt septem quos glosa
hic annuat Salvo tamen quod dicit est de nativitate
xpi et eciam baptismo eius quia licet baptismus qui est
sacramentum et non ar^lus debet poni in glosa xpi na
tivitas Et secundum hoc habemus i.e. ar^los fidei
has autem fidei ar^los xpi fideles tenentur tenere
explicite vel implicite ut dicit hic glo. Ubi notandum

q[ui] h[abe]nt ... maiores ... explicite ... maiores ...

q[uod] dicit aliquid creditur in omni implicite. Et sic credere im-
plicite non est aliud q[uam] h[abe]re h[ab]itum fidei. Et sic pueri
baptizati dicuntur implicite credere omnes fidei ar[ticu]los
ut patet in de bap[tismo] et c[onfirmatione] eff[ectu]. Maiores. Alio modo vel
sicut aliquis dicitur scire omne eius implicite et in vir-
tute scit illam omne eius est. Similiter credere ex-
plicite est dupliciter. Uno modo credere actualiter et sic dis-
tinguitur contra credere implicite primo modo. Alio modo actu-
aliter est credere implicite et distincte et sic distingui-
tur contra implicite credere 2o modo. Sed secundum Jo[hannem] An[dreae] et
Franciscum credere implicite est credere ut ecclesia credit.
Explicite vero credere est sic explicare et distinguere
articulos s[icut] de hoc [illegible] talis credens. Contra
illud instatur quia multi inveniuntur layci simpli-
ces ymo quasi sacerdotes qui non solum implici-
te credunt articulos fidei intendendo q[uod] ecclesia credit
s[ed] eos distincte et implicite ~~eos~~ asserunt qui
tamen inter illos non sciunt distinguere. Nec unum q[uam]
aliud distincte explicare. Igitur hoc non requiritur
ad explicite credendum illos. Item si hoc requiritur
sequi videtur q[uod] glosator hic non h[ab]uisset expli-
citam fidem articulorum quos notat quia non sciuit
inter illos debite distinguere et eos distincte ex-
plicare ut patet ex dictis. Advertendum igitur q[ui] alii
tenentur explicite credere omnes articulos fidei et qui
non. Nota q[uod] fideles sunt in triplici gradu et ordine.
Quidam namque in gradu infimo sunt, alii in medio
et alii in supremo. In supremo sunt dominus papa et episcopi.
In medio autem curati [illegible] et predica-
tores verbi dei et doctores sacre pagine et con-
similes quibus ratione gradus vel officii aut
[illegible] illuminationis incumbit non tamen operam dare
ut scripturas disseminant ad hoc ut perducatur
in finem s[cilicet] [illegible] in eis est ut et alii ad
[illegible] perveniant. In infimo autem [illegible] quibus nulla
est cura aut officium docendi est commissum. Isto
premisso dico q[uod] licet inferiores seu infimi cre-
~~dere [illegible] credentes~~ ut non lateant ~~[illegible]~~ ad eos
tenentur credere explicite articulos fidei sed //

sed explicite credendum tenentur medii et amplius
superiores quam ista declaro et primo de mediis et simpli-
cibus Nam isti sequendo tenentur fidei articulos alios
docere licet non teneantur eius profundas dif-
ficultates discutere et tamen hereticos fidem ab-
ligantur defendere in quibus sed curare debemus
ad superiores Quinimmo superiores tenentur gregem
Christi nutrire et multiplicare et ab hereticis defendere
quod non possunt nisi ultra articulos fidei etiam habeant
notitiam scripturarum sacrarum et profundarum
difficultatum Tenentur enim scire opponere et re-
spondere hereticis perversis et confutare ut de he-
reticis extremum ad ignem ~~penultimo in fine~~ propter quod
in consecratione episcoporum ab eis petitur utrum sciant no-
vum et vetus testamentum Et respondent quod sic
ut patet 23 di. Qui episcopus Ex quo infert quidam
doctor scilicet durandus quod omnes tenentur audi-
visse sacram scripturam propter quod dicit Apostolus
ad Tytum 1° Oportet episcopum sine crimine esse
amplectentem eum qui secundum doctrinam est fi-
delem sermonem ut potens sit exhortari in doc-
trina et eos qui contradicunt arguere Et prima pe-
tri 3° parati semper ad satisfactionem ad poscenti vos de
ea que nobis est fide et spe ut patet 36 di. Ce-
te 38 di. Omnes ex quo canone manifeste patet
[illegible] Est autem sciendum quod tenentur expli-
citam fidem aliquorum articulorum patet et si aliquid
excusat maxime est ignorantia sed hoc no-
tandum est quod de articulis tam manifestis quod non potest
latere sine culpa Sunt namque aliqui articuli tam
manifesti quod nullus christianus habens usum rationis
ignorat nisi ex negligentia vel contempnat
dei cultum et propriam salutem Et si queratur
qui sunt isti Dicendum quod illi qui magis necessarii sunt
ad dirigendum hominem in finem suum et qui
manifestantur populo non solum per doctrinam sed
per celebritates festorum et per ecclesiasticum usum et
consuetudinem ut sunt articuli legum de Christo nati-

passione / resurrectione / ascensione / preterea remissione
de adventu ad iudicium / Item de unitate essentie
et trinitate personarum · pro mandata sive capitulatis
quod articulo etiam nostre patet ex ipso actu signationis
/ signant enim crucem se in nomine patris et filii et spiritus sancti / preterea
remissionem nostre patet ex actu presbiterorum ut dicit bona
ventura quibus / tenentur siquidem semel in anno
confiteri in 4 de penitentia et remissionem omnibus et visitac
ecclesias de consecratione di. i missas / Quibuslibet tales
articulos predicari audiunt Et ergo nequaquam invin
cibiliter ignorarunt / Alexander de hales parte 2a q.
10 ar. 10 2o dicit quod layci tenentur ad notitiam
decalogi et eorum que pertinent ad fidem prout continentur
in symbolo apostolorum / Sed contra ista apparuit / Illa videtur
quod non quilibet adultus usum rationis habens tene
atur explicite credere aliquos articulos fidei / Igitur
non tenetur omnes explicite credere / tenet consequentia
quia nullus obligatur ad impossibile in de regulis iuris Nota
libro 6o / Eadem ratione patet argumentum de homine in silvis
vel inter animalia irrationabilia nutrito / Respondetur secundum
sanctum tho. in q. de veritate · q. 14 · ar. xi · in
solutione primi argumenti quod talis cum ad adultam etatem per
venerit non habet omnia in potentiam ad cre
dendum / Nam ad divinam providentiam pertinet ut
cuilibet provideat de necessariis ad salutem dummodo ex
parte illius non impediatur / Si enim aliquis
talis dictamine naturalis rationis sequeretur cum
appetitu boni et fuga mali certissime est tenendum
quod deus ei vel per internam inspirationem revelaret
ea que sunt ad credendum necessaria vel aliquem fidei
predicatorem ad eum dirigeret sicut misit petrum
ad cornelium / Actuum 10 / Et dicit etiam sanctus Augustinus
in libro de questionibus veteris et novi testamenti / Quod
si non sint aqua differret nec ad eum / Summa
doctrine fidei pervenerit immunis erit / Nota dictum
sanctum alexandrum ubi supra quod hoc debet intelligi
de doctrina explicanda / Oppositum aut quod sciat quod
impossibile est scilicet utendo ratione per quam cognoscit

Beda

Deum esse et dei adiutorium invocare. Dicit enim Beda
quod quilibet potest deum intellige(re) deum esse et iudicem
ce venturum. De incarnatione dicit si fiat quod
nisi est videtur mihi et si non ex tedelis. Et quod
talis ad hoc tenetur explicite credere aliquos articulos
quorum noticia(m) habito bono usu naturali de facili habet
vel habet si illis bene uteretur. Item videtur ad
hoc quod quilibet homo habens usum rationis teneatur
explicite credere omnes articulos fidei quod quilibet tenetur
vitare omnes errores contrarios fidei quod tamen facere non
potest nisi explicite eos cognoscat quod non vitatur
malum nisi cognitum. Videat sanctus Tho. iii. q.
de veritate ubi supra in solucione secunda in contrarium
quod non credens explicite omnes articulos fidei potest omnes
errores vitare quia ex habitu fidei inclinatur
ne consentiat contrariis articulorum quos et solum impli
cite novit ut scilicet cum sibi proponitur quasi insoli
ta suspecta habeat et assensum differat quousque
instruatur per eum cui est dubia in fide de hac
non recipiendo audita sed discuciendo per se vel i
terrogando ab aliis et suspendendo assensum
quousque plenius certificaretur. Item talibus cito non
est credendum contra spiritum. Qui enim cito credit levis
est corde ecclesiastici xix quod istud videtur esse contra dominum
innocentium qui dicit super illo primo ca(pitulo) in apparatu
et glo(ssa) cum ex hoc Salomon dicit. [illegible] et Francis
et alii dicunt quod fides implicita tamen valet layco
quod si racione naturalis motus dicat patrem minore(m)
filio vel priorem vel quod persone divine sunt ab i
nvicem distincte vel aliquid tale non est hereticus nec pec
cat dummodo sic credit vel credit ecclesiam sic credere
et suam opinionem supponit fidei ecclesie nec sicud de
fendit errorem. Ex illis infert Francis quod regule
c(apitulo) quae in plebe fide indiri ut si aliquis laycus
audivit Ep(iscopu)m vel aliud cui credere tenetur vel quem
credit esse sapientem predicare opinionem aliquam articu
li tunc adherendo eo modo ut dictum est nec peccatur

Sed contra hec quod ignorancia iuris divini neminem excusat etc. Item sola ignorancia invincibilis excusat si illa non est huiusmodi ut patet quia si talis homo faceret in se est naturalibus suis faciendo quod in se est deus illuminaret illum quod vel per se immediate vel per alium ut patet ex dictis. Nam sicut in contricione deus prius dimittit culpam donando graciam in quo solum potest dispositive. Sic etiam fiat de fide. Secundo circa articulos fidei apostolorum credendo patet secunda quia si expresso quod prelato predicanti credit excusatur a peccato etiam ut ante circa articulos pari racione per alterius. Et sic si predicaret sibi oppositum circa articulos et ipse crederet ipse a peccato excusaretur et si aliunde non esset nisi peccato actuali tunc cum sit baptizatus ipse non habet originale quare ipse talis decedens salvaretur et sine fide etiam habituali cum non videtur quod possit stare fides habitualis incredentem oppositum circa articulos. Item si sic tunc pari racione omnes simplices grecorum et machometi excusarentur a peccato infidelitatis eo quod credunt suis superioribus predicantibus opposita circa articulos. Et sic etiam non tenentur ad legem Christi pari racione tamen illud superiores eorum dicant eis. Quarto quia apostolorum omnes dicunt alias preceptum quod lex Christi non plus obligaret quam lex mosayca vel ad minus sequeretur quod posset esse salvus extra fidem et legem Christi quod est contra illud Math. c. 10°. Quinta vero patet quia tunc essent aliqua sacra et remedia extra legem Christi contra articulos primum sicut tempore legis mosayce. Quarta patet dubitando contra Thomam 3° di. 27. q. 1. ar. 3. In solucione cuius articuli dicit quod simplicibus fidei plene et sufficienter quis omnes articulos credit ita quod nullum discredit aliquos tamen credit explicite et aliquos implicite ita quod in credulitate sua implicita vel explicita nichil additur vel diminuitur de hiis que credit sicut etiam vetula ad simplicem predicatorem crederet

[illegible] oppositum aliquem articulorum [illegible] articulos
[illegible]

vel [ad] ultimaretur ipsa non extinguetur a primo igitur vel
credendo false ut tangit idem alibi Sed dices quomodo
quid debet facere vetula vel simplex alter indocta casu
supradicto quod si ille predicat quod novum vel arduum ad cuius
explicationem fidem [secundum] ad conformitatem non tenetur simplex
explicite Tunc debet dicere domine istud non pertinet ad me
Si ista mea ecclesia catholica credit tunc et ego credo simi-
liter Negligentes autem agere si statim et leviter de-
[illegible] labi in errorem Unde bonaventura
ibidem Simplex vel vetula cum audit aliquid no- //
vum predicatum non debet statim assentire quousque no- //
verit illud ab ecclesia teneri Unde pro remedio
divine inspirationibus et orationis ad quod semper recur-
rendum est habent simplices [illegible] remedium humane
instructionis Ad quod possunt confugere ut oraciones vale-
ant declarari semper enim deus habebit aliquos
doctos et famosos qui veritatem non solum in sp(irit)u
sed etiam in simplicibus [but] conservavent dum semper [eos] [eis]
inmittuntur et credunt Sed in ista materia casus possunt
multi variari et difficultari Sed prius solucio
omnium stat in hoc quod talis simplex non leviter
declinet se ad tale [novum] [factum] quod supra [illegible] est Sed
patens ab aliis doctoribus querat An hoc sit [illegible]
Distrahat eius conscientiam suam et eam muniet
et si tunc ut dicit wilhelmus parisiensis [illegible]
et [illegible] non habet de humana racione quid faciet
simplicium debet divinum auxilium ut deus illuminet
cor eius ad credendum quod verum est et deo acceptum
Et tunc pie credendum est quod deus audiet cor-
dis eius nec illi credat nisi vel negligencia in-
dendi veritatis vel alia culpa ab se stat quod propter
in pena unum ponere quibus permittitur cadere in aliud
ut patet per Crisostomum super isto [illegible] Attendite
a falsis prophetis dicitur quod dum bona opera faciunt
ipsi lumine iusticie ante oculos mentis ad apparet
veritatem s(e)c(undu)m quod aut per ipsius obtenebrescere fa-
ciunt [ut] [illegible] videtur mendatum secundum quod audiunt in [illegible]
Ex hiis patent dicta wilhelmi ubi supra [illegible] documenta vera

Simile est ut si esset aliquis seorsum ab hominibus
et vellet negociari diligenter in talento nutrito sui ex multis
consideratione visibilium facile esset ei invenire crea-
torem et multa alia videlicet ipsum diligendum
venerandum adorandum Et si inveniret hec negociaretur
adderet ei deus graciam quo ad omnia sibi necessaria ad
salutem Et hec vel per inspiracionem vel doctrinam aut
predicacionem quam ipse mittet ei procurante / omnino enim credendum
est deum neminem velle deserere qui ei studet
inherere Breviter est omnis curatus erroris in via veritatis
et ignorancie causa culpa ignorantis et dampnabitur
47 iusto dei iudicio errant nullus enim est inveniendus
talem quin sit negligens aut in questione per scripturam
veritatem salubrem aut inquirendo ab aliis aut
implorando divinum auxilium Aut infaciendo ipsam
veritatem et iusticiam Tamen est si angelus satha-
ne se transfigurans in angelum lucis appareret ali-
cui in specie domini salvatoris et ipse adoraret eum
credens ipsum esse Christum non excusaretur a peccato
ydolatrie per ignoranciam vel errorem Si namque
ita transfiguraretur lucifer in forma Christi quod nullo modo
apparere posset homini per quod videretur ipsum non esse
Christum Ad hunc non debet se homo precipitare quod statim
adhereret Sed discrete probare debet spiritus si ex deo
sint ut dicitur 1o Jo. 4o Et si iustus est christo
dicit enim deus non se precipitet Sed libertate discu-
ciet et probet An hic casu illo spiritus ex deo sit
Et si tunc homo diligenciam suam faciendo
non habet de humana racione quod faciat implorare divi-
num auxilium quod presto est omnibus deum pie in-
vocantibus Juxta illud ps. prope est dominus
omnibus invocantibus eum in veritate Ymo etiam non dum
actualiter invocantibus in quibus culpa non est
obex Juxta illud ysa. 65. Electi mei non labo-
rabunt frustra Antequam clamant ego ex-
audiam / Ex hiis igitur patet quod impossibile est hominem
de lege ordinata fuisse credendo mori contra fra-
tistum Et dico notanter de lege ordinata fuisse credendo ...

propter oppinionem Holkot et aliquorum aliorum doctorum An-
glicorum que tamen non fuit ad propositum. Ad dco dimitto
Ista valet multum dicti doctoris sanctissimi qui hoc
probat sicut opera indicantur ex intencione de sen-
cordi· In veritate. Nam licet ad bonitatem operis
requiratur bona intencio non tamen semper illa sufficit
sine aliis circumstanciis. Alias interfectores apostolorum
et aliorum martirum Christo credentes se in hoc
obsequium prestare deo non peccassent quod est ab-
surdum. Item si dubius in fide infidelis est iuxta
decretales tit° primo / quid erit de illo qui opposito
fidei assentit presertim cum dicatur Jacobi 2° Qui
offendit in uno reus est omnium. Cum talis possit
errorem talia vitare modis predictis. Et etiam quia
dicit Richardus super 3° Qui vitare errorem sci
non consentire est preceptum negativum unde ob-
ligat semper et pro semper. Ex isto igitur patet conclusio ultima
quod omnes fideles plenum usum racionis habentes tenentur
explicite credere aliquos articulos fidei videlicet quos
ecclesia solempnizat eo modo quo dictum est Item
non omnes sciunt distincte [illegible] per aliud racionabile Dum
nisi forte propter brevitatem vite post adeptum
usum racionis vel propter doctoris defectum quibus
talium notitia communicaretur quia dicit Richardus
Si essent aliqui quibus Christus nec per se nec per
alium nec per interiorem inspiracionem locutus fuisset
sed non tenentur credere explicite nisi quod cre-
debant in lege nature. Unde Christus dixit Judeis
Joh. 15. Si non venissem et locutus eis non fuissem,
peccatum non haberent scilicet de hoc quod non crederent
in eum ut dicit glossa. Et hoc intelligo si tales
homines usi fuissent naturalibus et nullo impedi-
mento prestitissent quod tamen de lege ordinata nunquam
contingeret quia talibus deus veritatem
revelaret ad salutem necessariam ut patet ex dictis
Et ergo Durandus dicit. Cum nulla essent expli-
cata sicut nato et nutrito in deserto ... quod sufficeret

nostro

Richardus Ce... [illegible]

De nato et nutrito in deserto

ex parte ipsius hominis secundum legem nature quo facto deus subveniret ei in necessitate / Ex isto igitur sequitur quod dominus Innocentius in loco allegato de ista materia minus sufficienter dicit Nam secundum eum est quod fidei mensura ad quam quilibet tenetur sufficit et que sufficit simplicibus et [illegible] forte simplicibus laycis scilicet quod oportet quemlibet adultum accedentem ad fidem credere quia deus est et quod est remunerator bonorum Et iterum dicit quod ceteri illi layci quibus deus dat talentum subtilis ingenii quod melius faciunt si sua ingenia expendunt in cogitatione articulorum fidei cum ipsis non videatur quod peccent etiam si eis non intendunt videtur tamen eis sufficere quod talenta sibi tradita non abscondant in terra et intendentes se bonis operibus insistant oportet autem eos articulos credere implicite id est credere verum esse quod quidquid credit ecclesia catholica Ex quibus patet quod ille doctor vult quod simplices ymmo omnes layci tenentur solum explicite credere ista duo scilicet deum esse et ipsum esse remuneratorem bonorum de quibus dicit apostolus ad hebreos xi. Et tamen [illegible] huic concordat glosator hic dicens quod articulos fidei quos ipse ibi annumerat quilibet christianus scire tenetur / clerici explicite layci implicite et credere scire tenentur ecclesia Et idem [illegible] adherent / Cum christus dicit quod ad illos articulos de quibus traditur in illa constitutione firmiter credimus omnes indistincte tenentur tam clerici quam layci sed clerici magis qui legem perscrutabuntur scire tenentur 38 di. omnes psallentes vel di. [illegible] Cum omnibus [illegible] tenentur credere secundum quod ecclesia catholica tenet catholica et hoc sufficit in talibus articulis dummodo nichil in contrarium sentiant in detestationes [illegible] Ex quo patet quod de intentione illius doctoris fuit quod omnes tenentur ad articulos fidei in isto capitulo contentos aliter tamen clerici et aliter layci tenentur illos credere clerici explicite laycis vero sufficit credere implicite Et tamen [illegible] concordat [illegible] glosa [illegible] Et sic secundum primo. et illos doctores sufficit laycis ad explicitam fidem credere deum explicite esse et ipsum

esse remuneratorem bonorum Patet etiam hoc non esse verum
ut patet supra ex dictis Et etiam quia ut dicit sanctus tho.
2a 2e q. 2 arti. 8o in solutione prime rationis Et
concordant cum eo bonaventura et alii theologi
quod illa duo explicite credere omni tempore et quoad
statum innocencie et quoad omnes necessarium fuit non
tamen sufficiebat omni tempore et quoad omnes Item
magister sententiarum libro 3o di. 25 c. 1 dicit est quod mensura
fidei sine qua nunquam patuit esse salus Unde
Apostolus oportet accedentem ad deum credere quia
est et inquirentibus se remunerator sit Et tunc
queritur utrum hec duo credere explicite ante adven
tum vel legem sufficerent (bat) Nam in tempore gratie
dicit ipse Constat sufficere hoc non sufficere
Item vero dicit hugo de sancto victore libro 1o parte 10 ca. 4o
Item post lapsum duo credebantur scilicet fidem
mediatoris ad minus Et eciam explicite ut omnes quod
credunt doctores sancti et alii et multa alia pos
sent adduci allegari quod illa sufficiat quod illud apud
theologos minime dubitatur Ex illis et aliis su
perius dictis sequitur primo quod illa duo de quibus
dicit Apostolus ad hebreos xi ut tactum est prius non
sufficiunt simpliciter habentibus ad credendum explicite patet
ex hac ex immediate dictis et aliis superioribus
contra communitatem Ex quo sequitur ulterius
quod illa credere minus sufficiunt laycis subtilibus
et ingeniosis patet similiter ex dictis Et per hoc HO
in quadam arte de confessionibus dicentem
dum crescunt dona rationes etiam crescunt dandorum
~~Et [illegible] est contra eum~~ Ex quibus sequitur quarto
quod explicite credere predicta duo ad huc minus
sufficiunt sacerdotibus curam animarum habentibus
et aliis clericis in sacris ordinibus constitutis
patet eodem modo Et hoc etiam est contra eum
dicentem ubi supra de clericis aut inferioribus
qui scilicet curam animarum non habent satis videtur
quod si essent pauperes qui non possent intendere studio

nec habere magnas et expensas quia ad eas quere[n]d[as] p[ro]
prijs manibus victum q[uod] eis sufficit sunt sic de
sacro altar[is] q[uia] ad eas credere q[uod] in altari consi
citur corp[us] xpi Et hoc fit ideo quia circa illud cotti
die versatur plus q[uam] layci Cum ergo sicut patet ex dictis
Et est p[ro] glosatorem ut hosti[ensem] ut prius allegatum est
p[ro]q[ue] videtur esse fatendum ea que dicuntur 3 d[istinctione] di[cto] ca[pitul]o
p[rim]o 2o 3o 4o et 7o et tantum de isto dubio

Quod sit premium credencium

De inde ad quintum principale dubium quod fuit quod
sit p[re]mium credencium. Re[spondetur] s[ecundu]m glo[ssam]. hec quod est
vita eterna juxta illud Marci ultimo Qui crediderit et
baptizatus fuerit salvus erit Et Johannis penultimo hec
aut[em] scripta sunt ut credatis quod ihesus xpus est
filius dei et credentes vitam habeatis in nomi
ne eius

Sextum dubium

Ad sextum et ultimum dubium quod fuit Que sit
pena non credencium. Re[spondetur] quod post penas tempora
les que talibus in presenti vita infligi solet aliquando
vel de iure eis ~~de facto~~ sunt in statu de quibus
in decretis p[er] totum et in diversis alijs passibus
juris canonici et civilis pena eis debita post
hanc vitam est eterna dampnacio juxta illud
Marci ultimo Qui non crediderit condempnabitur
Et in fine de [con]secratione baptisma magnum et in Symbo
lo Athanasij dicitur hec est fides catholica
quam nisi quisque fideliter firmiterque crediderit salvus
esse non poterit et tantum de illis dubijs breviter

Primus articulus fidei

Firmiter credimus et simpliciter confitemur
Perceptibiles p[ro] teste beato dyonisio in celesti
jerarchia ca[pitul]o 4o qualis lex divinitatis est ut in
fidelis p[er] suos superiora sive prima agantur ad perce
dens divinas hoc sequitur manifestum est in modo

sensibili in quo inferiora per celestia infundun-
tur finem. Idem patet in microcosmo seu mundo medio
in quo potencie inferiores et superiores et vnelos dirigunt
in suis. Tria superiores principantur inferioribus
et ipsas ad suos reducunt fines sicut architectores ipsas
partes artifices mechanice. Denique Jerarchia angelorum
inferiores sursum aguntur ad deum per superiores ut
patet per dyonisium in angelica Jerarchia per totum. Et quia
sancte Romane ecclesie pontifex est summus in Jerarchia
militantis ecclesie ad ipsum pertinet eiusdem ecclesie filios
sursum ammonibus et ceremoniis mittere ut origine addenda
perfectum circa ea fidei articulos et sacra quia primus error
in principio magnus sit in fine, primo phisicorum. Et quia
Clemens sextus in ipso parte et dominus dominus Innocen-
tius papa 3us ad omnis heretice prauitatis confutacionem
et catholice fidei illustracionem maxima deliberacione
premissa et inestimabili sollercia et diligencia
adhibita predictus symbolum sacrosancte lateranensis
approbante concilio introduxit, in quo clarius
perfectius et compendiosius quam in aliquo aliorum
Symbolorum catholice veritatis regulam publicauit.
Sunt namque secundum glosam hic in fine prime glo-
se clementinarum symbola secundum clementinam circa an. Et tenor.
hostis in apparatu videlicet. Symbolum apostolorum
quod factum ad instructionem est quod adhuc nouella
erant. Symbolum Niceni concilii quod fuit factum
ad explanacionem fidei aliquibus heresibus iam ex-
ortis. Symbolum athanasii quod fuit factum ad de-
fensionem fidei. Et ideo ista duo alta voce dicun-
tur in ecclesia. Symbolum apostolorum submissa
voce dicitur ad denotandum quod bona intencio est
vox alta. Et symbolum predictus quod pre manibus habemus
quod factum est ex causa superius tacta. Ponunt alii
adhuc addunt symbolum quintum Cartha-
ginensis concilii cui interfuit beatus Augustinus et patres
23 dicitur. Cui quod in quo multum fidei verita-
tes ponuntur de quibus quis in sui ordinacione est

requirendus quod ut dictum est supra Capitulo patri debent
christiani reddere rationem de fide ut declaratum est superius
et apparet in fine de sacra unctione circa initio. Quia
vero dicitur autem symbolum hic secundum Glo. et Hostiensis
in apparatu a sin quod est simul et bolos quod est morsus
vel morsellus quia unusquisque apostolorum suum mor-
sellum apposuit vel aliud ut dicunt alii et concor-
dat cum beato Dyonisio dicitur a sin quod est con et
bole quod est sententia concordans quasi multorum sententia
vel consententia stabilitum. Fuit autem duplex u-
tilitas condendi symbolum secundum Ricardum et facilior
cognitio credendorum et maior cautela contra
fraudes hereticorum et est contra waldenses
qui condempnant symbola. Accedenda igitur ad
textum est attendendum quod illud capitulum ~~[illegible]~~ summari-
am per se altissimarum multitudinem sententiarum
et difficultatum profundissimarum in suis partibus et sic
etiam comprehensibilium. Ulterius est notandum quod
dupliciter dividi illud capitulum dividi potest. Nam uno modo
potest dividi in 8 partes principales secundum quod in eo celebriores [?]
articuli principaliter tangit 8 misteria [illegible] catholice
fidei veritatis. Quarum prima est de misterio divine
unitatis / Secunda de misterio summe trinitatis 2a / 3a de
misterio creationis / 4a de misterio benedicte incar-
nationis / 5ta de misterio humane redemptionis
/ 6ta de misterio finalis consumationis / 7ma de
de misterio supernalis consumationis // 8va de mis-
terio sacramentalis regenerationis. Prima per se incipit
in principio capituli. 2a ibi pater et filius. 3a ibi
unum universorum principium / 4ta ibi sancta trinitas
5ta ibi qui cum secundum divinitatem / 6ta ibi venturus
in fine seculi / 7ma ibi una vero est fidelium
/ 8va ibi sacramentum vero baptismi. Vel aliter et qua-
si quidem quasi omnes difficultates principales
scripture sacre et libri sententiarum in hoc symbolo
explicite vel implicite continentur. Nam modo
generale ipsum in quatuor partes principales possunt

dividi

pat sedm matedas quatuor librorum sentes que hic sic et ilic et eodem ordine exprimuntur. Nam in prima parte tractat de unitate divine nature et distinctione divinarum personarum tangit ad materiam primi libri sententiarum. In secunda de emanatione aliquorum et temporali productione creaturarum tangit ad materiam secundi libri sententiarum. In tertia de incarnatione verbi ad tertiam secundi libri sententiarum. In 3a de necessaria ad minimam unionem ... distanciam nature tangit ad materiam 3ii libri sententiarum. In quarta de unitate ... ut virtute sacramentalium medicinarum tangit ad materiam quarti libri sententiarum. Secunda pars incipit ibi verum principium. Tertia ibi tandem unigenitus dei filius. Quarta ibi una vero est fidelium. Secundo alias pars capitulum dividitur in tres partes principales. In prima agitur de hijs que tenemur credere de divinitate. In secunda de hijs que tenemur credere de christi humanitate. In tertia de ecclesia et ecclesie sacramentis et alijs ad salutem necessarijs. Secunda incipit ibi Et tandem unigenitus dei filius. Tertia ibi una vero fidelium. Secundo pars firmiter dividitur in duas partes principales. In prima tractatur de summa trinitate et operibus eius et de fide catholica et fidei articulis. In secunda de sacris ibi una vero. Obmissis alijs propinquiore et prima divisione huius symbolum in decem partes principales dividentem. Quarta pars ad hoc dividi potest in duas partes. Nam in prima ponitur modus credendi et secunda. In secunda explicantur ibi credibilia. 2a pars incipit ibi quod unus solus prima pars ad hoc subdividitur in duas partes. Secundum quod hec tria modum credendi duo comparat quorum unum pertinet ad actum fidei interiorem aliud vero ad actum fidei exteriorem. Primus actus fidei est mentis interior assensio. Secundus actus est exterior vocis confessio. Primus tangitur in textu cum premittitur firmiter credimus. Secundus cum subiungitur et simpliciter confitemur. Dicit ergo sic firmiter credimus quod nisi

quis fideliter firmiterque crediderit salvus esse non poterit ut
in symbolo Athanasii / Firmiter credendum est fide
stabiliter et immobiliter quia sine dubio et sine hesita-
tione quia dubius in fide hereticus est ff de hereticis ca.
1o fides namque ut dicitur est super sententias Hugonis
li. 3o est in fide sicut quia non habet evidentiam
rei vel rationis et supra quoscumque opiniones quia omnem formidinem
non ponit et excludit Nullus enim tamen debet in fide
23 q. 1 Apostolicae vel. c. Quia episcopus Non solum autem
firmiter sed firmissime fides catholica est tenenda
ff de hereticis firmissime et est auctoritas beati Augustini
in libro de fide ad Petrum ubi declarans regulas
fidei catholicae singulas anteponit firmissime tene et
nullatenus dubites / Ubi advertendum quod aliquos
gradus ymaginari possumus in fide actuali seu cre-
dulitate Nam aliqui credunt firmiter aliqui firmius
et aliqui firmissime quibus tamen illorum gradium omnem
hesitationem et formidinem abicit penitus et excludit Il-
le namque firmiter credit fidem catholicam qui non
propter alicuius diaboli persuasionem de qua dicit Christus
Luce octavo quod venit diabolus et tollit verbum fidei
de corde eorum ne credentes salvi fiant / Firmius cre-
dit ille qui non possit diaboli per predicationem apostoli si
veniret ita magnus sicut apostolus Paulus fuit
// Firmissime vero credit ille qui non solum apostolo
et alteri fidei non assentiret apostolo sed non posset et
nec angelo bono predicanti sicut innuit apostolus
cum dixit ad Gallatas primo Sed licet nos aut
angelus de celo evangelizet et vobis preterquam quod evan-
gelizatum est vobis anathema sit // Dicitur quod
firmiter propter inconstantes et instabiles qui circum-
feruntur omni vento doctrine et de facili erro-
ribus acquiescunt Et tamen est catholicus
nec per suasionibus vel vituperationibus persecutioni-
bus aut adversitatibus blandiciis vel terroribus
a fidei catholice firmitate Est contra hesitantes
de quibus Jacobi 2o et contra illos qui ad tempus

Aliqui credit { firmiter / firmius / firmissime }

credunt et in tempore temptationis recedunt de quibus
Luce 8o. Et contra claudicantes qui nolunt ambulare
per viam veritatis absque sustentaculo evidentie ipsius
veritatis vel firme probationis quia que sunt fidei
post credentiam sunt nature de cons. di. 2a [illegible]
quare subditur in textu credimus unde non dicit
scimus vel probamus quia ut dicit Augustinus in expositione
symboli nisi crederemus de invisibilibus dei aut affir-
memus tamquam scientes sed fateamur credere que videri
nisi mundato corde non potest Et si quis ea videt
in hac vita ex parte et in enigmate non potest efficere
ut et ille videat cui loquitur si cordis sordibus
impeditur Dicit ergo credimus contra philosophos et
alios qui non credunt nisi probationibus vel [illegible]
nis vel aliis suggestionibus contra quos ait
apostolus ad Colo. 2o videte ne quis vos seducat
per philosophiam et inanem fallaciam secundum traditionem
[illegible] elementa huius mundi etc. Est ergo contra illos
qui nolunt credere nisi videant contra quos Joh.
20o Beati qui non viderunt et crediderunt Et
secundum beatum Augustinum fides est credere que non vi-
des Est ergo argumentum non apparentium quia
est de hiis que naturalem excedunt hominis
cognitionem sicut dictum est supra Sed contra
apparentia Nam videtur quod non solum credamus ea
que non videmus et que nobis non apparent in
lumine naturali [illegible] demonstrative probare possumus in ista [illegible]
quia et arguitur probatur quia articulos fidei credimus
et primus illorum est quod unus est deus ut patet
ex dictis Sed iste articulus naturali lumine evidens est
quamlibet unde apostolus naturali discursu in notitiam
primi motoris pervenit ut patet 8o physicorum et 2o
metaphysice probat quod non est processus in infinitum in
causis [illegible] 12 metaphysice concludit esse unicum
principium universi Ad [illegible] argumento quia secundum beatum
Gregorium apparentia non habet fidem sed agnitionem

Advertendum est hic pro solucione illius quod due sunt oppi-
niones communes de hoc an illa sit demonstrabilis. Deus est
et multi tenent etiam magistri quod non et secundum hanc
opinionem non est difficultas quo ad illa importata
Sed stantem aliam opinionem tenentem partem affirmativam
que etiam est magistrorum stat difficultas. Et de hoc
communiter dicunt doctores quod quia scientia est notitia evi-
dens, fides vero notitia inevidens, ideo impossibile est
idem simul sciri et credi ab eodem. Dicunt etiam impossibile est
idem simul ab eodem sciri et opinari quia formales rationes
scientie et opinionis repugnant. Ista in proposito. Nam scientia
cum sit evidens notitia omnem formidinem exclu-
dit, opinio vero est cum formidine. Et ergo sicut im-
possibile est quod idem alicui sit evidens et non evidens
seu apparens et non apparens sive verum et non ve-
rum quod idem est, ideo impossibile est quod eadem propositio sit
scita et credita simul ab eodem; possibile est tamen quod
eadem propositio que scitur ab uno opinetur ab alio. Ita
etiam eadem propositio potest uni esse apparens seu evidens et
alteri inevidens. Unde et angeli vident quod
nos credimus. Secundum hoc ergo dicunt illi quod isti conclusiones
ista est evidens in naturali lumine non habent actualiter
fidem sed ipsius quia etiam non omnibus proponuntur ut cre-
denda sed solum illis quibus non apparent. Ea autem
que omnibus hominibus proponuntur ut credenda, communiter
non sciuntur. Et ista sunt que simpliciter fidei subsunt. ipsi et fides
Nam secundum Tho. in questionibus de veritate q. 14 ar. 9 — Tho. de Veritate Credibile duplex
Duplex est aliquod credibile: uno modo simpliciter quod
sed excedit facultatem cuiuslibet hominis in statu vie existentis,
sicut deum esse trinum et unum et huiusmodi. Et de hiis
est impossibile ab aliquo homine sciri habere. Aliquid
vero est credibile secundum quid aliquod quod quidem non ex-
cedit facultatem omnis hominis sed aliquorum tantum,
sicut illa que de deo demonstrative sciri possunt ut deum
esse vel deum esse unum aut incorporeum et
huiusmodi. Et de hiis nichil prohibet quin sint ab ali-
quibus scita qui habent eorum demonstrationes et
ab aliquibus credita qui habent demonstrationes non

perveniunt. Et impossibile est quod sint ab eodem scita et
credita, volunt dicit sanctus Tho. 2a 2e q. i ar. v in
responsione ad 3m. Et quamquam demonstrative probari possunt
inter credenda numerantur. Non quia de ipsis simpliciter
sit fides, sed quia exiguntur ad ea que sunt fidei et
quod ea saltem per fidem presupponi ab illis qui horum
demonstrationem non habent. Alii autem aliis dicunt
supposito quod ista sit demonstrabilis, Deus est. Nam metaphysice pt gnus
scientiam eius possibile est naturaliter quod aliquis scientificam
sciens ei habeat cum hoc actum creditivum circa
eam quod rationes formales illorum actuum non re-
pugnant ut dicunt alii quia ratio formalis scientie ac-
tualis est quod sit assensus per demonstrationem acquisitus.
Ratio vero formalis fidei actualis est quod sit assensus
ex auctoritate causatus. Modo ille rationes naturales sunt
compossibiles. Item aliquis potest assentire eidem per
demonstrationem et etiam propter experimentum superum ex
singularibus ut patet in propositione. Isti tamen dicunt
quod si non est de ratione formali opinionis quod for-
midinem includit tunc illud idem eundem quis simul potest
habere actum scientificum et actum opinativum

Secundus actus fidei

Et simpliciter confitemur. Hic tangit secundum actum
fidei ad quem omnes Christi fideles obligantur. Non
enim solum tenemur firmiter articulos fidei credere et
tenere cordis adhesione, sed etiam constanter fateri et
tenere oris confessione. Non enim sine reliquo
pro tempore et loco non sufficit ad salutem. Ideo dicit
Apostolus Ad Ro. x. et j de sacramento unctionis ca.
unico. Corde enim creditur ad iustitiam, ore
autem confessio fit ad salutem. Sic namque sancti
martires fecerunt qui inter tormenta immanissima
dilectissimum nomen domini nostri Ihesu Christi constan-
tissime sunt confessi. Ideoque coronas triumpha-
les meruerunt dicente Apostolo ad Hebre. xi.
Sancti per fidem vicerunt regna etc. Et hec est
contra Elicontas hereticos dicentes fidem Christi in

p[ro]teruione negandam ore non corde d[icit] gl[os]a. / Et simp[licite]r
confitemur aliud aut simp[licite]r n[on] mo[do] i[deo] q[uia] pat[er] uno[que] — alleg[atur]
simp[licite]r in simpl[icibus] habet v[er]bis ut dicit gl[os]a. non in v[er]bis
ab[s]curis sicut faciebant ph[ilosoph]i ut suam sci[enti]am oc-
cultarent. Ideo ps[almo] 1o dicitur d[omi]n[u]s p[ro]tegit simpli-
ciores simp[licite]r / fides cu[m] simpl[icibus] habet v[er]bis e[st] p[ro]ponen-
da non involute nec abstruse s[ed] ap[er]te et manifes-
te 23 di. q[uia] ep[iscop]us 24 di. q[uia] ep[iscop]us Et q[uia] n[atur]a[lite]r ista
quam p[ro]ferimus v[er]ba nos est p[ro]ponenda s[ed] p[er]ficata
ar 3a di. relatum Ideo intelligi pot[est] simp[licite]r id est
sine duplicitate simulacionis / q[uia] vir duplex a[n]i[m]o in-
constans est in omnibus viis suis Iacobi 1o Dicat
aut ille qui aliud fatetur ore et aliud i[n] mente
et illud p[ro]p[r]ie non est confessio fidei s[ed] fassio [?]
Et de ista simplicitate dicit ps[almista] 10 Qui ambulant
simp[licite]r ambulant confidenter vel 3o simplicit[er]
id est sine fraude et fallacia sophistice locucionis Q[uia]
cu[m] sophistica loq[ui] odibilis est deo et in omni re
defraudabitur Ec[c]l[esiastic]i 3o Quoniam argumenta cum fidei abscon-
dere sunt a philosophicis artibus unde Ambrosius
et allegat magi[ste]r l[ibr]o 3o di. 22 c[apitul]o 1o aufer i[n]
quid argumenta ubi fides queritur ipsis gymnasiis
iam dyalectica taceat piscatoribus creditur non dyale-
ticis Et item illud verba phy[losophor]um excludit simplex
veritas piscatorum Et tunc quasi dicat quare nomina
inquit disputacionibus theologiis fidei simpliciter credatur
Quartomo dicitur simp[licite]r id est integraliter et
p[er]fecte p[ro]ut sim[plicite]r distinguitur contra s[ecundu]m quid Unde
Athanasius dicit hec est fides catholica quam nisi
quisque integram inviolatamque s[er]vaverit salvus e[ss]e
non poterit Et ideo dicitur ps[almo] 28 Qui ambulat
simp[licite]r id est p[er]fecta fide salvus erit quia qui
offendit in uno reus est omnium Iacobi 2o Vel
quintomo dicitur simp[licite]r id est sine ulla addita con-
dicione diminuente Quia nulla veritas condi-
cionata est p[ri]ma s[ed] veritas fidei Eo q[uod] d[icit] ap[osto]l[u]s simp[licite]r

dicto quod sine addito dicto et detractibus dicitur ps. 16 Cum
simplicibus sermocinatio eius Additur aut consignificatur
in plurali ut habetur pluralitas Non enim fides una unius
tantum vel paucorum sed multarum iuxta illud Multi
tudinis credentium erat cor unum et anima una Actuum
4 et dilectissimis ipsius unum sermonem Quod autem ut dictum
est supra dicitur catholica id est universalis vel quia largiri
quod est contra illos qui credunt plures esse fides
in quibus homo possit salvari Et contra illos qui
ore tantum credunt et corde negant Et contra illos
qui corde credunt / ore autem catholicam fidem fateri re-
nuunt aut formidant :- Dubitatur
Sed tunc hic dubitatur utrum ista exterior fidei con
fessio sit ad salutem necessaria pro omni salvatione est notandum
quod triplex est confessio Est namque confessio gratiarum
actionis et laudis de qua in Ecclesiastico 51 Con
fitebor tibi domine rex Confessio peccati et penitentie
Et confessio fidei et credulitatis de qua est ad propo
situm De qua dicitur quod ipsa ad salutem est necessaria
pro tempore et loco per illud Matthei 10 Qui me con
fessus fuerit coram hominibus etc. Et Luce 9 Qui
me erubuerit et meos sermones hunc filius hominis
erubescet cum venerit in maiestate sua Que tamen
propterea quia tamen non obligat nisi pro loco et tempore et circa
alias circumstantias debitas Non ergo oportet con
fiteri semper et in omni loco Sed quando per omissionem eius
subtrahetur honor debitus deo vel eius utilitas
proximis impendenda puta si aliquis interrogatus
de fide taceret / ex hoc crederetur quod non habet fidem
vel quod fides non esset vera / vel alii per eius taciturnita
tem averterentur a fide In huiusmodi enim casibus
confessio est de necessitate salutis Dicit tamen quidam
doctor quod si sine timore mortis fidem susceptam
ore negaret sine pusillorum scandalo peccaret
solum venialiter // Et ego non credo ad Timotheum 2 Item
dicitur Qui me negaverit coram hominibus negabo
eum coram patre meo qui in celis est

Quod unus solus est deus eternus immensus incomprehensibilis

prima veritas

Noscitur quod unus solus est verus deus eternus
immensus incommutabilis omnipotens incomprehen-
sibilis et ineffabilis. Ista est 2a particula prime partis
principalis. In qua post divisionem primam primus huius
libri articulus principaliter tractat de personarum divinarum
unitate. De qua beatus Augustinus primo de trinitate capitulo
3o sic ait. Ubi queritur unitas trinitatis nec periculo-
sius alicubi erratur nec laboriosius aliquid queritur nec Aug.
fructuosius aliquid invenitur. Quocirca omnis qui
legit vel audit ea que de ineffabili deitate hic
dicuntur studeat imitari atque servare quod idem venerabilis
Augustinus eiusdem capitulo 2o de se ipso dicit. Non pigebit me
inquit ubi hesito querere nec pudebit ubi erro
discere. Amplius quod hec audit vel legit ubi pariter
certus est pergat mecum ubi pariter hesitat querat mecum
ubi errorem suum cognoscit redeat ad me vel ubi
meum revocet me. Ita ingrediamur simul caritatis
viam tendentes ad deum. Dogma de deo est caute
rite fiendum omnibus semper. Cura ipsius ut dicit magister
libro 1o di. 2a c. 1o. Hec autem summa et excellentis-
sima tum modestia et timore agendum est et atten-
tissimis auribus atque devotis audiendum. Cum ut
dicit Augustinus ubi supra capitulo 2o. Mentis humane acies
invalida in tam excellenti luce non figitur nisi
per iustitiam fidei emundetur. Hec ille. Accedendum igitur
cum timore et tremore ad materiam istam dico
quod illa potest pariter dividi in 8 partes secundum octo que
hic ponuntur catholicas et theologicas veritates. Prima
est de deo dei unitate. Secunda de eius pulchritudine
seu aliorum exclusione. Tertia de eius veritate. Quar-
ta de eius eternitate. Quinta de eius immensitate.
Sexta de eius incommutabilitate. Septima de po-
tentia eius et virtute. Octava de incomprehensibilitate
et ineffabilitate partes patebunt in processu. Primo
prima veritas tangitur in hoc cum dicitur unus
Et est sensus ad intelligendo prudentia firmiter credimus

Scoti

et simpliciter confitemur quod unus est deus quod est contra
errorem insipientium qui negant divinam entitatem
et per consequens eius unitatem Cum ens et unum convertuntur
4° methaphysice et in psalmo patet dixit insipiens in corde
suo non est deus Istam autem unitatem non nega
verunt qui posuerunt plures deos Nam quamquam
ponit pluralitatem asserit unitatem licet non eius
Contra illos autem veri phylosophi et metaphysici affirmant primum
motorem et primam causam esse concluserunt ut patet
per aristotelem 8° phisicorum et 12 methaphysice et per multos
alios Videmus siquidem sensibiliter aliqua causari
et de novo produci Cum igitur nichil sit causa producti
va sui ipsius ut patet per beatum Augustinum primo de trinitate capitulo
1° nec sit processus in infinitum in causis talibus
ut patet 2° methaphysice sequitur quod danda sit prima causa
efficiens que non est aliud nisi deus benedictus
Alias rationes multas et fortes pro illo adducunt diversi
doctores quibus evidenter de eo ut probare nitimur
primam causam esse [illegible] non causa brevitatis gratia pre
termitto cum nobis fidelibus satis sufficere veritas
sufficienter debeat Cum secundum beatum Augustinum 2° super genesim
ad literam capitulo 9° Maior est auctoritas quam omnis humani in
genii perspicacitas Hunc igitur errorem deum deo
rum negantem non solum insipientem sed vere insaniam
reputare debemus Et per consequens contra eum non esse
rationibus disputandum Nam eius maior insania
quam dicere illud non esse quod est causa omnibus ut sunt Cum
in sanis phylosophari non solemus Ideo beatus
Bernardus in libro de diligendo deum sic ait Inexcusabi
lis est infidelis si non diligit deum toto corde tota
anima tota virtute clamat namque intus innata
iustitia sibi quod ex toto sit illud diligendum cui totum
se debere non ignorat Nullus enim qui tamen ab
sit sui ignorat quod ipse non semper fuit et quod non
a se habuit esse sed ab alio Et sic oportet pervenire ad
aliquid qui semper fuit A quo primus pater carnalis in
itium habuit quod pater alios generare Adhuc enim sunt

infinita alia testimonia dicente Aug(ustin)o in h(oc) confessi(onum)
apud Celum et terra et omnia que in eis sunt cla-
mant undique ut diligamus deum. Unde advertendum
est quod deum esse innotuit homini triplici via primo
ex inspectione aperta creaturarum Secundo ex traditione
precedentium primum Tercio ex immissione multiplicium
revelationum Primo innotuit phylosophantibus unum
primum et excellentissimum esse ens volo a quo de-
pendet celum et terra et tota natura ut Aristoteles est con-
fessus Secundo innotuit originaliter ex adam primo homine
qui docens eos erudivit filios suos et illi iterum
filios suos de generatione in generationem Et verisimile est
quod talis eruditio fuit continuata sine interruptione
usque ad moysen ut dicit quidam doctor per quem
deus talem eruditionem perfecit et complevit Tercio
vero innotuit deus ex speciali benignitate sua qua
quibusdam in quibusdam erat cognitio dei primo
et quibusdam qui noverunt deum secundo immisit specia-
les revelationes ad prophetas tanquam de ipsis et illis nos consequentes
cognitio dei perficiebatur ab initio mundi de tempore
in tempus usque ad apostolos ipsos ex quibus ~~divina~~ derivatum
tum Tales igitur non credentes deum esse in hac
perversitate sunt demonibus qui credunt et contre-
miscunt Jacobi 2° c.
Secunda ueritas

Quod solum unus est deus

Tunc sequitur Solus ubi ponitur secunda veri-
tas catholica viz quod solum unus sit deus
pro quo advertendum quod ly solus dicitur capitur uno modo
cathegorematice et sic non excludit aliquid sed ponit solli-
tudinem ut cum dicitur sortes est solus in domo
sensus est ille non sortes est in domo solitarius
Alio modo capitur sincathegorematice et hoc dicit
secundum Okam et Tho. de ar. Nam quoque capitur
exclusive et quoque passive Primo ad huc dicitur
uno modo prout determinat totam propositionem sic quod facit propositionem
exclusivam Alio modo prout facit unam de exclusis significato

Solus pater est deus

vel predicato exclusive tercio et primo dictio si dicatur
simpliciter exponitur ut patet alibi. Tercio autem possunt
personis illius propositionis solus pater est deus est ista.
Solus pater id est suppositum divina que non est personale
per solam paternitatem constituitur est deus. Tercio ly
solus categorice. Multi negant istam unus solus
deus est. Unde sanctus hylarius videtur in divinis
non esse solitudo et concordant multi alii sancti
doctores. Alii vero admittunt in divinis solitudinem
prout opponitur ad essenciam non autem prout opponitur ad
personas. Et sanctum hoc intelligunt auctores ad oppo-
sitantes. Si autem in illa propositione unus solus deus

Unus solus deus est

est capitur ly solus exclusive. Tunc sanctum dicendum
sicut expositio dictionis modo est dicendum ut satis patet
ex loyca. Nam si capitur prout ly solus facit propositionem
de exclusiva subiecto vera est. Si vel prout facit pro-
posicionem exclusivam. Et tunc si exponitur gratia
pluralitatis tamen vera est etc. Et hec est contra
quosdam hereticos qui gnostici vel gnostici voca-
tur et contra Manicheos dicentes duos esse deos
bonum scilicet et malum ut patet 2 l. q. ultima. Qui-
dam secundum est contra quasdam hereticos qui vo-
cantur Tritani qui tres personas in divinis tres
asserunt esse deos ut patet illud enim. Contra quos
manifeste est scriptura sacra Deuteronomii 6 ubi
dicitur Audi israel dominus deus tuus unus est
et in 4° Et illi soli servies. Et iterum ibidem 32 vi-
dete quod ego sum solus et non est alius deus
preter me. Ysaie 13 Non est alius quam tu etc. Et
in multis adhuc sunt alie auctoritates et scriptura.
Sed contra ista opponitur quia si sit hec maxime
esset propter unitatem divine nature que tamen plura-
litatem deorum non excludit. Quod probatur
primo quia si eadem humanitas esset tribus per-
sonis divinis unita ibi essent tres homines igitur

Similiter si eadem scientia una tribus hominibus in ex
isteret ipsi essent tres scientes Eodem modo si eadem
albedo tribus subiectis inhereret ista essent tria
alba Nec obstat quod illa non uniuntur ydemptitate
sed quod si albedo tribus subiectis realiter et
albedine distinctis inhereret prout ipsis ydemptifi
caretur non minus propterea essent tria alba quam ante
Idem patet quod si eadem ymaginacione plenus eadem
essencia quibus esset in sorte et platone non esset
propter hoc unus homo Item hic deus quando supponit
pro personis ergo quod si supponat in ista pater et
filius et spiritus sanctus sunt unus deus tunc ista
est una affirmativa tunc quoniam non supponunt pro eadem
re Item quod in diuinis sunt tres scientes
una scientia tres potentes una potentia Tres volentes
una voluntas // Ad illa respondent quidam quod
quando ille terminus capitur de tribus personis tunc capitur
personaliter per doctores et non aliter propter hereticos
et gentiles ne in suis erroribus firmentur
Et ne detur occasio ad decipiendum simplices
Si autem hic deus in talibus capitur personaliter
tunc de virtute sermonis videtur illis quod illa esset
falsa Solum unus deus est / pater et filius et spiritus
sanctus sunt unus deus In talibus tamen propositionibus
numquam debet sic capi propter causam tactam Ergo
ista simpliciter debet negari pater et filius et spiritus
sanctus sunt tres dii Omnia non solum falsa sed
neganda sunt tamen racio que de persona in quo dicit et
casionem erroris Sanctus vero thomas in prima parte
summe questio 29 articulo 3o dicit quod hoc nomen deus
est concretum nature essencialis et nomen significa
tiuum et ideo sumitur per modum suppositi et propterea singulari
tas vel pluralitas eius attendenda est penes
formam signatam Quadratiuus vero quod significat
per modum accidentis singularitas vel pluralitas atten
ditur penes supposita Et ideo ista est concedenda sunt

diuinis sunt tres sapientes / tres potentes / tres intelligentes
etc. Non est autem concedendum quod in diuinis sunt tres
dii quia ibi solum est una natura. Et quamuis in creaturis
ad multiplicationem suppositorum multiplicatur
natura / ideo conceditur quod Sortes et Plato sunt
duo homines. Secundum hoc ergo si eadem natura huma
na subsisteret in tribus suppositis diuinis non esset
ibi dicendum aliquos tres homines non obstante uni
tate nature propter hoc quod illa natura realiter dis
tinguitur a suppositis illius. Sic autem non distin
guitur natura diuina a suppositis diuinis. Et ergo non
est simile hic et ibi. Ex quo etiam patet. Si autem
albedo esset in tribus subiectis distinctis quod ibi
essent tria alba etc. Tunc de ydemptificatione
albedinis ad tria subiecta dicitur primo quod talis
ydemptificatio est impossibilis. Si tamen admittitur
esse possibilis ut aliqui tenent tunc posset forte
primo dici quod in tali casu non essent tria alba sicut
nec in diuinis tres dii. Aliter potest dici et forte
melius quod ymo ibi essent tria alba. Nec est
simile in diuinis quia persone diuine conueniunt in
essentia et in omnibus perfectionibus absolutis secundum modum
loquendi doctorum et distinguuntur solum re
latione. Sic autem non esset de illis tribus albis
que licet conuenirent in tali casu in albedinis
ydemptitate non tamen in omni perfectione absoluta
quia adhuc distinguerentur per absoluta scilicet per suas naturas
indiuiduales absolutas. Patet etiam consequenter quod si staret
ymaginatio precedens tunc tria indiuidua
nature humane non essent tres homines. Et hoc
ideo quia talia indiuidua non distinguerentur
per aliqua absoluta sicut persone in diuinis quod tamen ymagina
tur ita videtur omnino impossibile. Nec Plato ita dixisset
ut videtur. Patet etiam ex dictis quomodo illa concedenda
quod in diuinis sunt tres scientes etc. // Tercia conclusio

Quod unus solus est deus verus

// Nunc sequitur est verus deus. Ista pars est ter-
cia in articulo in qua ponitur tercia veritas katho-
lica ista / quod vnus solus est deus verus Ex quo d. vnde
quod ista determinacio sit superflua quod nullus deus est nisi
sit verus ut arguit beatus hylarius contra arrium
qui ponebat patrem esse verum deum / filium dicebat
esse deum sed non verum / vnde dicit quod repugnat dei-
tati esse non veram cum de natura sua sit veritas
prima sicut obliquitas repugnat rectitudini / Ideo
pro istius declaracione est advertendum quod in sacra scriptura
hec nomen deus multipliciter capitur Nam primo capi-
tur proprie et precise et tunc importat genus In principio creavit
deus celum et terram et sic convenit vni soli deo
vero ut hic dicitur Secundo capitur ad apparenciam seu
proprie per participacionem iuxta illud psalmi Ego dixi dii estis
etc. Tercio capitur prelatiue et proprie autem iurisdictionis
Exodi 7o dixit dominus ad moysen Ecce constitui te deum
pharaonis Et sic ad corinthios 8o Sunt quidem dii
multi Quarto capitur proprie dignitatem seu proprie ho-
norem Exodi 22 dixit moyses diis non detrahes
id est prelatis Ergo prohibetur et principem populi
tui non maledices Quinto capitur proprie formam
sollicitudinem iuxta illud apostoli ad philippenses 3o Quorum
deus venter est Sexto capitur proprie hominum peruersorum
opinionem et sic simulacra et ydola dicuntur dii iuxta
id Exodi 32 Isti sunt dii tui israel qui eduxerunt
te de terra egypti De quibus eciam dicit apostolus ad Ro-
manos primo Mutauerunt gloriam incorruptibilis dei in simili-
tudinem ymaginis corruptibilis hominis et volucrum
et quadrupedum et serpentum Septimo capitur
pro dyabolo seu demonibus in talibus ydolis residen-
tibus de quibus in psalmo Omnes dii gencium demonia
plures alie possent accepciones poni sed ille suf-
ficiant Vnde de eis habetur versus // Dat natura
deum dat gratia dat dominatus Esse deos error et
simulacra ratus Iustus homo fit deus angelus
et per alumnus Sunt ille malus deus est quem
vocatus Est quia solus primus modo quo accipit
deus verus homo in hoc articulo dicitur verus deus

ad differenciam aliorum qui sunt dii per salam inricupacionem
per aliquam similitudinem quam participant aliquid divi
num vel vel secundum falsam horum oppinionem Glosa tamen
dicit quod dixit verus deus ad differentiam planetarum
quos gentiles reputant deos quod falsum est ut patet
sapientie 13 ubi loquens de paganis dicit quod rectores
orbis terrarum deos putaverunt omnium falsitas patet
quia stella magos gentiles ad christum tamquam ad verum
deum et non ad planetas perduxit // Dicitur autem
deus latine Otheos grece secundum doctorem libro primo 12o numero
o i v z d parte prima habetur hoc nomen deus
theos autem sit metus quia metus et tremor est colentibus
talentibus eum Dicitur autem theos a theum quod
est timor vel fumus quia discurrit per omnia et fovet
vel ab tothim quod est ardere quia deus in ignibus
consumens omnem maliciam vel atheaste quod est
considerare vel videre quod omnia nuda et aperta sunt
oculis eius vel dicitur deus a do das dare
quia omnia alia bona sunt ab ipso vel dicitur a dili
go quia omnia diligit et nichil odit eorum Sapiencie
vel a defficiendo quod est per graecum quia ei nichil
deest etc.

Quarta veritas

Quod deus est eternus :

Sequitur eternus ubi tangitur 3a veritas
catholica seu theologica scilicet quod ille unus solus
et verus deus est eternus et ipse est primus et
novissimus Apocalipsis Et Alpha et O ibidem ultimo
primus et novissimus principium et finis Unde
est tamen hic notandum quod rerum permanentie et
durationes in multiplici possunt differentia ymaginari
Uno modo quod talis esse terminata a parte ante et a parte post
sicut est duratio rerum temporalium et generabilium
et corruptibilium ut patet 4o physicorum Alia que
esse terminata a parte ante non tamen a parte post sicut est
duratio Spirituum creatorum scilicet intellectualium et cor
porum celestium que non dicuntur perpetue quia
sine supernaturali actione dei non possunt desinere
esse Alia esse qua nec terminantur a parte post non

tionem a parte ante que non habet initium impossibilem quia
nulla talis de facto est possibilis tamen dici perpetua a parte
ante Alia autem esset que nec esset durata in ante nec
in post Et ista duratio potest ymaginari uno modo quod licet
non esset durata esset tamen transmutabilis et talem dura-
tionem seu permanenciam habet creatura que ab eterno deo
ab eterno fuisset producta et motum continuarentur ut
multi dixerunt fuisse possibile Alio modo quod talis duratio
non solum de facto esset interminata sed etiam simpliciter
intransmutabilis / prima duracio communiter vocatur tempus
Secunda evum Tercia non habet nomen speciale ut dictum est
Alia sed vocatur eternitas vel secundum alios eternum
est quod caret principio et fine // perpetuum quod tamen in tempore
incepit esse et caret fine Sempiternum quod cum in tempore
incipit et cum tempore desinit esse Temporale vero quod
in tempore incipit et in tempore desinit esse Angeli et
anime sunt perpetui Tempus et mundus sempiterna ho-
mines et eorum facta temporalia Solus vero deus
est eternitas et eternus Ulterius tamen est advertendum quod
eternitas capitur dupliciter Uno modo improprie et sic vocatur
duratio non habens principium neque finem Alio modo
capitur proprie Et sic secundum Boetium quinto de consola-
tione philosophie prout ultima est interminabilis vite
tota simul et perfecta possessio Quamvis autem eternitas
improprie dicta competere potuit creature non tamen
eternitas proprie dicta ut patet per verba Boetii Tracta libera
Et etiam patet ex descriptione eternitatis quia solus deus
totum esse simpliciter et secundum quid quod plura infinita
in est in esse potest habere simul perinaliter
quod nulli creature competere potest cum quelibet permutabilis
sit perfectibile ad esse aliquale vel aliquo modo quale
vel quale pervenire non habet sed subiicibilis est
preteritioni et futuritioni secundum esse essenciale
et accidentale Et ergo solus deus habet tantam
latitudinem essencie essencialis et accidentalis
sibi possibilem simul perfectissime Solus igitur deus habet
et habere potest interminabilis vite totam simul et perfectam

passionem et per quas solus verissime et proprissime dicitur
eternus / eo quod sic est intransibilis stabilitatis racione quantitatis
durative quando ideo est extra omnem terminum quantitatis inten-
sive quia simpliciter infinitus perfectione est extra omnem terminum
quantitatis extensive quia est nature simpliciter quo
ad situm immense et illimitate ut patebit Est de
mensura extra omnem terminum quantitatis discrete quo ad in-
finitatem racionum talium per fundo et intelligibi-
lium Iuxta illud psalmi Magnus dominus noster et magna
virtus eius et sapientie eius non est numerus Ipse
enim stabili racione quantitatis est simpliciter intransibilis ideo
ipse solus est et debet dici undiquaque infinitus
et plenarie magnus / quia secundum nullam racionem quan-
titatis est finitus sive magnitudinis et per quas solus
debet dici verius eternus Et licet in deo sit idem
eternitas et essencia Different tamen racione quia sic
eternitas presupponit essenciam seu divinam naturam
correspondendo quod terminum est et talis sit talis quantitatis
et mea est in essendo quod non potest non esse nec
patitur nec patet Quare una est eternitas trium
personarum divinarum licet una aliud illam
habeat quam altera quia pater illam a nullo habet sed per se
et ex se / filius autem a patre / et spiritus sanctus ab utroque
Ex quo patet quare eternitas licet sit essencialis pas-
sio essencie magis attribuitur patri quam filio et
spiritui sancto ut patet per beatum hylarium Et allegat
magister libro primo distinctione 31 capitulo 3o Ex quo consequenter patet
quod eternitas habet racionem instantis permanentis quia in rebus
que eternitate mensurantur sicut est ab inicio
processio quod in nullo modo potest reperiri successio
Tamen ergo est instans in eternitate ut nulla
plura in tunc et est intelligencie quia solum est unitas
instans permanentissimum et indivisibilium in quo pater
et filius et spiritus sanctus habent esse adequate Ex
illo igitur patet cui gerat eternitas proprie etc. sicut in

et ergo quid sit descriptive secundum boetium et deum est quod est interminabilis vite tota simul et perfecta possessio // Secundo diffiniamus plenarii intellectus est notandum quod secundum allexandrum de hallis in suo primo q. de immensitate et eternitatis dei hec particule nam ponuntur in racione ista quia in quibusdam rebus est stabilitas semper ad quarum differenciam ponitur interminabilis in quibusdam vero est interminabilitas essencie sed non vite ut in corporibus celestibus ad quorum differenciam additur vite in quibusdam est interminabilitas vite sed cum miseria et infelicitate ut in dampnatis ad quorum differenciam additur perfecta possessio sed non tota simul ut in beatis cum in dictum quasi beatitudo solum est secundum eum ad quorum differenciam additur tota Sed econtra in quibusdam est interminabilis vite tota simul possessio sed non perfecta eo modo quo dicit perfectum nullo indigens ut in angelis et hominibus beatis post iudicium ad quorum differenciam additur perfecta etc. Unde ergo hic solus deus dicitur eternus quia ipse solus est sibi ipsi sufficientissimus absque indigentia etc. Contra quod est contra errorem hereticorum qui in deitate prius et posterius posuerunt etc. vel q. ultra etc. Item contra valentinianos dicentes deum habuisse inicium temporis Et contra arrianos dicentes filium non esse eternum vel secundum glo. Deus dicitur eternus quod in dei nec mensuras passionum ponere nec tempore diffinire de pe. di. j. aqul tephat 26 q 6 sed qui etc Quinta ueritas

Quod deus est immensus —

Nunc sequitur immensus Ista est quinta particula prime partis principalis in qua ponitur quinta ueritas catholica scilicet ista quod deus est immensus id est sine mensura magnus Illud satis patet ex dictis quia ipse secundum omnem racionem intensive extensive et discrete est interminabilis Inpraesenciarum per immensitatem intelligo eius infinitatem interminabilitatem et illimitacionem quo ad

Interminabilitas est 3 interminabilis vite possessio

Interminabilis vite tota possessio [illegible] quem [illegible] tota simul [illegible] totaliter [illegible] post [illegible] gaudiorum ad quorum differenciam ponitur perfecta

situm et locabilitatem et propter illimitacionem cum inmodica
et immensibilitatem sui in essendo nec non cum
sicut si aliquis est per essenciam potenciam et presenciam presens
est iuxta illud Jeremie 23. Celum et terram ego impleo
Et Sapiencie 8° attingit a fine usque ad finem fortiter etc.
Et item libri 1° capitulo Spiritus domini replevit orbem
terrarum etc. Et multe alie sunt adhuc superius
auctoritates et scripture doctorum quarum aliquas tangit
Magister libro primo distinctione 37. Hec est alia racio probant-
ium quod oportet movens simul esse cum moto omnis autem
creatura in esse fieri et conservari immediate dependet
a deo ut patet per doctores omnes igitur necessario sic ta-
men est deus est cum ea tamen quia ut dicit sanctus Tho-
mas prima parte questione 8 articulo 1° Oportet omne
agens coniungi ei in quod agit immediate et sua virtute
illud contingere unde 7° phisicorum probatur quod movens
et motum oportet esse simul Si dicitur tamen celum est
causa horum inferiorum ut patet 1° metheororum et tamen
non est simul cum eis Dicitur quod non est simile
sicut aliquas consequenter spirituali quod est deus et
consequenter corporali ut celum ut patebit sta-
tim. Vel sufficit dicere quod deus simul cum celo ex
istens causat illa inferiora per influenciam a celo
immediate, quia queritur de ista influencia vel ea
producitur in aliquo subiecto presupposito vel non Non
potest dici secundum, quia tunc celum creative produceret
istam influenciam quod est impossibile vel saltem falsum
ut supponitur Nec potest dici primum contra illos quia
tunc tale subiectum in quo producitur non conservatur
a deo et a celo immediate ista influencia cum ipsa
tale subiectum presupponat Alii dicunt alii ut in 1° di-
stinctione 37a, quod non oportet agens seu movens esse simul
cum moto et potissime agens illimitatum et i-
mensum saltem nec illud quod est solum 2a virtute
eminenciale prime potest formare subiectum eius
domina a se distante quia per contiguacionem in distans

mae quibus solum transmutet eam per qualitates que
sunt longe minores per sermonis ipsa forma educendo
nichilominus nature huius illis magis quam igni inferiori
subordinantur educit formam substantialem / vide in
2a meteororum conclusione igni. Et sic ignis educit formam
de materia straminis distantis a lapide absque hoc quod natura
eius in ignem transeat. Et sic caliditas potest producere
caliditatem impassum distantis absque hoc quod
producat aliquid in medio. Et sic patet per ps in casu quo
in speculo medio conveniret simul species frigiditatis
eque intensa cum specie caliditatis. Et sic per patrem illud specta
tur in esse. Item de facto multi credunt quod humani
tas Christi vel eius alia benedicta ex speciali privi
legio effective concurrat ad omnem effectum gra
tuitum hic in mundo et certum est quod non est omnibus
illis presens. Patet igitur quod creatura potest agere et de
facto forte agit in distans absque hoc quod agat
in medio. Quare ergo deus qui est agens
solum per intellectum et voluntatem infinite vigoris
ex hoc quod agit vel conservat aliquid rem est presens
quomodo requiritur quod ratio agendi eius vel alicuius certo modo exigat
presentialitatem essentialem actiorum. Ex isto infero
contra quosdam quod non est convincibile via lumine naturali
deum esse ubique ex hoc quod aliqua ab ipso in esse
et fieri dependent. Et sic patet ex dictis et in materia te
dicendis. Est ergo solum fide creditum sicut
et ipse est simpliciter in mensuris. Dicunt ergo alii doc
tores ut Gbh. de Ri. quod si per impossibile divina
essentia non esset causata adhuc esset localiter in
mensa / quia adhuc non minus esset conversio in mensa
quia eius quantitatem essendi prout presens eius in
mensuris quantitatis et per similiter quod taliter secundum modum
loquendi illius doctoris. Item si per impossibile non
esset talis adhuc non minus esset in mensis diceretur
igitur et localiter. Et sic Consequenter dicunt illi quod
si per impossibile deus esset in mensuris taliter et localiter
nullum divinum agere videtur eum presentem tamen

actionis ex hac parte localis vel reali probatur quia
ad hoc quod effectus fluat ab aliqua causa solum
sufficit quod effectus contineatur virtualiter et talis
in tali causa igitur ubi distancia non remittit
actionem agentis eque effectum potest agere distans sicut
immediate a causa Sed nulla distancia finita potest
remittere agere in infinitum agentis primi igitur agens
primum eque continet talem effectum distantem
quam licet sit immediatum Ex istis igitur patet aliqualiter
quare deus dicatur immensus in essendo lo-
caliter quia nunquam sibi est aliquis locus vel creatura
illi presenciam est prius Sed numquam debet concedi
quod ipse est in spacio ymaginario infinito extra celum
Sed apparet multis ut Bradwardino et sequentibus suis quod
non Alii vero dicunt quod sic ut Bungedin et sui
sequaces libro 1° c. 4° unde dicit ibi quod licet
posset esse vacuum actu non tamen a deo Et hoc
probat ex multis rationibus Prima quia sequeretur quod deus
esset mutabilis vel quod deus non posset creaturam
universum movere simul motu recto quod est articulus
condempnatus parisius Quarta deus prius natura est
mobilibus creaturis situ quam ipsa creatura Quarta per-
fectissime esse in aliquo situ quam ipsa creatura Quinta
perfectius est esse in aliquo situ simul quam in uno
tantum patet quia spiritus qui hoc potest perfectior est
igitur hoc convenit deo et non creaturae
ut narrat in [illegible] Concordat cum illo
Magister Io. de Ri. in 1° di. 37 ar. 1° ubi ad
hoc plures adducit rationes et opposita opiniones
omnino fallaciter reputat Hermannus pe. de thars libro
1° di. 37 Deum esse extra mundum potest intelligi
dupliciter uno modo per indistanciam situs vel inde-
pendenciam vel indeterminacionem sine extensione
immensitatis primo modo deus non est extra aliquam rem
vel locum Secundo est extra omnem rem creatam
que a nullo dependet Ex quo patet quod deus non di-

esse et mundum posicione sed privative quia intra mun-
dum non concluditur. Sicut dicitur esse ante mun-
dum non positive sed privative prout privat omne
tempus et ponit ante eternitatem. Quidam etiam
magistrinus doctor videlicet Henricus de Hassia in ultima
parte lecture sue super genesim dicit quod conveniens
concedi potest quod si deus sit in vacuo ymaginario
extra celum quod sibi racione eiusdem illimitacionis est proprium
quod ubicumque aliquid fieret ibi sine sui mutacione
vere et realiter esset. Et congrue dicitur quod nos sit
ubi si aliquid poneretur ibi sine sua mutacione
vere et realiter esset. Et eodem modo potest concedi secundum
eum quod deus est in omni tempore actuali et possibili.
Ex hoc igitur dominus deus potest dici infinite magnus
et infinite magnitudinis extensive methaphorice
et improprie. Est enim inextensibiliter et individue
separabiliter infinite extensus quia totus plene
secundum predictos doctores coexistit infinite
extensioni ymaginarie. Concordat quod potest dici i-
mensus id est non mensus et metum superat
quia non potest per aliquod ipsius plenitudo circumdans
circumscribi. Et hoc est contra quosdam heréti-
cos Antropomorphitas qui quasi mensurat deum
mensura membrorum figurarum sculptilis
et contra saduceos qui negabant deum esse. Sed
ponebat ipsum corporaliter partibus metiri.

Quod deus est incommutabilis 6ta veritas

Nunc sequitur incommutabilis. Et est sexta
conclusio prime partis principalis in qua
ponitur 6ta veritas theologica scilicet ista quod solus deus
verus est incommutabilis. Ista veritas patet ex
quarta quia de racione veri eterni est incommutabili-
tas quia quicquid enim est mutabile hoc non habet totum
esse suum simul ut declaratum est. Item illud patet
Numeri 23 ubi dicitur Non est deus ut homo
ut menciatur nec quasi filius ut mutetur. Item
Malachie 3o dicit dominus Ego dominus et non mutor

Et Jacobi p° Apud quem non est transmutatio nec
Sz q hoc solo sibi conveniat patz satis ex dictis
superius Et p° ad thy ultimo Omni soly habet in
mortalitatem et p ons i mutabilitatem q
omnis mutatio secundum Augustinum est q mortalitas sic
nec pt mutari sbaliter nec accidentaliter ut pz
inductive in singulis speciebus mutationis acci-
talis vel subalis Non enim pot maior esse
nec desinere nec augmentari nec diminui ut
aliquis argumentum nec deperdere et sic de alijs ut faci
posset probari Et tamen pz ex dictis Nec pot locali mand
vel mutari q similiter pz ex dictis Ite alias non
esset infinite pfectus ut quiquid est pfectionis simpliciter
sibi conveniret et p ons nec esset deus Sed contra
illa oppono primo q in principio creavit deus celum et
terram Genesis primo non pot autem intelligi q tunc
transiverit de actione ad operationem sine aliqua sui mu-
tatione i Secundo nullus pot penitere deo q vo-
luntarie facit sine sui mutatione cum aliter sit vo-
lens prius et posterius Sed deus penituit q homi
fecisset ppter eius maliciam ut pz Genesis 6. i Tertio
deus mutavit sniam quam dederat i aliis pz p°
Regum 2° ubi legitur ppter peccatum heli dixisse locutus
sum q tu et domus patris tui ministrarent michi
in sempiternum Nunc autem hoc absit a me i
quo mutavit promissum Quarto deus revocavit
sniam mortis q tulerat contra Ezechiam ppter ora-
tionem et lacrimas ut habetur ysay 38. Ad primum
respondetur q sicut aperta fenestra sol incipit
illuminare domum sine ulla sui mutatione sed
facta mutatione in sola domo Ita deus in
cepit creare p solam mutationem creature Non enim
produxit creaturas p novam voluntatem sed p voli
tionem qua ab eterno voluit eos producere et sic
transitus ille de otio ad opus non erat in deo
formaliter sed solum extra ea de novitatione in effectu
Sic tamen deus sit me iam sedere Et ante hoc
sciunt me non sedere ppter solam mutationem meam

quia deum scire deum facere sunt denominationes [denotacione] extrinsece
non ex qualitate seu condicione propria divine nature ex
parte Sed ex habitudine mutabilis et mutate nature
ad deum contracte Ad secundum dicendum quod illud penitere
niteri deum est exponendum secundum regulam [quartam] ytanij
quam ponit beatus augustinus 2° de trinitate et in 3°
de doctrina xpiana propter sermonem in qua illa que deo
attribuuntur formaliter sunt effective exponenda
Ideo si dicitur deus penituisse quia fecit sicut homo
penitens de suo opere quod destruit Cum ergo propter lesionem
in scriptura dicitur iratus non quidem formaliter sed propter effectus
quia punit et tunc placatus quia parcit Ad 3am dicendum
quod quia illa permissio fuit condicionata saltem impli
cite non fuit simpliciter revocata sed non manente
condicione fuit frustrata sine ulla permittentis mu
tacione sicut ergo sic in Ninivitis ut in determinandi
cionibus apparet et que ibi notantur Ad quartam
dicendum quod deus potest mutare suam sententiam sicut
et frequenter legitur mutasse 22 q. 1 [...] scilicet
in fine Et hoc sine ulla sui mutacione Sicut
cum nos per eandem potenciam volitivam possimus
velle opposita successive sic ergo deus per eundem
actum sola mutacione in obiecto volito Et hec et
et aliqua premissa satis pulchre et sufficienter
tanguntur in concilio tolletano et pannonie 22 q.
1 Immutabilis patet igitur quod illa non concludunt
contra dei immutabilitatem Contra quod sunt heretici
tici illi qui dicunt fatigatum quievisse die
7° Genesis 2° Et contra platonicos qui posuerunt
non solum immutabile sed eciam plura alia scilicet
ydeas quas immutabiles fatebantur sicut et
deum ut patet per ambrosium in Exameron 1a ueritas

Quod deus est omnipotens

Nunc sequitur Omnipotens Ubi tangitur
septima veritas scilicet illa quod unus solus deus
est omnipotens quod est contra errorem physicorum ponen
cium deum agere de necessitate nature ad extra et

non contradictorie liberi et per quod in tali nichil posse
facere nisi quod actualiter facit Nec de hiis que facit posse
quitquam permittere quod est manifeste falsum et grande
scisma Item contra Albigenses negantes dei omni
potentiam Unde exodi 20. dicitur omnipotens no
ciuus capitulo 14. Et capitulo 1o dicitur omnia possibilia sunt
apud deum Item capitulo 14. filius dicit ad patrem pater
omnia possibilia sunt tibi Et luce 1o Non est impossibile
apud deum omne verbum Ricardus in capitulo 17o
et 16 capitulis Hoc idem probat Richardus de sancto
victore in libro de trinitate Sic deus est quo
maius excogitari non potest nunquam autem est omnipotens
hic quod potentia sua aliquid deest de plenitudine
potentie id est Immo nunquam bono vel perfecto vel
animo deest cuius adiectione melioratum posset quod
adiectione non indiget plenitudo etc. q. 1. Dicitur
Sed contra illa opponitur quod si sit vel dicatur omnipotens
quia potest omne producibile producere et hoc non quia
tunc filius in divinis filius et spiritus sanctus non essent
omnipotentes ut patet Vel ideo dicatur omnipotens quod potest ac
possibile sibi facere et hoc sit non, quia non sit peccatum
tatum facere quod tamen possibile est sibi vel ideo quia
potest omne possibile alios sibi facere / hoc est non / quia
si sic hoc esset omnipotens tunc ego et quelibet alia
creatura esset omnipotens ut patet in tercio Vel ideo
quia nichil potest nisi quod debet decet suam boni
tatem et hoc non quia alias quilibet beatus
esset omnipotens qui non potest facere nisi quod decet eum
facere Vel ideo quia quicquid vult / ut videtur velle
Beatus Augustinus in Enchiridion et hoc etiam non est
ratione quia tunc beati etiam essent omnipotentes Nec
etiam propter quod aliud deus dicitur omnipotens Igitur
videtur quod non sit omnipotens // Pro isto est advertendum
quod deus non dicitur omnipotens quod habet in se omnem
potentiam quod non habet potentiam passivam cum sit
impassibilis ut patet ex dictis Nec ideo quod in se forma
habet omnem potentiam activam / quia potentiam modo activam
in se non habet formaliter sed ydemptice sed quod habet potentiam
sed quia

Immensam et infinitam omnem potentiam aliam actiua
virtualiter eminenter continentem Tunc ad articulum quod pertinet
racionem omnipotencie de qua dubitatur si sint due sententie
affirmati quod ut tactum est in articulo Dicitur ergo sufficienter
quod tam sufficit in posse facere omne possibile fieri
per formam non excludens quod additur propter peccatum quod
deus non potest peccare Similiter propter alias denomina-
tiones deo repugnantes quia non potest currere
non potest comedere quod talia cum in forma includunt
videlicet operacionem ex organis in fieri et motum orga-
narum Sed videtur quod hoc non opporteat addi
quia dum deus sufficienter articulum complet ex hoc quod
omne possibile fieri ipse potest producere seu quod omnem
entitatem que potest fieri et qualitercumque positiue
est factibilis illam et taliter potest facere licet de malis
positiuis tenentibus se ex parte producibilis Ex quo
non sequitur quod ipse possit peccare tunc ipse de
facto ad omnem actum quemcumque difformem
concurrit effectiue et nullum dubium est et tamen non
peccat Sic etiam actum currendi actum comedendi
et consimiles potest producere et de facto producit non
tamen propter hoc denominatur currens uel comedens
quia ipse non producit tales actus mediantibus
suis instrumentis naturalibus et organis requisitis
que tales denominationes formaliter importunt
hoc enim dicit posse mixtum ex actiuo et passiuo
Quidquid autem est in posse actiue hoc potest deus
Sic etiam licet deus peccatum faciat non tamen peccat
quia non difformiter producit sed tantum / propter quod etiam
aliqui negant illam deus facit peccatum quod consequenter
li peccatum supponit illi verbo et postponendo ut patet
alias in simili etiam Sub compendio ergo dici non comp-
rehenditur posse peccare quod hoc est posse deficere
et per quod non est aliquod posse sed magis ad non
posse de predicta distinctione 2a Cadens in fine distinctionis patet
etiam ex dictis quod impossibilia non continentur sub dicto
articulo quia deus dicitur posse omnia et quod non est possibile

// 2m non potest facere
impossibilia ut quod
preteritum non fuerit preteritum

aliquem defectum in divina compositione quod est ex parte
rei cum repugnat existentia. Cum illo paris concordat sanctus Thomas in prima parte questione iiia articulo 3o. Octava veritas

Quod deus est incomprehensibilis et ineffabilis

Sequitur incomprehensibilis et ineffabilis. Ista est octava particula et ultima prime partis principalis in qua modo ponitur secunda veritas catholica scilicet illa quod solus deus est incomprehensibilis et ineffabilis. Illa veritas patet Ieremie 32 ubi de deo dicitur magnus consilio et incomprehensibilis cogitatu. Et beatus Hylarius in libro de trinitate: Sermonis inquit mei angustia divina que sunt incomprehensibilia explicare non potest. Damascenus quoque dicit: infinitus est deus et incomprehensibilis. Idem beatus Augustinus in plurimis locis. Hoc enim est causa quia nullus actu creato quod infinitum non potest comprehendere infinitum. Cum ergo intellectus humanus sit finitus et divina essentia infinita patet propositum. Et hoc est contra errorem begardorum dicentium animam per suam naturam posse devenire in perfectam notitiam divinam ut patet 7o de trinitate beati Augustini. Sed tamen oppono primo auctoritatem apostoli ad Philippenses 3o dicentis: Sequor autem si quomodo comprehendam. Non autem frustra sequeretur. Dicit enim primo Corinthiorum 9o: Sic currite ut comprehendatis. Secundo illud comprehenditur secundum beatum Augustinum in libro de videndo deum ad Paulinam quod ita totum videtur quod nihil eius lateat videntem. Sed sic de facto videtur deus a beatis quod nihil eius lateat eos cum ipse sit simplex in se. Unde est dicendum quod comprehendi dupliciter accipitur. Primo illorum salvatoris est advertendum quod illud dicitur comprehendi proprie quod perfecte cognoscitur perfecte autem cognoscitur quod tantum cognoscitur quantum ipsum cognoscibile est. Cum igitur deus omnino cognoscibilis sit infinitus et immensus nec aliquis in quantitate ut deus est sequitur quod ipse infinite sit

cognoscibilis per quos incomprehensibilis creatura cum omnis
creatura que esset infinite cognoscibilitatis sicut conce-
dunt aliqui de anima xpi quod videat de facto omnia
que videt deus tamen adhuc divinam essentiam minime com-
prehendet cum ipsam non ita perfecte cognoscit sicut est
cognoscibilis Et sicut intellectus divinus ipsum cog-
noscit quod non ita clare limpide et perfectione ut patet
per magistrum libro 3. di. 14 capitulo 2° Alio modo comprehensio
sumitur large scilicet quod apponitur insecucioni qua
quis attingit aliquid quod iam tenet ipsum / comprehen-
dere dicitur Et sic deus comprehenditur a beatis Et sic
intelligitur auctoritas apostoli de comprehensione et ista est
una de tribus dotibus anime correspondens spei sicut
visio fidei et fruicio caritati et sic patet solucio primi
Ad secundam dicitur quod deus non potest hoc dicitur est
incomprehensibilis / quod aliquo modo cuius sit quod videatur et aliquo modo
non videatur Patet quia non ita perfecte videtur sicut
visibilis est patet igitur ex dictis quod sicut nullus infi-
nitum potest a finito concludi Ita nec deus potest in-
cludi ab aliqua creata in re [illegible] cognicionis
nec etiam ab alia creatura quacumque modo essendi
incluso Deus igitur non potest a creatura comprehendi
intellectualiter et abstractive nec realiter et entitative
Dico videlicet quod aliqua creatura vel aliquae creature
ipsum circumdarent / quibus tamen ipse per essentiam non
esset plus sicut unum comprehenditur et concluditur corpore
hoc autem nulle creature competere potest
ut patet ex dictis Et ideo merito ipse solus incomprehensibilis
dicitur et immensus Dico ergo non potest perfecte a
creatura cognosci sapientum causa quod omnis dignitas
excellenciam quia et perfectio non possit a creatura to-
taliter exprimi Et per quos congrue ineffabilis appellatur
cum scilicet per [illegible] primum Et sicut solus deus
incomprehensibilis se cognoscit Ita etiam solus deus
potest comprehendendo verbum ad intra plene et sufficienter
et intellectualiter gignere ipsum et omnem perfectionem suam
ad intra dicit et exprimit totaliter et perfecte Sequitur
textus Prima veritas secunde partis 3

Quod in divinis sunt tres persone

Pater et filius et spiritus sanctus tres quidem per-
sone sunt sed una essentia substantia seu natura
simplex omnino pater a nullo / filius a patre solo
et spiritus sanctus pariter ab utroque absque initio semper
sine fine pater generans filius nascens / et spiritus sanctus
procedens consubstantiales et coequales et coomnipotentes
et coeterni / Ista est sententia principalis illius
capituli secundum divisionem primam supra positam Circa quam
consequenter agitur de misterio beatissime trinitatis
Et pars illa potest dividi in octo partes secundum octo
veritates catholicas quas hic compendium sube-
lestis catholice introducit partes patebunt in processu
Prima veritas est quod in divinis sunt tres persone
scilicet pater et filius et spiritus sanctus Et illud est contra
errorem Sabellianorum Neotianorum qui posuerunt
tantum unam personam in divinis sola nominum diversitate
distincta Et tangit beatus Augustinus super Genesim originem huius
seu contra Judeos et Sarracenos nega-
tes trinitatem personarum Circa illam verita-
tem est primo notandum quod persona importat
suppositum nature rationalis Et ergo Boecius sic describit
personam Persona est rationalis nature individua substantia
volens per individuam substantiam intelligere suppositum
substantiale et per naturam rationalem naturam intellectualem
Richardus autem libro 4o de trinitate capitulo 2o sic diffinit
persona est intellectualis nature incommunicabilis existentia
et per incommunicabilitatem existentiam intelligitur omne
illud quod non communicatur alteri nec est generale tamquam
species nec tamquam constituens per se unum nec sicut
actus nec sicut sustentificato Et sic idem est dicere
incommunicabilis existentia et suppositum Et nomen persona
repitur in divinis quia in natura intellectuali
et modo per se existendi excellentissime invenitur
Hec autem veritas altissima multiplici firmatur
valida veritatis testimonio quorum primum sumitur
ex veteri testamento in quo multifarie tacite insinua-
tur et rerum figuris divine trinitatis ineffabile

Persona

misterium occulte designatur in quibus adhuc velut in
tenebris detinentur Iudei infideles. Secundum testimonium
universale sumitur ex novo testamento in quo non iam in
figuris aut in enigmate sed ad litteram clare scripta hec
veritas in multis capitulis ut patet per Magistrum libro 1 distinctione 2a //
Tertium testimonium sumitur a posteriori ex mirificis effecti-
bus fidei de sancta trinitate in qua fide sancti
plurima fecerunt mirabilia. Si igitur deus non esset
trinus et unus christiani in hac absurdissime er-
rarent et deum suum blasphemarent et per quos non
esset verisimile quod deus summe patiens et bonus
immortalibus tali errore infectis mirabilia fieri
permitteret in firmamentum talis erroris. Quartum testimonium
sumitur ex gentilium scriptis philosophorum, Sibillarum
et poetarum qui videntur innati aut illustrati
de misterio trinitatis tamen sic non videntur sicut
posset declarari per allegationes sed dimitto causa bre-
vitatis. Quintum testimonium sumitur ex universis creaturis
que idem clamant audientibus nisi ymaginem
et multiplex vestigium trinitatis benedicte ut patet per Magistrum
libro 1° distinctione 3a. Sive ex dictis sanctorum aut ex utrisque
debet testimonio beatus Augustinus et venerabilis Richardus de
sancto Victore multa dixerunt unde quod in divi-
nis sit pluralitas et personarum trinitas seu quod ibi sint
plures persone et tres. Tres declarat pulchre idem
Richardus libro 3 de trinitate capitulo 2a et 3 pluribus [illegible]-
tibus. Et quia verba sua sunt longa ideo illa re-
ducam ad breviora. Sic arguendo: ubicumque est
summa caritas, summa iocunditas et summa bonitas
ibi est aliquorum pluralitas. Sed ubicumque
est summa felicitas ibi est summa caritas perfecta
iocunditas et omnis bonitas. Igitur ubicumque
est summa felicitas ibi est aliquorum pluralitas.
Cum igitur in suprema persona sit summa felicitas
sequitur quod ibi sit aliquorum pluralitas. Quod tamen
et maior probatur quia ubi est amor ad alterum
ibi necessario sunt plures. Sed ubi est caritas sal-
tem perfecta ibi amor est ad alterum cum talis

amor non sit privatus / quia privatus amor non est
perfectus ut dicit Ricardus igitur ubi est caritas ibi plu-
ralitas Consimiliter ubi sanctitas ibi pluralitas Consimiliter
ubi creatio ibi pluralitas Item ubi bonitas est communicatio
sui bonum enim ipsum sit diffusivum igitur ubi boni-
tas ibi pluralitas et per consequens maior vera Minor vero
patet ubi summa felicitas reperitur declaratur Quoniam ubi est
malum odium et tristitia ibi miseria igitur si oppo-
situm de opposito et propositum de proposito et per consequens ubi
summa felicitas ibi caritas et per consequens minor vera consequentia
per se patet Secundo arguitur sic ad idem ex intencione
dicti doctoris ubicumque est summa fecunditas ibi est
aliquorum pluralitas Item ubicumque est summa perfectio
ibi est summa fecunditas in creaturis Cum igitur in supre-
ma essentia sit summa perfectio sequitur quod ibi sit plura-
litas aliquorum quantum et ad maiorem patet Item minor declaratur / quod
ubi est summa perfectio ibi est omnis denominatio perfec-
tionis simpliciter patet per oppositum quia et maior patet per destruc-
tionem perfectionis simpliciter Cum igitur fecunditas sit de-
nominatio perfectionis simpliciter patet per oppositum quia et maior
patet Minor patet per destructionem perfectionis simpliciter quod cuicumque
competit melius est ipsum quam non ipsum Sed constat
quod pluralitas que fecunditati apposita est sed denominatio
imperfectionis igitur fecunditas est denominatio
perfectionis De qua dicitur Ysaie ultimo Ego qui genera-
tionem aliis tribuo sterilis ero quod dicit nullo modo Ex
quibus patet quod in divinis est aliquorum pluralitas
et non nisi personarum ut passim probari sed dimitto
brevitatis gratia Quod autem tres sint et non plures pro-
batur quod adducit idem doctor per longum passim tamen
nunc. Quantum sufficit pro nunc patet illa ratio assignando
quare non sint plures quam tres quia est natura quod
repugnat sue essentie esse in pluribus suppositis
quam duobus producentibus uno per generationem et alio per spira-
tionem quorum utrumque tamen completa productione pro-
ductum est quod repugnantiam includit aliam pro-
ductionem plenam aliam causa ad intra esse in divi-
nis Et ideo tota productibilitas ad intra perfecte est

in illis duobus suppositis Et quia in diuinis est pro duas
supposita veniente a supposito veniente in ydemp-
titate non solum specie sed eciam in mali nec pro generacionem
que est apud nos Ideo vero ista nomina mediante illius
racione similitudinis transsumpta sunt ad personas di-
uinas Et quia in diuinis nullus est sexus Ideo dign-
fuit ut a sexu digniori ad personas dignissimas
nomina transferantur Unde est quod persona producens in
diuinis dicitur pater et non mater persona vero ab illa
producta dicitur filius et non filia / Sanctus Tho. in prima parte
q. 33 ar. 2o in solucione 1i dicit quod nomina primo
in diuinis sunt alia nomina quibus dicuntur deitas qua
creaturis quod ad rem significatam licet non quantum ad modum
significandi qui ex consideratione creaturarum attribuitur Unde
ad Ephe. 3o flecto genua mea ad patrem domini
nostri Ihesu Christi ex quo omnis paternitas in celo et in
terra nominatur Quare autem spiritus sanctus dicatur
sic patet alibi ubi de hac dixi et quia nunc gratia
breuitatis hoc omitto Sequitur textus // Ea veritas
Que una est essencia et natura simplex omnino
Una essencia substantia seu natura simplex omnino singula
ponit secundam notationem theologorum Nam ex quo
iam dictum est quod in diuinis sunt tres persone pos-
set aliquis suspicari quod eadem essencia in numero non
esset in personis diuinis sed pars eius esset in una
et alia pars in alia filius et in alia spiritus sanctus
Ex hiis tribus secundum eos completur deus Vel quod
ibi non esset summa simplicitas cum pluralitas
summe simplicitati videatur repugnare Hanc falsam
opinionem excludit dominus similiter quod essencia diuina
seu natura unica subsistunt in redemptione tres
persone est omnino et summe simplex Aliud similiter
patet ex dictis ut dicit sanctus Tho. in prima parte q. 10 ar.
2o Ideo etiam hoc consequitur immutabilitatem Et
quod pluralis aliter capitur apud nos et aliter apud gre-
cos Nam apud grecos capitur pro ypostasi vel per-
sona vel re nature Apud nos vero capitur pro essencia

vel natura vel ille igitur hoc est occasio erroris dicentis sub(stanti)a vel materia. Est tamen notandum quod multiplex est compositio secundum glo(ssam). Et videtur quod glo(ssa) non bene dicat in alio dicitur. Nam est compositio ex partibus diversarum rerum sicut in substantiis compositis ex materia et forma seu actu et potentia et ista vocatur compositio ex partibus essentialibus. Alia modo est compositio ex partibus quantitatis quantitativis seu integralibus eiusdem rerum et sic celum secundum intelligentia forma specialis ex eius et materia prima dicitur composite. Alia est compositio ex subiecto et forma perficiente ipsum et isto modo componitur accidens intellectiva cum sua. Licet enim substantia non faciat unum cum accidens secundum quorum verum tamen per se faciat cum. Et iste modus est requirendus in anima. Quarto est compositio secundum aliquas intentiones in aliud quod eo tempore vel materia aquo dependet in esse et homo omnia entia mundi citra deum sunt composita in communi indivisibilia eo quod omnibus a deo datum est esse et unum primo celi. Et ab eo dependet aliud et tota materia. 12 metaphysice. Aliqui navis pluribus intelligentiis motricibus orbium non ponat compositas esse aliquo predicto modo non tamen dicit ipsas esse ita simplices cum causa prima. Et ita vero libro primo de causa in qualibet tractatu ponit compositionem ex actu et potentia quia quolibet deficit ab actu purissimo non tamen est composita ex ea et in nullo aut illorum modorum deus est aut potest esse compositus. Nam non primis duobus modis ut probatur patet et in naturali lumine quia infinite perfectam repugnat habere extensionem quia tunc non esset ubique etc. Et tamen nemo deo convenit. Et tunc non esset simpliciter primum cum partes naturaliter priores sint toto. Item ut convenit potest probari compositio 3o cum sit actus purissimus et per quos nec 4o cum sibi ipso sit perfectissimum. Et hoc est contra Antropomorphitas dogmatibus etc. dictum est supra qui dicunt deum humana membra habere. Unde Antropos grece

Antropomorphite

Idem est quod hama latine et morphos quod est forma
quasi formam humanam deo attribuentes. Et contra Ter
tullianistas qui dicunt deum esse corporeum contra
illos dicitur Jo(hannis) 4º Spiritus est deus et luce ultimo
Spiritus carnem et ossa non habet. Similiter et contra
abbatem Joachim qui ponit essentiam in personis
non simplicem sed multiplicem quia non ponit ibi
unitatem simpliciter dictam sed collectivam ut patet in
extra de summa trinitate c. damnamus. Secundo possent aliqui dicere
si tres personae sint unius naturae simplicis quomodo ergo
distinguuntur. Ideo adhuc respondens subdit veritas

Quod pater a nullo est filius a patre et spiritus sanctus ab utroque

Pater a nullo filius a patre et spiritus sanctus procedit
ab utroque absque initio et absque fine. Hic
incipit 3a particula 2e partis principalis in qua ponitur
catholica veritas scilicet ista quod pater in divinis a nullo
est filius vero a solo patre et spiritus sanctus est ab utroque
scilicet patre et filio ab initio semper et sine fine.
Et hoc est contra errorem illorum hebreorum qui
posuerunt spiritum sanctum esse quasi uxorem patris ad pro
ducendum filium ut dicit Aug(ustinus) In de civitate
quorum errorem non abhorret ibi ex inmunditia cum talia
in spiritualibus carnaliter cogitentur quod filius nulla
tenus procedat a spiritu sancto. Hec autem christiana
veritas patet per athanasium in symbolo dicentem
Pater a nullo est factus nec creatus nec geni
tus. Filius a patre solo non factus nec creatus
nec genitus sed procedens. Ista autem origo 4or
modis potest declarari primo quod exemplo grammaticali 2o
logicali 3o a naturali 4to theologicali. Primo modo declara
tur exemplo grammaticali quia in grammatica prima per
sona de se loquitur et a nulla alia oritur.
Secunda ad quam prima loquitur quasi ipsam esse
in tali esse personali producit. Tertia vero persona fit
prima in prima et secunda et ambe ipsam in tali
personalitate producunt secundum artem donati. Secundo
idem ostenditur exemplo logicali quia ibi in demonstratione

potissima a^{or} sit est per se nota quod a nulla notifi
tatur Secunda vero aliquomodo a a^{ma} pullulat eo
sub ea accipiuntur et quia originatur ab utraque
parte ante lib Tertio declaratur idem exemplariter ubi
forma naturalis oritur a materia tamquam a radi
ce que est ingenita et comparatum simul resultat
ab utroque ut declaratum in libro de ante lib Sed ei
Ut autem est declaratur exemplo theologico quod sic patet
genes 2° et 9^a Adam a nullo fuit citra deum
Eua autem ab uno solo scilicet de latere viri Abel
vero ab utroque et illam similitudinem tangit deum
Quod autem dicitur in hac veritate de personarum
processione quod ipsa fuit absque initio et sine fine
patet quia ille persone sunt eterne ut dicitur
in sequentibus Et etiam patet quia ut dicit Athanasius
in hac trinitate nichil prius aut posterius etc
possibile enim aliquis credere quod filius in divinis gene
ratio alto tempore incepisset et in alio tempore
terminaretur sicut videmus in generationibus natu
ralium Et secundo de spiritu sancto processione Quod
ad hoc excludendum hic dicitur absque initio
semper ac sine fine etc Causa ibi nichil est prius
aut posterius Adimus tempore aut duratione Ubi
advertendum quod est multiplex prioritas scilicet secundum
naturam causalitatem duratam dignitatem sive
perfectiorem talitatem Et secundum largum Quarum
nulla ponitur in divinis nisi prioritas tali
tatis large dicta ratione quorundam Est etiam adhuc
prioritas ratione aliquas originis et prioritas aucto
ritatis que etiam secundum aliquos ibi ponitur sed
de istis nunc est ad propositum quia solum prioritas
durationis hic a personis videtur excludi Quod
autem ista sit ibi quadrupliciter exemplo patet de
clarari Secundum est in actu illuminandi ut secundum Augustinum
8 de trinitate Splendor ignis ab ipso genitus
est igni coeternus et fuisset ab eterno si ignis ab eterno

Similitudo de Ihesu in trinitate

fuiss ita eciam in eodem instanti quo fuit eratus sol p
duxit radium suum exple m ne sic ut dicit dyanis9
inde diuinis nominibus ca° 4° Tercium exemplum in
actu inspiciendi quia ut dicit Aug9 in 4o de ciuitate
dei ca° 31° Si pes stetisset aeterno impulueri p
vestigium fuiss aeterno Quartum exemplum est in actu
videndi quia ut dicit aug9 sup gen ad litteram apertis
oculis mox gignitur actus videndi usque ad solem
Quartum exemplum est de actu mentis diuini quod ponit aug
in de trinitate eciam semper cogitat se quod si est simpli
cius et eciam in ipso instanti sue racionis non sit
simpliciter absens videtur aliquibus quia in eodem
gignet in se verbum de semet ipso simpliciter ipse racionem
Qualiter tamen hoc sit intelligendum non curo primo
est pater qui a nullo est quia ut dicit beatus Aug9
4° de trinitate ca° 2° ipse est principium tocius di
uinitatis est enim principium sine principio quia nec
genitus nec factus est quia per se alia esset processus
in infinitum in personis diuinis Filius aut a patre
et spiritussanctus procedit ab utroque Et dicitur non ter-
pite quia simul et equaliter eodem modo procedit
ab eisdem non enim plenius aut perfectius procedit ab
uno quam ab alio Alias non esset unum principium
spus sancti cuius appositum patet 1 et c. li° 8° 18
patet per beatum Augustinum de trinitate Et hec est
contra grecos Jacobitas Armanos et alios qui
dicunt spiritum sanctum procedere a patre tantum Quia Jo 17
dicitur Spiritus qui a patre procedit Et tercio quia
a primitiis conciliis que apud grecos celebra
ta sunt ytalia symbala eorum sub anathematis ana
thematibus sancita sunt Est nulli de trinitate
fide aliud dare vel aliter predicare quod ibi continetur
liceat Inquibus tamen symbalis spiritussanctus com
mitur procedere a patre et non a filio Et quo dicunt
nos mathematice incidisse Eciam leo
papa tercius in quodam symbalo in tabula argentea

conscripto post altare sancti petri patrum impressiõe
spiritus solo commemoratur patre et cetera Ad ista respondet
magister libro primo di. xi. Ad primum quod in concilio non dicitur
quod spiritus sanctus procedat a solo patre iterum et eadem modo
dicitur ad ultimum Beda de symbolo // Nyceno dicit quod
debet intelligi qui aliud docuit vel aliter predicavit
id est contrarium aliud quam ibi ponitur proposito ut
apostolus ad galatas Si quis aliud evangelizaverit
id est contrarium anathema sit sicut ibi declarat Et
sequitur textus // forte veritas

Quod pater est generans filius nascens spiritus
sanctus procedens et cetera

Pater generans filius nascens et spiritus sanctus procedens // Ista est quarta particula seu veritas
theorica de modo originis divinarum personarum Et
est ista quod pater in divinis producit per modum generationis
et filius ab eo producitur per modum nativitatis Spiritus
autem sanctus per modum processionis Ubi advertendum
quod duae in divinis sunt emanationes quarum prima
dicitur generatio et secunda spiratio seu processio De
prima dicit deus pater ad filium in psalmo 2° Ego hodie
genui te // De secunda Joh. 17. Spiritus qui a patre procedit et cetera Capitur tamen processio in divinis Uno
generaliter et sic tam spiritus sancti productio dicitur
processio Hac autem nomen processio primitus videtur
impositum fuisse motus progressivos animalium
ad situm Unde dicitur quasi porrectio in incessio
Unde translatum est ad situm omnem motum
localem et mutationem qui vel quae est a termino a quo
in terminum ad quem et postremo translatum est
ad omnem emanationem qua unum res est ab alia
ut a causa vel principio // Nullo autem illorum
modorum processio est in divinis nisi illo ultimo
modo et hoc patet exclusis imperfectionibus quae
sunt in processionibus creaturarum ex causis suis
quae sunt in ratione motus et mutationis aut divisionis et cetera

essencie Ita q de rone processionis in diuinis nichil aliud
est nisi q sit emanatio vnius rei ab alia Et quia
ut dicit sanctus tho. pte i q. 28 ar 3o In diuinis
non est processio nisi secundum operacionem in manentem io
secundum duplicem talem operacionem duplex est processio
Una respectu operacionis intellectus in se verbum seu
intellectum producentis q uel que est similitudo rei in
tellecte Et ut sic filius procedit a patre per modum ge
neracionis quia procedit per modum intelligibilis
actionis et secundum racionem similitudinis rei intellecte scilicet
essencie diuine uel patris sive esse intellectualiter
sicut viuentibus attribuitur generatio tamen vnum
producit sibi simile Et quia in deo idem est in
telligere intellectum et intellectum Ideo verbum genuit
sic est idem cum eo q pater in essencia Est tamen vnum
ad suppositum aptum ex q nichil pertinens generat per
aug in 3 de tri te ca 1o Alia est processio per modum
voluntatis Unde nota sicut in nobis sic per opera
tionem intellectus que est rei similitudo producitur
alius actus in voluntate qui non est similitudo
rei sed amor eius uel dileccio qua amat eum in a
mante sic 2m intellectum nos intelligimus est in intelli
gente Sic deus pater per suam essenciam secundum
aliquos doctores generat verbum q est filius
et amando eam ut bonam ymo ut optimam
producit in se eius amorem Et quia isto verbo
eterna per se diligit ymo frustra esset si esset
aliquid talis racio non esset pot Ex qua potest
assignari racio quare processio filii dicatur ge
neratio Et processio spiritus sancti dicatur spira
tio Et quo nunc se dicant Quia filius per
modum intelligibilis et secundum racionem similitudinis eo
q generans per formam generat sibi simile Sed processio
amoris est secundum operacionem voluntatis et magis
secundum racionem impellentis uel ad se trahentis Unde

bonitas re(ali)s informat voluntatem ut ips(a)e producat
eius amorem Et ideo illud quod in divinis procedit
per modum amoris non procedit ut genitum neque ut
filius // sed ut spiritus sanctus in quo nomine quaedam vitali-
tatis motio vel impulsio designatur prout
aliquis ex amore dicitur moveri vel impelli ad
aliquid faciendum ut dicit sanctus Tho(mas) ubi supra
ar(ticulo) 4° Est tertia ratio quam sumit idem ar(ticulo) 2° quod
nomen generationis dupliciter utimur. Uno modo generaliter ad omnia
generabilia et corruptibilia et sic non est aliud quam
mutatio de non esse ad esse Alio proprie et sic
secundum originem viventis a vivente quod procedit
secundum rationem similitudinis quantum eius speciei et omnibus talibus
in creaturis est generatio eo quod natura similitudinem agit
et ad unum est terminata / et ideo aliud agere non potest
Secundus est de potentia divina quod proprie illi inmitatur
quidquid simile potest agere Et ideo productio personae in divi-
nis per modum fecunditatis naturae est generatio Sed
productio spiritus sancti quod est per modum amoris
et voluntatis est spiratio et non generatio et vocatur
ex appropriatione processio Quarta prout pater dicitur
proprie ingenitus / quia ab eo removetur omnis
ratio generationis passive Ita spiritus sanctus proprie
dicitur procedens / quia in eo simul sunt omnes ra-
tiones procedendi. eo quod non solum a patre sed etiam
a filio et per quas a persona procedente procedit et
etiam a persona non procedente / quo non procedit filius
quod solum procedit a persona non procedente scilicet a patre
Vel ideo processio appropriatur spiritui sancto quod comple-
tissima ratio processionis similiter ponitur esse
amorem receptum duarum personarum ad
invicem Quinto illud convenit spiritui sancto quod patris
et filii tantum sit nexus et amor patris ad filium
et econverso / filio autem econverso bene convenit processio
a patre tamen non est sic completa tamen ipse non
sit huiusmodi nexus Alii ex primitate productionum

filii sit / et productio vniuoca suppositi viuentis a vi-
uente in similitudinem ydemptitatem essencie passiue
ab vno in eorum vnius productionis primo. Alia si-
militer est productio vniuoca suppositi viuentis a viuente
in similitudinem ydemptitatem essencie passiue a duo-
bus coniunctis vnius producitur vel vnum productum pro-
ducti. Et sic aliquomodo licet satis confuse super sim-
iliter et tenuiter patet differencia inter generationem fi-
lii et spiracionem spiritus sancti et quare secunda
persona in diuinis dicatur filius et tercia spiritus
sanctus. Quamquam quidem beatus Augustinus et max-
imianum reputauit valde difficilem et allegat
magister libro primo di. 13. ubi dicit / quod distinguere
inter istam generationem et hanc processionem nescio non
valeo / nam sufficio quia et illa et
ista est ineffabilis. Damascenus 17. de trinitate tractatu
21 et Anselmus monologion assignat causam huius
productionis quod causa productionis quam filius est
ab vno tantum. Spiritus autem sanctus a duobus / filius
autem nullus potest esse duorum nisi vnus illorum
sit pater et alius sit mater quod vtrumque in ymaginari
absurdissimum est. Ricardus vero de Trinitate re-
citatis multis aliis modis dicendi in quar-
ta di. 13a primo dicit quod illi ex plures in
vita ista pro tales quales nos sumus reputo
impossibile. Sicut quo sumit illud dictum libro primo tractatu
7o dicentis quod est quaedam differentia generationis
et processionis distinctio quis autem est modus
differentie nequaquam. Conamus autem intelligere illa non
possumus videtur tamen sic esse confitemur et
credimus. Et licet misterium trinitatis et modus
processionum plene intelligere non valeamus possumus
tamen aliquomodo ymaginari in rationabili creatura
ad ymaginem dei facta pro nostra capacitate
aliquam comparationem illi ineffabili trinitati. Et

Augustinus difficillimam dicit questionem

Augustinus / di. 13
Nescio non valeo

Simile de Kandeli
recitata 1a

ad brevius loquendum assignamus per A unam mentem
seu essentiam talem ubi gloriosi Angeli plena for-
mis vel speciebus omnium intelligibilium // Deinde
ymaginetur quod A que est rationalis natura intue-
atur se ipsam visione intuitiva comprehensiva
sui que quidem visio erit tunc actualiter verbum
ab A procedens et vocetur illud verbum B //
quo verbo plenarie et comprehensive se dicit
et exprimit ad intra et quia non a se ipsa con-
stituit quodammodo coram se in quandam esse ab-
stractive sicut oculus dicit beatus Augustinus videns
se in speculo quasi constituit se ipsum coram se-
ipso quodam esse volutivo seu tangentivo sive
abstractivo // Et quia hoc esse quod non est aliud
nisi B procedit ab A oportet quod distinguatur ab
ipsa Et sic habemus processionem primo
intellectus aperte in divinis Et tunc ulterius ad
habendum processionem spiritus sancto ymaginemur
quod A sic se inspiciendo intuitive comprehendit
totam bonitatem et perfectionem vel pulchritudi-
nem suam que creatur ab ipsa perfecta complacentia
in se sive plenum amorem sui qui sit et totus
est quod C procedit ab A et a B quia a notitia
perfecta abstracti sub ratione boni vel pulchri
apprehensi procedit plena complacentia seu amor
illius abstracti Et tunc quod talem intuens se co-
stituit vel quasi ponit se ipsum coram se in
esse amativo seu abstractivo amoris Augustinus
esse semper amatum prius est amari Et quia
A est una mens seu rationalis existentia per-
sonalis ut positum est Ideo talis constitu-
tio sui ipsius coram se in quocunque esse sive de-
latius seu abstractivo est quasi processio per-
sone a persona Ex quo patet quod hec in quantissima
manuductio quam intellectus habere potest ad comprehendendum

aliquantulum illud ineffabile misterium trinitatis
incarnate innuitur scilicet eciam dictam ymaginacio-
nali et essenciali condicione seu proprietate ra-
cionalis creature ad ymaginem dei facte Et
ista que dicta sunt de trinitate divinarum per-
sonarum sunt contra Iudeos et Sarracenos
qui negant in divinis trinitatem Et contra
Argemanos dicentes quod filius non potest videre
patrem nec spiritum sanctum filium De quibus xl q.
ultima quis

Quinta veritas

Persone in divinis sunt consubstanciales

Tunc sequitur consubstanciales Et est quin-
ta particula propositionis principalis super quam ponitur
quinta veritas cathegorica videlicet illa quod persone di-
vine sunt consubstanciales Et hoc satis patet ex dictis
quod in divinis una est essencia substancia seu natura
divinarum personarum quod est contra Arria-
nos et donatistas asserentes filium esse mino-
rem patre et minorem filio spiritum sanctum et contra
Macedonium qui dixit spiritum sanctum esse servum patris
et filii quorum heretici condempnati sunt 17
canonis

Sexta veritas

Persone in divinis sunt coequales

Tunc sequitur et coequales ubi tangitur
sexta veritas cathegorica videlicet quod in divinis
persone sunt coequales Contra hereticos Bacia-
nos Argemanos Donatistas Arrianos quorum
heresis condempnate sunt xl q. i canones
et q. ultima quis Et quia equalitas fundatur
super quantitate Est notandum quod rebus corporeis
dicitur attribuitur quantitas uno modo proprie et sic rebus
corporeis dicuntur quanta per eorum molem seu
dimensionem seu extensionem vel certam suam ad se invi-
cem distanciam Et hoc modo dicitur magis altum

in corporalibus quod est extrinsecus quoad quantitatem
continua vel multiplicativa quoad quantitatem dis-
cretam. Alia proprie. Et hec contingit dupliciter. Una
que attribuitur rebus corporalibus quoad
earum durationem sive quod tempus. Alia quoad effectivam
productionem. Cum igitur equum sit quantitati se-
cundum quale vel inequale dici ut dicit Aristoteles
in predicamentis. Quidam notate sicut triplex invenitur
quantitas in rebus corporeis ita et equalitas
triplex scilicet equalitas secundum extrinsecam vel indis-
tantiam equalitas secundum durationem et equalitas
secundum effectivam productionem. Et illa tercia vocatur
alio nomine equalitas virtutis. Licet 2a et 3a sint
minus proprie quantitates vel saltem improprie quanti-
tates sicut patet nobis. Ulterius est notandum quod licet
quantitas talis qualis est in rebus corporeis non re-
periatur in divinis quedam tamen quantitas qui datur
in aliis quantitati aliquo correspondent. Nam in
divinis loco quantitatis dimensionis vel molis
invenitur quantitas bonitatis et perfectionis. Et
pro quantitate durationis reperitur eternitas que
omnem durationem excedit vel comprehendit. Sed
loco quantitatis que est in ordine ad effectum pro-
ducendum habetur in divinis magnitudo po-
tentie. Sic igitur metaphorice triplex
quantitas vel magnitudo reperitur in divinis scilicet
magnitudo bonitatis perfectionis et eternitatis et secundum
quamlibet illarum magnitudinum persone divine
sunt equales. Et quoad primam illarum dicuntur
in textu Et coequales. Sed quoad 2am illarum
hic dicitur Coomnipotentes quia equales
sunt persone divine in magnitudine potentie et
virtutis. Et hec est Septima veritas
catholica que tangitur hic in textu quoad illam
2am partem principalem etc. Quo ad tertiam
illarum subditur Et coeterni. Pro quo innuitur
Octava veritas illius partis videlicet

Augustinus in libro de fide ad petrum ca° 2° ex-
primens modum quantitatis et equalitatis in diuinis
dicit illas personas diuinas esse equales quod nulla
earum aliam aut precedat eternitate aut excedat mag-
nitudine seu bonitatis et perfectionis aut liberalitate(?)
aut superat potestate hic ille Ita in diuinis trium
personarum una est eternitas una bonitas una
potencia quod dicit in diuinis essencialiter sit quod
mensura non est relacionis opposito Cum in equa-
litate conueniencia plurium in quantitate sive eadem
modo sive consimili sequitur quod persone diuine
sunt equales in perfectione vel bonitate superata
sive potestate et mensuracione seu eternitate Ideo
multo dicuntur hic coequales quantum ad primum et coomnipo-
tentes quo ad secundum et coeterni quo ad tercium // Et autem
ad equalitatem aliquorum sufficiat eadem quantitas modo
patet quia si duo pedalia eadem quantitate modo essent ex-
tensa non minus essent equalia etc. Idem patet
de albedine et dulcedine in lacte etc. Arriani
namque postponebant patri filium et spiritum sanctum
utrumque primo quo ad essenciam dicentes essenciam
patris digniorem essencie filii Ideo hic dicitur
consubstanciales Secundo quantum ad magnitudinem
non molis sed perfectionis dicentes patrem filio
esse perfectiorem / etiam secundum deitatem Ideo hic
dicitur coequales Tercio quantum ad potestatem di-
centes filium non esse omnipotentem Ideo hic
dicitur coomnipotentes Quarto quantum ad du-
racionem dicentes filium non semper fuisse Ideo hic
dicitur coeterni Quinto quantum ad operacionem dicen-
tes patrem per filium sic per instrumentum operari Ad
quod excludendum subditur unum unum solum
principium etc. Sicut dictum est de filio ita dicatur
de spiritu sancto Ista autem sunt contra multos here-
ticos alios quorum aliqui negant verbum dei ut
allogiani alii dicunt Christum et spiritum sanctum esse creaturas

Ut argumenti et illud de spiritu sancto Macedo-
niani. Item contra Eunomianos dicentes filium
per omnia dissimilem patri quod Bemiarisani [?] Item
contra Methangeos dicentes filium esse in patre
sicut vas minus in maiori Regulus vel quilibet
Item Donaste dicebant patrem filio maiorem et spiritum
sanctum minorem utrique tamen [?] filium habere esse [?]
Sed contra ista oppono quia hoc quod dicitur quod tres
persone divine sunt coomnipotentes et coeterni hoc
videtur esse contra illud Athanasii in symbolo
Omnipotens pater omnipotens filius omnipotens spiritus sanctus et
tamen non tres omnipotentes sed unus est omnipotens
Eodem modo arguitur de ly coeterni per Athana-
sium dicentem Eternus pater eternus filius eternus
spiritus sanctus et tamen non tres eterni sed unus eternus
Ad illud dicitur quod illa quia non valet In
divinis sunt tres omnipotentes et tres coeter-
ni igitur in divinis sunt omnipotentes et tres
eterni Sicut non sequitur ibi sunt tres potentes
igitur tres omnipotentes quia ly potentes stat sub-
stantive [?] principaliter adiective importans actum [?]
et album propter quod trahit nomen a supposito quia
actus sunt suppositorum secundum metha[physicam] Sed ly
omnipotentes propter compositionem amittit virtutem parti-
cipii ut dicunt grammatici et non est nomen
substantivum concretum trahens nomen a for-
ma vel quasi forma Similiter ly coomnipotentes
notat relationem unius persone ad aliud propter quod
construitur pluraliter Eodem modo dicendum est
de ly coeterni quod propter [?] tantum eam [?] tantum pro-
dicatur hic pluraliter sed alias non saltem substan-
tive capiendo ly coeterni Sequitur textus

Prima veritas tertie partis

Quod unum est principium universorum

Unum universorum principium Creator omnium rerum visibilium et invisibilium spiritualium et corporalium qui sua omnipotenti virtute simul ab initio temporis utramque de nichilo condidit creaturam spiritualem et corporalem angelicam videlicet et mundanam Ac deinde humanam quasi communem ex spiritu et corpore constitutam Dyabolus enim et alii demones a deo quidem natura creati sunt boni sed ipsi per se facti sunt mali homo vero dyaboli suggestione peccavit Ista est tertia pars principalis illius capituli secundum divisionem primam supra positam quinquapartitam Continuatur principibus postquam ostendit divine essentie unitatem et personarum trinitatem ac earum ab initio eternam processionem hic consequenter manifestat rerum creaturarum ab ipso temporalem emanationem Et dividitur illa pars in octo partes quas hic introducit katholica veritates Quarum prima est est de divina principii unitate secunda de eius causalitate tertia de corporis creationis totalitate quarta de creationis novitate quinta de hominis formatione sexta de demonum creatione septima de ipsorum aversione octava de hominis transgressione partes patebunt in processu littere Prima igitur veritas est illa presumendo primam particulam cum firmiter credendum est et simpliciter confitendum quod unus deus unus in essentia et trinus in personis unum est universorum principium Pro intellectu istius advertendum primo quod secundum intentionem philosophi quinto methaphysice principium est res per aliam qua alia res est et stans huiusmodi principiandi distinguit prout causa generandi Theologi doctores ut frequenter utuntur illo termino principium prout extendit se ad omnes

patri dicitur productiue Et sic tamen ego volo vti Tunc iº
principium dicitur esse omne illud a quo productio
procedit Ad 3m dico quod in diuinis ad intra plura sunt principia
scilicet pater respectu filij et filius respectu spiritus sancti Et
pater et filius dicuntur esse principium spiritus sancti Sed
tamen capitur notionaliter quia pater quoniam ratione gene
rationis actiue et pater et filius ratione actiue spirationis
non autem spiritus sanctus quia non producit aliquem
Augustinus autem hoc nomen principium attribuitur
personae diuinae vel diuinis personis ad extra
vel in ordine ad creaturam tunc tamen essentialiter
quia ratio agendi ad extra in diuinis est essentia di
uina et non proprietas personalis tamen personae diui
nae ad extra non agunt nisi per intellectum et vo
luntatem Vnus est autem in personis diuinis intel
lectus et vnica voluntas tamen Ideo licet possit
concedi quod in diuinis plura sunt principia ad
intra non tamen personae diuinae dicunt duo plura
principia respectu creaturae Vnde beatus Augustinus 5º
de trinitate ca. 13 dicit quod tres personae diuinae
dicuntur non tria vnum principium creaturarum
quia vno et eodem principio nobis sunt Non enim
aliud sunt nobis a patre et aliud a filio / Sed ponitur
eodem modo Quod tangit Augustinus libro 5 ca. 14 et
Allegat Magister libro 1º di. 29 q. Ideo etiam dicit
Augustinus quod opera dei ad extra sunt indiuisa 1º de
trinitate ca. 6º et damascenus di. 3ª Ois et 8ª
q. 1 Sed tamen istud est contra errorem pictagori
carum dicentium duo principia vnum summum bo
num aliud summum malum vt dicit Ambrosius in
exameron Item contra manicheos marcionistas
Cerdonitas Iustinos Appellitas priscillianistas
et plures alios ita ponentes / Hic autem error
dicit Bonauentura libro 2º q. 2ª ar. 1º Non
solum est contra fidem immo etiam contra rationem
vt vix credam hominem qui aliquid de physica sciuit

erroneum habuit aut posuisse aut defendisse cum
ipse sit pessimus cuius principium dampnat omnis
philosophia videlicet quod duo sunt principia prima. Tum quia
ordo universi destruitur hoc posito, tum etiam quia
divina potentia limitatur ex hoc quod non possit cor-
ruptibilia producere. Item ex hoc divina potentia esse-
ntia tertium spiritualis ponitur ut tunc sit magis loc-
lucis et si haec essent vera deus non esset deus //
Est tamen advertendum quod res aliqua denominatur
mala uno modo quia caret vel caruit aliqua dispo-
sitione seu habitudine ad quam est obligata vel natur-
aliter determinata secundum exigentiam vel sive speciei aut
conditionis sive individualis vel secundum exigentiam
naturalis ordinis rerum ad invicem aut ad finem
aut ad totum cuius ista res est pars. Secundo denomina-
tur res mala respective ex eo quod dissonans sit vel
nobili ut habet ut habitus vitiosus et error et ve-
nenum et excessus frigoris et caloris. Ex quo
sequitur quod si esset aliqua creatura non augmenta-
bilis nec alterabilis vel localiter mobilis quibus esset
corruptibilis illa non posset esse primo mala sed
secundo. Sequitur ulterius quod nulli potest inesse aliquod
malum essentialiter aut principaliter patet quia ex quo malum
est privatio boni oppositi bonum illi inseparabiliter
malo esset oppositum natum inesse. Igitur illud
malum posset abesse et per quod non fuit illi in-
essentiale. Ex quo sequitur quod omnis denominatio
mali est accidentalis et extrinseca nulli pertinens essentialiter
convenire. Sequitur etiam quod non oportet si una denomina-
tionum oppositarum insit alicui essentialiter quod alia possit
talis inesse. Unde patet quam vana tota coordi-
natorum rerum malorum vel imperfectionum earum
quam coordinationem rerum malorum gentem tenebrarum
vocavit Manicheus ad unum principium primum
summe malum secundum errorem Manicheorum deum
malorum quod equa omnibus rebus aliis habet esse malitie

et dif... ordo ... vnum ...
... reducatur ad vnum summum bonum ...
... totius coordinationis ... plus subordinate
... esse et ... esse tunc ... //2a veritas

Quod deus est creator

Creator ubi ponitur secunda veritas catholica viz
ista quod hoc principium universi produxit res
ex se creative seu per creationem. Et hoc est contra philosophos
... qui posuerunt deum ... et non ... creatorem ut patet in Examerone Ambrosii ... quod dixerunt deum omnia fecisse de materia ... contra ... alios physicos ... qui dixerunt quod de nichilo nichilum fieri possit ut patet per ... primo physicorum ... contra Albigenses negantes ... Sed
... primo. Nam deus creavit mundum ex informi materia. Secundo deus produxit plantas de terra ... Germinavit terra herbam virentem et facientem semen etc. Tertio quia secundum Ambrosium in Examerone ... una die de materia aquarum produxit deus omnia volatilia et natalia ... quarto quia dicitur deus fecit mulierem de costa viri ut ... dicitur non omnia fecit de nichilo. Ad hoc dicitur quod ... ad hoc ... Nam aliqui dicunt quod licet deus illas res produxit et adhuc multas producat aliquo presupposito in ratione subiecti quod illud subiectum est ipsius effectus a deo ad ... ipso creantur. Ista videtur esse intentio Thome de Argentina super 2a q. 10 ubi dicitur quod ... non educatur de potentia materie ... que ... producuntur per ... subiecti alterationem educuntur et tunc non ... quod presupponunt effectum ... agentis et ... quilibet effectus a deo productus ... agente quod in sua ... non ... intrinsecum materie.
Alii autem dicunt quod ... aliquid est productum ex nichilo. Hoc est aliquid productum ... hoc quod erat ex parte illius quod producitur ... quod ... eius

vel subiectum in quo producatur, et quod plus delectum
transsit in non esse dicitur absque hac re. Secundo
dicitur absque subiecto presupposito. Nam si ab acci-
dentia tamen caretur materia quod informaret, tunc
tale suppositum saltem secundum totum tunc non caretur
re, et tunc producitur absque subiecto presupposito. Tertio
~~rei~~ quod plus derelictum rei. Sicut filius in divinis
rei quia plus derelictus per impossibile non rei, contra di-
cunt illi. Tamen videtur quod si per impossibile filius in di-
vinis dimitteretur plus ipso, sicut quod apparet non gene-
retur ipse patris non esset [illegible] generatum ipse
formaliter constituitur in esse personali rei. Tamen No^a
patet dicitur quod si deus non produxit primo omnes crea-
turas simul in materia et forma ut est communior via
tunc multa sunt ab ipso producta et non proprie crea-
ture immediate, sed tamen in certis materia intelligi quod
creaturis est ab ipso proprie creata. Ubi advertendum Creationis quintuplex modus
quod ille terminus creatio accipitur quadrupliciter. Primo generaliter 1
pro omni productione dei sive ad intra sive ad extra.
Et sic filius in divinis dicitur creatus iuxta illud
Eccli. 24 ab initio et ante secula creatus sum. Secundo 2
accipitur generaliter pro omni actione dei ad extra et
sic omnis res que non est deus dicitur creatura
et creata. Tertio capitur proprie pro omni factione dei qua 3
produxit effectum nullo alio agente secum concur-
rente cuius esse dependeat ab aliquo sub-
iecto vel inferiori vel conservari. Et sic productio
fidei spei et caritatis dicitur creatio. Quarto capitur 4
magis proprie pro actione qua effectus producitur a
solo deo nullo alio agente actione secum concur-
rente aut subiecto causaliter sic ad illud effectum
concurrente, a quo dependeat in fieri vel conservari quo-
modo aliqua dispositio [illegible] in materia preexistente
saltem [illegible] agendi deitet sic productio
anime intellective humane dicitur creatio. Quinto 5

capitur perfectissime pro actione qua producitur aliquis
effectus a solo deo nullo alio activo concurrente
aut sub(iecto) Nec dispositio previa requiritur Consono
productio angeli dicitur creatio proprie Aliter productio materie
prime Ex ista distinctione sequitur primo quod non
omnis creatio est alicuius ex nichilo productio patet ex
dictis Sequitur 2o quod licet filius in divinis sit
eternaliter a patre absque subiecto presupposito generatus nec
quam tamen est proprie creatione productus patet satis
Sequitur 3o quod homo magis proprie dicitur creatus quam
cetera bruta patet quia quelibet pars eius essentialis
est proprie creatione producta Sequitur 4o quod materia
prima et angeli sunt perfectissime creatione producti patet
ex dictis Ultimo patet quod illa de quibus dicitur
fuerunt creatione producta primo vel 2o vel 3o licet non
... vel saltem 2o Unde deus dicitur creator
quia primo simul omnia produxit perfectissime creatione
vel saltem in sua materia iuxta illud Eccl.
18 Qui vivit in eternum creavit omnia simul Et causa
patet quia ex illa materia producta ab ipso dependent
in esse et in fieri Si autem fuerunt primo producta
omnia non solum in materia sed etiam in forma ut
videtur velle beatus Augustinus 3a parte ... ad literam
materia 3o tunc finaliter patet responsio ad argumenta tunc ...

3a veritas Quod istud unum principium
universorum creavit omnia visibilia et invisibilia

Omnium rerum visibilium et invisibilium
spiritualium et corporalium Ista est tercia particula
huius partis in qua ponitur 3a veritas videlicet
illa quod unum universorum principium creavit omnia
visibilia et invisibilia et etiam spiritualia et corpo-
ralia Ista veritas patet per illud psalmi Qui fecit
celum et terram mare et omnia que in eis
sunt psalmo 145 Et est contra errorem Manicheorum
et Priscillianistarum ponentium omnia

tenebrosa et visibilia esse a deo tenebrarum sunt spiritualia a
deo lucis Item contra ethoras ponentes mundum et eius
in eo contenta a dyabolo facta Et contra illam veritatem
irrefragabilem arguunt illius erroris sectatores primo
auctoritate quia Jo 18o dicitur Regnum meum non est
de hoc mundo dixit christus qui est deus lucis in mundo
ille visibilis ad deum lucis non spectat et per consequens non
est factus ab eo Item Johannis 12 dicitur venit prin-
ceps mundi huius et iterum Johannis 12 christus vocat dyabolum
principem huius mundi Et ille est deus tenebrarum
igitur Item apostolus 2a ad Cor 4 et ad Ephe 6 dyabolum vocat
dyabolum deum huius seculi Multas eciam raciones ad-
ducunt et auctoritates alias sed ille primo sufficiant
Ad ista videtur quod in quantum summa per mundum deno-
minatur mundana conversacio que vana est et immunda
ut per hominibus mundanis in quibus christus non regnat
sed in bonis quorum conversacio in celis est Similiter quod dicitur
dyabolus princeps mundi et deus inter dominacio-
ne et secularibus consencientibus Ex quo patet quod deceptus
est stultus et insanus Manicheus qui nesciunt dis-
tinguere Racio illa quia non valet ille est prin-
ceps illius id est contentorum eius quia sicut dux est
princeps Austrie et tamen non condidit austriam
Ita sequitur ille est deus ergo est conditor nisi
ly deus proprie capiatur Et tamen forte adhuc non
valeret probatur tamen ex alio quia ad philipp 3 dicitur
Quorum deus venter est et tamen non est conditor
eorum dicitur ergo dyabolus deus huius seculi non
creacione sed quia seculares consencientes ei serviunt
eo modo quo apostolus loquitur in auctoritate iam alle-
gata Quorum deus venter est etc // 4ta veritas

Quod deus omnia creavit ex nichilo

Qui sua omnipotenti virtute simul ab ini-
cio temporis utramque de nichilo condidit creatu-
ram spiritualem et corporalem angelicam viz
et mundanam Ista est quarta particula in qua
tangitur 4a theologica veritas viz ista Quod omnipotens

deus spiritualem et corporalem creaturam scilicet angelicam
et mundanam simul ab initio temporis ad nichilum condi-
dit sua omnipotenti virtute. Prius dictum est quod
utramque creaturam spiritualem et corporalem creator
produxit. Hic autem dicitur quod non alicubi sed simul
ab initio de nichilo eas condidit et propter hoc ista veri-
tas differt a precedente de omnipotenti virtute dei quidem
deum est propterea. Quod autem hic dicit Simul ab initio
temporis utramque creaturam esse ex nichilo conditam
dupliciter patet exponi secundum duas opiniones san-
ctorum in illa materia ut supra tactum est. Quarum
una est beati Augustini dicentis deum in principio simul fecisse
singulas partes mundi scilicet corpora celestia et
species animalium in materia et specie distincta. Alia
opinio est aliorum doctorum sanctorum communiter quod simul
facta sunt opera sex dierum in materia sed non in specie
quod tamen aliquando preponitur Augustino. Et illa magis videtur
esse consona scripture et magis rationabilis. Sicut dominus
Bonaventura quadruplici ratione hoc declarat
scilicet hystorica tropologica allegorica et anagogica libro
2o di. 12 q. 1 articulo 2o. Et hec est contra erro-
rem Avicenne qui posuit a primo processisse Avi
solum intelligentiam primam et ab illa quandam 2am
et sic usque ad ultimam a qua dixit ista corporalia
emanasse. Est denique contra errorem dicentem
aliquam intellectualem mundi processisse productionem
Verum quod plures opinionem asserentium angelos
illa corporalia in esse posuisse quod dicitur hic quod
tam angelica quam corporalis creatura simul ab initio
temporis de nichilo condita fuit et producta. Ex
quo etiam patet falsitas opinionum quorundam philosophorum
antiquorum dicentium mundum factum esse a deo
de sua essentia quia non videbant quomodo aliquid
posset fieri ex nichilo et solus deus fuit in
principio ideo dixerunt quod fecit omnia de se ipso.
Et fuit illius erroris fuit Almaricus de quo j... Alm

e. l. ca^a dampnatum in fine. Item est contra errorem
pancratiud aliarum vocalem de gratia dei tractatum fuit
ipse ut priscillianistae Chunosan et tellenacani quorum
errorem recitat aug. li° 2° de ci. xi. ca^i 1° Item
ista omnino absurda sunt cum materia sicut cum talis
alia nec ab aliquo decipi possit nec ad malum
incipiens compelli nec in melius vel deterius
mutari ut dicit aug. ibidem Item quod dicitur hic in
creaturam de nichilo productam ab initio
temporis est contra opiniones philosophorum aliorum dicentium
mundum factum ex principiis preexistentibus scilicet
ex materia et forma sed forme latitabant in materia
antequam intellectus illas distinguerent sicut dixit
Anaxagoras Sed quia omnes formas simul esse
non capit ratio recta Ideo perfectiores philosophi ista
positio reprobata est Ideo alii dixerunt mundum ex
principiis preexistentibus scilicet materia et forma
factum sed materiam quam ipsi posuerunt et formas
separatas et postmodum ab opifice summo ex tempore
esse unitas et isti fuerunt platonici ut per
Ambro in exameron Sed quia irrationale videtur
quod materia aliquando fuit informis et quod eadem forma
sit separata et unita Ideo alii scilicet peripatetici
quorum dux et princeps fuit aristoteles veritati magis
appropinquantes dixerunt cum quod aliqui intelli-
gunt eos mundum factum quod ipse dicit 2° methaphysicorum
Aliquando esse factum Et in primo de celo et mundo non
tamen dixerunt mundum esse factum ex principiis pre-
existentibus quod 2° vegetabilium ipse vult quod mun-
dus ipse fuit plantis et animalibus plenus Rand.
Aug. xi° de ci. dei ca^o 4 dicit quod philosophorum po-
nentium mundum eternum duplex fuit opinio
Quidam enim posuerunt quod semper mundi non
sit a deo et horum intollerabilis est error Qui-
dam autem licet posuerunt mundum eternum quod tamen mun-
dum a deo fieri dicunt Non enim mundum in tempore

tempis voluerunt hic Et sic causacionis in itinere et ita voluerunt ut quodammodo vix intelligi potest fuit factus Et de hoc ponitur exemplum 40 de ciuitate dei c. 31 de pede qui si ab eterno esset fuisset in puluere semper subiectum vestigium quod a calcante fieret nemo dubitaret Verum alii doctores aliter intelligunt aristotelem et thomas quia et alios li° 2 di 1 q 1 ar° 5° dicit non fuisse de intencione aristotelis ponere in corporalem ut intelligencia vel corpus celeste a deo esse factum per creacionem simplicem cum secundum predicta aristotelis et commentatoris omne quod fit fiat ex subiecto presupposito quod non conuenit talibus rebus simplicibus Dicit tamen omnia fuisse de intencione aristotelis mundum ab eterno fuisse Landulphus Bocius in de consolacione Censuit aristoteles quod mundus nec umquam cepit esse nec desinet Ambrosius in exameron mundum quoque semper fuisse et fore usurpauit aristoteles dicens Alii dicunt quod aristoteles non voluit simpliciter mundum ab eterno fuisse sed solum intendebat ordine rerum apparatum ponendum non concludere Unde sanctus tha. prima parte q. 46 ar 1 dicit rationes aristotelis que inducte non sunt simpliciter demonstrationes sed secundum quid scilicet ad contradicendum racionibus antiquorum ponencium mundum incipere secundum quosdam modos impossibiles Et hoc apparet ex tribus primo quia tam in 8° phisicorum quam in primo de celo et mundo premittit quasdam opiniones ut anaxagore empedoclis et platonis contra quas rationes contradictoria inducit 2° quia ubicumque de hac materia loquitur inducit testimonia antiquorum quod non est demonstrantis sed probabiliter persuadentis Tercio quia expresse dicit in primo thopicorum quod quedam sunt problemata dyalectica de quibus rationes non habemus ut utrum mundus sit eternus Item Bonauentura li° 2° di 1 q 1 ar 2° dicit

quod si philosophus posuit mundum non incepisse stantem nam
eternum posuit et totum eius supra a motu et ipse
sunt effectus si autem sensit quod nullo modo cepit ma-
nifeste errauit. Epicurus autem et sequaces eius
non posuerunt mundum eternum sed ex athomis casua-
liter concurrentibus factum de quibus Ambrosius in exa-
meron. Democritus iudicauit quod celum atque terra ex-
titerunt que sunt minuta et insubstantia predicta
celo et terris darent que incertitudine conueniunt
contra dissoluuntur nec sunt gubernationis diuina
virtute consistunt. Ad excludendum hos et alios qui hec
tenent ac philosophorum errores sublimes catholice veritatis
catholice fidei veritatem mandat exprimit dicens deum
potentem deum simul ab initio temporis utramque crea-
turam spiritualem et corporalem ex nichilo condi-
disse. Unde quidam versus innuit fare dicitur
principium in una fundata hec tenus reperitur
Unde Gen. primo In principio creavit deus celum et terram
Et licet hec verba ad mysticos exponantur tamen quod ad proprium
sufficit ad excludendum tres errores principales circa
creationem materiam potest explicari declarari. Si temporaliter
causaliter et originaliter. Quidam enim posuerunt mun-
dum semper fuisse et temporis non habere principium
Et ad hoc excludendum exponitur in principio scilicet temporis quod quasi
quod excluditur error Colonnanorum dicentium
materiam elementorum non esse factam a deo sed coeternam
deo. Quidam enim ut manichei posuerunt duo
esse causarum principia unum bonorum aliud malorum
Et ad hoc excludendum exponitur in principio id est
in filio sicut enim patri effectiuum appropriatur propter
hoc potentiam ita principium exemplare appropria-
tur filio propter sapientiam ut sicut dicitur in psalmo omnia
in sapientia fecisti ita intelligatur deum omnia in
principio fecisse id est in filio. Secundum illud
Apostoli ad Colossenses primo in ipso scilicet filio condita sunt uni-
uersa. Alii vero dixerunt corporalia esse creata a deo
mediantibus creaturis spiritualibus. Alii autem ut Origenes

et Alexandriani dixerunt mundum non esse factum vel creatum
sed ab angelis solum // Item Saturniani Basiliadiani Ni
colaite et Cerinthiani Et ad conclusionem concludendum quod ponitur
in principio creavit deus celum et terram id est omnia
sensibilia Quatuor autem secundum Bedam ponuntur simul creata
scilicet celum empireum materia corporalis quia nomine
terre intelligitur Tempus et natura angelica hec
sequitur Hic movemus dubium primo si deo primo creata dicuntur
in quibus certa quadam consistentia Nam omnia
facta sunt in materia ut in sustinente In angelica natura
ut in cognoscente et regente In celo empireo ut
in continente Et in tempore ut in mensurante Sed dicitur
quomodo ista quatuor creata sunt simul cum dicatur tempus
sit res successiva tamen non datur primum instans etc
Alia autem sunt permanentia ergo potest dici quod illa
creata simul facta sunt quia simul inceperunt
esse licet Ambrosius in Exameron 2 in non loquitur de instantibus
quia forte inter creationem celi et lucis formationem per
tunc motum causabitur tempus nulla mora
fuit vel quia fuit sola successio instantanea quia
pro nichilo habetur vel ut dicit Bonaventura
libro 2 di 2 in dubitatione lerali capitur hic tempus
cum pro mensura continuarum mutationum vel succes
sionis et concordat petrus de Thar libro 2 di
12 ar 1o et non tamen pro mensura motus celestis
Sanctus Tho. parte 1 q 46 ar 3 dicit Et nichil
fit nisi statim quod est nichil autem est tempus
nisi nunc Unde non potest fieri tempus aliquid nisi
secundum quod nunc Non quia in ipso primo nunc fit tempus
sed quia ab eo tempus incipit igitur ex dictis aliquorum
quo divina cum potentia omnia spiritualia et corporalia
creata sunt simul ab initio temporis ut dicit
hic textus quia in primo [illegible] sunt vel
nisi ipsis ante angeli et celum empireum vel
in proposito vel ut ante vel in principio materialiter
ut temporalia ut dicit petrus de thar ubi
supra ar 2o Vel ut fiat distinctio pro singulis

singulo

singulorum id est corporalia et spiritualia simul creavit et
permanencia. Vel ideo quia singula opera tota simul
id est in instanti totam earum summam produxit quamvis intelligatur
de permanentibus. Unde Ambro. in Exameron Non
artis usum nec virtutis expetit qui momento sue
voluntatis magnitudinem tante operationis implevit ita
volebat ut nec operacionem voluntas preiret nec
operacio voluntatem. Ipse enim simul omnia creavit or-
dinata cum connexione. Nam sic dicit Augustinus universi
seculi pulchritudo sicut quoddam pulcherrimum car-
men ineffabilis modulatoris extat etc. Septima veritas

Quod deus creavit hominem ex corpore et spiritu

At deinde humanam genus // constitutum
ex spiritu et carne constitutam. Ista est septima
particula 2e partis principalis illius capituli. Prius
enim dictum est de productione creature mere spiritua-
lis et creature mere corporalis hic tangit productionem
creature medie ex utraque compacte ponendo istam
veritatem catholicam que est septima in ordine. Quod
omnipotens deus post productionem creaturarum spiritualium et
mere corporalium produxit hominem tamquam creaturam
et genere ex corpore et spiritu constitutam. Et est contra
errorem Tertullianistarum dicentium animam humanam
esse corpoream et corporis habere effigiem quia
hic dicitur spiritus. Ista veritas patet per sententiam primo et
2o capitulis. Nam ut dictum est prius quinque diebus creavit
deus spiritualem vel corporalem naturam. Sexto
autem die produxit hominem quo ad corpus de
limo terre et quo ad animam de nichilo. Et convenien-
tissime omnipotens deus hominem in operibus
sex dierum ultimo produxit tum primo propter
perfectionem et connexionem universi. Cum enim ante
hec producta fuit creatura pure spiritualis et creatura
mere corporalis que quidem extrema tam distan-
cia non possunt coniungi nisi per medium oportuit igitur
esse seu produci medium non gradum corporali et spiritua-
li compositum. Tum 2o quia homo ultimo fuit productus

tamq clausula consummativa et quasi summa et quo
am aliarum creaturarum qr omnipotens deus totum istud
mundum insedarem quiest a centro celi usque inferiori
deorsum pp hominem fecit ut ei serviret Ad tertio
ut dicit magr 2o di .j. homo positus est i medio
ut et ei serviretur sz creaturarum aliis et ipse serviret
mit videlicet deo ut accipet utrumque et re
fluet totum ad hominis bonum et q accipit ab
superiori et q impendit Ita enim voluit deus
ptr ab homine serviri ut ea servitute non deo
sed homo serviens iuvaretur et voluit ut mundus
serviret homini Et ex inde similiter iuvaretur homo
Totum igitur bonum hominis erat et q factum e
pp ipsum et pp q d finis est ipse q deo dicit apls
primo Cor 3 q omnia sunt vestra Et ars 2o phy co 4
ait q nos sumus quodammodo finis omnium / factus
est igitur primus totus mundus et ultimo homo
e in ipsum tamq in domum et habitaculum ad possi
dendum secundum debitum ordinem introductus ut
dicit sed debere Hus Augq sup ge et ponitur
3 2 q 2 Moyses p hac aut q hic dicitur ho
pq aliarum creaturarum productionem ex corpore et
aia constitutum multi hereticorum errores obviatio
ma 3 confutantur Et primo illorum catharorum dice
tium luciferum formasse hominem de limo
terre et inspirasse ei cum angelis Similiter dt
q lucifer fecit evam ut p eam adam peca
ret Est ergo contra illos qui dicunt animas huma
nas cum angelis fuisse creatas ut origenes
Dehac augq xi deci dei ca 23 Verum beatus
Augq 1o sup gen ad litteram opinabatur animam
Ade cum angelis fuisse productam Alii th doctores
sacre qui oppositum tenent dicentes animam huma
nam creando infundi et infundendo creari Et
2m hac exponunt illud gen 2o sufflavit in fa
ciem eius spiraculum vite .i. animam incorporavit

ut patet per eum li° 2° di. 11 Et per illud patet Qui finxit
sigillatim corda eorum secundum expositionem communem Adhuc
potest adduci ratio quia si non tunc crearentur status mundi
de quo lege ante statum gratie et mortalis culpe
et operam que conceditur Nam anima talis primo
creata extra corpus non esset esset ingrata quia illa primo
anima infunditur in baptismo ut patet in de baptismo et
eius effectu. Racionis et eorum titulo quinto.
Nec esset infecta mortali Anima peccato quomodo lo
quor primum peccatum non est originale quod non haberet
talis anima tunc illud primo contraheret in primo
infusionis sue ad corpus ex ipsius infectione
ut quia di. 1ª Ex quibus eciam patet error Cirilli
luciferiani Armenorum Tertullianistorum et ca
tharorum dicencium animas humanas esse extra indivi
sa cum corporibus seminari cum illud ypostate
flatu ergo firmatum est c. 12 Et spiritus redeat ad
deum qui dedit illum preterea quod adam dixit genesis
2° hoc nunc os ex ossibus meis et caro de carne
mea Idem est contra errorem platonis dicentis
animas humanas creatas simul postas in corporibus
stellarum ab inicio et postmodum descendentes in
corpora mundi descendisse posuit tamen eas esse deos
terrenos ut dicit Augustinus 10 de c. dei ca° 3 Et
contra illos qui dixerunt animas esse angelos
detrusos in corporibus propter eorum demerita quorum
quod hoc dicatur de corpore humano est contra
illos qui dicunt corpus humanum a dyabolo factum
et maxime partes inferiores ut palmani
Cathari et patriani quod est contra scripturam
genesis 1° et alias ubique Et cum dicit ex speciali et
corruptibili est contra errorem petri Iohannis Olivi
et aliorum qui dicunt racionalem non esse formam
substantialem hominis contra quod di. 1 c. 1 Qui ellemon.
Ex isto videtur ubique esse contra illos qui ponunt plures
formas substanciales et specialiter plures animas ponunt

in eadem homine ut multi doctores antiqui et etiam alii
moderni dixerunt et dicunt quod dicitur expresse singl-
etc. Sed quare omnipotens deus tam nobilem creaturam
spiritualem voluit unire tam vili materie et lute ta-
lis tale corpus aggravat ipsam animam et deprimat
sensum multa cogitantem Cap. 9o. Respondetur magister li.
2o di. j ca. permultis unio qua deus voluit
ea quandam causa non est nisi non ut talis unio
sit hoc signum et exemplar unionis beatifice
qua anima unitur deo confruitione vel etiam illius
unionis ineffabilis qua due nature in Christo in unitate
persone sunt unite sicut due nature scilicet corpus et
anima una personalitate subsistunt in hanc sententiam
ta illud Athanasii Sicut anima rationalis et caro
unus est homo ita deus et homo unus est
Christus Augustinus 21 de ci dei ca. 10 dicit quod unio
illa anime est mira et a nobis comprehendi non
potest vel quia sunt anime unite corporibus ut in
in eis deo famulantes maiorem mereantur co-
ronam Sequitur 6a veritas :—

Quod dyaboli boni sint facti secundum naturam

Dyabolus enim et alii demones adeo quod
natura facti sunt boni Hec est 6a propositio la-
illius tercie partis principalis in qua ponitur 6a veri-
tas catholica illa videlicet quod dyabolus et alii de-
mones facti sunt a deo boni secundum naturam
Et per dyabolum intelligitur hic principalis ille angelus ma-
lus cuius exemplo vel eius consentiendo ut
alii dicunt minores qui hic demones appella-
tur peccaverunt Ille enim falsus lucifer propter
excellentiam nature inflatur quia fuit inter
omnes cadentes perfectior et excellentior ymo
secundum magistrum li. 2o di. 6 ca. j nec inter stantes
fuit aliquis eo dignior ut probat per istud Job .

Ipse principium viarum dei Et ezechiel 28. de eo
dicitur Tu signaculum similitudinis plenus sapientia et perfectus
decore in deliciis paradysi fuisti Et patet per gregorium 32 et
32. Omelie exponentem id dictum ad intellectum demonum
Dicitur autem dyabolus grece et interpretatur hebrayce
deorsum fluens Nam quiete in celo manere contempsit
sed superbie pondere deorsum corruit secundum Isidorum
Idem est grece quod criminator Dicitur etiam hebrayce
sathan id est adversarius et Belial id est apos-
tata prevaricator id est absque iugo Dicitur etiam
leviathan id est additamentum eo quod primis paren-
tibus culpam addere se preposuit per 3o vel secundum
alios dicitur a dya quod est duo et bolus quod est
morsellus quasi duos bolos facit de carne et
de anima Gl. 21 Canonis simplicibus acuta
omnis iniquitas quod in se fuit tergus et cavum vel dicitur
a dya quod est duo et vola vis quasi dya volens quia
duo vult scilicet corpus et animam Augustinus 9 de civitate dei
capitulo 20 dicit quod demon est nomen grecum sed
a sciencia dictum quod demoeos et id supple nominatur
unde interpretatur prudens vel sciens Et componitur cum
calo quod est bonum et dicitur calodemon et cum
cacos quod est malum inde cacodemon Hic igitur
dyabolus et alii demones secundum se ipsos mali facti
sunt a deo non boni quia Genesis 1a dicitur Vidit
deus cuncta que fecerat et erant valde bona
Idem probat beatus Augustinus xi super genesim capitulo 20 et
allegatur distinctio 2a di 3 ubi etiam adhuc dicit
adducit eam quia non patuit creator aptius auctor
mali esse Et id totum bonum erat quod ex ipso erat
illis Et totum bonum erat quod ex ipso totum erat
etiam Et illud est contra opinionem porphirii qui posue-
runt demones non esse sed ea que attribuuntur
demonibus secundum artem nigromanticam sunt vir-
tute corporum celestium et hoc dictum porphi-
rii introducit Augustinus 10 de civitate dei capitulo
Sed hoc falsum est quia per experientiam scimus
per demones multa fieri ad que nulla virtus celestium

corporum sufficit puta quod arreptitii loquuntur lingua
ignota quod revelant visus et auctores quas numquam
sciverunt et quod nigromantia faciunt statuas loqui
et moveri et similia ex quibus plana moti fuerunt
ad ponendum demones esse aliqua corporea aut
passiva ut ab apostolo dicitur introducit Augustinus 8 de
civitate dei capitulo 16 et libro 9o et xio Est etiam error
Apuleii quem secundum Augustinum 9 de civitate libro 8o sequuntur
plura [?] passiones demonis et cacodemones natura-
liter malos etc. Tunc sequitur 7a veritas

Quod dyaboli per ipsos mali facti sunt non
per deum sed ipsi per se facti sunt mali :-

Ubi tangitur septima veritas catholica et contra illa
quod dyabolus et alii demones non per deum sed per se ipsos
facti sunt mali patet quod non a deo ut deus est ipsi
per se per suum liberum arbitrium Aliud patet 23 di. Quia
ipsius ubi dicitur quod dyabolus non per conditionem sed per
arbitrium factus est malus Contra catharos di-
centes angelum non voluntate sed natura peccasse
Et hoc etiam contra errorem manicheorum dicentium
angelum in prima instanti creationis et ex creatione ma-
lum fuisse Et hoc est falsissimum quod creatorem
mali auctorem constituit Alii dicunt quod angeli
in primo instanti creationis non tamen ex creatione mali fuerunt
sed ex propria voluntate Et hoc patet esse falsum quia contradicit
libro [?] dicens [?] Augustini in pluribus locis et specialiter
xi super genesim capitulo 27 Et adducit magister etiam sententiarum di.
3 et plures auctoritates scripture et doctorum que videntur
oppositum sonare Ad hoc etiam allegat petrus de tharen-
tasia et bonaventura articulo [illegible] pluribus dampnatum
qui hoc affirmavit // Item ut supra allegatum Ezechielis
28 dicitur de eo [illegible] in deliciis paradysi
fuisti plenus sapientia et perfectus decore ergo quod plenitudo
non competit si in primo instanti peccasset Ymo multi
magni doctores dicunt impossibile esse creaturam
rationalem peccare in primo instanti sui esse licet forte
possit mori in eo ut aliqui etiam concedunt Unde

scilicet eos non est simile de medio et de modo. Alii
vero negant utrumque sicut et alii concedunt utrumque. Sed
quod illorum sit verum non curo disputare. Secunda veritas

Quod homo ex suggestione dyaboli peccavit

Homo vero dyaboli suggestione peccavit. Ista est secunda
et ultima particula illius tercie partis principalis in qua
ponitur secunda veritas catholica et est illa quod homo non
per se propria voluntate absque exteriori temptacione
sicut angelus sed dyaboli suggestione peccavit. Unde
genesis 3 dicitur quod serpens id est dyabolus in serpente
apparens dixit ad mulierem Cur precepit vobis deus
ut non comederetis de omni ligno paradysi etc. Invidens
namque dyabolus homini per elacionem et humilitatem
possit ascendere unde ipse corruerat per superbiam
invidit ei ait dominus magister libro 2o di 29. Sed dicit quare
primo temptando aggressus est mulierem. Respondet
magister quia in ea minus racione vigere cognovit
vel ut alii dicunt novit eam non mollicie ac
per hoc impressibiliorem magis credulam et minus
stabilem magis loquacem et in sermone precipi
tem et ita faciliori persuasione decipietur. Vel
ut alii dicunt considerabat quod ipsa preceptum dei minus
ponderabat cum illo a viro suo et non a deo im
mediate acceperat. Vel quarto advertebat ille
serpens callidissimus quod finaliter propter nexum amoris
sui viri ad uxorem habito consensu uxoris intrans
gressionem precepti dei de facili per blandimenta
uxoris haberet et consensum viri. Sed dices quare
quare deus permisit hominem temptari cum presciret
eum casurum. Respondet magister libro 2o di 23 in
1o quia gloriosius est non consentire quam temptari
non posse. Non enim esset multum laudabile homini
si solum posset bene vivere per hoc quod non temptaretur
permisit ergo deus hominem temptari ut homo
cognosceret quod per liberum arbitrium haberet per quod non
solum contra temptaciones bene agere posset sed eciam
tempore temptacionis vitam eciam mereri vincen
do seu non consenciendo valeret. Et ex hoc in

granarium amoenes consurget amplioris vel ut dicit dominus
Bonaventura Ratio ad hoc potest sumi ex comparatione Bon
morbi ad suum remedium quia cum peccatum hominis non
debebat carere remedio propter hoc quod tota in ipso
humana natura erat sicut deus debuit hominem permittere
peccare quod dicit ipsum eius redemptorem parare Et
ideo magis disposuit deus hominem peccare alio
suggerente et impellente quam voluntate propria in
clinante qua fortassis inclinatione homo cecidisset
si numquam adversarius pestifera suggessisset Ex quo causa
patet quod dicunt deum hominem facere peccabilem
ut homo nosset quod divinum posse non solum est omnis
potentie causativum sed etiam omnis potentie conservativum
et quod ipsum solum est quod non potest deficere Ideo pla
cuit sibi creaturam rationalem facere vertibilem ne
ipsam confirmare quousque ex proprio disceret quod
ipse solum est in quo cadit non posse i. Item
maioris est sapientie ex suis bona ordinare cum
malis et elicere bona ex malis quam ordinare sola
bona cum bonis propter hoc etiam manifestata est maxima
dei misericordia cum unigenitum suum filium tradidit ad
liberationem sui Manifestatur denique per hoc potissime
divina iustitia quod deus retribuit unicuique secundum
opera sua proprie meritoria punitione malorum hec
autem retributio et punitio et etiam prefata misericordie
liberatio non esset nisi deus creaturam rationalem et
proprie hominem peccabilem fecisset et ita permittere
expugnari et per adversarium impugnari Plures alias
causas assignant doctores sed ille pro nunc sufficiant
Et quia ut dictum est homo ex alterius temptatione
pulsatus cecidit et sic quodammodo cadendi occa
sionem habuit Ideo circa eius peccatum remediabile fuit
ut qui per alium cecidit per alium erigeretur Dyabolus
vero quia sicut dictum est sine alterius temptatione
peccavit per alium ut resurgeret iuvari non debuit
nec per se potuit Ideo eius peccatum irremediabile
extitit ut dicit Magister libro 2 et distinctione 21 Aliam
causam tangit etiam quia etiam prius tacta fuit quia

non tota angelica natura pcciderat sed ex parte perstat ideo non
est redempta humana vero tota pcciderat et ideo non poterat
perderetur ex parte est redempta de qua redemptione
per xpm incarnatum passionem et mortem facta hec
in textu sequenti ideo non plus nunc de illa sequitur

2 Prima veritas quarte partis principalis
Quod trinitas sancta secundum essentiam diuina
est indiuidua

Hec sancta trinitas secundum communem
essentiam indiuidua et vera personales proprietates
distincta per moysen et sanctos prophetas aliasque fa
miliares suos iuxta ordinatissimam dispositionem temporum doct
nam humano generi exhibuit salutarem et tandem vni
genitus dei filius a tota trinitate cum incarnatus
ex matre semper virgine conceptus verus homo
factus cum carni et humana carne compactus
vna indiuidualibus naturis persona unam esse manifes
tius demonstrauit Ista est quarta pars illius capituli
secundum diuisionem priorem vbi agitur de misterio
incarnationis benedicte Et diuiditur illa pars in
octo partes secundum octo veritates catholicas quas sequentia
sub celestis curie introducit Quarum prima est de
sacrarum personarum distinctione Secunda de vectore terre
tonuicti reuelatione Tertia de incarnationis congruitate
Quarta De marie virginis perpetuitate Quinta de xpo
humanitate Sexta de xpo integritate Septima de xpo
vnitate Octaua de xpo explanatione partes prefuerunt
impressa hic Prima pars est ista Et tres persone
diuine seu trinitas benedicta secundum communem essen
tiam diuinam est indiuidua et secundum personales proprieta
tes distincta Ista veritas aliqualiter
patet ex hiis que dicta fuerunt superius Dicitur
autem hec trinitas benedicta secundum essentiam
indiuidua id est indistincta quia vt deus
est super vna est in illis tribus personis essen
tia substantia seu natura Et secundum personales proprie
tates distincta seu dissimilia Pro quo aduertendum

Essentiale
Notionale
Personale

Modi dicendi de hac
Egidius vide
23

Et in divinis quedam dicuntur essentialia ut sunt illa que conve-
niunt tribus personis in divinis et singulis eorum ut
diligere velle scire et similia. Notionale autem
dicitur quod convenit uni persone vel duabus et illud
notificat sic esse i. notificat eam esse propriam sive generan-
tem sive spirare etc. Personale autem dicitur quod ipsam
personam divinam formaliter in esse personali constituit
ut paternitas constituit patrem proprie. Consequenter
advertendum est quod multi sunt modi dicendi de
proprietate personali seu relatione de persone quorum
quatuor tangit Egidius circa di. 33 primi q. 1
ar. 1. Primus modus est quod proprietates non sunt
persone nec in personis qui asserebatur Gilberto por-
retano sed quod sunt personis assistentes affixe et eis ex-
trinsecus assistentes. Et istius Bernhardus in concilio
Remensi arguit et clarissimis convicit. Ideoque eam tam-
quam erroneam et hereticam condempnavit. Secundus
modus quod essent persone sed non in personis et sic paternitas
nullo modo dicitur a patre sed quod modum predictum solum dicitur
paternitas in concretione vel abstractum pro recto sicut
divinitas. Rogo credibiliter tamen id est tenere et ille
modus non est erroneus sicut tamen aliqui dicunt et
propositio inparum tamen est ille modus sed potest probabiliter
defendi. Tertius modus est quod sunt in personis sed non
in persona sed iste modus sit et primus non potest stare propter
summam divine et summam persone divine simplicitatem.
Quartus modus est quod sunt in personis et quod sunt persone
et istum modum multi concedunt. Patet quia quod
personam in esse constituit est aliquid in eo sed sic est
de proprietate personali ut hic dicitur. Ideo assump-
tum prima parte patet quia essentia secundum suam rationem
absolutam non constituit personam sed proprietas. Secundo etiam
non obstante hoc licet quod proprietas sit in persona est tamen
ipsa ut dictum est propter summam divine persone sim-
plicitatem. 33 di. Et proprietas est persona etiam ubi re-
quirit esse in scripto. Videant illi quibus esse
in scripto repugnat in fronte saltem de persona et pa-

Tamen in infinite non repugnat quod unum considerata scilicet
ut respectiva est ad sua supposita sit in se ipsa ut ab[ta]
et ad supposito Dicunt quidam quod licet proprie non
sit in persona vel essentia sicut forma in materia sed
tamen dici quod quod convenientia est cum modo essendi in
sicut forma est in materia potest tamen dici quod quod convenie[n]
est cum modo essendi quod secundum istam aliquomodo distingu[n]
unt et constituunt in esse Et ideo iste proprietates divine
constituunt divina supposita et distinguunt ea Ideo
Damascenus vocat eas proprietates caracteristicas et deificas
vel distinctivas Iste tamen modus pluribus difficilis est
ad intelligendum Et ideo alij aliter dicunt quod obmitto
nunc gratia brevitatis Sequitur Ya veritas

Quod per moysen et prophetas sancta trinitas tra
didit doctrinam salutarem

Per moysen et sanctos prophetas aliosque famu
los suos iuxta ordinatissimam disposicionem temporum
doctrinam humano generi tribuit salutarem Ista
est secunda particula illius quarte partis predictis in qua
panditur 2a veritas catholica videlicet illa quod beatissima
summa et benedicta trinitas humano generi iuxta or
dinatissimam dispositionem temporum per moysen ceterosque
sibi carissimos doctrinam tribuit salutarem Ista
veritas manifesta est fidelibus quo ad singulas
suas partes Et primo de moyse ut patet in pentha
theucon per totum Item de prophetis patet eciam in libris
propheticis Similiter de alijs dei famulis patet
in eisdem libris ac ceteris hystorialibus et sapiencia
libus hec siquidem salutaris doctrina per humano
generis salute ante christi adventum revelata et
manifestata in veteri testamento quadruplex est de
scripta primo siquidem sunt descripti libri legales
Secundo libri hystoriales 3o libri prophetiales et 4o
libri sapienciales primi continent precepta equitatis
2i exempla sanctitatis 3ij revelaciones deitatis et
quarti documenta veritatis Iste quatuor sunt designati

Ezech primo per quatuor animalia 4or rotas / quia libri le-
gales qui faciem leonis / libri historiales qui faciem
hominis / libri sapientiales qui faciem bovinam / 4
libri prophetales faciem aquilinam Et nota quod bene
dicitur hic quod scripturam ordinatissimam dispositionem dicens
deus humano generi doctrinam legis et prophetarum
tribuit salvatorem quia illam non dedit post statum primo
quia tunc nulla utilitas fuisset quia tunc non erat
nova figura cum homo esset spirituali mente perditus
nec possibilis ad cohercendam concupiscentiam hinc tamen
adam legem discipline / nec statim debuit dari
post peccatum quia ut dicit Augustinus in questionibus veteris
et novi testamenti primus apparuit ut homo uteretur
lege naturali et cum illa ei deficeret sicud fecit Ade
adderetur ei lex fuit ergo tunc addita quia lex legi
nature ad ipsam ordinandam scilicet diversas etates Item
quia est triplex inordinatio nature scilicet concupiscibilis
irascibilis et rationalis Primo enim ante diluvium
viguit inordinatio concupiscibilis maxime et ad
hanc restringendum fuit Addita lex qua in qua vixit
homo usque diluvium Genesis 6o Omnis caro et appetitus
tuus scilicet sub ratione hac autem legem rupta per dilu-
vium fuit magna inordinatio irascibilis scilicet
quando filii Noe voluerunt edificare turrim usque
ad celum // propterea quia data est lex ad ordinandam
irascibilem erga proximum que fuit Carnem cum
sanguine non comedetis et ideo fuit ad horrorem
sanguinis et detestationem homicidii // Postea vero
secuta est inordinatio rationalis tempore Abrahe quia
omnes erant ydolatre / contra quod data fuit lex circum-
cisionis ad ordinandum populum ad deum et in signum
federis inter populum fidelem et deum // Lex autem
moysi ad hoc non debuit dari cum ipsa sit omnibus homi-
nibus communis sub una Et hoc necessarium esse ut populus
plebs esset unitus A tempore autem circumcisionis
incipit esse populi unitas et distinctio Et ideo plebs
debebat precedere fundamentum legis quod est fides unius
dei et fides incarnationis explicatio fidei et fidei
firmitas // Secundo possit in signo circumcisionis

Attestacio fidei incarnacionis facta est que facta est
promissio Abrahe de xpo et ad ysaac et Jacob quia
in semine eius vel tercio stat omne donum Et nec sic
debuit statim dari lex antequam fides probaretur, fuit
autem probata in egipto per adversitates / fuit ac fir
mata in multis signis et mirabilibus in exitu de
egipto et per desertum Cum vero facti debuit dari lex
que duxit in xpm vel ut dicit sanctus thomas prima 2e
q. 98 ar. vlt. lex duobus generibus hominum imponit
scilicet duris et superbis Conveniens igitur fuit legem
veterem tali tempore dari ad superbiam hominis convin
cendam superbiebat enim de scientia quasi ratio naturalis ei posset
sufficere ad salutem promissus est ergo sua presump
cioni quantum ad experimento discere patuit racionis de
fectum per hoc quod homines ad ydolatriam et tur
pissima vicia circa tempora Abrahe sunt prolapsi
Et ergo post hec tempora necessarium fuit legem dari in
remedium ignorantie quia per legem est cognicio
peccati ad Ro. 3o. Hec autem lex data fuit soli populo
iudeorum ut patet In scriptura dicitur Non fecit taliter omni
nacioni per quod intelligitur legis eloquium neque manifes
taverit populo ante partus per quas intelligitur
scilicet patriarcham vel ut discernerentur ille populus
ab aliis propter generacionem xpi qui de illo erat nasci
turus / licet igitur in aliis populis essent aliqui
per fidem deo accepti similiter tamen populus / lex autem data
populo congregato et unito sub una consuetudine
vivendi nam per fidem Et non erat alio populus quo
dominum coleret vel ad hoc se disponeret ideo non erat
acceptor personarum scilicet equalis erat plenitudo de
omnibus mandando legem quantum fuit ex parte sua
Nam tamen ex parte suscipiencium erat equalis quia non
erant digni sunt de quo dicitur quod deus illa
non dat non disponentibus scilicet ad illam recipiendam unde
Allex. ponit exemplum de sole parte 3a q. 60 ar.
20. Sol lucet super omnium oculum / Nam tamen
ipsum illuminat Et non est defectus ipsius solis / scilicet exple
oculi qui nam potest nec est dispositus ad recipiendum

illuminatorem. Ista lux prima que est bonitas summa se lucet
et radiat super creaturam quod est de se et per se diffundit
non tamen per recipitur a creatura quia non fit ipsi capax que
est indisposita. Aliud exemplum ponit. Si quis porrigeret ele
mosinam duobus pauperibus et unus extenderet manum
et alter non / ille qui manum extenderet recipit donum
Alter non. Ita deus omnibus semper porrigit suam graciam
non tamen omnes extendunt manum i. voluntatem et re
cipiunt eam. Sic cum deus dedit Judeis legem ut
alii de gentibus possent ad eam transire si vellet
et illos lex illa respiciebat omnes et omnibus fuit da
ta quo et hic dicitur. Et dominus deus per moysen et per
prophetas humano generi tribuit doctrinam salutarem
Non dicit solum Judeis alios tamen ad sui observanciam
non obligabat nisi voluntarie ad eam transi
rent sicut et religiosi ad quedam opera supererogacionis obli
gantur ex professione voluntaria ad que seculares
non obligantur // Ista sunt contra quasdam ampre
hensiones hereticos dicentes Moysen fuisse discipulum
dyaboli et contra impias Manicheos Cayanos Gnos
ticos et Catharos qui blasphemant legem di
centes eam latam esse impiissimo a pidrope (?) re
ceptam (?) et illam non accipiunt / nec est vetus
testamentum. Cum apponi par (?) audi audent ex novo
testamento. Et eciam illa parte quam ibi recipiunt sed
non omnes. Propterea iste textus eciam est contra illos fantas
ticos qui prophetas sanctos reprehendunt dicentes eos
fantastico vel prophano spiritu in ore arreptiorum
fuisse locutos contra hunc errorem precisum (?)
de scribit Beatus Jeronimus in prologo Abacuk. Alii autem
perversissimi homines ut Cathafrige et Allogeos (?)
et Manichei dixerunt illos sanctos dei prophetas a
dyabolo missos et malos fuisse et que dixerunt prophe
taverunt velud bruta animalia non intellexisse
Illi autem et consimiles errores quorum multi
alii ex illo textu possent colligi vel pocius con
futati sunt ita manifeste contra scripturam sacram
quod non opportet aliquas auctoritates ex illa contra illos adduci

Sed statim auditi imp(er)ator(i) adherentibus sunt omni pena
dignissimi et i(n) aut gladio (con)t(ra)mundi / Sed contra
illa apparuit q(uod) lex vetus non fuit doctrina saluatoris
et p(er) (con)s(equen)s nec a deo bono ut dicunt blasphemi ma-
nichei primo quia deus bonus inducit ad eternorum amo-
rem celestium / lex autem moysi inducit eam ad
temporalia ut dicit aug(ustinus) in libro de arbitrio / 2o in
lege moysi sunt multa precepta cerimonialia que
sunt inania illa aut non potest esse a summo bono
Ideo dicitur ad hebreos 7o Reprobatio fit precedentis ma-
dati p(ro)pter infirmitatem et inutilitatem et loquitur
de cerimonialibus 3 ad ro. 4 dicitur virtus aut(em)
peccati lex igitur est effectiva pecc(at)i / Item ibi dicit
lex subintrauit ut habundaret delictum / Item
ibi dicit passiones peccatorum qui p(er) legem erant
Item ad Galla. 3 dicit quicumque sunt ex operibus
sub maledicto sunt et multa alia possent adduci
que breuitatis causa dimitto Ad primum dicitur q(uod) lex
inducit ad temporalia non propter se sed propter eterna ut sic
ex dono maneat homo ad amorem dantis ut patet
deut(eronomio) 10 Ad secundum dicitur q(uod) in qualibet precepto
legis e(st) r(ati)o s(ed) hec patet similiter in moralibus et iudicialibus
Item de cerimonialibus p(atet) q(uia) in quolibet inve-
nitur ro mistica et non solum talis sed et ratio
litteralis patet in eisdem reperiri Nam cerimonia-
lia sunt instituta illi populo ad inchoatam religionis
ut precepit religionis circumcisionis et ritus sabbati
q(ue) uero ad cautelam vitandi errore ut fuerunt
omnia illa que videntur continere absurditatem et
nullam ad bonum utilitatem sed in victu siue in
habitu siue in actu ut in victu de non comedendo in
bone et asino sculptu de non induendo vestem la-
na linoque contextam In actu indifferenti de di-
mittenda in ... pullos et ...
in quibus omnibus ad bonum intenditur elongaria
ab ydolatria ut diffusius declarat Alex(ander) de hallis
parte 3a q. 3 l. ar 3o Et s(anctus) thomas 1 2e q. 102
ar. 2o in 3o. p(ro) tanto et ... presens inde si et lege

Que est contra quasdam qui dicunt nullam racionem in illis posse
assignari et per hoc distinguunt illa contra alia Ad primam
autem apostoli et alias sequentes dicitur quod dupliciter possumus
loqui de peccato aut quantum ad sui cognicionem aut quantum
ad sui augmentum primo modo intelligunt auctores adducte
talis quod lex fuit causa cognoscendi peccatum Ad Ro.
septimo peccatum non cognoui nisi per legem Si autem
loquimur de peccato secundo tunc auctores intelligende sunt
per occasionem non per causam Unde Ro. x. Occasione accep-
ta peccatum per mandatum operatum est in me omnem con-
cupiscenciam Si uero tercio autem loquimur de facto Et si
intelligitur oppositum dicitur tunc intelligitur sine fide
ut patet ibidem vel tunc sequitur. Tercia ueritas

Quod ihesus atribus personis in diuinis est in

Et tandem unigenitus dei incarnatus
filius ihesus xpistus a tota trinitate communiter
incarnatus Ista est tercia particula 19 quarte partis
principalis inqua ponitur 3a particula veritas catholica
et est illa quod ihesus xpistus unigenitus dei filius
atribus personis in diuinis est incarnatus Ista
veritas patet ex dictis superioribus quia actio incarnacionis
est operatio ad extra et ideo conuenit toti trinitati
ut patet ex allegatis supernis Hoc autem incarnacio
licet atribus personis facta non tamen ad illas tres
sed solum ad unam illarum scilicet ad filium est relata
ut patet 23. di. Qui eius Unde et Jo. primo dicitur
Verbum caro factum est idest homo secundum glo.
Non enim hic capitur caro pro altera parte essen-
ciali scilicet materiali hominis sed pro tota natura humana
uel supposito humane nature quod xpistus assumpsit
racione cuius ipse veraciter dicitur homo ut patet supra
Verbum caro factum est id est carni unitum
uel factum est homo Et eadem racione xpistus dicitur
incarnatus i. homo factus seu carni uel humani
tati unitus Sed dices quomodo potuit esse ut illa in
carnacio atribus personis fiet et tamen solum una
earum incarnaretur Item eciam actiua incarnatorum
est aliquo talis sicut hic vero non relate Et non videtur

quod in alio genere talitatis quam effective quia tamen omnis est tribus
personis divinis ut dictum est et videtur Ad exemplum
Ad hoc vero quod in christo incarnatione fuit causalitas
effectiva totius trinitatis creantis agentis et producentis substantiam
quam christus Deinde dicit ibi actitas totius trinitatis
ad extra posterius naturaliter qua tota trinitas univit
filiationem illam compositam creature subsistente uni tantum
divinarum personarum / et ista actio tamen non fuit pro
ducta aliqua causalitas incarnativa sed fiebat quod persona
filii esset subsistentia illi nature et illa sibi inniteren
tur tamen vel eadem tendentia qua vel consimili vel
ei consimilis innata est filius ipse personaliter a initio Et
ergo non sequitur. Ad agit ad igitur aliquam entitatem
producit Si autem dicas deus tamquam nunc assumeret tunc
in hoc quod non remaneret a propria personalitate et univit
ad alienam actionem sed habet adhuc tota trinitas indivise
et tamen nullam causalitatem producit vel aliquam destruet vel
tercius dico quod si substantia trinitas non aliquam et relatio
a personalitate dici debeat aliqua causalitas ipsius
terminantis tunc aliqua causalitas in modo concedet
persone filii in illa unione ypostatica que nulli aliarum
personarum divinarum competit nec essentie divine
nisi extrinseci et secundarie eo quod ipsa persona filii in
illa unione et huiusmodi causalitas quandam assimila
tionem habet ad causalitatem in loco non ex quacumque ducti
ve nec inqua receptive Sed pro qua sustentificative ex
ma aliquas habet habitudinem sustentificative tamen vero subli
mitantis Tamen bonaventura in dicto 2º q 1 ar 2º
dicit quod persona divina in incarnatione sit suppositum
habitualiter nec ista quod unio sive incarnatio non dicit
habitudinem dei ad creaturam per modum esse ymmo
per modum suppositi Similiter ex parte creature non dicit
comparationem solum quantum ad sustentationem complemen
tum sed etiam quantum ad habitudinem relationis hinc
est quod incarnatio uni persone patuit convenire et non
alteri / unde dat idem exemplum consolutione simi
larius Si tres puelle vestiant unam ex quibus induitur
tio est a tribus non tamen tres induuntur sed una
sola Similiter tres persone divine sunt operate in //

carnatam et tamen una sola dicitur incarnata. Aliud ex
emplum si tres trahentes unum lapidem vel lignum ad
unum ex eis ille lapis vel lignum non ab stante quod
a tribus illis traheretur tamen solum ad unum trahe
tur sic quod solum in uno illorum quiescit. Sed in
proposito ulterius est advertendum quod licet illa unio
ypostatica qua christus factus est homo a nobis in pre
senti vita plene non possit cognosci et per consequens nec ex
plicari nec exprimi tamen possumus ex hiis que vide
mus in creaturis aliquo modo in eius saltem imperfectam
noticiam devenire pro quo advertendum est quod in
creaturis multiplex reperitur unio / nulli tamen earum
perfecte assimilatur. Nam prima non est unio que
fit per corruptionem horum que uniuntur ut fit in
mixtione vel per corruptionem unius ipsorum quemadmodum
fit quando gutta aque imponitur multo vino quia
in hac unione ambe nature in christo remanserunt
integre / Nec hec est unio remanencium componencium
totum tamen natura divina nulli est componibilis / Nec est
unio diversorum remanencium coniunctorum in una ratio
tum quo componunt aliquod totum quemadmodum per coniunctionem
uniuntur duo brachia quia natura divina non est
distincta ratione a persona christi / Nec est unio remanen
tium diversorum secundum proprias accidentis et subiecti. Nam quod
libet illarum naturarum est per se subsistens et esse
suppositum / Nec unio est proprie talis unio sicut est
unio rami cum inseritur trunco / quia quod inseritur
non est cuilibet ipsius trunci cui inseritur equ
alis quemadmodum est in ista unione supradicta. Quo
tamen non obstante dicunt aliqui quod illa unio
maxime assimilatur iam dicte unioni insitioni
onis ubi ramus inseritur trunco vel stipiti. Et ut
tenet sanctus thomas libro 3 di. [illegible] Et durandus dicit
idem maxime assimilatur insertioni ymo dicit
quod unio ad subiectum multum dissimilatur a bonitate
quia in incarnatione est unio duarum naturarum
quarum quedam per se nata est constituere supra
stitum accidentis autem non est eodem modo Sed unio accidentis

est per inherentiam in unione aut per insertionem est unio
similis cum simili ratione cum est libri continuatio
et non contactus et in illo est dissimilitudo quo ad in
carnationem quia exclusa tactus residuum est simile supra
illa unam adducit scriptus … Alii dicunt alii et
iudicio meo melius quod illa unio messa lis est inter
uniones mercatus repetas unione animus ad subiec
tum quod longe in pluribus convenit cum illa quod unio
anime ad corpus vel unio mystica mini intrinsecum
Vel unio estimata … Convenit cum cum
illa quod nulla est constitutiva 3m Secundo quod unio illa
scilicet animus … conveniunt denominari facit eam
nam animus Tertio quod filius cui unitur animus est
eius actu vel habet aliquid Quarto quod animus videtur
quadammodo subsistere per filium cum animus esse sit alia
in esse Quinto quod animus unitur filio tamquam expressi //
vus ipsius Accidentia cum multa conferunt ad talem
respondendum quod est vel cognitionem … latentium
sibi … Ita divinum verbum … occultissimum
sibi univit creaturam … tamquam sui expressiuam
vel notificativam Ex hac igitur veritate et eius
declaratione patet error multorum hereticorum Quidam
dixerunt patrem esse incarnatum ut Sabelliani qui
dicebant eundem esse in persona patrem et filium Econt
rio vero Arriani diminutores filiationis deitatis Ex hoc
quod filius est incarnatus et non pater concludebant
aliam esse essentiam patris et aliam filii et aliam
operationem utriusque Alii vero dixerunt Christum non
esse verum deum ut / Sarraceni Iudei Carpo
cratiani Ebionite Appollinarite paulini vel paula
niste Et per consequens Christum non fuisse ante Mariam
incepisse Contra quos hic dicitur unigenitus
dei filius etc Quidam dixerunt Christum solum
filium dei adoptivum ut Arriani et Bonasiani
/ de te … in quadam Alii dixerunt
ut Manichei Christum non veram carnem assumpsisse
sed fantasticam ut patet libri Contra quos hic dicitur
incarnatus Sequitur // Secunda veritas Quod
Christus dei filius ex maria virgine cooperante

Spiritu sancto est conceptus

Ex maria virgine spiritus sancti cooperatione conceptus

Hic incipit quarta particula illius quarte partis in qua ponitur cetera veritas catholica et est illa quod xpus dei patris filius ex maria semper virgine spiritu sancto cooperante est conceptus Contra Iudeos / Istius veritatis prima pars videlicet quod maria semper virgo fuit patet in omnibus auctoribus sanctorum doctorum et per ecclesiasticorum assertione et potest probari ex scriptura sacra Canonica contra Iudeos et circa hoc confusus est Et specialiter per illud Ezechielis xliiii ubi dicitur porta hec clausa erit et viro non transibit per eam quoniam dominus deus israel ingressus est per eam et erit clausa principi. Et illud quod dicunt doctores ex parte de incarnatione virginie dei genitricis maria Ex quo manifeste patet quod post xpi incarnationem virgo beatissima a nullo viro umquam fuit cognita Sed quod etiam ante non patet per illud Luce i Missus est gabriel angelus ad virginem etc Contra multorum hereticorum vesaniae contestuntur Qui dam namque dixerunt virginem etiam mariam fuisse angelum et non hominem ut Cathari sequaces Valentini et Cerdoniti dixerunt xpus assumpsisse carnem de celesti sede et sic uterum virginis descendisse Sed contra illos patet per illud quod hic dicitur ex maria virgo filium largitur sed etiam mater Alii dixerunt virginem mariam ex concubitu Ioseph concepisse ut Sancti Saturniani Carpocratiani Ebionite et Seriani Alii vero post xpi nativitatem incredibiliter cum viro alio cognovisse ut Elvidius et Antidicomarite Et illi pro se volunt inducere pro se quaedam verba veritate plena palliare quod Luce 2a dicitur impleti sunt dies ut pareret et peperit filium suum primogenitum Ad quod dicunt ipsi quod nullus dicitur primogenitus nisi in ordine ad alios sequentes in ipsorum cognitione Secundo dicitur Antequam convenirent inventa est in utero habens .q. d. quando ante cum per veritatem intelleximus illorum hereticorum post hoc ipsi scilicet maria et Ioseph convenissent Cum falsitas patet primo de verborum significatione Cum dicitur ubi dicit beatus Ieronimus quod dicitur antequam convenirent

Nam sequitur quod pascha queruntur secundum scripturam quod fratres non
sit obedit Omnis. 21. q. 3a pudet. Et ergo non valet
hoc arguendo a contrario sensu. Ille modus loquendi consuetudinis in-
venitur in scriptura ut patet in glosa ibidem in 2o textus quoniam
quotiens in modo praedicto tractatus praedicta verba scilicet et pe-
perit filium suum primogenitum ait Ex quo loco quidam
perversissime suspicantur alios filios habuisse eam more
communiter sic scripturarum ut primogenitum vocat
quem fratres sequuntur sed eum qui primus natus fuit.
Idem patet ff. de c. t. lege xxiiii Et autem in ista ...
tate dicitur Ex quo benedicta conceptio facta fuit spiritus
sancti cooperatione patet per illud Act. 1o Et quod in ea
natum est de spiritu sancto est ubi ly de non dicit
consubstantiam carnis in libro sed effective quia spiritus virtus
potuit supplere Ubi ergo virtutem humane nature
vel seminis masculini ingreditur maxime scilicet
sicut aliqui medici affirmantur spiritus sanctus
potuit causalitatem seminis masculini supplere
Si non aliquid illius materie ingreditur oportet
quod spiritus sanctus vel de sola virginis formavit parvule
semini virili vel quod tale ibi creavit vel aliunde
adduxerit et postea virginali semini debito modo
coniunxerit et quod generatorum hominum cursui nature di-
mittere potuit Et sic conceptio Christi fuisset mira-
culosa in modo decisionis sibi seminalis de vir-
gine et potius illius in locum debitum generationis
et in coniunctione alterius materie seminalis / Iste tamen
modus generationis non ponitur per doctores sed magister re-
batur / Et ergo alia opinio est quod spiritus sanctus cui
nulla indispositio resistit et cuius perfecta sunt
opera illud supplevit principium formativum effi-
ciendo in eam Christi filium absque de virgine sump-
tum Et sic patet quod sic fecit et nulla re-
tenta formam effective concurrente / Vel sic quod vir-
tus virginis et virtus virtute seminis viri
id est ... miraculose concurrerent effective ...
dei concursu fiet sic quod causa 2a id est ... format
effectum quod de generationis cursu fieri non potest nisi in tempore et

videtur habere aliquam probabilitatem ex illo textu et dicitur
hic quod Christus fuit homo ex materia congestus cooperatione spiritus
sancti igitur ad sensum sanctus cooperabatur et non videtur
nisi quod dictum est igitur Ex illis sequi videtur quod
secundum corporalem substantiam nunquam fuit homo minoris
quantitatis quam Christus patet quia de parva materia fuit in
momento post eius decisionem formatus Et non videtur
quod illa materia tunc fuit augmentata miraculose usque
ad quantitatem quam embrio solet habere quod circa nisi
dicitur quia alias materia eius homo in qua virgo
concepit eius uterus sensibiliter tumuisset quod non
videtur Ex quo patet quod Christus eius fuit diutius
in utero virginis marie quam aliquis alius homo
fuit in utero sue matris patet quia per 20 dies fuit
diutius ibi quam ut dicunt medici per infusionem se
minis in matricem mulieris ipsum semen si fuit
masculus ex eo quadraginta disponitur et in diebus
et 46 die infunditur anima intellectiva humana
Christus autem in primo instanti sue conceptionis secundum
quantitatem apparentem fuit perfectus homo Et de hoc Albertus — Nota al… magn…
magnus recitat in libro suo de animalibus quod simul
una mulier peperit simul quingentos pueros
vel ut alii dicunt centum et 50. qui omnes habue
runt sua debita liniamenta / habuerunt enim
digitos in spissitudine unius crinis et oculos sicut
est foramen acus vel quod dicitur eius acuminis acus Ergo
tales pueri videntur fuisse minoris quantitatis quam Christus
fuit in primo instanti sue conceptionis / Ubi patet dicen
dum si hoc verum est tunc dubium est An Christus fuit
minimus homo qui unquam fuit / sed fuit hic [illegible]
inter illos qui quando [illegible] et [illegible] naturali genitus fuit
ille autem modus est in solutum et minus Sequitur

9ta ueritas // Quod dei filius in incarnado Verus homo factus est

Verus homo factus Ista est quinta particula
illius quarte partis principalis in qua po
nitur quinta veritas cathegorica scilicet illa Quod
dei filius per incarnationem factus est verus homo

patz satis ex dictis Et hec est contra multos hereticos
et specialiter contra illos manicheos de quibus dicitur in e
supra qui dixerunt xpm assumpsisse corpus fan
tasticum Non enim decebat in ipsa veritate inve
niri deceptionem et oculorum ludificationem quia veri
tas non novit fallere nec decebat ubi perfectissimo
dei filio invenire imperfectionem quia perfectissimum na
turam decuit et sic apparebat esse verum corpus
de uno genere et de beate marie virginis utero assump
sit verissime ut dicit bonaventura di 2a 3ii
hec eciam videtur esse contra illos qui dicunt xpm non
esse aliquod scilicet quod homo de quibus infra dicetur Sed
xpus Tali dicitur ad comparationem vestis sicut xpus vere
est deus ita verus est homo Sed ista veritas
satis declarata est prius et ideo dicitur in sequentibus
de qua sequitur textus // Sexta veritas Quod
dei filius sit compositus ex anima rationali
et humana carne :-

Ex anima rationali et humana carne compositus
Ista est sexta particula eiusdem quarti articuli predicti
in qua ponitur Sexta veritas catholica 7 est illa quod
xpus factus est verus homo compositus ex anima ratio[nali]
et carne humana Ista veritas patz quia xpus assump
sit naturam humanam ut esset mediator dei et hominis
Et quia fuit perfectus mediator ideo fuit perfectus
deus et homo Et quia perfectus homo non est nisi
habeat cum omnibus membris suis corpus et animam
ideo eciam hec assumpsit ideo patz in decle
missa Inquantum Et c t in tlc ca[pitul]o vnito 2
hec sit contra Emanum et Arrium qui dix
erunt quod xpus assumpsit carnem sine anima quia
diuinitas erat ei loco anime Sed quia diuina natura
nullo modo potest esse forma corporis perfectiua ideo hec
non valet // Alii autem ut appollinariste dixerunt
quod xpus animam habuit non completam sed solum vivi
ficantem et sensificantem Animam autem rationalem
non indiguit quia ad omnes actus partis intellec
tive suffitiebat virtus perfecte deitatis Sed ille

error adhuc est pessimus quia ut dicit bonaventura di.
2a 3a ar 2o. Si christus animam rationalem non haberet vel
carnem aptam non redemit. Et iterum si carnem non haberet
non haberet verus homo non fuit quia sic non haberet
hominis complementum quia utrumque ad hoc est necessarium
Si autem in hac veritate dicitur quod christus sit ex anima
et corpore compositus non est mirum quod ipsa est persona
in se et secundum propriam naturam sit ex pluribus enti
tatibus constituta Quia hoc est manifeste falsum
quod ipsa sit essentia divina simplicissima potest tamen
dici composita propter naturam humanam compositam sive
unitam Quia ut dicit bonaventura Compositio
dupliciter accipitur uno modo proprie pro unione aliquarum
mutuam inclinationem ad constitutionem tertii huius
et sic homo componitur ex anima et corpore Alio modo
capitur large et sic compositio est unius cum alio
positio et hoc sic potest adhuc dupliciter fieri uno modo
quod huiusmodi compositio fiat per inherentiam unius ad
alterum ut est compositio accidentis ad subiectum Alio modo fit per
quandam dependentiam Ita quod unum per se subsis
tat et aliud innitatur alteri ut suppositanti et
secundum istum modum potest christus dici compositus
sed est improprius et ideo aliis placet quod sint eandem
habeat conveniant quod christus sit compositus est quod compo
tio nature humane ad divinam non tamen propter hoc ipse
christus dicitur compositus proprie Alia persona compositum esse
compositum etc. Sed est ibi difficultas utrum illa
sit simpliciter concedenda christus est compositus Et in
aliquibus quod non Sine additione humanitatis expressa
vel subintellecta quia christus est res simplicissima
quia persona divina in/ Aliis autem apparet quod sic
Unde ponitur pro regula quod nomina adiectiva que
conveniebant humanitati christi vel que conveniunt
sibi ratione carnis vel ratione alterius partis essen
tialis sunt communicata verbo divino Sicut christus
est calidus frigidus niger albus etc. ratione
carnis Similiter sunt iustus bonus temperatus ratione
anime / sunt etc. passibilis mortalis ratione utriusque

Regula p[ro] ... nigros

Et sadm hec pat amadi q xpus sit creatus na tm cpst
creatura &c Sequitur // 1ma veritas // Quod
xpus dei filius est una psona in duab9 natis

Unam in duabus naturis psona Ista est septia
ptiula illius quarte partis pncipalis in
qua ponitur 1ma veritas cathoca Et est illa q xps
dei filius est una psona in duabus subsistens na
turis Contra Judeorum et arrium Est &c contra Sa
tiran qui inducunt scdm q duas natas posuit
psonas 17 di ca ca 1o 16 di Quarta Et contra
nestorium qui tm gpt unitatem psone in xpo una
tm posuit naturam Et ille ideo Sententias beatam
virginem mariz no dixit tm dei sed hois tm co ge
nitricem cuius error dampnatus est 17 di ca
1o et 16 di ca sexta 2e q 1 Maiores et 2e
q 3 Quia nestorius et pignatus posuerunt
unionem solum esse factam scdm inhitacom gre
Sicut et in aliis sanctis dicitur deus esse p gram
ut dicit dei et hominis sit et alia et alia psona
Eutices posuit similiter et armeni q facta est una
dei et hominis in una naturam ita sz q xps
asserebant quid esse ex duabus natur non aut
in duabus quia sz intendebant q ante unionem
naturarum erant due nc dei et hominis et post unionem
naturarum facta est una natura Item Jacobite di
cunt q in xpo sit tm una natura sicut una
psona Ideo circa tm uno digito se signant Item
Appolinariste dicebant Verbum in carnem quasi
verti Ad illa excludendum dicitur q una in duabus
naturis psona Idem patz &c in symbolo Athanasii
dicentes Sicut aia ronalis et caro unus est ho
ita deus et homo unus est xpus Catholica
si quid contra p modum illorum errorum tria
sunt dicens quidditate plures esse psonas et
una naturam Et in xpo plures esse naturas
et una psona Et io dicunt doctores xpm no
esse psona hois sz naturam assumpsisse et tm de illo &c //

9a veritas quarte partis principalis. Quod xpus dei filius viam vite manifestius demonstravit.

Viam vite manifestius demonstravit. Ista est certa una particula illius quarte partis principalis in qua ponitur ultima veritas catholica videlicet illa quod xpus dei filius una persona subsistens in duabus naturis viam vite hic in mundo hominibus manifestius demonstravit. Probatur quia xpus dominus sit in mundo verus homo existens legem caritatis hominibus tradidit qui vocatur lex est perfectionis utpote in se continens regulas et mandata perfecte honestatis. Lex autem moysi imperfecta fuit in moralibus atque in memorie et cerimonialis perfectionis introductoria, sicut dicit apostolus ad hebre. 7. Nichil ad perfectum adduxit lex quia non sufficit adhuc quod ad eternam beatitudinem homines perducat que est finis legis divine quia hoc fieri non potest nisi per graciam spiritus sancti qui legem implet. Sicut igitur medicina dicitur perfecta que perfecte sanat. Illa autem imperfecta que homines adiuvat et disponit ad sanitatem. Ita lex vetus homines aliquomodo adiuvabat non tamen ydoneum fecit ad perfectionem felicitatis eterne quia graciam non conferebat vi operis operati ut lex nova nova per sacramenta sua. Ideo dicit apostolus ad gal. 3. lex pedagogus noster fuit in xpo ut ex fide iustificemur. At ubi venit fides iam non sub pedagogo sumus omnes enim filii dei estis per fidem xpi. Et ista sunt contra nazarenos et ebionitas ad huc legalia servantes. Non autem sine convenientissima ratione fecit omnipotens deus quod hanc legem novam non tamen quando eam demonstravit quia ut dicit venerabilis hugo in libro de sacramentis . Ergo apparuit quod post primum hominis deputavit deus per senium individuum assumeret personam templum et perfecta auxiliatoris ita duntaxat ut primo homines toto sibi dimittit quibus ipse homo ignoranciam suam experiatur et intelligat se indigere consilio medicum defectum suum sentiat et augnoscat sibi opus esse

auxilio. Tali ergo racione in tempore naturalis legis totus
homo dimissus est sibi, postea tempore legis cognos-
centi ignoranciam suam datum est consilium, postmo-
dum in tempore gratie confitenti defectum suum prestitum est auxi-
lium per legem gratie scilicet ewangelii. Eciam sanctus Thomas
1a 2e q. 106 ar 3o triplicem causam assignat quare
lex illa nova tradita fuit in fine temporum et non a
principio mundi. Quarum prima est quia lex nova principaliter
est gratia spiritus sancti que habundanter dari non de-
buit antequam impedimentum peccati ab humana natura
tolleretur consummata redempcione per Christum, iuxta
illud Johannis 7o Nondum erat spiritus datus quia Jhesus
nondum erat clarificatus. Et hanc racionem assignat
apostolus ad Ro 8 ubi postquam premiserat de lege spiritus
vite subiungit Deus filium suum mittens in simili-
tudinem carnis peccati de peccato dampnavit peccatum in
carne ut iustificacio legis impleretur in nobis. Secunda
racio assignatur ex perfectione legis nove. Non
enim aliquis ad perfectum adducitur statim a principio sed quodam
temporali successionis ordine, sicut aliquis primo
fiat puer postmodum vir. Et hanc assignat apostolus
ad Galla 3o ut supra tactum est lex gratie. Et
ideo primo oportuit quod homo relinqueretur sibi in
statu veteris legis ut in peccatum cadendo suam in-
firmitatem agnoscens recognosceret se gratia in-
digere, et hanc assignat ad Roma. 5o Lex sub-
intravit ne habundaret delictum ubi autem
habundavit delictum superhabundavit et gratia.
Et hac causa vide pulcherrima in Alexandro de Hall
in 3a parte 31 ar 27 quod omitto gratia brevitatis.
Unde ergo hic dicitur quod Christus viam vite mani-
festius demonstravit et hoc iuxta ordinatissima
temporum dispositionem sicut et veterem legem per Moy-
sen et prophetas. Et hoc ponitur ad excludendum
obiectiones gentilium fidem Christi irridencium ex
hoc quod post multa tempora quasi deo subito in mentem
venit legem ewangelicam homini dari. Non
autem fuit subitum sed quiescenti ordinacione dispositum

ut primo humano generi per legem et prophetas fieri promit-
tiatio de xpo tamquam hominibus tunc parvulis minus e-
ruditis Sequitur etc.

Quinta pars principalis illius capittuli
Prima veritas Quod xpus secundum divi-
nitatem est impassibilis

Qui tamen secundum divinitatem sit inmortal(is)
et impassibilis idem ipse secundum humanitate(m)
factus est passibilis et mortalis Cum esset pro
salute humani generis in ligno crucis passus et mor-
tuus descendit ad inferos et resurrexit a mor-
tuis Et ascendit in celum Sed descendit in ca(rne)
Et resurrexit in carne ascendit itaque post mortem
Ista est quinta pars principalis illius capituli In
qua agitur de misterijs humane redempcionis
Que similiter potest dividi in certas partes secundum
certas veritates que in ea possunt assignari Prima
est quod xpus secundum divinitatem est impassibil(is)
et immortalis Ista veritas manifesta est ex
hijs que dicta fuerunt supra de dei immutabili-
tate Cum enim xpus sit verus deus patet
ipsum esse immutabilem et per consequens passibilem
et immortalem quia ut dicitur est ibi omnis mutacio
est quedam mors secundum beatum Augustinum et ergo sequitur
propositum Et illud est contra quosdam hereticos dicentes
divinitatem in xpo esse passibilem et mortalem
Et tamen illos qui dixerunt quod esset de facto divi-
nitas in xpo doluerit dum fingeretur caro.
eius moreretur quorum falsitas satis patet ex
dictis Tunc sequitur secunda veritas

Quod xpus secundum humanam naturam
fuit passibilis et mortalis

Idem ipse secundum humanitatem factus est passibil(is)
et mortalis Ubi tangitur secunda veritas catholica
scilicet illa quod xpus secundum humanam naturam fuit
passibilis et mortalis Circa quam regulam est
diligenter advertendum quod xpus dei filius dicitur

passibilis vel mortalis non quidem intrinsece formaliter
sed secundum suam propriam naturam Sed propterea quia sibi unita
est natura mortalis et passibilis tali parte unionis
racione tunc sibi tribuuntur sua ydeomata Sicut sed
per unionem albedinis ad parietem paries denominatur
albus que quidem denominacio non sibi convenit intrinsece
et racione sue nature sed per unionem albedinis adiuncte
Que sed quod racione humane nature assumpte aliqua de
deo deo dicuntur predicata que intrinseca sibi non excludit quod
dicio Ex hac non vilificatur Nec in aliquo derogatur
sue nature nec indignificatur quia hec est solum
extrinseca denominacio extrinseca que non sumitur nec
oritur ex dei natura Sicut denominacio extrinseca sed
ex natura humana a persona filii dei assumpta Sed cum dicitur
deus fit esse intrinsecus ex denominacione intrinseca
factus est homo aut passibilis aut mortalis quia
esse ipsum modum per incarnacionis misterium inferioratum
esse si autem incarnacione desisteret esse
deum quod est impossibile / Dicitur ergo deus passibilis
racione unionis talis nature passibilis ad ipsum sicut
racione albedinis que est disgregativa visus id
cui unitur dicitur esse disgregativum visus ut album
esse distinguat etc. Similiter racione unionis talis
talis etc. ad filium illud dicitur tale factum ita
esse racione unionis humane nature passibilis et
mortalis ad verbum divinum ipsum dicitur passibile et
mortale etc. Per hoc habes regulas plures excludit
errores sicut enim namque quidam antiquorum heretico-
rum scilicet Eutyches et Galamus qui ponebant unam
naturam in Christo quasi ex deitate et humanitate
compositam dixerunt deum fuisse Galamus aut impas-
sibilem et incorporeum Ideo ad excludendum illa
Hic dicitur Qui cum secundum divinitatem sit im-
mortalis et impassibilis idem ipse secundum humanitatem
factus est passibilis idem ipse et mortalis Se-
cunda necitas Quod Christus pro humano genere

Qui est pro salute humani generis // Est passus
Neris in ligno crucis passus Hic ponitur

Communicatio ydiomatum
[illegible]

tria veritas catholica videlicet illa quod christus dei filius pro humani
generis salute est passus in ligno crucis. Hinc pater ad
di gratia brevitatis veritas sequens videlicet quod ipse est
in ligno crucis est mortuus. Ista patent satis mani
feste ex evangeliis et symbolis aliis. Ille veritates sunt
contra Origenem qui dixit christum non solum propter
homines sed etiam propter angelos malos incarnatum
passum et mortuum contra quem hic dicitur Qui
propter salutem humani generis etc. Idem patet Ysaie 9 puer natus
est nobis et Ro. 4 traditus est propter est propter delicta
nostra. Item contra Nestorianos non credentes deum ad
redemptionem humani generis natum et passum in assump
ta humanitate. Item est contra Sarracenos dicentes christum non
fuisse passum et mortuum. Idem Marcite. Est etiam
contra diversos alios hereticos qui negaverunt christum pati
posse vel mori quod amitto etc. Item contra Arrianos
dicentes totam trinitatem fuisse crucifixam. Et contra
Patripassianos qui dicunt patrem solum esse passum.
Et contra Basilidianos dicentes christum non esse passum
a Iudeis sed Symonem. Sed dices nonne omnipotens — An alio modo potuit quam per passionem salvare genus humanum
deus aliter salvari potuit humanum genus quam assu
mendo nostram infirmitatem et in ea mortem ama
rissimam sustinendo ac demum mortem tur
pissimam in crucis patibulo subeundo. Respondetur — Responsio
quod utique potuit sed noluit quia omnipotens et misericor
dissimus deus maximam et ineffabilem ultra
quam cogitari potest nobis misericordiam [illegible] sicut manifeste
1 ostendit. Primo quia in hoc quod abiectis angelis
nos homines pro vita [illegible] ad primam re
pit. In quo deus suam misericordiam primo hoc ostendit
quia iusto suo iudicio est absolute condempnatus
2 patuit. Secundo manu plena misericordiam suam extendendo
[illegible] viros pro tot ad condignam penam
et satisfactionem pro talibus et tantis peccatis non
sufficere misericorditer decrevit formare [illegible]
[illegible] corrupta hominis natura hominem in
corruptum per omnia innocentem et iustum

qui tandiusque in pena et satisfactione suppleret quod
peccator homo non patrat Ad hoc super effluenti boni-
tati dei non sufficit ut per prius hominem hoc
fieret sicut sed patuit Sed magnificando pacem et
magis sua voluit humanitatem tum passione satisfac-
tio complenda erit sibi taliter venire ut ipse deus
sine mysteriatione sui per ipsum verus homo diceretur
et esset Et sic per iudicio in effabilis misericordie dei mirabiliter
verum quod nec homo sed et deus penituit et sa-
tisfecit pro peccatis quibus homo deum offendendo se
ipsum perdidit Sciendum hoc inestimabile fuit dive
pietatis indicium vix sine lacrimis cogitandum Cre-
avit autem per miraculis corporalis nature filius
salvandis verum sed voluit quod ipse pro hominibus
dampnatione dignus penituit Et quod pro carnem per-
tatis satisfecerit passus fuit et mortem non
communem sed turpissimam subiverit In quo videmus
passionem huius ineffabilis misericordie dei quatuor circa homines
iudicia quibus pro hominibus tam redundant Primo
corporali nature manifestavit corporaliter ad sanctos
multos Quorum primum est ut nullus peccator homo 1
quod dum est in vita penitus desperet audito circa ho-
mines tante dignationis excessu Secundo ut ausite 2
magnitudinis dilectionis sue ad corporalem naturam
nostram ad redamandum se super omnia ardenter
inflammant ad contrarium [illegible] et [illegible] ex-
hibitionis efficant provocaret omnes insensibiles confide-
tur [illegible] facit et patent [illegible] quod digni
sunt dampnatione omnes quos tanto tante cle-
mentie dei pro peccatum ad iustitiam non reducet Ter-
tio ut daret ei exemplum humilitatis qua re-
diret et paradysus quem perdidit homo superbus fieret
exemplum superne dilectionis qua perfecte omne vi-
tium discordie et iniquitatis [illegible] constituet hominibus
exemplar omnis virtutis et honestatis [illegible]
in imitans non proprium voluntatem sed providenti

Quatuor signa misericordie dei ad peccatores homines

iustitia vincendos. Videt demum superiores in fetoribus
humiliter condescensuros et pro salute peccatorum plures
labores subituros. Ex quo patet quod licet alius modus
liberandi humanum genus quam per passionem et mortem
fuit omnipotenti deo possibilis. Nullus tamen alius
secundum legem dei ordinatam que nobis de redemp-
tione generis humani apparet in scripturis convenien-
Aug^o
tior fuit. Unde ut dicit beatus Augustinus 13o de trinitate capitulo
10: nullus alius nostre salvande miserie modus conveni-
entior fuit. Tanto convenientior aliquis modus est quanto
convenientior ad assequendum finem quanto plura
concurrunt que sunt expedientia fini. Sed quod
ille modus sit talis patet aliqualiter ex dictis et ex pro-
Opponitur
cessu doctorum sanctorum. Sed contra hoc opponitur primo quia
ratione primo convenientius videtur ut ille qui vio-
lenter et iniuste aliquem detinet per potentiorem
partem si potest spoliatur. Sed dyabolus nullum
ius in hac habebat nisi quod per fraudem deceperat
et quadam violentia servituti subiectum detinebat.
Igitur videtur convenientissimum fuisse quod Christus
dyabolum per solam potentiam spoliasset absque sua
2
passione. 2o cum dei potentia sit immensa vi-
detur quod quocumque modo quomodocumque liberationi dato ipsa
dare, facere et ordinare potuit convenientiorem.
Hoc enim negare esset dicere potentiam divinam effectam
aliquem esse ... et certi generis passio per divina qua
non passio per divina perfectorem in specie et infinitum.
Sed hoc esset minime limitare dei potentiam. Sed contra
stat totum istum modum quo per Christum passionem
et mortem liberatum est genus humanum fuisse
effectum aliquem certe specie et certi generis a divina potentia
Solut^o
productum. Ad primum dicendum est quod licet dyabolus
iniuste invaserit hominem tamen non propter peccatum
iuste erat sub servitute dyaboli delictus adeo et
ideo conveniens fuit ut per iniustitiam eius a servi-
tute dyaboli liberaretur Christo satisfaciente pro eo
per suam passionem // fuit ergo hoc convenientius ad vincendum

superbiam dyaboli qui est destructor iusticie et amator po-
tencie ut christus dyabolum vinceret et hominem liberaret
non per solam potenciam divinam sed etiam per
infinitam iusticiam et humilitatem passionis ut dicit
augustinus. Ad tertium dicendum quod modus ille quo per christi — Ad 3m
passionem redemptus est homo id est humanum ge-
nus triplex potest considerari. primo quantum ad ipsum
effectum passionis christi. secundo quantum ad dignitatem
patientis. tertio in ordine ad finem qui est redemp-
cio et salus humani generis. Primo modo fuit modus ille
[illegible] et tertii gradus quo perfectior posset pro-
duci per potentiam divinam non est ambiguum sicut
quamcumque data creatura potest fieri meliorem
et alio meliori modo quam fecit potest facere ea que fe-
cit vel facit. Et hoc si referatur modus ad rem
ipsam secundum qualitatem creature cui potentia potest
meliorem modum consistendi ut patet per magistrum
libro primo distinctione 44 et sanctum thomam prima parte q. 25 ar.
3. Sed consideratur modus ille redemptionis secundo
scilicet quo ad dignitatem patientis tunc nullus potest
dari perfectior ipso eo quod patiens erat persona per-
fectionis simpliciter infinite. Si autem consideratur
tertio tunc fuit modus ille convenientissimus simpliciter
dignitatem et valorem pretii quo redemptum est
genus humanum. Et hoc videtur probabile ut dicit
quidam doctor et dictis sanctorum consonum cum fuerit
convenientissimus quia ad effectum passionis et
circumstanciis eius in quo concurrunt plura
que sunt convenientia fini scilicet humane saluti quam
in aliquo alio humanitus a puro viatore cogita-
bili ut patet ex dictis. Unde quamvis illi modo redemp-
tionis humane quo ad effectum passionis christi multa
possent addi adeo ita ut totum resultans
esset perfectius christi non tamen sequitur quod esset conve-
nientius in ordine ad talem finem ad quem
non solum fuit sufficiens et superhabundans
Et tunc sequitur ista veritas

Quod xpus post mortem descendit ad in-feros

Descendit ad inferos. Ista est
quarta particula in qua ponitur quarta veri-
tas videlicet illa quod xpus dei filius post mortem
descendit ad infernum et pro declaratione illius veritatis
subditur infra quod illa descensio facta est in ani-
ma. Ista veritas manifeste patet in symbolo
apostolorum. Item ad ephe. 4° apostolus: quod autem ascen-
dit quid est nisi quia descendit primo in inferiores partes
terre. Et actuum 2° dicit petrus: quem deus suscita-
vit amaritudinibus solutis doloribus inferni etc. Et quod
solum in anima descenderit patet quia scilicet corpus tunc
iacuit in sepulchro. Et hoc est contra errorem
quorundam modernorum dicentium animam xpi per
triduum mortis in inferno non fuisse sed illuc descen-
disse tantum tercio in momento resurrectionis. Fuit
autem conveniens xpum ad infernum descendere ut nos
a descensu ad inferos liberaret. Ut iustos ibi
detentos educeret et ut in inferno suam potestatem
ostenderet. Secundum thomam super 3° sententiarum di. 22 q. 2
ar. 1° sub ar° 2° Quadruplex est infernus unus
dampnatorum in quo sunt tenebre quantum ad
carentiam visionis divine et gratie et est pena
sensus. Alius est supra istum in quo sunt te-
nebre quantum ad carentiam visionis divine
et gratie sed non est ibi pena sensibilis et dicitur
lymbus puerorum. Alius supra hunc est in quo
sunt tenebre quantum ad carentiam visionis
divine sed non quantum ad carentiam gratie. Et
est ibi pena sensibilis et dicitur quandoque
purgatorium. Aliquis est magis supra in quo sunt
tenebre quantum ad carentiam divine visionis
sed non quantum ad carentiam gratie. Nec est ibi
pena sensibilis et vocatur limbus sanctorum patrum.
De situatione istarum regionum que in sequenti-
bus. Notandum tamen de situ et latitudine istarum
regionum subterranearum sunt diverse oppiniones

et ymaginaciones Nam ponentes plures ibi habitacula
et loca distincta ymaginantur vno modo probabiliter quod
infernus dampnatorum sit centralis regio terre et
quod quolibet aliarum illarum circumstat eum superius et super
proporcionat differenciis meritorum in indignitate itaque
illum immediate circumdat infernus purgatorum
et super illa eciam ymo lymbus puerorum Alio modo possunt
ymaginari quod ille 4or regiones habent se per modum
quatuor receptaculorum sperarum vel alterius fi-
gure super inuicem mediate vel immediate positorum
ita quod centrum inferni sit centrum mundi / et alia
circa vero ad vnam dictam parcionis superius infi-
nitam collocentur Et si limbus puerorum distaret
ab infimo inferno per duas regiones intermedias
quod consonat videtur dicto Augustini 2 de ci. dei
ca. 12 vbi dicit Non absurde credi videtur an-
tiquos eciam sanctos qui christi venturi fidem habuerunt
locis quidem a tormentis impiorum remotissimis apud
inferos fuisse donec eos inde sanguis christi et
eius descensus erueret Tercio possunt esse quod tres re-
giones non centrales inferno qui centralis est
assistant et iuxta ponantur ad inuicem diuersis posi-
cionibus et vna ab oriente et alia ab occidente
tercia a meridie vel parte opposita Et quod ille tres re-
giones non tangunt quartam immediate / sed quod sit
quedam distancia media potissime inter limbum
puerorum et infernum dampnatorum quod dicitur in parabola
de diuite epulante Qui eleuatis oculis vidit
Abraham et lazarum a longe vbi videtur
longa distancia notari Eciam ibidem dicitur
quod Abraham dixit in hiis verbis inter nos et
vos chaos magnum firmatum est etc. Quod ad
literam acceptum denotare videtur inter positorum quo-
dam imperceptibilis distancie tocius aliquod impedi-
menti vel indisposicionis inter impedientis Bona-
uentura autem non distinguit purgatorium situ
a lymbo puerorum videtur quod huc pertinet ut supra tractatum

est Quod autem ista loca sunt subterranea et specialiter infernus
dampnatorum igne plenus Consonum est dictis scripture
sacre sanctorum doctorum et dictamini racionis Si
namque illi qui hic fuere optimi pro meritis suis
locabuntur in supremo celi congruum est quod pes-
simi pro demeritis locentur in loco opposito qui est in
fundo terre quod summe deorsum est Est enim con-
gruum ut qui propter terram voluntatibus corporalibus
celestibus abstraxerunt et bonis terrenis adheserunt
affixerunt quod in profundo terre penas luant
supportis Quod autem consonat doctrine sanctorum dicit glossa 2a dyalogorum
iiii° pe. Item patet per hoc quod Christus ascendit in
celum inter locus sanctorum esse in summo
celorum / ita per hoc quod descendit et hic dicitur
ad infernum intelligitur locus ille esse in infimo t-
re Sed per totum in scriptura veteris testamenti legitur
quod ante passionem Christi animae in inferiorem patet et in
inferiorem ad infernum descenderunt Et propter primo
Josue 2° quasi posuisti me in profundo medio maris
ut dicit glossa Sed tunc in medio maris sunt
infernus in medio terre Secundo quod ille regiones sunt
tenebrose ut dicit Job Dimitte me ut plan-
gam paululum dolorem meum antequam vadam
ad terram tenebrosam et opertam mortis caligine
Ubi est propter defectum lucis influencie nichil
amplius generatur de mineralibus vel vegeta-
bilibus Tercio quod in exitus est ab stannum inpurus
fumosus et sulphureus Aliquibus vero probabile
videtur quod lymbus patrum fuerit regio pulcherrima
repleta medio aereo undique illustrato
et alia bonis grata quibus quasi quoddam pa-
radysus carum ornantur ubi nullus habe-
bat dolorem nisi forte ex dilacione glorie ex
tunc tamen sic magnum gaudium habebant ut dicit
sanctus thomas Est tamen hoc advertendum quod de loco
regionis infernalis post finale iudicium triplex
est opinio // Prima quod spacium celi elementorum

deputabitur pro inferno 2a ponit cuius spatium se ex
tendere a centro vniuersi quod est dicere per opacum et in
capax corporalis illustrationis / 3a ponit quod se
solum extendat per spatium vnius corporis pessimi
scilicet hominis ut erit antixpus / Ita quod medius punctus
illius corporis sit centrum mundi et omnium aliorum
hominum corporum sicut per penetrationem dimensionum
simul in eodem situ corporis antixpi / Et similiter quod
omnes dyaboli simul sint coartati et conculcati
in eodem situ / Ille tamen due opiniones ultime non
videntur ita probabiles sicut prima / quod patet
quia scriptura sonat quod in inferno sit pena frigoris
et caloris etiam / Item conuenientius videtur quod quodlibet
elementum affligat eos quibus abusi sunt // 4o
circa non videtur ad quod spatium elementorum
residuum vacuum remanet tam a beatis quam
dampnatis / Ista tamen opinio potest multipliciter intelligi
Vno modo quod tota materia 4or elementorum incorpo
rabitur hominibus in resurrectione et quod homines
dampnati in spatium vacuum concauo orbis lune re
cederent sed hoc quod dixerunt aliqui quod nullum 4or
elementorum manebit in futuro seculo / Sed tamen dim
stabit mundus quod non sit aliqua pars materie prime
in elementis que non sint sub forma hominis 2o modo
quod totum illud spatium repletur quod cum afflic
tionibus alterius secundum rem tamen impressionis 4or eleme
ntorum / 3o modo quod elementa maneant in optimis
suis dispositionibus et quod globus elementaris
per penetrationem dimensionum esset extensum predictum
corpus quod vocatur proprie medium [illegible] infer
ni / 4o modo quod elementa maneant in suis aptis
dispositionibus sine corpore et quod diuino prouidi
[illegible] agit afflictione in spiritus et homines
in eis contentos / Et si quis vellet concedere
alterum illarum viarum ultimarum prius recita
tarum illa apponeret quod dicit demones in
inferno et sic dampnatas homines [illegible]

dum xpe resurrexisset

materia elementorum post resurrectionem dei electorum mutabitur in formam inferiorem

in inferno cartari contra eorum naturam nisi propter proximitatem
infernalis spacii. quia forte numerus damnatorum erit
multo maior quam numerus salvandorum aliis oportet infernum
ita magnum esse sicut erit spacium regni celorum
videtur tamen aliquibus aliud quam predictum est de
centro esse ad pulchritudinem orbis quam quod demo
nes et dampnati essent sicut in corde seu centro
tati vel quod essent in spacio unius pessimi corporis
humani ut predictum est Dicitur tamen probabiliter
apparet infernum esse sub ambobus elementis terrarum
mundi ubi et iam secundum doctores dicitur esse propter
auctores sicut quod corpora dicunt elementa simplicia
secundum substantias et pura secundum qualitates Non ergo videtur
possibile quod terra permisceatur vel penetret [illegible] inferi
infernalis vel in mundum dampnandorum afflictivum
ad amonendum sequitur tercia ipsa ante finem
mundi per conflagracionem purgabuntur secundum doctores
Tunc enim regio infernalis erit multo maior
quam est resumptis corporibus hominum de materia elementi
que tunc elementa erunt multo amariora quam iam
sunt Bonaventura vero solum triplicem ponit
infernum intra terram (vide di 22 3i q. 4.) dicit
quod multipliciter dicitur infernus Uno modo aer caliginosus
qui est locus demonum super terram qui est in
fundo respectu celi empirei Alio modo locus intra
terram infimus deputatus dampnatis puniendis
pena dampni et pena sensus metuo Et hic
locus dicitur profundissimus inferni Alius locus
est medius super hunc infernum in quo erant
pueri in solo originali decedentes Alius vero
super hunc deputatus hiis qui puniendi sunt
solum ad tempus sine pena dampni sine
pena sensus in quo erant sancti patres qui di
cuntur limbus sive sinus Abrahe Et secundum illum
doctorem locus iste primus non est distinctus
a purgatorio Alii vero ponunt omnia illa
unum et eundem locum in quo aliqui non
puniuntur illa pena Et illorum aliqui magis

aliqui minus secundum exigenciam suorum demeritorum quia ille ig-
nis agit ut instrumentum divine iusticie et hac sicut
hac dumtaxat agit in animas et ingnaturaliter supernaturaliter
ita agit penam eis sensibilem in affligendo secundum
modum prescriptum quia est tenuis. Unde dicunt
illi doctores quod xpus statim post mortem secundum
animam ac alter descendit ad limbum sanctorum
patrum qui de hac vita in fide ipsius et gracia
discesserunt et illos secum adduxit ac eciam illos
in purgatorio si aliqui plene fuerunt purgati. Illos
autem pueros in originali pro dampnatos aut
alios pro peccato actuali mortali in inferno inferiori
existentes non liberavit quia solum liberavit membra sua. Unde dicit
Bonaventura: Nam descensus xpi ad inferos
illis solum fructum liberacionis attulit qui per
fidem et caritatem iungebantur passioni xpi. Pueri
autem in originali decedentes seu pro originali solo
ibi existentes nullo modo fuerunt iuncti passioni xpi per fi-
dem et dilectionem. Similiter et dampnati pro mortali
pro caritatem non habent. Et hec est contra errorem
Armenorum qui dicunt xpm de inferno traxisse omnes
animas bonas et malas et destruxisse totum infer-
num. Unde dicunt quod infideles et pro forte mali
in eterno sulphure cruciabuntur, boni autem
ac intrantes ibunt post aves per arbores. Item
contra grecos Nestorianos Jacobitas Catharos
Armenos et waldenses purgatorium negantes.
Item contra Albigenses dicentes infernum esse in hoc
mundo. Quod hic dicitur descendit ad inferos etc. Sed
quid de illis in purgatorio qui non dum plene
erant purgati. Dicit sanctus Thomas quod hos secum
non eduxit nisi aliqui tales dum vixerunt singulari
per fidem et devocionem ad mortem xpi meruissent
per descensum eius ab inferis liberari sicut ipse
in tercia parte summe declarat. Aliqui tamen probabiliter
tenent quod xpus descendens ad inferos omnes quos
in purgatorio invenit liberavit et eduxit quia
per sacramenta ecclesie et potissime per sacramentum eukaristie
ac in quibus adhuc aut purgandum est de purgatorio

liberarentur Igitur a simili vel a fortiori per xpm in sua
aia sanctissima punita debebant omnes liberari Nam absque
quod in quolibet eorum tunc aut purgandum tamen quia
quod non minus operatur ad liberationem virtus xpi passionis
in aia realiter quam in sacramento quantumque applica
ti tunc susceptum sacramentum Item descensus xpi ad inferos
licet non esset satisfactorius pro peccato illorum qui
erant in purgatorio in captivitate descensus absolute
patuit tamen esse satisfactorius in captivitate fuit des
census tanti regis post triumphum suum de i
nimicis ex tanta humilitate dignatione et benig
nitate suos electos captivos visitantis ut patet
in simili de rege terreno cuius humilis et benigna
visitatio captivorum ad se pertinentium satisfactoria
reputatur pro culpa quam captivi commiserunt Ita
ut ille in quo culpa est commissa plus plus re
putet satisfactum quam si ipse met captivi satis
fecissent Item non est verisimile quod omnes elec
ti tunc apud inferos detenti largum respect
tempus dum post victoriam contra inimicos qui
eos captivos detinebant Rex eorum victoriosus ad
eos descendit igitur verum quod nullum eorum tunc
in captivitate dimisit Sed quod residuum penarum
purgandarum recompensatum fuit ex super ha
bundantia meritorum passionis sue nouiter exhibite
et eius presentia Quamvis autem xpus illam
liberationem fecit patuit sine mora tamen ut dicunt
doctores ipse in inferno remansit usque ad diem
tertiam et usque ad tempus resurrectionis Nam
secundum Augustinum li. de trinitate xpus remansit in
inferno xl horis sicut xl diebus remansit hic
in mundo post suam resurrectionem Congruum enim
fuit ut tam diu aia eius remaneret in inferno
quam diu corpus in sepulchro Quod autem xpus dixit
latroni hodie mecum eris in paradiso luce 23.
non est intelligendum quod xpus illa die fuerit
in paradiso quia non intelligitur de paradiso corporali sed
spirituali que est visio clara divine essentie quia

statim post mortem xpi intuitive divina vidit essen
tiam et tunc ipso xpo ad infernum descendit ubi etiam
statim alii sancti patres divinitate fruebantur Et
hic oritur dubium ubi anime isti sancti post xpi tempore
sue resurrectionis de quibus in inferni regionibus educti
manserint usque ad diem ascensionis domini Ad hoc
dicunt aliqui quod fuerint in terrestri paradiso in quo
nunc sunt Enoch et Helias eo quod ille est dignior
amenior et quietior locus qui est super terram Alii
dicunt quod sunt in spacio mundi quod est a centro
terre usque ad centrum celi empirei lustrantes machi
nam mundi et eius contemplatione nunc in proprio genere
que in paradyso terrestri et in universo celorum ac
elementorum spatio sunt et eis antea latuerant
Alii dicunt et probabilius quod tanta est gloria huma
nitatis xpi et corporalis eius dispositionis pul
chritudo quod in eam angeli desiderant prospicere
ut dicitur i. pe. i. Et ideo sic probabiliter delectati
in presentia humanitatis xpi ipsum invisibiliter se
quebantur quocumque pergit usque ad diem ascen
sionis domini In quo omnes isti adducti de inferno
associatis sibi iustis in istis xl diebus de
functis et illis qui cum xpo resurrexerunt
si tamen in eis completa sunt resurrectio sicut
aliqui probabiliter opinantur cum magna gloria
celestem paradysum sunt ingressi ipso domino pre
cedente iuxta illud Michee 2o Ascendit enim
pandens iter ante eos Sequitur // 9ta ueris

Quod xpus surrexit a mortuis

Tertia die resurrexit a mortuis Ista est sexta
particula in qua ponitur 9ta veritas ca
tholica scilicet illa quod xpus dei filius resurrexit a
mortuis Ista veritas manifesta est ex evange
liis et symbolis Apostolorum Niceno et Anastasii
Pro cuius declaratione primo subditur Et resurrexit

in carne Quod est contra Cerintum qui dicit xpm
non dum resurrexisse Et contra appollitas dicen-
tes xpm in carne non dum resurrexisse Et si-
militer contra Albigenses Item contra Eutitem Con-
stantinopolitanum dicentem xpm cum vera car-
ne non resurrexisse Secunda vide sermonem in pe ho
marcus Resurrexit veraciter tercia die ut ipse
predixit suis discipulis Non quidem aliena vir-
tute suscitatus de morte sed propria virtute exci-
tatus ipse quod non dicitur suscitatio sed resurrec-
tio Et dicit quedam glo. Augustini Mathaleon
3a super illo Elegit Elisias thalome quod ab hora
mortis xpi usque ad diluculum resurrectionis
constant hore 40 si nona connectitur Nam sic
post resurrectionem illam plenaverit per 40 dies sta-
ret per 40 horas voluit esse mortuus ad veritatem
sue passionis et mortis ostendet Et sermonem glo sermo
Augustini xpus surrexit in diluculo hoc idem dicit
beatus Augustinus 4o de trinitate Alii dicunt quod prima hora
diei Alii quod in media nocte Alii quod inter mediam
noctem et diluculum 2 2m hoc dicunt dicunt de
credit xpm tercia die resurrexisse Est enim duplex
dies scilicet naturalis et artificialis prima constat ex 24
horis 2a vero ex 12 quod est lucis solis supra inter
empireum Tunc aut illa comprehendit 12 horas
quod tunc erat equinoctium Sed si loquimur de die
artificiali tunc xpus fuit tribus diebus in se-
pulchro quia fuit in eo feria sexta Sabato
et dominica Supposito quod in aurora surrexerit
Non enim intelligendum est xpm tribus diebus
fuisse in sepulchro cum precisione ut tunc nec
plus nec minus ut dicit Alex. de hallis in
expositione symboli apostolorum quod ut patet beatus
Augustinus super illud ad Ro. vi Sciens quod vetus in-
homo crucifixus est Dicit quod xpus quievit
una die et duabus noctibus in sepulchro Sed

si xpus in nocte resurrexit non video quomodo concedendum
sit quod tercia die resurrexit loquendo de die arti-
ficiali. Si autem capitur dies pro die naturali seu spa-
tio 24 horarum tunc dicitur quod xpus fuit tri-
bus diebus in sepulchro isto modo computando secundum
glo. Mt 12. Accipiatur sexta feria cum dici hora
nona xpus fuit mortuus cum nocte precedenti
et habetur unus dies naturalis. Deinde capiatur
nox precedens sabbatum cum die sequenti et
erit secundus dies / postremo capitur nox precedens
dominicam cum die sequenti scilicet dominica per synodoche
et habetur tercius. Notandum quod xpus primo re-
surrexit vera resurrectione que est ad vitam im-
mortalem / ideo dicitur primogenitus mortuorum
Apoc 1o. Si autem dicatur Mt 27 quod multa corpora
sanctorum qui dormierant resurrexerunt etc.
Sed d. quare hic dicitur quod xpus resurrexit
a mortuis / quare additur a mortuis. Dicit quod ideo
quia ut dicit glo. super illud ad Ro. 6 xpus resur-
gens ex mortuis iam non moritur etc. longe
a mortuis separatum. Sed d. quare dicitur longe etc.
Respondetur quod ideo quia aliquis non erat mortuus ut dicit
Apostolus. Sed iste non erat longe valde a mortuis
separatus cum erat moriturus. Unde Psal. 18 super
illud Et sicut in prope est sepulchrum. Dicit
glo. pene se mortuum consideravit qui se moriturum
non ignorabat. Sed post resurrectionem longe est a mor-
tuis qui mori non potest. Circa istam xpi resur-
rectionem dubitatur adhuc ubi xpus resurrexit
Et respondetur quod ipsa fuit facta in sepulchro quia ibi fuit
corpus xpi mortuum usque ad horam resurrecti-
onis. Ubi advertendum quod in hora resurrectionis
xpi quatuor miracula facta fuerunt in xpi sepul-
chro. Primum quia corpus xpi fuit divina virtute
reformatum et qualificatum. Nam in corpore
xpi sanguis fuit dispersus et desolata debita proportio

qualitatum rec(ta) tamen anima eius separata fuit quo in Christi
resurrectione fuit reparata. Secundum fuit quod corpus Christi
fuit integrum. Cum enim eius caro sanctissima fuisset
flagellis et plagis multiplicibus lesa et lacerata
cuncta fuerunt divina virtute sanata. Rema-
nentibus tamen quibusdam plagis seu vulneribus ut aliqui
volunt, de quibus ceteri (?) principaliter fecerunt men-
cionem. Tertium quod illud corpus fuit divinitati subito (?)
solutum (?) incorruptibile quia in instanti resurrectionis
fuit glorificatum. Quartum fuit quia eius corpus
fuit divinitati unitum. Anima enim eius rediit ad
sepulchrum et ibi per ipsum (?) corpus (?) domini (?) et non
propria virtute fuit corpori reunita ut plures
doctores volunt. Nam secundum eos nulla anima separa-
ta potest se pro corpori vel corporibus (?) disposito
reunire. Unde secundum Augustinum 3° de trinitate nullum est
magis miraculum divinum quam mortuos resuscitare.
Hoc tamen satis videtur esse dubium non tamen (?)
... Ultimo est advertendum quod circa Christi sangui-
nem in passione effusum et in Christi resurrec-
tione recollectum. Similiter ex miraculo secundum quos-
dam doctores passimum (?) considerare. Primum fuit quod
sanguis Christi effusus per totum in triduo mortis
eius creditur divina virtute fuisse conservatus
a resolutione sicut corpus a putrefactione eadem
virtute. Secundum quod sanguis ille divina virtute fuit
preservatus. Tertia tercia die per ministerium angelorum
fuit recollectus quia illa que sunt partes (?) sanguinis (?)
regulariter non consueuit ... in mente (?) totaliter
fuere per ... ut patet ex 3° de trinitate Augustini.
Ex quo patet quod non est credendum totum Christi sanguinem
remansisse in terris ut dicitur in aliquibus ecclesiis
quia sanguis pertinet ad integritatem humanitatis et
Christus resurrexit in natura integra omnibus re-
sumptis. Cum tamen sanguis ille plenarie fuit
recollectus patet quod nichil ipsius in terris remansit

est dubium apud aliquos dicentes in aliquibus ecclesiis
haberi sicut et per scriptura ipsius in quadam ecclesia dicitur
esse. Hoc ergo secundum illos non est inconveniens quia
forte corpus glorificatum non indiget tanto sanguine
ne sicut corpus in statu corruptibili. Aliis tamen
apparet Christus totum sanguinem effusum resumpsisse
Et quod dicitur de reliquiis et preputio dicunt esse fic- De preputio Christi et de reliquiis
ticium. Secundum miraculum fuit quod sanguis ille sic
recollectus fuit per divinam potentiam infra sepulchrum
clausus et intromissus quia sola potentia divi-
na potest facere duo corpora non glorificata in eodem
loco esse. Tertium fuit quod ille sanguis prius effu-
sus fuit Christi corpori divinitus subito reunitus
quod fieri non potuit nisi divina virtute quia sanguis
fuit remotus subito ad diversas partes tamen nulla
virtus creata subito corpus transferre potest sicut multi
dicunt. Et hiis premissis fuit Christi resurrectio comple-
ta in sepulchro. Et quia in ipso fuerunt tot miracula
ideo dicitur Ysaie xi Erit sepulchrum eius
gloriosum. Nono est ergo quod corpus Christi per totum
triduum mortis in eadem dispositione servatum fuit
in qua fuit in puncto mortis. Quia dicit propheta
et allegat pro petrus in actibus Non dabis sanctum
tuum videre corruptionem. Ex quo sequitur quod ab in-
stanti separationis anime a corpore nulla alteratio
ad corruptionem tendens in eo facta fuit. Et ergo
dicunt aliqui quod si corpus illud usque ad diem iu-
dicii vel quantumcumque alias in sepulchro iacuisset
numquam fetuisset vel incineratum fuisset. Cum illo
stat quod calor et alie qualitates successive fuis-
sent corrupte et frigiditas introducta alias per
totum remansisset molle et flexibile sicut corpus
hominis statim mortui quod non videtur. Ex quo sequitur
quod corpus Christi remansit per triduum sine forma
cadaveris quia separata anima nulla fuit corruptio
facta in corpore Christi. Et ergo patet per Augustinum de tri-
nitate c. 13. Corpus ipsius adhuc ad cadaveris forma

non dispositam Et ideo si appositi dantur sequitur quod
saltem in puncto separationis forma cadaveris non mutabatur nisi per mutabilem tunc nulla decentia aut
necessitas videtur fuisse Sed circa corpus christi non
fuit nisi una sic figurata et similiter disposita
et hec si in homine non sunt plures forme specialis
Et ideo verisimile Sequitur // Septima veritas

Quod xpus dei filius ascendit in celum

Et ascendit in celum Ista est septima particula
in qua ponitur septima veritas articulata videlicet
illa quod xpus dei filius ascendit in celum Et hec
est contra Seleucianos negantes xpum cum humanitate
sedere ad dexteram patris Qualiter autem ista ascensio
vel in qua facta fuit declaratur cum predicatur ibi
in octava et ultima illius particule veritatis Ascenditque
patet in utroque quod est contra errorem dicentium xpum
cum nuda carne celum ascendisse Que quidem
veritas manifeste patet ex textu Symboli aliisque
actis sanctorum dictis ita clare quod non apparet ea
addere Nam ut dicitur in actibus apostolorum post
quadraginta dies a resurrectione apparens discipulis et loquens
de regno dei Assumptus est in celum propria tamen non
aliena virtute Et ideo ascendisse dicitur et non
raptus vel alio tali nomine Sed ideo dispensatione
fuit ascensio quadragesimo die facta et tamen dilatata
ut veritas resurrectionis probaretur ut dictum
est prius Sed quare diutius fuit dilata ascensio
quam resurrectio dicitur ut difficilius erat probare
veritatem resurrectionis quam passionis quia
tertia die ipsius ad etiam poterat vere probari passio
Sed ad veram resurrectionem probandam plures dies
requirebantur Alia ratio quia consolationes divine
semper superhabundant tribulationibus Sed tempus
ante resurrectionem fuit tribulationis apostolorum Sed tempus
ante ascensionem fuit consolationis eorum Si quaeritur quare dilatum fuit illud ad tempus
quadraginta dies et non plures vel pauciores Secundum quod dicit

consolacionis adhuc comparantur ad horam tribulacionis sicud annus
ad diem et est ita consuetum est in scriptura Cum ergo
xl fuerint passionis et tribulacionis apostolorum Con
stat quod debebant esse xl dies consolacionis eorum et hoc
est quod dicit glossa Actuum primo xl horarum mortuus fuit
ipse hoc xl diebus se vivum confirmat et hoc fuit
ut status desolacionis esset sicut dies Et hoc vocatur
ibi alleluia etc Sed nunquid xpistus solus ascendit Videtur
quod non quia dicitur in psalmo Ascendit deus in iubila
cione etc Et iterum ascendens xpistus in altum cap
tivam duxit captivitatem Ideo dicendum cum milicia an
gelorum ministrancium // 2o cum milicia sanctorum
resurgencium ut aliqui dicunt apparuerunt 3o cum
milicia animarum sanctarum quas de inferno primus
adduxerat quia non omnes sed creduntur tunc re
surrexisse sed aliqui Unde Job dixit ibi Novissimo
die de terra surrecturus sum // 4o cum milicia aliarum
de hoc mundo si tamen aliqui in fine illos xl dies
mortui fuerint defuncti sicut ab aliquibus creditur
milicie xpisto associati Sed quare dicitur secundum ad
ditur hic magnum hoc cum videtur esse contra apostolum
dicentem ad Ephe. 4o Cristus qui descendit
ipse est qui et ascendit super omnes celos etc ad
Hebre. 1o dicitur excelsior celis factus Et in
psalmo Omnia subiecisti sub pedibus eius // Dicendum
quod ascendit super omnia non quantum loco quia extra
omnia non quantum loco quia extra omnia nec vero
est locus nec ergo locutus est secundum quantitatem
ex vel supra omnia sed in suprema parte celi Em
pirei Ascendit tamen super omnia secundum eminenciam
dignitatis et potestatis et ergo ipse dicit Mt ultimo data
est michi omnis potencia in celo et in terra etc Dicendum
sed quantum potestati et dominio omnes subiecta sunt Sed
nunquid subito in instanti ascendit vel successive Dicendum
quod utrumque sicut patuit tam secundum naturam di
vinam qua ipse est omnipotens quam secundum naturam humanam

quam tunc glorificatam habet de facto cum xpus non
in instanti saltem ab una fine parte mundi usque ad ce
lum empireum ascendit Sed successive ad minus usque
ad tempus prime nonae atque Quia dicitur Act
primo et videntibus illis elevatus est etc. quod non esset
verum si in instanti ab illis fuisset elevatus Sequitur

Prima veritas vi particule capituli primi huius
Quod xpus venturus est in fine seculi
in hunc mundum

Venturus in fine seculi iudicaturus vivos
et mortuos redditurus singulis secundum opera
sua tam reprobis quam electis qui omnes cum suis
propriis resurgent corporibus que tunc gestant
ut recipiant secundum opera sua sive bona fuerint sive
mala illi cum dyabolo penam perpetuam et isti
cum xpo gloriam sempiternam Ista est 6ta particula
principalis illius capituli secundum divisionem primam
que est de ministracione finalis consummacionis In
qua ierarchia ecclesie octo ponit veritates catholi
cas Quarum prima est ista quod xpus deus in fine
seculi venturus est in hunc mundum Ista veri
tas manifesta est ex symbolo apostolorum ubi dicitur
Inde venturus est iudicare vivos et mortuos
Et in symbolo Anastasii Item alie sunt auctoritates
scripture manifeste et magis patebit // Circa
quam advertendum est quod seculum quandoque dicitur
ipse mundus Quandoque status mutabilitatis et in
stabilitatis in qua sumus Quandoque ponitur pro du
racione sive ista sit eterna sive perpetua sive
temporalis Item seculum dicitur spacium inter duas
magnas mutaciones et renovaciones statuum vel
legum renovaciones sicut ubi sive particulariter
sicut diluvio fuit magne sicut fuit in dilu
vio Noe vel si fame peste vel terremotu fuit
magne destructiones hominum vel aliud // Di
citur autem seculum a sequendo hoc est a succedendo

vel fluxu

vel fluxu continuo successionis quia unum sequitur aliud
vel ascendo propter continuitatem porcionis Quidam vero
dividunt seculum per spacia 100 annorum iuxta spacium
vite hominis Alii per spacium mille annorum ut illi qui
totum tempus duracionis instabilis mundi in vii chiliades
id est millenarios Alii per spacium sexcentorum an
norum vel regum vel sectorum 3o dicitur hoc se
culum pro quolibet spacio temporis aliquotulum longo unde
hic secula seculi per sincopam propter illas acceptas
dicitur in secula seculorum 4o igitur per seculum
hic mos mundus temporalis vel ille inferior
vel status ille mutabilis vel duracio mee legis
iure xpiane hic in mundo que finientur quia dicit
Apostolus Joh 1o c 2o Mundus transsibit et concupiscencia
eius Et xpus Matth 24 celum et terra
transsibunt etc Et in apoc. 21 Ecce nova facio
omnia Ex quibus et multis aliis patet seculum illud tan
dem finiri Contra Albianos et quosdam alios
hereticos et platonicos dicentes post magnum continuum
omnia eadem modo rediri De quo vide Augustinum 12 de
civitate dei ca 13 ubi plures contra illos disputat
Sed tamen philosophos ponentes et in circuitum in ani
malibus ut patet per Augustinum ibidem Quoniam semel xpus
dominus veniet ut hic dicitur Ezech d. quo celum
et terra transsibunt tunc dicam Eccli 1o terra autem in eter
num stat et de celis dicitur in ps 148 Statuit
ea in seculum seculi i. in eternum Solvitur secundum doctores
in omnibus predictis verba quod celum et terra tran
sibunt non per desinitionem aut destructionem sed
renovationem et maiorem decorationem unde dicitur
quod celum et transsibunt et renovabuntur
deposita priori forma permanente autem substancia
Celum autem et terra secundum eam quam nunc habent
ymaginem transeunt sed per essenciam sine fine
subsistunt et intelligendum est illud Apocalipsis
21 vidi celum novum et terram novam Et ideo dicit

Apostolus 1ª ad Thymo. 1. preterit figura huius mundi Non dicit
substantia quia quo ad substantiam non preteribit sed quo ad qua
litates renovabitur etiam in corporibus celestibus
quorum qualitates corrumpuntur vel desinet esse quo
ad esse tale quod nunc habent quod est diminutum et im
perfectum quia perficientur et perducentur ad esse comple
tum et perfectum sed ut Ysaye dicitur Erit lux
lune sicut lux solis et lux solis erit septempliciter sicut
lux 7 dierum quod ut dicit magister di. 48 c. Quan
tum luxit sol in prima conditione 7 dierum ante peccatum
primi hominis tantum lucebit post iudicium innovata eius
sicut lux solis et lune Ceterorumque syderum septuplum pa
rtitum primi hominis Cum hoc igitur fine seculi xpistus
dominus veniet in hunc mundum sicut hic dicitur
Sed quare veniet secundum septimum quod tangitur in
textu precedenti ideo subiungitur 2ª veritas

Quod xpistus in fine seculi iudicabit vivos et mortuos

Iudicaturus vivos et mortuos. Ubi tangitur 2ª
veritas catholica illa quod xpistus dominus in fine seculi
venturus iudicabit vivos et mortuos Dicitur
vivos et mortuos septimo hoc quia secundum aliquos
in adventu xpisti aliqui vivi invenientur sed in
raptu statim morientur et sic per vivos hic in
telliguntur iusti et iniusti ut dicit Magister di.
43 c. Est igitur sensus quod xpistus dominus in
finali iudicio omnes homines presentes preteritos
et futuros iudicabit Est tamen hic notandum
quod ad iudicium duo pertinet scilicet discussio meri
torum et retribucio meritorum Et secundum hoc
duplex est actus iudicii scilicet discussionis et
retribucionis Patet quod ad hoc iudicium distincti
onis quo boni a malis separantur Nunc autem
in futuro aut quo loco quod iudex statuet
omnes a dextris et alios a sinistris Matthei 25 Cum
per hoc dicitur ad apparatum nostrum quod sicut
omnes homines in futuro iudicio comparebunt Ita

omnes tam boni quam mali sunt iudicio discretionis
et retributionis non tamen iudicio discussionis sed solum
aliqui iudicandi. Prima pars patet 2a ad Corinthios 5o
omnes inquit nos manifestari oportet ante tribunal
Christi etc. 2a pars quo ad iudicium discretionis patet
quia omnes statuentur a dextris scilicet a sinistris et
ibunt hii in supplicium eternum iusti autem in vitam
eternam Matthei 25. 3a quo ad iudicium retributionis
patet iuxta merita ut patet per apostolum ad Romanos 2 dicitur
in die revelationis iusti iudicii dei qui red-
det unicuique secundum opera sua etc. 3a pars videlicet
quod non omnes sed solum aliqui iudicabuntur iudicio
discussionis patet quia aliqui sunt ita boni et alii
ita mali quod iudicium discussionis in eis locum
non habet. Primi sunt qui nullam admixtionem
notabilem alicuius mali habent ut sunt illi qui
omnibus rebus mundi penitus abiectis pallide cogi-
tant solum que dei sunt etc. isti sicut non
iudicabuntur sed iudicabunt. Secundi sunt infi-
deles fidei fundamentum non habentes quo sub-
lato omnia opera sequencia perfecta rectitudine in-
tencionis carent. Ideo non est in eis aliqua per-
mixtio meritorum ad mala que discussionem re-
quirant. Ideo tales iam iudicati sunt Johannis 3.
Aliqui vero sunt mediocriter boni et aliqui me-
diocriter mali quod congruum est quod eorum merita
iudicialiter discuciantur. Primi sunt qui curis
secularibus et terrenis negociis implicantur. Ita
tamen quod nichil Christo preponunt sed student per elemo-
sinas expiari. Isti habent commixtionem nota-
bilem bonorum cum malis. Ideo discussio
meritorum in eis locum habet. Secundi sunt
mali et falsi christiani qui supra fidei fundamentum
edificaverunt laudabiles actus licet non merito-
rios sine caritate / tamen quia certum est de se quo ad
genus eorum ordinatas ad meritum. Et ideo
in eis iudicium discussionis locum habet de quibus Christus

dixit Esurivi et non dedistis michi manducare etc.
Ex quo patet quod mali xpiani per sentenciam iudicis cum dis-
cussione meritorum tamquam victi dampnabuntur
2o sequitur quod iudicium non habebit eum in angelis
suis bonis sive malis quia in bonis non potest
inveniri aliquid mali / Neque in malis aliquid
boni pertinens ad iudicium discussionis in iudi
cabuntur tamen iudicio retribucionis quia correspo
det meritis bonis vel malis per angelos procura
tis quia amplius habebunt gaudium vel tormen
tum multiplicata malorum ruina qui per malos
ad illa sunt invitati et provocati de bonis etc. Per
ista solvuntur multe obiecciones Et quod tale iu
dicium sit futurum patet satis ex scriptura Et probat
Augustinus 2o de ci. dei ca. 1o et sequentibus ex utriusque
testamenti scripturis adducens ibi ca. 7o Cum
tum salvator subiungeret civitates in quibus
virtutes magnas fecerat non crediderant et
eas alienigenis anteponeret Verum tamen inquit
dixit vobis Tyro et Sydoni remissius erit in die
iudicii quam vobis Matth. xi et paulo post plus Amen
inquit dico vobis quod terre Sodomorum remissius
erit in die iudicii quam tibi. Ubi satis Augustinus
manifestissime predicat diem iudicii esse ven
turum Et alio loco viri ninivite surgent
in iudicio cum generacione ista et condempna
bunt eam Et item Regina Austri surget in
iudicio etc. hic ut probat Augustinus duas res
hoc loco distinguit et venturum esse iudicium per
tum mortuorum resurreccionem futuram ut ibidem
declarat Circa istum adventum xpi est ad iu
dicium est advertendum quod licet certum sit xpistum
esse venturum ad iudicium finale / tamen penitus
est nobis ignotum non solum quo die sive
quo mense sed eciam quo anno vel centenario
vel millenario annorum nec est licet discu

huiusmodi voluerunt prenosticare sed nichil solide in
hac materia invenire potuerunt. Unde dicit in
ewangelio Mt 24. De die autem ista et hora
nemo scit neque angeli celorum nisi solus pater.
Et Marci 13 additur neque filius. Et apostolis dic-
tum est Actuum 1°. Non est vestrum nosse tempora vel
momenta etc. Sic quod ut dicit Augustinus 18 de civitate dei
omnium de hac re calculantium digitos resolvit
et quiescere iubet. Que enim apostolis querentibus
noluit revelare et aliis non revelabit. Unde omnes
illi qui tempus predictum numerare voluerunt falsilo-
qui sunt inventi. Quidam enim ut dicit Augustinus ibidem
dixerunt ab ascensione domini ad ultimum eius ad-
ventum quadringentos annos posse compleri.
Alii quingentos, alii mille annorum. Falsitas patet
et similiter patebit eorum qui adhuc computare non cessant.
Radices autem huius inquisitionis reducuntur ad quatuor
et sunt scripture sacre revelationes speciales historia-
liarum et iudicia pronosticantium signorum. Primo
ex scriptura Abbas Joachim multum laboravit super
Apocalipsim et in aliis suis opusculis. Similiter et aliis
visum est enim illis quod sicut deus mundum in sex
diebus fecit et instituit quo ad perfectionem rerum
cursum et statum ista in sex milibus annorum ipsum
consummabit quia ut dicitur in psalmo Apud deum
mille anni sicut dies hesterna que preteriit. Isti
autem manifeste decepti sunt supputatis hystoriis
sacris quas plures tunc iam fluxerunt. Alii
dixerunt quod quia in principio genesis fit mentio de
septem diebus et totum tempus currit per
senarium dierum quod per septem annorum millena-
rios mundus stabit quorum sex erunt tribulacionis
et discordie propter multa [illegible]. Septimum
vero respectu precedencium erit quasi sabbatismus
quidam requietionis et concordie animorum propter. Et ex
sternendo potest quod ab initio mundi usque ad Christum fluxerunt

computantur plus quam quinque milia annorum et centum
Cum igitur a Christo usque nunc fluxerint mille quadrin-
genti et 13 anni complete sequitur quod ille annus
quadam incepisset cuius contrarium videmus Alii dix-
erunt adventum Christi fuisse in medio annorum dura-
tionis mundi quod Abac. 3. dicitur, Domine opus
tuum in medio annorum vivifica illud Et sap. 18 Dum
medium silencium tenerent omnia et nox in suo cursu
iter perageret omnipotens sermo tuus a regalibus sedibus
venit Secundo sed ex stellis laboraverunt quidam fantasti-
ci ex astris putantes statum et duracionem regnorum et
sectarum in disposicione stellarum et celi esse de-
scriptas Tercio in verbis sunt quidam revelacionibus
ut Methodius Hildegardis et nonnulle alie sibille
At alii quarto putaverunt quidam tempora hec desig-
nata esse in misteriis literarum presertim ydeomatis
latini Et cum sit perfectissimum seu certissimum appriatum
est usui fidei christiane Et hoc modo laboravit Ab-
bas Joachim inveniendo ista tempora in libro de
misteriis literarum Quinto pessimum est ex consi-
deracionibus sequentium quod Christus certissime dixit
ante christianam tribulacionem Luc. 21 Act. 1 et
Mar. 13 dogmatibus precludit in prescribens compu-
tacionibus per certificacione et certificacione horum temporum
circa quod laboraverunt sed nichil certi aut solidi
invenerunt quod hec scientiam vel scripturam non
continent vel si continent non erant per illos nec eorum
tempore persona quo ad hec capienda Dei quidem gra-
dus donis voluit finem mundi in incognitum
esse Primo quod hoc salubrium fuit hominibus quia
incertitudo adventus domini vigilare cogit sed nos
et sollicite agere sicut tempore absconditum in nego-
tiis dei Tercio quia certitudo vocacionis ad tribu-
nal facit ut illi qui separare debent sollicite dis-
ponant sermones suos per iudicio facta ordinent
et singula studiose examinent ne forte si ipsos

non patris iudex supervenerit tamen eos feratur sua
quantum si ab initio ecclesie fuisset revelatum fidelibus
vel evidenter ex scripturis cognitum quod anni essent
ad persecutorem antixpianam tunc iam mille annis vel
pluribus timuissent incidere in illam. Nunc autem nullus
assecuratus est / et hoc expediens erat fidelibus
ut quilibet versus illam se disponeret quasi diebus
suis ventura esset / hoc igitur tempus trinitati
beatissime et xpo homini non est notum omnibus autem
in statu viatorum est ignotum. Determinatio divinarum
personarum est manifestum quod eadem sit suprema
et sua divinarum. De xpo autem homine patet per
Hylarium super 13a Marci. De die autem ista et hora
ubi hoc probat per illud apostoli ad Colo. 2o dicentis de
xpo quod in ipso omnes thesauri sapientie et scientie absconditi
sunt. Idem probat ratione Crisostomus super Mt. Et satis
communiter per doctores xpus scivit quod homo scit omnia pre-
sentia preterita et futura. Idem concedunt aliqui de
angelis exceptis inferioribus ut Bonaventura di.
48 libri 4 q. 1 ar. 2o Allexander autem in 3o q. 11 arti
1 dicit quod tamen dicitur nisi solus pater non excluditur
filius aut spiritus sanctus sed pater excluso corpore ipsius
scilicet angelorum et hominum. Secundo dico. Nec xpus scit quod homo
sit illud tempus determinate quo ergo intelliguntur
auctores contrarii prius allegati. Respondeo quod tot vel
pluribus modis possunt exponi ut patet colligi ex dictis
doctorum communius est quod filius dicitur nescire diem
et horam iudicii quia non facit nos scire. Et sic
exponit Augustinus 1 de trinitate. Idem in libro 83
questionum et beatus Augustinus 1 de trinitate illam expositionem
andit 10 lom ex scripturis. Concordat cum Hylario
super dicta verba Marci 13 quod exponitur de
xpo quo ad corpus eius quod est ecclesia. Et sic ex-
ponit Allexander ubi supra. Et beatus Augustinus in libro
83 questionum exponitur in glossa Mt. 2 l. 3 quod in-
telligitur de filio dei adoptivo. Et sic exponit Bonaventura

Et Basilius in glosa Mt ubi supra Et Allexander ad hoc
allegat Jeronimum et Bedam super textus est quod filius dicatur
nescire secundum humanitatem scilicet per se et sub ratione generali
humanitatis Dicit tamen scilicet humanitatem vero unitam
Sed contra illa apparuit primo quod signa de venienti
incognita sunt signatorum Sed de iudicio futuro
multa signa habemus in scriptura ut patet Mt 24 et
Marci 13 et Luce 21 etc. Secundo Apostolus 1 Cor 10 dicit
Nos sumus in quos fines seculorum devenerunt
et 1 Jo 2o filioli novissima hora est Ex quo videtur
quod ipsi sciverunt finem totius temporis futurum et per
consequens determinatum tempus iudicii Tercio si non possemus
tempus illud scire hoc maxime esset propter hoc quod quilibet
sollicitus ad iudicium se prepararet dum determinatum
tempus ignoraret iuxta illud Luce 12 Et vos esto-
te parati quia qua hora non putatis filius hominis
veniet Et Mt 24 vigilate quia nescitis tempus
neque horam Sed eadem sollicitudo remaneret
si scitum esset tempus illud quia ad huc incertum est cuique
cuique tempus sue mortis // Ad primum dicitur quod sicut
dicit Augustinus ad Esicium de die iudicii signa que in evan-
gelijs ponuntur non omnia pertinent ad secundum adventum
Sed quedam pertinent ad tempus destructionis urbis que
iam preteriit Quedam vero et plura pertinent ad ad-
ventum quo cottidie venit ad ecclesiam suam
Nec illa que in [illegible] vel epistolis ponuntur ad ul-
timum adventum spectantia ad hoc possunt vale-
re ut determinate tempus iudicii a nobis possit sciri //
nosci quia ista particula que premittuntur immediate
circa Christi adventum omnia a tempore primitive
ecclesie fuerunt quamquam intensius quamquam remissius unde
non potest determinari tempus quantum sit futurum
Nec Augustinus in eodem libro dicit Et si videatur
in fine huiusmodi particula magis habundare non
potest declarari quo sit ista quantitas particularis que
in mente dierum iudicii vel antichristi adventum precedit

Cum ergo ista tempora primitive ecclesie fuerint preterita
adhuc communes quod ab aliquibus tunc vicinius expectatur
dies vel adventus imminens Christi sicut dicitur
in ecclesiastica historia et Jeronimus in de viris illustribus
Ad 2m respondetur ex supradictis. Cum dicitur novissima
hora est ex illis et similibus locutionibus non
potest aliqua determinata quantitas sciri quo ad finem
mundi. Non enim talia dicuntur ad signandum aliquam
brevem horam temporis sed ad significandum novissimum
statum mundi qui est novissima etas que quanto
spacio temporis durent non est diffinitum. Sicut nec senio
quod est ultima etas hominis sit determinatum tempus per
finitum cum quod aliquando inveniatur durare quantum
omnes precedentes etates ut dicit Augustinus 83 questionum
Ad 3m respondetur idem quod tamen supposita incertitu
dine ad hoc duplicatur ad vigilantiam valet incertitu
do judicii. Primo ad hoc quod ignoratur utrum etiam
tantum differatur quantum est hominis vita. Et sic ex
duabus partibus incertitudo maiorem diligentiam
faciat. Secundo quantum ad hoc quod homo non gerit
solum sollicitudinem de persona sua sed de fami
lia vel civitate vel regno aut tota ecclesia cui non de
terminatur tempus durationis secundum hominis vitam
et tamen oportet unumquemque hoc modo disponi ne dies
domini non inveniat homines imparatos. Unde dictum
est Apostolis Actuum primo Non est vestrum nosse tempora
vel momenta etc. Patet ergo quod non scitur certi
tate quo die vel anno illud iudicium fiet. Sed
utrum fiat de die vel nocte dubium est. Aliqui
dicunt quod in media nocte quia Mathei 25 dicitur media
autem nocte clamor factus est etc. Et prima ad Thessalonicenses
5 dicitur dies domini sicut fur in nocte veniet. Alii
autem asserunt quod fiet qua hora qua ipse hora
Christus ascendit in celum in eo pro quo singulis
diebus anniversariis notabilis fit solempnitas. Iudicii
ascensionis Christi hora nona. Modo dicit Actuum 1.

Quemadmodum vidistis eum ascendentem in celum ita veniet
Et propter hoc etiam dicitur quod sicut Christus in sua glorio-
sa ascensione cum multitudine angelorum et sanctorum
ascendit ita etiam cum tota milicia celesti ad iu-
dicandum descendet Et dicit Magister libro 4°
di. 48 Quidam putant dominum descensurum
in valle Josaphat eo quod ipse per Joel prophetam sic
loquitur Congregabo omnes gentes et deducam
eos in valle Josaphat et disceptabo cum eis ibi
Quomodo exponere dicit glo. Unde magistrum hoc quidam
prudentes intelligunt quod in valle que est in latere montis
oliveti descensurus sit dominus ad iudicandum quod sa-
nius est quod non in terra sed in spacio huius aeris se-
debit contra locum montis oliveti ex quo ascendit
Ex quo patet quod locus huius erit in terra promissionis
vel vallis Josaphat vel aliqua pars dilatata
ibi tanta quanta sufficit reprobis Electi per signum
non erunt in terra sed rapientur obviam Christo
in aera Et quod dicit Magister idem quod sanctus Jo.
Cris. super Matheum Angeli deferent ante eum signum
crucis unde Matheo 24 ait Christus Et tunc apparebit
signum filii hominis id est signum crucis Et dicunt
aliqui quod non erit illud lignum in quo Christus
est crucifixus sed quoddam signum representativum
ipsius Ricardus autem dicit quod eadem erit crux in
numero que ministerio angelorum portabitur ad iu-
dicium Ex hoc enim electis erit maior honor
et excitacio maior assurgendi in laudem Christi
et erit reprobis maior confusio et forte propter hoc
impetum consumetur Et secundum Allexandrum in
tercia q. xi. ar. 3 forte glorificabitur Quia
ut dicit Cris. super Matheum Tunc crux multo
palacijs regijs lucidior erit cum secundum
quosdam corporalia immutabuntur et elementa
que corruptibilia sunt et corpora celestia multo
fortius vel illud quod fuit instrumentum nostre redempcionis

sit sunt in munitum. Unde et hoc habet quandam dig-
nitatem ex qua videtur hic ignoranciam ad per-
manendum sicut illa. Alii autem exponunt Alex. signum
dicta vbi Christus sic ita quod per signum filii hominis potest in-
telligi signum crucis impressum frontibus fidelium
vel potest intelligi signa passionis manencium in
Christo. Unde ad hoc allegat Cris. dicentem Quidam
putant crucem Christi ostendendam esse in celo vel sic
aut ipsum Christum hunc in corpore pro testimonio
passionis et vulnerum lancie et clavorum in
ut impleatur illud Ezechiel 12 Videbunt in quem
transfixerunt. Et Apoc. 1o Ecce venit cum nu-
bibus et videbit eum omnis oculus et qui eum
pupugerunt. Ex quibus patet quod Christus descendet
in forma humana. Unde sicut venit quemadmodum
ascendit Act. 1. In forma igitur gloriosa hoc
bonis apparebit illa tamen apparicio reprobis non erit
delectabilis quia ut dicit magister di. 48 Christus ipse
erit terribilis impiis et mitis iustis. Omnes sed
iusti tamen Christum divinitate videbunt non autem mali.
Unde scriptum est Ysaie Tollatur impius ne videat
gloriam dei quia divinitas sine gaudio videri
non potest ut dicit magister ibidem. Judicabit in Christus
in forma humana quia sicut in textu dicitur quod pater de-
dit ei potestatem iudicium facere quia filius hominis
est. Non quod ipse virtute humana tamen vel solus sine
patre et spiritu sancto sit iudicaturus, sed quia solus
in forma sua iudicantis a bonis et malis vi-
debitur. Cum eo autem omnes apostoli iudicabunt et
alii iuxta illud quod Christus eis promisit Mt 19.
Sedebitis super sedes 12 iudicantes 12 tribus Israel.
Unde notandum est secundum Scotum quod iudicare mul-
tipliciter capitur. Uno modo dicitur quis causaliter
et comparative et sic aliqui dicuntur iudicare
in quantum causa comparacione. Alii mancio iudicaturi
ostenduntur iuxta illud Mt 12. Viri Ninivite
surgent in iudicio cum generacione ista et condempnabunt

cam Et sic iudicare conuenit bonis et malis Alio modo
dicitur iudicare quasi interpretative et sic quicumque
sentiunt iudicanti cuius sententiam applaudendo iudi
care dicuntur et hoc erit cum electorum iuxta illud
Sap. 3. Iudicabunt sancti nationes 3º est iu
dicare quasi per similitudinem et sic sicut ille qui iudicat
habet magisterium sedet in loco eminenti sicut
iudex et sic assidentes iudicare dicuntur et hoc
conuenit viris perfectis iuxta auctoritatem prius alle
gatam Sedebitis super sedes 12 etc. Hoc tamen non
videtur sufficere pro omnibus quod certum est. Est modus quartus
conuenit omnibus in quantum continentur in eis decreta
diuine iustitie ex quibus homines iudicabuntur sicut
per librum in quo continetur lex iudicare dicatur unde
Dan. 7. Iudicium sedit et libri aperti sunt Solus
autem xpus ex propria auctoritate iudicabit sententiam ferendo
sed sancti iudicant sententiam prolatam pronunciando
quia alios ducunt in cognitionem diuine iustitie
ut sciant quid eis iuste pro meritis debeatur
Ex hiis patet quod multipliciter competit alicui iudicare
Primo per modum potestatis auctoritative et sic conuenit
toti trinitati 2º per modum potestatis delegationis
et sic conuenit xpo secundum quod homo 3º per modum
assessorie dignitatis et sic competit perfectis 4to
per modum approbationis et sic conuenit omnibus sanctis
5to per modum comparationis in quantum comparatione
aliorum condempnabiliores apparebunt 6tum
potest addi per modum ministerii executionis qui
pertinet ad angelos Ex hiis igitur aliqualiter
satis sufficienter patet quod xpus dominus iustitie per
tulit nobis omnino ignoto veniet in natura humana
glorificata ad iudicandum omnes homines presentes pre
teritos et futuros cum militia celestis exercitus
et insigniis sue passionis ubi est tactum
est modicum de loco iudicii et aliis circumstantiis tu

xpo iudicaturus et modo iudicandi Et p illa valde
multarum hereticorum insanie audiuntur Et sic
phorum paucorum ipsum udo in isto statu presenti
permanere Contra quos dicatur hic in fine prolo
Item contra illos qui dixerunt post ascensionem suam
humanam naturam deposuisse et per purum hominem
ad iudicium esse venturum Contra quos hic
dicitur venturum in fine prouli etc Refundo illa
ad Sedoniana Item contra Abbatem Joachim Et
petrum Joh dicentes duo iudicia generalia ac
futura et duos antixpos Item contra illos qui
sic negauerunt resurrectionis possibilitatem ut Sa
ducei et alij de quibus postea dicetur Sequitur

3a ueritas Quod xpus in iudicio reddet
vnicuique iuxta opera sua ....

Redditurus singulis stolam opera sua tam corporibus
quam clericis Ista est tercia particula in qua ponitur
tercia ueritas catholica scilicet illa quod xpus
deus ad iudicium venturus tam bonis quam malis
reddet secundum opera eorum Ista ueritas manifeste
ex scripturis Unde mathei dicitur decimo Reddet uni
cuique secundum opera sua Et Apoc vltimo ipse ait Ecce
venio cito et merces mea mecum est reddere vni
cuique secundum opera sua Contra errorem Epycureorum
qui non crediderunt premium futurum de malis
nec remuneracionem de bonis Et ideo in voluptatibus
ponunt suam felicitatem quorum opinionem tangit
aristoteles i Ethicorum Et narrat Salomon
in libro sapiencie locis Est eciam contra illos
qui dicunt omnia de necessitate venire de quo
Boetius 2 3 q 3 Et eciam in tractatu prophetalibus Sed
contra ista apparent Uno primo videtur quod deus
non reddet in finali iudicio iuxta opera bona
vel mala singulorum Nam deus deus statim post
mortem hominis reddet premium vel penam
pro operibus bonis et malis etc Tercio quia
hec vita pro bonis vel malis operibus quorumcumque

premiat vel punit Et deus non punit bis in idipsum
Naum 1° vel secundum aliam literam Non consurget duplex
tribulacio i.e. vindicta quod non sit tale iudicium futurum
in quo deus reddat etc. Secundo in nullo iudicio ex-
ecucio sine precedit iudicium Et secunda divisio iu-
dicii quo ad homines est de adepcione regni vel
exclusione a regno ut patet arti 2° Cum igitur
aliqui mali excludantur a regno et quidam a
dispensantur ipsum videtur quod in nullo alio iudi-
cio fiat talis retribucio [illegible] est notandum
quod secundum Aug 28 de ci dei ca° 1 Triplicia
sunt dei iudicia scilicet prima media et ultima
Prima quibus ab inicio mundi iudicavit dimittens
primos homines primo et angelis peccantibus ho-
peperit Media triplicia sunt vel tripartita Nam
iusto dei iudicio demones videlicet proprio suo in hoc
celo aereo et inferis ministri sunt Et similiter
hanc miseriam hic interius est multa crucialibus
crimina [illegible] plena iudicat etc De singulis operibus
propriis et liberis iudicat etc istis iudiciis dum
homines post mortem pensis suis penis luunt
Et ad hoc redundant ista quibus boni post
mortem premiantur Tercium est iudicium ultimum
et novissimum quo christus de celo venturus est vivos
iudicaturus et mortuos Tercio adverten-
dum secundum sanctum Thomam super 4° di 47 ar 1 sub ar
1° quod quilibet homo dupliciter considerari potest uno modo
prout est singularis quaedam persona Secundo prout est pars
totius generis humani Et secundum hoc duplex iudi-
cium retribucionis habet secundum opera sua debetur
unum singulare quod de eo fiet post mortem
suam quando recipiet iuxta ea que in corpore
gessit quamvis non totaliter quia non nisi quantum animam
Aliud vero quod debetur ei secundum quod est pars totius
humani generis prout ab iudice dicitur quantum
humanam iusticiam etc quod iudicium dat de eo te

tunc est pro / Unde quod fiet vle iudicium tocius huma
ni generis pro separacione vera bonorum a malis tunc
erit quilibet tunc sit pro istius tocius pro quibus in
dicabuntur // Pro hac ad primum dicitur quod propter
dicta duo iudicia scilicet particulare et vle non sequitur
quod deus bis iudicet in idipsum quia non fiet
duplicata pena pro simplici pecco sed pena que
in primo iudicio inflicta fuerat in ultimo iudi
cio complebitur quia impii cruciabuntur quo
ad animam et corpus simul Ad 2m dicitur quod propria
finis illius generalis iudicii est separacio bonorum a mali
que illud iudicium non precedit Sed nec eciam
quo ad particularem finem utrumque plene
precessit iudicii effectus quia et boni amplius
post iudicium glorificabuntur tunc ex gloria car
nis adiuncta tunc ex numero electorum completo Et
mali erunt amplius cruciabuntur ex adiuncta
pena carnis et impleto numero dampnatorum
quia quanto cum pluribus ardebunt tanto magis
ardebunt ut dicit ille Et tercio de isto Et quod
illa iudicio debita primum vel pene corporibus
bonis vel malis preparantur furnus iustum
et ista preparantur accusatores ut aliud locum illius
et testificatores ac mediatores discussiones debita
et consimilia // Dubium magnum est apud
doctores utrum omnia ista in extremo iudicio fiant
per vocalem locucionem vel solum per mentalem
tantum notificacionem Et magister sententiarum dist 4a
4a 6o q 1 dicit quod de hac non aperte dicit scriptura
Multi enim dicunt quod ista de quibus christus dicit
in matheo 25 Esurivi et non dedistis michi
manducare etc et similia iudicis que dicet
Venite benedicti patris mei etc mentaliter pro
ferentur Si enim vocaliter singulorum facta
narrarentur inestimabilis magnitudo temporis adhoc

exigetur Alij aut dicunt quod totum illud iudicium quo ad act[us] discussionis vel increpationis malorum et commendationis bonorum et singulorum iudicum verbis sunt vocaliter exprimenda et hanc sequuntur Rich. di. 47 li. q. 7 ar. 1 unde quod 25 dicitur Tunc dicet rex hijs qui a dextris eius erunt etc Et ibidem tunc dicit et hijs qui a sinistris erunt etc Rather causa fuerunt multe auctoris secundum quod xpus cum est deus et homo Ideo iudicabit modo divino et humano quia ipse sicut modo divino predicta fient mentaliter divina virtute in singulorum mentibus operante Ita etiam humano modo fient vocaliter xpo talia humana voce proferente / Xpus enim ut dictum est in humana forma iudicabit / et ideo ut homo exercebit omnes illos actus iudiciales de quibus dictum est communiter circa [?] Sed tales actus non potest homo exercere mentaliter Ita ut veniant in notitiam iudicandorum quia actus mentales xpi hominis ut homo est solum sunt in mentibus et non transeuntes ad notitiam circa aliorum Unde sequitur quod ad hoc quod xpus iudicet ut homo modo humano non sufficit ipsum apparere in iudicio in forma humana ita ut a iudicandis videatur Sed etiam requiritur ut aliquis tamquam iudex modo humano non singulos proferens et malos increpans et bonos commendans audiatur Alias sederet ibi ut ydolum nullum actum iudicialem modo humano exercendo Ex hijs patet igitur quod in illo iudicio aliqua non solum mentaliter fient sed etiam vocaliter Quedam tamen fient ibi divina virtute quia tamen mentaliter peragentur etc Rich. quod patet quia in illo iudicio fiet discussio meritorum singulorum bonorum et malorum ibi enim ut dicit Ieronimus super illud 1 Cor. 4 illuminabit abscondita tenebrarum gesta et cogitata bona et mala tunc aperta et nota erunt omnibus Sed hec discussio non vocaliter

sed mentalis tamen fiet Si enim vocaliter singulorum
facta narrarentur inestimabilis magnitudo
temporis ad hoc exigeretur ut multi dicunt Unde dan
7 dicitur vetustus dierum sedit et libri aperti sunt
coram illo Quod exponens magister hystoriarum libro danielis dicit
quod libri sunt consciencie singulorum quia tunc aperi-
entur aliis Et tunc implebitur illud Nichil
occultum quod non reveletur Math 10 Admoneta
enim summo Judice non solum tenebre actus illu-
minabuntur sed etiam abscondita cordium illumi-
nabuntur 1 Cor 4 c Virtute igitur divina fiet
ut dicit Aug 20 de civitate dei capitulo 14 ut cuiusque
opera propria bona vel mala cuncta in memoriam re-
vocentur et mentis intuitu mira celeritate cer-
nantur ut accuset vel excuset scientia conscientiam
atque teste salvetur vel dampnetur Et Apoc
20 dicitur Et vidi mortuos magnos et pusil-
los stantes in conspectu throni et libri aperti
sunt Et alius liber apertus est qui est liber
vite Et iudicati sunt mortui ex hiis que scripta
erant in libris secundum opera eorum Per libros quos
primo loco posuit intelliguntur secundum Aug in
libris sanctis veteris et novi testamenti in quibus
deus ostendit que mandata fieri iussisset Cum quo
concordat Richardus de sancto victore dicens quod
corda erunt quasi quedam canonica decreta
Sed ut subdit Aug per librum vite de quo
subiungitur intelligitur conscientie singulorum que
sunt liber vite communis scilicet in quo quilibet
agnoscetur quid quisque fecerit Hoc quo circa
sunt in libris pluraliter esse iusta et manifesta
Ille conscientie dicuntur libri vite formaliter Et vis
divina causabit quod tota in ostijs operatur Ex hiis
patet aliquomodo apparere que in isto iudicio e-
runt mentalia Et que vocalia Nam tercia
erit mentalis et vocalis quia mentaliter vocabuntur

Vetustus dierum sedit et libri aperti sunt

ad iudicium divina virtute et vocaliter per ministerium ange-
lorum ut patet Mt 24 Mittet angelos suos et
congregabunt electos suos a quatuor ventis terre
etc. Mentalis ergo et vocalis erit replicatio accusa-
tio Accusabunt enim eos conscientie ut dictum est Cristus
autem vocaliter accusabit eos Cum dicet Esurivi
et non dedistis michi manducare etc. 25 Mt
Nec hoc est contra formam recti iudicii quod iudex
proponet contra eos quod ipse procedet ex officio Testi-
monia ergo erunt mentalis et vocalis quia omnes vi-
debunt conscientiam cuiuslibet Ita quod in ipsis propriis
testificabitur cuilibet esse verum illud de quo
conscientia cuiuslibet replicata accusabit ipsum Angeli ergo
qui fuerunt custodes eorum specialiter testifica-
buntur contra eos / Demones ergo electi contra eos
testificabuntur Sententia autem diffinitiva non tantum
mentaliter sed ergo vocaliter contra eos proferetur
ut patet Mt 25 Et dicit Rich. probabile esse
quod illud iudicium non extendetur per horam vel
cum prolixam quod videtur sentire Aug. 20 de ci. dei
ca. 20 ubi dicit quod iudex quietet conscientias
replicarum sine ulla sermonis prolixitate / Unde
illa vocalis disceptatio non erit cum qualibet
sigillatim nec de qualibet opere singulari Sed
sicut Salvator in evangelio narrat sic fore re-
dendum est // Dicit tamen quidam doctor quod
si fieret talis disceptatio de singulis operibus
singularum multa sequentur inconvenientia ut
aliquod absurdum nisi dicatur quod ad totalem
discussionem longum requirentur tempus Sed
hoc non apparet ei quod Christus humano dabit
vari sive vocem virtutis / Unde tante virtutis
erit vox Christi quod in tempore valde brevi puta
in una hora vel minori tempore pro singulorum
iudicandorum singula opera vocaliter discu-
tere sive verbis distinctis sed non distincte

monete corda singularum rerum singularum opera suorum
et in omni ac singularum natura distincta singula
opera vocaliter deducat cum mihi indicandorum sit
finitus similiter et opera inividuo distinguendorum
Si ergo una hora dividetur in tot partes equales
quot sunt dies naturales infra quos iudex viator
posset expedire omnes indicandos vocaliter singula
opera singularum distinguendo tunc homo habens cor-
pus glorificatum et agilitatem bona inequaliter parte
talis hore tamen posset expedire indicando et
vocaliter opera distinguendo quantum iudex viator posset
in uno die naturali vel longe plus ergo quod habet
corpus spirituale et ergo posset linguam movere ad
perficiendum quecumque vult et quando velocius vult Ad
firmandum igitur xpistus dominus in quo habitat divi-
nitatis plenitudo corporaliter Ad colo. 1 hoc potius
posset eos ista facere una voce Nam sanctus
Beda super actus apostolorum Apostoli Non solum loqueba-
tur et intelligebant omnia ydiomata sed ipsis
loquentibus quod fuit maius miraculum in uno
ydiomate quodcumque esset diversarum ydioma-
tum intelligebant omnia ydiomata quilibet
ydioma proprium divina virtute hoc faciente habet
ille Jo. 8 ubi dicitur quod xpistus quando iudei
adducta muliere in adulterio deprehensa in-
terrogaverunt eum quid de ea diceret inclinavit
se et digito scripsit in terram ubi doctores
dicunt quod scripsit eorum peccata quod non fuit per
singula distincte scribendo sed divina virtute
fecit quasdam caracteres in quibus singula pec-
cata sua distincte legere valebat Quanto magis
vel saltem equaliter hoc facere poterit Domina
voce xpistus divinitatis tantam virtutem habet et
per eam singula singulorum merita singulariter
distinguantur et in omni et singulorum notitia
distincte vocaliter deducantur Capitulum

Sexta veritas Quod omnis homines resurget
in propriis corporibus

Quod omnes cum suis propriis resurgent corporibus
que nunc gestant hic ponitur. Sexta veritas
catholica 19 b te partis principalis et est illa quod
omnes homines resurgent in finali iudicio cum pro-
priis suis corporibus que hic habent vel
habuerunt. Et debet hec veritas intelligi de hiis
omnibus hominibus qui nondum surrexerunt quod
facta in aliquibus de facto plena resurrectio
est. Ista veritas est contra multos errores hominum
Quidam namque simpliciter negaverunt resurrectionem
corporum ut Saducei Symoniani Valentiniani
Seuliti Cathari Carpocratiani Marchite Cayani
Archontici Cerdoni Cerinthiani Origeniste et Seleu-
ciani. Alii vero circa istam resurrectionem dicunt ho-
mines non resurgere cum eadem carne in qua
hic sunt quos multi ut timeo ad hunc
inveniuntur contra quos expresse habetur
Job 19. ubi dicitur Credo quod redemptor meus
vivit et in novissimo die de terra surrecturus
sum et in carne mea videbo salvatorem meum
etc. Multe sunt alie ad hoc auctoritates
quas omitto. Alii dixerunt ut Armeni quod omnes
homines resurgent in sexu virili. Et hunc
errorem tangit Augustinus 22 de civitate dei capitulo 17
et Almaricus ut tactum est superius. Secundo
circa quo fiet dicit illud dicit Salvator Mathei
2 c Mittet filius hominis angelos suos cum
tuba et voce magna et congregabunt electos
suos a quatuor ventis celorum a summo
celorum usque ad terminos eorum. Ex quo patet
quod collectio pulverum corporum humanorum fiet angelico
ministerio. Item in resurrectione angeli re-
colligent pulveres vel alia corporum in quas
vel in que humana corpora ultimate sunt resoluta

Deinde virtute divina illa materia organisabitur
qualificabitur et disponetur debite ac subito via
bitur // Sed contra ista oppono primo quod si homo
resurget cum ista eadem carne in numero quam hic
habuit vel ergo cum tota illa carne quam hic ha
buit vel non. Non potest dici primum quia tunc in homine
apud usque ad senium hominis actione caloris naturalis
continue fiat resolutio carnis humane et alterius
per nutritionem augmentatio. Sequitur quod homo qui hic
diu vixisset fieret excessive grandis quod non est verum
ergo etc. Nec potest dici secundum quia non apparet ratio
quare potius hec data caro resurget quam alia
igitur videtur quod quelibet vel nulla. Responsio perplexe
est et propter ita contingit ut est verisimile quod
eadem portio materie successive fit subiectum diversis for
mis humanis igitur si illa sunt vera oportet quod
in resurrectione eadem materia sit in diversis ho
minibus. Et sic sunt in casu predicto quod eadem materia
esset modo et intra etc. propter iudicium // Ad primum
dicatur quod non oportet quod omnes partes materie hominis re
surgant in tali casu. Sed puriores quo utique
primus et principaliter sunt de veritate humane
nature et maxime partes apparentibus bene dicte et
secundum beatum Augustinum in Enchiridion capitulo xj. Non oportet
quod eodem ordine et situ ponatur in resurrec
tione sicut prius fuerunt etc. Ad secundum dicit
Scotus credo quod numquam fuit nec erit aliquod
ubi aque de veritate humane nature. Si autem
animo conceditur quod equaliter sunt de veritate
tunc utriusque tunc resurgent in prima. Si autem
residuum in 2o non sufficeret tunc deus supplebit
unde voluit vel ut aliqui volunt multipli
cabit proximus. Eodem modo dicatur de primis et
aliis etc. Patet igitur quod omnes resurgent
perfecte in illa carne que subiectum meritis fuit ava
libus ut eadem carne in modo mequa mortuing

Vel demeruimus premium vel punitionem. Et ideo hic
subditur in textu ut recipiant singuli opera sua
sive bona fuerint sive mala ubi tanguntur
Quinta et sexta veritates huius partis
Sequitur sexta veritas Quod mali homi
nes habebunt penam ....
Illi autem cum dyabolo perpetuam penam. Ista est sex
tima particula huius partis in qua ponitur sexta
veritas catholica et est illa quod mali homines per
iudicium finale mortui et cum perpetuo punibili
pena plectentur. Mathei 25 dicitur quod dicetur eis a
Christo Ite maledicti in ignem eternum qui prepara
tus est dyabolo et angelis eius. Et hoc est contra
errorem Albanensium dicencium quod omnes liberabuntur
in fine a pena et culpa. Et contra errorem
Origenis et multorum aliorum qui dixerunt de
mones liberandos esse per longa supplicia et
angelis sociandos. Unde Augustinus 21 de civitate dei
Origenem credidisse ipsum dyabolum et angelos
suos per graviora pro meritis et diuturniora
supplicia ex illis cruciatibus eruendos et sanctis
angelis sociandos. Et idem dicit Origenem posuisse
alternatas sine cessatione beatitudines et mi
serias et statutis temporum intervallis ab istis
ad istas atque ab illis ad istas itus et reditus
interminabiles. Ita quod sancti quosque de beatitudine in mise
riam revolventur. Et ut idem dicit Augustinus propter quod
nonnulla non in merito Origenem reprobavit ecclesia
Et hoc quod misericors videbatur in liberandis
quosque demonibus amisit sanctis tribuendo veras
miserias quibus penas luant et falsas beatitudines
in quibus et premium hoc est sine timore
eternum perpetui boni gaudium non habent. Et
sic ipse Origenes misericordiam qua vide
batur habere in liberandis quosque demonibus
amisit perpetualitatem qua in sanctis credit quas

in vocas misericordias penarum pascit evaluendos
contra auctoritatem supra allegatam Et eciam regulam
proponentem que ex una parte divinam misericor-
diam nimis extendit et contra iusticiam Et
ex alia parte eam nimis restrinxit propter nimiam quam
ipse finxit severitatem Ad quod adducit Augustinus alias
auctoritates scripture 21 de civitate dei capitulo 23 Et in psalmo quo
dicitur delisti nomen eorum in eternum et in seculum
seculi Secundum patrem per Cassiodorum ibidem Alii dix-
erunt ut tangit Augustinus 21 de civitate dei capitulo 18 de-
mones impetrando puniri et in hac declinaverunt
ab errore Origenis Et omnes homines quos liberandos
a pena esse infideles Quod dicitur in psalmo 18
Numquid in eternum irascetur nobis Et in alio psalmo 16
Numquid obliviscetur misereri deus aut continebit
in ira misericordias suas Ad que respondet Augustinus ibidem
quod hic admitto ad brevitatem Pro isto esse possent ad-
ducere illud Matthei 25 supra allegatum quo dicitur
Discedite maledicti in ignem eternum etc. quia subditur
Qui paratus est dyabolo et angelis eius non dicitur
dampnatis Alii dixerunt quod solum omnes christia-
norum pena per divinam misericordiam quos liberantur
quia Marci ultimo dicitur Qui crediderit et bap-
tizatus fuerit salvus erit Et Johannis 6° Qui
manducat carnem meam et bibit sanguinem
meum habet vitam eternam Sequitur 1 ad Corinthios 3°
dicitur Si cuius opus arserit detrimentum pa-
tietur ipse autem salvus erit sic tamen quasi per ignem
Et loquitur de illis qui habent fundamentum
fidei christiane Et illi quod specificati sunt Quidam
autem dixerunt quod quicumque sacramenta fidei per-
ceperunt ab eterna pena erunt immunes Contra
quos arguit Augustinus ubi supra capitulo 20 et 21 per id
Apostoli ad Galatas 5 Manifesta autem sunt opera
carnis que sunt fornicatio immundicia etc.
que predico vobis sicut predixi quoniam qui talia agunt

regnum dei non possidebunt Et 10 alii dixerunt
quod solum illi a pena eterna carent i munnebq
sacramenta fidei ceperunt et fidem catholicam
tenuerunt finaliter quantumcumque aliis criminibus i
voluntur. Contra quos Iacobi 2o dicitur fides
sine operibus mortua est et ibidem dicit Si fidem
dicat quis se habere opera autem non habeat numquid fi-
des poterit saluare eum Item contra omnes dicitur
1 ad Cor. 6o Iniqui regnum dei non possidebunt
Item ibidem neque fornicarii etc Ad Ephe. 5o
omnis fornicator aut immundus etc Alii dixerunt
quod omnes illi qui opera misericordie faciunt non puniantur
eternaliter sed illi qui illa negligunt propter id
Mt. 5. Beati misericordes quoniam ipsi misericordiam con-
sequentur Et Iacobi 2o eciam dicitur iudicium
sine misericordia ei qui non facit misericordiam Item illud videtur
per illud Mt. 25 ubi disceptacio ponitur futura
et solum de operibus misericordie Sed contra illa manifeste
sunt auctoritates scripture iam allegate et alie innumere
Item Iacobi 2o dicitur quicumque totam legem imple-
uerit offendit autem in uno reus est omnium De
hoc eciam vide Augustinum ubi supra Ex isto autem patet
indubitanter quod omnes catholice de lege consencientes
vie ad aliud statum in peccato mortali actuali tran-
seuntes igne infernali eternaliter punientur Sed
dubium quomodo potest stare cum diuina iusticia quod
quis pro temporali inferatur eternaliter pena
in igne gehennali Cum dicatur Deut.
25 Pro mensura delicti erit et plagarum
modus Et Mt. 7 dicit Christus Qua mensura mensi
fueritis eadem remecietur vobis Et
secundum philosophum 5to Ethicorum pene sunt
quasi medicine Sed eterna pena non est ad cor-
reccionem alicuius i Pro illo est aduertendum
quod secundum sanctum Tho. 1a 2e q. 87 art. 3o et 4o in corpore

peccato mortali actuali est aversio creature rationalis
ab incommutabili bono Et tamen conversio eiusdem ad cre
aturam vel illam conversionem ad creaturam ut qui
dam alii dicunt virtualiter includit vel aliter ante
cedenter presupponit Ex quo patet quod omne peccatum mor
tale est aliquomodo infinitum et aliquo modo
finitum Nam prout est aversio ab incommutabili
bono quod est infinitum ex hac parte est infinitum
seu malicie infinite ut dicit sanctus thomas
ibidem ¶ Prout autem est inordinata conversio ad
commutabile bonum ex hac parte est finitum quia
ipsum bonum commutabile est finitum ¶ Et ipsa
conversio est finita intensive cum sit actus
finitus intensive vel amissio bonitatis finite
¶ Secundum autem illorum scilicet conversio est quasi radix pecca
ti quia omne peccatum mortale actuale procedit tanquam
ex radice ex amore male inflammante vel ti
more male humiliante ut dicit glossa super illo
psalmo 81 Incensa igni et suffossa ¶ Primo
autem ut patet scilicet ab aversione sumitur ratio forma
lis peccati mortalis actualis quia formaliter pecca
re et directe contrariatur legi divine in creatura
rationali stante obligatione legis eiusdem
Nam cum tamen est ymaginandum quod illa duo non differunt
nisi solum ratione sicut recessus ab uno termino
et accessus ad aliud est idem motus Aliud tamen
sortitur nomen per comparationem ad terminum a quo et
aliud per comparationem terminum ad quem patet ista duo
que sunt utrobique ratio peccati mortalis actu
alis concurrit tamen quasi concausaliter ¶ Secundum scilicet ipsius
peccati duratio seu quantitas durationis eius
¶ Quocumque duratio seu quantitas peccati mortal
licet quo ad actum commissionis vel etiam quo ad
negligentiam omissionis tamen sit finita et
ut in pluribus satis parva tamen quo ad maculam
contractam quantum de se est semper est infinita

In quo advertendum quod illa macula est deordina-
tio viriu(m) anime et elongatio seu recessus a lege
naturali et divina cui difformis et repugnans
est habet animam subiectam peccato et carentiam rectitu-
dinis debite. Unde ipsa carentia rectitudinis
debite inesse potest dici macula anime secundum Thomam vi-
de scriptum Thome in prima secunde q. 86 ar. 1. Hec autem
macula manet in anima etiam transeunte actu
peccati ut patet ibidem ar. 2. Et quo ad huiusmodi ma-
culam quantitas durationis peccati est infini-
ta ut dictum est quia per peccatum mortale perditur
et destruitur inclinatio naturalis anime ad plenum debitum
quem habere debet ad ultimum finem suum per caritatem
et amorem inherendo et ad ipsum totaliter pergendo
tendo in quo ordine consistit vita spiritualis
creature rationalis et qua destructo spiritualiter mor-
tua est. Et sicut corporaliter mortuus redire
non potest quantum de se est ad vitam corporalem
ita et spiritualiter mortuus quantum de se est redi-
re non potest ad vitam spiritualem. Ex quo patet
quod cuiuslibet peccati mortalis duratio quantum
de se est perpetua est et per consequens infinita. Et
dixi notanter quantum de se est quia sicut cor-
poraliter mortuus ad vitam spiritualem eius
virtute potest reparari. Ex quibus sequitur quod cuiuslibet
peccati mortalis in quo aliquis decedit finaliter
quantitas est durationis infinita. Patet quia quantum
est de se est infinita nec divina virtute de-
lebitur eo quod post hanc vitam non spiritualiter mor-
tuus reparabitur iuxta illud Ecclesiastes xi. Si ce-
ciderit lignum ad austrum aut ad aquilonem
in quocumque ~~libro~~ loco ceciderit ibi erit. Ista
autem potest esse de peccato veniali quod non maculat
animam et non tollit caritatem que est de-
cor anime. Sed illud declaratur per scriptum Thome prima secunde
q. 89 ar. 1. Ex istis patet aliqua ratio sapere
quod omnis peccatus mortalis punitur iusto

dei iudicio et racione eius penam gehennalem eternam
Et cum iuste dei iudicio habeat meretur patet quia sicut
bene operans iusto dei iudicio meretur premium sic
male operans meretur penam Sed omnis bene operans
ex caritate meretur vitam eternam ergo omnis male operans
meretur contra caritatem penam eternam tota illa
racio patet auctoritatibus preallegatis Et tangit eam beatus
Gregorius li° dyalogorum ca° 36 ubi doctor vide plura
Sed quod eciam habeat meretur racione maioris humane
iudicio patet quia omne peccatum mortale aliquamodo
seu aliquibus modis malicie est infinite igitur
meretur peccans mortaliter penam infinitam iuxta
auctoritatem deuteronomii superius allegatam Sed
cum non infligatur pro illo pena infinita in-
tensive iuste infligitur pena infinita extensive
sine fine Sed ecce quod omnis mortaliter peccans contempnit
despexit dehonoravit et offendit summum primum
principem deum infinite maiestatis igitur Et quia
quanto dignitate alicuius persone committitur in personam
de tanto ceteris paribus ipsum est gravius / quia
ceteris paribus maioris malicie est despicere
principem quam rusticum ut patet ex 4to ethy-
corum Et habet eciam unde tullius primo de officiis et
legibus Et quia a summo bono quod eternaliter haberi
posset et deberet se separat et ipsum a se repellit
Cum quia privacione illius summi boni quod
eternaliter haberi posset et deberet se privat vel in-
dignum reddit Ista tangit Augustinus 21 de civitate dei
capitulo xi Ex quibus auctoritate patet quod omnis qui in
se perimit bonum vel se privat bono vel
se indignum reddit bono quod eternaliter haberi posset
et deberet sine fine hoc sit bonum obiectale vel
formale compositus in actu vel habitu dignus
est malo eterno et per quod pena eterna Sed
omnis mortaliter peccans talibus bonis se privat
et indignum reddit ut ceteris Cum ergo quod talis

veste nuptiali scilicet caritate quam essencialiter habere debebat
et posset et qua habita perpetuus esset summo principi
deo perpetuo quantum in se est privat vel illa se
indignum reddit intellexisset quod ex dictis Augusti-
ni iam tactis. Tunc quinto quod ille maculam contrahit
que est vestis preciosa splendida et conspicabilis
perpetuo quia per splendidus in mundo et conspectu
summi principis existit et semper perpetuo inhe-
rebilis et indignus et impotens manet ad per-
tinendum eidem principi obsequium perpetuo debitum
Tunc quod quia iudicio recte racionis ex humane
sumus subtrahens ab obsequio debito domini sui
sponte et sine racionali causa per omnem actum vel
amissionem actus quam vel quo vel qua post se ab
obsequio subtrahit vel ad ipsum exhibendum
se reddit impotentem meretur pena infligenda
tam diu quam diu obligatus non reddat obsequium
debitum. Idem ergo si reddit quantum in se impoten-
tem ad reddendum illud ut facit peccator mor-
talis. Tunc sexto quod duratio pene correspondere
debet disparitati seu habitudini peccantis ad quam per-
tinendo pervenit et non duracioni culpe. Adulteri-
um quod in momento temporis perpetratur non punitur
pena momentanea. Etiam secundum leges humanas
ut patet per Augustinum 21 de civitate dei capitulo xi. Sed cum
peccans in aliqua civitate ex hoc ipso peccato efficia-
tur talis disparitatis vel habitudinis moralis quod est incor-
rigibiliter tali civitati detestabilis et indignus consor-
tio meretur agrorum civitatis repelli inrracionabiliter vel
per exilium perpetuum vel etiam per mortem. Sed etiam
de peccante mortaliter qui peccando redditur
talis dispositionis quod est incorrigibiliter quantum in se
est contrarius et inconveniens civitati dei que
per caritatem unitur qua ille caret perpetua. Sed
septimo quod omnis mortaliter peccans ponit
se in statu perpetue manendi in mortali culpa

quantum est in se ut patet ex dictis. Similiter qui nullo
peccato claudit diem extremum vite sue creatur manens
in culpa ut patet ex dictis. Iustum autem est non cessare
penam quamdiu manet culpa de quo vide Gregorium
34 moralium tractantem illud Job 41. Faciet
arescere deinde in semetipsam ... et Anselmum. Cur
deus homo capitulo 2... Gregorius 34 moralium super illo
Job 41. Estimabit abyssum quasi senescentem.
Sed dicis quo cessante actu peccati peccator dicitur esse
vel permanere in peccato cum tunc non sit in ipso quod sit
peccatum. Respondeo dicendum ideo quia tunc remanet macula
ut dictum est primo. Contra illa macula non est quia
ut patet ex dictis macula non est aliquid positivum ex peccato
derelictum sed difformitas quedam et privatio in
qua consistit formaliter ratio peccati mortalis actua
lis tamen actu existente vel omissione actus
quia ex ipso actu vel omissione transeunte
vel cessante. Respondeo quod actu tali vel omissione
cessante adhuc homo propter peccatum est in macula
peccati et est ratio/ et si queris non donum virtutis formalis
tamen in ipsa anima tamen intelligentibus accipitur
sicut conceditur quod cecitas est in oculo adhuc
quousque oculus caret visu. Item peccatum est
id est aliquis inordinate se habens ad deum/
vel aliquis peccat vel peccavit mortaliter et
non est reconciliatus per indulgentiam deo sed
manet aversus a deo et obligatus ad penam
/Vel sic peccatum mortale est id est aliquid carens iustitia
debita. Et peccatum mortale actuale est id est aliquid
carens iustitia debita propter actum suum inordina
tum quem facit vel fecit vel propter omissionem actus
debiti quem omittit vel omisit/ peccatum ori
ginale est id est aliquid carens iustitia debita propter peccatum
primorum parentum unde traxit originem/ peccatum
veniale est id est aliquid inordinate se habens ut habuit

peccatum mortale actuale i.
peccatum originale i.
peccatum veniale

agenda vel omittenda circa infidelia bona in finem
ultimum tamquam media ordinata absque destructione
ordinis in ultimum. Et sic patet ad quem sensum peccatum
dicitur esse vel ab reatu actu peccatum dicitur esse
vel remanere in peccato. Quarto dicitur quod homines dampnati
post iudicium sic ab igne infernali cruciari sine
suorum corporum consumpcione. Ad quod vide quod latius
Augustinus 21 de civitate dei capitulo 1 2o et pluribus sequentibus
pulcherrime variis exemplis ostendit hoc non esse
impossibile. Quia cum anima pura unitur corpori et dolere
non pati potest et modo non potest. Item exemplificat
de Salamandra que vivit in igne sine con-
sumpcione. Item sunt quidam montes Sicilie qui semper
ardent et tamen integri manent. Item Abeston est
quidam lapis qui semper accensus extingui non potest.
Ita erit in corporibus dampnatorum. Et licet iste
ignis infernalis non consumat corpora dampna-
torum est tamen corporeus ut patet per auctores supra
Augustinum et Augustinus quas magister allegat in littera.
Et est contra Avicennam et Algazelem. Forte est eiusdem
speciei cum igne nostro ut quibusdam probabilius
videtur quia per talem dampnati sufficienter pu-
niuntur licet habeat aliquas proprietates accidentales
et operaciones quas ignis noster non habet sicut etiam alique aque
fontales reperiuntur diversarum proprietatum et opera-
cionum et tamen sunt eiusdem speciei cum aliis aquis.
Item cum ignes apud nos sunt eiusdem speciei
ex quibuscumque materiis generantur et tamen habent
diversas disposiciones accidentales ut patet de ignibus
qui generantur ex pice sulphure etc. Et de pluribus
aliis apud nos ita conspectis ut declarat Wilhelmus Parisiensis
episcopus in libro de universo ubi dicit quod quidam ignis
est qui aquam comburit cum tamen dicit esse speciei
et est ignis quidam inextinguibilis qui scilicet
nec vento nec pluvia potest extingui qualis
erat ut dicit famosissima illa lampas que in
templo Veneris quondam fuit neque ardebat et

Ignes diversi generis
Wilhelmus Parisiensis

lucebat Albestus lapis qui semel accensus numquam extinguitur vento aut pluvia et est lapis lividi et ferruginei coloris. Item est ignis qui vulgo vocatur aqua ardens cuius confectio ut ipse dicit notissima est et ille ignis nichil consumit quocum afferuntur capilli aliqui aut liniuntur non est alia lucerna nova ad mensam et illuminant ad modum facule / capilli vero semper permanent crudi. Sunt et alii ignes in lacubus vel puteis ipse lacus in quibus et ex quibus continue favillae accenduntur et ardent. Ille igitur ignis infernalis non indiget lignis aut aliis combustibilibus quibus foveatur et continuetur. Sed sicut deus cum aquis supernaturaliter intendit ita cum supernaturaliter conservabit sic et ignem numquam conservare posset, et ignis conservatur in illo usque post resurrectionem / Ulterius est advertendum de modo quo possit salvari quod ignis ille agat in dampnatos sine corruptione corporum eorum. Pro quo notant aliqui quod ignis penes corpori actualiter dicunt sensitiva duplicem potest habere in illud actionem unam quam producit in illud qualitatem similem ei quam habet ignis et illam vocant actionem realem et univocam quia caliditas producta est eiusdem speciei cum caliditate producente et sic de igne qui producitur. Alia quam producit in organo speciem sui et mediante illa cognoscitur sui et istam vocant intencionalem et talia tamen ea quod species sensibilis et etiam cognicio non sunt eiusdem speciei cum obiecto suo. Concedo dicit illi consequentiam quod probabile sit ignem inferni post iudicium finale non agere in dampnatos homines nisi actione intencionali. quia licet actio realis non faciat dolorem sine intencionali / Et tunc ergo est paragraphe / Secundum patet quia continue lignum tale fieret numquam dolet / Tertium patet quia excellens sensibile

ut sit innatum est inferre dolorem quia ut sic est
disconveniens et non ut sit solo immutat inten
tionaliter licet concretur realis tamen si sine tali fieret ad
huc esset disconveniens unde de hoc in Tractatu am
plius Cum igitur pluralitas non sit ponenda
sine necessitate nec miracula ponuntur frustra
Non enim est verisimile quod deus circa eos ve
lit miracula multiplicare ultra id quod requiritur
ad punitionem eorum in statu Sed ponendo actionem
intentionalem solo eundem ista salvantur et
paucior miracula ponuntur quod patet quia si cohibet
ignis actionem realem in corpore dampnatorum
tunc potest in ea inducere calorem tam excel
sivum quod non erit in eius libera qualitate mixte com
plexioni que requiritur ad vitam hominis Si
ergo illud non reducit sed morem tunc suppo
ditur quod ad aliquam actionem supra naturalis et sic ad
miraculum Sed dicendo videtur quod secundum illam viam
oportet ad minus tot miracula ponere sicut secundum aliam
ponentem actionem eius realem Quia ex quo iste ig
nis est eis sufficienter applicatum et non agit in
eos hoc non potest fieri nisi per miraculum Item secundum
illam viam oportet ponere aliud miraculum quia
naturaliter immutatio intentionalis excessiva causat
dolorem et dolor excessivus tandem occidit
ut patet de Anthiocho in Machabeorum Item
3a Si beati ponuntur in illo igne immutarentur
intentionaliter et tamen non dolent igitur ad dolo
rem non sufficit actio intentionalis Item 4o
actio intentionalis videtur esse magis delec
tatio operanti et eius perfectiva quam dolorosa
igitur // Ad primum dicunt aliqui quod post finale
iudicium nulla erit generatio aut corruptio
nec aliqua realis actio secundum qualitates activas
et passivas ad invicem contrarias quia tunc
cessabit motus celi qui est primus motus et omnium aliorum

motus celestes sunt essentialiter subordinati. Ergo destruc-
to primo in aliqua ordine essentiali destruitur omne
posterius. Et ergo tunc ignis non agit in corpora
dampnatorum nam est miraculum speciale vel erit
ex suspensione actionis sue naturalis solum tunc que
movetur sed ex defectu prioris cause scilicet motus celi
et erit secundum statum illum finalem ad quem omnia
entia finaliter tunc reducta sunt. Sed illud non videtur
esse verum quia prioritas motus celi respectu aliorum
motuum non est prioritas cause aut alicuius propter
quam alia dependent essentialiter sed est solum quod
prioritas perfectionis in aliquibus conditionibus motus
que sunt regularitas et velocitas. Ymo secundum philosophum
2o de generatione motus celi nichil facit ad generationem
nisi quod adducit generans generabile et applicat activa
passivis. Ubi ergo sine motu esset generans eque
approximatum eque aget qualiter esset in isto.
Aliter igitur dicitur ad articulum quod corpora dampnatorum
tunc non corrumpentur absolute loquendo propter mira-
culosam actionem divinam perpetuo suspendentem
actionem contrariorum intrinsecorum ipso mixto
et hoc erit quoddam miraculum utriusque vie. Secundum
viam ponentis solam actionem intentionalem, nam corpora
dampnatorum est poene miraculosam suspen-
sionem contrariorum extrinsecorum quod tamen non est
novum miraculum sed reducitur ad illud ad quod suspen-
sio actionis contrariorum ad invicem ut scilicet propter statum
finalem ad quem reducti sunt. Deus respondit talibus
ab effectibus suis ut in pluribus quod sic exponentur de-
structionem compositum. Qui autem ponens esse ibi
actionem realem, licet poena intensissima caliditate
qua agit in corpus dampnati sunt perpetue cum
conditionibus frigiditatis solum contrariis requisitis ad vi-
tam mixti. Ideo si corrumperet illam frigiditatem
tunc staret vita perpetue sine complexione huius
ad vitam requisita quod utrumque est miraculum
novum non reducibile ad primum. Et sequitur per
multiplicationem miraculorum sine necessitate quod non

sequitur ad aliam viam Ex qua sequitur responsio ad
obiecta primo et secundo quod de dolore dicitur post de
suspensione contrariorum et unisonorum vel aliorum
etc. Tunc ad aliud de beato dicitur uno quod spiri
bus supplet suas perfectiones nullum possibile est extol
lens nec sibi proportionatum Et ergo quamvis eius
immutantur intensionaliter non tamen dolorose Secundo
dicitur quod appetitus spiritualis numquam causatur do
lor in beato est perfecte quietatus et completa sanatus
delectatione sensuali que excludit omnem tristi
tiam et etheorum et patet si enim illud possibile
esset excellentis sensui eius Adhuc non causaret
tunc dolor supplet tamen dictum Ad ultimum dicitur
quod operatio non proportionata non est delectabilis
ut patet in visione solis Sed aut est in proposito
quia est circa obiecta dispositionibus valde proportionatis
tamen non abstantibus non est omnino tamen ignem
in spiritu non agere in corpora dampnatorum solis
et ignibus hoc patet secundum communem viam et
deus potest ad hoc miraculose corporalem vitam
dampnatorum conservare et non est tamen quod non
velit hoc facere Nam deus posset coagere igni
ad introducendum in corpus calorem valde
intensum non tamen incompossibilem cum complexi
oni sub qua vita potest stare et tunc pervenit
miraculum quod non coageret igni ad totum effectum
neque posset sibi debitum proposset autem deus coa
gere igni ad producendum summum calorem tota
liter incompossibilem dicte complexioni Ulterius hoc
quod destruatur vita deo operante miraculose et
conservante vel si non tota complexio mixti destru
eretur tunc summa caliditas introducta ab
igne staret cum frigiditate sibi contraria
quod item est miraculosum Et si fiet secundum primum
modum scilicet secundum suspensionem per talem actionis
videtur quod ille modus non multiplicant mi-
racula quod illud reducetur ad suspensionem in
tensionum contrariorum Verum si ad tam

doloris requiritur realis actio tunc per specialem suspensionem
actionis ignis minueretur dolor dampnatorum
quia diminuta causa diminuitur effectus Si
necessaria ad causandum dolorem illa actio realis non
requireretur tunc frustra poneretur et sine ne
cessitate Sed circa illam materiam occurrit alia
magna dubitatio quomodo demones cum sint spiri
tus incorporei et ille ignis corporeus possint cru
ciari ab isto igne Similiter et de intellectiva
Pro quo est advertendum quod de isto sunt satis multi
modi dicendi Tamen sanctus Thomas dicit quod ignis
licet ex sua natura quod spiritus sibi iungi possit ut locato
locatum Sed ordinatum est in instrumentum divine
iustitie ut ipsum spiritum quodammodo retineat alligatum
Et in hoc veraciter ignis ille est spiritui noxius et
ita spiritus illum ignem ut noxium videns ab ipso
cruciatur Illam positionem Scotus late prosequitur
Secundo [illegible] cum licet dolor proprie dictus qui est pas
sio appetitus sensitivi non sit in eis tamen tristitia quam
habent de igne infernali tamquam detinente et obviante
et inmutante [illegible] in illis et illa apprehensionem et
volitionem [illegible] per modum disconvenientis Ignis
autem iste sub duplici ratione apprehenditur ab eis
ut disconveniens primo ut detinens spiritum diffi
nitive Secundo ut inmutans ipsum obiective Quantum
ad primum apprehendit ignem tamquam disconvenientem
quod licet spiritus habeat se indifferenter ad omnem locum
quia tamen detinentur in illo igne propter [illegible]
divina voluntate et hoc contra voluntatem
suam Igitur ex hoc habet vehementem tristi
tiam Illud autem nolle detineri oritur in ipso
ex affirmatione [illegible] secundum quod appetit libertatem
potentie sue motive et augetur per superbiam et
confirmatur per invidiam etc. Et sic ipsum est primo
detentio eius ab igne que quidem detentio est a
deo effective et ab illo igne formaliter quod est
instrumentum dei [illegible] deus autem [illegible]
detinet Secundo est in ea apprehensio illius detentionis

per modum distancientes incoeptum scilicet est impedimento
libertatis sue etc. Secundo nolle est illius quod non est in potestate
ipsius quia deus apprehensive tanquam con cum in illo
primo electo et uniformiter ad illud autem sequitur
vehemens tristicia per quam formaliter cruciatur
eo modo quo possibile est spiritum cruciari Illa autem va
licio principalius est ratione detencionis active dei
et passive sive detencionis ab igne Et pro
qualiter immutetur ab igne abiective est dicendum
quod ad hoc similiter intellectus eius angeli apprehensive
dampnatus determinatur ad intense considerandum
ignem et hoc sicut fit ab igne effective contra
voluntatem angeli Adeo tamen est principaliter effec
tive ignis eius ex sicut hoc non possit Et illam de
tencionem plus odit angelus quam detencionem lo
calem ab igne quia plus delectatur in nobilibus
vis intelligencie quam potencie motive Adeo ibi
consequitur maior tristicia Secundo apprehendit tale
determinacionem Tercio odit eam quod oritur ex affecti
one contrarii qua vult uti sua libertate in predicando
do augmentatur ex superbia qua vult uti sua
intelligencia ad impetum sue voluntatis et consumma
ex invidia qua odit adeo delectari Quarto hoc apprehen
sionem et eius conditionem quod ita est eum esse apprehensive
detentum Ex quibus sequitur quanto vehemens tristicia
in voluntate et maior quam primo ut dictum est
Sed contra illud modum dicendi Arguitur quod si sic solo
spiritus cruciatur ab igne tunc eque possit affligi
in lapide vel in sale vel celo empireo vel in
pulcherrima camera si ibi contra velle suum deti
neretur et immutaretur abiective per hoc dicunt
Alii quod licet isti modi affligendi spiritum dampnatum
sint veri non tamen sunt sufficientes Sed ultra
illos omnes adhuc est alius modus qui non dum
a doctoribus est inventus Dicunt dixerunt aliqui
modum quod ignis ille valet per duos per validi
tatem in spiritum quod sicut indivisibile potest esse subi
ective in divisibili et quasi divisibile potest esse in indi
visibili Et illam apprehendit spiritus tamquam disgregativum

Et sit ulterius ut prius Sed illud non videtur va
lere quia data illo quod assumitur non videtur
unde illa caliditas esset disconveniens spiritui magis
quam frigiditas opposita aut albedo vel nigredo
aut quecumque alia qualitas cum talibus qualitatibus non
sit magis contraria secundum se spiritus aut cuicumque disposi
tioni sibi inexistente quam quecumque alia Et ideo procedit
magis concedere quod quemadmodum sanctus potest salvari quo
demones ex inferno exeuntes cruciantur ab hac
ab illo igne licet non sit cum eis quia semper vident
eum ut eis impositum et in eorum malum preparatum
Unde cum visio et apprehensio ignis sub ratione
disconvenientis et noliti eius semper tandem rei
sit immediate affligens et contristans ut demon
est ubicumque sit ab igne affligitur sicut et
captivi extra carcerem exeuntes a carcere aliqua affli
guntur dum cognoscunt se ad carcerem dampnatos
natos Unde sicut gloria electorum a nullo
minuitur Nec quando cum ad presens conveniale vel
actuale si aliquis extra celum empyreum sint qui
locus quodammodo in toto gloriam reddit ita etiam
in nullo minuitur pena dampnatorum si ex
in in (?) ex divina dispensatione ad tempus
paratur Vel si tristitia quam habet spiritus ex
determinatione ad istum locum et ignem aliquantulum
minuitur ex hoc quod quandoque liberius utuntur potentia
motiva illud potest sibi recompensari aliunde a
divina iustitia Et ideo dicit glossa Iacobi 3 Dyabolus
aliud ubicumque sit sive sub aere sive sub terra
secum fert tormenta flammarum Sequitur :—

Octava veritas Quod boni possidebunt
vitam eternam : . . .

Et ipsi cum Christo gloriam sempiternam possidebunt
Hec est ultima clausula istius partis in qua
tangitur octava veritas catholica et theologica
Et est ista quod boni post finale iudicium mecum
pace et aeternum etiam possidebunt gloriam
sempiternam Ista veritas patet ex sua diffinitione

preparata quam iudex christus in illo iudicio eis dicet Ve-
nite benedicti patris mei possidete paratum vobis
regnum a constitutione mundi Mt 25 Item veritas
ista et precedens patent ibidem in fine ubi di-
citur Ibunt hii in supplicium eternum iusti autem in vi-
tam eternam Similiter patet in multis aliis sacre scripture
et sanctorum auctoritatibus Et est istud contra
errorem Origenis ponentem quo dixit beatos
quosque iterum miserias penarum esse revoluen-
dos ut dicit Augustinus 21 de civitate dei 17 Est etiam
contra errorem philosophorum ponencium circuitus temporum
et animarum quem errorem tangit et reprobat
Augustinus libro 12 de civitate dei capitulo 13 et capitulo 20 Est
etiam contra Platonicos dicentes animam beatam esse non
posse nisi exuta foret corpore Contra quos di-
sputat Augustinus libro 22 de civitate dei capitulo 17 et 18 Pro-
latum circa istam veritatem est advertendum quod
quamvis gloria sempiterna non est nisi vita eterna se-
cundum beatitudo hominis dicitur aut beatitudo unico
pro obiecto beatifico Et sic capitur a Boecio 2°
de consolatione prosa 10 pro clara intuitione et
faciali dei visione iuxta illud Iohannis 17 Hec est
vita eterna ut cognoscant te verum deum etc. Secundo
capitur pro actuali amore dei clare visi et sic
capitur a beato Augustino et aliis etc qui vocant
fruitionem beatitudinem Tertio pro delectatione vel
gaudio consequente ubi dicit beatitudinem
esse gaudium Quarto et magis communiter accipitur
pro aggregato ex tribus predictis et omnibus aliis
pertinentibus ad statum beati que numerat Anselmus
in libro de similitudinibus Et sunt septem dotes
Septem dotes corporis Et septem anime
pertinentes ad statum corporis scilicet pulchritudo
agilitas fortitudo libertas sanitas voluptas
et longevitas Et septem dotes pertinentes
ad animam scilicet sapientia amicitia concordia ho-
nor potestas securitas et gaudium Et sic Boe-
cius describit beatitudinem 3° de consolatione

Est status omnium bonorum aggregatione perfectus Et 2m Beatitudo
Augustinum in libro de trinitate beatitudo secundum omnem
tam sensum est sufficientissima competentium quadorum
sine omni indigentia Alii distinguunt aliter de
beatitudine quod quedam est obiectalis et est ipse deus
gloriosus Alia formalis que est quedam participatio et
similitudo beatitudinis obiectalis et illa per se et proprie quedam
etiam dicitur beatitudo hominis essencialis est perfectio actualis
mentis racionalis qua unitur ipsi summo deo per intellectum
et voluntatem Secundum in extravagante domini Bene
dicti 12 que incipit Benedictus deus determina
tur quod ex divine essencie visione et fruitione
anime sunt vere beate Nam ad rationem talis beatitudinis
est quod sit prima et ultima perfectio hominis ad quam
sunt ad finem hominis omnes alie perfectiones huma
ne ordinantur Ex quo sequitur quod nulle perfecti
ones corporis aut anime quantum ad partem sensitivam
habere possunt rationem beatitudinis essencialis hominis
2m quod et communiter libet prima pars satis patet ex imme
iam dictis quia perfectio corporis et anime quoad
vires inferiores ordinantur in perfectionem virium
superiorum que sunt intellectus et voluntas Secunda
pars patet quia secundum diffinitionem Boecii ad beatitudinem
hominis pertinet quicquid pertinet ad eius perfectionem sive
secundum corpus sive secundum animam Et ita etiam videtur
loqui beatus Augustinus 13 de trinitate de beatitudine dicens
Quod beatus est qui habet quicquid vult et nil mali vult
Ex quo sequitur ulterius quod perfectiones corporis
humani et virium inferiorum post resurrectionem
corporis in ipso beato pertinet ad eius beatitudinem
eo quod tunc vult talia habere Ex quo sequitur quod
beatitudo sanctorum hominum et sanctarum animarum
erit maior extensive post iudicium quam ante patet
quia tunc habebunt beatitudinem quo ad vires super
iores et inferiores et maior quo ad dotes Et
tunc anima gaudebit non solum de bono proprio
sed etiam de bono corporis et de gloria omnium electorum
Sed circa hoc occurrit dubium Utrum beatitudo

carnem etiam erit maior intensive Et multi doctores tenent
quod postquam tunc anima erit in esse suo perfectior quam ante
et ideo tunc perfectius patitur motum in obiectum beati-
ficum Anima separata nata est esse per se manens et ad hoc
naturaliter inclinatur sed ideo quando est in toto perfectiore
habet modum essendi quo ad esse suum naturale
Et ista est intencio sancti thome Bonaventure
et Petri in 4 l. di. 49 et hoc probant ex intus et hoc
pars ibi videri Ex quo infertur quod anima ante resump-
cionem corporis propter desiderium suum naturale ad cor-
pus retardatur ne adeo perfecte feratur in deum
sicut post ea fertur resumpto corpore // Et hoc sentit
etiam Augustinus super genesim ad litteram usque finem // Bo-
naventura tamen in quarto opusculo istius tenet
ubi etiam venit ad hanc aliam oppinionem
ut patet ibidem Ex dictis superioribus ad quartum respondetur quod
persona capax dei premanentibus et amorem non potest
esse aliquo bono creato beatifice quietare patet quia
ut patet ex dictis beatitudo est ultimata perfectio
nature rationalis Consistit autem secundum Aristotelem 10o Ethicorum
in optima operatione optime potencie respectu optimi
obiecti // Secundum est quod si voluntas creatura possit
habere tamen gaudium intensive vel magis in bono
creato quam etiam anima voluntas habet in bono increato
nam tamen propter hoc possit in eo beatifice quietari
Tales namque obiectum creatum non est sufficienter
determinatum appetitum suum // quia si in tali casu
homini creature diceretur quod ad hoc esset unum
creatum obiectum improportionabiliter perfectius et
ipsum firmiter assentiret statim desideraret
illud videre Et ideo talis fruicio vel gaudium
non quietaret cum utilitate Et ideo dicit beatus
Augustinus in confessionum ca 1o Domine fecisti nos
ad te inquietum est cor nostrum donec requiescat
in te Et iterum quinto confessionum ca 4o eo
dicit ad deum infelix homo qui scit omnia
ista te autem nescit Beatus autem qui te scit
etiam si ista nesciat Qui vero te et ista novit

non propter istam beatitudinem sed propter te solum beatus est. Secundo
circa voluntatis creature beatificam quietationem non solum
attendenda est potencia formalem visionem fruitionem
et delectationem sed etiam potencia consequentem obiectiva-
lem. Ex quo sequitur quod si clara et intuitiva
visio divine essentie posset creata manente in creatura
rationali desineret esse visio dei et inciperet esse visio
creature ipsa desineret esse visio beatifica et creatura
illa desineret esse beata. Patet quia amplius non fruitur
in obiectum beatificum seu beatifice quietatum.
Et etiam patet ex aliis quia vel talis creatura scit quod
talis actus terminatur ad deum vel non. Si non
tunc esset inscia quod non scit aliquid quod pertinet
ad beatitudinem suam. Si scit tunc statim ipsa
esset inquietata donec veniret ad dei visionem
iuxta dicta Augustini. Ex quo sequitur quod si esset
aliqua creatura infinita in bonitate essentiali
ipsa non posset voluntatem creaturam beatificare. Ex qui-
bus etiam patet quod rationalis creature capacitas licet sit
finita subiective est tamen infinita obiective. Prima
pars patet quia solum finitorum est capax isto modo
tali circumscripto. Secunda pars patet ex dictis. Est tamen
hic advertendum circa illam capacitatem quod
licet sancti inequales habeant gradus beatitudinis
essentialis iuxta illud salvatoris Joh. 14 In
domo patris mei mansiones multe sunt, pro ex-
igentia enim meritorum erit gradus premiorum,
unusquisque tamen secundum exigenciam sue capaci-
tatis satiatur et omnibus desideriis totaliter qui-
etatur. Unde bene reddit beatus Augustinus 22 de
civitate dei capitulo ultimo dicens: Sed tamen beata illa civi-
tas magnum in se donum videbit quod nullus
inferior ulli superiori invidebit sicut nunc
non invident archangelis ceteri angeli, tam nol-
lent unusquisque quod non accepit quam sit
pacatissime concordie vinculo ei qui acce-
pit astrictus. Cum nec in corpore vult oculus esse

Subiective
obiective

hoc quod non est digitus tamen membrorum ut ipse obtineat
totius corporis parata congregatio. Sic itaque habebit
dominus alius alio maius ut hoc quoque dominus
habebit nec amplius velit. Ex quibus patet secundum Augustinum
duplex ratio quare sufficientia et quietatio appeti
tuum et plena sanctitas est sanctis ex inferioribus
qui minorem beatitudinem receperunt. Una quia
unus sanctus non invidet alteri de bono ex magis
quod alter recepit. Invidia enim nulla ibi esse po
terit. Secunda ratio est quia voluntas dei est perfectis
sima ita quod nullus velit habere quod non accepit. Sic
in corpore est talis parata ymago ut nec di
gitus velit esse oculus nec pes digitus quamvis
grave sustineat pondus. Et 3a ratio addi potest
quod unicuique sanctorum suum sufficiens est nec amplius
capere potest conformaliter letius cum sic anime ca
pacitatem que per exigentia meritorum beatifice
totaliter satiata. Dicit enim ut ayt Prosper in de
vita contemplativa capitulo ... corporalis preditus
omnibus sanctis equantur licet quamvis singulis non per
ceperint equaliter sed ut ad equaliter capiendum
capere dispositi sunt ita omnes sancti et si fuerit
aliqua graduum et meritorum suorum diversitas
omnes tamen sunt de suis premiis plene
contenti et sine ambitione maioris glorie
totaliter satiati. Quartam rationem assignat
Augustinus super Johannem omelia ... super isto In domo
patris mei mansiones multe sunt dicens quod
ibi est mutua caritas concordia et amor con
tinua qui ita amorose ad invicem congluti
nati sunt et unusquisque in se habet quod in a
lio amat. Unde secundum Augustinum de perfectione caritatis
24. Sic omnes hoc invicem perfecte diligunt
ut non aliter gaudeat unusquisque pro singulis
aliis quam pro se ipso. Et propter illud ineffabile
gaudium quod habet unusquisque de deo ex eius
clara visione sancte ad similitudinem dei qui est trinus

in personis et unus in essentia et eius beatifica fruitione
et sanctitate de ista perpetua fruitione et in illa per
fecta caritate in inestimabilium sanctorum angelorum et
hominum tanta materia et occasio gaudendi ut tam
unusquisque gaudeat quantum mens sua capere
possit de cumulis gaudiis pluribus singulorum
de isto sanctissimo omnium sanctorum collegio quod divina cle
mentia ad augmentum beatitudinis singulorum sanctorum
congregavit atque ex hoc quod periculis mundi ipsi se
periculum evaserunt quod impios et crudeles hos
tes superaverunt quod omnes defectus vicerunt vel
commissa pro peccatis correxerunt quod et nos infini
tam lamentabiles cruciatus ex dei clementia
evaserunt. Ex iste igitur patet quod in ista celesti ci
vitate est mutuus amor et concordia celi
civium sanctus et totalis quietatio omnium volun
tatis appetitum copia omnium desiderabilium in bonis
animarum et corporum. Et hoc pulcherrime tan
git beatus Augustinus in libro meditationum suarum
dicens Grata est ei quod homo recte amat
quod desiderat et quod mente delectat. Contra sunt
contra Catharos dicentes omnes esse in gloria
equales. Sed tunc circa illud occurrit Dubium
Utrum cum potentie in sensibus erunt in
actibus semper [illegible]. Et respondet Scotus
quod non videtur necessitatem quod sensus pertinentes
ad nutritionem tunc [illegible] nutritio
cum non sit necessaria quod non erit corpus male
id est indigens alimentis. Aliqui tamen hic possent
esse in actibus suis quorum actus non requirit
imperfectionem concomitantem. Ut visus et au
ditus qui sunt magis spirituales. Multis
tamen videtur probabile quod sensus exteriores
in beatis post resumptionem corporum beatificari
[illegible] continuissima actuatione
et hoc vel ex influxu [illegible] [illegible]

vel aquarumque alio celorum influxum supplente quoque
tunc principaliter corpus dotibus glorie in videtur
quod a fortiori celo sorbe vires spirituales eciam per
mittetur circa actus proprios Ad quas forte immu
tabuntur per obiectales influxus obiectorum
suorum propriorum quantumque divina disposici
one in hac celesti regione exeuntes / vel for
te divina essencia talem influxum supple
te que est libris omnia in omnibus potest eciam
esse ut corpus glorificatum Christo suppleat
obiectalem influxum obiectorum quoque sen
sus sicut supplet obiectum visus vel si tenore
valuimus quod sensus erunt ibi in actibus suis
ex obiectali influxu propriorum suorum obiectorum
Tunc dicendum videtur quod corpora gloriosa sunt
colorata et in illo colore immutant sensus
visus ad actum videndi / Sicut eciam circa
de auditu dicit glo. super id psalmi Exulta
ciones dei in gutture eorum quod tunc erit
ibi laus vocalis et per illorum auditus immutari
et potest vox formari / vel per sonacionem et
circulacionem corporis celestis quod forte transmis
sibile est / vel forte deus in loco forma
cionis vocis ut in ore et gutture conservat aerem
in quo per eius sonacionem fiat vox que postea
per spheram celi multiplicet species audibiles ad
auditum beatorum Dicendum quod corpora beatorum
gloriosa erunt fragrancia et sic per species mul
tiplicitas ad olfactum actuat ipsum / Au
gustinus dicit sic - quod deus convicabit lique
bente Quonorum vinum convenientissime sa
pidum quo potentie consumabit et ille gustum
immutabit optime gustum beato / De tactu
potest dici sicut Augustinus quod deus ipsum actu
et per generacionem aliorum modum vel quod divina
essencia supplent influxum obiectalem obiectorum

premiorum istius sensus est. Et notandum quod
duplices inducit delectationes ipsius sensibilis forma
est propter perceptionem abiectorum sensibilium ad indige
ne suppletionem propter salvationem in animali vel spe
ciei generationem et tales delectationes ibi cessabunt quod
et causa cessabit. Aliam inducit propter statum nectis
que a sensibus incipit et ista consequitur actu
sensuum incorporalibus glorificatis informatorum ipsorum
sensuum. Ex his igitur patet quod omnes illi sensus
premiabuntur per applicationem convenientissimorum ob
iectorum eo modo ut dictum est. Secundo e contrario
erit in inferno depravatione sensuum dampnatorum qui
peccaverunt vel saltem actum peccandi perpe
traverunt. Sicut in beatis contrario modo. Nam
in inferno contra illos remanebunt sensus infectorum
fetidissimorum et abhominabilium sensibilium ob
iectorum pessimi odoris et saporis et ita de
sensibus aliis quemcumque quo puniri debet in
eo in quo peccavit. Et contra hec ut tangit
dominus Wilhelmus parisiensis in fine sui libri de vir
tutibus infernus est tamquam cloaca vilis omnium
fetiditatum mundi sentine que remanent imperpetuum.
Sicut per oppositum celestis ista regio est locus a
menissimus pulcherrimus clarissimus delecta
bilissimus et bonis omnibus copiosissime
contentivus. Ubi namque secundum beatum Augustinum
in suis soliloquiis est gaudium infinitum
leticia sine tristicia salus sine dolore vita
sine labore lux sine tenebris vita sine mor
te omne bonum sine omni malo. Ubi iuventus
numquam senescit. Ubi vita terminum nescit. Ubi de
cor numquam pallescit. Ubi gaudium numquam decres
cit. Ubi dolor nullus sentitur. Ubi gemitus
numquam auditur. Ubi triste non videtur. Ubi
leticia semper habetur. Ubi malum non timetur
quia summum bonum possidetur quod est videre
faciem domini virtutum. Ista que predicta sunt de

vera habemus felicitate et beatitudine Sunt tamen mul
tos phylosophi qui posuerunt felicitatem consistere
in aliis quam in dei congnicione et fruicione Qui
dam namque eorum dixerunt illam consistere
in diuiciis Alii in honoribus Alii in corporali
sanitati Et alii in carnalibus voluptatibus ut
patet primo ethicorum et per Bacium in de consolacione phye
Talia eciam sunt contra iudeos et sarracenos dicentes
quod post resurreccionem erit usus ciborum et
veneorum ponentes beatitudinem et paradisum
carnalem Contra quos Christus ait Mathei 22 capitulo
et luce 20 dicit Hinc [illegible] in resurreccione neque nubent
[illegible] 12 [illegible] est contra hereticos [illegible]
[illegible] augustinus dicit 20 de civitate dei capitulo 1 quod
asserunt [illegible] in modicatissimis cibis et potibus
vacaturos Sed isti omnino bestiales sunt pecu
dum vitam eligentes ut dicit eciam aristoteles primo
ethycorum sequitur

Quot vna est vniuersalis ecclesia

Vna vero est fidelium universalis ecclesia extra quam
nullus omnino salvatur in qua idem
sacerdos ipse est sacrificium Ihesus Christus cuius
corpus et sanguis in sacramento altaris sub speciebus
panis et vini veraciter continentur transsubstanciatis
pane in corpus et vino in sanguinem potestate
divina ut ad perficiendum misterium unitatis
accipiamus ipsi de suo quod accepit ipse de nostro
Et hoc utique sacramentum nemo potest conficere nisi
solus sacerdos qui rite fuit ordinatus secundum cla
ves ecclesie quas ipse concessit apostolis eorumque
successoribus Ihesus Christus Ista est prima pars de de
[illegible] [illegible] prima [illegible] qua
[illegible] ecclesie principes agit de misterio [illegible]
[illegible] / et patet ista pars sicut
et precedentes dividi in octo particulas secundum quod
octo ponit hic theoricus et catholicus veritas
/ [illegible] vero ille [illegible] [illegible]

Sequitur prima veritas

Prima veritas est Quod una est universalis ecclesia.
Ista veritas manifesta est ex scripturis sacris et aliis
symbolis Unde in symbolo apostolorum dicitur Credo
in spiritum sanctum sanctam ecclesiam catholicam Et in symbo
lo Niceno Et unam sanctam catholicam et apostolicam
ecclesiam // katholica autem grece idem est quod universalis latine
De hac ecclesia veritate habetur 24 q. 1 qui pro toto
patet hinc tamen veritatis declaratione advertendum quod hoc
nomen ecclesia multipliciter capitur in scripturis sacris
in canonibus et dictis sanctorum Nam uno modo capitur
pro edificio constructo et sanctificato ad hoc ut sit domus
orationis et divini cultus 2o capitur pluries
in byblia ut notum est pro convocatione Unde
apostolus 1 cor. xi dicit numquid domum non habetis
aut ecclesiam dei contempnitis De hac ecclesia habetur
di. 1 de fabrica et pluribus aliis locis 3o capitur
ecclesia pro clero 1 q. 1 Cure 4o capitur pro qua
cumque prelatura ecclesie 1 ne prelati vices suas
etc. quo enormis 5o capitur pro qualibet ecclesie
stasticis 63 di. ca. 1o // 6to pro maiori parte capitu
li 10o di. capitula // 6to restringit ad dignitates
maiores ecclesie 63 di. ca. ult. x q. 1 Antiquus
et 1 de re. iu. scito. Cum ecclesia // 7mo capitur pro
qualibet ecclesia provincie vel dyocesis 1 de aucto.
et usu pallii ca. 1o // 8vo pro beneficiis eccle-
siasticis ecclesie pro venientibus 1 ne prelati vi
ces suas etc. ca. 3o et ult. // 9o capitur generaliter
pro qualicumque hominum congregatione Nam ecclesia
grece idem est quod congregatio latine // 10o capitur specia
liter pro congregatione hominum una lege vel secta
cognexorum et sic congregatio iudeorum potest
dici ecclesia iudeorum Unde et malignantium
Et de hac potest intelligi psalmus illud Odivi ecclesiam
malignancium // 11mo capitur pro congregatione
omnium hominum fidelium christianorum sic hec profitentium
et sic heretici et scismatici etc. dicuntur membra
ecclesie quia licet tales aliquos articulos fidei non

credant tn xpo dicunt se veros xpianos esse et verum et
fidem xpi se hre // 12o capitur magis stricte p
tempore gracie cum habent veram fidem xpi habe
tis Et sic heretici et scismatici non dicuntur ut
sunt membra eccle ut pz 2 l q 1 per totum et
in multis aliis locis // 13o pro tempore gracie cum fide
lium incaritate existens Et sic fideles in peccatis
mortalibus existentes non sunt membra eccle
Ista tn acceptio multiplicatur per variari limi
tari et restringi scdm multiplicitatem presentium et
preteritorum et futurorum vel scdm diuersitatem
in hac vita vel in alia existencium Nam fide
lium alii vero per fidem et caritatem vnitorum Qui
dam in presenti vita contra dyabolum et mundum
pugnant et vocantur ecclesia militans Alii vero
in celesti patria gloriose resident coronati et di
cuntur ecclesia triumphans Quarto capitur
ecclia pro corpore xpi mistico Augustinus dicit
ad ephesios 1o ipsum scilicet xpm dedit caput super
omnem ecclesiam que est corpus ipsius hoc
autem corpus integratur ex omnibus sanctis
angelicis spiritibus et cunctis hominibus et iustis ha
bitis presentibus preteritis et futuris siue illi
in presenti vita militent siue ipsi vel eorum
anime in purgatorio purgatorias penas persoluat
vel in celesti gloria triumphanti In hac enim
est dicendum corpus xpi misticum et corpus
naturale Nam corpus naturale habet omnia mem
bra sua sibi Membra autem corporis mistici
non sunt omnia simul neque contum ad esse nec
quia corpus eccle constituitur ex hominibus qui
fuerunt ab inicio mundi vsque ad finem eius
Neque etiam quantum ad esse gratie quia eorum qui sunt
in uno tempore quidam iam habent gratiam quidam
vero ista carent postmodum gratiam habituri Et i
ter has eccle acceptiones reperiuntur adhuc

205 409

alie Nam capitur quoque ecclesia pro congregatione omnium pre-
latorum vel omnium personarum quarum quelibet guberna-
tionem habet aliquorum plurium in spiritualibus vel pro congre-
gatione omnium maiorum prelatorum ecclesie vel pro congrega-
tione cetuum tamen papa quod nullus habet presidere
in spiritualibus nisi papam Etiam non nunquam sumitur
pro ipso papa et cetu cardinalium. plus adiecta pro sua
cotidiana distinctione Ecce tunc quod varie accipit
nomen ecclesie in decretis statutis et communi locutione Quo vero
sumitur in premissa modo cum dicitur in textu Vna vero
est fidelium universalis ecclesia adhuc remanet dubium
Ad quod potest responderi quod ibi generaliter pro congregatione omnium
hominum veram fidem christi habentium ut tactum fuit su-
perius in 12a acceptione Et potest ab ecclesia excluduntur
omnes heretici scismatici ecclesiam dei scindentes et
dividentes De quibus dicit Cyprianus et ponitur
24. q. i Cristiana alienus est prophanus est hostis est
habere non potest deum patrem qui universalis ecclesie non tenet
unitatem potest autem esse potest suprascripta talis descriptio Ecclesia
est congregatio vel congregatio ierarchia actualiter
vel habitualiter colentium et confitentium donum fidei
christiane legis ritum / Dicitur autem primo congrega-
tio ierarchia quod in ecclesia est debita et conveni-
ens ordinatio inferiorum ad superiores usque ad unum
principatum Ideo est quod beatus dyonisius in libro
de ecclesiastica ierarchia pro toto fidelium una parte
ierarchiam celestem ad imitandum quod fidelium
una est ecclesia In libro autem de angelica ierar-
chia distinguit celestem in tres ierarchias Ie-
rarchia autem ut patet sacer principatus a ieros
quod est sacrum et archos quod est principatus Et de-
scribitur sic Ierarchia est rerum sacrarum et ra-
tionalium ordinata potestas debitum retinens ducatum
Unde est quod in ecclesia militante unus
supremus ponitur ierarchia et princeps
summus scilicet vicarius christi videlicet dominus papa a quo omnes

potestas nrã in aliis eccle membris inetc vel imetc
dinatur dicitur eccl actuar vel habitualiter dcum
talementum ne actuar prt adultos et habitualiter
prt parvulos habitum fidei nisi confusse habitos Sz
d. quo pot illomo hic sumi tum ipsa ecclia est
sponsa xpo plu unita z alii eo spuar unificata ut
pz p Cipriano z e q i loquitur tum ths multa
membra ecclie sit suspte sint p pcca mortalia
a xpo sepata et p quos spuar mortua nã ecclia
est multas xpo fidem hre et ths gratificante gra
qua unificarmur tamen Ad q rñ q licz talis
fidem xpo hns sine gra no unitur xpo simpr
ut se heat vitam gre eo q illa fides mortua
sit charitati eo unitur ths plu cum q ut sz sit
unitz pcipiat a xpo actum qdam consimilem
aliquo mo actui vitali sz tamen sicut si membr
mortificatum movetur aliquo aliquo vel
aliu pot dici q imparata capitur ecclia p congre
gatione om fidelium metuntate exutica Aliqua
Aplus ad ephe. 5to ait q xpus dilexit ecclia
et semetipm tradidit p ea ut illa sanctifi
caret mundans eam lavacro aq in vbo vite
ut exhiberet ipse plu gloriosam eccliam non ha
bentem maculam aut rugam aut aliquid
huiusmodi ß ut sit sancta i maculata Que vba
tractans btus Gg 3a mor ca 3a dicit q
p maculam turpitudo opis z p rugam dupli
citas designatur itaqz ecclie sunt qui in
ea duplicant verum qui fidem vocib clamat
opibus denegant Et inscripti eo dicit macu
lam quippe et rugam ecclia no habet q
et turpitudinem opis et duplicitate sermonis
cavet Hic ecc dicitur z e q i omiliqubi
scdm Glo p macula mortale pccm et p ru
gam duplicitas designatur Ex pdictis igitur
illis pz q modis capitur ecclia et quo sit a
mpposito Hic et aut scda scd eca dicitur una

ceptum vnit sufficit propter spiritus viuificantis et capitis
vitalem operatum influentis vnitatem propter xpiane
legis et fidei ydemptitatem et propter sacramenta
huius signorum habent fidem pro testificantium conformitate
Ista simul pulchre tangit apostolus ad ephe. 4° dicens
vnum corpus et vnus spiritus sicut vocati estis in
vna spe vocacionis vestre vnus deus vna fides vnum
baptisma Primo inquam ecclesia sancta dicitur vna
propter spiritus viuificantis et capitis influentis vnita
tem Nam licet in corpore naturali multa sint membra
diuersis actibus et officijs distincta quia tamen omnia
ista vno spiritu viuificantur omnia efficiuntur vnum corpus
efficiunt Ita ecclesia que est corpus xpi ex multis
hominibus sanctis et iustis diuersa officia habentibus
constituti vno spiritu scilicet increato viuificantur qui
in effabili et incomprehensibili vnione sanctificatam eius
illapsus et incarnatum ipsum de morte culpe ad
vitam gracie sola sua gratuita misericordia reducere est
dignatus Vnde apostolus 1 Cor. 12 pulchre admodum
propositum sic inquit Sicut corpus vnum est et membra
tamen habet multa omnia autem membra corporis cum
sint multa vnum corpus sunt ita et xpus Etenim
in vno spiritu omnes nos in vnum corpus baptisati sumus.
siue baptisati sumus siue iudei siue gentiles siue serui
siue liberi et omnes vno spiritu potati sumus Nam
et corpus non est vnum membrum sed multa etc.
Hic igitur spiritus ecclesie membris quibus sensum
et motum spiritualem influit presidet tamquam caput
Et non solum spiritus sanctus qui est tercia in trinitate
persona est caput ecclesie sed et tota trinitas ut
dicta Pro quo aduertendum quod hoc nomen caput
multipliciter accipitur vno modo capitur pro primo
siue hoc sit in essendo siue intelligendo siue
in influendo siue in ordine et situ locali
continendo Exemplum primi ut pater est principium filij
in essendo siue hoc sit ydemptitate essencie ut
est in diuinis vbi pater est caput filij
iuxta illud apostoli ad Cor. 11 Caput xpi deus

sine mendositate cetere ut mercatoris exemplum 2i ingredo
ut rex dicitur caput populi 2m illud 1 Regum 15.
Cum esses parvulus in oculis tuis caput in tribubus
israel factus es. De 3a probatur in sapientibus exemplum
hic dicitur Ezechiel 16 ad omne caput edifi
casti tibi signum salutationis tue. Capitur etiam
quoque per similitudinem. Juxta 1o Ysaie 9o longevus
et honorabilis ipse caput est. Secundo capitur proprie
prout dicit solum primum habens virtutem influe
di et motum illius cuius est caput et sic tota
trinitas dicitur caput ecclesie influens sibi se
sum et motum spiritualem. Spiritus sanctus enim movet et regit
tam in fundendo ei gratiam qua servat per fidem
et movetur per caritatem. Tertio capitur proprissime
prout ultra rationem principii et influentie actualis
dicit eo eo suo capitato conformitatem in natura
Et illo modo Christus secundum naturam humanam est caput
ecclesie. Ideo conformitatem ad ipsam per gratiam
et naturam. Ex illo patet quod quo ad hec causa reperitur
dissimilitudo inter corpus naturale et quod exempli gratia,
nam licet dispositum tamen unum habet caput quia
ipsum non est pars alterius corporis sed in se unum
totum. Corpus vero misticum licet est pars alterius
ideo potest habere plura capita sibi tamen subordina
ta. Quia enim multitudo domestica est pars
multitudinis civilis. Ideo pater familias qui
est caput multitudinis domestice habet super se caput
rectorem civitatis. Et sic etiam Christus secundum quod homo
est caput ecclesie quia sicut in capite naturali est
plenitudo sensuum quia in eo sunt omnes sensus
ceteris membris sibi connexis beneficium prebens
influentie. Ita et in Christo humanitate est ple
nitudo sensuum charismatum quia ut dicitur ad
Colo 2o In ipso habitat omnis plenitudo divinitatis
corporaliter ex qua tamquam ex fontali et radi
cali origine suis membris gratiam influit
et hec sunt per modum meriti / per modum exemplaris

et per modum capitis Est namque quidam amor naturalis
et appetitus capitis ad membra ex quo amore spiritus
animales qui sunt in capite decurrunt ad certa mem
bra que dolent et ibi colliguntur Influencia
ergo capitis ad membra ut sensificentur et moveantur
est per amorem naturalem et appetitum qui implet spiritus
animalibus fluentibus ad membra Spiritus hoc est spiritus sanctus qui
habundat in Christo capite et ipsius caritate cuius de
siderium est ut per corpus suum spiritum Item vos spiritus
explet desiderium quod habet Christus ad nos et secundum hoc
potest intelligi dictum sancti Thome in 3a parte summe
q. 8va quo dicit quod actiones Christi ex virtute divinitatis
fuerunt in nobis gratiam causantes non quidem
immediate et effective quia hoc solius dei est sed
modo tacto verum est tamen quod aliqui intelligunt ipsum
sic quod voluit humanitatem Christi sic habere effecti
ue modo gratie saltem instrumentaliter Unde dicit
quod licet omnis actio de communi lege Et modo agentium
secundum nostrum passorum fiat per contactum realem vel vir
tualem vel per immediatam unionem ut per coex
istenciam vel qualemcumque presenciam agentis ad pas
sum vel producentis ad productum non tamen est de
racione produccionis absolute quod producens sit
simul cum producto vel per contactum vel localem
unionem vel coexistenciam realem sicut est alibi
tactum fuit supra de immensitate dei Et si
queratur quomodo humanitas Christi existens in celo pro
ducat res intra mare et quasi distanter secundum illos
quod per intellectum et voluntatem Sicut namque ig
nis est instrumentum dei ad producendum lumen
modo tamen limitato iuxta exigenciam nature sue
Ita humanitas Christi est instrumentum dei ad cau
sandum et producendum gratiam in anima hominis etc.
et ceteros effectus secundum intellectum suum intime
unitum intellectui divino et voluntate suam

p omnia conformem sita ut dum p intellectum meditat
conformem intellectui divino et p voluntatem
conformat se divino Tunc eius valido de hoc
q res aliqua sit q prius non fuit a deo efficax
est q illius causatio seu productio quia ea vo
lente talem rem esse deus eam producit in esse et
facit causaliter effective dependere a volunta
te hominis xpi tamquam a causa 2a et instrume
tali agente libere sicut facit radium q ipse sol
producit dependere causaliter effective a sole tamquam
a causa 2a naturaliter agente / Hoc tamen de facto
non est concessum angelis qui intelligentia non
movet orbem p solum imperium voluntatis quia
hoc est articulus condempnatus parisius licet nulla re
pugnantia includit deum posse tribuere tale
facultatem Ex hiis igitur patet unitas sancte
matris ecclesie ex unitate spiritus vivificantis et
capitis influentis qui est ihesus xpus qui quibus
suis membris hoc est ecclesie spiritum vivificatem
et sensum spiritualem et motum influit in conformitate
nitate Et ergo expressissime est corpus Ex quo
totum corpus p nexus et coniunctiones subministra
tum et constructum crescit in augmentum
dei ut dicitur ad Colo. 2o Quicumque igitur ab
hoc corpore fuit separatus necessario sacre illius
spiritualis influxus debet carere esse et p quos ne
cesse est ipsum spiritualiter mortuum esse dicente
beato Augustino super Joh et ponitur xi q 3 Nichil
sic debet formidare xpianus quam separari a corpore
xpi Si enim separatur a corpore xpi non est membrum
eius si non est membrum non vegetatur spiritu
eius Quisquis enim inquit Apostolus spiritum xpi non
habet hic non est eius Et item dicit Augustinus in
epistola ad vincentium et ponitur 23 q 4 Quem
admodum membrum si precidatur ali habet
vivi corpore non potest tenere spiritum vite Si homo

qui profunditur de xpo corpore nullomodo patet tene
spiritualis iustitie etc si figuram membri teneat qua
suppositum integre Ex hiis patet conclusio Et licet xpus
dei filius ascensurus per gloriosam resurrectionem
ad propriam celicam suam dilectam patuit per se im-
mediate sine plus in nobis ad salutem suffi-
cienter infuse et idem per corporalem iustitia
forma absentiam se sola per fidem malluit tamen
ad maiorem sue bonitatis ostensionem et ordinem conve-
tam divinitatis legem infima ad suprema per
media reducuntur Ideoque sui curam beato petro
et suis successoribus romanis pontificibus
vicarie et plenarie commisit ut ad ipsum omnes
xpo fideles in hiis que pertinent ad congruentem
dispositionem et ordinationem sancte ecclesie militantis
tamquam sui membris concurrent a quo omnis po-
testas in ecclesia dependet et in alios mediate vel
immediate derivatur Ex quibus igitur capitis unitate
et eius respectivo influxu ac membrorum ecclesie in
hoc capite connexione non immerito nec inefficaci-
ter eius dicte ecclesie unitas potest argui et con-
cludi Sed contra illud
Multorum hereticorum tam antiquorum quam modernorum
errores reperiuntur Nam quidam dixerunt et ad-
huc ut timeo multi dicunt summum pontifi-
cem non habere maiorem potestatem ex institu-
tione xpi aliis episcopis Quia xpus dominus nul-
lum apostolorum aliis simpliciter superioritate et auctoritate
pretulit sed pocius omnibus apostolis equalem ac
omnibus potestatem contulit etc equalem omni ipsorum
auctoritatem contulit quia hoc nullibi scriptum est
in aliquo ewangelistarum legitur Dicunt enim dixit
petro Mt 16 Quodcumque ligaveris super terram erit
ligatum et in celis Et quecumque solveris etc Ita
et omnibus dixit Quecumque ligaveritis super terram
etc Mt 18 Et quod dixit petro Johannis ultimo

Pasce oves meas ita omnibus dixit Mt ultimo Euntes
in mundum universum predicate evangelium omni creature pre-
dicatio autem est spiritale pabulum animarum xpo i-
ceteris Quidam ergo dixerunt quod si xpus aliquem
Apostolorum summum pontificem fecit tamen ille non est
pontifex Romanus quia dicunt ipsi quod ecclesia Ro-
mana non est omnibus aliis prelata per xpum Sed
si aliqua talis esset ecclesia Jerosolimitana in qua xpus
dei filius est passus mortuus resurrexit et
alia nostre redempcionis misteria peregit est digna-
natus ipse quod etiam quibusdam visum fuit
quod Jacobus apostolus Alphei qui xpo successit in
ecclesia Jerosolimitana summus pontifex fuit ac xpi
vicarius sicut et successor Unde et paulus
ad Galatas 2o videtur preferre Jacobum petro dicens
Jacobus et cephas Johannes qui videbantur co-
lumpne esse etc ubi et potestatem eius videtur
restringere ad circumcisionem solum sicut ibidem
dicit Et michi ab aliquo apostolorum recepisse etc

Sed contra primum

Quod xpus deus nullum apostolorum aliis pretulerit sunt
manifeste auctoritates scripture et sanctorum doctorum
qui preclarissime vite meritis et gloriosissimis
signorum miraculis ecclesiam dei tamquam cele-
stia radiancia luminaria splendidissime illu-
strent Quique pro eadem fide dona et aspera
mundi sustinuerunt et in eadem fide sancte
vitam felicissime finierunt Cur namque deus
ihesus xpus qui est veritas ineffabilis alte-
ram singulariter et prius tempore quam ipse soli
et aliis omnibus dixit Mt 16 Ego dico tibi quia
tu es petrus et super hanc petram edifica-
bo ecclesiam meam et porte inferi etc Et
tibi dabo claves etc Et quodcumque ligaveris
etc Quare namque hoc soli dixit singulariter
pre omnibus aliis et postea omnibus soli et aliis nisi

ut eum primum et principale caput ecclesie et fundamentum
poneret licet aliqui hoc Et super hanc petram
edificabo ecclesiam meam exponant aliter per petram
intelligentes xpistum iuxta illud 1 Cor 10 petra
autem erat xpistus super quam sua precipue fundabat
ecclesiam Cum illa tamen stat quod aliquo modo super
petrum fundauit tamquam super primum fundamentum in
terris Est namque fundamentum cui adheret
prima pars edificii quod non includitur in ipso ut
tamen solida uel petra et illud includitur sit
supposito Et de isto forte conuenientius potest
textus intelligi iuxta seriem litere Nam beato
petro singulariter confitenti Tu es xpistus filius
dei viui xpistus volens pro tanta confessione aliquid
non leue compensare ait Tu es symon Bario
na quia caro et sanguis etc Et ego dico tibi
quia tu es petrus etc Unde videtur predicare
petrum fore fundamentum sue ecclesie alias
precedencia non essent pertinencia ipsis subsequentibus
frustra etiam videtur hoc petro dixisse cum
ex reuelacione ipse sciuit xpistum fuisse filium
dei et per quos fore fundamentum principale sue
ecclesie tamen quilibet sciat quod in nominatur et insti
tuitur parte aliter illius sit fundamentum Ideo
videtur quod petrus sic dictus sit petra a xpisto
petra tamquam successor et vicarius erat futurus
licet xpistus precipue dicatur per esse sic et principale sic
ecclesie est fundamentum primo et quilibet apostolorum
potest dici ecclesie fundamentum Non inconuenienter dicit
Apocalipsis ultimo dicitur quod murus ciuitatis habebat 12
fundamenta et in ipsis 12 nomina apostolorum et agni
Sed et quilibet predicator huius edificii funda
mentum non inconuenienter dicitur Ita tamen cum
ad omnes illorum officium hoc voluit pertinere ut
in beato petro apostolorum omnium summo principaliter
collocaret ut ab ipso quasi quodam capite sua

dona velud in corpus omne diffunderet ut dicitur in
de clementia fundamento ca. 6o Sed contra illam ra
tionem obiciat quidam hereticus modernus wiclefista
huius pragensis isto modo Sicut non reperitur petrus
fuit vocatus a xpo singulariter sathanas Mt 16
et petrus fuit timidus apostolus ancille ac petrus
peccavit apostolus ter dominum cum iuramento nega
vit Mt 26 Et ipse post missionem spiritus sancti
erravit in fide redargutus a paulo ad Gal. 2o
igitur petrus minus quam ceteri apostoli adhuc fuit di
latus Contra non reperitur petrus habuit peccatoris hec
privilegia quod petrus post ascensionem domini debuit
esse papa vel caput militantis ecclesie / Preeminen
tiam quandam imaginabilem habuit que fuit amoris
et laboris / Sed ex illo non est evidens ipsum esse
papam etc. // Ad illud dico quod verum est quod prime
due que non valent Sed 3a que est ad im
probationem est valde bona si modicum ratifi
catur tunc ad intentionem arguentis sic videlicet
petrus habuit singulariter peccatoris hec privi
legia demonstrando ea que sibi data fuerunt
vel saltem promissa tunc quando dominus ad eum
dixit verba predicta Tu es petrus usque ibi
salutem erit melius / et non revocata usque ad
tempus post ascensionem xpi pro illo tempore
in via cum aliis fidelibus commanente Igitur pe
trus post ascensionem xpi fuit papa et caput
militantis ecclesie patet quia oppositum consequentis repug
nat antecedenti cum per papam non aliud
intelligamus nisi hominem viatorem a xpo
domino huiusmodi habentem privilegia de quibus xpus
loquebatur ad petrum per verba premissa videlicet
potestatis plenitudinem clavium in utroque foro
tunc collate vel saltem post hec conferendo
Item tunc ecclesia singulariter super petrum per
xpum erat fundata / et ipso moriens unus est

credens eos consequenter est credens intellectus
saltem breviter si placet quam continet ille eos habere
in quadam 2a assumit unam maiorem tamen falsam videlicet
videlicet quod petrus post missionem spiritus sancti in
fidem catholicam erravit. Redarguitur a quodam quia
hec est contra doctores qui communiter dicunt apostolos post
missionem spiritus sancti in die penthecostes. Et maxime
numquam peccasse mortaliter. Utrumque eos de hac
sit an potuerint sic peccare vel non quia na-
tura propter scilicet eos inter beatum Ieronimum et beatum
Augustinum doctores illustrissimos de hac materia
controversia fuit. Cum videlicet petrus tunc pecca-
verit vel non, beato Ieronimo dicente quod non, beato vero
Augustino oppositum affirmante. Nullus tamen eorum
dixit ipsum mortaliter peccasse vel a fide de-
viasse. Et ideo nimis presumptuose et temerarie
ponendo os in celum contra sanctos doctores
nam Christi apostolum principem reprehendere et eis falsa
imponere non formidat. Contra primatum beati petri
ex aliis locis evangelii satis clare patet, unde quod
tamen adversarii potissime pro se adducunt: Nam luce
22 legitur quod inter discipulos facta est contentio
post dominicam cenam quis eorum videretur esse
maior. Ihesus autem dixit ad eos: Reges gentium
dominantur eorum et qui potestatem habent super eos bene-
fici vocantur. Vos autem non sic. Sed qui maior
est inter vos fiat sicut iunior. Et qui precessor
est sicut ministrator. Nam quis maior est
qui recumbit aut qui ministrat? nonne qui re-
cumbit? Ego autem in medio vestrum sum sicut
qui ministrat. Ista tamen verba non sunt sic intelli-
genda ut adversarii dicunt quod quilibet apostolorum
se debeat singulis aliis reputare minorem
quod utique falsum est. Cum tamen pro exemplo hoc
suadere valebat dicens Ego autem in medio vestrum

suum sicut qui ministrat Per hoc enim principi forma
ministerii tradere voluit videlicet suis prelatis
non superbe dominari sed cum debita humilitate
et reverentia et mansuetudine quod proxima
tui non quod repugnat Et quia ex verbis iam
dictis et allegatis discipuli non poterant scire quis
esset ille processor futurus Adeo christus assignando
quis esset ceteris confirmator illis addit eundem
dicens ad Symonem in luca Symon Symon
ecce sathanas expetivit vos ut cribra-
ret sicut triticum Ego autem rogavi pro te
ut non deficiat fides tua et tu aliquando con-
versus confirma fratres tuos Ex quibus manifeste
patet quod ipse petrus erat ad quem ex assignatione christi perti-
nebat ut deficiente aut fluctuante fide in
ceteris post mortem christi et eciam per christi oracio-
ne deficiente in petro ipsos confortaret et
per hoc intelligerent eum fore inter eos proces-
sorem rectorem et principem ut deducit Rich-
ardus armachanus libro 1o de questionibus arme-
norum capitulo 3o ubi eciam adducit illud Johannis
1mo quod christus dixit ad petrum Tu es Symon
filius Johanna tu vocaberis cephas Cephas
autem nomen valet sicut petrus sed eciam sicut caput
Unde ex illa nominis impositione videtur dico
quod christus eum fore in capud preficere intende-
bat tamen ut esset Apostolorum capitaneus De hac
eciam vide 21 di. Sacrosancta Unde dyonisius capitulo
3o de divinis nominibus petrum vocat ver-
ticalem sive capitalem aut capitaneum Idem
quoque beatus dyonisius beati pauli discipulus
et ei in morte assistens scribit de morte
petri et pauli Thymotheo discipulo Pauli
quod paulus dixit petro cum separaretur ab ei-
vicem ut ipse scribit se audivisse personaliter

Dyonisius [illegible] de [illegible] de Petro et Paulo

ab eis pax tecum fundamentum ecclesiarum pastor animarum
et Signarum xpi Et cum dico petrus respondit Vade in
pace predicator bonorum mediator et dux salutis
infernum Ex quibus satis patet propositum Nam ut
patet Johannis ultimo xpus dominus presentibus aliquibus
discipulis beato petro specialiter commisit post suam
resurrectionem curam suorum agnorum et ovium
per quod satis constat quod petrus primatum locum prius
super gregem suum singulariter habere voluit Pastor
enim sive cura sufficiens ad salutem plus in
tendit quam predicatio curam ij quod omnibus commisit
scilicet predicationis competens et conveniens ad salutem
Adhuc etiam sunt multe alie scripture sanctorum auc
toritates et sanctorum doctorum vite meritis et
scientia moribus etc. auctoritate approbatorum quas propter
omitto gratia brevitatis Et ista sunt contra
multorum hereticorum errores tum antiquorum
quam modernorum Quidam namque dixerunt quod pluralitas
sacerdotum tantam habere potestatem ordinis et iu
risdictionis quantum habuit beatus petrus ut
Armeni Alii dixerunt quod xpus dominus omnino
equalem potestatem in omnibus contulerit singulis
Apostolis Consequenter asserunt illi quod illa potestas
nullam super addat potestatem ordinis seu excel
lentiam super simplicem ordinem sacerdotalem
Et illud videtur esse tenendum probabiliter tamen et sine
temeraria assertione dominus Rich. archiepiscopus armachanus
libro xi questionum Armenorum Impugnat et demonstrat
per multa media Quia in primitiva ecclesia idem erat
presbyter et episcopus Cum hoc tamen concedit quod etiam
ad quemlibet constitucione ecclesie episcopo competit
simplici presbytero / hoc etiam sermonale ut dicitur
asserunt heretici wiclefiste scilicet hus pragenses
et sequaces dicentes presbiteros habere ordines
tradidisse Et quidam eorum non dubitant
quin ordines militares regales et imperiales

Marsilius paduanus

fuit magis fundamentales quam pdicti ordines sunt quia blasphemia cum dicat xpus luce .x. Qui vos spernit me spernit etc. Similiter et illa marsilii paduani in libro suo qui vocatur defensorium pacis qui pocius dici potest offensorium vel destructorium eius scilicet parte 2a ptatum tamen auctor pro magna parte illius tractatus nititur probare auctoribus scripture sacre et doctorum et rationibus nullius beatum petrum qui simplicis fuit sacerdotis recepisse Et si ab ptate plus vel Romanis pontificalis sui successoribus quovis vel pro ptuti quomodo hoc est ex speciali commissione vel ordinatione ecclesie vel civitatis seu capitis eiusdem quod ipse dicit imperatorem Constitui dicit ille doctor ymo verius seductor quod nec beatus petrus nec aliquis aliorum apostolorum vel Romanorum pontificum ex xpo institutione aliquam habuit vim coactivam ita quod nullus eorum potuit aut possit non solum corporaliter sed nec spiritualiter punire aut castigare quia illa ptate xpus dominus pro se uti noluit et per quos illos quos totaliter spiritualem esse voluit et ipsum imitari voluit Et sic nullus sacerdotum quantum quamcunque oportet suspendere nec dicere aut alia censura ecclesiastica potest punire et haec posse auctoritate originali a xpo tradita nisi intervenerit vel interveniret auctoritas civitatis vel maioris vel sanioris partis aut capitis imperatoris quod tamen erroneum vel absurdum valde est Et contra quod ecclesia auctoritatem excommunicandi videtur recepisse a xpo matthei 18 ubi loquens de eo qui contempnit mandata ecclesie dixit ad petrum Si autem ecclesiam non audierit sit tibi sicut ethnicus et publicanus Quo dicto statim subdit sermonem suum ad discipulos Amen Amen dico vobis Quecunque ligaveritis super terram erunt ligata et in celis Et quod tamen ecclesia contra traxit ritum excommunicandi a paulo

Aplo ut patet 2 q. 3 Aplice unde ibi per totam contra
primam et secundam Idem quoque pulchre deducit
beatus Ieronimus super librum Iudicum et ponitur
xi q. 3 Multi Beatus quoque Augustinus in omelia
de penitentia et habetur 2 q. 1 Multi Nam beatus
Paulus excommunicavit fornicatorem qui uxorem patris
sui habuit 1 Cor. 5 et blasphemos et Hyme-
neum et Alexandrum 1 Thy. 1o contra eos
hereticos docentem ad Galatas 1o Si quis vobis
evangelizaverit aliud quam accepistis a nobis ana-
thema sit Tales namque scripture auctoritates perverse
exponit et excerpte perdite flagiciosus Dicit
et auctoritates sanctorum corrupte satis quoque et dimi-
nute allegat omittendo precedentia vel sequentia
aut eas in medio talium auctoritatum ponendo que expressis-
sime contra eum faciunt addendo solum
ea que sedem super sinem sue pro errore
facere videntur Et ubi autem occurrunt alique
sanctorum auctoritates quas quomodo vel eas vio-
lenter sine manifesta nota exponere vel ad pro-
positum perversum trahere non potest illas proterve
et impudenter semper negare et eis contra-
dicere non formidat Canones insuper sanctorum
patrum et decretales epistolas summorum pontificum
semper contempnit dicendo eas non esse nisi
quasdam aliquartitas contraccas / Dominus quoque
Bonifacius octavus qui in quadam extrava-
gante que incipit Unam sanctam plenitudinem potestatis
sibi tamquam Christi vicario vendicat asserit Et hoc
credere esse de necessitate salutis anime decidit et
ad contradictionem cum alia extravagante sui predecessoris
domini Iohannis vicesimi secundi qui eandem laboravit
dictam plenitudinem potestatis et nullius potestatis
esse momenti clemensque indicans titulum ex super-
bia vana gloria et avaricia potius quam ex Christo

institucione predicta. Ex quibus eciam scitur cum certe sunt
longe lateque ecclesie Romane ceterisque ecclesiis contra Christi
paupertatis intencionem temporalia iura predia et terrene
possessiones de quibus multa libro dicit quod ista suffi-
ciunt comprobari. Que ideo hic succincte inserere volui

Viclephiste

quia multi pestiferi temporis Hussonis magistri et Wicleffiste
sui complices errores ac perfidie monimenta ex
illius seductoris libro antedicto susceperunt et

Hus hostis possessionum

contra se simul non desistunt. Unde eciam predictus Hus

Silvester papa

dicit libro 2 Silvestrum reprehendendo dotacionem ecclesie
in temporalibus. Similiter et Constantinum Imperatorem
dotando ecclesiam graviter peccasse. Quod et omnes
principes seculares tenentur de iure offendunt
cum non auferendo illa bona temporalia ab ecclesia
et ipsam in primitivum statum reducendo. Cuius dicti
similiter absurditas nota est manifeste cum ecclesie
rector Christus talibus optime uti potuit et possit ad
magnificenciam glorie dei et ad spiritualem profectum
multiplicem fidelium et infidelium. Nec quia ipsi
decessores ecclesie talibus tantum abusi volunt decus re-
cipi temporalia ab ecclesia. Sed pariter volunt indicio
abusiones permittere et abusantes pro tempore de-
clarare pre iusticie ancillis primum. Ubi multis
dispensacione dei factis nequaquam possumus. Unde est quod
multis magnis visum est quod hec res facta sit
non spiritus sancti suggestione sed ex causis late-
ntibus sive ex divina permissione. Non tamen pro quo
tempore sunt possessiones et iurisdictiones temporales
rapere sicut ille hereticus dicit. Sed quia ex
providencia ad spiritualem profectum fuisset eas non
recipere vel receptas post visis inconveniencijs re-
nunciare propter multa mala secuta et ecclesie statum
varias distorsias propter quod ut fertur dictum fuit

Venenum effusum est in Ecclesia dei

Silvestro cum primo illa reciperet. Hodie venenum
effusum est in ecclesia dei quia venenum fuit quo
ad illos abusantes sed non simpliciter quo ad omnes

ius. Nec illi probant sufficienter ecclesiam vel clericum non
posse licite possidere huiusmodi temporalia quia Christus dicitur
nec ad vi diminutatem sed etiam secundum quantitatem
plenus fuit creaturarum aliarum dominium
unde dixit christus alibi Data est mihi omnis potestas
in celo et in terra. Beatum autem petrum suum
generalem constituit fuit in mundo vicarium. Alias eum
cum sufficienti eis providisset quod absurdum est
suspicari de Christo. Certum autem quia non solum bonum
regimen in spiritualibus sed etiam commune et rationabile
gubernatio in temporalibus utilis et oportuna et necessaria
est fidelibus Christi ad finem ultimum consequendum. Experientia
quia si quis sine temporalibus diu subsistere non potest
aut non persistit sicut nec anima sine corpore.
i. q. 3. Si quis obiecerit concernens tamen videtur
aliquibus ecclesiis huiusmodi possessiones et similiter
aliis decentius possidere. Nam pro tale decime et obla-
~~[struck]~~ contribute fidelium numquam sufficerent tan-
ta clero Christi futuro ut dicit quidam doctor
propter tepescente devotione fidelium. Etiam
alias nimis civilis potestas exurget contra ecclesiam
unde arcetur oppressio et parvipensio et contemp-
tus cleri Christi, quem tamen ad hoc nimis opprimit
a potestate laycali. Quid ergo fiet si tanta populus
civilis preesset clero nulla parte civilis
possidentie licite / Per hoc etiam apparet summum ponti-
ficem habere potestatem disponendi de possessionibus utriusque
potestatis sicut habuit Christus. Tales in regalis predarii
inimici et secularium principum adulatores vel
Corinthii ordinis fidelium ignari audiant quod
de pluralitate principum non subordinatorum
sensit etiam gentilis philosophus qui dixit 12 methaphisice
Mala est pluralitas principum sit ergo unus
princeps. Oportet namque fateri quod duplicem
possidentie rationem veniens esse et ordinatur
homini ad felicitatem unam sed possidentie civi-
lis et vite contemplative. Elligant ergo ceteri

Apostolus nisi

Adulatores principum

vel trium pane super celum terrenum super spiritum humanum
super solem vel conversa nature ordinem statuent
penitus presidem spiritualem caput omnium et unitatis
tatis gubernationis vel monarchie hominum contra quos
sunt contra quosdam legistas dicentes ubi cetera
principem in temporalibus id est ipsum imperatorem
esse supremum in mundo inferiori saltem in temporalibus
Et ideo quo ad illa ipsum dicunt nulla posse le-
ge ligari tamen principi in spiritualibus nulla dicunt
de temporalibus esse cura Sed huius utriusque falsum est ut
patet aliqualiter ex dictis Quia cum plures christianus
inter omnes prelatos qui umquam fuerunt est ordinatissimus
et perfectissimus in omni bona humilitate sua
et virtutibus completus ideo precipue optimus
gubernationis genere regendus erat quod est tamen plus
ut prius dictum est uno principante omnibus qui
potestatem disponendi habeat de omni modo regiminis
inferioris ad felicitatem hominis pertinentis et ordinata
ter regendi omnibus potestatibus regitiue inferioris Ex illis
etiam patet error quorumdam canonistarum dicentium
imperium esse in mundo adeo sicut quod non a papa nec
in quibusdam ut patet de iudiciis novit Et huius
opinionis fuit Hugo qui dixit quod imperator a solo
deo habet potestatem in temporalibus papa vero in spiritua-
libus ut notatur in c. cum sint le. [illegible]
2o et sicut divisa est iurisdictio Franciscus etiam
de Zabarellis concordat cum Hugone in c. po-
lito de maio. 20. Sed falsitas istius opinionis
patet ex dictis quia tunc ecclesia sancta non regeretur tunc
optimo regimine gubernandi etc. De illis plus
dixi in meis vesperiis Patet igitur etiam ex
dictis unum esse unicam esse monarchiam et prin-
cipem istius mundi inferioris seu ecclesie militantis
etiam sicut christum quod ipse ascensurus in celum
suam ecclesiam habet tamquam acephalum noluit
permanere habet aut principem cum christo ubi vi-
carius Romanus pontifex Et contra patet quod [illegible]

non obstantibus obiectionibus superioribus pontificatus
summus et pontificatus Romanus sunt diuine ordina
tionis et non humana ut dicitur heretici mixti uel ali
quando ydiompti sicuti ut patet 22 di. omnes et ca. pre
terea in pluribus aliis locis. Unde legitur in hystoriis autem
ticis quod cum petrus romam fugiens exisset uoluit
cum dominus ad latum quod clauderat occurrit interrogatus
ab eo: Domine quo vadis? Respondit: venio Romam
iterum crucifigi. Et intelligens quod pro se dictum est ad
latum ipsum protinus est reuersus prout allegat dominus
Armacanus 39 in ca. prenominabilem. Congruum enim
fuit ut in urbe Romana sedes apostolica esset que
tunc et diu post totius orbis dominium et prin
cipatum et regimen tenuit ut uidelicet ab eodem
fonte pro spiritualibus tunc et temporalibus undique in
orbe duplex riuulus regiminis emanaret. Quia cum
regimine temporale posset facilime se antitudine
declinare spirituali sine regule conformari. Et ergo
si spiritualis regimine quisquam absisteret ipsum posse
protinus temporalis potencia coherceri. Quia in super
est in nodandis maioribus temporibus fidei per apostolos
undique dilatate ad principem orbis tuitor patet
accessus tamquam ad late mundi judicem residentem. Quia
demumque regna Romano imperio subiecta eo citius
fidem xpi susciperent quo sua domina eandem
fidem cernerent recepisse ut sicut fuerat olim Ro
ma magistra erroris sic esset nunc in pari
ratione doctrix fidei uirtutum et ueritatis. Quia de
inde predicatores fidei xpiane eo fidem xpi
ubique liberius et securius predicarent quo fo
rent imperiali auctoritate muniti. Et hoc plenius
vide in Richardus Armacanus li. 1o De questionibus
Armenorum ca. 14 et sequentibus. Et
ista sunt que multos hereticos et scismaticos
et primo contra grecos dicentes Romanam ecclesiam
non habere primatum neque patriarchales ecclesias
ei subesse neque sub eius obediencia. Et ideo

2m eos quod pontifex romanus facit sine eorum consensu et
consilio patriarcharum grecorum nullius habere roboris
firmitatem Item contra armenos dicentes quod ipsi sunt ecclesia
catholica et quod romana ecclesia non est catholica nec apostolica
Item contra waldenses seu pauperes de lugduno dicentes
se nos non subesse Romano pontifici nec
aliis prelatis orbis Rome et quod preceptis mandata suam
sectam dimittere non debeant Et eorum summorum pontificum
Canones decretales constitutiones seu decreta patrum
non valent nec ligant Preterea predicta sunt contra
errores quorundam pseudo apostolorum Begwardorum et Abbatis
Joachim et aliorum plurimorum quorum errores omnes spe
cificare esset nimis prolixum Patet igitur ex dictis
quomodo ecclesia dicitur una propter ipsius unificantis eccle-
siis vitalem separatam influentis unitatem 2º ecclesia
dicitur una ut dixi propter christiane legis et fidei ydemptitatem In hiis enim omnes christi fideles conveniunt et in eis concordantur Sola enim lex christiana
veram dedit christi fidem a qua christi fideles dicuntur Ipsa
denique sola sufficientissime continet et explicat omnia
ad salutem necessaria quo ad credenda et agenda Et
ipsa sola sufficienter intellectum per veritates congnitorum
illuminat et affectum per caritatem et proximi dilectionem inflammat
In quibus tota lex pendet et prophete ut dicitur
math 22 Qui enim diligit legem implet eam
Ro 13 Et ibidem plenitudo legis est dilectio.
Hec enim duo in omni lege et statu ad salutem
sunt necessaria actualiter vel habitualiter Ideoque in
hiis omnia corporis christi misticis secundum preterita presentia
sive eorum futura conveniunt et aliquomodo concatenantur
Caritas enim est vinculum perfectionis Ad colo
3 sine qua fides eciam si tanta sit ut montes
transferat nichil est 1 Cor 13 lex ergo christiana
vel veteri vel novi testamenti quod idem est quo
ad caritatis mandata perfecte in ipsa explicata et
ad salutem sunt necessaria Sicut et fides christi medi
atoris et redemptoris ut patet per magistrum sententiarum libro 3º
di 24 secundum eorum probat auctoribus sanctorum scripture et storiis

Zª que Est a
circumst Vna

Unde dicit Augustinus in libro de nuptiis et concupiscencia
quod eadem fides que nos salvat salvos faciebat iusti-
tos Christi et legis caritatis antiquos pusillos cum ma-
gnis. Patet igitur quod fides nos salvos facit. Similiter
et lex caritatis seu caritas. Item fides in Christo in Christi
corpore nos iungit similiter et caritas licet diversimode.
Nam fides nos in ecclesia iungit nos Christo capiti
nostro per modum adhesionis coniunctive. Caritas vero per
modum adhesionis dilective. Quarum prima unit quasi
ad intellectum, secunda quasi ad affectum. Prima est quasi
materialis solum huius corporis unionis. Secunda vero quasi
formalis includens nos prius addens corporis uni-
ficacionis. Unde vero libro Hugo de sancto victore — Hugo de Sancto [Victore]
istum modum unionis membrorum Christi et etiam
precedentem tangit libro 2o de sacramentis parte se-
cunda 1a dicens: Caput est Christus membrum est christianus.
Caput est unum, membra sunt multa. Et constat
quod unum corpus ex capite et membris. Et in uno
corpore spiritus unus cuius plenitudo quidem in capi-
te est participatio in membris. Si ergo corpus unum
est spiritus unus est. Qui in corpore isto non est a spiritu
vivificari non potest. Qui non habet spiritum Christi hic non
est Christi. Qui autem non habet spiritum Christi non est membrum
Christi. Sicut vero unus spiritus nichil in corpore
mortuum nichil extra corpus vivum. Per fidem mem-
brum Christi efficimur, per dilectionem vivificamur. Per
fidem accipimus unionem, per caritatem vivifica-
cionem. Et iterum ibidem capitulo 2o dicit: Sancta ecclesia
scilicet corpus Christi est uno spiritu vivificata et uni-
ta fide una et sanctificata. Huius corporis membra singuli
quique fideles existunt omnes corpus unum propter spiritum
unum et fidem unam. Quemadmodum autem in corpore
humano singula membra propria ac distincta habent officia
et tamen unumquodque non sibi soli agit quod solum agit.
Sic in corpore sancte ecclesie dona graciarum distincta sunt
et tamen unusquisque non sibi soli habet etiam id quod solus
habet. Soli oculi vident et tamen sibi soli modo non videt

Tercio Ecclesia dicitur Una videlicet

sed toti corpori Soli aures audiunt et tamen non sibi soli
sed toti corpori Soli pedes ambulant et tamen non
sibi soli solummodo ambulant sed toti corpori
Et ad hunc modum unumquodque quod habet solum in se
non habet solummodo sibi sed secundum quam sedem dispensatorum
et dispensatorum optimi largitoris et distributoris
sapientissime singuli sunt omnium et omnia singulorum
hec ille Et ideo dicit Allexander de hallis parte 3
q. 63 ar 8 super illud symboli sanctorum communionem
Credo quod unitas ecclesie tanta est quod unusquisque qui
est membrum particeps est omnium que sunt corporis
ceteris Et probat per glossam super illud ps. Portio mea
domine etc. Tercio eciam ecclesia sancta dicitur una
propter sacramenta mentalia signorum fidem christi
protestancium conformitatem Nam sacramenta nove legis
a christo per passionem suam efficaciam habencia apud omnes
christi fideles eadem sunt et conformia per que in-
sunt christo domino incorporentur Unde i Cor 12° dicit
Apostolus Et enim in uno spiritu omnes nos in unum cor-
pus baptizati sumus Et inde certe est quod sacramentum
corporis christi et fideles communicant et corpus christi
misticum expressius prefigurant Sicut namque corpus
christi verum est ex purissimis sancte virginis sangui-
nibus spiritu sancto operante fuit formatum ita corpus
christi misticum ex omnibus christi fidelibus et spiritu sancto
vivificante est constitutum Unde et venerabilis
Hugo ubi supra postquam dicit quod per fidem cor-
pori christi mistico unimur per caritatem vero
vivificamur valens unde quod illa eciam
per sacramenta fiant Subdit In sacramento autem per
baptismum unimur per corpus christi et sanguinem vi-
vificamur Per baptismum efficimur membra corporis
per corpus autem christi efficimur participes vivifi-
cationis Eciam omnes christi fideles qui sunt me-
mbra ecclesie communicant in sacris tamen in quibusdam
signis fidem christi protestantibus per que distinguuntur

ab hominibus alterius secte Adeoque ad hec tempora
fuit certum institutum Nam per illud signa nos scit
homo quis est sue secte et quis alterius Et hoc
valde expedit quia qui fuerint se cuiusque religio
nis esse vel secte / mutuo se confirmant ad obseruan
tiam eius Et qui se sciunt displiceri sectarum vitant
se mutuo tamquam mutuo se impedientes Propter illa
ad hunc pluribus de causis Item potest dici vna
videlicet quia per vnam columbam vna per scitatem vna
ciuitatem per figurata 2 l. q. 1 loquitur Item propter
vnitatem fundamenti ut ex origenibus qui ab vno
eius cepit origo videlicet Abel vnde [illegible] libris
[illegible] super illud Marci 20 Simile est regnum
celorum homini patrifamilias qui exijt primo
mane etc Vnica dicitur vel ecclesia que colli
gitur ab Abel iusto vsque ad vltimum electum Et sequitur — Abel iustus
Vincencius in speculo hystoriali libro 2o capitulo 4 de — A duobus filijs ade ortum
duobus filijs ade ortum habuerunt due ciuitates — habuerunt due Ciuitates
scilicet Augustinus 15 de ciuitate dei capitulo 1 scilicet dei et dyaboli
Et si queritur quare ecclesia non dicitur incepisse
ab adam Videtur quod si incepisset ab adam non fuisset — Ratio quare ecclesia non incepit
continua sed per peccatum interrupta hec autem integra fuit — ab Adam
ut dicunt doctores Unde dicit Augustinus 18 de — Augustinus
ciuitate dei capitulo 1 2o ut ipse dicit Adam est penitens
fuisse quamuis non legatur Et ex alio quia
Abel virgo fuit sicut et ecclesia licet sit ple
fecundissima est tamen desponsata dei filio et
tamen immaculata virgo purissima [illegible] et molo-
ta vnita Et ideo per virginem mariam optime
designata que fuit desponsata et virgo dicit
1o vnde Ambrosius super lucam libro 2o capitulo 1o Bene
desponsata sed virgo quia est ecclesie typus que
est immaculata sed nupta Concepit nos nos
virgo de spiritu parit nos virgo sine gemitu
Idem libro primo de sancta virginitate parte
secunda Sed ecclesia immaculata coitu fecunda partu
virgo est castitate mater est prole parturit
itaque nos virgo et nutrit non corporis lacte

z apostolica qua ecclesia firma adhuc crescentis lactauit etatem
Abel eciam fuit martir per quod eciam figuratur ecclesia dei
que in fide et spe mortis et resurrectionis xpi
formata de latere fuit ut tangit Augustinus ubi supra
libro 4o capitulo 2 Adeo eciam ipsa dicitur edificata et for
mata de latere xpi dormientis in cruce Sicut
Eua de latere uiri ut in Genesi Et per beatum Augustinum
22 de ciuitate dei capitulo 1a Dicitur autem ecclesia uniuersalis
quia uel in se omnes iustos comprehendit Sic autem non
fuit de synagoga iudeorum ex quo plures iusti
reperiebantur ut Iob etc. Vel quia non solum
ad iustos fuit peregrinantes sed eciam ad celestis
patrie incolas se extendit qui omnes xpo capi
ti coniunguntur uel quia per totum mundum est dif
fusa uel propter eius uniuersa precepta que omni genti
seruari et custodiri sunt apparata Non sic autem fuit
de iudeorum synagoga uel quia contra omnia
sua uicia sufficiencia continet sacramentalia re
media Vel quia ex omni gente populo et lingua
est collecta Sequitur **Quod extra ecclesiam
catholicam nullus saluatur**

Extra quam nullus omnino saluatur Ista est secunda
particula istius septime partis predicte in qua
ponitur 2a ueritas theologica et catholica et est ista
scilicet extra ecclesiam catholicam nullus omnino saluatur
Ista ueritas manifesta est cunctis diligenter ea que
dicta sunt considerantibus Si enim ecclesia stricte sumatur
pro congregacione omnium fidelium in caritate existencium tunc
clarissimum est quod impossibile est de lege ordina
ta sine caritate saluari quia secundum beatum Augustinum
in 15 libro de trinitate ipsa sola diuidit inter filios
regni et perdicionis eterne Et Apostolus 1 Cor
13 Si linguis hominum loquar Si autem capitur
largius pro congregacione omnium habencium ueram xpi fi
dem licet informem tunc eciam ista ueritas manifesta
est Quia ut dicit Apostolus ad Hebreos 11 Sine fide

impossibile est placere deo Et item marci ultimo dicitur
qui vero non crediderit condempnabitur Idem patet
per magistrum libro 3o di. 24 ubi ad hoc allegat auctoritates
Augustini et aliorum que manifeste innuunt quod sine fide
de mediatore nullus umquam fuit saluatus nec umquam
saluabitur Ad quod illi allegant illud actuum quarto
non est aliud nomen sub celo in quo oporteat nos
saluos fieri et sunt verba beati petri Beatus quoque
Augustinus in de fide ad petrum capitulo 38 ait firmissime
tene et nullatenus dubites non solum paga
nos sed et omnes Judeos et hereticos atque scismati
cos qui extra catholicam ecclesiam presentem finiunt
vitam in ignem eternum ituros qui paratus est dia
bolo et angelis eius Hoc ecclesia patet 24 di. Omnes
Episcopi Ad idem sunt innumerabiles auctoritates sanctorum et scrip
ture quarum plures ponuntur 24 q. 1. Et breviter
ista veritas notissima debet esse cuilibet fideli et in
dubitata quia oppositum est manifesta heresis et error
Ex illis sequitur quod nullus potest se excusare per in
vincibilem ignoranciam de observancia legis christiane Contra
quia nullus obligatur ad aliquam legis observanciam
nisi sufficienter fuit promulgata ut patet per multa
iura et ex dictamine naturalis rationis cum ad impossibile
nullus obligetur ut patet extra in fine de re. iu.
li. 6o Sed lex christi non videtur sufficienter promulgata
ut patet mathei 24 ubi dicitur Predicabitur hoc evan
gelium regni in universo orbe in testimonium omnibus
gentibus et tunc veniet consummacio Item beatus
Augustinus ad esycium expresse dicit quod in affrica sunt
innumerabiles gentes in quibus nondum est predica
tum evangelium Et origenes dicit quod non solum bar
barorum sed eciam multe gentes nondum audie
runt christianitatis verbum Ad idem capitulo argui de
paruulo baptizato rapto ab infidelibus et inter ipsos
educato Et de illo qui esset separatissimus ab hominibus
nominantem christum a quo doceatur fidem christi
Ad illud dicitur quod lex christi antiquitus per toto orbe fuit

promulgata quo ad xpi nomen et bone fame promulga
tionem tamen quo ad ultimum fructum sufficientem qualibet gen
te catholice xpi seu in xpo credentium fundacionem fuit
patet per apostolum ad Ro. 10 ubi inter cetera dicit fides ex
ex auditu auditus autem per verbum xpi Et subdit sed
dico numquid non audierunt q. d. utique et probat
per istud ps. In omnem terram exivit sonus eorum
etc. Et Crisostomus super dicta verba Mt 24 Et predicabitur
dicit et autem etc et ante quam Jerusalem caperetur usque
predicatum est evangelium Audi quod ait Apostolus in omnem
terram exivit etc. Et videbis eum a Jerusalem in Hyspa
niam currentem Ro 15 Si autem unus tantam
parcionem accepit quanta et reliqui quanta operati
sunt Et hoc etc unde glo. super dicta verba legitur
et Jeronimus dicit non puto aliquam remansisse
gentem que xpi nomen ignoret et que quibus non
sit fuit predicator tamen ex vicinis gentibus opinionem
fidei non potest ignorare Dictis igitur Augustini et
Origenis intelliguntur quo ad fructum predica
cionis intelligendo de fine mundi Si autem Jeronimi
sentenciam intelligere velles Et Crisostomum de Jero
salime tunc intelligantur quo ad famam predica
cionis De pueris autem baptizatis et aliis infidelibus rap
tis vel derelictis nutritis dicitur sicut prius fuit
tactum supra [illegible] primo Nullus parvulus
ad longum tempus post completum usum racionis habet
ignoranciam invincibilem in hiis que sunt de
necessitate salutis ut declaratum est Sed fuit Et
eciam non dicitur de 10 tribubus Israel inclusis
Caspii Montes ad arcem Alexandri magni inter montes Caspie
ut dicit magister in hystoriis Deus potuit eciam
aliquem apostolorum per aerem ad eos adducere sicut ductus
fuit Abacuc in Babilonem a Judea ut dicitur
Dan. 14 vel sicut Philippus ductus fuit
in Azotum postquam baptizavit Eunuchum ut
dicitur Actuum 8o Alii dicunt aliqui quod
quo ad aliquos fides xpi non esset sufficienter pro

mulgata adhuc tales per ignoranciam non excusarent
sic quod salvarentur quia sine fide impossibile est placere
deo Ad hoc allegant ysidorum altisiodorensem unde sedem
aliquas aliquem obligari ad fidem vel legem christi
dicunt patres intelligendum communiter quod talis si non confor
mando est impeditus sed originali Et illo tales essent
obligati ad legem christi Alias per hoc quod si non confor
mat lege christi namque prius mortui sunt Et sic non
obligantur propter ignoranciam Et illud videtur
esse de intencione Rich. archidiaconi libro 8o de
erroribus Armenorum capitulo 39 ubi adiecit adducit
ad hoc autem apostolum ad Romanos 2o dicentem Non enim
est personarum accepcio apud deum Quicumque
enim sine lege peccaverunt sine lege peribunt
Tales tamen ignorantes et impeditos lex ista non
artat qui ipsi legem hanc nullatenus sinaco
tenerentur sed per ignoranciam excusantur lex tamen
michi lamia de ipsis larum licet sed quod non intrabunt
regnum celorum nisi fuerint baptizati Et ipse loquitur
ibi de precepto quod in nova lege preponitur
baptismus et ista fuit quod omnes heriticos et articulos
tradens sic possent salvari Similes et tam scisma
ticos de quibus vide dist. in pertotum Est tamen ab
batem Joachim qui ymaginabatur quod sicut lex
moysi attribuenda erat patri Et lex patris attri
buitur filio ita erit adhuc lex attribuenda spiritui
sancto Quia in quantum tercia persona procedit sicut unio
nexus et amor ambarum ... in lege
spiritus sancti Et si ipse hoc intellexit sic quod veniet
lex 3a in qua per hanc vita tamen spiritualiorem
transibit lex christi lex moysi in legem christi trans
lata est Tunc opinio eius est erronea quia extra
illam legem nullus salvabitur ut patet ex dictis
Si non vult quod fides christi vel lex eius erit
vel tangitur non patet lex spiritus sancti que
circa finem mundi quando ipsam recipient
Tunc ut dicit quidam doctor ... ymago

Liber Armenorum
est in libraria
fratrum ... visus per me ...

cius tamen talis erit. Cuius contrarium passim videri ex illius curam [?]
luce 18. Cumque dixit Christus de finali tempore loquens pro-
tas quod veniens filius hominis inveniet fidem super
terram. Ex illius etiam patet quod in nulla secta legi Christi
contraria impossibilis status salutis. Sed quod dogma-
tibus simplicibus non errantibus in articulis quos ex simpli-
citate inde tenentur videtur aliquibus quod eis suffi-
ciat quod quia ad alios inhereant humiliter superioribus
non magistrum sunt quam singularis presumpcione quod ut sic
errant. Sed magistrum plana vel misteri etc. quia per
scripserunt tunc cum non inherent eorum erro-
ribus personalibus sed fidei catholice. Et ideo videtur
quod per ignoranciam excusentur. Tamen nichil de hac
dico asserendo quia scitu difficile est. Sed cum pluribus
superioribus credunt et eis firmiter inherent
eumque excludendo informacionem de aliis ut de
eis dicitur videtur nimis extreme se habere et
propterea non omnino excusabiles esse. Ex quo patet
manifestum falsitatem esse opinionem dicencium quod quilibet
in sua secta possit salvari dummodo credat eam

Quod quilibet in sua secta salvari error

23

esse bonam et adeo ipsi deo placere et movetur
super multitudine dampnandorum et paucitate
salvandorum. Si opinio esset vera tamen deus
pronior sit ad salvandum quam ad dampnandum. Sed ut
celi alias impletur domus dei celestis tanta
paucitate electorum cum infernus qui longe ma-
ior est vix tamen sufficiat tot demonibus tantam
multitudinem dampnandorum. Nunc quid deus se-
culorum quemcunque videtur ut plures habeat mar-
tires vinctas pluresque patibulis affixas quam
habeat filii familiares et subditos. Cum divina
misericordia tamen non est minus nec mensura sustinere potest
tantum carnificum firmam tormentorum. Ad ista videt
dominus Willelmus [?] [illegible] et le. dicens quod
error iste indampnabilis habebatur et nisi [illegible]
tum dampnacionis. Si cum volens ambulare cor-
poraliter nollet propinqua prudenti possent sed magis

clausis oculis vel cecus audies modo quod quid mali ei ac-
ciderit iustissime ipsi imputari possit. Eodem modo si quis
vite voluit ad locum aliquem viam ignorans que ducit
ad illum cum scito aut habeat qui viam ei ostendit et du-
catum prebeant et neutrum istorum velit sed omnino
merito ei imputandus est error itineris. Quod
et hoc videtur genus esse animi contemptio. Velle
et multo fortius in via morum. Cum ergo nec proprio
sensu ubi eis proficit nec alieno ubi eis paratum
est aliquis consilio periculo spiritualia prevenire
noluerit merito eis imputanda sunt que eis acci-
dunt. Que autem tales querunt de multitudine dam-
pnandorum vel ad quid eum deus creavit. Cer-
tum est quod ex divitiis bonitatis eius eum creavit
et quod multa et magnifica bona contulit penas
vero aut tormenta nisi meritas et iustissimas ulli
umquam nec imposterum illatum est. Iusticia ergo dei
causa dampnationis eorum est sufficiens. Mala
vero merita quasi causa materialis sunt predi-
cationis ipsorum. Quare autem tam multi dampnantur Quare tam multi dampnantur et pauci salvantur
et pauci salvantur habemus exemplum in nobilibus et
mortalibus, in vilibus enim rerum et ignobiliorum
semper maior est multitudo quam preciosarum et nobi-
lium ut ferri vel plumbi quam auri vel argenti simili-
ter quercuum quam cedrorum vel palmarum. Eodem modo
stultorum hominum quam sapientum et malorum quam iustorum.
Item videmus valde paucos celestia regna ap-
petere et illuc tendere multos autem per abyssum
audire. Non ergo mirum si pauci illuc perveniant
et multi non perveniant. Si enim vides de
centum hominibus nonaginta novem tot studiis
ac viribus currere per viam ducentem ad mor-
tem paucos quoque currere per viam ducentem ad
vitam non mireris. Si magna illa multitudo
devenit ad mortem et parva illa paucitas
pervenit ad vitam. Hec et nunc pro reponendo concordet

Talis aut carnificia tormentorum nichil aliud non delec-
tat ipsum deum tamen nichil quam omnis ipsum delectet
ipsi placent tamen tormenta malorum et quia bona
sunt ut potestatiue eius et propter pulchritudinem
iusticie que in eis inestimabilis miranda est et
laudanda quod tanto delectabilius intuebuntur Cum
impiorum quod hic cogitent cum vel audiant quan-
to maior erit eis ibi amor iusticie atque cognici-
o quam hic Celi et quanto maior videbitur
ipsa diuine iusticie magnitudo Ex quibus per locum
appartione notitia sequitur maius ibi esse futurum
gaudium de aspectu sui intuitu pulchritudinis
diuine iusticie que ibi lucidissime conspicietur
quam esse gaudium de omnibus huius mundi gaudiis
si transferentur in vnum ut pulchre deducit
predictus doctor Ex hiis igitur patet quod extra
ecclesiam catholicam neque quando aliquis saluatur
que extra eam non est status salutis Omnis enim qui re-
cedit et non permanet in doctrina Christi deum
non habet 2 Jo 1 Et quibus aut personis Christi non habet
hic non est eius ad Ro 8 Et docet ecclesia sancta
aptissime Archa Noe comparatur et per eam fi-
guratur quod sicut in ea persone aliquot saluati sunt
Omnes aut extra eam existentes aquis diluuij perierunt
Gen 7 vnde beatus Gregorius in moralium 2 Jo 1 Quia
dixit Sola est que intra se positos valida caritatis
compage custodit Vnde et aqua diluuij archa
quidem ad sublimiorem sustulit Omnes aut quos
extra archam inuenit extinxit Sed in tantum quam
Hec igitur est sacrosancta ecclesia que omnes
filios in ea finaliter permanentes ad regnum melio-
rem transmittit eternum Quia ergo Amore
in hiis que fidei sunt et morum ac deum tem-
salutis eterne est de lege dei ordinata in regula
Vnde Christus dominus noster Gratis dixit petro Ego pro
te rogaui petre ut non deficiat fides tua Luce

22 et Mt 16 Ego dico tibi quia tu es petrus et super
hanc petram etc. vii 2 e q. j Sacrosancta dicit Licet sancta
hec sancta et apostolica mater omnium ecclesiarum Christi ecclesia que per dei
omnipotentis gratiam a tramite apostolice tradicionis nunquam
errasse probatur nec hereticis novitatibus depravata
succubuit Et in concordia norma fidei christiane
precipit ab auctoribus suis apostolorum principibus Christi
illibata fide tenus manet Et beatus Cyprianus in tractatu hec
est fides etc Et in Roma ecclesia que semper in ma
culata permansit domino et beato petro apostolo opem
ferente in futuro manebit sine ulla hereticorum
insultacione atque firma et inmobilis omni tempore per
sistet Similia habentur in multis aliis locis ibidem ex
quibus elicitur sacrosanctam ecclesiam Romanam nunquam
errare Sed quo et in qua acceptione huiusmodi nominis
ecclesia debeat hec intelligi est magna difficul
tas Non enim videtur per ecclesiam Romanam hic
debeat intelligi papa qui est episcopus Romane ecclesie
quia ut patet haberi ex cronicis plures notabiliter
erraverunt etiam in hiis que sunt fidei et de
necessitate salutis Idem Gratianus 13 di. hec
aut dicit quod decretales epistole et sanctiones Roma
norum pontificum sunt suscipiende si quelibet
precedencium patrum decretis nec evangelicis preceptis
ad contrarium invenitur Unde et anastasius
eadem. xix. videtur. 29 secundum suum errorem
divino nutu percussus est ut dicatur ibidem circa
Anastasius Eadem xix videtur quod per ecclesiam
Romanam in auctoritatibus illis non debeat intelligi papa
cum cardinalibus aut etiam toto clero Romano
Quia non apparet quare illos omnes errare non
esse possibile ymo dicitur quod tempore beati Hylarii
omnes illi infecti fuerunt heresi arriana Est igitur
advertendum quod ecclesiam errare potest uno modo in
telligi de errore circa ea que sunt fidei vel mo(rum)
per ante erronee ex statutum fidelium vel deci
sione eius quo desinit esse christianus vel fidelium//

Item etiam ecclesiam errare potest ad hoc multipliciter intelligi 2m
multiplicem acceptionem huius termini ecclesia. Nam uno
pacto intelligi hoc decretum prout dicit congregacio-
nem fidelium. Alio modo capitur pro papa et prelatis
cunctis ecclesie vel saltem principalioribus
2m acceptionem predictas ultimo tactas modo capien-
do ecclesiam. Primo dicitur quod impossibile est de
lege ordinata ecclesiam errare primo modo sic videlicet
quod quilibet viator erret in hiis que necessaria sunt
ad salutem eius vel errori qui obsistit saluti
patet quia hoc manifeste obviat scripture ut patet
per illud Matthei ultimo Ecce ego vobiscum sum omnibus
diebus usque ad consummationem seculi. Item per illud Luce
22o Ego pro te rogavi Petre etc. Item Matthei 16 dicitur
de ecclesia Et porte inferi non prevalebunt adver-
sus eam. Idem patet per canones allegatos qui etiam
fundantur super scripturam supra. Et 24 q. 1 pudenda
Ad secundum satis manifestum est si accipiatur ecclesia
ut includit caput suum supremum scilicet Christum. Sed
de hoc non est difficultas. Si autem capitur ecclesia
pro prelatis ecclesie ut tactum est tunc non inconveniens
est errare tales in casu circa istos propter negli-
gentiam in non faciendo diligentiam quam studi-
osi et ecclesie debitam ex scripturis et dictis doctorum
approbatorum propter vel alias per inconvenientiam veritatis
Tamen cum spiritus sanctus deus qui deo ordinatione provi-
dere non consuevit. Ideo cum in concilio
prelati non sunt concordes et tunc in dubiis et
factis arduis circa fidem consulende sunt univer-
sitates et viri docti et approbati in vita et doctri-
na prout est practicale generale cum dei auxilio propterea
quod hoc fiat quia ipse est primo apparatus nisi postea esset
tempus tamen dicitur. Si tamen tales prelati in tali casu negli-
gentia errarent non propter hoc diceretur simpliciter ecclesiam
catholicam errare sed hii soli qui dicunt. Nec univer-
sitas aliqua diceretur errare si errat ipsius tamen
sibi deputati errarent. Ad hoc enim ut universitas

aliqua dicatur errare ut dicit quidam doctor oportet
ipsam fuisse congregatam et fecisse ultimam dilige-
ntiam in inquisitione et debite processisse sicut univer-
sitatis provide debet in consulendo consiliando etc. ad
hoc novis Ista ergo ymaginemur de ecclesia quemadmodum
tamen in capitibus est vel esse debet tota sanitas univer-
salis et spirituales sensus et exinde omnibus membris
diffundi debent spiritus conservationis mentis vel in mente
Secundo talis congregatio equivalet toti congregationi
que nisi deus sint in ea sicut gubernatio in gubernan-
te Secundo virtute talis congregatio sortitur nomen ecclesie
Et talis congregatio rite facta et debite celebra-
ta spiritu sancto dirigente numquam errat in hiis que
sunt fidei et totalem communem universitatem christianam
Ex quo sequitur quod eius decretis constitutionibus et
determinationibus sic factis tenemur obedire
Quod quidem cum sic indicant ecclesia dicitur indicasse
Secundo precipit scriptura quod omnes obediunt potestatibus
suis Ex illis sequitur quod licet quilibet homo via-
tor et ergo quelibet congregatio hominum viatorum possit
errare in hiis que sunt fidei simpliciter est tamen
de lege ordinata quelibet talem illam non errare
prima pars patet inductive Quia namque cum congre-
gationem viatorum determinata verum est dicere hoc in-
tellectu potest errare quia talis potest non esse nova
Et tunc eam errare est possibile ergo Secunda pars
patet ex dictis Ex illo patet ergo quod ista est impossibilis
Ecclesia errat loquendo de tali errore qui obsistit
saluti patet quod ecclesia in congregatione generali etc.
ut prius primo videtur implicare contradictionem
quod videtur esse de ratione ecclesie recte credere
Ulterius sequitur quod licet omnes fideles viam exeun-
tes possunt errare non tamen omnes simul credendo fi-
deles viatorum que est vel que erit sancte
lege ordinata potest errare prima pars patet ex dictis
Secunda pars patet de multitudine hominum ultimo generationis

quod includente et hoc in sensu composito patet quia tunc possibile
esset talem errorem quod dicta hac omnis repugnat dei ordina
tioni. Dicunt et hoc copulative. Nullus viator est in
mundo et preter illum nullus alius est et ipse est he
reticus vel in peccato mortali. Numquam enim deficiet fides
ut Christus dixit et promisit. Et ideo dicunt doctores si
contingeret aliquem hominem ultro vivere preter illum ille esset
confirmatus in fide et caritate. Et ideo possibile videtur
Si primum non quod inde non quod non esse omnem hominem
simul sed successive desinet esse etc. Tantum ex hiis
videtur illud circa ij arg. 2e duos articulos preter fine
etc. Et in precedentibus hominibus et habentibus etc. Ex
quibus concluditur quod illa quam non valet possibile est
de lege ordinata duos homines non credere et
possibile est tres homines non credere et sic de aliis.
Igitur possibile est de lege ordinata nullum hominem
credere quod quid repugnat divine ordinationi non
erit autem [illegible] Sequitur. // 3a veritas

Quod xpus est sacerdos et sacerdotium

ac quia idem sacerdos ipse est sacrificium

scilicet Christus Ihesus. Ista est 3a particula 1e partis in
qua quartus ponitur 3a veritas theorica et est illa
quod in isto articulo dicitur quod Ihesus Christus est sacerdos
et sacrificium. Ista veritas manifesta est sacre scripture
multiplici testimonio. Unde de Christo predicatur in psalmo
[illegible]. Tu es sacerdos in eternum etc. Est etiam sacrificium
et hostiam deo patri obtulit in ara crucis pro
humani generis salute. Est denique sacerdos quia
sacra nobis dat sed sacra nobis operans emundat
vel quia gratiam in sacramentis nove legis confert
que nos formaliter sanctificat. Dicitur enim sacer
dos a sacer et do das etc. Quicquid quippe sanctitatis
et bonitatis in nobis primo et qualiscumque alia ca
tura existit totum ab ipso tamquam a fonte largis
simo atque plenissimo derivatur oritur et ema
nat. Vel dicitur sacerdos quasi sacra dans
quia largus dator est. Unde et filius dei non solum
nobis preter dat naturalia conferendo sed etiam habundanter

ymo et habundantissime nobis tribuit dum ultra
in mirabili bursaria humane nature exhibita se
ipsum exinanivit nostram miseriam assumendo ut
nedum per eius divinitatem in futura vita nos
glorificaret et reficeret sed eciam in presenti vita suo pre
ciosissimo corpore et sanguine ne in hac vita
deficeremus misericorditer confortaret Vel dicitur sacerdos
a sacrificando quod eciam clementissime xpo dei filio
attribuitur quia se ipsum ut dictum est semel pro nobis
omnibus sacrificavit vel quia cottidie ad sacerdotum
ministerium se ipsum ymolat et sacrificat et panem
in suum corpus et vinum in sanguinem convertendo co
mit atque sacrat Vel eo sacerdos xpus dei
filius appellatur quasi sacer dux quia per eum sacro
nobiscum vitam et devotam perseverantem hic in
presenti ipso ducente gerimus et in futuro sempiternam
gloriam consequimur Hinc est quod hac parte dig
nissimus pre omnibus aliis nomen victui meruit
obtinere Ipsum namque in hac via nos presentat
per modum nutrimenti aptissimi et ad finem vite
nos perducit tutissime propter quod ipse xpus dicit Joh
12 Nemo venit ad patrem nisi per me Ad hunc
igitur sacerdotis sacrificia atque eius sacerdocio precel
lencie tractat beatus paulus in pluribus locis
Et precipue in epistola ad hebreos per totum unde
c° 4 habemus inquit pontificem magnum
qui penetravit celos ihesum filium dei teneamus
confessionem eius Non enim habemus pontificem qui
non possit compati infirmitatibus nostris Et in
primo c° v dicit Omnis namque pontifex ex omnibus
assumptus etc Ergo c° 7° dicit Talis decebat
ut nobis esset pontifex ex hominibus assumptus
etc qui non habet necessitatem cottidie quemadmodum
sacerdotes primum pro suis delictis hostias offerre
deinde pro populo hoc enim fecit primus pro suis
delictis hostias offerre deinde pro populo hoc enim

fuit semel se afferendo rex plura alia in epistola sua
dicit ad illud propositum sed illa sufficiant Responsio

Quarta veritas Quod corpus xpi sub speciebus panis et vini veraciter continetur in sacramento altaris

Quod verum corpus et sanguinis in sacramento altaris sub speciebus panis et vini veraciter continetur Ista est contra
particula in qua ponitur contra veritas catholica
et est illa Quod corpus xpi et sanguinis sub speciebus panis et vini in sacramento altaris veraciter continentur Ista veritas manifeste patet
Mt 26 et Luce 22 ubi xpus dixit mecum
hoc est corpus meum hic est sanguis meus
Et hoc est contra Armenos qui dicunt quod xpus
non transsubstantiavit panem in verum corpus suum et
vinum et in sanguinem Sed in similitudinem et figuram
dei De quo plus dicitur in sexius plures sunt
ad hoc alie auctoritates scripture Unde et beatus Augustinus
dicit in libro 83 questionum q 2a quod illud quod alibi
quod xpus dixit Corpus ego nobiscum sum etc
esse intelligendum de reali et vera presencia xpi
in ecclesia per sacramentum eukaristie quod dicit pater
per beatum presentem Idem patet in sermone de Rel. et
ven. Stor. mele Sed dicitur Et hoc est satis quod
gremium fuit Nota ait legalis scripta homo vult
et appetit semper aliquid adorare et maxime
ad sensibilia prius vitalis cum inclinatio
et in stricta hominum est ad hoc ut apparet de
mira in inclinatione hominum quondam ad ydo
latriam de quo omnes hystorie sunt plene
Igitur convenientissimum fuit ut xpus qui
propter se venit propter salutem hominum ordinaret
sui veram et realem presenciam quodammodo sensi
bilem non solum propter sue glorie quod hoc non

ita conveniss statum maturum et ma vivendi cost
et viendi Et ideo secundum sua puerita subiecit sub alia spe
sacramentali me ordinavit et decrevit in ecclesiis et locis
consecratis ut scilicet sicut vinis et quatenus hanc et
devotio augeatur Alias quilibet dixisset Deum esse
in domo sua Ita liberi et equaliter sicut ubicumque et
sic minus adivissent et curassent deum quem
sibi subiecit nullibi et nullo modo vidissent Ideo non et quod
alongari videtur madidum manet Et cum sponsi
manent fortius manet Congruum est eo sint
hoc sacramentum nobis modo dari hominum multiplicatione sanc-
cata sicut naque homo compositus ex dualibus sit
scilicet ut tali corporali et spirituali incorporali
indiget multiplici nutrimento et innamento
ut per omnes corporalis valide in suas delictas
possit operationes Ita cooperationem per homines
spirituales ex peccato distracta et multiplicat lesa
variis indiget famulis suo modo spiritualibus de
quibus precipuum est Eucharistia que ideo in speciebus
talibus quibus nutrimur scilicet panis et vini constituta
est ut intelligatur spirituale alimentum esse virtutis
spiritus restauratum morbi exclusivum et totius huius
robur et presentatio Differt tamen alimentum hoc
a nutrimento tali in eo quod illud transformetur
permanens simul tamen assimilat sibi Aliud vero trans-
mutatur media sibi similiter assimulat ut patet de
Ibi in clemen. Ibi dum Est tamen semper quod
veniens in hoc quod sicut ubi corporalis non
debite assimilatur simul ipsum non fortificat
sed gravat Ita ubi iste spiritualis non nutrit
spiritum huius nisi ita dispositum ut ipsum sibi
assimilare possit Cum ergo ex frequenti usu
quanto ibi sit quod xpo conformior sed fortasse
xpo dissimilior et minus habitudine semper manet
non vero satis dispositus ydonee ut illud alimentum

ipsum magis ac magis assimilet donec eum penitus
Christo conformem reddat ut dicit quidam doctor. Agit
enim hoc sacramentum talis alimonia secundum dispositionem
recipientis quod si debite dispositum est tunc quo-
ciens applicatur sacramentum tociens ac bonum quantum
agit in ipsum. Sicut quociens ignis agens naturale
applicatur eius passo tociens donec passum eius
sibi assimilatur. Penset igitur hic homo mortal-
is ineffabilem ac inestimabilem summi ac omnipo-
tentis dei erga se dignationem in hoc quod ipse
primo sine medio hominis corporali se presentiam ex-
hibuit cum liceat ad se nedum aditum plenius sed
etiam ad expressum invitavit dicens: Venite ad
me omnes qui laboratis et onerati estis et ego vos
reficiam. Ecce si quando sensibili presencia complector
tam aliquem nobilem vel aliquem potentem mirabile
quod homo dum [illegible] et quociens vellet
facere posset sibi corporalem presentiam. Magnum est ergo
[illegible] quod filius dei venit ad hominem vel homo
fieri voluit propter assumpcionem humanitatis. Sed tamen
minus est quam ad hoc sacramentum venit per illam mirabilem
conversionem panis in corpus et vini in sanguinem
eius. Primo fecit deus ad hominis redemptionem
secundo ad redemptionis sanctificationem et perfectionem. Primo
assumptus homo [illegible] dei. Secundo [illegible] ponitur
in illum. Ergo quid dei filius ad hoc sacramentum
[illegible] ex [illegible] habundancia dignatione mira nos
fidelibus talem presentiam se exhibet nisi ut [illegible]
dentibus largiret et sentiret illa que ipse maxima
volens pati et mori suis fidelibus meruit.
Certus sit propter amorem quod deus in ihesus christus [illegible]
exhibet se tam mirabilem presentiam sensibus
utique ad maximum vivorum et mortuorum profectum.
Sic homo quamvis [illegible]. Debuit aut patuit
deum [illegible] ut salutis [illegible] vere invenire nos potius

Exclama igitur et dic Vere domine mirabilis es et ter-
ribilis in filiis super filios hominum quibus cogitasset
te non revelante processum ineffabilis misericordie tue
quod mittendo filium per diris hominibus ad hibusti
terre ut damnatione liberaret ille quem celi capere
non poterunt se clausit in utero factus homo et
tam idem ipse liberatum ad regnum celeste perducat.
mirabilibus se clausit quod vix in arta pyxide
et sub particula panis specie se occultant ut ap-
tius tua interiora visitet et tibi intimius uniri
pari possit Ex istis patet quod corpus Christi vere et
realiter continetur in sacramento eukaristie Erubescant
igitur insensati heretici tamen bufonum hominum sa-
lutem auferre amantes de quorum sunt multi
hereticorum antiquorum et modernorum Est enim tamen
armenos Catharos et waldenses seu pauperes
de lugdano qui oppositum tenent Similiter et Be-
rengarius subdyaconus Andegavensis quondam
aliud sensit postea tamen in concilio sub papa Nicolai
ipse manifeste retractavit ut patet de consecratione di. 2a
Ego Berengarius plures autem ex illis moti fu-
erunt ex verbis Christi Nam cum dum Christus Johannis
vi dixisset Nisi manducaveritis carnem filii hominis
etc quidam dixerunt Durus est nobis hic sermo
etc Dixit Christus ad 12 discipulos aliis recedenti-
bus Spiritus est qui vivificat caro non potest
prodest quicquam verba que locutus sum vobis spiritus
et vita sunt propter ista verba dixerunt illi quod ista
verba Christi et consimilia hoc est corpus meum
figurative sunt intelligenda sicut et ista Johannis 15 Ego
sum vitis vera Et 2a ad Corinthios 10 petra autem
erat Christus Illud etiam confirmant aliqui ex dictis
auctoritate beati Augustini et ponitur de consecratione di.
2a non hoc dixit Non hoc corpus quod videtis man-
ducaturi estis nec bibituri istum sanguinem
quem fuderunt qui me crucifixerunt Item idem
super psalmum 98 ait donec seculum finiatur sursum

est dicit 20 et allegat magister libro 4o di. 10. ca. 1o
Huius erroris pessimi fuit ille Johannes wickleff et forte
hodierna die aliqui sua doctrina pestifera infecti
reperiuntur Et specialiter hec attribuitur illi seductori
Hus pragensi Dicunt enim aliqui quod primo ab eo
in eo cessavit Quia enim illud exstare et totaliter dimi
sit vel solum plebem ... timore christi fidelium
tractatus nostrio hec enim fideliter dico quod ipse vel
quicumque alii huius assertores errorum igne et gladio
tum pena sunt dignissimi et tamquam membra
putrida non solum ecclesie christi inutilia Sed etiam
multum per contactum mediante notitia aut christi fidelium
communione sunt citius auferendi Quia enim christus in
predictis verbis non fuit figurative locutus ut illi
dicunt colligitur per ea ex verbis sequentibus Cum ipse
dixisset hoc est corpus meum statim subiunxit
quod pro vobis tradetur Et iterum cum dixisset hic est
calix sanguinis mei Subiunxit qui pro vobis effun
detur Quod patet Johannis 6 ubi de hoc satis christus
diffuse probavit Beatus autem Augustinus in prima auctoritate
vult quod ipsum non comeditur corpus christi manducatum
visibiliter in forma humana sicut manducantur carnes
nos que venduntur in macello Sed invisibiliter
sub forma panis et sic de sanguine eius Quod sic
est intelligenda auctoritas 2a quod corpus christi traditum
passum est visibiliter in propria forma eius ut
exponit Magister di. 10. libri ca. 2o // Ista etiam
veritas pulchre probatur per diversa miracula quedam
in de tele miss. - Cum Marthe Gre ut appo
situm anno chronicum indicatur. De hoc etiam
multi ponuntur Canones De cons. di. 2a circa ibi
20 et c. dereli. et ... Sed si diversa in clero
Ex quibus etiam manifeste patet error quorundam
predictorum hominum dicentium carnem in sacro altari
non esse carnem christi veram de virgine sumptam
sed alterius nostrio tum hominis Unde secundum
illos in ecclesia semper inveniuntur aliquis homo

sanctus per plenitudinem graciarum et virtutum adta
tam dignitatem pro fructu quod illius caro vel corpus
verba conjungitur et manducata dat vitam eternam
a Christo promissam Et secundum hoc intelligunt auctores
scripture Sed illa oppinio falsissima in Ephesina
sinodo est condempnata ut patet de consecracione di. 2a ne
cessaria Secunda ista oppinio fatua et absurda
quod iudicio meo non oportet eam ulterius conde
nare vel replicare Dixerunt quidam corpus Christi
verum esse realiter in sacramento illo non tamen a quolibet sed
tantum a bonis sumi realiter quorum errorem Magister
recitat di. 9a libri 4ti ca. 2o et eciam ipsam improbat
et ergo vide ibi si placet Similiter eciam quidam
dixerunt quod corpus Christi realiter existens in hoc
sacramento non sumitur ab animali bruto realiter eciam si
species illas sacramentales sumeret Et eciam non videtur
verum quia secundum doctores quamdiu ibi ma
nent species sacramentales tamdiu eciam ibi ma
net sub eis corpus Christi verum / vel ut aliqui vo
lunt quamdiu est eciam ibi complexia accidencium suf
ficiens pro conservatione panis vel forma sub
substancialis panis in materia si panis esset
ibi sed si illa accidencia essent in materia panis
subiective tamdiu quamdiu istas manet ibi corpus
Christi Modo non oportet quod ista disposicio quali
tativa statim corrumpatur vel saltem tamen
remittatur quod plus esset prius sub eis pa
nis statim desineret esse vel eius forma sub
stancialis quod illud sacramentum sumitur ab animali bru
to ut a mure vel vermine sicut sepius contingit
ex culpabili negligencia sacerdotum Ideo possibile est
quod tales species in ore quorundam animalium dividantur
et inventrem eius trahuntur et tunc primo corrum
pantur Et per consequens possibile est corpus Christi illo modo sumi
a bruto corporaliter sed carnaliter et forte propter ista
contingit Et dico notanter carnaliter quod brutum non
quia sicut corpus Christi sumit sacramentaliter / unde quod

est sumptio vel manducatio corporis christi carnalis
et sacramentalis quedam spiritualis Sumptio carnal
tamen sufficit in manducatione continuum specierum Sacramentalis
vero super addit intentionem sumendi verum corpus
christi vel saltem illud quod ecclesia intendit accipere
et heretici non credentes ibi verum corpus christi esse
talem tamen intentionem habentes sumerent manducando
corpus christi realiter et sacramentaliter Spiritualibus
vero manducatio dicit incorporationem et unionem
ad corpus christi misticum per fidem et caritatem Cum igitur
brutum huiusmodi intentionem habere non possit que
requiritur ad similem questionem patet responsio
Et hoc dictum Magistri libro 4 distinctione 13 capitulo primo
debet intelligi quod dicit circa finem capituli Bene dici
potest quod a brutis animalibus corpus christi non sumitur
et si videatur Quid ergo sumit vel quid man
ducat deus novit vel loquitur secundum apparen
ciam Ex illis tamen patet quod species est appro
[illegible] de quo distinctione 2a capitulo 3 [illegible] conclusionibus ubi
dicit quod species ille aliis cibis non permiscentur Non
enim in stomachum descendunt quamvis per proces
sum emittuntur licet enim corpus christi vivum conservatur
non tamen incorporantur nec in stomachum de
scendunt Sed dicunt cum hamo adorare [illegible]
qui tamen etc Aliud tamen dicit quod descendunt in
stomachum alias quomodo enim mentitur c. de [illegible]
quibus Et statim post hoc per sudorem emittuntur
de corpore de corpore christi etiam est quod species
quod cito tanguntur [illegible] tam cito in [illegible]
recipitur Sed illud intelligendo de corpore sicut
nunc videtur intelligere Tunc secundum [illegible]
est [illegible] et hereticum quod tunc nullus christianus
contingeret corpus christi quomodo est quod [illegible]
[illegible] non dicitur questionem nisi si [illegible]
[illegible] Etiam illud non stat [illegible] in [illegible]
Et quia [illegible] in hoc statim illi [illegible] contradicit

nisi forte sit una addicio Barth. Brixien. que tamen
falsa est ut patet ex canone tamen allegato Item
quare alias modo tribus gradibus statuitur quod
celebrans demane ieiunare debeat ipsum adpre-
tam Et aut 2a aut 3a ieiunat ipse adversum
Sequitur ulterius quod species et accidencia dicentur ac-
cidencia non esse entitates absolutas realiter et es-
sencialiter a substanciis distinctas patet clare
in isto sacro nobilissimo in quo species sacramentales
sunt accidentia et entitates positive absolute
distincte a corpore Christi et qualibet alia substancia Sequitur
ulterius quod talis substancia est opinio physicorum dicentium
esse de racione formali et intrinseca et essenciali
informare accidencium in esse alicui subiecto patet
de speciebus sacramentalibus que in nullo sunt
subiecto Item patet ii de conse. missis Cum Marthe Sequitur
ulterius quod talis substancia est contra phylosophos ponentium
unum corpus unum non posse simul et semel esse
in diversis locis patet de corpore Christi quod est in celo et
in sacro altari veraciter ut supra dicitur Consequenter
est in ipso quod talis non videtur esse vera opinio quorundam
theologorum dicentium quod licet unum corpus unum possit
simul esse in diversis locis sic quod in uno sit locali-
ter et dimensionaliter et in alio sacramentaliter
impossibile est tamen unum corpus unum simul esse in pluribus
locis circumscriptive et localiter Prima pars nota
est cuilibet fideli Sed secunda pars videtur omnino esse
falsa licet doctor solempnis Henricus de Ganda-
vo sic dicat ad quolibet c q 3 Et Gothfri-
dus quolibet 10 q 4 Si enim corpus potest esse
realiter in diversis locis sacramentaliter nulla repugnan-
ciam includit unum corpus posse esse in plu-
ribus locis simul localiter Etiam primum videtur
esse magis miraculosum quam secundum Item aliqui dicunt
de facto ita fuisse quod Christus occurrit Petro
de Roma fugienti et interroganti Domine quo

vadis. Audit vero Roma iterum crucifigi de quo
habetur in q̄ui si fu lc. per venerabilem Tunc
cum crux xpus in celo fuit circumscripta tunc in
autem angeli per allegatam dicentes donec
saeculum finiatur sursum est dñe. Et hoc vi
de plura alia exempla in tho. de arg' di
lo. et ii ar p° ultimus infero tam caste aliud
quod non videtur esse verum apud dicentium quod
corpus unum non posse simul et semel esse vi
vum in uno loco et mortuum in alio denotat
tunc patet quia si aliquis apostolorum hostiam
in terra consecratam per triduum reservasset in
illa tamen xpus fuisset vivus de natura tunc quo
ad informatus et in sepulchro mortuus Item
hoc est magis impossibile quod anima humana non
eadem in una parte corporis habent in sepul
urtime Sanationem ubi gro visionem in oculo
et non in alia parte corporis sed impedit Et
quibus in fine consequenter contra Item quod mul
tos alios quod possibile est idem corpus unum in uno
loco esse summe calidum et in alio loco summe
frigidum Item in uno loco esse altissimum et in
alio infimum Item in uno moveri sursum et in
alio deorsum et in uno moveri et in alio
quiescere Ista possent declarari per plura dona
humana tamen ab actibus vel habitus inherent in
una parte corporis et non in alia sicut alii
Similiter in una parte corporis moveri et
in alia quiescit Et ista ... sunt quod scilicet tho.
di. xi. l° ar ultimo ubi dicit quod deus po
tuit facere quod anima separata a corpore remanente
in sepulchro esset in loco ubi erat corpus
sub sacro quod hoc importat respectum ad
extra Sed non quod esset ei unita sub sacro
sicut forma quod hoc pertinet ad dispositionem

interiorem creatum et in creatum patet tamen ex dictis
quod hec nō sequitur Hec tamen est in creatum in se
pulchro igitur est in creatum Sicut nam
sequitur Anima nō mouetur in pede igitur nō
mouetur Corpus // Ista veritas

Quod panis transsubstanciatur in corpus et vinum in sanguinem

Transibat pane in corpus et vino in sangu
inem potestate diuina Ista est quarta par
ticula in qua ponitur ista veritas tertia Et est
illa quod in hoc sacramento panis transsubstanciatur
in corpus christi et vinum in sanguinem // potestate
et virtute diuina propter istam veritatem Magister dicit
in 4° tractatu ultimo multas addidit auctoritates que habentur
extra de consecratione distinctione 2a Et multo plures Unde beatus
Ambrosius in libro de sacramentis et ponitur illud
Concordantia multis auctoritatibus et ex libro huius transsubstan
tiationis possibilitatem declarat dicens Si tantum
valuit sermo Helye ut ignem de celo depo
neret nō valebit tamen sermo christi ut species mu
tet Sermo qui potuit ex nichilo facere quod non
erat nō potest ea que sunt in id mutare que
non erant Non enim minus est mutare quam
nouas creare naturas rebus etc. Istius huius pos
sibilitas potest persuaderi ex hoc quia ipsa
non magis repugnat rationi quam multe transfor
mationes quas nō solum vetule sed etiam gentiles
philosophi crediderunt ut narrat beatus Augustinus 18
de ciuitate dei capitulo 17 de Varrone qui scribit de quibusdam
Hanrbus de Archadia qui quoddam stagnum
pertransito conuertebantur in lupos et in locis
desertis cum feris et bestiis viuebant trans
actis nouem annis si tamen nō vescebantur car
ne humana rursus eodem flumine remeato rever
tebantur in homines et commemorat idem Varro
se vidisse unum qui per nouem annos fuerat lupus

Consimilem transformacionem refert Varro li. 18 de ciui. dei c°.
18 de sociis Ulixis redeuntibus de bello troyano Item
de Nabuchodonosor dicit Josephus quod fuit conuersus in bouem
propter verba danielis 4° quod tamen non est verum licet in furia
incidit sicut bos Item audiuimus in libro de vetula
et in methamorphoseos de multis talibus loquitur
Dicendum tamen hic quod non est credendum quod ita fieri
fuit in re aliquando sed eis apparuit per immutacionem
fantasie et visionem ymaginariam ut dicit Augustinus
ubi supra sine periculo possumus tamen quod hoc aliquo
modo procedere illam transmutacionem esse per demonem vel ex
diabolum Ex quo tales eciam infideles crediderunt
huiusmodi transmutaciones non fieri contra naturam
pugnantes tamen in re existentes licet in hoc fuerunt
decepti Apparuit igitur nobis omnipotencia dei
sicut nunc videntes hoc tamen incomprehensibile ad eius omni
potencia subtiliter non debemus de pluribus eciam
talibus conversionibus probabilibus in scriptura facta
loquimur ut de conversione uxoris loth in statuam
salis genesis 19 Et de conversione virge moysi in
serpentem et consimilibus Exodi 7° In illa eciam transmu
tacione est adhuc aliud mirabile valde huiusmodi
excedens ingenium videlicet quod virtute eius non
solum corpus christi sit sub tota specie sed eciam
sub qualibet parte eorum Ita quod non est dare
partem ita modicam quin corpus christi vere et
realiter sub ipsa existat prout ecclesia credit licet forte
huiusmodi racione totum corpus esse sub qualibet eius
eciam spiritualis non mutatur Sicut nos credimus
de anima intellectiua et eciam aliqui philosophi concedunt
de intelligenciis motricibus orbium Et cum
racio ymaginatur in spera orbis tractatu ipso
quin eciam ymaginabatur unum intellectum mundo
esse in omnibus hominibus Et ideo de homine
quin eciam que bis modo non videntur esse
maioris difficultatis quod id in tempore Verum est
quod non est simile de anima et intelligencia quia

ille sunt simul simpliciter indivisibiles extensive Corpus
autem Christi in hoc sacramento est vere quantum modo
sine dimensive licet non extensive in ordine ad
locum vel species sacramentales quantitative aliud corpus
Christi non habet partes organice distinctas et
per consequens alia anima non informaretur quia illa est
actus corporis organici 2o de anima et sic corpus Christi
ibi esset mortuum et per consequens Christus in sepulcro non
esset verus homo Quod apparet aliquibus doctoribus quod
ille modus mirabilis existendi corporis Christi sub
speciebus panis et vini sit difficilior quam illa
sacramentalis transsubstantiacio Immo quod eciam plus distat
tat a naturali intelligencia humana quam articulus
incarnationis trinitatis Differt autem illa translacio
in tribus a naturalibus mutacionibus primo quod nichil
ipsius termini a quo sicut panis remanet 2o quod terminus
ad quem in nullo augetur 3o quod terminus
a quo in nullo corrumpitur Quod translacio
per doctores sic diffinitur Est mutacio simplex totius
et meritorie in sacramentum que actualiter preexistit sic quod ipsa
[illegible] sit et [illegible] sub accidentibus et mensurans desinat
esse patet satis ex diffinicione Est eciam [illegible] secundo
tamen translacio transitio totalis simplex in [illegible]
[illegible] Quod tamen et est sancti Thome in scripto
libri di. xi q. 1 ar. 1o Sed hic dubitatur Du-
bitatur utrum tamen possibile sit rem substancialiter verti
in aliam ipsa remanente Et dicunt aliqui quod
sic Nam possibile est terminum ad quem conversionis ta-
lis preexistere quare non esset possibile terminum a quo
remanere Eciam in eodem loco Quod ipsum [illegible] possit
remanere in alio loco est satis notum sicut
eciam quod deus existente tamen pane vel sub speciebus
panis sub eisdem possit ponat lapidem in eodem
situ deinde convertat lapidem in corpus Christi et
eciam corpus Christi convertatur in lapidem remanen-
te in eodem situ sicut nullus esset [illegible]

Talis terminus ad quem in prima versione et terminus a quo in
2a nam ubi acquireret vel deperderet sicut ergo nam
oportet quod aliquid novi acquirat vel deperdat
Ex quo sequitur consequenter quod sicut non oportet
terminum a quo desinere esse nec terminum ad quem incipere
esse quantum nec terminum a quo oportet desinere esse sicut
nec terminum ad quem incipere esse sicut illud ultimum
patet. Cum terminus ad quem conversionis talis non
oportet esse panis sicut quod possibile esset panem usque
in eternum simul solo deo et pane existente. Est ergo
talis conversionis terminus primarius et secundarius sub-
stantialis esse et hoc tantum quo ad terminum a quo
quam quo ad terminum ad quem. Si enim corpus Christi
nullibi esset et deus in ipsum panem converteretur
tunc per secundum illius conversionis corpus Christi produce-
retur et inciperet esse et secundum eius esse substantiale
esset terminus illius conversionis sequitur et ideo
quando quod ipse [illegible] existentiam et preexistentiam
corporis Christi modo non variantur termini
conversionis licet autem terminus ad quem sicut talis
producatur in tali conversione non oportet tamen ipsum ipse
aliqualiter mutari ut patet inductive in singulis
speciebus mutationis. Nam secundum aliquas conclusiones
[illegible] deus continue producit non oportet tamen quod
libet ipse hoc continue mutari sicut nec si-
[illegible] Et forte propter hoc dicunt aliqui
doctores quod in transsubstantiatione terminus ad quem
non accipit per se aliquam mutationem essentialem
vel accidentalem. Sed numquam corpus Christi de facto
incipit esse in sacramento altaris sine muta-
tione videtur multis quod sic ut probant in-
ductive in speciebus mutationis. Sed preterea hoc
[illegible] difficile est videre quod ponatur quod corpus
Christi fiat illo modo prius speciebus panis absque hoc
quod panis in ipsum convertatur et tunc fiat transitus

Et q inductiue

de contradictorio in contradictorium sine mutatione
quia omnis alia mutatio est impertinens Probatur et lap
sus temporis ut videtur et iam mutatur Ubi dicerent a
liqui quod non sit simile Nam iam ad transitum de
contradictorio in contradictorium sufficit mutatio
translativa Et si corpus Christi sine tali mutatione
ibi produceretur ut assumitur tunc oportet ipsum
mutari quod fiet transitus etc. Nam cum ibi esset
aliquid aliud quod mutaretur Quamvis autem praedicta
satis sint pulchra et subtilia et probabilia videlicet
quod in conversione substantiali non oportet terminum a quo desinere
esse / tamen oppositum illius mihi videtur pro nunc circa
probabilius sustinere ac magis verisimile meliori tamen
iudicio semper salvo Nam igitur esse de ratione conversionis
substantialis integrae quod terminus a quo desinat esse
seu mutetur essentialiter mutetur Non enim sufficit
mutatio accidentalis alias magister sententiarum insufficienter
probasset contra alios panem in sacro altaris non
remanere quod adhuc probandum adducit auctoritates ac
plures alie consiliis ponuntur De quaestione dicitur 2a Probatur
quod de ratione formali talis conversionis vel mutationis
non est ipsum terminum a quo desinere esse tunc nihil
faceret simpliciter ad propositum Si dicitur quod desinere
terminum a quo sit de ratione transsubstantiationis non tamen
conversionis substantialis integrae hoc videtur omnino valde
extraneum etc. Quod non est facta[illegible] quod aliqua
res vertatur substantialiter in aliam ipsa remanente quod
si utrumque ipsorum mutatur cum conversio substantialis in aliam
sit mutatio et non apparet hic qua specie muta
tionis mutaretur quod non accidentali Quod patet etiam
ut patet ex dictis illorum Nec quantitative quod non
localiter nec aliquid accidentis acquireret nec deperderet
Nec simpliciter hoc debet dici mutari quod aliquid ex
ipso acquirit esse quod simpliciter hoc non habet sicut aliter
quam prius Quod si sic tunc ipsa divinitas seu
essentia divina passet in aliam entitatem ubi

quod absurdum patet quia quod si non haberet maxime esset
propter hoc quod oportet ipsam in tali versione mutari quod tamen non
oportet ut patet ex dictis. Item versio formalis est transitio
formalis unius rei in aliam. Modo non videtur possibile
quod una res transeat in aliam formaliter ipsa rema-
nente tunc illo tamen tempore et forte stat cum
dictis quod una res fiet ex alia absque hoc quod illa
alia desinet esse. Quia non est forte de facili com-
faciamus quod res ex qua alia fit formaliter mutetur.
Non enim videtur minus quod una res exeat in
esse ab alia vel ex alia sine hoc quod sit mutata.
Omnis siquidem creatura a deo exit vel exivit sed
tamen ipsius mutatione. Verum est quod non est simile
omnino quia creature non sunt illo modo ex deo sed bene
effective ab ipso profluxerunt. Conversione vero formali
una est ex alia quasi materie causa materialis
emanatione vel exitu tamen unius rei ex alia
est in genere cause causaliter in materialis ad hoc non
oportet rem illam ex qua alia exit formaliter mutari
de esse in non esse ut patet de materia prima ex qua
forma formalis per actionem agentis naturalis educitur
et emanat absque hoc quod desinat esse. Non est
ergo simile de creatione tali et formali versione.
Cuius causa est quia ad creationem tamen sufficit exitus
illius rei ab alia et non requiritur formalis tran-
situs illius in istam. Sed tamen hoc requiritur in
versione formali quia omnes doctores diffiniunt versionem
illam per transitionem unius rei in aliam. Unde
et quidam doctores ut magister Moyses Magister Roma-
nus et Ebrei et heppertus ymaginatur
quod possibile sit ponere in corpore Christi quandam essentiam
abeundo absque ipsius corporis deperditiva muta-
tione. Cum possibilitatem illius in ipsum nichil accessi-
onerit. Nam secundum eos non est idem versionem nam
quandam aliquo ad quem et ipsum tamen ad quem verti

essent^r meum poreum a quo ex^m non est in panem c
sumi cor^e xpi et corp^s xpi contenti in panem
pz quia impossibile est corpus xpi contenti in pane
sub corporis xpi essentiali mutatione hec aut
non videtur michi esse ppa^o nisi quia consump^o
panis non debet dicit nisi ex tunc primus a
cor^e xpi et non transsit corporis xpi in pane
visio vero corporis xpi in panem dicit talem trans
sicionem ut dictum est ymaginor igitur quod sicut
non est possibile quod una et eadem res non replica
ta vel multiplicata in uno loco vel medius
mutetur localiter ipsa remane^te in eodem loco
secundum se vel partes suas eodem loco etiam non
replicato Ista etiam non video possibile quod aliqua
res non multiplicata aliter creatur in aliud ipsa
remanente Et dico nontamen non replicata quia hic
tempore hoc esse possibile quod alicui res in pluribus
locis existens subaliter creatur in aliam in uno loco
ipsa remanente in alio loco aut pot dec...
p ex^m si concedo grande licentia^m Eadem mo posset
argui si non est de racione termini ad quem trans
mutacionis seu translacionis vel conversionis substancialis
quod ipse substancialiter permutetur tunc essencia divina
posset esse terminus adquem illius termini apparitum quod
dicunt doctores Si dicitur quod non quia essencia di
vina non potest ab aliquo vel ex aliquo tor^e esse
tunc stat difficultas contra alios qui dicunt terminum
adquem non oportet capere esse Ideo aliud dum assig
nat Scotus et tho. de ar. et alii quod termini illius
translacionis debent esse mutuo convertibiles
hoc aut videtur voluntarie dictum Sed quare
essencia divina non potest esse terminus a quo tamen ut
prius dictum est Non sed illud cat acquirere
vel deperdere nec forte in aliquo mutari etc. Sed
circa ista est satis magna difficultas quomodo fit
illa transsubstancio in rebus et an sit tamen una matg
vel mutatio Et videtur aliquibus quod sit quia habet
terminum duobus terminis mutuis sectis ut patet ex dictis Sicud

ibi essent quatuor termini non tamen salvaretur quod panis non
annichilaretur Respondent aliqui quod sunt ille due res
que dicuntur termini eius scilicet panis et corpus Christi sunt
tamen una mutatio Et quod in conversionis mutationis ambe
ille res sunt simul si tamen conceptum quia in isto instanti
panis desinit in corpus Christi quod primo est ibi Et ponunt
exemplum lapis subito mutatur ab a in b. Similiter
suppositio quod mutatio subiectum presentem non sit distincta a
mutato Tunc licet sint plures mutationes secundum diversa
subiecta subiecti et plura mutata tamen est una mutatio
similis per totum et eiusdem rationis sed tamen per eam lex
deperdit in hoc conversioni unum presentem et acquirit aliud et
ut termino a quo ultra est et medium ad quem primo
Quia tamen doctores communiter dicunt quod per conversionis translationis
rationis panis primo non est Ideo forte possit
dici quod ille terminus translationis subsequitur per panem quod
primo non est et corpus Christi quod primo ex illo incipit
esse Et illa concederetur panis et corpus Christi
sunt translatio quod ex ly panis ampliaretur pro
eo quod est et in mente tamen hoc sunt licet translatio
nichil esse ut aliqua etc. Secundum hoc ergo gradatur
quod panis desinet esse non tamen per desinitionem que est
ipse panis Similiter corpus Christi producitur non per productionem
que est ipsum sed per translationem quod tamen hoc aliqui
quibus apparet inalibile Ideo concedunt ibi esse
duas mutationes partiales unam totalem scilicet translationem
integram Ex quo tamen non sequitur panem
annichilari quod licet terminus ad quod primo mutationis sit
non esse ipsius panis quo ad quaslibet suas partes
interdum formam quod tamen ex illo corpus Christi incipit esse quod
repugnat rationi quod annichilatur vel annichilationi
etc. Aliter dicunt alii quod illa translatio sit pa
nis qui translatio Et quod sit quod desitio licet ad panis
requiratur nova productio corporis Christi ex pane
Nec potest primum a secundo separari quod non est talis
ratio speciales nisi hoc mutetur in illud Et secundum
hoc etc. concederetur quod translatio nichil est licet
aliquid sit translatio sic hoc graditur etiam de re
atione subita Illa legitur desitio panis non esse

annichilacio quia ex ipso pane qui desinit esse aliud
capit esse Vel pot quis ymaginari quod illa transsubstancio
est corpus xpi quod capit primo esse Sed secundum opposi-
tum concedi quod transsubstanciacio est aliquid quod tamen non trans-
substantiatur ymo quod in tota causa nullo modo mutatur ut
sit corpus xpi producetur ex aliquo pane per aliquod
totum tempus ipso pane remanente secundum primam
ymaginacionem prius tactam Vel si ipsis panis in ali-
quo medio sit replicaretur quod totus esset sub quolibet
puncto illius medii Et deinde transsubstancietur per aliquod
tempus in corpus xpi sic quod in quolibet instanti tempus per
illius conversionis desinet esse sub aliquo puncto
illius medii tunc staret ibi esse transsubstanciacionem
absque mutacione corporis xpi sed quod producetur
ex illo pane non tamen primo quia tunc eodem modo
se habet ut prius Et ergo non mutaretur Ex illis
eligat quilibet quod sibi magis placuerit Ego michi
assero Ex illis sequitur primo quod falsa est opinio
dicencium quod ad transsubstanciacionem requiritur de sui racione
substancie et oppositum alterius sub accidentibus alterius desineret
esse patet quia ut dictum est requiritur ultra hoc conversio
ad quem habeat esse ex alia Item sic sit tunc substancia panis
converteretur in animam xpi et in sanguinem quod non
quia Sequitur 2o quod falsa est opinio dicentis dimidi-
quam ymaginatur quod panis convertatur in corpus
xpi per hoc quod materia eius manet et per conversionem fiat
sub anima xpi cuius oppositum patet ex dictis et ex dif-
finicione transsubstanciacionis conversionis Sequitur
tercio quod falsa est opinio ponentis materiam panis
desinere esse et formam eius remanere patet similiter ex
dictis Ad hanc opinionem et precedentem vide in tho.
de arg. Sequitur quarto quod falsa est opinio di-
centis pane non transsubstanciato remanente in corpus xpi
Sequitur 5o quod falsa est opinio dicencium panem
per consecracionem desinat esse secundum suum esse
suppositale et substancia panis remaneat et a verbo
assumitur non quidem per se et immediate ut sic verum
dicatur panis sed mediante corpore xpi non per conversionem

in ipsum sed per assumptionem panis ad ipsum corpus xpi secundum
aliquem dicitur et est homo panis quia illa opinio
non patet nec etiam intendit saluare transsubstantiationem
licet tamen possit ex aliis fundamentis improbari sed non
oportet hic. Sequitur sexto quod heretica et erronea est
opinio ponens solum panis post forte manere cum
corpore xpi in sacro altaris per quam videtur sanare con-
fessio Beringarii que ponitur de conse. di. 2 Ego
Beringarius patet tamen falsitas illius opinionis ex dictis
quod non potest saluari transsubstantiationem hanc etiam approbatam
tangit magister di. xi libri 4 c. 2 et etiam improbat
manifestius autem hoc ipsius patet scripture et sanctorum. Sequitur
primo quod heretica falsa et erronea est opinio tenentium pa-
nem et vinum post consecrationem non solum sacramentum
sed etiam verum corpus et sanguinem xpi esse et veraci-
tate sensualiter sacerdotis manibus predicatum tractari
et fidelium dentibus atteri quod probat ex dicto c. Ego
Beringarius. Dicunt enim quod transsubstantiatio est sacramentum quo
panis fit corpus xpi sicut homo in patria per-
manens in humana natura realiter transformatur
in deum et fit plus incomparabiliter deus participatione
quam ipse sit homo per naturam. Quod cum derogat divine
omnipotentie dicunt illi forte quod panis prius realiter
et substantialiter differens a corpore xpi per sanctificationem et
quandam admirabilem unionem non tamen suppositalem
fit realiter corpus xpi et tamen hac propria substantialitate
nulli fit a corpore xpi. Sed ista opinio non solum est
falsa sed forte est impossibilis quia forte non est possibile pane
sic intimi sanctificari non ypostatice vel ydemptificari
corpori xpi ut sit corpus xpi vel saltem sic
possibile ut aliqui ymaginantur tamen non est asserendum
ita fieri de facto sine expressa auctoritate scripture quia
esset maioris miraculi quam xpi incarnatio etiam vel
ea falsissima assumit in probatione que omitto.
Sequitur 8vo quod falsa est opinio dicentium essentiam
panis in transsubstantiatione manere non tamen ipsum panem.
Dicunt enim quod divina virtute panis possit in
aliud converti remanente sua essentia non tamen pani-
tate. Sed ista opinio videtur contradictionem includere terminis

Cuius falsitas etc patet ex dictis de qua vide in Magistro
Conrado de Ebraco Sequitur nono quod tercia falsa est
ut videtur opinio henrici de Gandavo quolibet xi
q. 8ta dicentis tunc agno facta transsubstanciatione aliquo
modo remanere in termino ad quem patet ex dictis quia
panis nec secundum se nec secundum aliquam sui partem
post remanet igitur nec valet ut videtur sua probatio
que stat in hoc quod panis non annichilatur
in post erit aliquid et non nisi corpus Christi Et ideo 2m
cum post verum est dicere quod fuit substancia panis est corpus
Christi et etc corpus Christi est panis propter hoc concedit
quod nichil possit converti in deitatem / quod nullum
finitum potest esse in finitum nec ergo sed si ipse
vult quod panis actu manet mutaretur Christi et quod
corpus Christi actu sit panis tunc falsum est Si autem
vult solum impotenciam quia corpus Christi est convertibile in panem Consequens sicut videtur velle quia
contra dicit quod termini debent esse proportionales sit
quod quilibet in alterum sit convertibilis Tunc possunt
aliquomodo converti sed quod hoc sit requiratur non probat
Ex quo sequitur decimo quod etc non est verum posicio
ponentis rem materialem non posse converti in spiritum
tamen causa est secundum eos quia quod convertitur
in aliud est impotencia 2 ergo Sed illud per quod aliquid
est impotencia est materia quibus et ideo que non communicant in materia non sunt mutuo converti De qua vide
in Gotfrido de fontibus quolibet 2o q. 1 cuius falsitas patet
ex dictis Ex quo sequitur xi quod quelibet creatura in
qualibet creatam entitatem est convertibilis patet quia
quelibet talis est impotencia obedientialis respectu divine
omnipotencie Nec requiritur quod termini conveniant
in aliquo communi ut patet ex dictis in Sequitur xii
quod etc falsa est opinio ponencium in hoc sacro virtute
transsubstanciationis pane tanti non solum in corpus
Christi prout distinguitur contra aliquam sed etc in toto
tum compositum patet quod hic dicitur transsubstancie
pane in corpus etc Sed dicit ex quo 2m doctores quando

in isto sacramento nobilissimo sub utraque specie est corpus Christi
eius sanguis humores alii et anima quod ergo sub specie pa-
nis alia a corpore Christi ibi incipiunt esse principaliter
per hoc fit per mutationem aliam quam transsubstantiatione panis
Si queritur qualis sit illa mutatio per quam hoc nobis factum
est ignotum Nam dubium est an in consecratione pa-
nis in corpus Christi eius spiritus per instantaneam mutationem
localem incipiat suo corpori continue uniri et sic
esse presens illi sicut vel per creationem vel aliquam aliam
mutationem nobis occultam et deo percognitam Et ergo dicunt
doctores quod vi consecrationis panis continetur in corpus
Christi eius autem est ibi sanguis et alii humores et anima
concomitantur non quidem concomitantia naturali et necessaria
sed solum ex ordinatione dei qui nunquam vult suum corpus
alicui esse ex anime et sine sanguinis anima licet que habet
in celo Et pro tanto dicatur de speciebus vini sub quibus
continetur vi consecrationis sanguis Christi Alia
autem omnia concomitantur scilicet corpus eius alii humores et
anima aliud Christus non habet in suo corpore organi-
cum naturaliter complexionatum et dubia informatum
et per quod non esset ibi verus homo ut superius dictum
est Ex quibus sequitur quod falsa est opinio ponentium
corpus Christi in sacramento non esse nisi ut dimensione patet
quod ipsum non est cum propria quantitate ut iam dictum
est Et alias ipsum non haberet partes organice
distinctas Et sic non haberet oculos aures et sic de ca-
liis et per quod nec eius esset informatum quantitas
ut patet ex dictis Sequitur [illegible] quod corpus Christi in sa-
cramento non est redactum ad esse punctuale totaliter
in [illegible] patet ex precedentibus Sequitur 14 quod corpus
Christi non sit presens toti hostie et cuilibet eius parti
per hoc quod vi istius consecrationis esse sacramentale corporis
Christi multiplicatur sacramentaliter et non esse formale
[illegible] patet ex dictis Sequitur 16 quod [illegible] falsa
est opinio que ponit illum modum existendi cor-
poris in sacramento propter absolutionem eius a quantitate continua
que [illegible] facit esse presens et in distinctis aliam
[illegible] et quod licet sic [illegible] quod corpus Christi non absolute

a sua quantitate sive talis absolucio habeat hoc facere vel
non. Et si illi modi dicendi valerent tunc ubi esset
in finitum infinita confusio partium corporis Christi. Capitulum
17. quod error fuit opinio ponentium corpus Christi esse
sub speciebus panis per quandam partem sub intencionem domini
demonstratur ad quantitatem hostie consecrate patet
quia licet iste modus non sit impossibilis non est
tamen verus ut ostensum est quia si sit tunc non ubicumque
esset pes ibi totum caput Hylarius de Trinitate libro 2
ubi pes. Tertio ille modus non salvat debitam Christi
formam et figuram tollit enim decorem et speciosi-
tatem eius. Et non possunt salvari quomodo corpus Christi
frangeretur in fractione hostie. Capitulum 18 quod
falsa est opinio ponentium partes corporis se mutuo
penetrare vel unam in aliam esse confusive patet
ex dictis quia inter eas remanet debita habitudo et
ordo tamen fuit quantitate interdicta dimensive. Capitulum
19. quod error est opinio dicentium quod ut qualitercumque
hostia situatur semper caput manet sursum super col-
lum et pedes inde deorsum sub ventre patet quia
semper remanet ordo partium inter eas et in toto et per
hunc ordo superioris et inferioris quod est contra Jacobum
de alta villa. Nisi dicatur quod hic sursum et de-
orsum connotat habitudinem partium ad situm vel
locum sed hoc non in unum saltem quantum huiusmodi dicuntur
attribuuntur alicui simpliciter et proprie quia secundum
Aristotelem 2o de anima in plantis radices sunt sursum
quia ibi planta sumit nutrimentum. Sursum
enim est principium augmentationis. Deorsum autem
est pars opposita que superflua emittit vel tale
habet potentiam. Qualitercumque enim homo vel
aliud animal situatur semper caput est sursum et pe-
des deorsum. Ymo si homo poneretur extra celum
in spacio ymaginario vacuo adhuc vere diceretur
quod caput in eo esset sursum et pedes deorsum
sicut secundum philosophum 2o celi in ultima spera ponit
sursum et deorsum et in universo et tamen non continet

eis in habitudine ad situm quia non sunt in loco sicut
animalibus et plantis attribuuntur hunc modum dicit posi-
tionis sursum et non respective in ordine ad locum Ergo
in corpore xpi inveniuntur sursum et deorsum secundum
hunc modum potentie trinalis dimensionis s. ante et re-
tro dextrorsum et sinistrorsum et hec quo ad par-
tes eius et in intrinsecam dimensionem Cum illo
stat quod nulla illarum eis conveniat respective qua ad
partes sacramentales et hoc forte voluit doctor allegatus
Sequitur 20 quod cum sicud est aptio dicentium corpus
xpi non esse integraliter sub qualibet parte hostie
consecrate Quod est contra Egidium et tho. de argentina
qui dicit quod sit dabilis aliqua pars ita modica
quod in ea a toto separata non possit conservari species
panis et sub nulla tali est corpus xpi nec etiam
pars quia ubi pars ibi totum Sed ex illo videtur sequi
quod corpus xpi etiam non sit sub tota hostia patet quia
ex quo solum finite sunt tales partes signatur
gratia exempli quod sint tres a. b. c. tunc ex hoc non
totum corpus xpi est sub a nec etiam pars eius Simi-
liter nec sub b nec etiam sub c igitur nec erit
totum nec aliqua pars eius sub a b et c sed
quod est hereticum Ulterius sequitur 21 quod etiam
non est vera opinio ponentis corpus xpi quantum
esse in isto sacro non tamen quantitatem patet quia hec
simul partes extra partes in triplici dimensionali sit
quantitate due se penetrant ut dictum est Nisi
illi per modum quantitatis intelligant habitudinem
partium in ordine ad locum Tunc tamen est quod di-
cunt quia hoc sunt quando doctores concedunt
Sequitur 22 quod sicud est aptio ponentium corpus
xpi non esse pluries in pluribus partibus hostie
in toto continue sed bene admissum divisionem contra
thomam de argentina et patet ex dictis Sequitur 23
quod sicud est aptio dicentium illam transsubstantiationem
virtute sed naturali patet quia hec dicitur potentie
divina Nam ipse deus dominus per panem in corpus

sum conficit sacerdos aut solum ministerialis se habet Ex
quo sequitur 28. quod sed est apud quosdam hereticos
scilicet waldenses et Catharrarum qui negant nimia licet
scilicet cena dei patet quod dictis et in multis locis scribitur Se-
quitur 24 contra illos qui rationes humanas in hoc
sacramento inquirunt et humano sensu de hiis rebus
loquuntur et nichil credere volunt proprie in hoc
sacramento nisi sufficienti racione naturali hoc eis suadeatur
Contra quos dicitur in de cele. misse. Cum mar-
the Sicam contra quos vos dicit Damascenus libro 4o Sumat
suarum Si queris quomodo transsubstanciatio fiat Sufficit tibi pro
singulis audire matre quod querebat Quomodo fiat istud
quoniam virum non cognosco Spiritus sanctus superveniet
in te etc id est operatione sanctificante fiat opus incar-
nationis domini Similiter dico tibi quod operatione spiritus
sancti fit transsubstanciatio Sufficere tibi debet virginis quod
per fidem quam adhibuit angelicis verbis concepit dei
filium Sufficiunt ergo et nobis ea que de illa perpetuali
transsubstanciatione dicta sunt etc Sequitur 26 contra hereticos
qui aquarii appellantur qui solum aquam dicunt
debitam materiam sanguinis Sequitur dicitur 21. q. 3.
ca. Quidam Deinde sequitur 27 contra alios her-
eticos qui lac offerunt primo Sequitur de cons. di.
2a Cum omne Item 28. contra Catharos dicentes pa-
nem non esse benedicendum quod est factura dyaboli
Item 29 contra Artotiritas qui pane et caseum offe-
runt Sequitur 28 q 3a Quidam Item sequitur
30 contra grecos qui solum offerunt panem
fermentatum dicentes pane azymo non esse confi-
ciendum cum hic sit nulla sit mencio de ferme-
to etc Et quia oppositum patet hoc quod evangelistis Mathei mar-
ci et luce videlicet quod Christus in azimo confecit Ideo
aliqui eorum negant illos tres evangelistas Et dicunt
Johannem eos corripuisse quod falsissimum est in textu Se-
cundo etc Octava veritas Octavo sumitur

Ad percipiendum misterium veritatis

Ut ad percipiendum misterium veritatis accipi-
amus ipsum de sino quod accepit ipse de sino ista
est particula Octava Insigna ponitur Octava veri-
tas catholica et est ista Quod illud sacrum

Damascenus 4 sent
pulcre de tran-
substanciatione

sumitur ad perficiendum misterium unitatis et ut am-
plius declaratur quod ipse accepit demum id est hoc sa-
cramentum a Christo domino institutum est ad perficiendum id est
ad celebrandum unitatis misterium. Dicitur autem
misterium absconditum vel occultum secretum vel quod
occultum habet intelligentiam. Illud vero sacramentum
occulte et abscondite presignat seu figurat spiritualem
unitatem qua Christi fideles inter se coniunguntur et
connectuntur cum suo capite Christo. Nam sicut corpus
Christi ex purissimis virginis sanguinibus fuit forma-
tum ita et corpus Christi misticum ex omnibus sanctis
et iustis hominibus est constitutum. Item illa unio
talis designatur per formam panis ex multis gra-
nis ex multis racemis. Vel etiam ipsum verum corpus
Christi ex multis membris. Sic corpus Christi misticum
ex multis fidelibus constat ut patet de consecratione di-
stinctione 2a Quia passus. Dicitur etiam ut amplius de-
claratur quod ipse accepit demum. Est enim hoc sacramentum di-
vinitus nobis datum ut sicut in carne deus ipse
suscepit naturam nostram humanam ita in hoc sa-
cratissimo sacramento suscipiamus eum et ut sic eum
sumendo spiritualiter in ipsum transferamur sicut quod bea-
tus Augustinus in libro confessionum introducit Christum
loquentem sic: crescite quia magnorum cibus
sum et manducabis me non ego mutabor in te.
Unde et beatus Dyonisius de isto sacramento in
libro de angelica ierarchia circa principium
dicitur: Quod supremum divine eucaristie est ymago
illius fruitionis beatifice qua quietabuntur
tum perficietur in nobis illud propheticum: Satia-
bor cum apparuerit gloria tua. 2a additio
commemoratorum ibidem. Capitulum. // Nona veri-
tas Quod solus sacerdos potest conficere
hoc sacramentum.

Hoc utique sacramentum nemo potest conficere
nisi solus sacerdos qui rite fuit ordina-
tus. Ista est septima particula in qua
ponitur a catholica et est illa: Hoc sacramentum
nemo potest conficere nisi solus sacerdos qui rite

fuit ordinatus secundum clauem ecclesie / patet fundame
tum huius ecclesie secundum Brotulum accepit ex illo verbo
xpo ait 1o cor. 11 hoc quotienscumque feceritis in meam
memoriam facietis Ubi loquitur dominus Apostolis vel
ad minus non nisi discipulis quibus in ecclesia non
succedunt nisi sacerdotes 2 di. In nouo Idem
patet infra ad Cor. 10. ubi dicit Apostolus panis
quem frangimus nonne communicatio corporis xpi est
quem frangimus inquit nos Apostoli Si enim quilibet
fidelis posset conficere non ad aliud aliis frangere
sed quilibet posset de suo sacrificio communicare Et
illud est contra hereticos waldenses qui dicunt quod
laycus sancte conuersacionis qui est iustus potest hoc sa
cramentum conficere / Ad quod probandum inducunt
autem xpo qui ponitur 40 di. multi ubi dicit
Multi sunt sacerdotes et pauci sunt sacerdotes /
Multi in nomine et pauci in opere Et infra non omnis
sacerdos de sacerdocio sanctus est sed omnis sanctus est
sacerdos Et iterum infra Malus sacerdos de sacerdo
cio suo crimen acquirit non dignitatem Si ergo
omnis sacerdos habet conficere hoc et omnis laycus
sanctus est sacerdos sequitur propositum Ad quod dicendum
quod laycus sanctus eciam contemptiuus sanctus non est
verus sacerdos / et proprie / dicitur tamen in talibus auctoritatibus
sacerdos quia vnctus est gracia spiritus sancti vel quia
sacrificium dicatum prebet exemplo bone vite Iuxta
illud 1e petri 2. vos autem genus electum rega
le sacerdocium etc. Et Apocalypsi primo fecit nos regnum
et sacerdotes deo patri suo sed non capitur in propo
sito Sed per hanc ab episcopo secundum ecclesie formam conse
cratio etc. hoc cum potestas consecrandi fundatur
super caracterem sacerdotalem qui in collacione
ordinis sacerdotalis imprimitur et est secundum doctores
communiter indelebilis Ex quo sequitur quod quilibet sa
cerdos et solum talis possit hoc sacramentum conse
crare Et illud est contra Armenos qui dicunt
quod episcopus vel sacerdos committens fornicationem car
nalem perdit potestatem conficiendi et administrandi

sacra et quod bonus laycus illa possit / Ulterius dicit
quod si episcopus vel sacerdos formetur spiritualiter ut fiat
hereticus vel appostata a fide aut aliam penam committat
non perdit hanc potestatem Cum hiis aliquo modo concor-
dant waldenses Nam dicunt quod sacerdos in peccato mor-
tali existens non possit hoc sacramentum conficere Item isti eciam
sunt contra papisionos officium sacerdotale et sacerdocii
honorem mulieribus tribuentes quod est erroneum cum
nulla mulier eciam quantumcumque sancta ad sacerdocii dig-
nitatem sit ydonea atque apta / Unde in de pe. et
re. Nova dicit Innocencius 3us licet beatissima
virgo maria dignior et excellencior fuerit apostolis
universis non tamen illi sed istis claves regni celorum
commisit Dico ergo soli apostoli et eorum successores
vel ab eis rite ordinati hanc potestatem conse-
crationem habent et quilibet talis non obstante ma-
licia quacumque vel ecclesiastica pena Salvus enim
deus conservat pro dicto ad ministerium tamen sacerdotis
2o dominus deus ex ordinacione sua liberrima quam
pactum fecit cum ecclesia semper et regulariter facit
divino ibi concurrit aliam quemque ipse voluit intuere
ipse quod dicit beatus Augustinus in sermone doctoris ypo
et habetur de consecracione di. 2a vel et in 191
Intra catholicam ecclesiam in misterio corporis
et sanguinis domini nichil a bono maius nec a ma-
lo minus perficitur sacerdote quia non in merito
consecrantis sed in verbo conficitur creatoris plura alia
satis ad hoc pertinencia dicit ibi Augustinus quandam
auctoritatem et plures alias allegat magister eciam
di. 13 q. 1 ca. 1 que videantur ibi Ex quibus
patet quod nec heresis nec excommunicacio nec degrada-
cio vel quecumque alia pena ecclesiastica auferre potest
hanc potestatem consecrandi a sacerdote rite
ordinato patet quia ipse nullam illorum aufer-
tur caracter sacerdotalis ymo nulla prohibi-
cione nec constitucione pape vel cuiuscumque
alterius puri hominis ipse auferibilis patet
quia vel est forma absoluta aut impressa quam
omnes theologi communiter dicunt esse indelebilem Si aut

est persona ab eo qui uncta vel consecrata tur quia sig
tulit transsiuit imperfectum sequitur quod talis non potest de
sinere esse sacerdos quamdiu vixerit Et hoc iterum est
caracterem esse indelebilem Et ista sunt contra mul
tos canonistas credentes degradatum non posse confi
cere eukaristie sacramentum etiam si attemptaret cuius opinionis
fuit Joh. Simecus et Rufinus quorum opinionem recitat
Joh. theuthonicus ix q. j. in summa et reprobat et
hoc Bartho. Brixien. tamen in hoc negat et
male Est etiam contra Goffredum qui hoc idem tenet
in summa de cle. excom. Et contra Joh. Andree in de penis libro
6° degradatio ubi etiam dicit textum firmare sententiam
illorum opinionem qui tamen nichil penitus facit Contra
illud etiam videtur esse contra magistrum libro 4° di. 13
ubi videtur velle quod heretici precisi ab ecclesia non pos
sunt hoc sacramentum conficere Et hoc a multis negatur
Sed tamen magister potest ad bonum sensum intelligi quia
non videtur fuisse de primis intencione quia vi
detur loqui de hiis hereticis qui ita sunt perversi
et depravati quod non possunt habere bonam intencionem
nec etiam adhibeant sacramenti conficiendi vel loquitur ibi
solum aliorum opinionem recitando ut patet etiam clare
in textu Sed dicis tamen solus sacerdos potest hoc sacramentum
conficere Sed heretici et scismatici non sunt sacerdo
tes et symoniaci non sunt sacerdotes ut j q. j
Qui studet prius dare sacramentum ordinem recipere
sacerdos non est Sed in cont. dici tamen contrariis
libro 2° q. j Ordinationes dicitur quomodo ab uni
tate ecclesie sunt alieni extra pot. consecrare non
valet Item degradatus nam est sacerdos in arguendo patet
quod in capitulo preallegato de degradato dicitur in fine
quod episcopus dicere debet ad degradandum imponere
vestem sacerdotalem Auctoritate dei omnipotentis patris
et filii et spiritus sancti ac nostra tibi auferimus habi
tum clericalem et deponimus degradamus spoliamus
et exuimus te omni ordine beneficio et privile
gio clericali Ex quo patet contrarium Ad primum dicendum nodo

q̄ tales non sunt sacerdotes ut hic capitur Sed tamen in 10
modo aliter scilicet pro illo qui unctus est non solum a lapide sed
in visibili spiritus sancti gratia Sacerdos enim unctio
dicitur quasi sacer dux quod illi non conveniunt Ista etiam
potest dici quod non sit prelatus quia non prelatus est vel
loquitur non quo ad ordinem sacerdotii simpliciter
sed quo ad dignitatem excommunicationis qua utique tales
non habent vel intelligi non quo ad effectum primarium
ordinis sed quo ad secundarium scilicet gratiam quod non
conferunt qui recipiunt sacra a talibus recipiunt
et ideo dicit sed manent etc. Ad secundum dicit sanctus
thomas quod verbum canonis intelligendum est
quantum ad illos qui forma ecclesie non servant vel
quantum ad executionem vel quantum ad finis qui sacerdotes
illud cum possimus quod de cetero possimus vel
loquitur de consecratione qua a divinis conferri
que ad dampnationem patitur quam ad sanctificationem et
experientiam cedit Et eodem modo intelligi illud augustini
quod extra ecclesiam non est locus veri sacrificii quod
intelligendum est quantum ad effectum gratie vel quod
fit extra formam ecclesie Ad 3m dicitur quod de
gradans non potest caracterem delere vel auferre
Non enim ubi verum est quod quod potest ab instituta
liter imprimere hoc etiam potest instituali auferre
quia deus non potest eum in statuit instituit in amo
tione per intellationem Et illa regula similis
est destruere quam construere fallit in instituat
agente in sacris pro quo etiam facit illud Apostoli 2e
Cor. ultimo Non dedit deus michi potestatem in de
structionem sed in edificationem Ideo in forma degra
dationis non debet intelligi caracter ordinis
et alii ymaginantur sed dignitas ut dictum
est excommunicationis vel consilii Ulterius est ad
videndum circa illam veritatem quod notatur in
ea dicitur qui rite sunt ordinati et clavibus
ecclesie quod si quis non fuisset rite et debite quo

ad omnia ad sacrum ordinis requisita ordinatus ille non esset
vere sacerdos licet haberet caracterem sacerdotalem sicut patet
ut dictum est per tabulam consecrativa huius sacri nobi
lissimi Sed que sunt ista requisita est tamen difficile
quia visum est aliquibus magnis quod non requiritur or
do episcopalis ad collacionem sacramentorum ordinum sed quod
simplex sacerdos posset sacerdocium et omnes alios ordines
inferiores conferre Contraria multis apparuit et forte
hodie apparet quod ordo episcopalis nullam specialem potesta
tem consecrativam supra addat super simplex sacerdocium sed
solum exponit simplicem sacerdotem in potestate iuris
dictionis prelatum Sed hoc videtur satis difficile ad
sustinendum quia secundum hoc si simplex sacerdos acciperet
ipse conferret ordinem sacerdotalem vel aliud quod
ipse haberet quod non videtur esse verum Est igitur ul
terius advertendum de illis clavibus ecclesie concessis
de quibus hic fit mencio quod secundum Bonaventuram claves
accipiuntur hic methaforice et non proprie per similitudinem
clavium materialium que sunt instrumenta quedam
ad aperiendum et claudendum domum materialem
vel hostium Sed clavis spiritualis ad aperiendum
regnum celorum et discernendum de causa in foro
penitenciali Est tamen differencia quia clavis materialis est primo
et principaliter ad claudendum et secundario ad aperien
dum Sed de clave spirituali econtra // Consequenter
est notandum quod clavis spiritualis est duplex secundum quod duplex
est forum Unum est secretissimum in quo idem
est accusator et reus Aliud est publicum secundum
hoc ergo quedam est clavis spiritualis in foro in
teriori consciencie Alia autem est clavis spiritualis pertinens
ad forum exteriorem iusticie Prima vocatur clavis
ordinis quia consequitur ordinem sacerdotalem
Secunda vocatur clavis iurisdictionis Est tamen hic notandum
quod licet secundum veritatem clavis ordinis possit eciam
dici clavis iurisdictionis saltem considerando illam
in ordine ad actum vel usum ergo ut sic non
potest exire in actum nisi cum habens eam iuris
dictionem habuerit Tamen clavis pertinens ad forum exteriorem

iniste eo quod non habet nam spiritualem usurpat sibi nam
generale Et dicitur clavis iurisdictionis quam non potest conferri
sine iurisdictionem quibus iurisdictio huius possit conferri
sine ordine saltem sacerdotali eo quod multi habent
iurisdictionem sine ordine sacerdotali Et illa clavis iuris-
dictionis prout distinguitur contra clavem ordinis potest
sic describi Est potestas ferendi sententiam in foro conten-
tioso habens annexa alicui personae ratione beneficii
vel officii spiritualis Et hanc clavem conveniunt prelati
sicut Archidyaconis prepositis decanis et officialibus
etc Ex illis igitur patet quod ille claves iurisdictionis
sunt alie a clavibus ordinis quae separantur ab eis
cum inveniantur quandoque in non sacerdotibus ymo fre-
quenter laycis prout committi solet quando vidi offici-
ales uxoratos nullum sacrum habentem ordinem Sed
nunc multum apparet hoc satis difficile quo tempore
claves in laycos sunt transferibiles cum Christus
dominus nullam mentionem fecit clavium nisi solo
ad suos discipulos vel Apostolos Videtur ergo aliquibus
quod claves non sunt illo modo ab ordinis clavibus
distincte et quod nullus eas habeat nisi sit ad minus
sacerdos ymo aliquibus apparet quod nullus propria auctoritate
excommunicare possit nisi episcopus quod Christus numquam videtur
mentionem fecisse de clavibus nisi solo ad Apostolos et
ergo videtur quod illis solum et eorum successoribus
id est episcopis illis potestatem contulerit Episcopi enim ergo
sunt Apostolorum successores 21 di. In novo et aliis
Aut apparet quod beato petro potestatem plenariam
et ulterius harum clavium commiserit specialiter quia ad
eum dixit Mt 18 Si peccaverit in te frater tuus
vade et corripe eum inter te et ipsum solum
Si te audierit lucratus es fratrem tuum Si autem
te non audierit adhibe tecum unum vel duos
ut in ore duorum vel trium testium stet omne
verbum Quod si non audierit eos dic ecclesie Si
autem ecclesiam non audierit sit tibi sicut ethnicus
et publicanus Et statim post hoc subdit Sed do-
cis auctorum sit excludendo clericos inobedientes
et rebelles per excommunicationis sententiam alii glosa dicunt
Amen dico vobis Quodcumque alligaveritis super terram

erunt ligata et in celis et quecumque solueritis etc. Ex quibus
patet quod dedit apostolis potestatem ligandi et soluendi
Et non intelligitur hoc de potestate ordinis quia illam
dedit eis ut multis apparet post resurrectionem suam
quando insufflauit in eos et dixit Accipite spiritum
sanctum quorum remiseritis etc. Joh. 20. Beato autem
petro harum clauium potestatem principalem dederat
prius uel saltem promiserat quando ad eum dixit Mt
16 Et ego dico tibi quia tu es petrus etc. Et tibi
dabo claues etc. Cuius plenam dispensationem et
ordinationem illius potestatis sibi commisit Sed quod sibi
uel suis successoribus uidetur pertinere licencia sue maius
ecclesie regere et presidere Et est contra Armenos di
centes simplicem sacerdotem tantam habere auctoritatem
ligandi et soluendi quantam habuit sanctus petrus
Ulterius est notandum de clauibus ordinis de quibus
magis est appositum que consistunt in aperiendo
uel claudendo regnum celorum quod triplex ad
huc est clauis signandi Et sic non potest distin
gui de triplici claue discretionis uel sic licet
forte non quelibet illarum proprie dicatur possit cla
uis ordinis saltem prout nos accipimus ordinem
sed pro potestate recepta Prima est simpliciter principalis
Secunda non principalis sed tamen excellens Tercia nec principa
lis nec excellens sed particularis Prima soli deo
competere potest propter quod per se ipsum est ex se iustus
ymo ipsa iusticia Secunda quia iudicare est presidentis
Saluus autem deus est prius presidens Secunda vero potest
aliquis non potest committere sua auctoritate ita ut prima
iudicandi potestatem Secunda clauis potest intelligere quantum
ad duplicem dignitatem uel preeminenciam
unam quidem i.e. ubi tum causaliter iudicandarum Aliam
infirmitatem sine differentie et utraque preeminencia
potest competere illi qui nouit omnia merita et de
merita Et tunc hoc habet voluntatem nisi quia
confirmem iusticie diuine propter quod primo potest causaliter
causis sententiare Et propter sed cum summa potestate
esse simpliciter firma et irreuocabilis habet clauis

Scientie est xpo Hec pot esse in ecclesia militante sal-
tem congrue / Tercia aut clauis scilicet particularis que ad declarandas
tamquam ostendas et in forma conferendas ad formam fore
dam puta quod sit alicuius reuocabilis pot confessari ali-
cui in ecclesia militante Est aut duplex clauis in
ecclesia scilicet clauis scientie et clauis potestatis Clauis scientie
non est aliud nisi auctoritas cognoscendi uel discernendi
in causa aie latenti scilicet in foro conscientie Clauis
aut potentie est auctoritas formandi in eadem Exemplum
patet quod clauis ordinis in generali pot sic describi Est
potestas spiritualis in mente discernendi dicta in foro penali
et formandi super culpis et meritis penis satisfactio-
nis et relaxationibus earum Ex quo patet quod potestas
clauium non est iurisdictio ymo quod non quilibet habens
illam habet aliam Ex quo etiam sequitur quod non
quilibet sacerdos habet usum clauium propter quod usus
sequitur iurisdictionem Iurisdictio aut non est aliud
nisi speciale dominium uel platio alicuius super
curam super animas speciales quod platus dicit iste anime
sunt mee et michi commisse quo ad curam spiritualem
singulis habet exercere usum clauium in casibus pluribus
commissis Et dicunt aliqui quod ille claues possent
ab inuicem possent separari quo ad usum possibile
enim dubitare uni habentem exequendi actum unius
clauis sine alia Dicunt in casibus similibus possibile
dari uni potestatem cognoscendi uel discernendi sine exa-
minandi in eo et alia formandi potestas Sicut in
spiritualibus etiam Papa enim possibile uni sacerdoti committere
ut tantum discernat uel cognoscat sed non
ut formaret uel econuerso maxime quia talis habet uo-
luntatem inobliquabilem Sed circa hoc restat di-
fficultas utrum etiam ille claues sint ab inuicem
quo ad essentiam separabiles Ad quod est aduertendum
quod de hoc sunt due opiniones una est sancti
Tho Durandi et plurimorum aliorum quod sit tantum una
clauis secundum essentiam sed dicuntur due propter duos
actus et officia sacerdoti ratione eius officii competentia
Dicunt enim sol per unam uirtutem illuminat
et calefacit Ita et sacerdos per illam clauem primo pri-
mum unius illorum actum aliud presupponat et sic

sedm hoc ergo solum denotatur ex distinccione actuum
et non sunt aliud valet quam caracter sacerdotalis et 2m
illum modum non essent ab invicem separabiles 1o
tamen sit idem in re Graciis vero laudabilius et con-
sequacius ymaginantur quod sunt due potestates rea-
liter different inter se et a caractere sacerdotali patet quia
potestas caracteris sacerdotalis potest esse in aliquo sine
potestate clavium Sicut enim fuit in Apostolis quod caracter
sacerdotalis secundum doctores sacre communiter fuit collatus
Apostolis in cena domini potestas autem clavium post resur-
reccionem dicente domino Joh 12o Quorum remiseritis
peccata etc Similiter et nunc episcopus primus dicit
ordinatore sacerdotis Accipies potestatem celebrandi
missam tam pro vivis quam pro defunctis dans ei
calicem et consecratam cum inpositis panem manu
eius super caput eius dicens Accipe spiritum sanctum quorum
remiseritis peccata etc Ideo videtur quod quilibet sacerdos
prius tempore potestatem confitendi quam absolvendi Et
illi duo caracteres integrant unum totalem or-
dinem sacerdotalem Declaravit eciam patet ex verbo christi
Mt 16 Tibi dabo claves regni celorum etc
de potencia dei in ordinata possunt una ab alia separa-
ri sicut et prius tactum est Deus enim posset
unum committere auctem quam non di sine auctoritate (?) formandi
et esset commissio illa ordinata etc si esset in (?) quamvis
posset esse de potencia absoluta aliter (?) voluntate
tamen non ab equalem committere auctem formandi i
sine communicacione in causa de facto aut commit-
titur utrique cuilibet sacerdoti erranti (?) ad mag (?) con-
plete ordinato Et secundum hoc si caracter esset qua-
litas aie super addita Tunc ille due claves
sunt duo caracteres ab invicem separabiles i
modo dicto confirmatur tamen simul quando christus contulit
illis Joh 20 contulit ambas claves Si autem
caracter non est qualitas aie tunc non sunt
essencialiter distincte sed sunt una eadem habitu-
do qua scilicet est sermonaliter qualiter ex
divino precepto solum semel sol est faciendum
et dicuntur due propter duplicem potestatem scilicet formandi

et consecrandi Archa. in archidiaconatu anno
incendit per Ricardum libro xi de questionibus Armenorum capitulo 1
quod Christus dominus apostolis potestatem sacerdotalem et potestatem
clavium simul contulerit et non in cena nec post
resurrectionem sed quando eos apostolos vocavit et insti-
tuit. Unde dicebat ibi si placet vide. Sed adhuc
remanet difficultas de quibus clavibus textus
debeat intelligi quo dicitur qui rite sunt ordina-
ti habent claves ecclesie. Non enim videtur quod possit
intelligi de clavibus iurisdictionis quia preter consecrationem
illarum nulla potestas consecrationis aliqui concedi
tur possunt tamen in laycum ut dicit commentator
supra. Nec apparet quomodo convenienter possit
intelligi de clavibus ordinis quia tunc quilibet
sacerdos haberet. Sequitur videtur quod quilibet sacer-
dos habet potestatem conferendi ordinem sacerdo-
talem saltem de facto quamvis quod sit de iure quod non
videtur esse verum licet quidam hoc concedant.
Doctor Parisiensis quod dixit et tandem revocavit etc. Audivi siquidem quendam doctorem parisiensem qui
publice hoc tenuit in scola in cisterciensi hic
doctores in theologia male senserunt contra. Et eo
sequenti die cum revocasset. Posset forte aliquo modo
hic dici quod ille dicitur rite ordinatus secundum
claves ecclesie qui in sue ordinationis has cla-
ves recepisset. Nam secundum sanctum Thomam inseparabiliter
consequuntur ordinem sacerdotalem nec ille cla-
ves ordinis sunt in aliquo sine caractere sacer-
dotali verum est secundum ymaginatorum. Contra hoc nam
sufficeret quod secundum eum stare in casu quod habet pote-
statem clavium sine potestate consecrandi corpus Christi
ut patet ex dictis. Aliter ergo potest dici quod ille dicitur
illorum rite ordinatus qui est debite consecratus
secundum formam traditam ab apostolis eorumque successoribus
quibus Christus dedit illas claves ut hic dicitur
in textu sequenti vel per claves possimus in parte
intelligere non solum potestatem ligandi et solvendi
super corpus Christi misticum sed etiam potestatem conse-
crationis super corpore eiusdem quod habent apostolorum
Apostolorum successores. Ista omnia sunt contra dicentes
hereticos claves ecclesie contradicentibus. Similiter contra

quod solus deus et non sacerdos possit claudere vel ape-
rire dimittendo vel retinendo peccata Sequitur

Octava veritas // Quod xpus claves tradidit apostolis

Quas ipse concessit apostolis eorumque successoribus
dominus xpus Ista est octava conclusio in qua
ponitur octava veritas Et est illa quod claves
contulit xpus apostolis et eorum successoribus Ista
veritas manifesta est ex pluribus locis evangelii
Unde Mt ultimo dixit xpus ad apostolos Data
est michi omnis potestas in celo et in terra Euntes
ergo docete omnes gentes Baptizantes eos in nomine
patris et filii et spiritus sancti Amen Docentes eos ser-
vare omnia quecumque mandavi vobis Et ecce ego
vobiscum sum usque ad consummationem seculi Con-
stat tamen est quod cum illis personis quibus immediate
loquebatur non erat futurus omnibus diebus
usque ad consummationem seculi ergo hoc est intelligendum
non solum de eis sed etiam de eorum successori-
bus cum quibus poterat esse successive Ex quo
sequitur quod potestatem conficiendi sacrum eukaristie
similiter et remittendi peccata baptizandi et e-
vangelizandi in personis tunc presentibus sibi locutus
est etiam successoribus Ex quo etiam sequitur quod apostoli
successores essent futuri usque ad consummationem se-
culi Similiter et quod beatus petrus esset in sua
dignitate successores habiturus Item per hoc quod ipse
dixit docentes eos servare omnia quecumque man-
davi vobis satis ostendit se in personis eorum
potestatem clavium suis successoribus contulisse
Et ita scilicet ut ipsi possent sicut digni et filios
spirituales procreare Et frustra enim docent alios
consecrare docere baptizare atque cetera salutem
que omnia eis mandavit nisi aliquos docent
ad hoc sumenda potestatem accipere Unde constat
quod illi quos apostoli ad hoc ministeria prefecerunt
et etiam illi qui in suis gradibus legittime suc-
cesserunt vigorem per successionis vel ordinationis

Aut successionis hanc potestatem apostolicam acceperunt
quod in persona Mathie claruit quia statim post pas-
sionem electus annumeratus est cum undecim apostolis
ut legitur actuum primo Igitur petrus dare debuit
Et ita non dubium dotavit servare que deus sibi man-
davit scilicet gubernare oves christi pastorem Et per claves
ecclesie cum quod procederet aut solvere aut ligare quo
aut christus sibi mandavit quia frustra dare debuit
nisi aliquis in illa plenitudine dignitatis sibi
succederet Item cum christus dixit illas aut iterum
si omnes volens intelligere dixit sine declaratione
Sicut cum dixit ei tibi dabo claves regni
celorum et quodcumque ligaveris etc Non sibi perso-
naliter sed petro et suis successoribus dixit quia
summe sapientie non conveniebat quod tam nobilem
ordinem et tam utilem ad humanum genus salu-
tem instituit statim defuncto desineret in suo ex-
ordio et cum finali non dum adepta scilicet salu-
te omnium electorum propter quam sapientia ordinem
illud instituit sed ipsa ea finali permanente illius
ordinis exigenti Amplius post ipsa sui exordii
quam in eius primordio cum hac quod magis ille ordo erat
sue teneris modis amplius congruebat Illud idem
patet per innumeras auctoritates sanctorum doctorum et canonum
unde de hac Augustinus super Johannem Et ponitur 24
q. 1 Quoniam Et summa 24 q. de maio. et alle-
Salve et in cum filii sunt le. pro venerabile
de sen. et re. In ad apostolice li. 6o c et pas-
toralis in clemen Et per ista multorum hereticorum
errores destruuntur Primo namque contra illos
qui dicunt Successores apostolorum non posse li-
gare et solvere Et etiam contra illos waldenses et per
pseudo apostolos qui asserunt prelatis ecclesie non licere
aliquos excommunicare Similiter contra illos waldenses
qui dicunt solos iustos et sanctos sacerdotes
habere hanc potestatem de quibus est ex predictum
Item contra illos qui dicunt bonos non posse
excommunicare per sententias iudicis Qui quidem errores etiam
attribuuntur illi wicleff magistro Johanni huss nam

tarem constituit

Tamen non constat michi Item contra walden
di[ens]es se auctoritatem absolvendi l[ite]re a solo deo
Item dicunt q[uod] puri layci apud eos habent
p[otes]tatem clavium q[uod] f[als]um est quia sic dicitur
q[uod] illas deus concessit ap[osto]lis et eorum successo
ribus Sequitur

Prima veritas octave partis princi-lis et ultime Sacramentum baptismi confertur ad invocationem dei etc.

Sacram[entu]m vero bap[tis]mi q[uo]d ad dei invocationem et
individue trinitatis videlicet p[at]ris et f[ilii] et s[piritus]
s[ancti] confertur magna tam parvulis q[uam] adultis
in forma eccl[es]ie agnovimus q[uo]d rite collatum p[ro]
ficit ad salutem Et si post susceptionem bap[tis]mi
quisq[ue] lapsus fuerit in p[ecca]tum p[er] veram pot[est] s[em]p[er]
p[enite]n[cia]m reparari. Non solum aut[em] virgines
[et] co[n]tinentes v[er]um et[iam] coniugati p[er] fidem rectam et
operationem bonam placentes deo ad et[er]nam mere[n]
tur beatitudinem p[er]venire Ista est octava et
ultima p[ar]s principalis illius c[apitu]li In qua s[an]c[t]a m[ate]r ec[clesi]e
Ierarchia agit de misterio regn[er]ationis sp[irit]ualis Et di
viditur illa p[ar]s causa brevitatis in sex particu
las q[ua]m q[uod] in ea ponu[n]t[ur] sex catholicas et theologicas
veritates Quar[um] p[ri]ma est illa q[uo]d sac[ramentu]m Baptis[mi]
co[n]fertur ad invocationem dei ac s[an]cte m[at]ris ec[clesi]e
et individue trinitatis s[cilicet] p[at]ris et filii et sp[iritu]s
sancti Ista veritas manifesta est p[er] illud q[uod] stat
Math ultimo ubi xp[istu]s dixit ad discipulos dando
eis formam baptizandi Euntes ergo docentes
omnes gentes baptizantes etc Circa illam veritate[m]
est advertendum q[uod] baptizare grece idem est in la
tino q[uod] lavare Et sic baptismus idem est q[uod] locio
vel lavacrum Pro quo ulterius advertendum
q[uod] quamvis triplex sit baptismus proprie solum unus
est baptismus s[cilicet] baptismus fluminis qui fit
in aqua cum debita forma verborum a xp[ist]o
d[omi]no instituta et ille est sac[ramentu]m de quo dicit ap[osto]lus
ad Ephe. Alii duo non sunt proprie s[ed] per attributionem Sicut

vrina dicitur sana quia est signum sanitatis Et sic dilu
uium dicitur baptismus i petri 3o propter saluationem facta
et liberationem malorum a peste demonum que
ut fit in baptismo propter eandem racionem submersio
egypciorum et liberatio populi israel dicitur baptismus
ab apostolo prima cor. 10o vbi dicitur patres nostri
omnes in moyse baptizati sunt in nube et in
mari Similiter quedam oblaciones veteris legis baptis
mata habent modo dici puta ut aque lustracionis et
similia Dicitur eciam aliquid baptismus quod est disposicio
preparans ad baptismum nostrum ut baptismus Johannis
qui culpam vi operis operati non deleuit nec gra
ciam contulit sed tamen assuefaciebat et dirigebat
ad baptismum christi Ergo baptizati illo baptismo fuerunt
rebaptizati baptismo christi secundum communem doctorum
opinionem licet aliqui dixerint Si tales habuerint
fidem trinitatis non oportuit eos rebaptizari sed
sufficiebat quod eis manus imponerentur tales enim habue
runt ablucionem exteriorem et fidem trinitatis
qua insigniebantur quasi caractere Et quod suffi
ciebat eis manuum imposicio per quam spiritum sanctum
recipiebant propter hoc eciam samaritani de quibus
Actuum 8o non sunt rebaptizati Et isti de quibus Actuum
19 fuerunt rebaptizati quia non habuerunt fidem
trinitatis completam Et illius oppinionis videtur
fuisse magister De istis tamen acceptionibus baptismi
doctores raro loquuntur sed damascenus qui
nouem assignat genera baptismi Adhuc ali
ter baptismus secundum comparacionem ad effectum vel
baptismi et dicitur baptismus penitencie vel flami
nis i. baptismus sanguinis de quibus loquitur
Magister di. 4 c. eciam quia sicut effectus baptismi sa
cramentalis est mundacio culpe et ablucio
pene sic per penitenciam et martirium remittitur
culpa et pena simpliciter vel in parte Si
militer ut in martiria in parte ut in primo nam
quod susceptionem sacramenti baptismi excludit casus
necessitatis non contemptus religionis ut patet per magistrum

in decr. dei et allegatur infra de pbro no bapto
Aplica De martirio qz no min9 opatur passio xpi
ad salutem in eo qui ei cfarmatur forma stam
figualem reputatam sicut saltem suscep tam
qz in eo qui confirmatur forma scdm signa
lem reputatam sz in martirio suscepto p xpo
namque martir conformatur xpo pass9 qm vz
ad realem passionis suscepcionem In bapmo aut
solum conformatur scdm figuralem reputa
tam igitur non minus opatur ad salutem mar
tirium qz bapmus ac Sz circa hunc bapm
est difficultas an pueri nati dum bapti
qui p xpo occiderentur essent constitu salutis
nec saluarentur vel utrilibet cum ille bapmus
sanguinis haret locum Et videtur multis doctori
bus placuit qz sit videlz qz omps et misericors
deus talem sanguinis effusionem pro nomine suo factam
acceptaret et in eis originale peccatum p circumcisionem
gre infusionem deletur Et ita videtur fuisse fcm
In Innocentibus saltem aliquibus qui p xpo ab
herode sunt interfecti occisi In libro viij qm in octa
uum diem in quo circumcisio scdm preceptum dei
fieri debebat occisi sunt et hoc satis pium est
credere Ricus aut Ardmachani lio 8 sub questionibus
armenorum ca 31 aliter dicit sentit dicens Quod
in fantibus vero non circumcisis ab herode occisis
quibus constat sacro saluti caruisse plura astruit
qz saluati non erant licz circumcisi De eis salua
ri dicunt qui non circumcisi non erant Inno
centes sz pueri et constat salui obiiciat maiestatem
te Ajasbely cum pueri tam circumcisa non
fuit pibit de populo suo Circumcisi vero
decies Innocentes erant Et ideo eccclesie festum
illud Innocentium appellatur nec m videtur dicit
ille doctor iuxta scripturam nobis traditam q illi
circumcisi non occisi aut quod bapti infantes
statim morientes licet sz admodum nuncquam dici possint
hic dicit ille iuxta scripturam sacram nobis

traditam et legem divinam a deo datam veterem et
antiquam Utrum vero deus occulto suo iudicio cuiquam am
plius sit daturus nec negare presumo nec temere
affirmare Licet ille primus autem dicatur baptismus fla
minis inceptum cor hominis motu afflatu sancto crede
ndum et diligendum deum et penitendum de peccatis
per quod etiam dimittitur culpa Et sic primus et mai
orum dicitur baptisma Ulterius est advertendum quod
baptismus dupliciter diffinitur Nam secundum magistrum Hu
gonem de sancta victore diffinitur sic Est aqua
abluendis criminibus apta per verbum dei sanctificata In qua
diffinitione tanguntur materia forma et finis et for
ma baptismi Sed magister capit baptismum pro tinctione vel ab
lutione corporis et secundum hoc sic diffinitur per
eum Est ablucio corporis exterior facta sub forma
verborum prescripta Et intelligitur sic Baptismus est
ablucio hominis nec actualiter nec virtualiter dissen
cientis facta in aqua elementari cum alio debita
verba ad hoc ordinata prolata cum intencione
faciendi quod ecclesia intendit significativa effica
citer ex institucione divina ablucionis nec autem ista
diffinicio potest declarari quantum ad singulas particulas
Sed omitto causa brevitatis Capitur autem ibi ablucio
pro lotione corporis vel contactu aliqua non pure
distinguitur contra lotionem et includit amotionem
sordium acoris etc. Supponitur igitur iste terminus
baptismus pro ablucione illa quociens de eo certa que in
diffinitione ponuntur Et illa ablucio est materia
propinqua baptismi Alii dicunt quod non sit aqua nec
etiam ablucio talis sed aggregatum ex ablucione et
forma debita / Dicitur tamen ad hoc sicut vel
medicina contra morbum culpe sicut ista dicitur unum
quodlibet determinatum ordinem ad eundem effectum.
Ex illis patet quod in similibus materia et forma capi
untur improprie quia materia est quod in potencia ut
patet ex ii et 8o methaphisice forma quod in actu que
duo simul iuncta faciunt unum per se sic non est
in proposito de materia et forma sacramentorum ut patet Omnia
tamen vera sacramentalia sicut predicabilia etiam post adventum adeo

sensibiles materia Unde Aug(ustinus) sup(er) Joh(annem) et po(nitur) q(uestione) i. de
con(secratione) d(istinctione) Accedit verbum ad elementum et fit sacramentum De-
tunc hec dicta quod diffinicio magistri hugonis et hugonis
essent materiales et debite intelligende et complende
Unde diffinicio magistri sic debet intelligi Baptismus
est sacramentum quod consistit ex tinctione exteriori corporis per
aquam debita intencione facta et forma verborum
prescripta etc. Similiter et diffinicio hugonis est
sacramentum quod fit per aquam et verbum dei etc. In quibus
diffinicionibus sic intellectis patent omnes cause ut
patet et ideo dicuntur complete describere illos. Ulterius
est advertendum de forma huius sacramenti quia illa tangitur
in ista veritate. Loquendo namque de forma debita
romana ecclesia est illa Ego te baptizo in nomine
patris et filii et spiritus sancti Amen patet hoc quia hic
dicitur in textu quod hoc sacramentum conficitur ad invo-
cacionem dei et individue trinitatis p. et f. et s.
s. Unde et christus dominus sacramenti huius formam tra-
dens suis discipulis ait Ite docete omnes gentes
baptizantes eos in nomine patris et filii et s. s. agt
ulterius Idem habetur expresse de con. di. 4 c. Si quis
nodo ubi dicit Zacharias papa Firmissime pre-
ceptum est et doctum quod quicunque sine invoca-
tione trinitatis iussi fuissent quod sacramentum regeneracionis
non haberent quod omnino verum est. Et ibi dicit quod in tua
synodo firmari voluerunt sacerdotes ut quicunque
una de trinitate personarum in baptismo non nominaverit
verum non esse etc. Sed circa hoc oritur magna diffi-
cultas Nam videtur quod forma predicta non sit
necessaria ad baptismi collacionem quia tempore apostolorum
fideles baptizabantur in nomine ihesu christi iuxta
illud petri Actuum 2o Baptizetur unusquisque
vestrum in nomine ihesu christi in remissionem peccatorum
vestrorum Et alibi in nomine domini ihesu iuxta id actuum
8uo Nam dum tunc in quemquam illorum venerat sed
baptizati tantum erant In nomine ihesu ut habetur actuum 10 et
19. Item quia hoc videtur esse quod dicitur de con. di.

de . A quadam ubi dicitur Aug. videt multos baptizatos
asseritque et qui male agentes sunt consulit hiis qui fratres
in nomine trinitatis sancte vel in nomine Christi
sicut in actibus apostolorum legimus baptizentur bapti-
sunt unum eundem idem quod est ut sanctus exponit Ambrosius
et allegat magister in 4° di. 3a ubi etiam beatus Am-
brosius videtur velle quod ad unius trinitatis personam ex-
pressionem verum conferetur baptismus dummodo fides
trinitatis teneatur ut patet illud que dicit vide-
tur esse contra canonem in synodo allegatum
qui dicit consimiliter dicunt Nam magister ubi
supra propter auctoritatem Ambrosii videtur velle quod
si baptismus conferretur in nomine Christi sicut in primi-
tiva ecclesia fuit collatum verus esset baptismus vel
si aliqua alia divinarum personarum nominaret
nisi forte hoc fieret per ignorantiam aut erro-
rem inducere intendens Et hoc etiam tenent
plures Canoniste ut Joh. theu. in canone A
quodam de consecratione di. 4ta ubi dicit quod baptismus in nomine
trinitatis collatum non valet Et in hoc concordant
sancti theologi quod per hoc non intelligitur nisi
trinitas personarum unitas Sed in hoc nomine Christus
intelligitur unctus ungens et a quo ungitur Sed
tenent communiter de baptismo Si quibus quo ad nomen
Christi Similiter Innocentius et Hostiensis Dicit tamen
communiter quod hec forma non est ex arte servatur de commu-
nicatione que assumpta est de evangelio Sed tamen non
videtur esse verum ut patet ex dictis quia a Christo est
tradita ut etiam patet de consecratione di. 4a Multi et canon
in synodo Constantiensi dicit ille communiter Si licet for-
mam illam immutare i multas hec sicut quibus
libet possunt tamen sedes rerum contra posse extravaga
tunc aliam formam sicut alias statutum fuit in
nomine Christi baptizare Cum concordare videtur Franciscus
de Zabarellis in canone 1° de baptismo et eius effectu
Dicit tamen quod talis mutatio non est finale sed
videtur in mutari velut status ecclesie quod non
est parendum propter sinodalium Sed salva illorum
doctorum reverentia ista non videtur esse vera

quia sicut papa non potest immutare materiam sacramenti
baptismi ita nec formam quia forma principaliter est
sacramentum ut dictum est. Ideo etiam dicitur forma sicut
forma imposita naturali prius dictum est quam materia. Non enim ideo
quod dominus papa aut etiam tota ecclesia etiam cum spiritu sancto simul
capite scilicet Christo posset facere aut statuere quod sacramentum
baptismi quod non potest dari nisi in aqua naturali posset
in vino vel aliquo alio liquore mixto vel ele-
mento conferri quia omnia sacramentorum papa nec
ecclesia non potest immutare ut ex consequenti deducit doc-
tor solemnis Henricus de Gandavo quolibet quinto
q. 30. Quod enim institutum est auctoritate superioris hoc
mutare non potest auctoritas inferioris. Ita autem forma
ex a Christo domino tradita est ut patet ex dictis. Igitur
auctoritate pape qui utique inferior est Christo non potest
immutari. Et ideo dicit Bonaventura theologie do-
ctor et plures alii doctores theologie quod si tamen aliquis
baptizaretur in nomine Christi non valeret baptismus
quia tunc una pars fidei in ecclesia tunc in baptismo
fit professio unica dicitur esse forma baptismi. Quod autem
apostoli in primitiva ecclesia in nomine Christi baptizabant
hoc non fecerunt propria auctoritate apostolorum sed ex divina
dispensatione qui ipsis illo tunc istam dedit virtu-
tem. Cuius una ratio est quia hoc nomen Christus in-
portat implicite personas divinas per quandam cor-
respondenciam effectuum ad causam. Hoc enim nomine
Christus significat filium dei quia spiritus naturam
humanam unxit et dat unctionem patri a quo
unctus est et spiritus sanctus quo unctus est. Et sic
implicite exprimebat tunc formam predicti. Alia ratio
fuit quod nomen Christi fuit ignotum et contemptuosum
ut pote crucifixi. Oportuit ut notum fieret et
publicaretur et in veneracione haberetur. Tunc temporis
apostolis sicut fuit eo ex dispensatione divina. Ex quo
cum illa forma solum dispensative concessa ta
tradita fuit et pro tempore. Deo illo tempore vel
causa cessante solum ista forma manet que
fuit forma solum dispensative concessa ta tradita

fuit et p(ro) isto t(em)p(or)e dato illo t(em)p(or)e vel ca(usa) cessante salva
ista forma manet que fuit forma et in scriptura
Illud t(ame)n x(ristia)no videtur esse v(er)um. Ricchar(dus) Ar(machanus) li(bro)
8o de q(ue)stionib(us) Armenor(um) c(apitulo) ... Q(uia) t(ame)n no(n) appareat
de ista dispensatione in scriptura ap(osto)lica seq(ui)t(ur)
q(uod) ap(osto)li et credentes in eorum posteros inve-
nerunt dantes formam baptizandi sump(se)r(unt) p(ri)us dis-
cipulis eius institut(i)s que vigore p(ro)ximo d(omi)ni no(n)
h(abe)ret. Nisi dicatur q(uod) ap(osto)li suis discipulis p(re)ceperunt
illa forma non uti q(uod) no(n) est nisi sapientium
ut i(ps)e dicit sicut ad hoc adducit scripturas. Alit(er)
ergo dicit ille de bap(tis)mi forma (secun)do q(uod) sit ista
p(re)dicta et q(uod) de actib(us) ap(osto)lor(um) ... Dicit ip(s)e q(uod) ista
p(otes)t accipi ut hii quos ad xp(istu)m (con)v(er)sos ap(osto)li bap-
tizari mandabant aut baptizabant fidem xp(ist)i
referentur no(n) ad baptizantes q(uod) ip(s)e pulchre de-
clarat de Eunucho act(uum) 8o. Similit(er) et alia solvit
q(ue) adducta fuerunt. Alit(er) dicit q(uod) forma bap-
tismi a xp(ist)o tradita sit q(uod) expressio auct(oritat)is tri-
tatis triu(m) p(er)sonarum p(ro)p(ter) hoc aut(em) q(uod) ap(osto)li bapti-
zabant in no(m)i(n)e xp(ist)i vel ih(es)u no(n) recesserunt
a dicta forma cu(m) ex quo una est potentia
p(at)ris et f(ilii) et s(piritu)s s(ancti) et operatio inseparabilis sequit(ur)
q(uod) una est ip(s)or(um) auctoritas. Unde q(uod) fit in no(m)i(n)e
unius p(er)sone fit in no(m)i(n)e triu(m) p(er)sonarum
q(ui)a expressio no(m)i(n)e unius p(er)sone (com)p(re)henditur auctoritas
om(n)i(u)m p(er)sonarum in illo no(m)i(n)e. Et forte circa
illud vult beatus Ambro(sius) ut tractatum est. Ad
hoc alit(er) dicunt q(uod) ap(osto)li ut fidem xp(ist)i amplius
publicarent et q(uod) virtute sue mortis sacra(menta)
vigorem h(abe)rent nomen xp(ist)i vel ih(es)u (con)fessi sunt
no(n) amittendo formam a xp(ist)o eis traditam. Sed
illi forme t(ame)n declarationem quandam et expres-
sionem utilem nomen xp(ist)i annectendo h(oc) mo(do) In
no(m)i(n)e p(at)ris et f(ilii) ih(es)u xp(ist)i aut qui est ih(es)us
xp(istu)s et sp(iritu)s s(anctu)s. Amen. p(re)cedente h(oc) mo(do)
construunt dicentes. Contra ille doctor plura sp(eci)alia
dicit de isto sacr(ament)o. Unde de forma dicit q(uo)d
Ego te baptizo no(n) sit de essentia forme s(ed) b(ene) h(abe)t

requiratur ad effectum baptismi ut extra de baptismo et eius
effectu c. 1o. Respondetur enim ad expressionem intentionis
Nam in collatione huius sacramenti requiritur intentio in
conferente sicut declaratur ibi expressius et illa
non sufficit nisi exprimatur sicut nec sufficit
conceptio forme sine eius expressione Et ideo requiri-
tur expressio intentionis tamquam aliquid forme an-
nexum Alii tamen doctores satis communiter dicunt quod hoc
totum Ego te baptizo etc. sit forma licet non
totum sit de essentia forme sed videlicet quod pro-
nomen illo toto non confertur baptismus quia hoc pronomen
Ego non requiritur sed quod si illud intermitteretur
adhuc esset baptismus. Unde et greci qui tamen
vere baptizant non exprimunt personam baptizandi
sed solum actum et baptizant sic Baptizetur
servus Christi in nomine patris et filii et spiritus sancti. Communiter
tamen tangit apostolus 1 Cor. 1 dicens hoc autem
dico vobis quod unusquisque vestrum dicit Ego quidem
sum Pauli etc. Gloriabantur enim de ministris
baptizandi quasi eis ascriberetur baptismus de quo
redarguit eos Paulus ibidem propter quod non eos
fuit ordinatum ad hoc scisma tollendum ne
minister exprimeretur. Hec forma tamen diu fuit
tollerata alicui Romana licita fuit eis cum
Christus nomen expressit. Et quia dubium est sunt nonnulli
dicendi de forma baptismi collati in nomine Christi
ut audistis. Ad hoc Scotus dicit quod audacter dico
quod baptismus hodie in nomine Christi esset baptismus. Sed
non audeo dicere quod non est baptismus quia ut dicit
non legi quod illa dispensatio sit revocata. Ymmo
hoc repugnat dubium an talis sit baptizatus
Et ideo certa via tutior est ad subveniendum ratione
dubii sicut in aliis dubiis extra de bap-
tismo et eius eff. c. 2o ut videlicet baptizentur sub
tali conditione Si baptizatus es non te rebaptizo
Sed si non dum baptizatus es Ego te baptizo
etc. Et subdit Scotus quod in omnibus dubiis ultra
quod tamen ad materiam et formam sunt tres maxime

prima si possibilitas adest via tutissima est eli-
genda secunda si non adest possibilis via proxima tutis-
sima est tenenda tertia cessante impossibilitate tunc
est supplendum quod impossibilitas prohibebat Sed quid
si aliquis baptizaretur in nomine genitoris geniti
procedentis flaminis Ad hoc dicunt doctores satis communiter
quod esset baptizatus Cuius causa est quia licet ista nomina
significent idem tamen ista nomina personarum patris et
filii et spiritus sancti non tamen modo quia illa sunt nomina
sub[illegible] acti naturales Alia autem significant per se
et subsistentes et sub talibus nominibus Christus personas
expresse cum formam instituit et eis virtu-
tem dedit Glossa tamen de consecratione di. 4 in synodo
dicit apparet Similiter et Hostiensis cum eo assignat
glossa quia non refert utrum ex equipollentibus quod
dixit ff de v. ob. quod ex tunc et l. si sub una
Ad hoc respondet Bartholus quod illud tenet in stipulationibus
sed non in sacramentis Ego tamen in tali casu consulerem
quod talis baptizaretur sub predicta conditione rebaptizari
Sed dico nunc licet [illegible] eius est de essentia forme
Dicitur quod non quod communiter non apposuit communiter
tamen ponunt omittentes sciens quod illud additur
in de bap. et eius est [illegible] tertio

Ad hunc tertia illa dubitatur Quan-
dam est primum quod sacramentum baptismi integratur ex
ablutione et forma verborum utrum requiratur
ad hoc ut baptismus rite conferatur quod illa stat
simul etc. Ad hoc respondetur communiter quod sic quia ut
dicit Augustinus super Joh. et pa. in q. i. detrahe
Accedit verbum ad elementum et fit sacramentum
principale eius non est in [illegible] Christus hoc
duo instituentes tamquam unum signum etc. Sed
adhuc restat difficultas quanta requiratur
similitas Ad hoc respondet glossa in cap. iam alle-
gato quod secundum Landulfum recta aqua est
sacramentum unde si asinus biberet aquam illam nec
biberet sacramentum Alii dicunt quod hoc sit impossibile

Nam dicunt quod aqua ista in eodem instanti incipit et de
sinit esse sacrum scilicet in ultima prolatione ipsius
forme. Et hec ita verum est secundum eos. Quia si in
eodem instanti quo forma finitur et aqua fit sacrum
puer non esset in aqua puta antequam dixisset et
spiritus sancti levasset eum de aqua non esset baptizatus.
Consequenter dicunt quod non est mirum si aliquid inci
piat et desinat esse in eodem instanti et quod sit in
talibus legalibus [illegible] non curo. Si hoc non
est verum. Unde contra illud arguunt [illegible]. Nam
apostoli baptizantes una die tria milia hominum
ut legitur Actuum 2o baptizabant aspergendo sicut et modus
iste adhuc in aliquibus ecclesiis servatur et servari
potest ubi est consuetudo et servari debet ubi est
necessitas. Aut propter infirmitatem baptizantis quia ma
nus eius sunt debiles vel quia rudis est et timet
ne puerum ledat / vel propter debilitatem et in
potentiam nati ut potest si non esset totus natus
vel penuriam elementi ut si sit modicum de
aqua. Et tunc illo satis [illegible] et Franciscus in tractatu
de baptismo et eius effectibus. Cum igitur apostoli sic
baptizabant aspergendo non semper tum ultra prolata for
me asperserunt ita ut tunc tetigerit aqua baptizatum
[illegible] quae quasi parum in prolatione ultime
sillabe requiritur contactus aque et corporis quod
in prolatione tum semper alterat [illegible] non videtur
nisi dicatur quod omne [illegible] esse in aqua per totum
tempus prolationis verborum [illegible] patet de bap
tismo per aspersionem. Vel si dicatur quod id quod in
illo instanti est in aqua quedam vis previrtutis pa
[illegible] que non remanet post actum baptizandi
nec ante completam prolationem est. Contra hoc est
[illegible] de aspersione. Et quod ista virtus durat per
[illegible] prolationem vel per tempus vel per tempus. Si [illegible]
[illegible] ista non simul incipit et desinit esse ut
ipsi dicunt. Si per primum tunc tum per eas non fit
ista virtus ante completam prolationem vocis et non
sit [illegible] ultra [illegible] medio [illegible] prolationis [illegible] processu

apparet quod ista mixtura sit perfecta in isto primo in quantum non
est plantationis formae. Dicunt similiter prima causa in conceptu aqua
adaequate constitutionis plantationis formae non esset baptismus
et tamen ibi fuisset debita forma et debita materia. Di-
citur ergo secundum doctorem quod tales aequivocae simultates quae
in actibus humanis valuit eam Christus nos obligare
ad tam subtilem simultatem quam vix homo posset
percipere vel servare. Ista autem simultas videtur intel-
ligi moralis humanis quando fit unum antequam finiatur aliud
et hoc sic videtur [illegible] prius fuit quam aliud in-
cepit fieri etc. Ista impositio plano non debet fie-
ri ante inceptionem plantationis. Ista quae sunt dicta
de forma baptismi sunt contra Nestorianos Jacobitas
Armenos et Graecos dicentes contrarium formam in for-
ma baptismi etc. Sequitur 2a

Secunda veritas Quod sacramentum baptismi debet conferri in aqua

In aqua. Hic modo ponitur 2a veritas illius partis
et est illa de forma baptismi quod conferri in aqua. Pro
ista veritate sunt plures auctoritates biblie quod omnes
quod apostoli in aqua baptizaverunt et hoc non fecis-
sent nisi ex Christi institutione. Item Christus ipse fuit
baptizatus in aqua Jordanis. Et tunc secundum doctores
vim regenerativam dedit aquis. Item Johannis 3 dicit
Christus Nisi quis renatus fuerit ex aqua et spiritu
sancto etc. Idem patet de consecratione di. 4 per totum
et 3 de baptismo. Et tunc ex hinc autem institu-
tionis congruentie assignantur quia aqua naturaliter
est frigida mundificativa lucida necessaria
et communis. Et hoc omnia conveniunt baptismo qui
est reprehensivus concupiscentie cuius effectus
designatur per frigiditatem. 2o quia mundi-
ficat ab originali peccato. 3o illustrat veri-
tate fidei. 4o communis est ad introducendum
ad viam salutis. Quinto quia lex Christi cuius est sacramen-
tum communis est omnibus ad salutem
aeternam a bello sacro nemo absolvitur. Item
necessarium fuit ipsum institui in liquore qui communis

est apud homines ut nullus premiam se excusare
posset. Circa istas effectus baptismi est notandum quod
omnibus qui rite et sine fictione baptizatur ab-
soluitur ab omni reatu pene eterne et est temporal
voluntarie assumpte. Non sic autem ab omni reatu
pene ab origine contracte primo patet per multas
auctoritates sanctorum. Et etiam satis notum est
de fame siti frigore infirmitate et huiusmodi. Conveni-
ens fuit ut huiusmodi pene in nobis remanerent.
primo quidem ad manifestandum equitatem divini
iudicii ut scilicet signa de morte Ade et posterorum
eius qua dictaverat i mobiles permanet // secundo ad
ostendendum formam passionis Christi quia sicut dominus noster
nec non et formitem tollet filius nascetur
in omnibus a culpa nec indiget regenerari a Christo
// 3o ad permanendum meritum liberi arbitrii primo 1,
mont eius huiusmodi penalitates liberum arbitrium
ad multorum donum // primo quidem ad humiliationem 2o
ad timorem incussionem // 3a ad pro ipsius certi-
tatem // 4to propter stimulationem ad bonum // 4to ad
non peccandi exemplum // 6to ad exercitium virtutis
// 1mo ut sit signum ad actionibus suorum // pro
illis fatuit ultra auctes sed illas amitto gra-
uiter ut patet in bona ventura // et sanctus Tho-
q. 6 q. ar 3 dicit quod baptismus habet virtutem
auferendi penalitates presentis vite non tamen eas
aufferet in puncti sed eius virtute auferentur
a iustis in resurrectione. Et hoc rationabiliter
primo quidem quia per baptismum homo incorporatur
Christo et efficitur membrum eius. Et ideo congruum
est ut id agatur in membro incorporato quod
actum est in capite Christus autem in principio sue concep-
tionis fuit plenus gratia et tamen habuit corpus
passibile quod post passionem et morte est ad
vitam gloriosam resuscitatum // unde et Christianus
in baptismo gratiam acquiritur quantum ad animam
habet tamen corpus passibile. Sed tamen resuscitabitur

ad impassibilem vitam // 2º hoc est generans spiritualem
spiritualem conditum ut viz contra carnalem concupiscen
tiam et alias passibilitates pugnans ho victo
rie coronam accipiat // 3º hoc fuit quibus re
generantes ad baptismum accedunt propter impassibilitatem vite
et non propter gloriam vite eterne Secundam et 3am
tangit magister ecc quod ... ca
rp[i]m penultimum // Debet autem aqua ista esse aqua
naturalis non artificialis ut aqua rosacea vel con
similis Et debet habere 3es conditiones quarum prima
sufficit // prima quod possit abluere corpus et per hoc
excluditur aqua imbibita spongie vel farine
in pasta vel in luto spisso Alias si esset corpus
impura ex luto ista quod non excluderet ab aliqua
qui posset esse quibus ad lavandum tunc non obstaret
Item excluditur aqua niuis et glaciei cum nivis
congelatum // 2º requiritur quod sit vera aqua per quod
excluduntur saliva sputum urina et consimiles que dicuntur
proprie ab aqua Item modo communiter proprium car
nium lixivium per ptisana et consimilia excl ex
cluduntur supposito quod talia dicuntur proprie ab aqua e
lementari sicut aliqui dicunt Et hoc notanter ad
dendo quia multi tenent oppositum et plures de illis
dubitant de quo tamen habent videre naturales philosophi et
non spirituali non curo // 3ª condicio quod debet esse pura
puritate non tollente ex speciem de hoc iam dictum
est Si cum hoc esset alterata infra speciem manens
non impediret talis alteratio ut aqua salsa maris
aqua sulphurea aqua calida Congruum tamen est
ut fiat in aqua munda dulci frigida vel sal
tem non excellenter vel multum calida non
solum propter baptizandum sed etiam propter fugere facinorum
pravitatis Contra sunt quidam Armenii qui dicunt aquam
non sufficere Sed requiritur etiam unctio cum cris
mate ut sit verum baptisma et quod baptizatus post
recipiat corpus Christi Item quidam Armeni baptiza
bant in vino puro / quidam in lacte / quidam in aqua

nullam certam formam pronuncietes Dicunt etiam quod in ecclesia
Romana non sit verum baptisma Paulini etiam non seruant
regulam baptismi Sic nouatiani rebaptizant apud
nos baptizatos Et donatiste Item Cathari dicunt
baptisma in aqua nichil conferre ad salutem Sic
et cetera sacramenta Sequitur // 3a veritas:

Quod sacramentum batismi valet ad salutem paruulis et adultis

Tam paruulis quam adultis in forma ecclesie
aquaticumque rite collatum proficit ad salutem
Ista est 3a particula in qua ponitur tercia veritas et
est ista Ordo baptismi in forma ecclesie collatum
prodest ad salutem cuilibet tam paruulis quam adultis
Tangit etiam quartam veritatem simul cum illa que
est de remissione illius sacramenti quae est / 4ta veritas
Cuilibet homo aquaticusque cum rite sunt colla-
tum efficax est ad salutem // De istis ambiguerunt
tantibus copiose habetur de consecratione di. 4 parte
Et prima veritas est quod valde multos hereticos quorum
aliqui negant peccatum originale ut pellagiani et
iouiniani Armeni et plures alii Et sic secundum illos
paruuli frustra baptizantur / Alii dixerunt eos
tantum habere peccatum sed tamen baptismum quia hoc non valere
quia fidem non habent Alii loco baptismi utuntur
adustione ut Jacobite qui paruulos adurunt
ferro calido in fronte vel in genis vel in
brachio Item Cathari dicunt quod paruuli bapti-
zati non bene puniuntur quod latrones et homicide
Item waldenses dicunt paruulos saluari sine baptismo
baptisma Sed contra illos scribit beatus Augustinus ad
Bonifacium sic In ecclesia saluatoris paruuli per
alios credunt sicut ex aliis peccata traxerunt
que in baptismo remittuntur Nec impeditur eorum
salus si parentes sunt infideles Et beatus Thomas
parte 3a q. 68 ar. 9 dicit quod spiritualis
generatio que fit per baptismum quodammodo similis est ne-
cessitati carnali quantum ad hoc quod sicut pueri in matris

uteris constituti non per se propter nutrimentum capiunt
sed a nutrimento matris sustentantur. Ita etiam pueri
non dum habentes usum rationis qui in utero matris ecclesie
constituti non per se propter sed per actum ecclesie salutem
suscipiunt. Quod autem parvulus indigeat baptismo contra
dictos hereticos manifestum est ex multis scripturis.
Unde psalmista dicit: Ecce enim in iniquitatibus con-
ceptus sum. Ad hoc etiam adducit magister multas
alias auctoritates scripture et sanctorum libro 4o di. 3o. Et Augustinus
de consecratione di. 4 firmissime. Quod autem quilibet
homo viator possit baptizare patet quia sicut non
est certa facta circa materiam ita nec circa mini-
strum. Item de consecratione di. 4 mulier, dicitur mulier
quamvis docta et sancta ingenuos docere vel bap-
tizare non presumat nisi necessitate magna ur-
gente. Et Nicolaus affirmat illos non esse
baptizandos qui a Iudeis vel paganis in nomine
sancte trinitatis sunt baptizati. Est tamen circa hoc
attendendum quod requiritur quod talis homo sit distinctus
a baptizando quia nullus non potest se ipsum baptizare ut
patet in de baptismo et eius effectu extra debitum, ubi
papa hoc pulchre declarat. Requiritur etiam ut
sit potens in aqua abluere et verba debita proferre.
Ex quo patet quod nec mancus nec mutus potest bap-
tizare, primus non quia non potest immergere, secundus etiam non potest
verba proferre. Non enim sufficit forma mentalis sed
tantum, sicut tamen aliqui dixerunt. Sed quod de angelo
bono vel malo videtur multis quod nullus eorum
sic possit sine speciali divina permissione. Attendendum
tamen ubi non imminet periculum congruum est solum
sacerdos hoc sacramentum ministrare. Solus enim presbiter
datus est ex ordine baptizare quia per ipsum quis aggre-
gatur ut membrum ecclesie militantis. Ideo con-
gruum est ut fiat per ministrum ecclesie et hiis
autem ad hoc specialiter ab ecclesia. Tales autem sunt
sacerdotes ut patet de consecratione di. 4 constat ubi dicitur
Constat baptismum solis sacerdotibus esse traditum.
Est tamen advertendum circa quartum veritatis
quod nomen in eo dicitur quod baptismus aquarumque

rite collatus etc. quia si non rite confertur scilicet non
in forma ecclesie non confert ad salutem sanctus nec
confert caracterem. Aliquo tamen modo in forma ecclesie
confertur confert ad minus caracterem / quia minister non agit
in virtute propria sed secundum intentionem principalis agentis
a quo mittitur. / Et malicia vero ministri non impedit virtu-
tem sacramenti potest tamen et eius malicia impedire effectum
salutarem sacramenti habet tamen nunquam fit nisi accedat
etiam propria suscipientis. Si enim adultus usum habens
rationis sciens et libens ad baptismum accedat here-
tici pressi vel alterius infidelis propter propriam suam
quam parat contempnendo vel relinquendo ecclesiam
non recipit effectum huius sacramenti salutarem scilicet gratiam.
Si non parvulus vel non habens usum rationis in uno
non tamen vel ignorantia habens invincibilem de hoc
quod baptizans sit hereticus vel infidelis absque
baptizetur in forma ecclesie non impeditur quod
minus recipiat puritatem et effectum sacramenti salutare
et de talibus intelligitur predictus textus. Sed quod
de heretico non dum praeciso utraque tales potest confe-
rre et non sacramenti ei qui sit cum ecclesia licet
ad hunc tollerentur ab ecclesia. Et apparet multis
doctoribus quod non saltem quantum casum nunc tamen Bonaventura
Bona ventura 4 di. xiii(a) ar. 2 q. 2 ar. 2 dicit quod
baptizatus ponit obicem gratie si vadit ad hereticum
occultum non praecisum propter aliquod commodum vel
timorem. Item sanctus Thomas 3 parte q. 68 ar.
8 dicit quod heretica occulti non dum praecisi possunt confe-
rre et non sacramenti parvulis et adultis cum
invincibili ignorantia nec hoc vide-
tur meum quod ab hiis non vel Alii vero tenent
oppositum de quo vide in textu de ar si placet di.
xiii(a) q. 1 ar. 1 Sequitur // xiii(a) veritas
Quod cadens a baptismali gratia potest per
penitentiam reparari.

Et si post susceptionem baptismi quisquam per
lapsus fuerit in peccatum per veram potest semper pe-
nitentiam reparari. Hic non potest quidam

novitatem penultima. Et est illa quod tadeus abap-
tismali gratia per primum mortale peccatum ab illo expulsus
per penitentiam surgit. Ista novitas patet quia secundum beatum
Jeronimum 2a tabula post naufragium est penitentia et
ponitur de pen. di. 1a. Credo. Dicunt penitentia ta-
bula est baptismus. Ex quo patet quod hoc proprium post
tade agere baptismi et penitentiam surgere. Quod est contra
Jovinianos qui dicunt quod homo post baptismum renatus amplius
mortaliter peccare non potest. Cuius oppositum
est manifestissimum. Nam beatus post baptismum peccavit
mortaliter et quod plures tales possent adduci. Et
contra Novacianos Armenos et plures alios qui
dicunt quod post remissionem peccatorum in baptismo lapsus non
habet penitentiam. Contra quos etiam sunt in nunc scrip-
ture. Unde Luc. 13. dicitur Nisi penitentiam egeritis
omnes simul peribitis. Nam et beatus Petrus a
pro sua per penitentiam resurrexit. Item et latro in
cruce penitens vitam. Ex quo patet insistere contra
illos qui dicunt finalem penitentiam esse inutilem
et infructuosam. Cuius oppositum patet in latrone.
Et etiam contra alios qui dicunt sufficere penitentiam
soli deo sine medio sacerdotali et alia penitentia
et Judei et greci et plures alii. Item contra Nova-
cianos et catharos qui negant penitentibus
veniam peccatorum contra quos predictum est itaque multa
quia non oportet eam adduci. Item contra Armenos negantes
gratis penitentiam in ecclesia Romana. Item Nestori-
ani Jacobite et Armeni negant confessionem
secundum sacerdoti. Item Armeni dicunt quod licet
peccatorum remissio prius fiat per Christi sanguinem non
tamen fit nisi per sanguinis mundacionem aliud esse
peccatum. Item dicunt aliqua peccata tanta esse re-
missibilia. Contra quos omnes est ista novitas
et ea que superius dicta sunt declaravimus etc.
Circa istam novitatem est notandum quod penitentia multi-
pliciter accipitur. Est namque penitentia dei et est penitentia hominis.
Penitentia dei est quod ipse vult immutare quod ante
ordinaverat et ut dixit Gen. 6. penitet me
fecisse hominem. Hec est admodo penitentis pro hunc

ctis. Penitentia vero hominis est multiplex. Nam quedam est infructuosa dampnatorum de qua scribitur Sapientie 5° Gementes pre angustia spiritus intra se penitentiam agentes. Quedam est desperatorum de qua Matthei 27 Iudas penitentia ductus laqueo se suspendit. Quedam penitentia ficta ut penitentiam agere de uno peccato sine alio. Alia est penitentia vera et fructuosa salvatorum de qua Luce 3 Facite dignos fructus penitentie et Matthei 3 penitentiam agite appropinquabit enim regnum celorum de qua est textus secundum intelligere meum quia narrant di-

peccatum per penitentiam reparari. Et ista est duplex. Nam quedam est sacramentalis quedam est virtualis. Penitentia sacramentalis est exterius ad arbitrium hominis. Et talis penitentia ad hoc ut sit perfecta tria requirit, comprehendit scilicet cordis contritionem, oris confessionem et operis satisfactionem, comprehendendo tamen sub oris confessione sacerdotalem absolutionem. Et ista dicuntur partes penitentie. Quarum quelibet illarum vocatur penitentia. Penitentia autem virtualis capitur dupliciter: uno modo pro habitu quo quis conformat se cum voluntate Christi dolere sive displicentiam penitentie et vindictam de peccato commisso vel commissis contra preceptum dei cum proposito emendandi. Secundo capitur pro actu. Et hoc iterum est dupliciter, scilicet duplicem actum illius virtutis scilicet elicitum et imperatum. Primus est actus quo quis actualiter detestatur peccatum et imperat vindictam de peccato, et ille est pars penitentie sacramentalis scilicet contritio. Secundus actus est planctus fletus vel alia vindicta pro peccato voluntarie assumpta. Quos quidem actus doctores sancti et alii scriptores vocant penitentiam ut patet de penitentia distinctione 3 capitulo Penitentia. Ad meum propositum illa applicando in textu predicto per penitentiam intendo intelligi penitentiam virtualem actualem scilicet ipsam contritionem que est actus virtutis penitentie per quam solum homo de statu culpe reparari potest ad statum gratie. Hec autem penitentia ut vera sit debet esse duarum proprietatum. Nam quod dicit valentis integra manet pro unius peccati mortal

tam diu non est in ea vera contricio Tunc cum nos
conteritur que in anima resoluitur ut patet 4° metheororum
Utrum tamen ad veniam primam sufficiat de omnibus peccatis genera
lis contricio vel requiratur de qualibet mortali
peccato specialis et singularis detestacio est specialis dif
ficultas inter doctores De qua tamen nichil dico
propter gratiam breuitatis / patet ergo ille textus intelligi
de sacramento penitencie prout vltra contricionem addit
actum confessionem sacerdotalem absolucionem et satisfac
cionis opus Nam sine illo penitencie sacramento actu vel vo
to suscepto nullus homo in peccato mortali post dele
ge dei ordinata constitutam ad graciam / Sciendum est
quod ipsa contricio in sua racione formali includit
propositum confitendi Est tamen hic aduertendum quod
sacramentum penitencie non requirit prius tale contricionem
ad hoc ut digne suscipiatur sicut aliquando dicere
valebant sed ubi quis per eius terminum in sacramenta
li absolucione se extendit ad remissionem culpe
mortalis et pene eterne salutem instinctam
Et si non prius non quamdiu paret minime causans
Et sicut ad eam disponens Si cum aliquis an
illam absolucionem non fuisset perfecte dispositus
ad graciam suscipiendam in ipsa confessione et ab
solucione sacerdotali conferetur si obicem non
ponat Unde est quod hoc sacramentum digne post cri
pi ab actto et hoc tanta attricio que non suf
ficeret ad iustificacionem per modum meriti attricionis ad
si sacramentum hoc recipiatur sibi intimo confteri
gratia / et absolucio sacerdotalis est signum effi
cax remissionis culpe propter eius in ultimo instanti
tunc sicut prolacio verborum in sacramento eukaristie est
signum efficax consecracionis corporis christi Tal
ge attricius in ultimo instanti prolacionis verborum
fiet magis laudari Contra non quamdiu includere quod
non datur vltimum instans prolacionis verborum includere
Et primum quod non esse quod vocatur vltimum instans
extrinsecum per doctores recipit effectus sacramenti sicut
non quamdiu ex merito quod dispensatio ... non
erat sufficiens per modum meriti sed ex pacto dei

sacro assistentes ad effectum illum adquem sacramentum insti
tuit. Aliquando non apparet quod sacramentum penitentie est 2a
tabula post naufragium ut dicit Jeronimus. Si mortale peccatum
ut sacramentum est possit separari. 2a gratia post primam
missam si tamen per actorum tamen per dispositionem pri
am et per contrarium tamen per dispositionem completa
Ex quo infertur Corollarium quod sacramentum penitentie est instru
mentum /ad gratiam sed dispositio prima eo modo quo
altario potest dici instrumentum generationis sed
quod dispositio prima est ad eam. Non est ergo sic
de sacerdote legali prout lepre et curanti prout vulpe
ut dicit xi. Magister libro 4 di 18 quod ille curauit
aliquid quod erat rememoratiuum mundationis lepre
et nihil aliud. Iste autem efficit aliud quod est signum
prorsus cum efficax prout mundationis lepre sed ista
in ultimo actu. Sequitur Vltima veritas

Quod non solum virgines et continentes sed etiam matrimoniales coniuncti sunt in statu salutis eterne

Non solum autem virgines et continentes eterna
continuitate per fidem rectam et operationes bona
deo placentes ad eternam merentur vitam
peruenire. Ista est ultima propositio illius octaue
propositionis prius dicte et est continens simplex
ultima veritas catholica et theologica et est illa quod
in ecclesia sancta non solum virgines et continentes
verum etiam matrimoniales coniuncti per fidem perfectam
dei verum et bona operationes sunt in statu salutis
eterne. Ista veritas non est contra Scripturas quia legi
mus sanctos patres in matrimonio deuote et sancte
vixisse atque in eo eternam vitam meruisse
ut patet de Abraham Ysaac Jacob et in multis
aliis. Fuit autem matrimonium in statu innocencie
institutum in statu nature confirmatum tempore legis
promulgatum et tempore gratie per Christum exaltatum
Nam Christus dominus ipsum dignificauit in sua concep
tione quia matrem nuptam habere voluit. 2o
nobilitauit in sua predicatione quod in nuptiis voluit

nec esse. Iohannes evangelista frater beati Iacobi in plaga
cuiusdam Iohannis / 3o nobilitavit in sua passione
magna dispensavit sibi celicam mundicie palmam
Lazarus et alii plures commedebant
4to martirio nobilitavit in sua glorificatione
magna dispensavit sibi celicam triumphatore
ut Stephanus Agatha et similes. Vnde igitur veri
tate sancte ecclesie hierarchia tripliciter tan
git statum scilicet humanum in ecclesia militanti
existens. scilicet virginum continentium et coniugatorum
tamen multiplices hereticorum errores quorum aliqui
simpliciter continentiam et virginitatem reprobabant
asserentes propter illud scripture Crescite et multiplicamini et apud
te sterilis nec sexus masculini nec sterilis que
non parit et consimilia. Alii autem matrimonii nup
tias condempnabant ut Taciani Encratite Ca
thari Manichei Catharisti et Addite. Alii
vero secundas nuptias dampnant ut Greci et Ca
thari. Armeni autem tertias nuptias condempnant.
Alii et dimittunt uxores quas eis placet
Bimilite et Barmgeni. Alii econtra statum coniu
galem virginitati equiparabant ut Ioviniani. vide
32 q. 1 Quam de eis dicitur quod nulla distinc
tionem asserunt esse nuptiarum et virginum.
Contra illos errores est manifestissime scrip
tura sacra in multis locis et signanter 1 Cor.
7 ubi de virginitate et continentia dicit
Apostolus Volo autem vos omnes esse sicut me ipsum
Et item de virginibus autem preceptum domini non
habeo consilium autem do etc. Et item de nuptis
et viduis bonum est illis si sic permaneant
sicut et ego. Et subdit Quod si se non continent
nubant / quod clare est contra dictos hereticos
Et idem est de tertiis nuptiis et quartis etc. quia
est unus. Ex quo etiam patet error dictorum
hereticorum nuptias dampnantium quia si
nuptie simpliciter essent illicite Apostolus illas nuptias

non suadet Dicit ex illud unusquisque propter for
nicationem vitandam uxorem suam habeat et una
quaque suum virum etc. Et item si nupserit virgo
non peccat Ex quo autem virginitas excedat coniugalem
castitatem manifeste patet per apostolum illum ubi vir
ginitatem consulit tamquam melius bonum patet conclusio
Patet tamen ratione quia bonum divinum melius est
bono humano et bonum anime bono corporis
et bonum contemplative bono active vite Sed virgini
tas ordinatur ad intendendum deo et cogitandum
ea que dei sunt ut patet per apostolum illud coniugium vero
ordinatur ad generationem et educationem prolis quod est
bonum humanum pertinens ad vitam activam Ex
quo patet instans sive dicendum quod ex quo virginitas
matrimonio preferatur ex hoc quod reddit hominem
magis expeditum ad contemplationem divinorum
quicumque vacat et servat virginitatem nisi sit
amplius devotioni deditus quam si existeret in matrimo
nio talis est intellectus secundum se peior per se loquendo personaliter
quam existens in matrimonio licet sit intellectus secundum suum statum
patet quia in matrimonio intendens generationi et sic
contingit quod ipse non eo est ad finem matrimonii sed
ad multiplicationem generis humani Talis autem virgo
non pervenit ad finem ad quem virginitas or
dinata est qui est contemplatio divinorum
et sic virgo illa in utroque bono privatur Est
tamen circa hoc notandum quod in actu generationis ex
est corruptio / Una est violatio vel apertio
claustri virginalis et illa est corporalis
Secunda est corporalis et spiritualis simul et est reso
lutio seminis propter delectationem causatus in spiritu
Tertia spiritualis tantum et est propositum perveniendi ad
talem delectationem sensibilem Huic triplici corrup
tioni correspondet triplex incorruptio ut
patet similiter Et secundum hoc est triplex gradus
virginitatis primus est integritas claustri vir
ginalis et illa non est virtus quia non est
habitus anime sed solum corporis elegibilis non electivus

in ꝯtub' aīa s3 est īmunitas a delectacone spūali
quā tal' distillacio seminis et vocatur c̄cs virgi
nitas carnis nec est virtus q̄ reperitur ī p̄mis
vtz s3 9 est p̄positum p̄petuũ abstinendi ab hmōi
delectacōne vel habitus inclinans ad p̄pa͡s p̄datꝫ
incorrupcōm q̄ nō amisit hr̄e et p̄petuo ꝯs
uare et vocatur virginitas mētꝭ q̄ virtus
moralis est vel actꝫ virtutꝭ Talis em̄ habitꝫ
est electiuus ī mēte consistens quo ad nos
determīata rōne Nam p̄d'e corporꝭ integritatē
et expiri velle delectacōm vag̃ venereā an
tequā oportet idest ante tp̄ꝰ oportunū Et
cum quo nō oꝫ et tr̄ꝰ circumstanciis tenet
vim ꝯtriud vituperabile Et nolle p̄d'e talem
integritatem q̄n oportet s3 q̄n lex p̄ripet
ad ꝯlinquendum semen sup̄ t̄mm tenet alt̄m
ꝯtrium virginitas aut inclinat ad mediū
int' ista sequitur de hac c̄cs vide sc̄m tho. 2ª
2e q. 152. patꝫ igitur q̄ ille vel illa est v'
g° mēte et simpl'r loquendo qui vel que nū
quam voluntarie expertus est delectacōm ve
neream Et qui actualit' vel habitual'r p̄ponit
p̄petue abstinere a voluntario expimento de
lectacōnis venerei s3 p' ambitum sine q°
tamen aliō nō fiat Et qui nunq̄ voluit v'
intendit expiri hmōi delectacōm vel si va
luit penituit et p̄cedens ꝓpositum resumpsit patꝫ
c̄cs q̄ p̄me due corrupcōnes s3l's et p̄me
due integritates cūs opp'te nō ꝯlate ad c̄cs
sc̄m nichil differentiam cōnis hnt s3 inc p' actus
ad virginitatem mētꝭ q̄ est virtus vel actꝫ
virtutꝭ ill' possunt em̄ stare in aliquo
sine habitu vel actu virtutꝭ ille integrita
tes ut in p̄mis Ʋbi et ille corrupcōnes
sine p̄iudicio virginalis puritatꝭ et ī[...]ale
ter ipsa Ulterius est nōīandū ꝙ ita quando
carnem ꝯt quando sine matrimonio verum
s3 nō legittimum ut in matrimonio p̄doleo clādestine

contractum

contractum Est matrimonium legittimum et ratum ut
matrimonium fidelium salcompensatum Et potest addi
quartum scilicet matrimonium consummatum in quo car-
nalis copula est subsecuta Est ergo dicendum quod
matrimonium contractum et sacramentum matrimonii characte-
rem cum est vinculum inter marem et feminam
indissolubile ex mutua translatione potestatis corporum
suorum inter se invicem sive ad procreandam prolem debite
ad educandam Ex quo patet quod matrimonium in re non
est aliud nisi ille potestas sive ad invicem obli-
gatio sibi cum non est novum dominium in corpore
alieno per novam commutationem Sed dominium tale vel
servitus nichil valet addit in domino vel servo etiam
concordem approximationem Contractus vero matrimonii
est aggregatum consensuum ex actibus interioribus et
exterioribus per formam matrimonium contrahentium Et habet se
ad matrimonium sicut causa aliquo modo sicut generatio ad
primitatem Sacramentum autem matrimonii est expressio
talium verborum maris et femine ad invicem
significationem traditionis mutue potestatis corporum
ad prolem debite educandam Et ex omnium communica-
tionem et hoc ex Christi institutione De ista autem in-
stitutione dicunt aliqui quod Christus matrimonium insti-
tuit in sacramentum quando dixit Mt 19 Quod deus
coniunxit homo non separet Sed tamen non intelligatur
illud coniunxisse per ministrum prius contractum matri-
monium sed coniunxisse tunc propter institutionem
sacramenti communis contractum coniugalem Sed
circa formam huius sacramenti est dubium An
Nota dubium An Christus dominus determinavit hoc
sacramentum ad aliquam certam formam verborum in
quibus ipsa consistit precise puta Accipio te
in meam vel accipio te in meam Vel an suffi-
ciant quecumque verba includentia mutuum consensum
ex presencia Et videtur quod non Primo quia hoc non
legitur in ewangeliis nec alibi institutum
igitur etc Ergo videtur quod non solum requiratur
quod quecumque contrahitur inter mutuo se presentia signa

non verbalia in . Ubi dicunt alii quod aliquis inter aliquos
est contractus matrimonii sine tamen sacramento matrimonii in se
frequenter fuit ante institutionem illius sacramenti Et sic
fuit inter eos esset matrimonium sine sacramento matrimonii
quod numquam inter eos fuit propter defectum debite for-
me quod illi non reputant inconveniens Ut tamen
ipsius doctores non determinant hanc partem quod sit
signum gratie magis quod in ex hoc humana debet — impoc
pro signo sufficiens ad contractum tunc patet dicendum
quod in quolibet contractu matrimoniali in lege christiana
contractum sacramentum est illud signum quod requiritur ad
contractum est ex institutione divina sacramentum Et
sic ad hunc una est forma illius sacramenti unitate
integritatis non indivisibilitatis Secundum tamen in
diffinitione sacramenti matrimonii in loco illius complexi scilicet
verborum ponit aliquos signorum Quod dici-
tur de institutione huius sacramenti Si enim hanc partem de-
clarativum est ad certam formam et ad ministros
declaratos Tunc ergo quid dicendum quod non omnes contra-
hentes in lege christiana recipiunt hanc partem
Si autem non est sic declaratum tunc non possum
per formam contrahentis institutionis huius sacramenti scilicet quilibet
potest esse huius sacramenti minister qui potest esse mi-
nister in contractu matrimonii quia aliquis parentes contra-
hunt pro filiis etc Effectus igitur illius sacramenti
est donum gratie in animabus personarum contrahentium
nisi sit obex per primum motum pro hoc tamen dicunt
nove legis sacramenta a veteris legis sacramentis
quia illa vi operis operati gratiam conferunt quod
non fecerunt alia sed circumcisionem Nam
ipsa efficiunt quod figurant ut dicit magister di-
stinctione . Et illud est contra durandum qui ne-
gat matrimonium esse nove legis sacramentum proprie prout
magister ipsum diffinit Sed hic large ponit sacramentum
est similitudo signum Cuius falsitas patet quia
doctores communiter matrimonium enumerant inter nove legis
sacramenta Et ita ecclesia Romana sentire videtur
Et propter quod aliter docere non licet ut patet in de hereticis

Ad abolendum est etiam eorundem doctorum et eorum
Canonistas quorum dicta hoc saperent quorum non eorum
sunt Cuius falsitas patet ex dictis et per alias partes
theologie doctores communiter Unde sanctus thomas in scripto 4 li
ar' sic quod ubicumque datur divinitus aliqua fa-
cultas dantur etiam auxilia quibus quis uti possit
illa facultate sicut patet quod omnibus potentiis ani-
me correspondent aliqua membra corporis quibus
in actum exire possint Unde cum in matrimonio
detur homini facultas utendi uxore sua ad pro-
creationem prolis datur etiam gratia sine qua quicumque
hoc facere non possent Ex quo infero generaliter quod falsa
est et heretica opinio dicentium omnem commixtionem
carnalis copule in matrimonio esse peccatum Cuius contrarie
falsitas manifesta est cum dominus deus matrimonium instituerit
ad procreationem quod sine illo actu naturaliter fieri
non potest Item deus precipit quemlibet talem actum in
matrimonio exerceri Exodus et Apostolus 1 Cor 7 precipit
viro et uxori debitum reddat et econtra uxori
ut viro debitum reddat quod nequaquam fecisset
si esset peccatum ut notissimum est Ad hoc etiam sunt
innumere auctoritates Canonum et doctorum quas ad
quarum narrationem non oportet eo quod clarissimum esse debet
cuilibet fideli Nolo tamen propter hoc dicere quod ille
actus semper in matrimonio sit a peccato exclusus quia
sepe quicumque carnaliter conveniunt mala intentione
vel aliis indebitis circumstantiis videlicet solum
ad explendam libidinem et tunc peccant quandoque
venialiter quandoque etiam mortaliter ut patet per magistrum
libro 4o di. 31 ubi hoc probat auctoritatibus
Quod autem servata fide thori tempore prolis quicumque
conveniunt tunc excusantur carentes peccato ut dicit
magister ibidem Et hoc est contra omnes hereticos supra nomina-
tos matrimonium condempnantes Item contra manicheos matrimonia
damnantes eos qui non continent Item
contra Gymnianos Nicolaytas et Tatia-
nos dicentes fornicationem esse licitam Cuius
falsitas patet ex dictis Cum tractatus probationum ii

A pro excusetur Et ergo sine illis est peccatum mor
tale unde i° Cor 6 dicit Neque fornicarii
neque adulteri etc regnum dei possidebunt Et
ad Ephe 5° ait hoc autem scitote quod omnis for
nicator aut immundus etc non habet hereditatem
in regno Christi et dei Ex quibus etc patet manife
ste corruptio pravitas et immundicia Sarra
cenorum qui amorem carnalem conubium repu
tant esse licitum Beghardorum et waldensium qui
monte carnis libidine dicunt amorem carna
lem commixtam tam inter viros quam inter muli
eres esse licita Ecce quantum corrupti et tota
liter bestiales homines sunt isti Contra quos
est omnis eo et aucto Ulterius infero contra
nestorianos Jacobitas et Armenos qui non
sentiunt in matrimonio sicut nec grecus inter separatos
contra hereticos Et propter hoc etc Qui in aliis non
conveniunt tamen heretici sunt habendi quia ali
ter sentiunt de ecclesie sacramentis quam sancta se
tit Romana ecclesia ut patet per textum supra alle
gatum Ad abolendam de hereticis Quia omnes
tales vinculo perpetuo anathematis innodantur
Contra illos igitur et omnes alios hereticos sta
tutam coniugalem aut continentiam pro parvum
merito ei vel omnibus usum committens in fine
illius capituli per supremum ecclesie Hieronymum dicens
Non solum autem virginibus et continentibus verum
etiam coniugati per fidem rectam et operationem bonam
placentes deo ad eternam merentur beatitudinem preve
nire Et dicit notanter per fidem rectam et operationem
bonam Et fides continentiamque sit recta sine operibus
tamen mortua non sufficiunt ad salutem Nam
Ja 2° dicitur fides si non habeat opera mortua est
in semet ipsa etc

Finis Basilee Anno a nativitate domini
1435° die xvi septembris Ponte Jo. G.

Carta [illegible] Retro [illegible]
[illegible] [illegible] Vide
[illegible]
[illegible]

[illegible]

ewn. luc. xviij

[illegible]

ep. v. p ad cor. sc dn. xij

[illegible]

... noui testa. ad exequendu offiau.
... ponetur i redimeati a pri recipienati.
... lra se spu. qa nouu testa nō fuit datu
aptis p scptu s3 p infusiom s. s. tra. n. ociudt.
qa vet' test. cognitom pcti dabat nō tn gra
i sic augebat concupiscēcia occasionalit ex
mediata honoria. q sp mitt' in vetitu. i sic
anunciabat pctm qd occidit. Spc aut viui
ficat ...

[illegible]

ewng. s. math. vj

[illegible]

dn xiij. ad gal. iiij

[illegible]

Richardus de duplici contemplacione ... et cetera de contemplacione pulcherrima ... Richardus.

... fratrum minorum ... Richardus.

evang. ... luc. xix

morte

do. xi. cor. xv.

V

